ALEXANDRI

MASSARIA

IN SCOLA PATAVINA MEDICINÆ PRACTICÆ DOCTORIS PRIMARII

DISPVTATIONES DVÆ.

Vna de ſcopis mittendi ſanguinem, altera de purgatione principio morborum

Tertiò editæ, cum additamento Apologetico ad Priorem.

Pars Prima.

Sig. Ill.mo [illegible] de Scala

Cornelio Francescucci

LVGDVNI,
Sumptibus LAVRENTII DVRAND.
M. DC. XXII.
Cum Approbatione & Priuilegio.

BONONIENSI PHILOSOPHORVM, ET MEDICORVM COLLEGIO.

ALEXANDER MASSARIA S. D.

QVicumque sua literarum monumenta vsitato, ac laudabili more alicui donare, dicaréque solent, eorum mihi duplex in primis consilium esse videtur. Namque plurimi ad Reges, Principesque viros se conuertunt, quorum authoritate, & gratia, qua apud omnes plurimũ valent, sperant eadem & illustria se reddituros, & ab omni iniuria vindicaturos. Alij alios potius doctrina, atque optimarum artium studiis ornatos deligunt, qui de litterarum monumentis iudicium ferre, & eorum patrocinium, ac tutelam suscipere possint. Ego verò cum nec velim, nec debeam priorum consilium improbare, nec principibus viris, summéque eorum dignitati, & authoritati quicquam derogare, longe magis posteriorum institutum soleo commendare. Cum enim regnare aliquando, atque imperare homines visi sint, omnis litteraturæ, atque eruditionis prorsus expertes, aut si forte studiis, Musisque fauent, tam multiplici rerum cogitatione, & administratione plerumque distrahantur, vt iis adhibere animum non possint; hinc fit, vt monumenta ipsi dicata numquam videant, frequenter negligant, molestè ferant, & proiiciant: quando alteri eadem studiosè excipiunt, legunt, aliquan-

do non mediocriter iuuant. Quo quidem nullum maius beneficium, nulla res gratior, & optatior eorum authoribus contingere potest. Itaque sicuti censendum est, unumquemque illius iudicium, prudentiamque esse magis probaturum, qui charissimum filium imaginem animi & corporis paterni illi commendat, & concredit, qui illum fouere, instituere, omnisque beneuolentiæ, & charitatis officio complecti possit, quàm si eundem apud aliquem deponat, qui illius sermonem non intelligit, qui illum nunquam videt, nunquam amplectitur, nulla institutione, nullo beneficio ornare valet: Ita equidem puto illos tutius, & salutarius cõsilium sequi, quicumque suos libros, quos aliquando Plato propriis liberis assimilare non est veritus, in illius tutelam, fidémque tradunt, qui veluti alter parens illos legere, euoluere, intelligere, corrigere, modis omnibus fouere, tueri ornare nunquàm satiari potest, quàm qui eosdem illius custodiæ, ac fidei committit, qui tanquam vitricus sua illos præsentia non dignatur, non legit, non intelligit, nullo ornamento nullo beneficio afficit, frequenter spernit, pro nihilo putat, reiicit, in situ & squalore, tanquam blattarum, ac tinearum epulas, marcescere permittit. Ego igitur duas meas Disputationes, quæ iam decimo ab hinc anno sunt editæ, nunc secundò editurus cum Additamento Apologetico, in quo cum magno, magnæque authoritatis homine de Scopis Mittẽdi sãguinẽ coactus sum disputare, & alteram Disputationẽ tueri, cum diu, multumque fuissem in ea cogitatione versatus, quem patronum mihi deligerem, sub cuius nomine auspiciis, ac tutela hic liber honoratior, munitior, tutior prodiret in lucem: Vos Viri Amplissimi, & Clarissimi præ cæteris omnibus mihi occurristis, qui præclarè, atque omni ex parte meo desiderio, meæque causæ satisfacere poßitis. In quam sententiam eò libentius veni, quòd vos in hac controuersia non magis patronos, quàm iudices postulo, & appello. De quibus, vt ne altius, & longius repetendo vestræ Vrbis, atque in primis vestri Gymnasij vetustissimam antiquitatem, summam amplitudinem, fulgentissimum splendorem, immensam celebritatem, singularem in rebus omnibus excellentiam, vobis assentari videar, illud vnum dicam Bononiense Philosophorum, & Me-

dicorum

dicorum Collegium admirabili quadam, atque incredibili prudentia, sapientia, eruditione, existimatione, omni consummata virtute, apud omnes nationes, ac gentes esse tam illustre, & gloriosum, ut, si quisquam est, qui non intelligat, ac fateatur, hunc tot præstantissimorum, & sapientissimorum Virorum conuentum propriam quandam sedem esse virtutis, ac sapientiæ, peculiaréque domicilium omnium disciplinarum, necesse sit hunc rerum omnium rudem, atque inscientem esse. Neque verò ab huiusmodi consilio, quin vos in hac lite iudices appellarem, authoritate Philosophi potui deterreri, qui aliquando scriptum reliquit: veteres non æquè animi, & corporis certaminibus iudices, & præmium constituisse; quod difficile fuerit inuenire, ex vna quidem parte homines, qui sint præstantiores, vel certè nihilo inferiores, quam illi: qui de sapientia litigant, adeoque optimi & idonei iudicis personam possint sustinere: ex altera autem præmium, quod tanto certamine præstātius foret, cum è contrariò in duello corporis facilé, vnusquisque suo aspectu posit integrè iudicium ferre, facilè item liceat præmia inuenire, quæ ipsa pugna optatiora, & præstantiora ab omnibus reputantur. Namque huiusmodi rationes à grauitate, & maiestate Aristotelea plurimum abesse mihi perpetuo visæ sunt, vt non iniuria plurimi prudentes, & docti viri dubitauerint, an vniuersus ille liber, vel saltem an plurimæ illius sententiæ, qualis in primis isthæc est, singularem tanti Philosophi doctrinam, ac diuinum ingenium sapiant. Nam quod ad iudices pertinet, nulli (vt puto) dubium potest superesse, quin omni tempore vixerint homines vsque adeò illustri, atque excellenti ingenio ornati omniumque bonarum artium studiis eruditi, vsque adeo acri, & graui iudicio præditi, vt de omni re literaria, de omnibus artibus, & scientiis præclarè, ac verè iudicium ferre, omnemque de iis institutam controuersiam definire possint. Quod si vni, vel alteri id licitum est, quid de plurimorum, & quidem literatissimorum, & sapientissimorum virorum conuentu dicendum est? Ac sanè si Bononiense Philosophorum & Medicorum Collegium prisco illo tempore floruisset, sicuti in præsentia floret, equidem nihil dubito, quin ille sententiam fuisset muta-

turus, & affirmaturus, huiusmodi viros, & separatim, & coniunctim, tanquam optimos, & integerrimos iudices posse constitui, illosque de omni literaria lite scienter, prudenter, grauiter, verè potuisse sententiam dicere, à qua ne ad Catonem quidem alicui liceat prouocare. Quod autem ad præmium spectat, etsi vnusquisque in amplissima honoris, & gloriæ mercede acquiescere debet, à qua trahimur omnes ac maxime ducimur; tamen neque alia illustria virtutis, & sapientiæ præmia mihi videntur deesse: illud verò cæteris omnibus illustrius, bonisque omnibus magis expetendum, vt veritas, quæ plerúmque in occulto latet, & cuius propria est hominis inquisitio, & inuestigatio, eruatur, intelligatur: stabiliatur, propriamque vim, & dignitatem retineat. Quod quidem si vnquàm aliàs, certè in præsenti Disputatione maxime expetendum est quæ de Missione Sanguinis est instituta, præsidio cæterorum omnium summo ac maximo: ex cuius opportuno, vel importuno, probo, vel improbo vsu, certum est hominis salutem cum primis pendere. Cum igitur me mirum desiderium hoc tempore teneret seligendi alicuius viri, cui hasce meas Disputationes, & hanc in primis Apologiam diiudicandam, illustrandam, protegendam dicarem, & committerem: equidem censui neque æquiorem iudicem, neque præstantiorem patronum me potuisse inuenire, aut exoptare, quàm si liber sub vestri Collegij felici nomine, Patres Illustrissimi, in lucem prodiret, singulari authoritate, splendore, virtute muniri, splendescere, protegi posset. Cæterum etsi hæc me maxime mouerunt, vt hæc mea vobis dicarem, & commendarem; tamen id quoque animũ mihi mirabiliter auxit, quòd singulariter cupiebam mei iudicij de summa Collegij vestri dignitate, & amplitudine, testimoniũ, studiique, & obseruantiæ in illud meæ monumentum aliquod apud homines extare. Quod equidem, cum ex meo desiderio præstare non potuerim, ex virium mearum modulo, quæ maiora nequeunt offerre, hac dedicatione volo præstitisse. Qui huiusmodi officium à me in vos profectum, vt humaniter, atque hilari animo accipiatis, vos etiam, atque etiam rogo.

Patauij Mense Februario. M. D. XCVIII.

IACOBO CONTARENO
SENATORI VENETO
ILLVSTRISSIMO.

ALEXANDER MASSARIA
S. D.

QVONIAM, IACOBE CONTARENE, ita Natura comparatum eſt, vt nemo quamuis malus artifex æquo animo patiatur propria opera interire; hinc factum eſt, vt ego quoque communi hoc deſiderio, aut potius naturali impulſus ambitione vehementer cupiam vim aliquam vitalem meis lucubrationibus afferre. Quamobrem cum peruulgare, atque edere decreuiſſem duas meas Diſputationes Medicas, primùm omni adhibito animi, & ingenij ſtudio laboraui, vt planè tales eæ forent, quæ longiorem vitam viuere, ac diuturniore lucis vſura frui poſſent. Deinde cum mecum ipſe reputaſſem, quanta ingenij mei eſſet imbecillitas, & ſatis intelligerem, quæcumque à me proficiſcerentur opera, manca eſſe, & imperfecta, alia ratione inſuper eaſdem iuuare, ac fulcire conatus ſum. Quod ita demum ſperaui me eſſe conſecuturum, ſi pro antiquo more illæ optimi alicuius, atque ampliſſimi viri nomine inſignitæ in lucem proferrentur, qui eis vitalem ſpiritum præbere, noſtram imbecillitatem ſuſtentare, & obſcuritatem illuſtrare poſſet. Verùm cum diu, multúmque eſſem in ea cogitatione verſatus, quem potiſſimum huic meo labori fautorem, ac patronum deligerem, tu mihi præ cæteris omnibus occurriſti, qui præclarè meo deſiderio ſatisfacere poſſes. Namque ſi mecum memoria repeto, quæcumque hominem inſigniorem, clariorémque reddere, ac ſupra alios efferre ſolent,

omnia mihi videntur in te vno cumulatissimè conspirasse. Non ego in præsentia de summa, atque antiquissima vel Patriæ tuæ, vel Familiæ nobilitate, dignitate, ac potentia quicquam dico: siquidem puto esse neminem, qui non libenter fateatur, VENETIAS inter cæteras omnes totius orbis Ciuitates principem locum obtinere; Contarenamque familiam adeò nobilem, amplam, illustrem esse, vt nulla sit ea nobilior, amplior, illustrior. Non ego de toto eo bonorum genere loquor, quorum multis solet esse possessio communis. Sed de iis tantum mihi dicendum est, quæ ita tua sunt, vt non sint alterius. Nos etenim verè, nos (inquam) sumus æstimandi; ac longè satius est propriis rebus gestis, & virtutibus florere, quàm maiorum niti opinione. Quandoquidem nihil est nobilitas generis, nisi morum prætereà nobilitas adsit, & virtus. Tua est IACOBE singularis in DEVM pietas: tua est iustitia, prudentia, temperantia, fortitudo tua linguarum, & scientiarum cognitio, liberalitas, magnificentia, mansuetudo, fides: tuæ sunt aliæ sexcentæ virtutes quæ DEI OPT. munere, tuóque studio, ac labore comparatæ vera & immortali gloria te ornant, decorantque. Cum enim primùm satis intelligeres, ad hanc hominis peregrinationem probè conficiendam, ante omnia principium ducendum esse ab amore, timore, ac veneratione DEI OPT. MAX. tu vnà cum IO. BAPTISTA fratre tuo, viro innocentissimo, statim ab ipso ineuntis ætatis principio ita diuino afflatu te ipsum composuisti, immo verò non solum tibi ipsi, sed tuo etiam exemplo, & institutione vniuersæ tuæ domui totalem moderationem constituisti, vt nemo in ea sit, qui vnquam quicquam humile, abiectum, sordidum cogitare, nedum facere audeat. Ex quo fit, vt verè illa non iam priuata familia, sed sacer quidam, ac religiosus hominum cœtus videri posit. Atque hæc sanè quæ est in te pietas, cum sit magna intra domesticos parietes, tum in luce, oculisque omnium maxima est; cum tu viros probos, ægrotantes, egentes, aut alia afflictos calamitate, singulari tuo consilio, beneficentia, charitate consolari, subleuare, atque excitare numquam desistas; vt quod beneficium alteri præstas, accipere ipse videaris. Tum verò cum haud ignorares, quantum conferat bonarum artium cognitio cum ad rerum diuinarum perceptionem, & scientiam, tum ad humanarum gubernationem & ornamentum, sine quo demum fructu, & opera philosophi omnem contemplationem, & intelligentiam numquam perfectam, atque absolutam esse tradunt, vbi primùm

mùm per ætatem licuit,ipſe tecum ſtatuiſti in omni literarum genere,ac ſtudio verſari: In quo quidem conſilio vſque adeo conſtanter permanes vt præter ſtudium Græcæ,Latinæque linguæ, poëtas, hiſtoricos,rhethores,coſmographos,philoſophos, theologos, & optimos quoſque authores multo ſudore, ac labore aſsiduè tractes, eorumque lectione mirabiliter delecteris. Quid quòd nulli parcens labori,atque impendio, omni adhibita diligentia, iampridem in eo totus es, vt clariſſimos quoſque, ſelectiſſimos, ac reconditos in omni lingua,& ſcientia libros tum calamo deſcriptos,tum typis impreſſos tibi compares?nobiliſſimamque bibliothecam,tibi conficias quam habes iam ita variè, copioſéque, inſtructam, & elegantem, quaſi alteram Attici Amaltheam; vt alia vix cum ea cōferenda eſſe nulla certè præferenda illi videatur?Quid quòd tu ipſe tot, ac tantos libros ſcripſeris,vt vix credi poſsit, homini variis, illiſque maximis negociis vehementer occupato,atque impedito tantum ocij ſupereſſe? Neque verò tam præcioſum theſaurum tibi ſoli, ſed aliis quoque videris comparaſſe, quibuſcum cum facilè, ac libenter communicas, quicumque vel antiquiſsima, & fideliſsima exemplaria conferre, vel librum aliquem minimè vulgarem videre, vel aliter ex tua mirifica bibliotheca fructum aliquem percipere cupiunt. Porrò neque illud prætericrim,te id omne excepti, & ſucciſiui temporis,quod tibi conceditur à ſeuerioribus ſtudiis, & negociis,quaſi ad oblectationem,remiſsionemque animi, aliis artibus cognoſcendis & exercendis impertiri conſueuiſſe, quæ à nonnullis inter minus ingenuas,ac liberales iniuria referuntur, cum multi olim,atque hodie viri ingenui, & præclari ſoliti ſint in iis ſeſe quaſi ludentes exercere. Tales ſunt in primis pingendi, ac fingendi artes, quibus ita delectaris,vt egregios quoſque pictores,& fictores vnicè diligas, foueas, amplexeris;vt præclaris quibuſque tabulis, ac ſignis, & nouis,& antiquis domum tuam ſplendide ſtudeas exornare.Tales ſunt artes ferè omnes,quas mechanicas appellant, in quibus cognitione, ſcientiaque tantum vales,vt multi quotidie, vel qui id ipſum argumentum ex propoſito tractant, de rebus difficilioribus te libenter conſulant, ac in tuo iudicio prorſus acquieſcant. Hæc autem vera eſſe (vt Craſsi apud Ciceronem verbis vtar) teſtis eſt ianua tua, atque veſtibulum, quod quidem non ſolùm iis bonis hominibus, qui operam tuam, liberalitatemque implorant, ſed maxima etiam frequentia ciuium, & ſummorum virorum ſplendore quotidie cele-

bratur. Aloysius Moccenicus, Nicolaus Guſſonus, Paulus Paruta, Iacobus Marcellus, Hieronymus Piſaurus, aliique quamplurimi viri clariſsimi, doctiſsimi, innocentiſsimi, ac planè tui ſimiles apud te frequenter: ac familiariter ſolent conuenire, tāquam in Lyceum quoddam, vbi inter vos honeſtiſsimos iucundiſsimos, grauiſsimoſque habetis ſermones, ac tempus illud maxima cum vtilitate, atque laude traducitis, (inſtituto prorſus nobili, & admirabili) quod alij multi ludis, cōmeſſationibus, & aliis eiuſmodi voluptatū generibus perdere conſueuerunt. Cæterùm cum plerique omnes literarum, & doctrinarum ſtudioſi ſe vſque adeò ſoleant iis ſtudiis dedere, atque immergere, vt ferè ſolis ſibi ipſi ſeruiant, nihil ad communem vtilitatem conferant, quàſi verò arbitrentur, fieri non poſſe; vt idem homo & Muſis, & Reipub. operam nauet; tu huiuſmodi opinionem perſpicuè falſam eſſe demonſtras, qui otioſum illud viuendi inſtitutum minimè probans, à ſummis philoſophis probè doctus, nihil ex omnibus rebus humanis eſſe præclarius, nihil præſtantius, quā de Patria, & Republ. bene mereri, ita ſtudiis vacare ſoles, vt magnam quoque tui partem cōcedas Patriæ, & Reipublicæ. Nam præter quàm quòd vnus è Senatoribus iamdiu factus es, qui Authores ſunt publici Conſilij, ipſiuſque Reipubl. Rectores, in quem auguſtiſsimum ordinem (vt ne id prætermittatur, quod ad ſummam tuam laudem pertinet, & ad æternam poſteritatis memoriam eſt conſecratum) te primùm legit HENR. III. Pol. & Gal. Rex, idque gratiſsimi ciues omnibus propemodum ſuffragiis comprobarunt; aliis præterea, & iis ampliſsimis officiis, atque muneribus perpetuò fungeris: quemadmodum te hoc tempore Patres Conſcripti præfectum eſſe volunt publico ærario, triremibus, & arcibus, quibus in rebus: tanquam firmiſsimus ampliſsimi Imperij fundamentis nemini non conſtat rei totius publicæ vires dignitatem, ſalutem contineri. Sed his laudibus cōmemorandis quanquam veriſsimis, & multorū ſermone celebratiſsimis, ferè mihi videor tibi moleſtus eſſe, ac ſingularem tuam modeſtiam offendere; propterea quòd vt quiſque laude eſt digniſsimus, ita minimè laudes ſuas libenter audire, atque illis facere conſueuit. Quare ne diutius te morer, cum tu IACOBE talis, ac tantus vir ſis; addo etiam, cum Medicos ames, atque eorum rebus delecteris ſummopere, qui & nobiliſsimos quoſque Artis Medicæ libros legere ſoles, præcioſa quæque medicamenta, tum ſimplicia, tum cōpoſita apud te religioſè conſeruas, iure, ac meritò hunc meorum laborum

laborum fructum tibi volui dedicare, certò ſciens, magnitudine illuſtris nominis tui non parum illi ſplendoris acceſſurum eſſe: præter quàm quòd hac dedicatione in primis cupio, mei iudicij de ſingularibus tuis virtutibus teſtimonium, ſtudiique, & obſeruantiæ in te meæ monumentum aliquod apud homines extare; quod quidem non dubito, quin & ad exiſtimationem meam pertineat, & præcipuè ad meas Diſputationes tuendas, atque ornandas maximè faciat. Vale.

Patauij Idibus Octobris. *M. D. LXXXVIII.*

INDEX

INDEX EORVM

QVÆ IN DVABVS DISPVTATIONIBVS CONTINENTVR.

A

Ano *Auicenna*

Cruditas

Fernelij

Hippo

I

Ioannes

L

M

N

O

P

Pleuritidis

Virium

Finis indicis primi Tomi.

ALEXAN

ALEXANDRI MASSARIA

IN SCHOLA PATAVINA MEDICINÆ PRACTICÆ DOCTORIS PRIMARII.

Disputationis Primæ Pars Prima.

DE SCOPIS MITTENDI SANGVINEM GENERALITER.

INTER medica remedia nullum missione sanguinis esse nobilius, nullum præstantius, nullum tutius, præclari omnes medici testantur sæpenumerò, ipsáque experientia facile confirmant, quicumque eo familiariter vti consueuere. Ex quo fit, vt illud apud me semper fuerit maxima dignum admiratione, quamobrem iamdiu, potissimum verò infelici hoc tempore medica ars nobilissima cum aliis multis, tum maximè hoc turpi errore sit contaminata, vt adeò generosum, ac præsentaneum vitæ hominis præsidium tot commentis obscuretur, tot difficultatibus inuoluatur, tot demum vndique hostibus oppugnetur, & parum absit quin expugnetur, atque è salubrium auxiliorum numero explodatur: quod antiquiores itidem nonnullos audacter, impudenterque tentasse legimus. Cuius quidem rei cum multæ causæ videantur posse afferri, ego illam cæteris probabiliorem semper existimaui, quòd plerique vel fortunæ iniuria, vel suapte potius incuria malos præceptores nanciscantur; quorum vicem, & infelicitatem licet nobis cum Galeno vehementer dolere. Quantum enim ad veritatem capessendam officiat malis vti præceptoribus, planè est apertius, quàm vt debeat pluribus demonstrari. Nam dum quæ isti semel apprehendunt, pertinaciter retinere, atque in iis obstinatè constituunt perstare, nullis vel maximè certis rationibus, nullius vel grauissimi viri auctoritate de suscepta sententia deduci possunt.

Quamobrem cum præsenti sæculo complures medicinam docentes, discen-

tesque, baud scio quo iniquo fato compulsi, optimos, præstantissimosque, auctores, in primis Hippocratem, & Galenum parui faciant, fermè negligant, & deserant, toti autem se dedant nouissimis nescio quibus hominibus sine vlla bona arte, sine ingenio, sine literis, vel potius inanibus suis cogitationibus pascantur, ac delectentur, quas sibi ipsi fingunt in dies; iam mirum alicui non debet videri, si antiquissimum, nobilissimumque mittendi sanguinis decretum (vt de aliis in præsentia nihil dicamus) sit adeò conquassatum, vt vix suam formam, & dignitatem retineat. Itaque mihi propositum est Deo iuuante hunc locum tractatu cognitione dignissimum, vsu præstantissimum, atque huiusmodi præsidium pro viribus munire, defendere, & ab omni iniuria vindicare.

Verum enim verò cum multa sint, quæ de hoc remedio, sicuti de omni vacuandi ratione, medici inquirere, & consultare solent, de quibus aliquando Hippocrates, {Vt conuenit, & Qualia, & Qua, & Quando, & Quantum oportet} nos hoc tempore vnum tantummodo caput statuimus disputare: scilicet, quænam illa sint, quæ medici venam secturi perpetuò, & in primis debeant animaduertere, & quibus veluti certis limitibus eiusmodi præsidium debeat definiri: adeò vt illis præsentibus venam secare omnino doceat, illis absentibus eandem secare nunquam liceat; atque vno verbo, quinam sint veri, ac legitimi, principesque scopi, qui optimam, ac tutissimam doceant secandæ venæ rationem. Alia capita ad hanc rem pertinentia nobis non libuit pertractare, cum propter alias, tum maximè propter eam causam quòd illa videantur meritam propè auctoritatem retinere, neque ita in controuersia, & contentione versari.

6. Epid. sect. 2. 33.

Sed antequam incipio causam agere, illud ad te deprecor, atque obsecro, Lector, vt æqui iudicis personam induas, animumque adhibeas ad cognoscendum, & iudicandum ita comparatum, vt ab omni obtrectatione, & altercatione sit alienus: qua quidem mentis peruersitate nihil est indagandæ veritati magis aduersum. Non hic de quæstione agitur logica; ac friuola, sed de re omnium grauissima, & vtilissima: ex cuius probo, vel improbo vsu certum est salutem hominis vel interitum quam maximè pendere. Ego verò etsi non ignoro magnum opus omnino, & arduum me conari, tamen non planè despero & firmis rationibus, & præclaris testimoniis fortè me illud etiam conficere posse, potissimum apud eos, qui sedato animo rem totam intelligere, ac liberum de ea iudicium ferre voluerit. Sed desino præfari.

Nullus penè est ex antiquioribus, aut recentioribus medicis, qui non de missione sanguinis verba faciat: veruntamen nemo ita accuratè, & præclarè huiusmodi argumentum pertractauit, sicuti Hippocrates, & Galenus; Qui profectò, quemadmodum in tota arte medica primas obtinere, ac meritò sanè obtinere vno omnium probatissimorum hominum consensu crediti sunt, adeò vt nulla vnquam obliuio eorum illustre nomen obscurare potuerit, nec vlla æternitas eorum laudibus finem aliquem sit allatura, ita hanc rem tam vtilem, ac necessariam vsque eò excellenter, & omni ex parte absolutè sunt persequuti, vt iis præcipuè, qui eorum disciplinam libenter amplectuntur, nullus vtique debeat, vel difficultati, vel ambiguitati locus relictus esse. Igitur etsi viri præclarissimi varia sæpe, multaque solent animaduertere, quæ demonstrant sanguinem mittendum esse, aut non mittendum, tamen probè scientes tradendis salutaribus, optimisque præceptis quàm paucissimis esse agendum, in certa quædam, ac definita capita

pita

pita rem totam videntur contraxiſſe, quæ Galenus ſcopos appellat; quaſi metas quaſdam, vel ſigna dicere velit, ducta ſimilitudine (vt puto) à ſagittariis: Nam ſicuti hi ſcopum ſibi ante oculos ponunt, in quem ſagittas intendant; ita medici inituri conſilium de mittendo ſanguine, eiuſmodi ſcopos debent in primis reſpicere, eò intueri, & omnem conſiderationem dirigere, vt de re tanti momenti certam, ac tutam deliberationem facere poſſint. Neque enim veriſimile eſt, aut rationi conſentaneum, cum cætera præſidia certis, propemodum, ac determinatis regulis ſint circunſcripta, miſſionem ſanguinis, tantum remedium, quod Galenus frequenter præſtantiſſimum, admodumque inſigne, & ſummum appellat, nullis adhibitis legibus, temerè, & inconſideratè adminiſtrari. Illud autem primum te ſcire, & concedere mihi velim, quod poſterius diffusè, & perſpicuè patebit, hoſce ſcopos eſſe duplices; alteros, quos Galenus primos appellat, ac principes, propterea quòd illi ad ſanguinem mittendum perpetuò ſunt ſatis; alteros ſecundarios, & ſubditos, quoniam ex ſe non eam vim habent, vt id remedium indicent, ſed ſolum quatenus ad priores referuntur.

Porrò ſcopos principes breui, at grauiſſima oratione Hippocrates complexus eſt, quam vniuerſæ huic tractationi præfigere mihi viſum eſt opportunum, vtpote qui ex vnà cum diuini Galeni commentariis, maximam poſſim elicere partem veritatis, & maxima dicendorum omnium iacere fundamenta.

In morbis (inquit) acutis ſanguinem detrahes, ſi vehemens morbus videatur, florueritque ægrotanti ætas, & virium robur adfuerit. Hippocrates hac in parte agebat de febre ardente, cuius duo genera conſtituerat: & quia nihil hactenus dixerat de mittendo ſanguine, hoc in præſentia generale tradit præceptum, quod non modo vtranque febrem ardentem, ſed omnes morbos complectitur. Itaque quaſi legiſlator, qui iura mittendi ſanguinis medico præſcribere velit, { in acutis (inquit) morbis ſanguinem detrahes. } Hoc præceptum nimis commune eſt, ac latè patens: propterea quæ mox ſequuntur, illud reſtringunt, & certis quibuſdam terminis circunſcribunt, ac definiunt. Sunt autem hæc tria, nec plura, nec pauciora. Primum; ſi morbus ſit vehemens. Secundum, ſi ætas vigeat. Tertium, ſi vires ſint validæ. At verò cum ea, quæ Hippocrates reliquit (vt quodam loco ſcribit Galenus) optimos deſiderent agricolas, qui illa tum ſeminent commodè, tum augeant, tum perficiant, num Galenus forte, ante quem (vt ipſe de ſe teſtatur) & poſt quem (vt nos credimus) nemo eſt inuentus, qui æquè illius mentem, & animum penetrauerit, hæc ipſa immutauit, aut alia multa, quæ multis hac in re videntur deeſſe, ſuppleuit? Age illius interpretationem audiamus.

4. de Rat. vict. Mor. Acut. 19.

7. Meth. cap. 2.

Hic ſermo (ille inquit) Hippocrate eſt dignus, ſubitque mihi in admirationem, quòd inter Aphoriſmos eum non ſcripſerit, cum in paucis verbis vis magna contineatur, quod Aphoriſmorum eſt proprium. En quibus laudibus ſententiam efferat: quod maximè velim ab aliis animaduerti, qui contendunt illam eſſe adulterinam, & Hippocrate indignam, de quibus poſterius ſermonem habebimus. Deinde quandoquidem non omnia licet omnibus in locis accuratè perſequi, hortatur omnes, quicunque vniuerſam de ſanguinis miſſione hiſtoriam voluerint intelligere, vt propria ipſius, aliorumque commentaria perlegant, in quibus ex propoſito huiuſmodi argumentum tractatur, cum hic totius rei ſummam duntaxat, atque in paucos relatam ſcopos ſint audituti. { Sanguinem de-

trahes, si vehemens morbus videatur. } Hic primus est principalis scopus mittendi sanguinis, morbus vehemens, Græcè est ἰσχυρός: quam vocem forte aptius vertas validum; alij magnum interpretantur; quamuis minus propriè, antiqua medicorum consuctudine, quod ad qualitatem pertinet, quantitatis vocabulo nominantes. Sed nihil refert (inquit Galenus) seu vehementem, seu magnum morbum dicere velis.

Porrò si quis ad absolutam huius scopi intelligentiam scire cupiat, qualesnam sint morbi vehementes, vel magni apud Hippocratem, qui desiderant sanguinis missionem, huic satisfacit Galenus, qui docet morbum eiusmodi magnum fieri tribus modis, vel propter afflictæ partis præstantiam, vel propter affectus magnitudinem, vel propterea quòd ille sit cacoëthes. Quæ doctrina est manifestior, quàm vt exemplis debeat demonstrari.

4. Meth. cap. 6.

Scio equidem nonnullos esse magni nominis medicos nouitatis cum primis cupidos, vnique Galeno potissimum infensos, qui secuti aliis in rebus frequenter, ita in hac explicanda voce illum arguunt, tanquàm varium, & incertum, quòd variis in locis de morbi magnitudine nō vno modo loquatur: maximè verò aiunt sibi illum non consentire, cum doceat aliàs morbi magnitudinem triplici ratione esse æstimandam; aut ex læsæ actionis præstantia; aut ex propria affectus essentia; aut ex facultate, quæ læsum corpus gubernat: quæ superiori triplici rationi haud videntur conuenire. Etsi autem nobis in præsentia non est propositum ab huiusmodi calumniis Galenum defendere, verumtamen cum repugnantia sit apparens, ac plerosque vel nobiles medicos torqueat iamdiu; addo cum pertineat quam maximè ad rem præsentem, non grauabimur sententiam nostram in medium proferre. Quamobrem prætermissis aliis locis, in quibus Galenus communi quadam significatione definit morbum magnum, aut ex recessu à statu naturali, aut respectu virium, aut fortè aliter, qui nullum ferè negotium facessunt, ac facile possunt conciliari, statim venio ad principalem repugnantiam duorum locorum iam propositam, in qua nostri nouatores mirum in modum sibi placent.

7. Meth. cap. 12.

Iulius Alexandrinus vir doctissimus, cui medicæ artis studiosi plurimum debent, cum propter honestissimos illius labores, tum maximè quod strenuè, constanterque Galeni doctrinam, ac dignitatem tueri iampridem, & sustinere non desistit, scribit hosce locos minimè inter se pugnare. Etenim quam Galenus libro quarto afflictæ partis præstantiam nominat, libro septimo facultatem appellat, quæ læsum corpus gubernat: quam ibi affectus magnitudinem dixerat, hic læsæ actionis præstantiam interpretatur: quam demum cacoëthiam ibi vocat, hic affectus essentiam vsurpat: adeo vt Galenus, quanquam variis verbis, vtrobique eandem rem doceat, neque à se ipse quicquam dissentiat. Ego vero censeo istiusmodi conciliationem perquam distortam esse, & à Galeni mente abhorrentem. Nam quomodo inter se cohærent afflictæ partis præstantia, ac facultas, quæ læsum corpus gubernat? nonne potest male esse affecta pars præstantissima, puta oculus, cuius tamen facultas non gubernat corpus læsum? Præterea morbus magnus propter præstantiam partis indicat sectionem venæ: alter verò propter læsionem facultatis id remedium horret, vt posterius videbimus.

Antargent. lib. de Diff. Morb. c. 7.

Nec profectò magis videtur conuenire magnitudo affectus cum læsæ actionis

præstan

præstantia: quippe res ipsa monstrat, constatque inter omnes, hanc magnitudinem affectus non aliter definiri, quàm ex propria illius essentia: ad quem modum dicimus intemperiem magnam, quæ plurimum aucta est; vlcus magnum, quod futura indiget, vel ligatura: nemo autem non intelligit eiusmodi affectus magnitudinem longe esse diuersam à præstantia actionis: quod vel ex eo satis constat, quoniam actio præstans lædi potest à morbo suapte natura paruo, vt, puta visio à paruo vlcere in pupilla: qui quidem morbus ratione propria minimus esse potest, cum tamen magnus censeatur ratione præstantiæ actionis læsæ. Cacoëthiam demum, seu malitiam, & essentiam affectus differre inter se ex eo fit manifestum, quòd Galenus distinguit morborum malignitatem à magnitudine eorumdem, quæ sine dubio intelligitur in propria essentia. Ac sanè puto hæc notiora esse, quam vt debeant pluribus demonstrari.

Altimarus seriò fatetur inter huiusmodi locos esse difficilem repugnantiam, seque multum, ac diu laborasse, vt illam componeret; potissimum quatenus pertinet ad duo posteriora membra vtrobique posita, nimirum cacoëthiam, & læsionem facultatis, cum alia superiora non ita difficilè videantur posse conuenire. Qui ad summam id primum accipit; vlcera medicis dici cacoëthe, quæ omnibus probè factis non sanantur, nec fiunt mitiora: deinde & illud addit tanquam manifestum, morbos fieri malignos ob vitium, siue corruptionem humorum illosque corrumpi vel in toto corpore, vel in vna duntaxat, vel pluribus partibus propterea quod virtus eos haud quaquam euincere, domare, & concoquere valet, & assimilare. Tertiò interpretatur huiusmodi virtutem illam esse, quam Galenus vocat facultatem, quæ læsum corpus gubernat, nimirum facultatem alteratricem, siue immutatricem, quæ quidem & omnibus partibus est communis, vnicuique est propria. Ex iis tandem colligit idem ferè esse, morbos fieri magnos propter cacoëthiam, & propter vitium facultatis, quæ læsum corpus gubernat: quod ille sibi persuadet facilè demonstrare. Cæterum neque istæc conciliatio mihi potest probari, præter quàm quòd nonnulla continet, quæ à Galeni doctrina videntur aliena. Quod enim pertinet ad secundam positionem, non ille satis videtur intelligere veram causam, quamobrem vlcera fiant cacoëthe: quam tamen poterat didicisse ex Galeno, qui statuens differentiam inter vlcera dysepulota, & cacoëthe, affirmat illa esse, quotiescunque propter fluxum humorum, vel multorum, vel acrium difficulter contrahunt cicatricem: hæc autem, quando pars vlcerata malam quandam acquirit dispositionem, vnde fluentes humores, etiamsi laudabiles sint corrumpantur: quam dispositionem vocat malum quendam habitum, & alibi interpretatur non aliud esse, quàm vitiatum partis temperamentum. Itaque non illud satis est ad constituendam essentiam maligni vlceris, vt humores corrumpantur, neque à virtute possint gubernari (hoc enim disepulotis quoque ac difficulter sanabilibus omnibus vlceribus commune est) sed id præterea necessariò requiritur, vt pars affecta iam talem dispositionem habeat, vt fluentes humores, tametsi bonos corrumpat. Nec planè video, qua ratione posit Altimarus maligna vlcera à dysepolutis distinguere. Nec minus à Galeni mente mihi ille recedere videtur, dum facultatem gubernantem læsum corpus interpretatur vnam facultatem alteratricem: quippe arbitror Galenum præcipuè intelligere facultatem vitalem, quæ in primis ac verè læsa corpora gubernat: id quod res, de qua agitur, clarè

Part. 1. de Febribus ca. 13.

1. De Compo. Medi. Gener. cap. 18.

1. De Compo. Med. loc. de Alope.

illi robusti, id parui interest, cum non modo virium præsentium, sed etiam futurarum perpetua, & maxima sit habenda ratio. Quam fortè rem seriò Galenus animaduertens scriptum reliquit aliàs, primos, ac maxime proprios sanguinis mittendi scopos esse duos, magnitudinem morbi, & robur laborantis. Ac sanè (vt ingenue dicam) eiusmodi Galeni interpretatio mihi quoque videtur aliquantisper dura, & difficilis; vt nullam certam rationem potuerim inuenire hactenus, qua hunc mihi ex animo scrupulum prorsus euellere possim. Nisi fortè dicamus, Galenum sectionem venæ pueris interdicere propter eam præcipue causam, quòd huiusmodi præsidium sit in hac ætate superuacaneum: quam rationem frequenter solet afferre. *De Sang. Miss. c. 9.*

Detractione sanguinis (ait hoc in loco) non egent, qui insitam, naturalemque habent à temperamento vacuationem. Ac rursum; Puerorum substantia euacuantis præsidij minus indiget, cum habeat ex se ipsa, vnde natura vacuetur, & iterum; At si in puerum incidat, qui quartumdecimum annum hactenus non attigit, mitti illi sanguis non debebit, propterea quòd plurimum de substantia corporis quotidie defluit, ac digeritur, tantulis calidis, & humidis existentibus. Ita quod ex vena incidenda moliendum nobis fuerat, id vltrò nobis ex corporis, quod curatur, natura præstatur, &c. Quod enim pertinet ad Galeni autoritatem, qua semel statutum est primos, ac maxime proprios, Græcè κυριωτάτους, scopos esse duos; responderi potest, non proinde excludendum esse tertium, qui quidem etsi est minus proprius, seu præcipuus ex vi vocabuli Græci, tamen est talis, vt alijs sit iure annumerandus, qui decernunt sanguinem mittendum, aut non mittendum esse. Vel fortè magis ad Galeni mentem licet respondere, eum disputare aduersus Menodotum, neque comparare tres scopos inter se, verum illos duos cum plethorica syndrome, quam ille solam secandæ venæ scopum constituit. Itaque asseuerat magnitudinem morbi, & robur virium satis esse, & hanc primam esse, ac præcipuam syndronen, sub qua altera plethorica continetur. Nec profectò hæc disputatio tollit, quin addenda quoque sit ætas pro tertio scopo, sicuti præclarè addita est ab Autore libri quarti de Rat. Vict. Morb. Acut. Et quamuis loco superiore Galenus vtcunque videatur ætatem redigere ad ipsas vires, licet respondere, ibi sermonem haberi de ratione instituendi victus, cuius summè principalis, vel potius vnicus scopus sunt vires: nam quatenus ad morbum pertinet, nihil prorsus est exhibendum; vt propterea nulli mirum debeat videri, si ætatem voluit ad illas referre. At verò in sectione venæ maximè præcipuus scopus est morbi magnitudo propter quam mittitur perpetuò sanguis, minimè propter vires, aut ætatem. Quare non iniuria hosce scopos, ætatis (inquam) & virium, distinxit; id quod facit millies: cuius distinctionis rationem quoque aliquando affert, ita scribens. *9. Met. c. vlt.* *11. Met. c. 14.*

Superius cum de scopis missionis sanguinis ageret, corporis habitum quidem omisit, sed hoc in loco virium non meminit: verùm habitus nomen pro virtutis nomine dictum esse opinantur nonnulli, vna ex re duo dici perperam existimantes: nempè habitum ad constitutionem corporis deferentes dicimus, vtpote cum quis vel mollis, vel durus fuerit: robur verò virtutis ex functionum vehementia cognoscimus. Ex quo fit, vt duo hi sint scopi, vacuandi quidem communem indicationem habentes, sed inter se differentes, veluti & ab ætate. *4. de Rat. vict. Mor. Acut. c. 1.*

Verùm

eſt, variamque morbi magnitudinis rationem tradit: tantumque abeſt, vt id ab optima docendi methodo ſit alienum, vt nulla doctrina ſit vtilior, & illuſtrior, quàm quæ res ſingulas diſtinctè, & accuratè explicat, vt varij loci, varia inſtituta, ac variæ docendi occaſiones poſtulant. Cæterùm quicquid tandem tibi libet ſtatuere de huiuſmodi repugnantia inter hoſce duos Galeni locos, illud mihi, ac præſenti meo inſtituto eſto ſatis, nullam reperiri morborum magnitudinem, quæ venæ ſectionem poſſit indicare, præter illam triplicem, quam Galenus explicat libro quarto Methodi, & ad propoſitum redeo.

Secundus ſanguinis detrahendi ſcopus eſt, ſi æger ætate floruerit, &c.) Ad hoc vt ſanguis opportunè mittatur, haud ſatis eſt morbum eſſe magnum, ſed vt æger præterea floreat ætate neceſſe eſt. Quamuis enim morbus magnus fuerit, ſi tamen aut puerum, aut ſeuem corripiat, neuter ſanguinis fert detractionem.

Tertium ſcopum non prætermiſit, &c.) Robur virium ſtatuitur ab Hippocrate tertius princeps ſcopus mittendi ſanguinis: etenim conſtat inter omnes, neque illos, qui florent ætate, cum ægrotant, perpetuò robuſtos eſſe, ſatiſque virium habere.

Sed hoc loco eſt operæ pretium inquirere id, quod Galenus haud planè, & expreſsè videtur explicare; quænam vires ad mittendum ſanguinem ſint neceſſariæ, an requirantur omnes, an vna, vel altera ſufficiat. Quam ſanè inquiſitionem, alioqui tam opportunam, video fuiſſe à multis prætermiſſam. Primum autem ex rei natura colligunt nonnulli, requiri omnium virium robur neceſſariò: nam qui fabricam humani corporis memoria repetunt, ij facilè intelligunt, tres facultates corpus noſtrum gubernantes eſſe vſque adeò inter ſe connexas, & colligatas, vt earum nulla ſine aliarum ſocietate poſſit diutius conſiſtere.

9. Metho. cap. 10. Has facultates ſeruare (inquit Galenus) nihil planè eſt aliud, quam vitam ſeruare: Siquidem monſtratum eſt, quomodo qualibet earum amiſſa neceſſe ſit reliquas ſimul perire. Deinde quo loco Galenus rationem docet mittendi ſanguinis iis, qui laborant plenitudine, vel in principe aliqua parte, vel in corpore vniuerſo, (De Sang. Miſſ. c. 6.) hunc ipſum ſcopum conſiderans, vt ne quis error hac in re committatur, ſcribit robur earum, & imbecillitatem ex propriis functionibus cognoſci, atque æſtimari: facultatem animalem ex actionibus voluntariis, & iis, quæ à neruis, horumque principio pendet vitalem ex iis, quæ pulſus, & arteriæ ſignificant; naturalem ex proba, vel improba nutritione, ex bono item, vel malo colore: ſtatimque poſt hæc ita inquit.

Vbi igitur facultates robuſtæ fuerint, ſanguinem mittes, &c.) Quæ quidem verba, & vniuerſa illius loci ſeries manifeſtò videntur demonſtrare, ſanguinis 11. Meth. cap. 9. miſſionem robur omnium virium deſiderare. Alio item loco Galenus tradens methodum curandi febres putridas, & hanc rem ferè ex propoſito tractans, quænam vires ſint conſiderandæ, non ſolum in ſectione venæ, ſed etiam in vſu aquæ frigidæ, & aliorum præſidiorum, robur omnium virium maximè expetit, non ſolum vitalium, ſed animalium quoque, & naturalium. Atque hæc demum opinio poteſt rurſum Galeni teſtimonio confirmari, vbi ſcriptum reliquit in ſtatu 2. aph. com. 29. morbi ſanguinis miſſionem ſuperuacaneam eſſe, tum propter alia, tum quia vis animalis maxima ex parte eſt hoc tempore fatigata, licet quam maximè aliæ duę vitalis, ac naturalis firmæ permaneant. Ex altera autem parte, hoc ipſo in loco, quem interpretamur, quærens Galenus cur Hippocrates alteri virium ſcopo tertium

tium

tium quoque addiderit ætatis, id respondet propter vnos pueros factum fuisse, qui licet vitali facultate valeant, verumtamen non sustinent sanguinis missionem, quòd ita eorum substantia facile dissipetur; iis verbis demonstrans, hoc administrando præsidio non aliud robur, quàm facultatis vitalis esse animaduertendum. Atque hæc sententia illo etiam Galeni præcepto potest roborari, quo medicos admonet, vt incisa vena, ac fluente sanguine pulsuum mutationi animum diligenter attendant, & confestim à sanguinis detractione quiescant, vbi in magnitudine, vel quauis inæquabilitate illi mutati fuerint. Præterea si vna facultas vitalis non sufficit, sed aliarum quoque requiritur robur; in Apoplexia. gr. ex. in qua facultates animales sunt abolitæ, haud licitum esse mittere sanguinem, vt fateamur necesse est: id quod nemo non intelligit ab omni probata medicina esse longè alienum. Sed quid pluribus opus est, quando Galenus clarè, & expresè videtur hanc sententiam tueri, inquiens authorem huius libri haud prætermisisse tertium scopum, qui consistit in robore facultatis vitalis? Ita enim vertenda est ea particula, sicuti prælatè vertit disertissimus Rasarius, quæ perperam, atque oscitanter fuit à Vasseo reddita (qui facultatis robur existit. Nam græcè legitur (τῆς ζωτικῆς δυνάμεως ἡ ῥώμη.) Sic in dolore capitis ex plaga scribit, nisi vitalis facultas debilis appareat, à sectione venæ initium curationis faciendum esse. Itaque res vtrimque videtur obscura, & difficilis ad explicandum.

De Sang. Miss. c. 14.

2. de Comp. Med. cap. 14.

Ego verò ita sentio, robur vnius facultatis vitalis ad opportunam sanguinis missionem satis esse; & hanc puto fuisse mentem Galeni. Quòd si præterea simul adsit firmitas aliarum, naturalis, animalisque, tunc longè audacius, & copiosius aio sanguinem esse mittendum: adeo vt aliæ duæ facultates ferè inter secundarios scopos debeant numerari, qui (vt posterius videbimus) vices magis, & quantitatem sanguinis, quàm ipsam detractionem solent indicare. Ac præter ea, quæ pro hac sententia iam diximus, non videtur prætermittendus locus Galeni, in quo generaliter tractans indicationes, quæ à natura partis accipiuntur, statuit vnius cordis potissimum: atque adeo facultatis vitalis, tanquam reliquarum principis, rationem habendam esse. Sed præstat illius verba proferre.

„ Quoniam non par est actionum dignitas ad seruandos ægros, sed aliæ magis, „ aliæ minus vtiles sunt, vtique ad portionem actionum dignitatis etiam cuius„ que partis prospiciendum est robori. Maxima igitur est cordis actionis dignitas, „ atque ægrotis maximè omnium necessaria: cerebri verò ad vitam quidem par est „ momentum; non tamen par robur in ægrotis requirimus, cùm necesse omnibus „ non sit neruorum, ac musculorum opera vti: Itaque abundè fuerit, si tantum eius „ seruatum sit, quo respirationis munus sit obeundum. Ac verò iocinoris opus „ omnibus particulis pernecessarium est, non tamen adeò saltem perpetuam „ habet necessitatem, sicuti ipsius cordis: ad portionem autem iocinoris etiam „ ventriculi opus se habet. Intelligens ergo omnium particularum tum functio„ nes, tum vsus in aliis commentariis demonstratos, haud difficulter inuenies, quatenus cuiusque robur custodiri oporteat. Hactenus Galenus.

7. Meth. cap. vlt.

Itaque mea sententia robur facultatis vitalis omnino statuendus est scopus primarius: robur verò aliarum facultatum secundarius: si quid enim aut ad prohibendam, aut minuendam sanguinis detractionem faciunt eæ duæ facultates, naturalis, & animalis; non alia ratione id præstant, nisi quòd ipsam quoque vi-

demonstrat, atque expresse ille declarat per hæc verba.

7. Meth. cap. 12. Esto, idem affectus morsus sensum faciat in ventriculo, atque ex eo ipso animi defectum, & sudores quosdam cum syncoptica dissolutione accersat, ita videlicet vt quatenus supra vires est, reliquis sit maior. Constat igitur primam esse adhibendam curam, vt ei, quod vires resoluit, occurratur. Et iterum. Vbi id mediocriter se habuerit, ac neque vires amplius labent, &c. Quòd si Altimarus hæc falsò ponit, vt falsam quoque conclusionem ex iis colligat, necessarium est. Atque id ex eo potest probari manifestè; quoniam si cacoëthia, & læsio facultatis sunt vnum, atque idem, vnoque, & eodem modo efficiunt morbum magnum, sine dubio vtrique eædem competunt conditiones, atque illa in primis (vt cæteræ prætermittantur) vna & eadem indicatio. Verum altera morbi magnitudo propter cacoëthiam Hippocrati, & Galeno indicat sectionem venæ: vt patet hoc 4. meth. cap. 6. altera autem propter læsionem facultatis, quæ læsum corpus gubernat, eiusmodi prohibet remedium, cum deficiat vnus ex principibus scopis, robur virium. Quod interim peto, vt mihi concedatur, donec posterius (vt spero) fuerit firmiter confirmatum.

Itaque prætermissis aliorum cogitationibus, ego quidem fateor Galenum in his duobus locis aliqua saltem ex parte, & quoquo modo de morbi magnitudine variè sentire, sed tamen nego illum inconstantem esse, atque à se ipso quicquam dissidere. Quo sanè grauissimo crimine tantus vir non ita facile damnandus est, sicuti multi hoc tempore nimis frequenter, ac petulanter facere solent. Modus autem, quo eiusmodi apparentem discrepantiam possumus conciliare, ac Galeni firmitatem tueri, ille est, mea sententia, si authoris mentem & institutum, quod ille non vnum, atque idem habet, ac res longè diuersas, de quibus agit vtrobique, diligenter animaduertamus. Erat Galeno propositum libro quarto nos docere principalem indicationem tum sectionis venæ, tum purgationis, illamque statuit accipiendam esse de morbi magnitudine: vt autem intelligeremus, qualis-nam sit istæc morbi magnitudo, determinat illam fieri triplici ratione; aut propter laborantis partis præstantiam; aut propter affectus magnitudinem; aut propterea quòd morbus sit cacoëthes. Quare Hippocratis potissimum exemplo, & autoritate probat in omnibus morbis, quicunque eiusmodi ratione magni fiunt, sectionem venæ, vel purgationem competere. At verò libro septimo, in quo ventriculi exemplo intemperies curantur, docet, si forte eueniat, vt multi affectus sint inter se implicati, siue illi omnes sint morbi, & causæ, siue qualescunque fuerint, & quomodocunque se habeant, ac permisceantur, quem ordinem in illis curandis seruare oporteat. Tradit in summa totum huiusmodi consilium, ac deliberationem capiendam esse triplici habita consideratione; prima, à quo maxime discrimen homini impendere videatur; secunda, quid ex iis causæ rationem obtineat; tertia, quæ sanari ante alia possint, & quæ non possint. Sed posterioribus duobus prætermissis capitibus, de quibus agere non est præsentis instituti, quatenus ad primum pertinet, quod impendens, maiusque ægroti periculum considerat, in eo Galenus vult affectus magnitudinem quam maxime fore æstimandam: aitque hanc esse triplicem; primam, quæ ex læsæ actionis præstantia definitur; alteram, quæ ex propria affectus essentia; tertiam, quæ ex facultate læsum corpus gubernante debet æstimari. Ac sanè equidem puto hisce verbis eandem

affectus

affectus magnitudinem describi, quæ descripta est aliis quoque in locis, in quibus docemur, quomodo vnus affectus alio dicatur esse maior, & quomodo pugnantes inter se indicationes debeant ordinari.

Non est (inquit Galenus) in omnibus rebus vnius rationis, ipsius maioris natura, sed alibi pro viribus, & quasi dignitate rei, alibi pro ipsius propria essentia spectanda. Et iterum. Porrò nihil in contrariis indicationibus tam conuenit expendi, quàm magnitudinem eorum, quæ ad indicationem coierunt: quam vtique in libro de Sanitate tuenda duplicem esse ostendimus: alteram, quæ indicantis dignitate censetur; alteram quæ ex ipsorum (vt sic dicam) propriis substantiis spectatur. Itaque generaliter ille affectus (vt de affectibus nos tantum loquamur: cum Galenus scoporum omnium magnitudinem comprehendat, à quibus in corpore nostro sumi indicationes possunt) magis vrget, maiorque est, qui aut dignitate, & potestate cæteros superat, aut in propria essentia maior existit. Nam tametsi huiusmodi magnitudinum distinctio est bipartita; ad eam tamen superior tripartita facilè potest accommodari: siquidem magnitudo ex læsæ actionis præstantia, & magnitudo ex læsione facultatis, vi, & dignitate antecellere dicuntur. Id quod præstantia actionis ex se facile demonstrat: nam quò actio præstantior est, eò est dignitate superior. Facultatis verò dignitatem satis explicat Galenus, qui scribit ad hunc modum.

3 de tuen. valet. c. 9.

8. Met. c. vlt.

Maxima dignitas ipsarum est virium, quando viuere ipsum nobis ex harum custodia constat; vtpote cum vitam aut ipsas esse vires, aut earum actiones sit necesse. Cum hæc ita se habeant, iam nulli mirum debet videri, si Galenus describendis hisce magnitudinibus quoquo modo varius est, ita ferente illius instituto, variáque rerum natura, de quibus agit. Namque alia est morbi magnitudo, quæ indicat sectionem venæ, aut purgationem; alia quæ ordinem curationis præscribit, & quæ attendenda est penes id, quod magis vrget, & maius periculum secum affert. Quippe fieri potest, vt morbus aliquis priore modo magnus, & qui venæ sectionem indicat, vel purgationem, qualis ex. gr. fuerit cacoëthes, nihil pertineat ad illas indicationes, quæ priorem, aut posteriorem locum requirunt: sicuti contra potest euenire, vt morbus quispiam posteriore modo magnus, & qui propter imminens periculum ante alios debet curari, neque venæ sectionem, neque purgationem desideret. Atque id facilè admodum potest demonstrari. Etenim Galenus inquirens in complicatis affectibus, qualis-nam sit maior, magisque vrgeat, & ad se trahat consilium medici, statuit illum affectum esse maiorem, ac magis vrgere, qui vires labefactat: atqui talis morbi magnitudo venæ sectionem abhorret. Quòd si quis quæreret à Galeno, an morbus prosternens vires sit magnus, vtique responderet, non modo magnum, sed vnum omnium esse maximum; verum non esse hanc ex illis magnitudinibus, quæ venæ indicant sectionem. Exemplo res erit manifestior. Finge aliquem vulnus accepisse in articulo; quem præterea syncope agrediatur propter malè affectum ventriculum. Vtraque huiusmodi affectio est magna: illa propter cacoëthiam, quare indicat sectionem venæ, aut purgationem; hæc autem magna est propter læsionem facultatis; quamobrem primo quoque tempore sui curationem postulat: veruntamen nec sectionem venæ, nec purgationem requirit leuioreque auxilio, puta bilis vomitu, sanari potest. Cũ igitur Galenus varias res tractaret, iure nemo debet mirari, si ille quoque scribẽdo varius vtcunque

9. Met. c. 13.

trahes, si vehemens morbus videatur. } Hic primus est principalis scopus mittendi sanguinis, morbus vehemens, Græcè est ἰσχυρός: quam vocem forte aptius vertas validum; alij magnum interpretantur; quamuis minus propriè, antiqua medicorum consuetudine, quod ad qualitatem pertinet, quantitatis vocabulo nominantes. Sed nihil refert (inquit Galenus) seu vehementem, seu magnum morbum dicere velis.

Porrò si quis ad absolutam huius scopi intelligentiam scire cupiat, qualesnam sint morbi vehementes, vel magni apud Hippocratem, qui desiderant sanguinis missionem, huic satisfaeit Galenus, qui docet morbum eiusmodi magnum fieri tribus modis, vel propter afflictæ partis præstantiam, vel propter affectus magnitudinem, vel propterea quòd ille sit cacoëthes. Quæ doctrina est manifestior, quàm vt exemplis debeat demonstrari.

4. Meth. cap. 6.

Scio equidem nonnullos esse magni nominis medicos nouitatis cum primis cupidos, vnique Galeno potissimum infensos, qui secuti aliis in rebus frequenter, ita in hac explicanda voce illum arguunt, tanquàm varium, & incertum, quòd variis in locis de morbi magnitudine nó vno modo loquatur: maximè verò aiunt sibi illum non consentire, cum doceat aliàs morbi magnitudinem triplici ratione esse æstimandam; aut ex læsæ actionis præstantia; aut ex propria affectus essentia; aut ex facultate, quæ læsum corpus gubernat: quæ superiori triplici rationi haud videntur conuenire. Etsi autem nobis in præsentia non est propositum ab huiusmodi calumniis Galenum defendere, verumtamen cum repugnantia sit apparens, ac plerosque vel nobiles medicos torqueat iamdiu; addo cum pertineat quam maximè ad rem præsentem, non grauabimur sententiam nostram in medium proferre. Quamobrem prætermissis aliis locis, in quibus Galenus communi quadam significatione definit morbum magnum, aut ex recessu à statu naturali, aut respectu virium, aut fortè aliter, qui nullum ferè negotium facessunt, ac facile possunt conciliari, statim venio ad principalem repugnantiam duorum locorum iam propositam, in qua nostri nouatores mirum in modum sibi placent.

7. Meth. cap. 11.

Antargent. lib. de Diff. Morb. c. 7.

Iulius Alexandrinus vir doctissimus, cui medicæ artis studiosi plurimum debent, cum propter honestissimos illius labores, tum maximè quod strenuè, constanterque Galeni doctrinam, ac dignitatem tueri iampridem, & sustinere non desistit, scribit hosce locos minimè inter se pugnare. Etenim quam Galenus libro quarto afflictæ partis præstantiam nominat, libro septimo facultatem appellat, quæ læsum corpus gubernat: quam ibi affectus magnitudinem dixerat, hic læsæ actionis præstantiam interpretatur: quam demum cacoëthiam ibi vocat, hic affectus essentiam vsurpat: adeo vt Galenus, quanquam variis verbis, vtrobique eandem rem doceat, neque à se ipse quicquam dissentiat. Ego vero censeo istiusmodi conciliationem perquam distortam esse, & à Galeni mente abhorrentem. Nam quomodo inter se cohærent afflictæ partis præstantia, ac facultas, quæ læsum corpus gubernat? nonne potest male esse affecta pars præstantissima, puta oculus, cuius tamen facultas non gubernat corpus læsum? Præterea morbus magnus propter præstantiam partis indicat sectionem venæ: alter verò propter læsionem facultatis id remedium horret, vt posterius videbimus.

Nec profectò magis videtur conuenire magnitudo affectus cum læsæ actionis præstan

præstantia:quippe res ipsa monstrat, constatque inter omnes, hanc magnitudinem affectus non aliter definiri, quàm ex propria illius essentia: ad quem modum dicimus intemperiem magnam, quæ plurimum aucta est; vlcus magnum, quod sutura indiget, vel ligatura: nemo autem non intelligit eiusmodi affectus magnitudinem longe esse diuersam à præstantia actionis: quod vel ex eo satis constat, quoniam actio præstans lædi potest à morbo suapte natura paruo, vt, puta visio à paruo vlcere in pupilla: qui quidem morbus ratione propria minimus esse potest, cum tamen magnus censeatur ratione præstantiæ actionis læsæ. Cacoëthiam demum, seu malitiam, & essentiam affectus differre inter se ex eo fit manifestum, quòd Galenus distinguit morborum malignitatem à magnitudine eorumdem, quæ sine dubio intelligitur in propria essentia. Ac sanè puto hæc notiora esse, quam vt debeant pluribus demonstrari.

Altimarus seriò fatetur inter huiusmodi locos esse difficilem repugnantiam, seque multum, ac diu laborasse, vt illam componeret; potissimum quatenus pertinet ad duo posteriora membra vtrobique posita, nimirum cacoëthiam, & læsionem facultatis, cum alia superiora non ita difficilè videantur posse conuenire. Qui ad summam id primum accipit; vlcera medicis dici cacoëthe, quæ omnibus probè factis non sanantur, nec fiunt mitiora: deinde & illud addit tanquam manifestum, morbos fieri malignos ob vitium, siue corruptionem humorum illosque corrumpi vel in toto corpore, vel in vna duntaxat, vel pluribus partibus propterea quod virtus eos haud quaquam euincere, domare, & concoquere valet, & assimilare. Tertiò interpretatur huiusmodi virtutem illam esse, quam Galenus vocat facultatem, quæ læsum corpus gubernat, nimirum facultatem alteratricem, siue immutatricem, quæ quidem & omnibus partibus est communis, vnicuique est propria. Ex iis tandem colligit idem ferè esse, morbos fieri magnos propter cacoëthiam, & propter vitium facultatis, quæ læsum corpus gubernat: quod ille sibi persuadet facilè demonstrare. Cæterum neque istæc conciliatio mihi potest probari, præter quàm quòd nonnulla continet, quæ à Galeni doctrina videntur aliena. Quod enim pertinet ad secundam positionem, non ille satis videtur intelligere veram causam, quamobrem vlcera fiant cacoëthe: quam tamen poterat didicisse ex Galeno, qui statuens differentiam inter vlcera dysepulota, & cacoëthe, affirmat illa esse, quotiescunque propter fluxum humorum, vel multorum, vel acrium difficulter contrahunt cicatricem: hæc autem, quando pars vlcerata malam quandam acquirit dispositionem, vnde fluentes humores, etiamsi laudabiles sint corrumpantur: quam dispositionem vocat malum quendam habitum, & alibi interpretatur non aliud esse, quàm vitiatum partis temperamentum. Itaque non illud satis est ad constituendam essentiam maligni vlceris, vt humores corrumpantur, neque à virtute possint gubernari (hoc enim disepulotis quoque ac difficulter sanabilibus omnibus vlceribus commune est) sed id præterea necessariò requiritur, vt pars affecta iam talem dispositionem habeat, vt fluentes humores, tametsi bonos corrumpat. Nec planè video, qua ratione possit Altimarus maligna vlcera à dysepolutis distinguere. Nec minus à Galeni mente mihi ille recedere videtur, dum facultatem gubernantem læsum corpus interpretatur vnam facultatem alteratricem: quippe arbitror Galenum præcipuè intelligere facultatem vitalem, quæ in primis ac verè læsa corpora gubernat: id quod res, de qua agitur, claré

Part. 1. de Febribus ca. 13.

1. De Compo. Medi. Gener. cap. 18.

1. De Compo. Med. loc. de Alope.

illi robusti, id parui interest, cum non modo virium præsentium, sed etiam futurarum perpetua, & maxima sit habenda ratio. Quam fortè rem seriò Galenus animaduertens scriptum reliquit aliàs, primos, ac maxime proprios sanguinis mittendi scopos esse duos, magnitudinem morbi, & robur laborantis. Ac sanè (vt ingenue dicam) eiusmodi Galeni interpretatio mihi quoque videtur aliquantisper dura, & difficilis; vt nullam certam rationem potuerim inuenire hactenus, qua hunc mihi ex animo scrupulum prorsus euellere possim. Nisi fortè dicamus, Galenum sectionem venæ pueris interdicere propter eam præcipue caussam, quòd huiusmodi præsidium sit in hac ætate superuacaneum: quam rationem frequenter solet afferre.

De Sang. Miss. c. 9.

Detractione sanguinis (ait hoc in loco) non egent, qui insitam, naturalemque habent à temperamento vacuationem. Ac rursum; Puerorum substantia euacuantis præsidij minus indiget, cum habeat ex se ipsa, vnde natura vacuetur, & iterum; At si in puerum incidat, qui quartumdecimum annum hactenus non attigit, mitti illi sanguis non debebit, propterea quòd plurimum de substantia corporis quotidie defluit, ac digeritur, tantulis calidis, & humidis existentibus. Ita quod ex vena incidenda moliendum nobis fuerat, id vltrò nobis ex corporis, quod curatur, natura præstatur, &c. Quod enim pertinet ad Galeni autoritatem, qua semel statutum est primos, ac maxime proprios, Græcè κυριωτάτους, scopos esse duos; responderi potest, non proinde excludendum esse tertium, qui quidem etsi est minus proprius, seu præcipuus ex vi vocabuli Græci, tamen est talis, vt aliis sit iure annumerandus, qui decernunt sanguinem mittendum, aut non mittendum esse. Vel forte magis ad Galeni mentem licet respondere, eum disputare aduersus Menodotum, neque comparare tres scopos inter se, verum illos duos cum plethorica syndrome, quam ille solam secandæ venæ scopum constituit. Iraque asseuerat magnitudinem morbi, & robur virium satis esse, & hanc primam esse, ac præcipuam syndronen, sub qua altera plethorica continetur. Nec profectò hæc disputatio tollit, quin addenda quoque sit ætas pro tertio scopo, sicuti præclarè addita est ab Autore libri quarti de Rat. Vict. Morb. Acut. Et quamuis loco superiore Galenus vtcunque videatur ætatem redigere ad ipsas vires, licet respondere, ibi sermonem haberi de ratione instituendi victus, cuius summè principalis, vel potius vnicus scopus sunt vires: nam quatenus ad morbum pertinet, nihil prorsus est exhibendum; vt propterea nulli mirum debeat videri, si ætatem voluit ad illas referre. At verò in sectione venæ maximè præcipuus scopus est morbi magnitudo propter quam mittitur perpetuò sanguis, minimè propter vires, aut ætatem. Quare non iniuria hosce scopos, ætatis (inquam) & virium, distinxit; id quod facit millies: cuius distinctionis rationem quoque aliquando affert, ita scribens.

9. Met. c. vlt.

11. Met. c. 14.

Superius cum de scopis missionis sanguinis ageret, corporis habitum quidem omisit, sed hoc in loco virium non meminit: verùm habitus nomen pro virtutis nomine dictum esse opinantur nonnulli, vna ex re duo dici perperam existimantes: nempè habitum ad constitutionem corporis deferentes dicimus, vtpote cum quis vel mollis, vel durus fuerit: robur verò virtutis ex functionum vehementia cognoscimus. Ex quo fit, vt duo hi sint scopi, vacuandi quidem communem indicationem habentes, sed inter se differentes, veluti & ab ætate.

4. de Rat. vict. Mor. Acut. 13.

Verùm

est, variamque morbi magnitudinis rationem tradit: tantumque abest, vt id ab optima docendi methodo sit alienum, vt nulla doctrina sit vtilior, & illustrior, quàm quæ res singulas distinctè, & accuratè explicat, vt varij loci, varia instituta, ac variæ docendi occasiones postulant. Cæterùm quicquid tandem tibi libet statuere de huiusmodi repugnantia inter hosce duos Galeni locos, illud mihi, ac præsenti meo instituto esto satis, nullam reperiri morborum magnitudinem, quæ venæ sectionem possit indicare, præter illam triplicem, quam Galenus explicat libro quarto Methodi, & ad propositum redeo.

Secundus sanguinis detrahendi scopus est, si æger ætate floruerit, &c.) Ad hoc vt sanguis opportunè mittatur, haud satis est morbum esse magnum, sed vt æger præterea floreat ætate necesse est. Quamuis enim morbus magnus fuerit, si tamen aut puerum, aut senem corripiat, neuter sanguinis fert detractionem.

Tertium scopum non prætermisit, &c.) Robur virium statuitur ab Hippocrate tertius princeps scopus mittendi sanguinis: etenim constat inter omnes, neque illos, qui florent ætate, cum ægrotant, perpetuò robustos esse, satisque virium habere.

Sed hoc loco est operæ pretium inquirere id, quod Galenus haud planè, & expressè videtur explicare; quænam vires ad mittendum sanguinem sint necessariæ, an requirantur omnes, an vna, vel altera sufficiat. Quam sanè inquisitionem, alioqui tam opportunam, video fuisse à multis prætermissam. Primum autem ex rei natura colligunt nonnulli, requiri omnium virium robur necessariò: nam qui fabricam humani corporis memoria repetunt, ij facilè intelligunt, tres facultates corpus nostrum gubernantes esse vsque adeò inter se connexas, & colligatas, vt earum nulla sine aliarum societate possit diutius consistere.

9. Metho. cap. 10. Has facultates seruare (inquit Galenus) nihil planè est aliud, quam vitam seruare: Siquidem monstratum est, quomodo qualibet earum amissa necesse sit reliquas simul perire. Deinde quo loco Galenus rationem docet mittendi sanguinis iis, qui laborant plenitudine, vel in principe aliqua parte, vel in corpore vniuerso, hunc ipsum scopum considerans, vt ne quis error hac in re committatur, scribit robur earum, & imbecillitatem ex propriis functionibus cognosci, atque æstimari: facultatem animalem ex actionibus voluntariis, & iis, quæ à neruis, horumque principio pendēt vitalem ex iis, quæ pulsus, & arteriæ significant; naturalem ex proba, vel improba nutritione, ex bono item, vel malo colore: statimque post hæc ita inquit. (De Sang. Miss. c. 6.)

Vbi igitur facultates robustæ fuerint, sanguinem mittes, &c.) Quæ quidem verba, & vniuersa illius loci series manifestò videntur demonstrare, sanguinis missionem robur omnium virium desiderare. Alio item loco Galenus tradens methodum curandi febres putridas, & hanc rem ferè ex proposito tractans, quænam vires sint considerandæ, non solum in sectione venæ, sed etiam in vsu aquæ frigidæ, & aliorum præsidiorum, robur omnium virium maximè expetit, non solum vitalium, sed animalium quoque, & naturalium. Atque hæc demum opinio potest rursùm Galeni testimonio confirmari, vbi scriptum reliquit in statu morbi sanguinis missionem superuacaneam esse, tum propter alia, tum quia vis animalis maxima ex parte est hoc tempore fatigata, licet quam maximè aliæ duę vitalis, ac naturalis firmæ permaneant. Ex altera autem parte, hoc ipso in loco, quem interpretamur, quærens Galenus cur Hippocrates alteri virium scopo ter- (11. Meth. cap. 9.; 2. aph. com. 19.)

tium

tium quoque addiderit ætatis, id reſpondet propter vnos pueros factum fuiſſe, qui licet vitali facultate valeant, verumtamen non ſuſtinent ſanguinis miſſionem, quòd ita eorum ſubſtantia facile diſsipetur; iis verbis demonſtrans, hoc adminiſtrando præſidio non aliud robur, quàm facultatis vitalis eſſe animaduertendum. Atque hæc ſententia illo etiam Galeni præcepto poteſt roborari, quo medicos admonet, vt inciſa vena, ac fluente ſanguine pulſuum mutationi animum diligenter attendant, & confeſtim à ſanguinis detractione quieſcant, vbi in magnitudine, vel quauis inæquabilitate illi mutati fuerint. Præterea ſi vna facultas vitalis non ſufficit, ſed aliarum quoque requiritur robur; in Apoplexia, gr. ex. in qua facultates animales ſunt abolitæ, haud licitum eſſe mittere ſanguinem, vt fateamur neceſſe eſt: id quod nemo non intelligit ab omni probata medicina eſſe longè alienum. Sed quid pluribus opus eſt, quando Galenus clarè, & expreſsè videtur hanc ſententiam tueri, inquiens authorem huius libri haud prætermiſiſſe tertium ſcopum, qui conſiſtit in robore facultatis vitalis? Ita enim vertenda eſt ea particula, ſicuti præclarè vertit diſertiſſimus Raſarius, quæ perperam, atque oſcitanter fuit à Vaſſeo reddita (qui facultatis robur exiſtit. Nam græcè legitur (τῆς ζωτικῆς δυνάμεως ἡ ῥώμη.) Sic in dolore capitis ex plaga ſcribit, niſi vitalis facultas debilis appareat, à ſectione venæ initium curationis faciendum eſſe. Itaque res vtrimque videtur obſcura, & difficilis ad explicandum. *De Sang. Miſſ. c. 14.* *2. de Comp. Med. cap. 14.*

Ego verò ita ſentio, robur vnius facultatis vitalis ad opportunam ſanguinis miſſionem ſatis eſſe; & hanc puto fuiſſe mentem Galeni. Quòd ſi præterea ſimul adſit firmitas aliarum, naturalis, animaliſque, tunc longè audacius, & copioſius aio ſanguinem eſſe mittendum: adeo vt aliæ duæ facultates ferè inter ſecundarios ſcopos debeant numerari, qui (vt poſterius videbimus) vices magis, & quantitatem ſanguinis, quàm ipſam detractionem ſolent indicare. Ac præter ea, quæ pro hac ſententia iam diximus, non videtur prætermittendus locus Galeni, in quo generaliter tractans indicationes, quæ à natura partis accipiuntur, ſtatuit vnius cordis potiſſimum: atque adeò facultatis vitalis, tanquam reliquarum principis, rationem habendam eſſe. Sed præſtat illius verba proferre.

„ Quoniam non par eſt actionum dignitas ad ſeruandos ægros, ſed aliæ magis, aliæ minus vtiles ſunt, vtique ad portionem actionum dignitatis etiam cuiuſque partis proſpiciendum eſt robori. Maxima igitur eſt cordis actionis dignitas, atque ægrotis maxime omnium neceſſaria: cerebri vero ad vitam quidem par eſt momentum; non tamen par robur in ægrotis requirimus, cùm neceſſe omnibus non ſit neruorum, ac muſculorum opera vti: Itaque abundè fuerit, ſi tantum eius ſeruatum ſit, quo reſpirationis munus ſit obeundum. Ac verò iecinoris opus omnibus particulis pernecesſarium eſt, non tamen adeò ſaltem perpetuam habet neceſſitatem, ſicuti ipſius cordis: ad portionem autem iecinoris etiam ventriculi opus ſe habet. Intelligens ergo omnium particularum tum functiones, tum vſus in aliis commentariis demonſtratos, haud difficulter inuenies, quatenus cuiuſque robur cuſtodiri oporteat. Hactenus Galenus. *7. Meth. cap. vlt.*

Itaque mea ſententia robur facultatis vitalis omnino ſtatuendus eſt ſcopus primarius: robur verò aliarum facultatum ſecundarius: ſi quid enim aut ad prohibendam, aut minuendam ſanguinis detractionem faciunt eæ duæ facultates, naturalis, & animalis; non alia ratione id præſtant, niſi quòd ipſam quoque vi-

demonstrat, atque expresse ille declarat per hæc verba.

7. Meth. cap. 12. Esto, idem affectus morsus sensum faciat in ventriculo, atque ex eo ipso animi defectum, & sudores quosdam cum syncoptica dissolutione accersat, ita videlicet vt quatenus supra vires est, reliquis sit maior. Constat igitur primam esse adhibendam curam, vt ei, quod vires resoluit, occurratur. Et iterum. Vbi id mediocriter se habuerit, ac neque vires amplius labent, &c. Quòd si Altimarus hæc falsò ponit, vt falsam quoque conclusionem ex iis colligat, necessarium est. Atque id ex eo potest probari manifestè; quoniam si cacoëthia, & læsio facultatis sunt vnum, atque idem, vnoque, & eodem modo efficiunt morbum magnum, sine dubio vtrique eædem competunt conditiones, atque illa in primis (vt cæteræ prætermittantur) vna & eadem indicatio. Verum altera morbi magnitudo propter cacoëthiam Hippocrati, & Galeno indicat sectionem venæ: vt patet hoc 4. meth. cap. 6. altera autem propter læsionem facultatis, quæ læsum corpus gubernat, eiusmodi prohibet remedium, cum deficiat vnus ex principibus scopis, robur virium. Quod interim peto, vt mihi concedatur, donec posterius (vt spero) fuerit firmiter confirmatum.

Itaque prætermissis aliorum cogitationibus, ego quidem fateor Galenum in his duobus locis aliqua saltem ex parte, & quoquo modo de morbi magnitudine variè sentire, sed tamen nego illum inconstantem esse, atque à se ipso quicquam dissidere. Quo sanè grauissimo crimine tantus vir non ita facile damnandus est, sicuti multi hoc tempore nimis frequenter, ac petulanter facere solent. Modus autem, quo eiusmodi apparentem discrepantiam possimus conciliare, ac Galeni firmitatem tueri, ille est, mea sententia, si authoris mentem & institutum, quod ille non vnum, atque idem habet, ac res longè diuersas, de quibus agit vtrobique, diligenter animaduertamus. Erat Galeno propositum libro quarto nos docere principalem indicationem tum sectionis venæ, tum purgationis, illamque statuit accipiendam esse de morbi magnitudine: vt autem intelligeremus, qualis-nam sit istæc morbi magnitudo, determinat illam fieri triplici ratione; aut propter laborantis partis præstantiam; aut propter affectus magnitudinem; aut propterea quòd morbus sit cacoëthes. Quare Hippocratis potissimum exemplo, & autoritate probat in omnibus morbis, quicunque eiusmodi ratione magni fiunt, sectionem venæ, vel purgationem competere. At verò libro septimo, in quo ventriculi exemplo intemperies curantur, docet, si forte eueniat, vt multi affectus sint inter se implicati, siue illi omnes sint morbi, & causæ, siue qualescunque fuerint, & quomodocunque se habeant, ac permisceantur, quem ordinem in illis curandis seruare oporteat. Tradit in summa totum huiusmodi consilium, ac deliberationem capiendam esse triplici habita consideratione; prima, à quo maxime discrimen homini impendere videatur; secunda, quid ex iis causæ rationem obtineat; tertia, quæ sanari ante alia possint, & quæ non possint. Sed posterioribus duobus prætermissis capitibus, de quibus agere non est præsentis instituti, quatenus ad primum pertinet; quod impendens, mansúque ægroti periculum considerat, in eo Galenus vult affectus magnitudinem quam maxime fore æstimandam: aitque hanc esse triplicem; primam, quæ ex læsæ actionis præstantia definitur; alteram, quæ ex propria affectus essentia; tertiam, quæ ex facultate læsum corpus gubernante debet æstimari. Ac sanè equidem puto hisce verbis eandem

affectus

affectus magnitudinem describi, quæ descripta est aliis quoque in locis, in quibus docemur, quomodo vnus affectus alio dicatur esse maior, & quomodo pugnantes inter se indicationes debeant ordinari.

Non est (inquit Galenus) in omnibus rebus vnius rationis, ipsius maioris natura, sed alibi pro viribus, & quasi dignitate rei, alibi pro ipsius propria essentia spectanda. Et iterum. Porrò nihil in contrariis indicationibus tam conuenit expendi, quàm magnitudinem eorum, quæ ad indicationem coïerunt: quam vtique in libro de Sanitate tuenda duplicem esse ostendimus: alteram, quæ indicantis dignitate censetur; alteram quæ ex ipsorum (vt sic dicam) propriis substantiis spectatur. Itaque generaliter ille affectus (vt de affectibus nos tantum loquamur: cum Galenus scoporum omnium magnitudinem comprehendat, à quibus in corpore nostro sumi indicationes possunt) magis vrget, maiorque est, qui aut dignitate, & potestate cæteros superat, aut in propria essentia maior existit. Nam tametsi huiusmodi magnitudinum distinctio est bipartita; ad eam tamen superior tripartita facilè potest accommodari: siquidem magnitudo ex læsæ actionis præstantia, & magnitudo ex læsione facultatis, vi, & dignitate antecellere dicuntur. Id quod præstantia actionis ex se facilè demonstrat: nam quò actio præstantior est, eò est dignitate superior. Facultatis verò dignitatem satis explicat Galenus, qui scribit ad hunc modum.

3 de tuen. valet. c. 9. *8. Met. c. vlt.*

Maxima dignitas ipsarum est virium, quando viuere ipsum nobis ex harum custodia constat; vtpote cum vitam aut ipsas esse vires, aut earum actiones sit necesse. Cum hæc ita se habeant, iam nulli mirum debet videri, si Galenus describendis hisce magnitudinibus quoquo modo varius est, ita ferente illius instituto, variáque rerum natura, de quibus agit. Namque alia est morbi magnitudo, quæ indicat sectionem venæ, aut purgationem; alia quæ ordinem curationis præscribit, & quæ attendenda est penes id, quod magis vrget, & maius periculum secum affert. Quippe fieri potest, vt morbus aliquis priore modo magnus, & qui venæ sectionem indicat, vel purgationem, qualis ex. gr. fuerit cacoëthes, nihil pertineat ad illas indicationes, quæ priorem, aut posteriorem locum requirunt: sicuti contra potest euenire, vt morbus quispiam posteriore modo magnus, & qui propter imminens periculum ante alios debet curari, neque venæ sectionem, neque purgationem desideret. Atque id facilè admodum potest demonstrari. Etenim Galenus inquirens in complicatis affectibus, qualis nam sit maior, magisque vrgeat, & ad se trahat consilium medici, statuit illum affectum esse maiorem, ac magis vrgere, qui vires labefactat: atqui talis morbi magnitudo venæ sectionem abhorret. Quòd si quis quæreret à Galeno, an morbus prosternens vires sit magnus, vtique responderet, non modo magnum, sed vnum omnium esse maximum; verum non esse hanc ex illis magnitudinibus, quæ venæ indicant sectionem. Exemplo res erit manifestior. Finge aliquem vulnus accepisse in articulo; quem præterea syncope ągrediatur propter malè affectum ventriculum. Vtraque huiusmodi affectio est magna: illa propter cacoëthiam, quare indicat sectionem venæ, aut purgationem; hæc autem magna est propter læsionem facultatis; quamobrem primo quoque tempore sui curationem postulat: veruntamen nec sectionem venæ, nec purgationem requirit leuioreque auxilio, puta bilis vomitu, sanari potest. Cũ igitur Galenus varias res tractaret, iure nemo debet mirari, si ille quoque scribẽdo varius vtcunque

9. Met. c. 13.

& perspicua est doctrina apud Hippocratem, & Galenum, magnos morbos non solum præsentes, sed etiam futuros, neque solum acutos, verùm etiam diuturnos istud remedium indicare.

Cæterùm cum hæc omnia recte dicta sint, &c.) Non satis est, agricolam semina optima in terram spargere, nisi idem lolium, tribulos, & omnem zizaniam deinceps euellat. Quamobrem cum Galenus hactenus ex horreo Hippocratis mittendi sanguinis optimam sementem fecisset, illi modò est propositum, nescio quem terræ morbum, & falsam opinionem extirpare. Nam præter cæteros Hippocratici dogmatis hostes fuerant Empirici, potissimum verò Menodotus, qui minimè in tribus scopis, sed in vna plethorica vocata syndrome asseuerabat sanguinis missionem obseruari. Atque vtinam plurimi hodie non sint Menodoti, qui idem cum eo sentiant, fortè etiam deteriorem, quàm ille fecerit, opinionem defendant. Syndromen plethoricam illi appellabant concursum, cumulum, congeriem symptomatum, quæ præsentem humorum plenitudinem demonstrant: ea vero sunt, referente Galeno, vasorum distentio, & rubor, & vniuersi corporis grauitas, & pigritia ad motum, traducta in otio prior vita, non sine ciborum, ac potuum larga ingestione, & solitarum excretionum retentio. Porrò aduersus huiusmodi hæresim Galenus agit dupliciter: primum, quòd iis aliquando venam secamus, in quibus non est ille concursus; si vehemens dolor hominem aggrediatur; si pars aliqua fracta fuerit; si vel alius quispiam articulus contractus, reductusque fuerit: deinde quòd neque præsente ea syndrome perpetuò sanguinem mittimus; sed & frictione interdum, & balneis multis, & abstinentia, quæ duobus, vel tribus diebus fiat, hominem ad pristinum suum naturalem statum reuocamus. Vt hinc possimus pro Galeno tale argumentum conficere; Ille est præcipuus scopus mittendi sanguinis, quo posito ponitur phlebotomia, quo sublato illa quoque aufertur, ac demitur: syndrome plethorica non est huiusmodi; ergo syndrome plethorica non est præcipuus scopus, &c. Qua quidem euidentissima ratione satis vnicuique potest constare, inter concursum plethoricum, missionémque sanguinis eum consensum non esse, vt alter alteri vniuersè, ac semper conueniat, vt nonnulli somniant; & qui alioqui fuisset necessarius, si de vna plethorica syndrome elicienda foret indicatio mittendi sanguinis. Sed de hac re satis in presentia, quantum nostra instituta interpretatio postulat, cum posterius hanc difficultatem accuratius simus explicaturi: quando etiam Galenus probè sciens hic se Hippocratem commentari, non ex proposito hoc argumentum tractare, lectorem legat ad libros de Plenitudine, de Missione sanguinis, de Methodo Medendi, in quibus exactissimè sunt omnia disputata.

De plen. cap. 1.

Verùm, vt nihil desit, &c.) Galenus postremo hoc loco in ea opinione videtur fuisse, vt præceptis hactenus traditis aliquid omnino deficiat. Quare vt omni ex parte tractatio esset absoluta, censuit quartum præterea scopum esse addendum qui desumitur ab aëre nos ambiente, cum ille nimirum fuerit insigniter calidus, & siccus, ita vt citò ab eo corpus dissipetur. Etenim tunc à sanguinis missione abstinendum est; quamuis adsit morbus magnus, ægerque floreat ætate: quem quidem scopum, cæteris præclarè positis, author huius libri videtur prætermisisse; sicuti etiam laborantis corporis habitum; etsi in hoc illum excusat, quòd posterius illius quoque mentionem fecerit. Porrò hic locus facilem de-

dit

4. de vict. acut. 15. dir ansam Galeni calumniatoribus, vt illum arguerent cum inconstantiæ, tum falsitatis. Quòd enim hac in re (inquiunt) non satis ille sibi constet, manifestum est; quandoquidem clarè hoc loco inter principes scopos recenset aërem ambientem: quam eandem ferè sententiam videtur habuisse libro quoque ad Glauconem, Lib. 1. c. 14. vbi testatur illos omnes interiisse, quibus medici neglecto temporum statu ausi sunt venam secare: aliis autem in locis, qui ignorari non possunt hunc ipsum scopum solet inter secundarios numerare, qui minimè detractionem, sed detractionis quantitatem indicant. Ex iis vnus omni luce clarior satis fuerit.

De San. Miss. cap. 9. „ Tribus (ille ait) scopis mittendi sanguinis definitis, nimirum morbi magnitudine, aut præsente, aut imminente, aut incipiente, vigente ætate, ac robore virium, extra puerorum ætatem, ad alias prædictas mittendi sanguinis notas, quas non pauci medici adiecerunt, accedamus, quæ quantitatem quidem detractionis, non ipsam sanguinis missionem simul indicant. Proinde ex morbo, ætate, ac viribus, quòd mittendus sit sanguis, cognoscitur: quantitas autem vacuationis non solum ex istis, sed ex aliis deprehenditur. Hæc verò sunt plethorica vocata syndrome, ambientis nos aëris temperatura, in tempus, & regionem diuisa, &c.

Quòd vero hæc res præterea sit perspicuè falsa, facilè item potest probari. Nam cum aër calidior, & siccior, vel frigidior non aliter sanguinis missionem impediat, quàm quòd in illo improbè vacuati, ipsomet Galeno interprete, syncope, ac virium dissolutione intereunt, in hoc per initia accessionum vehementer refrigerati non amplius releuantur; manifestum est huiusmodi scopum non esse principem, sed ad alterum principem, vires scilicet, esse referendum.

Doctissimi quidam viri ad tollendam hanc apparentem repugnantiam, ac tuendam Galeni autoritatem, eam defensionem, conciliationemque afferunt; ambientem nos aërem sanguinis missionem prohibere, si isthæc tria, regio, tempus anni, cœli constitutio simul conueniant; singula separatim minimè detra- 11. Meth. c. 1. ctionem, sed detractionis quantitatem impedire. Verum enim verò etsi certò 1. ad Glau. cap. 14. scio illos vera dicere, quæ doctrina est Galeni, fortasse tamen ad hanc rem definiendum hæc non satis valent. Siue enim regio, tempus anni, cœli constitutio inter se conueniant, siue differant, quæro quonam modo aër ambiens venæ sectionem impediat, an primum, & per se, an secundariò, & per accidens: vt semel dicam, an ille inter principes, an secundarios scopos sit reponendus. Et profectò si veritatem, & Galeni mentem diligenter considero, quemadmodum planè habeo compertum non plures esse, quàm tres primarios mittendi sanguinis scopos, morbi magnitudinem, robur virium, & ætatis; ita libenter proferam, quid mihi in mentem venerit pro defensione Galeni, ac tollendis criminibus, quæ illi obiiciuntur.

Itaque memoria est repetendum, Galenum multis in locis scopos secandæ ve- De Sang. Miss. c. 6. næ principes, subditosque inter se miscere & confundere consueuisse. Non longè abieris. Ille decem numerat nonnunquam, quos primos appellat; plenitudinis tum qualitatem, tum quantitatem; virium robur, aut imbecillitatem; corporis habitum; tempus; regionem; motum, siue exercitationem: præcedentem victus rationem: consuetudinem: cohibitas excretiones: postremò 9. Meth. cap. ult. corporis obesitatem, aut gracilitatem. Quandoque non plures octo: temperiem: consuetudinem: ætatem: locum habitationis: anni tempus: cœli statum

morbo

morboſum affectum: laborantis vires. Aliàs quatuor meminit, morbi magnitudinis; ætatis; vitium; regionis. Ad ſummam ne loca ſingula recenſeam, quicunque doctrina, & lectione huius viri delectatur, is facilè hac in re illius varietatem poteſt deprehendere. Neque verò aliquem velim hoc arroganter tanquam inſigne vitium Galeno exprobrare: quippe non omnia poſſunt, aut debent omnibus in locis accuratè, diſtinctè, abſolutè doceri. Atque hoc peculiare eſt illius inſtitutum, vt iis in locis, in quibus ex propoſito aliquam rem tractat, illam cumulatè, & perfectè doceat, in aliis verò non item. Quo circà ſæpè lectorem admonet, vt illos perpetuò fontes conſulat, in quibus diligentius res explicatur: quaſi diuinaret vir diuinus, non defuturos aliquo tempore obtrectatores Fernelios, Argenterios, horumque diſcipulos, & imitatores, qui tum alia, tum hoc in primis inconſtantiæ, & varietatis crimen ſibi obiicerent. Quòd ſi quis adhuc inſtet, nullum magis proprium, ac peculiarem eſſe locum, quàm ſit Liber de Sectione venæ, in quo Galenus decem recenſet ſcopos; facilis eſt reſponſio. Namque ille eius libri initio, ita ferente doctrinæ occaſione, omnes ſcopos voluit in vnum congerere, quicunque pertinent ad ſecandæ venæ conſiderationem; ſed eos deinde, primarioſque à ſecundariis præclarè diſtinxit, atque eorum vim ſatis, ſuperque declarauit. De qua re nos quoque diffusè agemus poſterius. Itaque id valde mirum alicui non debet videri, ſi Galenus hoc in loco de hiſce ſcopis diſputans ſummatim, non eam exquiſitam diligentiam adhibuerit, atque ad amuſſim omnia explicauerit, ſicuti adhibuit, & explicauit aliis in locis. Cum enim Hippocratem interpretaretur, illiuſque mentem de tribus principibus ſcopis probè expoſuiſſet, & aduerſus Empiricos tutatus eſſet, poſtremùm ambientis quoque nos aëris, & habitus corporis voluit meminiſſe, quanquam illi ſunt ſecundarij; vt medicos admoneret, huiuſmodi etiam ſcopos eſſe animaduertendos, & conſulendos, quamuis illa vna ratione, qua ad principes referuntur. Quaſi illum mihi videar ita loquentem audire; Propoſitis tribus principibus ſcopis fortaſſe aliquis prætetea deſiderabit aliorum quoque ſcoporum conſiderationem: idcirco tametſi ij tres ſufficiunt, ne quid tamen poſſit deſiderari, quod ad hanc rem pertineat, non fuerit ab re addere ſcopum ſecundarium, aëris qui reducitur ad vires, & cuius aliàs mentionem fecimus. Atque iſtud fuiſſe Galeni propoſitum, ex ſerie illius loci licet colligere, quæ ita habet.

Verum, vt nihil deſit, adiiciam & eum ſcopum, qui ab ambiente nos aëre „ deſumitur, cum fuerit abundè calidus, & ſiccus, ita vt ab eo corpus euaporetur. „ En quàm manifeſtè aërem ad ipſas refert vires. Sed & quæ ſequuntur „ hoc ipſum perſpicuò confirmant. Nempe tunc à ſanguinis miſsione abſtinemus, etiamſi morbus magnus fuerit, florenſque ætate homo. Virium nihil me- „ minit, argumento planè euidenti huiuſmodi ſcopum ad illum principem eſſe „ referendum.

Quòd ſi demum quærat aliquis, quamobrem Galenus aliorum quoque ſcoporum non meminerit; huic reſponderem, eum nominatione vnius, aut alterius cæteros omnes voluiſſe complecti; qui mos eſt ipſi, & Hippocrati familiaris, vt vna re poſita, alias præterea mente concipiant, quæ eandem habent rationem. Vt finiam; quemadmodum Galenus excuſat Hippocratem, qui ſcoporum multitudine obrutus inordinatè aliquando, & incompoſitè tradiderit

regulas

regulas instituendi victus, cum fieri nequeat, vt omnia passim bene, & accuratè scribantur; ita nos Galenum iure optimo defendere possumus, ac debemus, si non illam perpetuò diligentem scribendi rationem adhibuit, quam isti seuerè desiderant.

4. De Rat. vict. Acut. 36. Quòd si quis (ille inquit) varios libros legere, & conferre, & huiusmodi speculationem in artis operibus exercere non grauabitur, is lumen, in ordinem doctrinæ adiicere poterit, & veritatem laudabit. Quòd si rem hanc aut diligentius, aut æquius expendere voluerimus, fortasse exactissimam Galeni doctrinam inueniemus: qui de sanguinis missione acturus debuit omnes scopos attingere ac recensere, quotquot venire medico in mentem possunt, siue ij principes sint, siue secundarij, vt modò omnes, modò aliquos reuera pro diuersa instituti ratione recensuit, ea tamen semper lege firmata, ea perpetuò veritate stabilita, eos tandem omnes ad tres illos passim decantatos scopos esse redigendos. Verum sunt hæc satis ad huius loci interpretationem.

Et quanquam longior omnino mihi videor fuisse, quàm mea voluntas fuerat, illud tamen fortasse haud importunè factum est: quandoquidem hic vnus locus est admodum notabilis, vt non solum toti negotio plurimam lucem afferre, sed illud propemodum omni ex parte conficere possit. Atque hinc factum est, cum aduersarij quoque id satis intelligant, vt totis viribus conentur eum labefactare, atque euertere: quorum conatus, & rationes non sunt prætermittendæ.

Igitur contendunt nonnulli sententiam superius positam, & expositam esse reiiciendam, tanquam suppositititiam, magnoque Hippocrate indignam: propterea quòd oratio sit inepta, & grauitati diuini hominis multum dispar, & dissimilis. Nam cum Galeni testimonio apud eum ne syllabam quidem otiosam quis facilè possit inuenire, quandoquidem morbi acuti sunt itidem vehementes, quorsum addita sunt ea verba? (si vehemens morbus videatur.) Præterea Galenum quoque aiunt huiusmodi sententiam redarguisse, tanquam mancam, & imminutam: quippe quæ vigentis duntaxat ætatis negligenter meminerit; eius, quæ hanc præcedit, & alterius, quæ eandem sequitur, adolescentiæ nimirum, ac primi senij nulla habita mentione; cum tamen nulli dubium sit, quin bene vtraque sectionem venæ ferre possit. Addunt iis demum, quòd ea diuturnos morbos non complectatur. Alij autem, in quorum scripta nuper incidimus, quamuis sententiam recipiant, tanquam Hippocraticam, illius tamen egregiam quandam interpretationem commenti sunt hunc in modum; eam scilicet veritatem habere non posse (ita loquuntur) nisi vniuersalibus quibusdam theorematis præsuppositis, id est, sanguinis missionem nunquam exercendam esse, nisi morbus originem habuerit à sanguinis multitudine, vel motu.

De Comate. cap. 3.

lib. de san. Miss. c. 9.

Verùm facilè potest intelligi quàm sint hæc vana, & futilia. Quod enim pertinet ad locutionem, etsi vel vna Galeni autoritas vnicuique satis, superque esse potest, qui huiusmodi sententiam non modò probat, & tanquam Hippocratis germanissimam agnoscit, sed eam quoque adeo præclaram existimat, vt non satis miretur, quamobrem in Aphorismorum numero non fuerit posita: adhuc tamen si rem diligenter attendas, non inuitus (puto) fateberis illam germanissimam esse, & magno Hippocrate dignissimam. Quippe nemo est in libris medicis vel mediocriter versatus, qui nesciat vocem, ὀξὺ Latinè acutum,

potissi

potiſſimum apud Hippocratem,& Galenum haud ſemper idem ſignificare? ſpeciatim verò morbos dici acutos ſæpenumerò, qui celeres ſunt citoque iudicantur, ad diuturnorum differentiam: id quod ex quamplurimis vnicus locus huic
planè ſimilis perſpicuè poteſt demonſtrare. Dixerat Hippocrates; Sunt autem „ 1. Epid.
acutiſſimi, maximi, grauiſſimi morbi,&c. Acutiſſimos (inquit Galenus) appellat „ ſect. 3.c.3.
eos, qui pauco tempore decernunt; maximos, validiſſimos; grauiſſimos, qui cum „ 6.Epid.
periculo ſunt coniuncti. Sic idem Galenus ſcriptum reliquit, pueris poſt annum „ ſect. 1.
decimumquartum ſanguinis miſſionem conuenire, ſi vel peripneumoniæ, vel an- „ 201.
ginæ, vel alterius acuti vehementiſque morbi periculum immineat. An pleuritis „ De Sang.
ſicuti interna quælibet inflammatio, non eſt ſuapte natura morbus acutus? Ve- Miſſ.cap.3.
runtamen Galenus ſemel incidit in huiuſmodi morbum minime vehementem, 6.Epid.ſect.3
adeò vt propterea noluerit illi ægroto venam ſecare, vt paulò poſt notabimus. 44.
Quamobrem cum morbi acuti non ſint perpetuò vehementes, maxime decuit Hippocratem ſtatuentem dogma ad vitam hominis, ſi quod aliud, neceſſarium, planè, perſpicuéque loqui, & omnem ambiguitatem auferre. Quod porrò aiunt, Galenum quoque ſententiam redarguere tanquam imminutam; neque, ſi quis id
conceſſerit, id circò fatendum eſſet eam minorem fidem mereri: namque Hippo-
crates, (vt Galeno placet) vix potuit inueniſſe omnia, ac perfeciſſe. Quocirca mi- 2.de rat.vict
nime mirum debet videri, ſi pro antiqua breuitate plurima dixit ieiunè, & ob- ac 36.9.meth
ſcurè; id quod primis rerum inuentoribus eueniat, propemodum neceſſe eſt. 8.

Sed aliter arguendi ſunt, qui affirmant Galenum eiuſmodi ſententiam redarguiſſe. Etenim qui fieri poteſt vt eam minus probet vno in loco, quam millies comprobat, amplectitur, ac magnifice laudat? Ille (vt equidem puto) interpretis officio functus hanc partem, quæ veritus eſt ne forte alicui videri poſſet minus accuratè fuiſſe expoſita, ad faciliorem, & exquiſitiorem doctrinam diligentius voluit excutere, & examinare; ſed tamen ita vt de illius vi, ac robore nihil detrahat libenterque illam recipiat, quamuis minus perfectè velit dignotionis, quæ ab ætate fit, mentionem factam fuiſſe. Ac ſanè Galeno facilè fuerat Hippocratem ab omni calumnia vindicare, ſi dixiſſet, quod aliàs quoque dixit, illum pro ſuo more nominatione vnius & cætera, quæ eandem habent rationem, comprehendere voluiſſe. Quòd ſi mihi liceat verba Hippocratis aliter quã faciat Galenus, interpretari, ac defendere, equidem exiſtimo non ſolum illa carere vitio, ſed forte etiam magni eſſe plena artificij. Nam cum vir omnium grauiſſimus doceat accipiendam eſſe indicationem ſecandi venam à tribus principibus ſcopis, noluit in vnoquoque vti vocibus, quæ energiam quandam haberent, & aliquid abſolutum ſummumque indicarent. Quare morbum dixit Vehementem, vires Robuſtas, ætatem Floridam; vſus verbo ἀκμάζειν, quod Græcis idem ſignificat, quod florere, vel vigere ætate: quanquam id quoque dicitur aliquando pro florere, vigere, pollere quauis re: Ad quem modum verbum ἀκμὴ non modò ſignificat integram, vel floridam ætatem, ſed etiam generaliter vſurpatur pro ſummo incremento cuiuſque rei, ſpeciatimque ἀκμὴ dicitur in morbis, cum ſunt adulti, ac ſummam vehementiam ſunt adepti. Cùm itaque Hippocrates vellet indicare ætatem validam validiſſimam delegit, hac cæteras omnes complexus, quæ validæ ſunt, vſus antiqua & aphoriſtica breuitate quam Galenus commendat ſummopere. Tertia pariter obiectio friuola eſt, ſatiſque à Galeno refutata, vt alia non indigeat refutatione.

Restat modò ea præclara istius loci interpretatio, quæ mihi quidem videtur magis ridenda; quàm refellenda. Ac sanè mirum est, quo authore, vel iure isti huiusmodi interpretandi licentiam sibi arrogent. Hippocrates apertè, & liberè sententiam proponit, concluditque ea verborum circumscriptione, quam res ipsa postulat: Galenus omni ex parte illam suscipit, & admiratur: contra verò non desunt hoc tempore homines, qui audent eam conuellere, ac perturbare. Quæso enim quid est huiusmodi glossemata afferre, nisi legitimum authoris sensum peruertere, & omnem disciplinam contaminare? Namque si Hippocratis sententia veritatem non potest habere sine communi eo theoremate; id est nunquam sanguinem mittendum esse, nisi morbus originem habeat à multitudine, vel motione sanguinis, tantum abest, vt ea sit Hippocrate digna, perinde vt Aphorismus, atque vt paucis verbis vim magnam contineat, sicuti placet Galeno, vt illa magis inepta, confusa, imminuta, ac deficiens non iniuria possit videri. An fortè omnes acuti, vehementesque morbi à multitudine, aut motu sanguinis generantur, vt hac ratione iis venæ sectio conueniat? aut si id nec verum est, nec ab ipsis demonstratum, non corrigenda est Hippocratis sententia, imò verò explodenda tanquam falsa? Præterea isti nonne tanquam principium assumunt, quod est maximè dubium, & in controuersia positum: quodque ipsum antea demonstratum & probatum esse oportuit; vel, vt verius dicam, quod est perspicuè falsum, sanguinem non mitti, nisi plenitudo sanguinis aut motus adsit? quod quàm Galeno cum aliis multis, tum hoc ipso loco aduersetur; quàm à bonis theorematibus, & ab omni ratione abhorreat, speramus nos posterius solidissimè demonstraturos.

Nostra igitur, vel magis Hippocratis, & Galeni sententia adhuc permanet in suo robore, & firmitate, optimoque iure debet ab omnibus recipi, magni fieri, ac diligenter obseruari. Neque verò hic ego faciam, vt tempus conteram colligendis omnibus locis, sanè multis, in quibus viri præclarissimi hoc ipsum decretum docent, & confirmant. Cum enim veritas vna sit, nulli dubium esse potest aut debet, quin illi ipsi perpetuò consentiant. Itaque sufficiat vnum præterea, vel alterum Galeni testimonium indicare.

4. Meth. c. 6. " Si valens (ille inquit) si morbus vnà cum virium robore, nemo est in artis " operibus exercitatus, qui non sanguinem detrahat, exceptis tamen à ser- *De Sang. Miss. c. 9.* " mone pueris. Sic aliàs. Rectè admonemur in iis, quæ de Victu Morborum " Acutorum proposita sunt, vt sanguinem mittamus, vbi morbus sit magnus, *Ibidem.* " æger florentis ætatis, & illi robur non desit. Et iterum; Tria sunt, quæ conti- " nent dignotionem mittendi sanguinis; morbi magnitudo, aut præsens, aut im- " minens; ætas vigens, & robur virium. Hæc firmissima sunt, atque apertissima, vt " nullis sophistarum argutiis redargui possint. Nec profectò iis solum præ- " ceptis, ac theorematibus, sed etiam multis exemplis euidentibus & manifestis " hæc facilè possunt intelligi. Ex quibus item vnum vel alterum proferre, atque ita nouitiorum ingenium mihi liceat exercere.

Initio 3. Epid Pythion (scribit Hippocrates) qui propè Telluris ædem habitabat. Cœpit " primo die tremor à manibus; febris acuta; nugabatur: altero die cuncta sunt ex- " acerbata: tertio eadem erant: quarto aluus deiecit pauca, mera biliosa: quinto " sunt omnia exacerbata; tremores manebant, somni erant tenues, aluus consti- " tit: sexto sputa varia, subrubra: septimo os distortum est: octauo omnia sunt

exacer

exacerbata; tremores etiamnum permanebant. Vrina à primo ad octauum vsque diem tenuis, decolor, quæ suspensiones habebat nubilosas. Decimo sudauit; sputa submatura; iudicatus est. Vrina circa iudicium subtenuis.

Hic secum reputent aduersarij, an Pythioni venam fuissent secaturi. Ac profectò si verum ingenuè diffiteri nolunt, aut prorsus ab omni sanguinis missione abstinuissent, & (quantum ego ex eorum instituto coniicio) applicatis potius hirudinibus ad venas hæmorrhoidas, vel scarificatis cucurbitulis illum detraxissent: cum potissimum vrina à prima ad octauam vsque diem fuerit tenuis, & decolor: aut (quod equidem potius censeo) protinus illi purgans medicamentum propinassent; cum minimè deessent argumenta, quæ indicarent cacochymia magis, quàm plenitudine hominem laborasse. Vetumtamen ij Galenum audiant, qui cæteris omnibus neglectis indicationibus, & cogitationibus, vnamque morbi magnitudinem considerans ita loquitur. Opportebat Hippocratem, cum hominem animaduerteret in periculo esse, ad sanguinis missionem accedere, aut primo die, si nullum venter contineret cibum crudum, aut omnibo altero: atque hoc magis, quòd primo die exposito scripserit, altero die cuncta fuisse exacerbata: videtur enim crescere morbus, non quasi paruus, aut à qualibet profectus affectione corporis, sed cum ipse ingens, tum causam habens non leuem. Quoniam vero non in Pythione tantum, sed & in aliis multis ægris, qui sanguinis missionem, quantum nos ex ipsius scriptis coniicimus, videbantur postulare, non inuenitur ascribere eam, alterutrum necesse est cogitemus, aut non detractum illis hominibus sanguinem, aut hoc eum auxilij in narratione omisisse. Atqui nemini horum, qui id requirebant, missum fuisse, non est verisimile, cum ille vir remedium illud amaret, vt in germanissimis suis libris significauit; in Aphorismis, in libris de Victu in Morbis Acutis; de Articulis; atque in hoc tertio de Morbis Vulgaribus; vbi de quodam ægro in hunc modum scripsit; octauo die venam secaui: multum, vt debebat, fluebat. Nam cum octauo die sanguinem illi detraxerit, multò sanè prioribus diebus magis hoc vsum remedio manifestum est. Censeo equidem auxilium in multis fuisse assumptum, sed prætermissum in narratione vt clarum. Quò me adducit potissimum, quòd in iis prædictum est, quibus octauo die missus est sanguis: Etenim hoc, vt rarum, scripsit, & sanguinis ante diem octauum missionem, vt consuetam præteriit. Siquidem ille in veris suis operibus, infestantibus magnis morbis semper missione sanguinis vtitur, simul cum ea, duo hæc respiciens, ætatem pariter, & ægri vires. Galenus hactenus; Qui non solum mentem Hippocratis, sed etiam suam ipsius de hac re admodum perspicuè, & præclarè explicat. *Gal. in commento.*

Ac sanè ego hunc locum puto inter quam plurimos esse maxima notatione dignum. { Opportebat (inquit) Hippocratem, cum animaduerteret hominem in periculo esse, ad sanguinis missionem accedere: atque eò magis, quòd primo die exposito scripserit, altero cuncta fuisse exacerbata. } Non ille sanguinis copiam, aut motionem, aut vehementiam considerat, non ille humorum caliditatem, frigiditatem, crassitiem, tenuitatem perpendit: non ille tot scopos sibi ante oculos ponit, quot nostri nouatores comminiscuntur: non ille ad summam, præter vnam morbi magnitudinem, quicquam affert. { Siquidem Hippocrates in veris suis operibus infestantibus magnis morbis semper vtitur missione sanguinis, simul cum ea duo hæc respiciens, ætatem pariter, & ægri vires. } Nar-

rat Galenus ægrotum quendam se visitasse aliquando pleuritide laborantem cruentaque expuentem, in cuius curatione censuit abstinendum esse à sectione venæ, propter vnicam illam causam, quòd morbus foret leuissimus, ac deesset scopus maximè principalis, morbi magnitudo, sine qua nunquam licet tale remedium administrare. Sed præstat illum loquentem audire.

6. Epid. sect. 3. tē. 44. „ Id verò mihi vlterius animaduertere contigit, cum librum de Humoribus „ explanarem inter explanandum enim quendam ægrotum intuitus sum, qui me, „ vt sanguineo sputo vexatus, accersiuit: sed cruenta ob lateris affectum expue- „ bat. Sputum igitur ego conspiciens ipsum interrogaui, num aliquem dolorem „ in latere sentiret: ipse verò exiguum se dolorem percipere fassus est. Talis au- „ tem erat eius habitus, atque vires, vt si sanguinem expuisset, quoniam morbi „ magnitudo vrgeret, ad secandæ venæ auxilium accedere ausus essem; sed cum „ morbus lateralis mitis admodum foret, necesse non esset: ideo neque id genus „ remedij adhibuimus, atque euidenter hominem hunc lateris morbo laborare „ cognouimus, & aliis huic morbo congruentibus remediis, citra venæ sectio- „ nem, subleuatus est. Mitissimi enim illi sunt morbi, in quibus cruenta sputa „ eiiciuntur.

Mirabilis profectò hæc quoque est historia. Nam si qui sunt morbi, qui præ cæteris videantur missionem sanguinis indicare, illi sunt interiores inflammationes; atque inter has vulgo nescio quam prærogatiuam pleuritis videtur habere, eaque omnium maxime, quæ fit ex sanguine: Nihilominus tametsi adest inflammatio interior, & illa quidem lateris, ortumque ducit ex sanguine, scopo deficiente principali, intelligimus à Galeno missionem sanguinis prætermitti. Hippocratem, & Galenum profitemur omnes, neque ferè est, qui apertè audeat contrà eorum disciplinam venire: sed tamen in perspicuis illorum dogmatibus non acquiescimus, atque illis volumus esse sapientiores, Hisce duobus exemplis volumus esse contenti; quorum imitatione licet vnicuique in aliis pariter, quæ apud Hippocratem, & Galenum multa non desunt, se exercere.

Maneat igitur id conclusum, ac firmiter stabilitum, apud Hippocratem Galenum, & probatos quosque medicos, tres duntaxat esse principes scopos, nec plures, nec pauciores; ex quibus consilium petendum est, mittendus-ne an non mittendus sit sanguis; magnitudinem morbi, robur virium, florem ætatis: reliquos omnes, quotquot concipi animo, & excogitari possunt, secundarios esse, qui eatenus huius præsidij indicationem afferunt, quatenus ad principes referuntur, & qui vices magis, modum, & quantitatem sanguinis, quàm illius detractionem solent demonstrare. Atque vt demum exemplo medico, satis mea sententia commodo, hanc rem illustremus, ferè idem in missione sanguinis, quod in pulsibus, videtur vsu venire. Namque (vt Galenus docet) causæ, quæ pulsum variant, sunt duplices, partim generationis, partim alterationis: generationis tres duntaxat; vsus, cuius gratia; facultas, abs qua; instrumenta, per quæ ipsi fiunt; quæ continentes appellantur: alterationis quamplurimæ, quas in externas, & in præcedentes (ita enim appellant) medici diducere solent; quæ minimè sunt in causa, sicuti priores, vt pulsus fiant, sed tantummodo vt alterentur. Verumtamen ita hæc se res habet; vt posteriores omnes causæ nunquam modo aliquo pulsum variare possint, nisi primùm illas moueant, atque immutent, quæ continentes dicuntur.

Dense

Denſetur(ille inquit)cutis ab occurſu externi frigoris, cuius denſitas naturalem halitus digeſtionem reprimat:repreſſus ille coaceruetur, tandem accendat febrem, ob quam vſus pulſus mutetur, itaque etiam ipſi pulſus. Pulſuum externa quidem cauſa eſt occurſus externi frigoris, cæteræ vſque ad vſum pulſuum, præcedentes. Cum igitur cauſa externa per medias præcedentes alterauerit vſum pulſuum, qui vnus eſt ex cauſis continentibus, ſic immutauit & ipſos pulſus: neque enim poteſt nulla continens cauſa mutari,vt immutabiles maneant eius effectus. Sed prius quàm continentes attingat alteratio, non poſſunt mutari pulſus. Ideóque principes hæ, & præcipuæ ſunt cauſæ,primæque pulſuum: cæteræ ſunt harum gratia. Nam quòd externa illa alteratio ad continentes penetrauit, propterea pulſuum cauſæ dicuntur; cum ſua ſponte, & per ſe alterare illos non poſſint. Hæc Galenus; qui ferè imaginem quamdam videtur repræſentare illius diſciplinæ, de qua agimus in præſentia. Nam quemadmodum tres ſunt cauſæ pulſus continentes, quibus poſitis ille ponitur, quibus ceſſantibus ille ceſſat;iſta propemodum tres ſunt ſcopi principes ſectionis venæ, qui illam præſentes indicant,abſentes prohibent.Ac rurſum ſicuti alterantes cauſæ ſunt plures, ſed quæ pulſum nequeunt alterare, niſi prius alterent cauſas continentes, ita ſecundarij ſcopi ſunt multiplices,ſed qui nullo pacto ſectionē venæ poſſūt indicare,niſi quatenus ad ſcopos principes referūtur

1.De cauſ. pul.c.1.

Cæterum hodie non deſunt homines, qui vniuerſa hæc vetera dogmata perturbant, & conantur labefactare, de quibus, ac de quorum cogitationibus tempus eſt iam dicere,Cum verò de hac re multi multa ſoleant diſputare, neque omnes idem ſentiant vt noſtra diſputatio habeat aliquem ordinem, mihi videor ſatis commodè poſſe illos in duas claſſes partiri.Quippe alij ſcopos veteres Hippocratis, & Galeni manifeſtè inuadunt, prorſuſque repudiant, & in eorum locum alios tentant ſubſtituere. Alij autem, etſi illos recipiunt quidem, tamen affirmant non eſſe ſatis ac tantummodo per accidens venæ ſectionem indicare:vt omnino ſit neceſſe adhuc de aliis cogitare ſcopis, qui magis verè propriè,& per ſe valeant id remedium indicare. Cum vtriſque igitur mihi ſtatutum eſt agere; & primum cum prioribus, ducto ab iis initio qui contendunt primum ſcopum morbi magnitudinem minimè ſanguinis miſſionem indicare.

Quamplurimi noſtrorum temporum medici nequeunt intelligere, quomodo morbi magnitudo ſuggerat indicationem mittendi ſanguinis: de qua re multa diſputant, quorum ſumma talis eſt. Morbus magnus non eſt res ſimplex; quare neque ſimplicem requirit curationem.Etenim à morbo ſeparatim propriæ ſumuntur indicationes, quæ tot ſunt, authore Galeno quot ſunt morborum ideæ: morbi autem magnitudo videtur vnam dumtaxat ſecum afferre indicationem, magni ſcilicet remedij; quando quidem magnum, & paruum ſunt in genere quantitatis. Quare ſicuti morbus calidus frigidum, frigidus calidum,humidus ſiccum,ſiccus humidum remedium poſtulat; ita morbus magnus magnam, paruus paruam, frigiditatem caliditatem, ſiccitatem, humiditatem deſiderat.Vlcus ex.gr.indicat ſui ſiccitatem,magnum vlcus magnam ſiccationem requirit.Itaque à morbo qualitas auxilij;à magnitudine quantitas petenda eſt,

2.Meth.c.6

Ex multis fautoribus iſtius opinionis, à me vnus hic eſt nominandus Victor

B 3

Trincauellius Venetus, vir multis nominibus omni vera laude dignissimus, & qui olim in hac celeberrima schola Patauina, magna cum auditorum frequentia, & vtilitate medicinam est professus. Nam postrema Epistola secundi libri ad Philippum Palatium ex proposito hanc ipsam rem tractans, affirmat morbi magnitudinem reuera neque sectionem venæ, neque vllam vacuationem indicare: qui scribit ad hunc modum.

„ Nam si velimus exquisitè loqui, & ad viuum vsque rem resecare, morbi magnitudo proximè, & (vt aiunt) immediatè neque venæ sectionem indicat, neque vllam aliam vacuationem. Nam cum vnum est, quod indicat, illius quatenus vnum est, non potest esse nisi vna indicatio. Cum autem quærimus quod nam id est, quod primum à magnitudine morbi indicatur, hoc in primis considerandum est, quòd non vnum dicimus, quia multiplex ex hoc, quod quærimus: nimirum res ipsa, quæ indicat: atque adeò etiam subinde necesse est, vt simplex sit indicatio, & multiplex etiam, quod indicatur: quæ cum medici illi non distinguant, sed potius confundant, ideò neque rem percipiunt; & ea negant, quæ si distinguerent, negare erubescerent. Morbus magnus duo sanè significat; primum quidem ipsum morbum, hoc est eius naturam, & essentiam; alterum verò eius magnitudinem: quæ sicuti diuersa sunt, ita & differentes indicationes habent: morbus enim qualitatem, & naturam remediorum indicat: nam quòd calefaciendum sit quòd refrigerandum, quodque aut vacuandam; aut replendum, & tandem quidquid agendum est, morbus primùm, & per se indicat. Modo explanandum, quam rationem indicandi habeat ipsa morbi magnitudo. At quis est tam rudis, & nuper in Hippocratica arte initiatus, qui non percipiat, quòd morbi magnitudo primùm: & per se remediorum magnitudinem indicat? quia numquam poterit morbus vi remediorum superari, si vehemens fuerit, nisi remediis adeò validis, vt morbi vires possint superare. Vnde si morbus per se indicat refrigerandum esse, vehemens, & magnus morbus indicat vehementer, & maximopere esse refrigerandum: si vacuandum esse morbus indicat, magnus morbus plurimum, & confertim vacuandum. Ita si morbus ex inanitione factus indicat reficiendum esse, qui ex multa inanitione factus est, plurimum esse reficiendum ostendit. Quare iam manifestum est magnum morbum indicare magnis remediis opus esse. Victor hactenus.

Quam totam seriem non grauatè voluimus transcribere, & propter summam viri authoritatem, & propterea quia videtur illa omnia complecti, quæcumque sunt maioris momenti, & ad hanc argumentationem maxime pertinent. Quæ equidem planè sum nescius, quomodo conueniant iis, quæ ab illo scripta sunt in suis Epist. Medic. Cum enim à Dominico Fulignare per literas quæsitum esset, quid nam illud sit in sententia Hippocr. 4. De Rat. Vict. Morb. Acut. quod mereretur tantis laudibus extolli à Gal. illi respondet his verbis; Ego verò rem hanc, vt eam intelligo, explanabo. Illud quod laudat Galenus mirum in modum, est sententia ipsa per se, quæ dicto loco his verbis descripta est; nempe, quòd sanguis mittendus sit in magnis morbis, quotiescumque vires validæ adeò sunt, vt eam vacuationem ferre possint, & ætas ea, quæ illam admittere valeat. Quæ certè responsio est digna maxima notatione vel potius admiratione. Nam cum Galenus ex vna parte ornet huiusmodi sententiam tali praconio, quali fortasse aliam nullam apud Hippocratem legimus ab ipso ornatam fuisse;

Epistola vltima.

ex

ex quo Dominicus, in quo verisimile est summam fuisse vim ingenij, & iudicij, iure expetebat id sibi, tanquam mysterium ab aliquo explicari; ex altera autem Trincauellius nondum fuisset assecutus summam vim huius disciplinæ, qui (vt vidimus) nõ nouerat morbi magnitudinem aliud indicare, quàm manifestã magnitudinem remedij, quæ doctrina omnibus vel plebeiis hominibus est manifestissima, neque vllam cõmendationem meretur; ingenuè voluit hanc difficultatẽ explicare, sicuti illam intelligebat, immò verò sicuti illam non intelligebat. Nam reuera eiusmodi Hippocratis sententia illius propriis, ac nudis verbis explicata, vt explicatur à Trincauellio, continet summam, ac veritatem illius veteris, atque illustris decreti mittendi sanguinis; quod ab vno Hippocrate fuit inuentum; quod ab vno Galeno fuit susceptum, & diuinis laudibus ornatum; quod olim a Methodicis, Empiricis, & plurimis Rationalibus medicis fuit prætermissum; quod hoc tempore maximis tenebris obscuratur, ac propè obrutum est; quod postremò nos conamur in lucem reuocare, & in suam pristinam dignitatem restituere. Verùm Trincauellius hanc rem numquam cernere, & intelligere potuit: Quare stimulis Dominici excitatus, ac nescio quomodo vi veritatis impulsus id pronunciauit, quod ignorabat, & quod certum est illius opinionem labefactare, & funditus euertere.

In huiusmodi angustias adductus est Ferdinandus Mena Hispanus, cuius commentaria in librum Galeni de Sang. Miss. hoc postremo tempore, quum hæ disputationes prodeunt in lucem, Mediolano ad nos misit Io. Paulus Casatius & nobilissimus & doctissimus adolescens, nosterque auditor studiosissimus. Namque ille commento cap. 9. aduersus Galeni disciplinam, qui absolutè & generaliter docet, sanguinem mittendum esse, quotiescumque tres principes conueniunt scopi, contendit, ante hanc deliberationem distinguendum esse, quales nam humores in corpore sint coaceruati, hac verborum serie. At diligentissimè ,, scrutandum est prius, quale sit quod coaceruatum est humidum, vt humorum ,, præcedente distinctione seligatur conueniens vacuatio, &c. & iterum paulò ,, post. Qui paulò veracius atque sublimius rem ipsam contemplatur, inueniet ,, pletasque corporum affectiones, in quibus sanguis est paucus, reliquus succus ,, plurimus: quibus authore etiam Galeno nulla ratione adhibenda est venæ se- ,, ctio. At verò posterius commento c. 13. interpretans illum Galeni locum, { Ambobus scopis præsentibus, magnitudine morbi & robore virium, nulla est plenitudo crudorum succorum, quæ sanguinis missionem inhibeat } magna veritatis vi compulsus non erubuit palinodian facere, & quæ superius docuerat, ingenuè retractare, qui scribit ad hunc modum. Hic locus planè cogit ad sentiendum, ,, in omni affectu citra discrimen, mittendum esse sanguinem, quamquam nos ,, aliter censuerimus, qui faciendam esse distinctionem humorum peccantium ,, arbitrati, plerumque euenire concedamus, vt purgatio conueniat, sanguinis mis- ,, sio nequaquam. Atque hos quidem scopulos sæpenumero offendunt Trincauel- ,, lius, Mena, & alij, quicumque Hippocratis, & Galeni dogmata non exquisitè intelligunt.

Secundo loco argumentantur. Si contraria contrariis curantur, quod est apud medicos axioma vulgare, ac minimè dubium; qualem contrarietatem licet excogitare inter magnitudinem morbi, & sanguinis missionem? Stat vera, & mutua contrarietas inter sectionem venæ, ac plenitudinem; quod vtriuſ-

que demonſtrat definitio:quare cum vnum vni tantum contrarium exiſtat, ſatis patet, inter illa nullam contrarietatem extare. Quòd ſi nulla eſt contrarietas, nulla quoque eſſe poteſt curandi indicatio.

Tertiò, quoniam mens Hippocratis, & Galeni, quam ſupra vidimus,ea eſt, vt morbi magnitudo, non ſolum quæ præſens etiamnum eſt, ſed etiam quæ futura ſit, venæ ſectionem indicet; ne quid integrum, aut inuiolatum relinquerent, iſtud etiam caput ſtuduerunt demoliri, affirmantes morbum imminentem, & qui nondum reuera ſit, neque miſſionem ſanguinis, neque aliud remedium poſſe indicare:propterea quòd (vt illi pro comperto habent) nihil omnino poteſt ab eo,quod non eſt,indicari.

Hæc potiora ſunt argumenta, quæ obiiciuntur in principem ſcopum, qui morbi magnitudinem amplectitur.At verò (vt opinor)ea ſunt parum firma, neque illum poſſunt quicquam labefactare. Ante verò quàm ad illa reſpondeam, mihi liceat nonnulla altius repetere, ac diſputare, quæ ad præſens inſtitutum maximè pertinent, & ad vniuerſam meam diſputationem ſunt vehementer accommodata.

Itaque ſciendum eſt, indicationem à morbi magnitudine orientem eſſe longè diuerſam cum à cæteris indicationibus, tum maximè ab ea, quæ ſumitur à morbo. Ac ſanè magna eſt admiratio, in hac tradenda indicationum varietate, & ſpeciatim declaranda natura, vi, ac præſtantia huiuſce indicationis ex magnitudine morbi,vſque ad hanc diem neminem fuiſſe, quem ſciam,vel ex quamplurimis, qui de Methodo Medendi, ac de indicationibus tot & tanta ſcripſerunt commentaria, qui non conuenientes ſomno oculos habuerit; immò verò qui non turpiter fuerit hallucinatus. Sed aggrediamur hanc rem demonſtrare.

4. Meth.cap. 6. Inter cæteras ſummas laudes, quas Galenus tribuit Hippocrati, illa eſt admodum inſignis, quòd ille omnium primus inuenerit methodum medendi per indicationes; ac præ cæteris maximè extollit præſtantiſſimum ſcopum, *9 Meth.c. 8.* non modò vni, aut alteri, ſed omnibus morbis communem: quem Hippocrates primus obſeruaſſe videtur; quem medici omnes Methodici, Empirici, multi Rationales prætermiſerunt. Hic autem ille eſt, qui ab affectus magnitudine ſumitur.

4. Meth.c. 6. Θαυμάζω γὰρ (inquit) τῆς ἀκριβείας τὸν ἄνδρα τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, οὐκ ἥκιστα δὲ κἀν τῷ μὴ παραλιπεῖν εἰς ἔνδειξιν διαφέροντα σκοπόν. hoc eſt. Admiror enim eum virum diligentiæ nomine, tum in cæteris omnibus, tum verò non minimè, quòd ſcopum ad indicationem conferentem non omiſerit. Ac notanda eſt vox διαφέροντα, non ſine emphaſi prolata, à verbo διαφέρω, quod inter cætera id quoque frequenter ac ſpeciatim ſignificat, quod antecello præſto, excello: vt Galenus hac voce deſignare voluerit ſcopum quemdam egregium, excellentem, & qui cæteris omnibus præſtet multis nominibus. Sic paulò ante audiuimus Galenum teſtari, iſtud decretum mittendi ſanguinis in morbis acutis, ſi magni videantur eſſe Hippocrate dignum,ac mirari ſe,quòd inter Aphoriſmos ab eo ſcriptum non fuerit.

Sic vbicumque de hac re ſermonem habet, illius authorem non deſiſtit miris laudibus ornare, atque in cœlum efferre. Cum igitur Galenus Hippocratis diligentiam,ac diuinum ingenium admiretur tantopere, id quæro, cuinam indicationi

cationi tanta conueniat admiratio, & commendatio. An forte alteri, quæ sumitur à morbo? Non puto. Nam quòd morbus magnus indicet idem remedium, quod morbus, sed valentius, censeo per se esse euidentissimum; neque aliquem fuisse ex omni secta, ac tempore, qui id nescierit, aut negauerit: id quod ipse quoque fatetur Trincauellius, qui affirmat esse neminem vsquè adeò rudem, & nuper in medicina initiatum, qui non id percipiat, cum sit veluti quoddam principium, quod semper debuit in communibus omnium medicorum notionibus fuisse impressum. Etenim si quis intelligit vlcus indicare siccationem, quomodo non ille statim fateatur; à magno vlcere magnam indicari siccationem? Quamobrem inuentio, & excogitatio huiusmodi indicationis, alioqui apertissimæ, & euidentissimæ, tanto apparatu ac labore non indiguit, neque tam illustri præconio debuit celebrari. Qualis ergo fuerit scopus tam admirabilis? Hunc rursum paulò post nobis monstrat Galenus, qui per nos Latinè ita loquitur. Nunc illud volo docere, morbi siue robur, siue magnitudinem quis velit appellare, scopum nobis esse constituendum detractionis sanguinis vel purgationis, & Hippocratem omnium primum, quo scimus, talem scopum inuenisse. Re etenim vera in hunc scopum omnia quadrant admodum accommodatè. Namque à magnitudine morbi indicari purgationem, vel sectionem venæ, non ita facilè videbatur esse recipiendum, & propter rationes iam positas, & propterea quia multi censeant huiusmodi vacuationes indicari dumtaxat à malitia, vel plenitudine humorum. Quocirca iure, ac meritò inuentio istius indicationis indiguit longa, & accurata mentis indagatione, longaque, & assidua in rebus atque operibus medicis exercitatione. Id quod prisco illo sæculo, cum medicina rudis foret adhuc: nemo præter vnum Hippocratem præstare potuit. Qui quidem tametsi apertè, & præclare illam docuerit, non id tamen potuit efficere, vt medici posteriore tempore eam voluerint intelligere, probare & admittere. Ex quo factum est, vt rursum Galeno in ea confirmanda, & illustranda laborandum fuerit maximopere. Qui item, quamuis apertissimè, & praclarissimè Hippocratis mentem, adeòque totam rem explicauerit, verumtamen neque ipse id assequi potuit, vt hæc doctrina post illum satis cognita, & recepta fuerit: sicuti hodie quoque pauci admodum satis illam cognoscunt, ac recipiunt, tametsi nihil habent in ore frequentius. Sed agamus com[illegible]nus.

4. Metho. citato.

Etsi hæc possumus haurire, & confirmare ex multis Galeni fontibus; tamen satis fuerit vnicum locum in medium proferre in quo totum istud negotium conficitur tam planè, & apertè, quàm quod planissimè, & apertissimè. Galenus ergo libro quarto Methodi, postremo sexto capite scribit ad hunc modum. Nec illius oblitus, quòd aliquid interim ex ijs, quæ vlceribus accidunt, indicationem propriam suggerat, veluti & magnitudo. Dictum autem & de ipsis vlceribus est in libro, qui hunc præcedit: vbi vlcerum differentias omnes, & quot, & quæ sint, & quæ sit vniuscuiusque indicatio exposuimus: præberi autem vacuandi indicationem ab ipsa ægritudinis vi in eo libro non dixi, propterea quòd & longiorem demonstrationem requirebat, & totius corporis curam in eo non coniunxi. Hic autem exequutus sum quantum ad rem præsentem erat vtile. Cum Galenus paulò ante generaliter docuisset, quod iam notauimus à magnitudine morbi accipiendam esse indicationem sectionis venæ vel

purgationis;atque fuisset pollicitus id se ostensurum de aliis morbis in posterioribus libris de vlceribus verò in quartò,quem in manibus habebat ; nunc illud agit, qui scribit esse memoria tenendum, interdum vsu venire, vt aliquid ex iis, quæ vlceribus accidunt, propriam suggerat indicationem, veluti & magnitudo.Finge vlcus, cauum, sordidum; ab hoc nascuntur tres proprie, ac distinctæ indicationes; prima ab vlcere; secunda à cauitate; tertia à sorditie: quæ sunt omnibus notæ, neque in præsentia ad nos pertinent. Finge demum accedere illi magnitudinem: Hæc quoque per Galenum propriam suggerit indicationem. Iam si quæras, qualisnam sit propria isthæc indicatio magni vlceris, fortasse respondebunt quamplurimi cum Trincauellio, esse magnam siccationem. Sed aliter se res habet. Alioquin altera indicatio sumpta à morbo,& altera à magnitudine morbi differrent interse tantũmodo secundum magis, & minus:quare non essent reuera distinctæ,ac diuersæ, vt Galeno placet Etenim quamquam verum est,magnum vlcus magnam siccationem indicare;tamem eiusmodi indicatio,& ipsamet morbi indicatio,quæ non solùm præsidium, sed præsidij quoque mensuram præscribit.Non enim (scribit Galenus)satis est calido affectui admouisse frigida,nisi id debita fiat mensura: cum alioqui metus sit,si intra modum id fiat, ne morbi reliquum quippiam relinquatur:sin modum excedas,contrarium genus morbi inducas.Qualis itaque fuerit ea propria, & peculiaris indicatio, quam decernit Galenus suggere magnitudinem vlceris? Ille respondet hanc non aliam esse quàm communem corporis vacuationem;quæ nimirum possit compescere,ac retundere magnitudinem vlceris,rationemque habere corporis vniuersi.Talem autem remedium non aliud est, quàm sectio venæ,aut purgatorio.

9. Meth. cap. 15.

Hæc sanè est illa propria,& præclara indicatio sumpta à magnitudine vlceris, ab Hippocrate primùm inuenta, à cæteris deinceps medicis prætermissa, à Galeno instaurata, hoc tempore à quam plurimis ignorata. Namque vacuatio per sectionem venæ,aut purgationem, genere distincta est ab exsiccatione, quæ ipsius morbi est indicatio:à siccasione autem magna siccatio non differt, nisi intensione.Quòd si quis obiiciat,& sectionem quoq; venæ, & purgationem quoquo modo posse exsiccare, atque hinc velit colligere indicationem vlceris, & magnitudinis eandem esse;respondeo fieri posse, vt vnum, idemque remedium satisfaciat vtrique indicationi:sed istud non euenit perpetuò.In magno lethargo secamus venam propter vnam morbi magnitudinem: atque tale remedium non satisfacit alteri indicationi, quæ accipitur à morbo, intemperie nimirum frigida, & humida: quamquam per accidens alia ratione potest vtcumque prodesse, minuendo pituitam, à qua eiusmodi intemperies effici, ac foueri consueuit.

Itaque propria indicatio, quæ suggeritur à magnitudine morbi, non alia est,quàm purgatio, vel sectio venæ.Id quod ex eo quoque fit manifestissimum, propterea quia vbicumque vrget morbi magnitudo, illicò nascitur indicatio, aut secandi venam, aut dandi medicamentum: sicuti contra si amoueatur à morbo magnitudo, talis indicatio est, prorsus supervacanea; cum cæteræ indicationes propriam vim, ac dignitatem conseruent omni tempore. Esto vlcus magnum;protinus cogitandum est de communi vacuatione aut per missionem sanguinis,aut per purgationem. Summoueatur ab vlcere magnitudo,

statim

ſtatim ſummouetur indicatio purgandi, aut ſecandi venam: cum tamen conſtans, ac perpetua vigeat indicatio morbi, nimirum ſiccandi vlceris, quæ (vt diximus) & præſidium,& præſidij menſuram ſolet definire.

Sed Galeni interpretationem perſequor. {Dictum autem & de ipſis vlceribus eſt libro tertio,&c.} Cum vlcerum differentiæ, & ab iis oriundæ indicationes ſint multiplices,de illis omnibus inquit ſe diſputaſſe proximo tertio libro, atque expoſuiſſe, quot, & quæ ſint; & qualis ſit vniuſcuiuſque indicatio: ſed tamen affirmat ſe prætermiſiſſe indicationem vacuandi, quæ ſumitur à morbi magnitudine.Ex quo id facilè adhuc poſſumus colligere, quod forte iam ſatis confirmatum eſt; hanc ſcilicet indicationem magnitudinis morbi longè differre ab altera, quæ accipitur ab ipſo morbo. Cum enim Galenus aſſeueret,libro tertio ſe expoſuiſſe omnes differentias vlcerum diffusè, & accuratè; atque inter illas non ſemel doceat,magna vlcera iis,quæ valenter parua iis quæ moderatè ſiccant, curanda eſſe;ac ſimul fateatur, ſe eo libro ne verbum quidem feciſſe de vacuandi indicatione, quæ ſuggeritur à vi ſeu magnitudine morbi, ab Hippocrate inuenta; cui poteſt dubium ſupereſſe amplius, quin illa ſit indicatio ipſiuſmet morbi; hæc autem ſolius magnitudinis quin vtraque inter ſe vehementer diſſentiat? {Præberi tamen vacuandi indicationem à vi morbi in eo libro non dixi &c.} Hoc ſcribit Galenus à ſe factum fuiſſe propter duas cauſas:alteram,propterea quia talis doctrina longiorem demonſtrationem requirebat:alteram,quoniam in eo libro cum vlceribus non coniunxit totius corporis prouiſionem. Quæ ſanè duæ cauſæ ſunt dignæ maxima obſeruatione.Nam (ob ſecro)quamobrem huiuſmodi indicatio longiorem inquiſitionem, & demonſtrationem poſtulabat? Non aliud(puto)reſpondeti poteſt,niſi quòd illa eſſe, defficilis,recondita,& aliena à multorum medicorum opinione. Sed quomodo hæc alteri indicationi eo morbo poſſunt quadrare, quam ſupra monſtrauimus ſatis euidentem notamque omnibus eſſe, ac nullam continere difficultatem? Altera autem cauſa Galenus demonſtrat non ſolum commodam,& diſtinctam ſcribendi methodum, ſed etiam præcipuam, & exquiſitam rationem,propter quam ſectio venæ,aut purgatio indicatur à morbi magnitudine.Quæ quidem illa eſt,vt ita habeatur prouiſio totius corporis, ac vt via,quæ alioqui foret inuia,& inepta,reddatur tuta,& accommodata ad cætera præſidia,quæ aliis nominibus ſolent indicari.Cum enim plurimæ ſint indicationes,quas Galenus docet diuidendas eſſe,quouſque ad minimas, ac planè indiuiduas deuentum ſit, certum eſt, indicationem de morbi magnitudine principem locum obtinere, ac cæteris omnibus antecedere; cum ſine illa, vbicumque adeſt, vix liceat reliquis ſatisfacere. Atque, vt ne à propoſito exemplo diſcedamus; finge vlcus magnum in crure dextro: iſtud ſumpta indicatione à morbo indicat præſidia valenter ſiccantia: ſumpta verò indicatione à magnitudine morbi indicat ſectionem venæ: aut purgationem Itaque ſi omnium primùm ſecetur vena dextri cubiti, hoc pacto corpori vniuerſo proſpicitur, ſimulque retrahitur humorum fluxio à parte laborante; quæ propterea redditur libera ab inflammatione, & dolore, adeò vt cum ratione,tutoque poſſit admittere valenter ſiccantia medicamenta. Contra verò ſi hæc indicatio, & communis totius corporis prouidentia negligatur, ſtatimque vlceri admoueantur illa eadem medicamenta, ſine vlla dubitatio-

tione

rione vlcus irritabunt, exacuentque, & alia multa excitabunt pericula: quod docet Galenus; qui aduersus Thessalum ordinem remediorum præuertentem

4. Meth. cap. 4. „ scribit ad hunc modum; Atqui ne id quidem fecisse videtur, cum ordinem „ remediorum inuertat, & prius partis remediis vtatur, quàm totum corpus præ„ parauerit. Hoc enim insignis inscitiæ est, cum in vno eo ferè omnibus me„ dicis conueniat, quamuis in plurimis dissentiant, quòd totum corpus vacuum, „ purumque ab excrementis ante sit reddendum, quàm vlla pars remediis valen„ tibus sit subiicienda. Nam siue experientia iudicare quis velit, siue etiam ratio„ ne (tertium enim quo iudicet, neque in alia quapiam arte, neque in vlla vitæ par„ te quisquam habet) maximum esse incommodum deprehendet; cum toto cor„ pore suam curam requirente, prius quam illi sit prospectum, afflictæ parti acre „ aliquod, & calidum medicamentum sit admotum. Trahit enim ad se cucurbi„ tulæ more, &c. Febri ardenti, quatenus pertinet ad indicationem suggestam „ à morbo, intemperie calida, remedium planè contrarium, & proinde conueniens, „ est refrigeratio, quæ pro rata portione caliditati respondeat; ex. gr. largior aquæ frigidæ potio. Sin autem altera consideretur indicatio suggesta à magnitudine, est inanitio, & prouisio totius corporis, sine qua, & aqua frigida, & alia huiusmodi accommodata remedia temere administrarentur. Sic Galenus tractans dolorem capitis ex vulnere, vel contusione, plures ponit scopos ad remediorum inuentionem; vnum ex vulnere; alterũ ex contusione; tertium ex dolore; quartũ ex morbi magnitudine, ad quos omnes sigillatim, & separatim illa accommodat

2. de Comp. Med. loc. initio. præsidia, ab vnoquoque indicantur. Ergo (inquit) si tota affectio ægrè curabilis redditur, & periculum ingens, ac præceps imminet, optimum fuerit in his, nisi ætas prohibeat, & nisi vitalis facultas debilis appareat, à sectione venæ curatio„ nis initium facere, &c. Sic alia multa apud Galenum sunt exempla, quæ omni„ bus nota esse debent, vt de hac re non sit longius agendum.

Concludo igitur indicationem à morbi magnitudine orientem esse longè diuersam cum à cæteris, tum maximè ab eâ, quæ sumitur à morbo; nec non dignitate, præstantia, & vsu reliquas omnes antecellere; Hippocratemque tam præclaræ inuentionis authorem iure, ac meritò à Galeno diuinis laudibus fuisse elatum: nunc addo, vtrumque apud omnes posteros perpetuam gloriam, & commendationem mereri.

Porrò hoc iacto fundamento venio ad rationes aduersarias, quæ sine multo labore mihi videntur posse refutari. Itaque ad primum argumentum respondeo, ac fateor morbum magnum rem simplicem non esse; verum duobus modis considerari; altero vt morbus est; altero vt magnus: sed illud addo, in quo falluntur mea sentẽtia, authores huius argumenti; & à morbo, & à magnitudine separatim certam, propriam, ac distinctam indicationem oriri. Quod modò firmiter & diffusè comprobatum, rursum non est frustra repetendum. Hinc facilè est vnicuique ad totam argumentationem, & singulas partes respondere, vt alia non sit opus refutatione. A quo labore eò libentius abstineo, quòd posterius iterum cogar aduersus doctissimum quemdam virum illum subire, & hanc ipsam rem tractare.

Ad secundum item respondeo facillimè; tametsi inter morbi magnitudinem, & sectionem venæ non illa est vera, & exquisita contrarietas, quam forte nonnulli desiderant in singulis affectibus præter naturam, id tamen satis esse,

inter

inter hæc eam contrarietatem extare, quam plerique, ac medici in primis introducunt sæpenumerò. Neque ea certè contrarietas, quia ex vetere axiomate contraria contrariis curati dicuntur (mihi quidem vt videtur) ea stricta significatione est accipienda, quam Aristoteles docet, qui contrarietatem ponit in solis qualitatibus, eamque describit esse maximam quandam differentiam duorum sub vno genere, quæ Ciceroni aduersa appellantur. Namque alii sunt, qui non modò in corporum qualitate, sed etiam quantitate, & loco contrarietatem, constituunt: quam vtique ipse Aristoteles non contrarietatem, sed oppositionem vocat. Neque enim ille vult esse contraria magnum paruo, multum pauco, quod est secundum naturam, ei quod est præter naturam, summum imo, dextrum sinistro, anterius posteriori, & alia id genus, quæ omnia Hippocrati contrariorum habent appellationem; sicuti etiam Platoni, qui generationes ex contrariis esse dicit. Quanquam neque forte ipse Aristoteles suam legem in hisce nominibus diligenter videtur obseruasse; quo potissimum loco principia rerum naturalium statuit materiam, formam, & priuationem. Itaque nihil interest, mea sententia, in medecina, dicas, Contraria contrariorum esse remedia, vel opposita sibi inuicem esse remedia. Quare Galenus hanc nominum scrupulosam obseruationem ferè contemnit, rerum magis, quam verborum perpetuò studiosus. Hæc enim (ille inquit) ad salutem hominum pertinet, errorisque in ea finis est pernicies. Nominibus siuè propriè, siue impropriè vtaris, ad ægrotos id nihil attinet. Intelligas id clarius, si non contrariorum contraria, sed quemadmodum aliis placet, opposita sibi inuicem esse remedia dicas. Ergo nobis medicis illud esto satis, inter morbi magnitudinem, ac missionem sanguinis extare illam contrarietatem, quæ mirum in modum est accommodata ad conseruandam, & recuperandam salutem hominis: quippe tale remedium præsentem morbi magnitudinem minuit, ac remittit, futura inhibet, atque impedit sepenumerò. Ad quem modum calor innatus morbo, morbusque calori innato semper opponitur, & tamquam hostes sese mutuò oppugnare, & expugnare numquam desinunt. Sic copiæ contraria est euacuatio; defectui contraria sunt alimenta: atque (vt semel dicam) quod exuperat, sanat ablatio; quod deficit, adiectio: qua vna contrarietate, vel verius oppositione Hippocrates totam artem definiit, & complexus est. De contrarietate inter plenitudinem, ac missionem sanguinis posterius opportuniore loco sermonem habebimus.

5. Metaphr. tex. 16. *In Prædicam. tr. 3 c. 1. & eod. tr. 1. c. 2.* *in Phædo* *1. Physic.* *11. Meth. 9. 12.*

Quòd autem tertiò afferunt aduersarii de morbo imminente, quem nihil prorsus aiunt indicare, paulò accuratius explicandum est, quando nonnulli magni nominis viri huiusmodi rationem (vt audio) magni faciunt, illamque tanquam certissimo nixam axiomate, nobis frequenter obiiciunt. Quod non est (illi inquiunt) nihil indicat. Quam propositionem si quis audeat negare, protinus eam Galeni testimonio comprobant.

Nam vt breuiter dicam (ille ait) à nullo eorum, quæ adhuc non permanent, indicatio sumi eius, quod ex vsu sit, potest, & iterum. Quod adhuc non est, nec si velimus, submouere id possumus. Cum ergo morbus imminens reuera non sit, iam non poterit quicquam indicare. Vix credibile est medicos nostri temporis primarios, & in Galeni lectione, vt ipsi profitentur, quamdiutissimè, & accuratissimè versatos, hæc tam futilia, inania, ac perspicuè falsa loqui. Sed *4. Meth. 4 c. 3.*

tamen

tamen plerique ſciunt multos noſtrates ita loqui, ac docere. Erat, Galeno propoſitum eo in loco tractare indicationes, ac præcipuè nos docere; nullam externam cauſam poſſe aliquam indicationem curandi ſubminiſtrare cum illæ ex morbo eliciantur, ex natura partis laborantis, aëris temperie, & aliis, quæ eandem habent rationem. Sed loquentem illum audiamus. Id quod facio libenter, qui non ſolum tanti viri diſciplinam facilè amplector, ſed etiam locutione illius, propriiſque verbis mirabiliter ſoleo delectari. Quod quidem ſemel eò dictum voluimus, vt ſatisfiat nonnullis ſcrupuloſis, qui aiunt me afferendis vnius Galeni teſtimoniis nimium, & tanquam prodigum eſſe. Namque iſtud crimen fateri non erubeſco; immò verò ſum neſcius, an illo debeam gloriari, in quo ſciens ac volens decreui perſeuerare omni tempore. Sed ad Galenum redeo.

Loco citato. „ Iam illud quoque definiti tempeſtiuum videtur, nullam præincipientem affe„ctionis cauſam, curationis indicatricem eſſe; ſed huius indicationem ab ipſo „ affectu initium habere: quæ verò particulatim ſunt agenda, hæc tum ab eo, „ quod à primo ſcopo indicatur, tum verò ab ægræ partis natura, tum ambientis „ temperie quæque alia ſunt iis cognata inueniri. Nam (vt breuiter dicam) à „ nullo eorum, quæ adhuc non permanent, indicatio ſumi eius, quod ex vſu ſit, „ poteſt. Sed propterea quòd ad eum affectum noſcendum, qui omnino tum ra„ tionem, tum ſenſum latet, ſæpe cogimur de externa cauſa inquirere, opina„ tur vulgus, hanc quoque ſanationis rationem indicare. Quod planè ſecus eſt. „ Apparet liquidò in iis, in quibus noſci affectus exactè poteſt. Siue enim ec„ chymoſis, ſiue vlcus, ſiue eryſipelas, ſiue putredo, ſiue phlegmone in parte ali„ qua conſiſtat, ſupervacaneum eſt cauſam, quæ horum quodlibet effecit, inqui„ rere, niſi iam etiam faciat. Sic enim ſimul quod iam factum eſt, curabimus, ſi„ mul quod adhuc facit, facere inhibebimus. Si verò fecit illa quidem, cæterùm „ iam deſiit, vtique quod factum eſt curabimus; quod adhuc non eſt, nec ſi veli„ mus, ſubmouere poſſumus. Quippe rei præſentis eſt curatio, eius autem quod „ futurum eſt prouidentia. Quod verò nec nunc lædit, nec læſurum timetur, id „ ab vtroque artis munere, tum eo, quod curat, tum eo, quod prohibet, exceſſit. „ Quare nec indicatio ab hoc ad curationem vlla, nec prouidentiæ ratio ſumitur; „ ſed (vt dictum eſt) ad eos tantum affectus, qui noſtram notitiam fugiunt, exter„ næ cauſæ cognitio vtilis eſt.

Hæc Galenus; qui ſuam mentem adeò clarè, & apertè explicat, vt alia non ſit opus interpretatione. Quiuis enim facilè poteſt intelligere, illum de vnis cauſis externis ſermonem habere, quæ propterea nihil indicant, quia iam præterierẽ, neque etiamnunc perſeuerant; minimè verò de omnibus generaliter, quæ reuera actu non ſunt. Namque illud tam eſt certum, quàm quod certiſſimum, reperiri multa præſenti tempore non exiſtentia, poſterius autem futura de quibus medici varias ſæpe numerò indicationes ſolent elicere. Exempli cauſa, an non potiſſima ratio inſtituendi victus deſumitur ex viribus ægrotantis, ac ſtatu morbi; quæ poſterius futura ſunt? Sed quid pluribus eſt opus? An non Galenus hic teſtatur manifeſtè, quæ præſenti tempore non lædunt, neque poſtea læſura timentur ab vtroque artis medicæ officio tum curandi tum præſeruandi eſſe aliena: contra autem, ſi quid iam lædit, aut deinceps læſurum timetur, illud ſui curationem, hoc præſeruationem indicare? Et

si verò Galeni propositum, totaque illius loci series satis demonstrat, verè hanc rem ita se habere, tamen si præterea velis propriam Galeni locutionem consulere, adhuc magis, & certius in nostra sententia confirmaberis, & alteram aduersariorum irridebis. Etenim posteriora verba, quæ Linacer est interpretatus { Quod adhuc non est } Græcè leguntur { τὸ δὲ οὐκ ἔτι ὄν. } quæ quidem magis propriè, fideliter, atque ad rem accommodatè fuisset interpretatus { Quod non est amplius. } Nam sicuti illa interpretatio videtur aliquid significare, quod nec fuerit, nec sit in præsentia, ac nescio quid futuri temporis nobis insinuare; ita hæc vnius præteriti temporis modum proponit, minimè futuri. Ad quem certè modum vertenda quoque fuerant verba superiora; { τῶν οὐκ ἔτι ὄντων, eorum quæ non sunt amplius } tametsi hac in parte Linacri versio { Quæ adhuc non permanent } tolerari potest, vt quæ eumdem ferè sensum reddat, ac satis exprimat ea, quæ antea fuerunt, & in præsentia non sunt. Quare ita sententia restat apertissima. Quod.n.præteriit, neque amplius est, neque in præsentia lædit, neque deinceps læsurum est, verè nihil indicat. Qui autem futurus est morbus etsi iam reuera non adest, sine dubio præseruationem, sicuti qui præsens est, curationem demonstrat.

Verùm aduersarij rursus vrgent hunc locum, qui fortè probè scientes, se iniquam tueri causam, nescio quod diuerticulum commenti sunt. Quippe aiunt; si modò imminens morbi magnitudo venæ sectionem potest indicare, huiusmodi indicationem iam non esse curatoriam, sed magis præseruatoriam. Quinetiam generaliter (vt audio) contendunt, istud remedium magis ad præseruandi, quàm ad curandi rationem pertinere: propterea quia (vt opinor) plenitudinem, humoresque minuat, quos constat esse morborum causas: pugna. n. cum causa præseruatio est. Porrò aduersus hosce homines ea responsio deberet esse satis, quam dedit Galenus ad egregios quosdam sui temporis medicos, qui de hac re, vt nostrates faciunt, nugari consueuerunt.

His addamus (ille inquit) aliquid propter garrulos, quales sunt recentiores " 2. aph. cō. 22.
quidam medici, qui de nominibus altercantes putant se de rebus ipsis sermo- "
nem habere. Hi igitur sunt, qui aiunt causarum efficientium morbos ablationem "
non esse curationem, sed præseruationem. Qui primùm quidem sunt docendi, "
quòd litigant de nomine: deinde quòd neque de hoc rectè. Vbi enim causa non "
adest, quæ morbum efficiat, hic sola curatio factorum relinquitur: vbi verò ea, "
quæ inest corpori causa, nondum aliquid facit, veluti quæ plethora dicitur, huius- "
modi causarum destructio ad partem attinet artis præseruatiuæ. Cum verò iam "
aliquid agit, mistum iam quodammodo est huiusmodi opus ex præseruatione, "
& curatione. Nam quantum facturæ erant causæ illæ, prohibitum est fieri: at hoc "
attinet ad artem præseruatiuam: quantum autem morbi iam factum est, propriam "
exigit curationem. Quapropter cum mista sint talia ex præseruatione, & curatio- "
ne, proprio caremus nomine: atque idcirco aliàs alia vtuntur medici appellatio- "
ne; nonnumquam præseruari dicentes, ne morbus, qui iam incipit generari; ad "
complementum perducatur; nonnunquam verò curari. Hæc Galenus. "

Verùm si quis velit, fortè sine multo labore possit ad hæc respondere, & probare sectionem venæ esse præsidium non modò præseruatorium, sed etiam curatorium; cum eueniat interdum, vt secta vena ea ducatur materia, ex qua fit morbus, & quæ morbi essentiam continet: veluti in pleuritide misso sanguine

vsque

vſque ad mutationem coloris. Quæ fuit opinio magni Leoniceni, relata, & confirmata à Montano meo præceptore in ſuis grauiſſimis,& eruditiſſimis libris

Lib.2.c.36. defenſ.4. de Morbis, & in defenſione eorundem aduerſus Thomam Eraſtum. Atque iis poſſet addi Galeni authoritas, qui librum de Sectione Venæ, in quo maximè hanc ipſam proponit veritatem de tribus ſcopis, inſcribit, περὶ φλεβοτομίας θεραπευτικόν. Ego verò ad inſtitutionem, & exercitationem iuuenum, vt illi quoque intelligant, quomodo iſtæc ſophiſmata verè poſſint diſſolui, non grauabor hanc rem ad Galeni mentem adhuc planius,& diſtinctius declarare.

Dico igitur, à morbo magno præſenti duas ſumi indicationes; alteram tanquam à morbo,quæ verè curatiua eſt;alteram à magnitudine,quæ tametſi videri poteſt miſta tam ex curatione, quàm ex præſeruatione, propriè tamen potius præſeruatiua,quã curatiua cenſenda eſt.Indicationem de morbo præſenti orientem reuera eſſe curatoriam, puto à nemine in dubium reuocari. Alterius concluſionis veritas patebit, ſi memoria repetamus, quamobrem à magnitudine

4.Metho.c.6. morbi oriatur indicatio ſecandi venam. Quippe (vt iam diximus & ex Galeno monſtrauimus) id fit, quia ſectio venæ rationem habendo totius corporis, & morbi cauſam minuendo, illius magnitudinem ſummouet, retundit, impedit. Quamobrem iure hoc nomine eſt præſeruatiua. Quoniam verò nonnunquam euenit, vt ſimul ipſe quoque morbus deleatur, tunc fit, vt remedium ſit curationem. Quo quidem tempore ita habendum eſt, ſectionem venæ duabus indicationibus ſatisfacere; alteri acceptæ ex magnitudine, & alteri acceptæ ex morbo. Ex. gr. in ſynocho ſine putredine ſectio venæ vſque ad animi defectionem, quatenus remittit, ac ſummouet cauſam; vni ſatisfacit indicationi, quam ſuggerit morbi magnitudo, remediumque & præſeruatiuum: quatenus autem refrigerat, febremque extinguit; alteri ſatisfacit indicationi, quam ipſe affert morbus, adeòque remedium eſt curatiuum. Verum cum illud fiat per ſe, hoc ex accidenti, idcirco diximus tale remedium magis pertinere ad præſeruationem, quàm ad curationem. Cæterum in morbo magno, in quo nulla adhuc agit cauſa, veluti in corporibus ſanis, nulla plenitudine, nullo humorum vitio laborantibus,quæ ex alto cadunt,vnica ſeſe offert indicatio mittendi ſanguinem, nimirum ſiſtendi, & inhibendi morbi magnitudinem. Etenim licet in huiuſmodi corporibus nulla adſit humorum vitioſitas: quia tamen ad partes malè affectas,tanquam debiles, ex inſtituto naturæ ſolent humores fluere; inflammationes excitare; & morbum maiorem reddere; ſectio venæ minuens talem cauſam, morbi magnitudinem ſiſtit, & inhibet, tamquam remedium præſeruatiuum. Et quamquam hæc apud Galenum ſunt manifeſta; verumtamen libet vno rurſum illius teſtimonio ea confirmare. Itaque ſic ſcribit in curatione phy-

Cap. 5. matum 13. Meth. Med. Sanè euacuamus totum corpus, non modò cum in re- » dundantiæ ſuccorum eſt habitu, ſed etiam cum mediocritatem ſuccorum con- » tinet, ſi magnitudo ſuadeat;ſi quidem dolor, & calor membri, in quo phlegmone ſedet, etiamſi purum ab excrementis totum corpus ſit, fluxionis cauſæ fiunt. Ex his docemur,phymata,dummodo ſint magna, poſtulare venæ ſectionem, vt eorum magnitudini occurramus. Occurrimus autem minuendo, ac reuellendo humores, vt ne illi fluant ad partem malè affectam. Quare venæ ſectio tunc verè eſt remedium præſeruatiuum. Ex quo apparet, in quanto errore verſetur aduerſarius,qui tanquam abſurdum,ac naturæ morbi repugnans, videtur colligere,

gete, indicationem sumptam à magnitudine morbi imminentis, non esse curatiuam, sed præseruatiuam: qui demonstrat se parum esse in doctrina Galeni versatum; quandoquidem confundit indicationem sumptam à magnitudine morbi cum indicatione sumpta à morbo: quas quidem si discat distinguere, protinus intelliget, alteram sumptam à magnitudine esse præseruatiuam: neque verò eam solùm, quæ sumitur à magnitudine morbi imminentis, sed etiam illam, quæ accipitur à magnitudine morbi præsentis, vt iam satis, superque declarauimus. De iis hactenus, qui oppugnant primum scopum, cum quibus tamen statutum habeo, vt dixi posterius rursum agere.

Iam cum illis congrediamur, qui inuadunt secundum scopum, qui spectat ad robur virium, contendentes hunc pariter, tanquam superuacaneum, ac minimè necessarium negligendum esse. Primùm videntur Hippocrates, & Galenus ab his stare, cum sectionem venæ probent sæpenumerò, tametsi ægroti sunt debiliores, & nonnumquã ad pulsus defectionem veniunt. Lumborum tetanus (inquit Hippocrates) atque in melancholicis per venas spirituum interceptiones cum fuerint, sanguinis detractione soluuntur. Galenus in commento huiusmodi interceptiones interpretatur priuationem pulsus, & respirationis, ἀσφυξίαν, & ἄπνοιαν Græci vocant: qua quidem nulla maior virium debilitas potest excogitari. Sic Galenus, in quibus multa vacuatione est opus, vires autem sunt imbecilliores, à mittendo sanguine minimè abstinet, quamuis non id semel fiat: id quod facere potissimum consueuit in iis, qui crudorum humorum copia laborant. Quem fortè locum imitatus Auicenna, Cum phlebotomia (inquit) necessaria fuerit cum debilitate virtutis; causa febris, aut aliorum morborum, partire phlebotomiam, &c. Sic idem Galenus tradit rationem curandi per epicrasin, quam vocat, quando scilicet est præsens humorum corruptio, adeoque est opus vacuatione, vires autem sunt imbecilliores. Deinde id ratione conantur confirmare. Quid enim prohibet parum sanguinis detrahere, etsi vires non valent, quando ex parca huiusmodi sanguinis missione propemodum nullum imminet ægris periculum? quando nonnumquam in magna virium debilitate sponte, ac natura duce nonnullæ vacuationes partim cæterorum humorum, partim sanguinis salubriter prorumpunt? Præterea sicuti in delicatis quibusdam, & languentibus hominibus medici frequenter vtuntur medicamentis leuissimis, quæ benedicta appellant; cur non pariter liceat leuissimam quandoque sanguinis missionem aggredi? Quare audent quidam vel nonnullis exanimatis, vixque viuis, vnam, aut alteram sanguinis vnciam detrahere; quam detractionem euentatiuam appellant. Itaque his rationibus concludunt hunc quoque scopum nullum in missione sanguinis vsum habere. Cæterum priusquam hæc refuto, vt ne quis locus cauillatoribus relinquatur, intelligere nos oportet, quomodo vires sint indicatrices mittendi sanguinem: namque illæ reuera nec sectionem venæ, nec remedium aliquod, sed vnam sui custodiam perpetuò indicant. Quamobrem Galenus interdum negat huiusmodi indicationem curatoriam esse. Magnitudo morbi verus ille est, ac proprius scopus, qui venæ sectionem indicat: vires autem id vnum præstant, vt indicationem de morbi magnitudine ortam, vel prohibeant, si sint inualidæ, vel non prohibeant, si sint validæ. Morbi magnitudo (scribit Galenus) vnà cum virium robore, primi sunt scopi mittendi sanguinis; ille quidem, quæ facere opportet, indicans: hic verò illum

4. de Rat. Vict. Mo. Acut. 82.

De Sang. Miss. c. 12.

4. Primic. de Phlebotom.

9. Meth cap. 13.

De Sang. Miss. c. 13.

haud impediens; quod nonnulli recentiorum medicorum vocant contra indicare. De qua quidem voce (vt in obiter moneam) Fuchsius, Altimarus, ac fortè alij temere litigant varias afferentes illius significationes à Galeni mente prorsus alienas. Namq; verbum Græcum ἀντενδείκνυσθαι verè nihil aliud significat, quàm prohibere, & impedire id quod ab alio indicatur: id quod & rei natura & Galenus perspicuè demonstrat tum alibi, tū hoc in loco asseuerans, ex duobus scopis propositis, alterum, morbi magnitudinem, indicare quæ facere oporteat: alterum autem vires, haud prohibere eiusmodi indicationem: atque id verba statim sequentia maximè confirmant, quæ ita habent. Interdum enim affectus ipse persuadet sanguinem esse mittendum, cæterum virium imbecillitas prohibet. Sed redeo ad institutam disputationem.

Doctissimi quidam viri censent facilè dubitationem omnem posse dissolui, statuentes, vires dupliciter reddi imbecillas, vno modo, si tanta humorum copia premantur, & grauentur, vt eam nequeant perferre; altero, si propter insignem vacuationem, aut aliam causam laborent, ac dissoluantur. Quocirca in illa quidem imbecillitate aiunt sanguinem esse mittendum, in hac autem nullo modo. Quæ sanè distinctio, & doctrina iamdiu videtur fuisse tradita ab Hippocrate, & Galeno; qui describentes vtramque imbecillitatem, alteram ob dolorem, morbique vehementiam; alteram propter vasorum quouis modo factam inanitionem, docent in illa vacuationem esse commodissimam, in hanc perniciosissimam. Immo verò medicos irrident, quicumque huiusmodi virium differentem debilitatem nesciunt distinguere.

1. De Rat. Vic. Mor. Acut. 47. & seq.

Ac sanè non solùm probabiliter, sed etiam verè hæc mihi videntur esse exposita, qui talem sententiam recipio libenter: sed tamen ita interpretor, nempe vt vires sectionem venæ ferre possint, si propter laborem, morbique acumen grauentur, & opprimantur, modò ne præterea sint dissolutæ, ac dissipatæ. Quòd si quis nouitius id quoque cupiat intelligere, quonam modo vtraque huiusmodi imbecillitas deprehendi, & distingui possit, is Galenum adeat, qui ait pulsum manifestè hoc ipsum indicare. Siquidem in altera, grauata, & oppressa natura pulsus mutantur cum in omnem inæqualitatem, tum maximè in eam, quæ est in vehementia, & magnitudine; in altera autem, dissipatis, resolutisque spiritibus pulsus perpetuò sunt parui, languidi, ac valde frequentes vt ille diffusè, & præclarè explicat. Atque ex iis puto facilè dissolui posse rationes, & authoritates paulò ante positas, vt non sit opus longius ad singulas respondere.

1. De Caus. puls. 4. De Præs. ex puls. De puls. ad Tyron.

Sed tamen vnus videtur adhuc locus superesse, qui mea sententia continet non leuem difficultatem; & ille est, in quo Hippocrates & Galenus in priuatione pulsus, ac respirationis præcipiunt secari venam. Quæ enim maior virium debilitas ác dissolutio potest reperiri? Et quidem cogitaui diu, quomodo hic locus possit commodè explicari, si modò ille tamquam Hippocratis legitimus recipiendus est: nec piget proferre, quæ mihi in mentem venerint. Puto igitur perditum pulsum, & respirationem Galenum intelligere pulsum, & respirationem intermittentem, quam Hippocrates alibi spiritum offendentem appellat. Namque ipse docet, in pulsu intermittente arteriæ motionem aboleri, sicuti in spiritu offendente motum thoracis. Pulsus intermittens (ille ait) in motus alteratione positus est: nam quo tempore pulsus intermittit, tunc arteria nihil moue

1. De præ ex puls. c. 4.

mouetur. Quare comparabat pulsum naturalem sanitati, vitiosum morbo, intermittentem morti, cum priuatio motus quoquo modò imaginem mortis præ se ferat. At verò cum pulsus intermittens inter inæquales recenseatur; pulsuumque inæqualitas nonnumquam oriatur ex magnis constipationibus, adeoque ex plenitudine vires opprimente, non est mirum, si in quibusdam morbis huiusmodi pulsus soleant excitari. Idem statuendum est de spiritu offendente. Sed videndum restat, an cum tali pulsu liceat venam secare. Ad quod ex Galeno potest responderi, cum scribat intermissionem pulsuum fieri, vel ob facultatis imbecillitatem, vel ob obstructionem, compressionemque instrumentorum. Quippe sectio venæ in hac congruens, in illa autem incommoda censenda est. Quod omnino iis conuenit, quæ ex Hippocrate, & Galeno paulò ante sunt exposita. Alioqui, nisi nostram interpretationem recipias, haud scio, quomodo viri grauissimi sibi ipsi possint conuenire: qui tam frequenter, & constanter docent ad sanguinem probè mittendum robur virium numquam non esse necessarium, vt superius monstrauimus. Huius rei notabile est exemplum apud Galenum, qui rationem tradens curandi illos, qui propter summam crudorum succorum copiam febricitantes syncope facilè corripiuntur, scribit nulli eorum sine maximo dispendio sanguinem mitti, cum tamen vacuationem desiderent, non alia de causa, quàm quòd vires propè confectæ eam ferre nequeunt. Illud profectò minimè est negandum, multiplices, & omnino varios esse terminos, gradusque roboris, ac debilitatis virium, qui multiplicem quoque, & variam mittendi sanguinis mensuram, & modum requirunt. Quocirca Galenus, illumque sequutus Auicenna, & alij deinceps medici, si vires aliquo modo sint imbecillæ, neque bene valeant, parcius omnino, ac pluribus vicibus, quàm copiosè, & semel consueuerunt sanguinem mittere: vt iis curandis, qui crudorum humorum copia laborant, in curatione per epicrasin, aliterque accidit sæpenumerò; sicuti diuersa occasio postulat. Atqui non propterea colligendum est, tunc vires nullo pacto constare. Ex. gr. laboret vehementi morbo homo vigentis ætatis, temperamenti calidioris, & humidioris, optimi habitus, anni tempore, cœli conditione, regione temperatis: ad summam qui vndique maximam virium constantiam præ se ferat: huic sine dubio copiosè, ac si ita expediat, ad defectionem vsque animi non verebimur sanguinem mittere. Contra hoc ipso morbo laboret homo, qui robustas quidem habeat vires, sed propter vnam, aut alteram, aut omnes conditiones illi non sit conferendus: huic nos fortasse audebimus venam secare, sed longè cautius, parcius, neque semel: vt ne id nobis eueniat, quod Galenus narrat euenisse medico illi quinquagenario, qui propter vehementem capitis dolorem importunè sibi ipsi vena secta, longo tempore tum decolor, tum viribus imbecillis, tum exilis mansit, alique eius corpus desiit; vt vix pristinum habitum recuperarit: aut aliis multis; qui cum incongruæ vacuationis noxam sarcire non potuissent, in omne reliquum vitæ tempus totius corporis temperamentum frigidius sibi compararunt: vnde postea ex quauis occasione læsi, alij decolorati, & cum malo corporis habitu vixerunt, alij in morbos inciderunt exitiales, aquam intercutem, orthopnœam, imbecillitatem iecoris, & ventriculi, apoplexiam, deliria: adeò vt nulli dubium sit, quin vnicuique virium ordini propria quædam vacuationis mensura proportione debeat respondere.

2. de cau. puls. c. 3.

11. Meth. c. 3.

11. Meth. c. 1.

Qua in re prudentiam medici, & iudicium cum primis elucere certum eſt; cum Galeno authore quantitas in vnoquoque particulari nec dici, nec ſcribi, nec percipi omnino poſſit. Neque conpreſſiones (inquit Hippocrates) ad extremum ducendæ: periculoſum enim: ſed qualis, fuerit natura eius; qui debet perferre, ad hoc ducere conuenit. Et Galenus; Indicat autem quantum vacuare oporteat, non ſolùm humor abundans, ſed etiam natura, id eſt vires hominis qui debet vacuari. Et iterum. Sectiò venæ ſemper poſtulat valentes vires, quæ modo vacuationis reſpondeant. Ad ſummam docet idem Galenus generaliter principes huius remedij ſcopos accuratè eſſe adnimauertendos, ſcilicet illi ne aucti ſint, vel imminuti: namque ſi aucti fuerint, maiorem indicant vacuationem: ſin contra imminuti, tantum de quantitate vacuationis detrahendum, quantò illi fuerint minores. Igitur ſi qui audent quibuſdam ſemiuiuis ſanguinem mittere, tametſi parcè, & reſtrictè; (de qua re inter cæteros medicum neſcio quem Gallum arroganter audio gloriari) ij merito audaces, ne dicam temerarij cenſendi ſunt? qui inutiliter, ac fruſtra ſæpe illos in grauiſſima pericula conijcere conſueuerunt. Etenim potiſſima ratio, ob quam ſanguis mittitur, illa eſt, vt minuta materia, natura confirmetur, adeoque fiat robuſtior ad moderandos, coquendos, & expellendos humores, qui ſuperſunt. Sed quam materiæ minutionem præſtare poteſt detracta vnciola ſanguinis? Ex altera autem parte, ſi vires langueant valde, res ipſa demonſtat, parcam quantumcumque vacuationem, non ſolum ſanguinis, ſed etiam cuiuſuis excrementi, ſæpenumerò adhuc illas magis offendere, ac debilitare. Quamuis igitur donemus aduerſariis, rarò vires vſque adeò proſterni, quin ſemunciam, aut vnciam detracti ſanguinis poſſint ſuſtinere; verumtamen huiuſmodi vacuatio non ſolùm tanquam ſuperuacanea, & inutilis, ſed etiam tanquam audax, & periculoſa eſt prætermittenda; quemadmodum prætermittendam cenſuerunt Hippocrates, Galenus, & optimi quique antiquiores medici. Neque verò ſatis congruens eſt comparatio, quam proferunt inter haſce parciſſimas detractiones ſanguinis, ac leuiſſima ea medicamenta, quibus vtuntur medici frequenter. Namque hæc nullam vim inferunt naturæ, & præclaram ſæpe operam præſtant: illæ autem nullum habent vſum, ac facilè (vt modò diximus) viribus incommodant: præter quàm quòd ſi vires ſint vehementer deiectæ, neque iſtæc medicamenta, quantumuis leuia eſſent exhibenda. Itaque concludimus ſecundum quoque iſtiuſmodi ſcopum ad miſſionem ſanguinis eſſe quam maximè neceſſarium, neque aduerſarias rationes illius vim ac dignitatem vel parum labefactare.

3. Metho. c. 7. De vena ſe. c. 12. 1. Aph. 3.

9. Meth. c. 11. De ſang. miſſ c. 13.

Iam venio ad tertium principem ſcopum, qui florentem ætatem complectitur, & quem ſcribit Galenus venæ ſectionem non impedire, vt de viribus diximus modò. Quippe neque hunc recipiunt plerique noſtrorum temporum medici non ſolum vulgares, ſed etiam nobiles, & qui Hippocratis, & Galeni dogmata ſolent libenter amplecti. Quo circa inter ſcopos ſecundarios illum reponunt, qui magis quantitatem, ac modum vacuationis, quàm ipſam vacuationem indicant. Potiſſimum verò eiuſmodi repudiant ſcopum, quatenus ad pueros pertinet. Quanquam non deſunt, qui argutis quibuſdam ratiunculis contendunt, Galenum quoque in hac ſententia fuiſſe illumque pueris non ex toto miſſionem ſanguinis interdixiſſe, ſed illam duntaxat pleniorem, & veteribus vſitatam. Quaſi verò non ille perſpicuè, & expreſſè multis in locis

Fernelius. Valeriola Fuchſius, & alij.

locis propriam mentem satis explicauerit; nimirum pueris ante annum decimumquartum nullo modo sanguinem mittendum esse; post hunc si sanguis multus coacetuatus appareat, si tempus anni vernum fuerit, regio temperata, puerique natura sanguinea; maximè autem si vel anginæ, vel peripneumoniæ, vel pleuritidis, vel alterius acuti, vehementisque morbi periculum immineat. Quasi vir solertissimus, qui post annum decimumquartum primam sanguinis mensuram vt plurimum cotylam designauit, octo circiter vncias continentem, adhuc parciorem huius præsidij modum, ac priori ætate congruentem nescierit, aut noluerit definire: quod quidem est ab omni verisimilitudine tam alienum, quàm quod maximè. Quasi demum florens ætas ab ipsomet Galeno inter scopos principes non perpetuò recenseatur. Primùm autem qui sunt in hac opinione exemplum naturæ nobis obiiciunt, quæ in pueris nonnunquam fluxionem sanguinis è naribus, vel alia parte consueuit excitare sine vlla virium iactura. Namque si medicus est naturæ minister, & imitator, cur non illi quoque liceat pueris interdum sanguinem mittere? Deinde quotidianum afferunt experimentum, magna voce iurantes, missionem sanguinis pueris fuisse vtilissimã, frequenterque illos, ac feliciter à morbis grauissimis liberasse. Sic audio, variis in locis, potissimum in Hispania, pueris non solum adultis, sed etiam infantibus vix annum secundum, aut tertium natis, si quis vrgeat morbus periculosus, sanguinem mitti frequentissimè. Postremò Arabum medicorum authoritatem adiiciunt, atque in primis Clarissimi Auenzoar, qui, referente Auerroë, proprio filiolo agenti annum tertium venam secare non est veritus. Itaque maximè probant determinationem Cor. Celsi, qui scriptum reliquit, ex iis nullum antiquorum decretum perpetuam veritatem obtinere; sed alias maiores momenti obseruationes esse adhibendas; asseuerans interesse, non quæ sit ætas, sed quæ sint vires, adeoque firmum puerum ac robustum senem tutò secta vena curari. *7.Col.c.5. Lib.2.c.10.*

In hac controuersia nos superius propriam mentem aperuimus, ac satis (ni fallimur) explicauimus; quamobrem pueris citra annum decimumquartum non liceat sanguinem mittere; vt illa eadem non sint hoc loco temere & inutiliter repetenda. Quare id nunc dixisse sufficiat, eiusmodi opinionem mihi numquam probari potuisse, cum propter alias, tum maximè propter eam causam, quòd illa Hippocratis, & Galeni disciplinã euertit. Nam quatenus pertinet ad positas rationes, proferunt illi quidem naturæ exemplum, ac propria iactant opera: sed nos omni ex parte non cogimur illorum experimentis fidem habere. Etenim vix credimus puerorum hæmorrhagias esse perpetuò salutares: immò etiam non semel animaduertimus (si nobis quoque experientiam licet in medium proferre) propter hanc vnam causam quandoque illos in malum corporis habitum, & hydropem incidisse. Ac profectò si semel, atque iterum res prosperè euenit; quod bonæ cuidam fortunæ magis, quàm rationi tribuendum puto; fortè quater, deciesque eadem cedit infeliciter: adeò vt qui sine huiusmodi præsidio fortasse euasissent, aut certè pereant, aut saltem curentur deterius, & in grauiora decidant pericula. Quid Celsus, & alij censeant de antiquis decretis, non laboro: quinimo equidem vnumquemque siue antiquum, siue recentem tanti soleo æstimare, quantum ille Hippocrati, Galeno, atque illi familiæ est addictus, & eorum doctrinam amplectitur. Vtcun-

que autem hæc se res habeat; præter rationem, præter Hippocratis, & Galeni mentem, atque adeò temere nos existimamus pueris venam secari ante annum decimumquartum, vt supra diximus; neque vlla in re temeritatem esse laudandam.

Aduersarij demum post hæc ad euertendos tres scopos generaliter nonnulla exempla in medium proferunt, in quibus, tametsi illi simul conueniunt, nullo modo aiunt sectionem venæ posse administrari. Si quis (inquiunt) laboret febre continua cum fluxione alui; si quod venenum in corpore, sæuiat; si humores turgeant; hos magnos esse morbos constat inter omnes; neque tamen quantumuis ægroti habeant constantes vires, ætatemque florentem, quispiam reperitur, qui tunc audeat venam secare, Ego verò istæc pariter omnia puto esse inania, ac nullius momenti qui aio non hæc solum, sed cætera omnia, quæcumque pro ista opinione possunt excogitari, si modò verè prohibent sectionem venæ, propterea prohibere, quia vel vnus, vel plures deficiunt ex principibus scopis. Sic in febre continua fluente aluo, quo tempore vnus præcipuè Galenus tradit venam minimè incidendam esse, quis dubitat, vel illomet interpretere, vnam futuram virium debilitatem id præsidium impedire? Finge aliquem veneni effrænatam violentiam experiri: huic nos fatemur profectò haud venam incidendam esse, tametsi nonnulli celebres medici aliter sentiunt. Sed quare? Si memoria repetas maximam hic viribus inferri vim, spiritus præcipuum illorum fundamentum, languescere in primis, ac dissolui; crudelia plerumque superuenire symptomata, anxietatem, nauseam, vomitum, conuulsionem, lipothimiam, syncopem; iam nobis consentiens propter virium respectum huiusmodi remedium prætermitti. Horum imitatione quiuis per se ipse facile poterit alia id genus obiecta refutare, & antiqui dogmatis veritatem defendere. De humoribus turgentibus, in quibus sanè & multum negocij, agemus posterius, ne eandem rem cogamur repetere inutiliter, quando mihi deliberatum est loco magis opportuno de illis agere acuratè, idque speciatim disputare, an liceat humribus turgentibus sanguinem mittere.

Post hæc illud modò est reliquum, vt scopos ab aliis excogitatos perpendamus, ac disputemus. Quamuis. n. satis hucusque Hippocratis atque Galeni sententia confirmata esse videatur; tamen non leue arbitror futurum esse veritatis argumentum, si nos earum opinionum, quas alij inuehere sunt conati, falsitatem simul & absurditatem patefecerimus. Namque repudiatis (vt isti putant) tribus veteribus, & legitimis scopis, alios quosdam commenti sunt, quos pro illis student supponere: cum quibus est nobis magnum certamen. Cæterùm cum neque inter hos conueniat ex toto, si velinus cunctas illorum opiniones sigillatim prosequi, nullum finem nostra tractatio esset habitura. Quare vt modum aliquem nostræ orationi faciamus, tametsi aduersarij admodum varia, ac propè innumerabilia solent afferre, si diligenter ea perpendantur, omnia commodè mihi videntur ad vnum quoddam commune caput posse referri, quod humorum considerationem complectitur. Namque fatendum est eò spectare omnia, vt ante deliberationem de sectione venæ humorum præcipua sit habenda ratio: adeò vt illi multi, sint neque frigidiores, neque calidiores, neque crassiores, neque tenuiores: ad summam vt in certa quadam moderatione sint positi, qua à forma sanguinis non multum recedant. Est hæc rudis

quædam

quædam aduersariæ opinionis adumbratio, quam deinceps mihi propositum est diffusè, diligenterque explicare. In qua quidem disputatione conabor, quantum licet in re multiplici, & confusa, ordinatè, & distinctè agere.

Verùm enimverò antequam illos aggredior, quoniam hac in re frequens incidit mentio plenitudinis, & cacochymiæ, quæ à medicis diuersis nominibus appellantur, & distinguuntur, vt omnis tollatur ambiguitas, neque illud nobis eueniat, quod Galenus testatur multis euenisse, qui cum passim plenitudinem, *Init. libr. de* cacochymiamque in ore habeant, notionem iis vocibus subiectam prorsus ignorant, *plen.* operæ pretium esse ducimus hunc locum breuiter explicare, ita in primis adducti Galeni authoritate, qui acturus ex proposito de ratione mittendi sanguinis, lectorem monet, dummodo cum fructu id commentarium legere velit, vt *De Sang.* prius librum de Plenitudine accuratè intelligat; cum sine hac tractatione vix *Miss. c. 3.* liceat huiusmodi argumentum bene assequi. Atque id equidem facio eò libentius, quòd scio nonnullos reperiri, qui hac quoque in re (quod multorum hoc tempore est institutum quasi fatale) quædam noua comminiscuntur, deficiuntque à Galeno, & à veteri disciplina.

Græci plura habent nomina, quibus id omne, quod in corpore abundat, solent significare: sed illa videntur esse præcipua, πλεονεξία πλῆθος πλήρωσις πληθώρα πλησμονή. Latini pariter multa habent, quæ opponere illis possint; abundantiam, copiam, multitudinem, repletionem, satietatem, & alia huiusmodi. Ex quo factum est, dum ij minus accuratè istorum nominum proprietatem seruant, atque interpretes modò vnam, modò alteram vocem vsurpant suo arbitratu, vt lectori confusionem afferant sæpenumerò. Quam Græci vnico nomine κακοχυμίαν dicunt, nostri item frequenter suscipiunt; nonnumquam succorum vitium interpretantur, antiqui interpretes malitiam dicunt. Etsi autem existimo, admodum esse difficile, vt quis de hisce nominibus perspicuè, ac determinatè loquatur; veruntamen quid nos sentiamus, & quid Galeni locutio nobis suggerat, paucis conabimur indicare. Ita ergo statuimus, πλεονεξίαν esse vocem quan- *de Pleni. cap.* dam communem, & tanquam genus, quod omnem, & qualemcumque abundan- *vlt. init. 2. de* tiam, vel excessum complectatur. Sic Galenus definiens πλῆθος πλεονεξίαν pro *Compo. Med. loc.* genere posuit. { πλῆθος δὲ (inquit) πλεονεξία ἐστι τῶν καθ' ὅλον τὸ σῶμα τοῦ ζώου *8. Meth. cap.* χυμῶν. { Sic alias caloris πλεονεξίαν, id est abundantiam, vel potius excessum *1.* nominat, vocabulo fortè medicis peculiari, cum cæteri πλεονεξίαν plus habendi cupiditatem inexhaustam, alienum vsurpandi cupiditatem, sæpe auaritiam interpretentur, atque vniuersè accommodent ad id vitium, quo laborant quicunque in omni re volunt esse superiores. Πλῆθος, ac πληθώρα videri alicui possint synonyma, & idem planè significare, cum Galenus vtramque simul vo- *13. Meth.* cem soleat interdum vsurpare. Vbi (ille inquit) æquabiliter inter se succi sunt *cap. 6.* aucti, id & πλῆθος, & πληθώραν Græci vocant. Verumtamen res mihi videtur se " aliter habere. Nam cum duplex sit plenitudo (vt paulò post monstrabimus " quarum alteram ad vasa medici nominant, alteram ad vires; πληθώρα, nomen de Erasistrato à cunctis medicis receptum, vnam propriè plenitudinem ad vasa apud Galenum videtur significare: cui placet hanc ipsam nominari κατὰ τὸ ἔγχυ- *Adu. Iul. c. 7.* μα, quòd scilicet humorum copia in vasis veluti infusa sit. Cuius quidem vocis *de Plen. c. 6.* vim idem Galenus vsque adeò obseruauit, vt asseuerauerit interdũ, plenitudinem

ad vires non esse verè πληθώραν πλῆθος, autem vsurpatur aliquando tanquam genus quoddam vtriusque plenitudinis, tamen propriè loquentibus dicitur de quolibet humore superabundante, sanguine pituita, vtraque bile: eoque differt à πληθώρᾳ, in qua omnes simul augentur humores: tametsi aliud quoque discrimen potest apud Galenum obseruari, quòd nimirum maiori ex parte πλῆθος plenitudinem tum corporis vniuersi, tum partium; & πληθώρα vnam tantum corporis totius plenitudinem complectatur. Πλησμονὴ Galeno vnam propriè repletionem ciborum videtur indicare. Vbi plus cibi (ille ait) quam modo naturæ conueniat, ingestum est, πλησμονὴ nominatur. Sic apud Hippocratem, οὐ πλησμονὴ οὐ λιμὸς, &c. Sed tamen negandum non est, hanc vocem quandoque generaliter plenitudinem significare, vt ille monstrat aphorismus; Morbi quicunque ex repletione fiunt, vacuatione sanantur, &c. Πλήρωσις demum repletio est cuiuslibet rei, & qualibet in parte, cibi, potionis, humorum, excrementorum, in ventriculo, venis, ac cæteris corporis partibus. Atque hæc ferè propria nobis videtur huiusmodi nominum interpretatio: quamuis certò sciamus, tum Galenum, tum cæteros medicos sæpenumero consueuisse aliud pro alio vsurpare; id quod longius non debet comprobari. De nomine satis. Rem aggredior.

2. Aphor. cō. 17.

2. aph. 4.

2. aph. 22.

Cum tria sint apud Hippocratem, quæ nostrum corpus constituunt, ac iam in ore omnium versantur, contenta, continentia, & impetum facientia; constat satis, illa omnia multitudini esse obnoxia, ac posse debitos naturæ terminos transilire. Sed reliquis partibus omissis, quæ alterius sunt instituti, de sola redundantia, quæ in humoribus consistit, nos agimus in præsentia. Itaque humores, quos natura quatuor constituit ad generandum, nutriendumque hominem, sanguis pituita, bilis vtraque (quod puto omnibus esse perspicuum) redundare possunt, & à naturali constitutione degenerare, vel simul omnes, vel singuli seorsum, vel plures: atque id vel quantitate, vel qualitate, vel vtroque modo, ac diuersa quidem mensura. Ergo si omnes æquabiliter, vel æqua parte augeantur (ita enim interpretor quod scribit Galenus ὁμοτίμως) hæc superabundantia πλῆθος, & πληθώρα dicitur. Quod quidem æquale humorum incrementum non ita est accipiendum, quasi æqua sit illorum copia, & quantitas, alterque alterum non excedat; cum id rarò admodum, aut nullo modo accidere soleat: sed quòd secundùm naturalem suam proportionem simul omnes augeantur, & crescant. Sin autem non simul omnes, sed singuli augescant, altera consurgit species plenitudinis: quam non absolutè, sed cum additamento Galenus vocat plenitudinem sanguinis, pituitæ, bilis, melancholiæ. Verùm inter hosce humores illud est discrimen, quòd cæteri tres aucti nullam possunt efficere plenitudinem, nisi vna cum illis sanguis quoque augeatur: vnus verò auctus sanguis non solum facit plenitudinem cum additamento, sed etiam quam Galenus absolutè πλῆθος, & πληθώραν vocat. Quòd si ex altera parte humor alius a sanguine, neque simul cum sanguine crescat, ex gr. flaua bilis, vt regio morbo laborantibus accidit, eiusmodi affectus non iam πλῆθος, aut πληθώρα, vel simpliciter, vel cum additamento, sed κακοχυμία dicitur: quod item de atra bile, ac pituita statuendum est. Etsi autem Galenus docet ad gignendam plenitudinem cum additamento, nec non cacochymiam, vnius duntaxat humoris excessum esse satis, id non ita est recipiendum, quasi semper vni-

6. Epid. sect. 8. 7.

cus

cus humor debeat redundare, cum sit consonum rationi, non solùm vno, sed pluribus quoque auctis humoribus tales fieri affectus: quos propterea composito nomine tum plenitudinem, tum cacochymiam non vnius tantum humoris iure licet appellare. Sed redeo ad plenitudinem. Hæc antiqua diuisione, & omnibus recepta, est duplex: alteram πρὸς ἀγγεῖα vocant, hoc est ad vasa, quando scilicet humores ita crescunt, vt vasa ipsa distendantur: alteram πρὸς τὴν δύναμιν, quando nimirum tanta est eorumdem exuberantia, tametsi vasa non tendantur, vt vires grauentur, earumque actionibus noxa inferatur. Indicia verò, quæ hosce affectus, & vnumquemque redundantem in corpore humorem monstrare solent (ea potissimum sumuntur ex colore) diffusè tradita sunt à Galeno, neque de iis nunc agendum est. Porrò cum humores redundare, ac naturæ limites excedere possint, tum quantitate, tum qualitate, tum vtroque modo, vt diximus paulò ante, quamuis id plerique accipiant, quasi ea redundantia, quæ definitur nomine quantitatis, omnis prauæ qualitatis sit expers; itemque altera, quæ designatur nomine qualitatis, nulla redundet copia; aliter mea sententia statuendum est. Nam quemadmodum negare nolo, vsu venire interdum, vt humorum quantitas, pariter & qualitas separatim à propria eorum natura, & perfectione degeneret; ita altera ex parte neque mihi negandum est, fieri sæpius, vt vtraque simul copuletur; neque verò solum copuletur, verùm etiam vt altera mutuum alteri subsidium præstet, occasionemque afferat, vnde ipsi humores proprios naturæ terminos adhuc magis egrediantur: vt verisimile sit, hosce illorum affectus pluribus modis pro varia pluris, minoris-ve ratione inter se misceri interdum, & coniungi: qui tamen, si animum diligenter adhibeas, & Galeni disciplinam attendas, facilè separari, & distingui possunt, Hæc breuiter à me, strictimque de plenitudine dicta sunt, quantum ad meum pertinet institutum: nam si omnia fuissent dicenda, quæcunque spectant vel ad ea confirmanda, vel ad cætera confutanda; quæ variam de hac re, & in omnem partem diffusam disputationem solent efficere, profectò nos oportuit longissimum conficere commentarium. Nobis satis fuit Galeni mentem vtcumque explicasse: quod speramus facilè intellecturos, quicumque voluerint hæc nostra cum Galenicis conferre. Atqui institutam controuersiam persequor.

l. de Ple. cap. 11.

Diximus aduersarios, qui veteres reiiciunt, nouos nescio quos scopos excogitasse, ac totos versari in humorum consideratione, quæ est duplex: quippe ad salutarem venæ sectionem duo potissimum requirunt: alterum, quòd humores copia, & quantitate negocium faciant: alterum quòd natiuæ illorum qualitates non multum à propria conditione degenerent. Nos vtriusque positionis vim excutiamus.

Qui citra plenitudinem contendunt venam minimè secandam esse, ij maximè videntur sequi rei naturam. Nam (vt superius quoque argumentabantur) si contraria contrariis tolluntur, plenitudo autem, ac phlebotomia sunt inter se contrariæ, non sine ratione videntur colligere sectionem venæ cumprimis à plenitudine indicari. Notum est illud Hippocratis, Morbi quicumque ex repletione fiunt, euacuatione sanantur; & quicumque ex vacuatione oriuntur, repletione. Sic Galenus identidem scribit plenitudinem sectione venæ commodè auferri; cuius doctrinæ quamplurima testimonia studiosis facilè possunt suppetere. Ex quibus illud certè non est silentio prætereundum, quod omnino

2. aph. 22.

videtur difficile,& obscurum; vbi docet apertè sectionem venæ indicari non solū à magnitudine morbi,sed etiam à plenitudine sanguinis.Sūt hæc illius verba.
4. Meth.6. Sicuti missio sanguinis, vel propter ipsius plenitudinem, vel propter morbi „ magnitudinem; ita purgatio, & propter abundantiam alterius succi, & propter „ vim adhibetur.

Aduersus istorum opinionem diximus satis multa superius ex Galeno, qui illius absurditatem expugnauit vsque adeò copiosè, atque efficienter; vt superuacaneum videri possit de iis hoc loco pluribus disputare. Verumtamen cum res sit per magni momenti, pro comperto habeam; primarios quosdam nostri temporis medicos in eiusmodi sententia permanere adhuc, eamque medicus defendere; addo, cum sponsionem iam fecerim de hac tractatione, rursum mihi liceat in eodem versari argumento, & quasi actum agere. Etsi verò ad hanc rem conficiendam multa possem argumenta proferre in medium nullo labore; tamen vt ne discedam à Galeni methodo, & agam quam breuissimè fieri potest, mihi iterum sumo Galeni rationem, quam sanè puto demonstrare. Itaque memoria est repetendum,eam fuisse bipartitam, aduersus Empiricos, qui volebant in vna plenitudine,ac syndrome plethorica venæ sectionem obseruandam esse: alteram, quòd nonnullis interdum venam secamus, in quibus nulla apparet huiusmodi syndrome, & plenitudo: alteram, quòd ea præsente sectio venæ omittitur sæpenumerò. Vtramque nobis liceat exponere, stabilire, & illustrare.

4. Meth. cap.6. „ Et quatenus pertinet ad primam; Videmus (inquit Galenus) Empiricos, „ cum quis sit lapsus ab alto, aut aliàs plaga aliqua contusas vehementer corporis „ partes habuerit, ad sanguinis missionem confugere, quamquam idem homo „ paulò ante sanus fuerat, prorsusque redundantiæ sanguinis expers. Ex quo „ patet, non hoc esse, quod mittendum sanguinem indicet, sed morbi magnitu- „ dinem, ac virium robur, exceptis tamen à sermone pueris. Præterea finge aliquem vehementi morbo laborantem, in quo sanguis nulla exuberantia, sed vna praua qualitate negocium faciat; non ne huic licebit mittere sanguinem, dummodo alij scopi non desint? Ego quidem licere id maximè censeo.Et quamobrem ita censeam, audias rationem præclarè à Galeno explicatam, qui ex pro-
9. Meth. cap.11. „ posito causas tradens, propter quas sectio venæ administratur; Quoniam (in- „ quit) venæ sectio sanguinis vacuatio est, & vtilis naturæ est sanguis, oportet „ sanè rectè ipsam administrare,inutilem naturæ vacuando. Fit autem sanguis na- „ turæ inutilis bifariam; vel cum propriam non seruat exactè qualitatem, vel ni- „ mis crescit multitudine. Ac in iis quidem missio sanguinis vtilis est, &c. Sic
Li. 1. fen. 4 cap.20. initio. „ Auicenna, Vnusquisque (ait) eorum phlebotomatur aut propter sanguinis „ multitudinem,aut propter ipsius malitiam, aut propter vtrumque. Inter cætera exempla huius disciplinæ illud est apud eundem Galenum valde illustre, vbi tradens rationem curandæ febris diariæ ex obstructione ortum habentis, vt ne illa in putridam transeat,si vnà cum obstructione sint humores vitiosi, decernit
8. Meth.cap. 4. venam secandam esse, quanquam nulla plenitudinis signa adsunt, dummodo principes scopi non desint,virium,& ætatis.Quem locum satis fuerit nunc indicasse,cum nobis propositum sit posterius illum diffusè perpendere, & examinare. Iam verò illud ego non verebor affirmare, non modò sine vlla humorum copia, sed illis quoque deficientibus,adeoque in quibusdam affectibus cuilibet plenitudini

dini contrariis, optimos quosque medicos interdum venam secare. Sanguine immoderatè fluente è naribus, hæmorrhoidibus, vulnere, vel aliis partibus, an quis repetitur vsque adeò sanguifugus, qui prorsus nolit sanguinem mittere. Nulla sanè hic potest subesse plenitudinis imago, vel imaginatio, cum manifestè humores deficiant. Quòd si ita hæc se res habet, quæso respondeas, ac nos doceas, qui fieri possit, vt ex duobus scopis sibi inuicem repugnantibus, & oppositis vna, eademque indicatio eliciatur? Præterea (inquit Galenus) quæ suprà de sanguinis missione dicta sunt, & hoc quoque rationem Menodoti conuincit, putantis plethoricam nominatam syndromen remedij nos admonere: nam affectus, qui nunc expositus est (profluuium sanguinis) plethoricæ syndromæ planè contrarius existit, &c. Ad hunc modum (vt istius quoque doctrinæ exemplum habeamus) legimus Galenum sanguinem misisse iis, qui ex vitiosi succi erosione pulmonis vlcere laborabant, quamquam illi paucum sanguinem haberent. Cæterum (inquit) de mittendo his sanguine, scire illud licet; quicumque parum sanguinis habere videbuntur, iis ad quendam succum probiorem redactis detrahere sanguinem poteris, tum rursus reficere; eosdemque rursum purgare, ac rursus reficere: denuoque, si res suadet, sanguinem mittere, præcipuè quibus veluti limus, vitiosus, & crassus totus est sanguis. At qui validi sunt multique sanguinis, iis statim à principio est detrahendus. Galenus hic duos ægrotantes nobis ante oculos ponit; Socratem, qui parum videatur habere sanguinis, Platonem, qui multo sanguine redundet. Verumtamen accepta indicatione à magnitudine morbi statuit vtrique mittendum sanguinem esse, ea tantùm adhibita obseruatione, Socratem primò esse reficiendum, sine dubio propter animaduersionem virium, quas timet fore imbecilliores. Quòd si absque sanguinis copia numquam licet venam secare, quæso respondeat aduersarius, quamobrem, aut quomodo Socrati parum sanguinis habenti Galenus audet sanguinem mittere, non modò semel, sed etiam bis, ter, ac sæpius?

De Sang. Miss. c. 11.

5. Meth. cap. 14.

Cæterùm cum aduersarij nullis machinis possint tam perspicuam veritatem subuertere; nuper (vt audio) nescio quæ diuerticula quæsierunt. Ergo aiunt primùm, Galeni rationes aduersus Empiricos vnam plenitudinem simpliciter, ac syndromen plethoricam oppugnare, minimè cæteros humorum excessus, Deinde verò cum plenitudo alia sit præsens, alia futura, alia communis, alia propria; ita statuunt, vt omnino sectio venæ plenitudinem requirat, si non præsentem, ac toti corpori communem, ac saltem futuram, & vni parti propriam. Sed ista quoque commentitia sunt, parumque habent roboris. Namque si altera plenitudo, in qua vel vnicus sanguis, vel simul cuncti redundant humores, & quæ totum occupat corpus, quam plethoran simpliciter dicimus, per se non potest venæ sectionem indicare, quod modò (ni fallimur) satis monstrauimus, an non communi loco dialectico facilè vnusquisque potest colligere, multò minùs alteram id posse præstare, quæ minus verè, neque simpliciter, sed cum additamento dicitur plenitudo pituitæ, bilis, melancholiæ, vel quæ haud totum corpus, sed vnam dumtaxat partem occupat? Neque de iis agendum est longius.

Quod autem ad futuram plenitudinem pertinet, paulò accuratius explicandum est. Ac primùm quis miretur non iniuria, quamobrem Galenus nihil reliquerit scriptum de huiusmodi futura plenitudine, quam mihi quidem non fit verisi

verisimile virum solertissimum, & diligentissimum, addo (quod illius calumniatoribus placet) loquacissimum, tradendis scopis tanti præsidij, oscitanter pretermisisse, quemadmodum certè non prætermisit rationem esse habendam morborum, ac virium, non solùm præsenti tempore, sed etiam futuro. Quæro deinde, cum Galenus constanter affirmat, neminem esse in artis operibus exercitatum, eruditumque medicum, qui tribus consentientibus primariis scopis non sanguinem detrahat, etsi nullum adest plenitudinis indicium; quæro (inquam) an conceperit mente huiusmodi futuram, atque imaginariam plenitudinem: obsecro te, qualis fuisset vis istius ratiocinationis? Quæritur an de plenitudine sit elicienda indicatio mittendi sanguinis: ille respondet authoritate Hippocratis, & omnium medicorum, minimè? quandoquidem ex illis nemo est, dummodo vna conueniant magnitudo morbi, robur virium, flos ætatis, qui non velit omni post habita plenitudine sanguinem esse detrahendum. Sed quid ille respondeat iterum, si qui alteram sententiam defendunt, hanc futuram plenitudinem obiecissent? cum parui omnino referat, sit ne illa hodie præsens, an futura in crastinum; cum vtrobiq; sit par ratio; vt de morbis, & viribus diximus modò, quorum conditionem tam præsentem, quàm futuram; medicus venam secturus perpetuò debet animaduertere. Præterea finge hominem (quod est Galeni exemplum) qui exerceatur quotidie, & omnes, quantum satis fuerit, solitas habeat excretiones, qui moderatè comedat, adeoque nullius indigeat vacuationis, ex alto lapsum fuisse. Victus ratione, cæterisque oportunè institutis, quæso an quis potest vllam futuram plenitudinem imaginari? Fluente sanguine præter modum alicunde, an est aliquis adeò pertinax, qui contendat plenitudinem aliquo deinceps tempore futuram esse? Sed in re manifesta nolo esse verbosior. De prima Galeni ratione hactenus.

4. Meth. 6. | Loco. citato.

Nunc ad alteram venio; præsente nimirum plenitudine nonnumquam venæ sectionem prætermitti: quod sanè ille docet frequentissime. Si quis (inquit) etiamnum sanus, neque adhuc quicquam læsus in sanguinis redundantis concursu sit positus, huic non opus est mittere sanguinem; sed alij satisfacit inedia, alij cibi parcitas, alij soluta aluus, vel purgatio, vel frequens balneum, alij sola exercitatio, vel multa frictio abunde fuit. Missio verò sanguinis ne ab ipsis quidem Empiricis, iis, qui ita se habent, necessariò adhibetur.

4. Meth. 1. 6. De Sang. Miss. c. 8. 3. de art. 62. & al.

Atque vt ne longius producam orationem, ita habendum est de Galeni sententia, plenitudinem quocumque tandem modo eam quis velit interpretari, hac vna ratione venæ sectionem indicare, quatenus morbos reddit magnos, atque in morborum magnitudine, continetur. Quam rem etsi ille non semel declarat, & confirmat, nobis satis fuerit vnicum locum proferre, in quo ex proposito hanc ipsam quæstionem mouet; num homini solita negocia adhuc obeunti, si notæ plenitudinis apparuerint, mittendus sit sanguis, an non mittendus, nisi magni alicuius futuri morbi sit suspicio. Mihi autem libet illius propria verba transcribere, quòd totum negocium conficiant apertè, atq; etiam sint quoquo modo ad totam disputationem accommodata.

De Sang. Miss. cap. 10.

„ In præsenti autem de vtriusque plenitudinis notis contemplemur; an „ vbi eæ in homine solita negocia obeunte apparuerint, mittendus illi omni„ no sanguis sit; an id non sit necessarium, vbi nulla magni affuerit morbi expe„ ctatio. Porrò quid hac de re sentiam, vobis perspicuum est, vt qui sæpe adfueritis

nihi

mihi sanguinis missionem suadenti, aut podagricis, aut arthriticis, aut comitiali morbo obnoxiis, aut melancholicis, aut iis, qui sanguinem antea expuissent, aut in thorace structuram ad id malum idoneam sortiti essent, aut vertiginosis, aut iis, qui crebrò corripi solent angina, vel peripneumonia, vel pleuritide, vel hepatitide, vel vehementi ophthalmia, vel (vt summatim dicam) magno quopiam morbo. Quippe in iis omnibus sanguinis missionem necessarium esse præsidium arbitror confestim adhibitam, post habitam virium, & ætatis rationem. Hæc si aliquando non dicantur, subaudire tamen oportet, Verùm iis, qui nihil tale antea perpessi sunt, omniumque corporis partium inculpatam habent constitutionem, geminam me viam vacuationis proponere nostis; per sanguinis quidem missionem, si in victus ratione fuerint intemperantes; citra hanc, si temperantes. Licet enim & frictione multa, & balneis, & ambulationibus, aliisque motibus, ad hæc vnctionibus discutientibus celeriter plenitudinem vacuare, nisi tibi videatur nonnumquam crassi sanguinis esse redeundantia. Hæc Galenus, qui ad propositam quæstionem respondet facilè adhibita distinctione, hunc in modum. Namque homines, qui vtriusque plenitudinis habent notas, atque etiamnum solita obeunt negocia, vel magno alicui morbo sunt obnoxij, vel nihil tale antea perpessi sunt, omniumque corporis partium inculpatam habent constitutionem. In illis missio sanguinis, tanquam præsidium necessarium, nullo modo est omittenda: In his autem rursus est opus distinctione. Etenim si idem homo in victu fuerit intemperatus, omnino missio sanguinis adhuc censenda est opportuna, & necessaria: sin autem fuerit temperatus, iam licet venæ sectionem prætermittere, ac leuioribus agere præsidiis, frictione, balneis, & aliis id genus. Itaque Galeni mens est apertissima, plenitudinem eatenus missionem sanguinis indicare, quoad potest magnos morbos efficere; vt illis vsu venit, qui malam corporis constitutionem sortiuntur, vel sunt in victu parum temperati: nullo autem imminente grauiore malo, nequaquam; vt iis accidit, qui bene habent, & sunt in victu moderatiores. Quo loco (vt id moneamus obiter) est notatione dignum, hic plurimos à Gal. morbos numerari, qui aliam nullam secum ferunt indicationis rationem sectionis venæ, præter vnam magnitudinem: cum immò verò sint maiori ex parte morbi frigidiores, orianturque ab humoribus frigidis, crassis, & quos crudos appellant; quibus alioqui multi existimant id remedium non conuenire. Quippe ait in omnibus sectionem venæ præsidium fore necessarium, nulla præterea vel humorum, vel aliarum rerum adhibita exceptione, præter quàm virium, & ætatis. Sic docemur, in vtraque plenitudine celeriter esse vacuandum, propterea quòd altera, quæ dicitur ad vires, in putredinem promptè incidat, & quandoque etiam in partes quasdam impetu aliquo decumbat, inibique tumores præter naturam efficiat; altera item ad vasa sæpe in partes ingruat, ac tumores excitet; immò & apoplexias, & venarum ruptiones moliatur. Sed quid ago pluribus? cum Galenus ipse ita planè, & apertè, vt planius, & apertius loqui non possit, hanc veritatem nos doceat. In vniuersum (ille inqnit) scopi mittendi sanguinis plenitudinem in se primò non complectuntur, sed suspicionem eius, quod adhuc sit, mali. Nam si magnum fore appareat, sanguinem mittemus omnino, etiamsi nulla plenitudinis nota adest. Primi igitur, ac maximè proprij sanguinis mittendi sunt scopi morbi magnitudo, ac robur laborantis. Et hanc primam esse syndromen dicere oportet, minimè plethoricam,

De Sang. Miss. c. 5.

De Sang. Miss. c. 9.

cam, in qua missio sanguinis obseruata sit; quippe in illa & hæc comprehenditur, vt quæ morbi magnitudinem augeat. Hæc Galenus. Quòd si demum quis velit (vt supra fecimus) aliquod istius quoque dogmatis exemplum adiungere, neque illud deest præclarissimum. Athleta, cuius principale est vitæ institutum, vt certando alios vincat, & deiiciat, si quis alius, in notabilem plenitudinem frequenter incurrit, cum sedulò studeat cibis multis, plurimumque nutrientibus robur corporis, ac molem sibi parare, & custodire. Adhuc tamen authoribus Hippocrate, & Galeno plenissimum huiusmodi habitum soluere non est necesse, nisi iam illi grauissima immineant pericula. Sed cum is nequeat in eodem statu consistere, & quiescere, adeoque illud reliquum sit, vt in deterius vergat, periculumque sit, ne vasa præ nimia humorum copia rumpantur, aut
1.aph.3. calor innatus extinguatur; His de causis (inquit Hippocrates) bonum habitum statim soluere expedit; vt corpus rursus nutriri incipiat. Et Galenus; Habitum athletarum, cum ad extremum peruenerit, soluere oportet, haud morantes, sed anticipantes solutione periculum.

Hactenus Galeni rationes sunt explicatæ, quæ quidem (nisi me omnia fallunt) perspicuè, ac firmiter demonstrant; Empiricos, & cæteros omnes hallucinari, quicunque arbitrantur, plenitudinem per se, ac primùm venæ sectionem indicare. Ad rationes, quæ pro illis sunt allatæ superius (quod vnum restat) non respondeo in præsentia; respondebo autem posterius commodiore loco, vt ne eadem sæpius repetantur.

Audio primarium nostræ ætatis medicum, qui censuit aliquandiu, non esse alium scopum sectionis venæ, quàm plenitudinis aliquod genus, iam non permanere in hac opinione, nouaque proximo hoc tempore dogmata comminisci; qui asseuerat, vehemens peccatum sanguinis verè, ac propriè illius missionem indicare: atque istud quidem peccatum statuit esse triplex, vel secundùm quantitatem, vel secundùm formam, vel secundùm motionem, Quod item decretum non fuit à nobis silentio prætereundum, qui cumulatè, & integrè, quoad per nos fieri potest, constituimus in hoc argumento versari. Neque est, vt quisquam miretur, nos eiusmodi cogitationes tractare; quæ fortasse multis, qui res nostras ignorant, nouæ apparebunt, & inauditæ: siquidem illæ apud nos, ac nostros medicæ artis studiosos iam sunt propemodum vulgares, & in ore omnium. Primùm autem sum nescius, quantum deceat virum cum multis nominibus, tum maximè prudentia, & circumspectione clarum de re per magni momenti tam frequenter, ac facilè sententiam mutare: quem fama est ferme in singulos annos à priore opinione recedere, ac nouam excogitare. Quæso enim istæc sententiarum varietas, mutabilitas, inconstantia, tanquam fluctuum, an non iure optimo debet omnem fidem illius dogmatibus abrogare? Plus vna veritas esse nequit. Quare vt ea semper sibi ipsa constet, atque omni ex parte consentiat, necesse est. Contra verò cum falsitas possit esse multiplex, nihil mirum, si vna, eademque de re multi pluribus modis malè sentiunt. Deinde neque illud satis probare possum, quòd vir alioqui illustris ingenij explicandis hisce cogitationibus mirabiliter delectetur vocibus nouis, insolitis, & ambiguis; quibus illud quoque simile est, quod pariter memini me audisse aliquando; nimirum quòd scopi à Galeno vocati principes connotatiuè indicent sectionem venæ. Quantas enim tenebras effundant, ac difficultates pariant obscura,

obscura, & inusitata nomina, & quantum illorum vsus à bonis authoribus, potissimum Aristotele, & Galeno reprehendatur, & vituperetur, id planè est apertius, quàm vt pluribus debeat demonstrari. Namque si mentis conceptiones, adeoque res ipsas exprimunt voces, quid magis illarum cognitionem obscurare, disciplinas confundere, impedireque potest, quàm impropria, & inaudita vocabulorum significatio? Aristoteles quidem principalem virtutem orationis, perspicuitatem esse tradit, aitque illam maximè perspicuam reddi à nominibus,& verbis propriis. Ex quo fit, vt Platonem, veteresque philosophos reprehendat interdum, quòd parum propriè loquerentur. Galenus item summus Aristotelis imitator istud ipsum confirmat, & idem crimen nonnullis medicis obiicit frequentissimè. Qui demum probè sciens, quanti referat in arte tractante vitam hominis propriè, & perspicuè loqui, non grauatus est librum scribere de Nominibus Medicis, vnde potuisset vnusquisque discere, quo pacto rectè nominibus vti debeat. Sed redeo ad rem. Quantum equidem colligere potui, hic vir celeberrimus propriam mentem explicat, ac loquitur ad hunc modum; Quippe ait principalem scopum sectionis venæ esse vehemens peccatum in sanguine; adeò vt nullo modo possit, aut debeat vena secari, nisi sanguis insigne aliquod vitium concipiat: hoc autem peccatum statuit fieri tripliciter, secundùm quantitatem, formam, motionem. Atque hanc partitionem ita accommodat, vt vehementi peccato secundùm quantitatem conueniat sectio venæ, quatenus remedium minuens; secundum formam, quatenus remedium eradicans; secundùm motum, quatenus remedium reuellens. Hæc profectò videri alicui possint ingeniosa, & methodicè tradita: verùm si ea perpendantur ad veteris disciplinæ præcepta, fortasse non omni ex parte probabuntur. Etsi autem multa de hac opinione essent dicenda propter summam viri authoritatem; tamen cum ea, quæ à nobis tradita sunt hactenus, & quæ sumus tradituri posterius, ad illius confutationem possint satis esse, volumus paucis esse contenti. Quæro igitur, quidnam significet vniuersè vehemens peccatum in sanguine, quocumque modo hanc rem velimus interpretari. Namque sit illud omni, qua fieri, aut fingi potest, ratione grande, & immensum; nisi id simul vehementer noceat in præsentia, aut vehementer nociturum sit in posterum, numquam venæ sectionem indicabit. Quòd si ita se res habet, quid aliud, quæso, sibi vult istud vehemens peccatum sanguinis (qui loquendi modus à nemine est vsurpatus, & à communi vsu doctorum hominum est alienus) quàm vehementiam, vim, & magnitudinem morbi? quæ vox ab Hippocrate, Galeno, & omnibus probatis medicis Græcis, Latinis, Barbaris est iamdiu recepta, & vsurpata, & ad quam, vtcumque aduersarij se torqueant huc, & illuc, omnemque lapidem moueant, quantum possunt, disperеam ni postremùm, velint, nolint, cogantur deuenire. Sed singula perpendamus.

Initio 3. Rhet.

Gal. 1. de loc. aff. 6. 3. Epid. sect. 1. t. 5. 1. de San. tu. c. 1. 3. Simpl. c. 12.

Vehemens peccatum sanguinis secundùm quantitatem puto non aliud posse intelligi, quàm nimiam illius redundantiam, ac plenitudinem: de qua semel, atque iterum diximus, quod est satis. Illud autem libet addere in præsentia; nullum maius peccatum quantitatis, nullam maiorem, ac pleniorem sanguinis exuberantiam concipi animo, aut fingi posse, ea plenitudine, in qua omnia coniunctim adsunt symptomata, & indicia posita ab Empiricis, quæ illam demonstrant; quando illius quantitatem, Galeno authore, aliter nobis non licet definire,

De Sang. Miss.c.6. finire, quàm ex propriorum signorum multitudine, ac numero. Verumtamen nisi ab ea graue aliquod periculum immineat, iam satis monstrauimus de sententia Hippocratis, & Galeni sanguinem minimè detrahendum esse.

Sequitur vehemens peccatum secundùm formam; quando nimirum, si probè intelligo, sanguis vel ob conceptam putredinem, vel alienam prauam qualitatem, iam propriam formam non retinet. De quo quidem multa essent dicenda, cum censeam illud alludere, & insinuare morbos, quos nostrates nouatores appellant morbos formæ, totius substantiæ, & aliis nominibus. Sed quoniam de hac litigiosa disputatione nonnihil diximus in disputatione de Morbo Gallico, non est, *lib. 3. de Morbis c. 23. & seq.* vt de ea rursum agamus hoc tempore. Qui interea cupit intelligere summam istius controuersiæ, is meum Montanum adeat, qui illam persequitur, ac dissoluit præclarè admodum, vt præterea nihil fortè possit desiderari. Quod porrò ad nostrum pertinet institutum, tantum abest, mea sententia, vt vehemens peccatum sanguinis secundùm formam possit venæ sectionem indicare, vt magis illam prorsus debeat impedire: siquidem humoribus ita putrescentibus, vel aliter malè affectis, vt propriam formam amittant, vix fieri potest, vt vires sint adeò validæ, vt id remedium ferre possint. Id quod & ratio facilè declarat, & Galenus clarè demonstrat, nosque posterius conabimur firmiter demonstrare. Insuper quid est, quamobrem talis humorum conditio magis sectionem venæ, quàm purgationem desideret? Quin immò, si res attente consideretur, sine labore posset demonstrari, longè magis purgationem, quàm sectionem venæ hoc tempore fore congruentem.

Tertium remanet vehemens peccatum secundùm motum, quando scilicet sanguis intra, vel extra corpus quoquo modo malè, & improbè mouetur: quod itidem puto nullo pacto posse missionem sanginis indicare, nisi istiusmodi motioni coniungatur vel præsens, vel imminens morbi magnitudo. Quid.n. si offeratur aliquis, cui ob crisin iam iam futuram sãguis ad caput cum impetu feratur: vnde sanguineæ imagines splendoresque oculis offerantur, vertigo ingruat, delirium, hæmorrhagia? An huic sanguinem detrahes? non arbitror, idque non alia ratione, quàm quòd nullus instet morbus magnus, sed qui potius adest, iam iam soluendus sit. Nec respondeas, motum quidem in sanguine adesse, at non vitium: quoniam idem est motus, qui & in symptomaticis affectibus huiusmodi euenit: vt verò nomen vitij mereatur, aut non, ea tantum ratione obtinet, quatenus morbum magnum vel facturus est, siue designaturus, vel contrà soluturus. Quare vitium sanguinis à sola morbi magnitudine spectatur, non à motu: ideò ab hac, *9. Metha. cap. 11.* non à vitio sanguinis, aut motu sumitur indicatio sectionis venæ. Sic Galenus vehementis sanguinis impetus meminit aliquando, illumque præcipit esse reuellendum, & deriuandum, sed hac lege, quotiescumque aut non seruata propria qualitate non potest nutrire amplius, aut copia aucta vel premit vires, vel venas, arteriasque distendit, rumpit, obstruit, adeoque secum affert morbi magnitudinem. Atque hæc sanè mihi videntur vsque adeò manifesta, vt pluribus non debeant confirmari. Postrema item cogitatio, quæ triplicem fingit vsum sectionis venæ, minuentem, eradicantem, reuellentem, ad superiora tria peccata accommodatum, vt noua est, & inaudita, ita (mihi quidem vt videtur) multa in se continet absurda, & pericula. Namque (vt prætermittantur cætera, atque id tantum moneam) numquam memini me legisse apud Galenum, vel alium probatum

tum authorem, venæ sectione sanguinem eradicari: nisi fortè, vt cunctarum veterum vocum prorsus obliuiscamur, ac nouas vbique introducamus, intelligunt illius missionem vsque ad animi defectionem. Sed cum huiusmodi copiosa sanguinis vacuatio, quomodocumque accipiatur, insigne, ac firmum desideret virium robur, satis vnicuique potest constare omnium minimè eam conuenire in vehementi isto peccato secundùm formam, in quo iam diximus necessariò vires ita esse debiles, vt vix parcam venæ sectionem possint tollerare.

Hæc summatim dicta ad hanc opinionem possent esse satis. Sed tamen adhuc valde cupio, vt quicumque his nouitatibus delectatur, eam comparet cum vetere opinione Hippocratis & Galeni, ac diligenter secum reputet, vtra sit magis rationi consentiens, cum primisque accommodata ad conseruandam salutem hominis; ad quem vnicum finem omnia nostra consilia, & dogmata sunt perpetuò referenda. Atque hæc quidem comparatio eò magis; videtur ad rem pertinere, quòd vtraque opinio nescio quam similitudinem referat inter se. Altera enim vetus principem scopum sectionis venæ statuit morbi magnitudinem: altera noua, vehemens peccatum in sanguine: illa docet morbum fieri magnum tripliciter; vel propter afflictæ partis præstantiam, vel propter affectus magnitudinem, vel propter cacoerhiam, hæc tradit, vehemens peccatum sanguinis esse triplex; secundum quantitatem, formam, motionem. At verò in eo differunt, quòd illa cum morbi magnitudine vult semper coniungẽdos esse alios duos scopos, virium, & ætatis: quibus consentientibus medicus certè, ac definitè intelligit, alia quauis posthabita consideratione, venam perpetuò esse incidendam: hæc autem de primario scopo decernit admodum obscurè; de reliquis nullum verbum facit. Ex quo puto fieri, vt quicumque in hac causa ab Hippocrate, & Galeno deficiunt, circà administrationem tanti remedij sint valde ancipites, & soliciti, occasionemque perdant sæpenumerò bene agendi, & iuuandi hominis. Verùm de istac opinione, ac de plenitudine hactenus.

Illud igitur est consequens, vt alterum modum de humorum qualitate dissoluamus: quandoquidem supra diximus placere aduersariis, vt illi præter copiam talem quoque habeant qualitatum temperationem, vt non vehementer à naturali constitutione sint alieni. In primis verò nobis obiiciunt duas qualitates quas vulgò actiuas appellant. Namque si morbus proficiscatur ab humore frigidiore, detractus sanguis videtur illum, atque illius causam adhuc magis posse augere: pariter si idem originem ducat ab humore calidiore; secta vena, illius feruorem, morbique incrementum pertimescunt. Quare celebrant vulgatam sententiam. Auicennæ. Et supponere tibi caue, ne deducas ægrum ad vnam duarum rerum, scilicet humorum cholericorum ebullitionem, & frigidorum cruditatem. *Lib. 1. fen. 4 c. 10.*

Sed quoniam huic difficultati videtur annexa altera quæstio, vel magis vna, atque eadem esse; num liceat in cacochymia sanguinem mittere, age vtramque simul coniungamus, & examinemus. Atque vt hinc faciamus initium; tamquam certissimum artis medicæ decretum, id recipiunt plerique omnes; missionem sanguinis vni plenitudini, purgationem vni cacochymiæ congruentem esse. Quod quidem ratio videtur confirmare: Namque si missio sanguinis est vacuatio humorum omnium; si purgatio est vacuatio non omnium sed vnius tantum, vel alterius, facilè colligunt, illam plenitudinis, in qua succi omnes augentur,

hanc cacochimiæ, in qua dumtaxat vnus redundat, præclarè esse accommodatam. Rationi conuenit communis propè medicorum consensus, quem non est credendum facilè mentiri: quorum testimonia sunt adeò multa, vt nequeant ignorari. Nobis satis fuerit vnum, vel alterum afferre ex Hippocrate, & Galeno.
6. Aphor. 47. „ Quibus (ait Hippocrates) sanguinis missio, vel purgans medicamentum conue-„ nit, his vere sanguinem detrahere, aut medicamenta adhibere oportet. Hunc locum interpretatus Galenus, inquit; hos oportet vt anticipemus vacuare ad-„ ueniente vere, vel per sectionem venæ, si plenitudinis morbis subiiciantur, vel „ per purgationem, si eis, qui ex corruptione proueniunt. Quo loco longa narra-„ tione nonnullos refert ægrotantes, quos à multis grauissimis periculis libera-„ uerit, vel misso sanguine, vel dato medicamento, vt noxij humores alterutrum „ remedium videbantur postulare. Sic aliàs Hippocrates non hic tantum, sed &
2. Aphor. com 8. in aliis suis commentariis, quando inuicem seruata proportione omnes augen-„ tur humores, missione sanguinis auxiliatur, vbi verò aliquis ex ipsis superabun-„ dat, illi purgatorium exhibet medicamentum. Hinc factum est summa cum ra-„ tione, vt sancitum fuerit iamdiu, quod superius quoque notauimus sumendam esse indicationem de magnitudine morbi, non solùm incidendæ venæ, sed etiam dandi medicamenti. Cuius profectò iudicij, electionisque nulla certior regula videtur posse inueniri, quam sit diligens humorum consideratio; qui,
1 Aphor. com. 23. si multi fuerint, venæ sectione, si vitiosi, purgationem demonstrent. Ad quem modum in vehementissimis doloribus Galenus testatur nullum se magis præsentaneum remedium inuenisse, quàm vacuare vsque ad animi defectionem; verum adhibita prius distinctione, an missione sanguinis, an purgatione sit opus. Sed ad ea, quæ sunt magis singularia descendamus. Ac primùm de humoribus frigidis, ac de celebri illa cruditate agendum est, quam veluti principalem mittendi sanguinis hostem plerique notant hoc tempore; nec sanè iniuria; cum nulla res obiecta videatur esse maioris momenti, maioremque afferre difficultatem, seu rationis vim, seu grauissimorum hominum authoritatem velimus considerare. Verum hæc res paulo altius ordienda est.

Ego quidem triplicem cruditatem comperio fieri, ac reperiri posse. Prima est ciborum recens ingestorum, qui adhuc non sunt concocti; quæ sanguinis missio-
9. Meth. c. 5. nem potius retardat, quàm impedit. Si præcedat ciborum cruditas (inquit Galenus) tanto tempore differre venæ sectionem debebis, quantum satisfacere vi-
Lib. 1. c. 10. debitur tum ad eorum coctionem, tum vt excrementa descendant. Et quamuis Celsus inter cæteros, si morbus tam sit immanis, & importunus, vt nullam moram patiatur, nullasque det inducias, tametsi æger paulò ante cibum assumpserit, protinus velit sanguinem esse detrahendum; ego tamen censeo longè magis cautam, & rationi consentientem esse Galeni doctrinam, quando vix mihi videtur aliquis morbus esse posse vsque adeò præceps, vt medicus nequeat occasionem arripere purgandi ventriculum, & intestina, cum aliis modis, tum potissimum vomitu, & clystere: qua ratione facilè vitabit multa pericula, quæ non iniuria ex importuna eiusmodi sectione venæ videntur imminere. Altera est cruditas, qua Hippocrates omnium primus nos docuit morborum principia
1. Aph. 22. definire. Cócocta (ille inquit) medicari oportet, ac mouere non cruda, neque in principiis. Quam sanè cruditatem nos interpretamur, cum materia noxia naturæ legibus non est obediens, vt declarabimus posterius. Porrò tantum abest, vt huiusmo

iusmodi cruditas impediat sanguinis missionem, vt hoc potissimum tempore
illa sit opportunissima: neque existimo ab aliquo istud controuersiam vocari,
iuxta tritam sententiam; in principiis morborum si quid videtur mouendum,
moue. Iam verò tertia restat cruditas, quotiescumque plurimi humores crassi,
ac frigidi in corpore abundant: sic enim legimus, Galenum crudos humores *1. aph. 19.*
propriè descripsisse, quicumque citra sanguinem subsistunt, frigidi omnino, & *4. de Tuen.*
crassi. Atque hanc profectò nos putamus esse eam cruditatem, qua præsente, *Val. 4. 1. de A*
vel imminente aduersarij contendunt periculosè venam secari. Itaque illos *li. Fac. c. 1.*
audiamus. Si tota (inquiunt) benè instituta curandi methodus ea maximè præ-
ceptione constat, vt morborum causæ tollantur, quì fieri potest, vt morbum de
humore frigido oriundum missio sanguinis iuuare vnquam possit? cum sit fermè
necessarium, detracto calidiore succo, qualis certè est sanguis, vt frigidus, crudús-
que humor frigidior adhuc, & crudior reddatur, adeóque morbus vehementius
ingrauescat. Hinc Galenus volens docere medicos, atque illis monstrare quen-
dam veluti scopum agendorum, rem totam redigit ad vnum caput, quod hu-
morum notationem complectitur. Quippe si illi recesserint parum à natura
sanguinis, hic audacter mittendus est: si multum, consideratè est agendum, ac
fortè nullum prorsus licet sanguinem mittere. Pariter si bonus sanguis exiguus *4. de Tuen*
fuerit, reliquus verò succus plurimus; vtique in his à detractione sanguinis est *Val. c. 4.*
abstinendum: sin is quidem exiguus, sanguis verò copiosus, iam vena audacter
est incidenda. Sic laborantibus aqua inter cutem, febre ex copia crudorum hu-
morum, aut aliis huiusmodi morbis, nemo est nisi planè insanus, qui audeat san-
guinem mittere. Deinde consequuntur succi calidiores, in quibus similiter aiunt
missionem sanguinis non conuenire. Quare Auicenna inter cæteros fortasse *Lib. 1. fen. 4.*
author istius opinionis; etsi vrina (inquit) fuerit subtilis, aut ignea, aut facies à *c. 20.*
principio ægritudinis fuerit tornatilis, caue tibi à phlebothomia & paulò post; »
quem locum paulò ante notauimus, Summopere tibi caue, ne ægrum deducas »
ad humorum cholericorum ebullitionem. Sic alio in loco scriptum reliquit, im- »
moderate, fluente sanguine bilem feruescere, adeoque superfluum calidum do- »
minari. Et iterum curando causo; Non phlebotometur: fortasse enim inflam- »
mabit eos: & fortasse iuuabit eos, si fuerit illic turbiditas aquæ, & rubedo. Quod »
si de Auicenna, vel de iis, qui illius doctrinam recipiunt, hoc tempore, istius de- *Lib. 4. fen. 1.*
creti rationem quæras, illi hanc potissimum solent afferre: Nempe detracto *tr. 2. c. 41.*
sanguine bilem veluti effrænem fieri, insigni ferocitate debacchari, atque om-
nino reddi periculosiorem, illo (opinor) argumento ducti, quasi sanguis valeat
propria humiditate, ac lenitate nimiam bilis siccitatem, & asperitatem demul-
cere, ac retundere. Præterea demùm nituntur isti authoritate, atque exemplo
summorum medicorum, potissimumque vnius Galeni, qui tradens rationem
curandi erysipelatis (vt interim cæteri morbi prætermittantur biliosi) venæ
sectionem repudiat, medicamenti administrationem probat. Quare concludunt
vniuerse in nulla cacochymia, speciatim in qua succus redundat vel frigidior,
vel calidior, venæ sectionem competere.

Ego verò ex altera parte non verebor affirmare, in quauis cacochymia, vt ma-
ximè redundet humor frigidus, vel calidus, summa cum ratione, atque ex sen-
tentia Galeni nonnumquam sanguinem mittendum esse. Quòd si aliter fiat, id
aio propter aliam causam non fieri, quàm quòd ægri tum sunt debiliores, quàm

vt commodè tantum remedium ferre possint. Conabor, ac spero vtrumque firmiter demonstrare. Ac primùm nequeo satis probare illorum sententiam, qui fatentur quidem in cacochymia sanguinem esse mittendum, sed hac limitatione, si iuncta illi fuerit humorum plenitudo. In qua sententia præter cæteros video fuisse Paulum, qui de dolore verba faciens, ita statuit, si vna adsit plenitudo, sanguinem mittendum; si vna adsit cacochymia, dandum medicamentum: si vtraque simul coniungatur, primùm sanguinis missionem, deinde purgationem perficiendam esse. Etenim adhuc reuiuiscit dogma toties iugulatum, nimirum consilium capiendum esse de missione sanguinis ab ipsa in primis, ac sola plenitudine. Nec fortasse huiusmodi responsio ad principalem difficultatem est prorsus accommodata. Nam quæritur generaliter, an liceat in cacochymia mittere sanguinem, nulla plenitudinis facta mentione. At isti ferè postposita cacochymia, vnam afferunt plenitudinem. Quod igitur cacochymia haud perpetuò à missione sanguinis debeat esse aliena facilè potest probari. Namque si tres scopi ad mittendum sanguinem sufficiunt quòd (ni fallimur) verè, & perspicuè demonstrauimus; quid est, quamobrem in cacochymia quandoque, immò sæpius non liceat venam incidere? Neque enim puto esse aliquem, qui audeat asseuerare, in quouis humorum vitio vires esse vsque adeò debiles, vt id remedium ferre nequeant. Insuper nulli de hac re dubium potest superesse, qui memoria repetat, quod paulò ante diximus ex Galeno, & Auicenna, duas nempe esse causas præcipuas, propter quas expedit sanguinem mittere, aut propter illius copiam, aut propter illius vitium: nihil enim dici potest manifestius. Præterea an non Hippocrates, & Galenus docent in cacochymia sanguinem esse mittendum, cum inter magnos morbos huiusmodi remedium postulantes, morbos numerent cacoetheas, qui maiori ex parte, vt illis placet, à vehementi succorum vitio pendere solent? Ad hæc puto multis constare febres putridas, si non omnes, certè maxima ex parte fieri ex cacochymia id quod posterius mihi propositum est firmius confirmare: verumtamen Galenus generaliter in omnibus venæ sectionem probat: ac speciatim curando febrem ephemeram, vt ne degeneret in putridam, scribit apertè, secta vena maiorem vitiosi succi partem vtiliter vacuari, antequam obstructiones tentes auferre. Demum verò quid sibi vult illa partita vitiosi succi curandi ratio, quàm vocant per epicrasim, cuius multa sunt exempla in libris medicorum? quale est apud Galenum illustre, eorum scilicet, qui ex vitiosi succi erosione sanguinem reiiciunt; quique sanguinem habent crassum, vitiosum, ac veluti limum; quibus ille tradit semel, bis, ac sæpius secandam esse venam, illis interea ad euchymiam hoc est, ad boni succi habitudinem, reductis. An cui dubium potest esse, eam mulierem notabili admodum cacochymia laborasse, cui, Galeno authore cæteris fermè aduersantibus medicis sanguis copiosissimè detractus, colore, & crassitudine liquidæ pici similis apparuit? Sed quid ego loca singula, atque exempla commemoro, quæ certè non desunt innumerabilia, & infinita, quibus præsente cacochymia boni medici non verentur sanguinem mittere? Obsecro te, quotusquisque est, qui vel vnius Galeni disciplina, atque exemplo munitus non libenter sanguinem detrahat hominibus ictericis, melancholicis, lienosis, elephanticis Gallicis, & in aliis huiusmodi morbis, quos ferè constat ex insigni humorum vitio originem habere verum de vniuersa cacochymia satis. Iam de singularibus succis

Lib. 3. c. 40.

Gal. 9. Metho c. 11. Au. l. 1. fen. 4. c. 10.

11. Meth. c. 15. 8. Metho. c. 4.

9. Metho. c. 15.

6. Epid. sect. 3 c. 29.

ſuccis agendum eſt.

Atqui id primum oportet memoria repetere, quod non ſemel dicitur à Galeno, ſanguinem ſcilicet, qui in venis continetur, nequaquam ſimplicem eſſe, & vnius naturæ ſed illum conſtare ex pituita, bile vtraque, & puro ſanguine certa quadam proportione inter ſe mixtis, vt cuique corpori expedit ad valetudinem: quam quidem quatuor humorum commixtionem, temperationemque ſanguinis nomine omnes appellant. Quamobrem & illud nulli non manifeſtum eſſe debet, aperta vena non vnicum, atque ſyncerum fluere ſanguinem, ſed omnes humores ſimul mixtos, & confuſos vt in ea reperiuntur, quod idem Galenus clarè teſtatum reliquit: tametſi (quod nequeo diſſimulare) apud præclariſſimum quendam medicum memini iſtud me legiſſe aliquando, ſecta vena vnicum fluere ſanguinem, reliquos humores contineri. Sunt hæc illius „ propria verba. Neque ſufficit, vt humores ſimul in venis exiſtant, ad hoc, vt ſimul „ euacuentur cum ſanguine, quia pituita ſuo lentore parietibus venarum adhæ- „ ret; cholera ſui ſubtilitate in poroſitatibus venarum imbibitur; melancholia fixa „ permanet, ac ſui craſſitie fixa non mouetur. Hæc ille; Quæ ſanè magis ridenda „ ſunt, quàm refellenda. Quòd ſi quis tandē hac in re adeò pertinax fuerit, vt neq; vlla ratione dimoueri neq; Hippocr. & Galeni teſtimonio velit fidem adhibere, is quæſo propriis oculis fidem adhibeat, quibus ſi ductum ſanguinem inſpiciat nonnumquam eo tempore, quo concreſſit, ac ſubſidet, ſingulorum humorum portionē facilè, & perſpicuè poteſt animaduertere. Cum igitur vacuatio per venæ ſectionem, propriè ſi loqui velimus, verius omnium humorum, quàm vnius ſanguinis vacuatio dici debeat, illique ſimul effluant non minus frigidi, quàm calidi, cui poteſt mirum videri, eiuſmodi vacuationem morbis tum calidis, tum frigidis prodeſſe? Quòd ſi quis aduerſariorum propugnator fateatur quidem ſecta vena omnes duci humores, ſed maiorem perpetuò meri ſanguinis copiam vacuari atque hinc velit concludere, cæteros humores reddi adhuc deteriores, plurimaque incommoda poſſe afferre; ego hanc reſponſionem cenſeo parui eſſe faciendam. Nam detractis omnibus ſuccis, ſeruata inter eos proportione, quam habent in venis, vt natura deinceps vires acquirat, & quod ſupereſt, melius gubernet, neceſſe eſt. Quamuis neque id fortè ſit temere concedendum, maiorem ſemper meri, bonique ſanguinis copiam vacuari, cum ille vel Galeni teſtimonio ſit naturæ familiariſſimus, & ab ea quampertinaciſſime contineatur: id quod præcipuè demonſtrant nimiæ purgationes, in quibus ſanguis omnium poſtremus duci conſueuit. Quatenus autem pertinet ſpeciatim ad humores frigidos, & illos morbos, qui ferè ab illis conſueuerunt ortum habere; (tales intelligo apoplexiam, epilepſiam, vertiginem, carum lethargum, cordis palpitationem, & alios id genus) an non Hippocrates, Galenus, Auicenna, ac probati omnes medici pro illorum præſeruatione, & curatione ſanguinem detrahunt? Et quantum ſpectat ad eam famoſam cruditatem, quæ tot lites fouet iamdiu, & quam nimis frequenter audio celebrari non ne item Galenus apertè, & expreſſè concedit in illa interdum ſanguinem mittendum eſſe? In quibus (ait) multa vacuatione eſt opus, vires autem ſunt imbecilliores, in iis vacuationem partiri conuenit, quemadmodum nimirum & me „ facere conſpexiſtis in iis, qui crudorum humorum copia laborant; nam pau- „ co ſanguine detracto, protinus mulſā probè coctam exhibeo cum extenuantium „

1. de Nat. Hū. 27. 2. de Nat. Fac. c. 3. 1. de Plen. c. 10.

Andr. Tu. Sect. de Ven. Sec. in Feb.

1. de Nat. Hum. 30.

De Sāg. Miſſ. c. 12.

" medicamentorum copiam, hyſcopo, origano &c. deinde rurſus ſanguinem au-
" fero, interdum quidem eodem, die interdum poſtero, in quo rurſus ſimiliter
" prædictorum medicamentorum quodpiam exhibens, iterum ſanguinem detra-
" ho, ac tertio die ſimiliter bis. Pauloque poſt. Præſentibus duobus ſcopis, magni-
Cap. 13. tudine morbi, ac robore virium, conſtat, vt ante diximus, nullam eſſe cru-
" dorum humorum tantam, talemque plenitudinem, quæ hoc inhibere auxi-
" lium poſſit.

Quòd ſi crudorum humorum copiam miſſione ſanguinis minuere nunquam licet, quæſo reſpondeat aduerſarius quomodo hoſce locos interpretetur, & Galeni auctoritatem tueatur. Nec ſanè aliter de humoribus calidis ſtatuendum eſt, cùm ferè vtrorumque ſit pars ratio. Itaque aperta vena, eunctis humoribus æquè fluentibus, vt iam diximus, nulli dubium eſſe debet, quin in iis quoque interdum liceat ſanguinem mittere.

Neque item hic deſunt plurium nobilium medicorum exempla, ac teſtimonia, quæ hoc ipſum comprobant, & confirmant. Inter quos ipſum quoque Auicennam poſſem recenſere, qui in curatione prunæ, & ignis perſici venæ ſectionem laudat, quamquam illomet auctore oriuntur ex cholera citrina adurente permixta melancholiæ: quo loco apud eum hæc ipſa leguntur verba. Neceſſaria eſt phlebotomia, vt vacuetur ſanguis cholericus: Et quando ægritudo eſt timoroſa, tunc neceſſarium eſt ipſam approximare ſyncopi. Sed prætermiſſo Auicéna (ipſi videant illius fautores, quomodo ille ſibi ipſe conueniat, & quomodo hæc poſſint cum iis conciliari, quæ ab eo dicta in contrariam ſententiam paulò ſupra ſunt à nobis propoſita) noſter Galenus ſit nobis inſtar omnium, qui tum aliàs, tum maximè in ardentiſſimis febribus non veretur ſanguinem mittere, & cum quidem vſque ad lipothymiam: etſi non ignoro multos eiuſmodi febres interpretari ſynochos, quas continentes appellant, & quarum Galenus tradit tam largam venæ ſectionem maximum eſſe remedium. Quos equidem nihil moror. Nam ſiue Galeni verba, ſiue rem ipſam conſideres, non inuitus (puto) fateberis eum loqui de febre ardente, cauſo Græcis dicta, & illa fortaſſis exquiſita, quam docet fieri ex putredine vnius bilis intra vaſa manentis, quam tertianam vocat continuam; & quam demùm duobus præcipuè ſymptomatibus circumſcribit, ſiti inexhauſta, & adurente caliditate. Ego quidem tibi libenter fateor ſectionem venæ vſque ad animi defectionem ſynochis conuenire: ſed nec tu negare mihi iure potes, quin eadem febribus quoque ardentiſſimis congruat. Quódque ſe ita res habeat, Galeni verba, & rationem audias. His (inquit) ſtatim totius corporis habitus refrigeratur, & febris extinguitur: plurimis etiam citatur aluus, ac ſudo-
" res prorumpunt. Etenim ſi memoria repetas ortum febris vtriuſque, tam conti-
" nentis, ſiue cum putredine, ſiue aſque putredine, quàm ardenti, facilè intelliges iſtæc non minus, immò fortè etiam longè magis huic, quàm illi conuenire. Et quanquam ſatis hæc vnicuique poſſunt eſſe hac in re, mihi tamen libet adhuc Phylotei medici præſtantiſſimi interpretationem apponere, quæ perſpicuè noſtram ſententiam confirmat, & ita habet. In quibus autem vſque ad lipothymiam ducamus, manifeſtum eſt eos eſſe, qui ardentibus febribus laborant:
" verùm neque hos omnes, ſed eos, in quibus virtus eſt robuſta. Cur autem vſ-
" que ad lypotymiam in his vacuationem ducimus? Quoniam ardentes febres ex humoribus

Marginal notes: *Lib. 4. fen. 3. Tr. 1. c. 9. & 10.* — *2. de Criſ. c. 1.* — *Init. lib. 4. Morb. Ac.* — *1. apho. com. 24.* — *Com. aphor. eiuſdem.*

humoribus putrefactis accenduntur : duo autem quædam putredo habet, materiam putrefactam, & qualitatis malitiam. Vtrumque ad lipothymiam vsque missus sanguis, & quantitatem materiæ diminuit, & extinguit qualitatem acutam, & inflammantem: defectu animi corpus refrigeratur. Quid multis agam? An non testantur Hippocrates, & Galenus, confirmátque experientia, hanc ipsam febrem ardentem fluxione sanguinis è naribus suaptè natura interdum sanari. Neminem latet phrenitidem cumprimis ex bile procreari : nam propria illius symptomata clarè, & Galenus id ipsum frequenter docent : neque tamen ex omni medicorum collegio puto aliquem reperiri, qui in hoc morbo nolit venam secare. Sic alia non desunt exempla huius exercitationis. Sed his volo contentus esse.

Hactenus probauimus in cacochymia, & copia frigidorum, calidorúmque humorum nonnunquam licitum esse sanguinem mittere. Iam illud addo (quod alterum est propositum caput nostræ disputationis) propter aliam causam eiusmodi remedium non prohiberi, quotiescunque res ita ferat, quàm propter vnam virium rationem, quæ eo tempore sint debiliores, quàm vt benè ferre illud possint. Etsi verò vnusquisque per se ipse id facilè potest intelligere, potissimum si memoria teneat, quæ superius dicta sunt: veruntamen nobis liceat rem magni momenti adhuc patefacere, & illustrare. Finge Socratem laborantem cacochymia, quæ omnibus modis talis sit, ac tanta, vt ille venæ sectionem nequeat sustinere. Quid (obsecro te) potest excogitari, quamobrem Socrati non liceat venam incidere, nisi hanc rem velimus referre ad ipsas vires? Ego quidem nihil aliud concipere animo, aut comprehendere possum. Huius disciplinæ admirabile est exemplum apud Galenum, qui referens insignem famem, quæ multos annos continuatos sæuiit per multas regiones Romano imperio subditas, admodum notabilem cacochymiam nobis ante oculos ponit, qua homines maiori ex parte correpti sunt, dum cogerentur vesci alimentis praui succi: quam quidem sunt deinceps insequuta vlcera varia, variámque faciem repræsentantia, carbunculi, phagedænæ, exanthemata, febres malignæ, & alij morbi id genus. Cum ergo medici eorum temporum vix auderent eiusmodi ægrotantibus sanguinem mittere, illorum iudicium probat Galenus. Sed „ quamobrem? Siquidem (inquit) non iniuria huiusce remedij vsum formida- „ bant, propter virium iam tum antea imbecillitatem. Ac sanè dici aliter non „ potest. Verum singulares quoque humores breuiter cum Galeno consideremus. Sufficiunt (ipse ait) hi soli scopi (tres principes intelligit) ad mittendum „ sanguinem: neque enim vbi copia crudorum humorum tanta est coaceruata, „ vt missionem sanguinis prohibeat, sermo redarguitur, quippe robur virium „ istis non adest. „ En quomodo ille nihil cogitat præter vnas vires. Cúmque vir diuino ingenio præuidisset, futuros aliquando homines, ac fortè neque deerant illo tempore, sicuti hodie fit, qui tanti remedij hostes multis modis illud conarentur impedire, afferentes potissimum, ac frequenter hanc ipsam humorum cruditatem; ad retegendam eorum insaniam, atque vt ne aliquis hac in re possit error contingere, indicia quædam tum manifestissima, tum certissima voluit recensere illius cruditatis, in qua vires non constent in præsentia, aut non sint constitutæ deinceps, adeò vt non liceat sanguinem mittere, qui sic scribit. Estq; hæc ipsa nota, quòd illi sanguinis missionem perferre non

Li. de Suc. bon. & vit. c. 1.

De Sang. Miss. cap. 9.

queunt, quando vnà cum colore totius corporis ab indiciis sanguinis redundantis decedente, pulsus fuerint in magnitudine, & vehementia inæquales per
Cap. 6. eorum inæqualitatem superantibus debilibus, & paruis Sic in plenitudine degrauante, quæ aliter dicitur ad vires, si accidat, vt crudus succus per corpus fuerit collectus, idem iubet Galenus considerandum esse, quantum sit robusta virtus, & quantum sit humor refrigeratus, ne virtus à tali affectu exoluta à sanguinis missione in extremum recidat malum. Neque verò vlli dubium esse debet, quin Galenus idem sentiat, & loquatur de humoribus etiam calidis: quandoquidem rationi est consentaneum eiusmodi corpora, quæ talibus redundant succis, vel quouis modo sunt insigniter calida, & sicca, admodum facilè
5. de Tuin. Val. c. vlt. dissolui, ac debiliora esse, quàm vt possint venæ sectionem perferre. Ad hunc modum memini apud Galenum me legisse aliquando, hominem maximè, ac præcipuè calidum, neque athletam, neque messorem, aratorem, aut deni-
10. Meth. c. 5. que ad rustica vrbana-ve opera satis fortem esse: Alio item loco calidas, & siccas naturas, siue ex proprio ortu, siue ex victus ratione, siue aliter tales fuerint inediam non tollerare, & necessariò vires habere imbecillas, quo potissimum tempore febricitant Quòd si quis non libenter hanc nostram positionem recipit, is quæso, aliam rationem proferat, quamobrem in cacochymia venæ sectio prætermittatur. Neque enim in communi illa responsione quiescendum est; nimirum id fieri, propterea quia periculum imminet, ne humor frigidus, & crudus adhuc frigidior, & crudior reddatur, nec non feruens, & furiosus adhuc feruentior fiat, & furiosior, & vterque grauiora mala secum afferat. Nam esto: concedantur omnia. Quæro tandem, qualia futura sint istæc grauiora mala, & pericula. Se aduersarij quocumque modo torqueant quò se vertant, non habebunt, demumque vt ad ipsas confugiant vires, necessarium fuerit. Hæc ad veritatem, & ad nostram firmandam opinionem deberent esse satis. At iis, accedat præterea apertum Galeni testimonium, quod puto nullo artificio posse infirmari. Erat sententia Hippocratis.
6. Epid. sect. 3. 43. Sunt, quibus sanguinem auferre conueniat opportunè in talibus: in aliis verò, quemadmodum in iis non conuenit. Prohibitio à sputo sanguineo, ab anni tempore, à pleuritide, à bile. Galenus in cōmento; Expedit aliquibus ex his
Idem. 3. d. Hum. co. 32. 33. sanguinem detrahere, quibus videlicet copiosior est, & nondum effatu dignam in alium succum mutationem effecit: minimè verò auferre, quibus iam „ mutatus est, præeunte eo, qui à viribus est, scopo, licet id omittatur aliquando „ in sermonibus, in quibus eas, quæ ex affectibus solis proueniunt, indicatio„ nes recensemus. Quem locum prorsus notabilem à Iun. Paulo Crasso, & cæteris interpretibus obscurè conuersum nos voluimus planius interpretari. Concludo igitur, ac repeto, nullum succi vitium, quale tandem, & quantumcumque id fuerit, posse venæ sectionem impedire, dummodo robur virium non desideretur. De qua re satis.

Iam verò illud restat, vt ad ea respondeamus, quæ pro aduersariis sunt posita superius, quæ videntur habere non nihil difficultatis & laboris. Atqui si memoria repetamus, quæ iam diximus, ac potissimum de varietate indicationum, non difficilis est ad omnia responsio Itaque pro comperto habendum est, duas indicationes, alteram ex morbo, atque illius causa, alteram ex magnitudine morbi esse inter se diuersas, & separatas. Quod quidem earum dissidium

præter

præter ea, quæ sunt dicta hactenus, planè expressit, Galenus qui agens de humorum purgatione, reuulsione, deriuatione sic scribit.

Hanc verò rationem ad aliam quoque artis partem spectare, nempe quæ de humorum mendicatione præcipit, neminem, latere arbitror: proindeque in sequentibus etiam repetere eam erit necesse, ac totam absoluere. Et paulo post. Absolutus sermo de hoc genere indicationis, quam à magnitudine morbi sumi diximus, etiam in sequentibus habendus restat: pari modo de indicatione, quæ ab ætate sumitur; præterea de ea quæ ab humoribus sanandis accipitur, &c. Ergo cum sint separatæ; si quæras qualisnam sit propria indicatio, quam suggerit humorum redundantia, id primùm facilè potest intelligi ex ipsa rerum natura. Cum enim maximè conueniat rationi, vt redundans, molestusque humor semper vacuetur; si redundat sanguis, quandoquidem nulla ratione commodiore potest educi, quàm sectione venæ, quatenus ad hanc pertinet indicationem, maximè videtur venæ indicare sectionem. Si pariter alius à sanguine redundet succus, cum hic vix commodius possit auferri, quàm purgatione, idcirco purgationem indicabit. Deinde tibi licet istud ipsum discere ex Galeno, qui huiusmodi indicationem explicat apertissimè ad mentem Hippocratis cum aliis multis, tum eo potissimum loco, vbi hæc habet. Si iis, quæ iam dixi. illud quoque adiicias, nempe quod ipsum, qui redundat, succum vacuandum esse Hippocrates suadet, aliàs sanguinis detractionem adhibebis, cum videlicet is vincit; alias pharmacum, quod ad bilem flauam, vel atram, vel pituitam ducendam vim habet, dabis. Ex his puto multos generale præceptum sibi confecisse: existimantes solam copiam sanguinis venæ sectionem, solam cacochymiam purgationem semper indicare. Quod quidem, si vnam spectemus indicationem, quæ sumitur à morbo, & illius causa, adeoque ab humoribus noxiis, fatendum est esse verissimum. Quoniam verò in omni vacuandi ratione non hanc solam indicationem orientem ex morbo, & illius causa decet obseruare, sed alias multas, & eam præcipuè, quæ sumitur à morbi magnitudine, quæ cæteras omnes potestate & dignitate longè superat; hinc fit sepenumerò, vt in vehementi morbo, nulla propemodum ratione habita aliarum indicationum, liceat ex vna parte venam secare & in redundantia, & in paucitate sanguinis, & ex altera purgationem instituere non modo in abundantia succi vitiosi, verùm etiam sine vllo humorum vitio. Quæ quidem doctrina, etsi forte alicui videbitur contra communem opinionem, tamen est Galeni, qui perspicuè scriptum reliquit, & missionem sanguinis vel propter ipsius abundantiam, vel propter morbi magnitudinem; & purgationem vel propter abundantiam alterius cuiusquam succi, vel propter vim morbi administrari. Id quod & res ipsa confirmat in his, qui cadunt de alto, vel vulnerantur, in quibus vnica accepta indicatione à magnitudine morbi, nemo est, qui non vtatur sectione venæ, & purgatione, tametsi omnis plenitudinis & cacochymiæ sunt immunes. Quare decipiuntur qui existimant plenitudinem, & sectionem venæ, cacochimiamque & purgationem esse inter se omni tempore contrarias, adeò vt altera alteri, soli, omni, & semper opponatur: siquidem aliter euenit frequenter; quod nos speramus iam satis, superque demonstrasse, vt non sit opus longiore confirmatione, & repetitione. Ergo cum hæc ita se habeant, statim venio ad aduersarios: Et quod attinet ad testimonia Hippocratis & Galeni, quæ

[Margin notes: 4. Metho. c. 6. — Initio c. 7. — 4. Metho. c. 6]

probant plenitudinem miſſione ſanguinis, cacochymiam purgatione curari opportunè, nemo eſt, qui id non æquo animo, ac libenter fateatur. Sed ita habendum eſt, illos tunc ſibi ante oculos poſuiſſe vnam tantummodo indicationem, quæ ſumitur ab humoribus noxiis. Ad quem modum non ſolùm cæteri omnes, ſed ille etiam Galeni locus mihi videtur commodam, verámque interpretationem, & reſponſionem recipere, qui docet ſectionem venæ indicari aut à magnitudine morbi, aut à ſanguinis copia: qui reliquis videbatur difficilior, & cuius reſponſionem diſtulimus in hunc locum. Namque ibi Galenus voluit ſimul iungere duas indicationes alioqui ſeparatas; alteram à magnitudine morbi; alteram à redundantia ſuccorum; aſſeuerans ab vtraque indicari ſectionem venæ: quod profectò, ſi conſiderentur ſingulæ ſeparatim, veriſſimum eſt, & à nemine debet in controuerſiam reuocari. Atqui illud addo amplius, alteram indicationem, quam ſuggerit humorum redundantia, in deliberatione mittendi ſanguinis non infimum locum tenere, & nunquam eſſe prætermittendam; vt ſaltem medici poſſint de quantitate vacuationis ſalutarius conſilium capere. Namque ſi illa conueniat cum altera, quam ſuggerit morbi magnitudo, ſanguis mittitur hilarè, & copiosè; ſin autem diſſentiat, ſanguis mittitur reſtrictè, & timidè. Exem. gratia Socrates, & Plato habentes eandem ætatem, idémque virium robur, vno tempore incidant in morbum æquè magnum: In Socrate appareat ſanguinis redundantia, in Platone flauæ, aut atræ bilis. Vtrique ſine dubio ſecanda eſt vena, quoniam ſunt in vtroque tres principes ſcopi, qui id remedium demonſtrant. Verùm decet Socrati copioſiorem ſanguinem mittere, quoniam ille habet ſanguinis redundantiam; ex quo fit, vt duæ concurrant indicationes, altera à magnitudine morbi, altera à redundantia ſanguinis: Platoni autem expedit quidem ſanguinem mittere, ſed magis cautè; propterea quia vna tantummodo adeſt indicatio, magnitudo morbi: ſiquidem redundantia bilis, adeóque cacochymia nihil ad huius remedij confert indicationem, quam conſtat, quatenùs attinet ad propriam indicationem, purgationem expoſcere. Hæc ſi probè intelligantur, quæ equidem neſcio an fuerint à me probè explicata, ſpero ſatis futura ad refutandas, & generaliter & ſpeciatim rationes aduerſariorum antea poſitas: ſed ad iuuandos, & exercendos nouitios non grauabimur ex iis adhuc nonnullas examinare. Et quoniam illi cum primis nobis obiiciunt locum Galeni ex libro de Tuen. Valet. in quo mirum in modum ſibi placent, nobis quoque liceat accuratè, ſed tamen quam breuiſſimè in eo verſari. Galenus humorum differentias explicaturus, & quatenus ad illos pertinet, medicos docturus accommodatam mittendi ſanguinis adminiſtrationem, ſanguinem tanquam temperatiſſimum omnium, medium quoddam conſtituit, ad quod cæteri omnes referantur. Sic ergo recedunt humores à natura ſanguinis; bilis flaua, quia nimis eſt calens, ac feruida; pituita, quia frigidior, & humidior; melancholia, quia frigidior, & ſiccior. Neque verò huiuſmodi humorum receſſus à ſanguine vnam perpetuò rationem habent; immò ſunt varij, & multiplices, cum vnuſquiſque parum, & multũ magis, ac minus ab hoc, tanquàm à medio recedere poſſit. Sed & ſanguis conſueuit à ſe ipſe recedere aliquando, atque in alterius ſucci naturam degenerare: cuius pariter mutationis, & conuerſionis varius, ac multiplex modus conſtitui poteſt. Hoc iacto fundamento, Galenus ſanguinis miſſionem libenter ſuſcipit, ſi ille ſit copioſus, neque ad alterius humoris naturam conuerſus,

4. Meth. 6.

Lib. 4. c. 4.

conuersus, sique reliqui humores ab eo non valde recedant: quòd si contra se res habeat, placet illi à mittendo sanguine abstinendum esse. Hæc summatim est aperta sententia istius loci, quàm diffusè explicatam facilè vnusquisque in fonte legere potest, vt ne in ea longius transcribenda tempus conteramus. Primùm afferre illud possem, quod alioqui magni interest, nempe hunc locum reuera pertinere ad conseruationem sanitatis, multósque temere præcepta salubria, & curandorum corporum scopos sæpius permiscere, & confundere: siquidem huiusmodi primæ, ac maximæ duæ partes artis medicæ, authore Galeno, sibi officia vendicant non solùm inter se diuersa, verùm etiam contraria; cum alteri sit propositum, statum corporis immutare, alteri illum tueri. *Inst.lib.de Tuen.Val.* Deinde & id non minus verè possem addere, Galenum scilicet hoc loco de ea sola indicatione sermonem habere, quæ accipitur à copia, & qualitate humorum, de qua iam diximus, quod est satis. Sed nunc ista prætermittantur. Quippe ad illa rediens, quæ superiori loco sunt exposita, quæro quonam pacto certa aliqua norma, & regula constitui possit, qua in proposita sanguinis, omniúmq; humorum coniunctione, varietate,& confusione medici tandem intelligant distinctè,& perspicuè,quando humores eam moderatã formam sint assequuti,vt sãguis non sit ad alterius succi naturã conuersus,neq; ij sint calidiores, frigidiores,siccíores, humidiores, quàm vt possint venæ sectionem perferre. Ac sane haud scio, quale responsum daturi sint,quicunque Hippocratis, & Galeni disciplinam contemnunt. Nobis autem, qui omnia nostra ad eorum dogmata referimus lubentissimè, promptè licet respondere, hac in re vnas vires perpetuò animaduertendas, & ante oculos habendas esse. Namque (vt proximè diximus ex Hippocrate, & Galeno, quibus ipsa res planè fauet) cuncti humores à propria natura degenerantes nulla ratione possunt missionem sanguinis impedire, quicquid vis tibi fingas animo, & cogitatione, nisi quatenus periculum imminet, ne vires tantam faciant iacturam, vt deinceps nequeant durare vsque ad crisin, vel ad aliam morbi dissolutionem. Quòd si velimus præterea singulares quoque humores, morbósque ex eis prouenientes considerare, adhuc res fiet clarior, & certior. Sic igitur in hydrope non idcirco minus conuenit missio sanguinis, quòd morbus sit frigidior, & pendeat à succo frigidiore; quando iam monstratum est, in aliis morbis æquè frigidis id remedium conuenire: sed illud euenit, propterea quia fieri non potest, quin vires alioquin infirmæ, adhuc magis infirmentur, vt nequeant deinceps constare ad statum vsque suaptè natura longiorem. Sic in febre ex copia crudorum humorum, & si quem alium morbum concipere mente licet, in quo propter abundantiam humorum frigidorum non audeas venam secare, obsecro te, quamobrem id facere non audes? Non puto aliam causam te posse comminisci, aut proferre, nisi quam ponit Galenus: quoniam scilicet virtus prius exoluta ab eiusmodi affectibus, per missionem sanguinis in extremum malum solet recidere, vt ipsa postea nequaquam possit reparari. *De Sang. Miss.c.6.* Neque aliter certè de humoribus calidis statuendum est. At Galenus curando erysipelate venæ sectionem damnat, medicamentum probat. *14.Meth.c.3.* Respondeo tunc illum non alium scopum sibi ante oculos posuisse, quàm succi noxij redundantiam,quæ illius est causa morbi: quem fortè etiã cogitabat quam maximè redundare in corpore vniuerso: ad quã explendam indicationẽ certũ est

purga

purgationem esse accommodatiorem sectione venæ. Alteram indicationem, quam suggerit morbi magnitudo, prætermittit & hic, & alibi frequentissimè: neque, n. fuerat necesse de ea verba facere, & idem repetere in cuiusque morbi curatione; cum satis habuerit loco proprio, & opportuno de ea præcepisse, idque speciatim docuisse, huiusmodi indicationem generalem esse, neque solùm in vno, aut duobus, sed in omni planè morbo spectandam. Sic aliàs quærens Galenus, quamobrem Hippocrates in libris Epidem. curando multos ægros, qui venæ sectionem iure videbantur postulare, nullam talis remedij mentionem faciat, respondet illud tanquam manifestum fuisse prætermissum. Quare (inquit) de sanguinis missione, quia oratio ad ægros spectat omnes, semel dixisse sufficiat, vt & cætera, quæ sunt communia. Itaque si priori indicationi acceptæ ex morbo, & illius causa, accedat etiam posterior, magnúmque vrgeat erysipelas, nemini dubium esse debet, quin sit necesse authoribus Hippocrate, & " Galeno istius quoque potissimum rationem habere. Quare dummodo reliqui " duo non desint scopi principes, sectio venæ censenda est non modò opportuna, " sed etiam necessaria. Ad quem certè modum legimus, Paulum, tantum Galeni æmulatorem, si erysipelas caput inuadat, & cerebrum, adeóque magnum fiat propter præstantiam partis, hoc ipsum remedium probare.

3. Epid. sect. 1. commen. 3.

Lib. 3. cap. 8. lib. 4. c. 21.

Id verò (ille inquit) ignorandum non est difficiliora esse erysipelata, quæ caput inuadunt: proinde nisi efficaciore subueniatur adminiculo, languentes in" terdum suffocant: quamobrem ab initio confestim, simulatque apparuerint, ve" nam in cubito, præsertim humeralem aperire oportet. Verumtamen decet illud " meminisse, quod modò notauimus, in magno quidem erysipelate sectionem venæ congruentem esse, verùm illa in perpetuum adhibita cautione, vt sanguis mittatur omnino parcius, quàm in phlegmone; cum in illo duntaxat vna sit indicatio, morbi magnitudo, altera autem ex redundantia bilis id remedium non postulet; in hac verò duplex concurrat indicatio, altera ex magnitudine morbi, altera ex copia sanguinis. In quo quidem consilio mittendi sanguinem in magno erysipelate, iam prætermissis rationibus planè firmis, & perspicuis, quæ hoc ipsum demonstrant, longiore quoque experientia, ex quo cœpi medicinam facere, qui sextus, & trigesimus est annus, sum adeò confirmatus, vt iureiurando affirmare ausim neminem propè, quem sciam, periisse, cui tempestiuè, & cum ratione secta fuerit vena; contra autem innumerabiles neglecta indicatione ex morbi magnitudine, adeóque huiusmodi præsidio, miserè diem obire. Ad Auicennam quod attinet, non equidem satis possum diuinare, quid illi venerit in mentem, quando scriptum reliquit, importunè secta vena, vel aliter fluente sanguine immoderatè, humores cholericos ebullire, ac furere, superfluum calidum dominari, ægrotósque accendi, & inflammari. Quandoquidem præter rei naturam, præter summorum medicorum testimonia, experientia planè confirmat tantum abesse, vt post sectionem venæ, vel nimium profusum sanguinem, bilis ebullitio, ac totius corporis calor consequatur, vt altera ex parte certum sit, ægrotos magis, ac magis refrigerari, sæpéque numerò nonnullos in malum corporis habitum, hydropen, & alios huiusmodi morbos propter eam præcipuè causam incidisse.

Hactenus egimus cum iis, qui tres veteres scopos prorsus repudiant, ac pro illis student alios supponere: quorum conatus nobis videmur satis demonstrasse

vndique

vndique irritos esse. Nunc ex instituto nostro ordine agendum est cum alteris; qui tametsi illos accipiunt, tamen contendunt per accidens venæ sectionem indicare, neque eos ad remedij determinationem fore satis. Inter hos locum facilè principem obtinet Franciscus Vallesius Hispanus; quem virum, philosophum, ac medicum nostrorum temporum præclarissimum, cum propter summam eruditionem, & scribendi grauitatem, tum maximè propter studium, & obseruantiam, qua singulariter colit, & veneratur Hippocratem, Aristotelem, Galenum, cæterosque priscos illos viros optimos maximos, ego quidem vnicè diligo, ac libenter fateor omni vera laude esse dignissimum. Verùm (vt liberè dicam) qui plerisque in rebus veritatem, & Galenum ipsum ab erroribus vindicauit, in hoc problemate videtur mihi à recta via declinare, ac multò se ipso inferior esse. Cuius quidem falsæ opinionis puto præcipuam radicem extare, quòd ille quoque ad mentem Hippocratis, & Galeni haud intelligat naturam, ac vim indicationis acceptæ à morbi magnitudine, nesciatque eam distinguere à cæteris indicationibus. Vallesius ergo in libro Controuersiarum, loco proprio de scopis mittendi sanguinem; ita censet, venæ sectionem vnicum remedium non esse, cum modò reuulsionis gratia fiat, modò vacuationis, &c. propterea non esse vnicum scopum, à quo per se indicetur; sed reuera plurimos esse affectus, qui eam postulent, quos non liceat ad vnum commune genus redigere per se indicans; ex accidenti tamen fieri, vt illi omnes affectus conueniant in magnitudine; & hac ratione ab ipsa morbi magnitudine indicari sectionem venæ ex accidenti. Ac fortasse cum hac opinione conuenit opinio apud nos celebris, cuius supra mentionem fecimus, quòd nimirum morbi magnitudo indicet sectionem venæ connotatiuè, quatenus (vt puto) illa connotat, vel significat illos affectus, qui verè, & per se tale indicant remedium. Demonstratio Vallesij (nam profitetur se demonstrationibus agere) summatim illa est; quoniam indicatio sumitur à contrario: morbo magno contrarium est remedium magnum, ergo à magno morbo indicatur remedium magnum, non sectio venæ. Probatque minorem propositionem; quia sectio venæ est species remedij, magnitudo autem est quantitas: atqui ratio contrarij postulat, vt species speciem, quantitas quantitatem indicet; non quantitas speciem. In quo quidem modo argumentationis ferè ille conuenit cum Trincauellio. Post hæc autem seriò perquirens, quidnam verè sit illud, à quo per se indicatur sectio venæ, respondet esse illum affectum, cui missio sanguinis contraria est; sicuti cum propter plenitudinem ille mittitur, ipsa est plenitudo. Ego verò illud primum non abs re possem respondere, his omnibus concessis, mihi satis esse, meamque sententiam satis confirmari, vel eiusdem Vallesij testimonio, qui postquam collegit se demonstrasse hunc esse scopum ex accidenti, fatetur ita ex accidenti esse, vt tamen sit proprius, & conuertibilis; quo posito ponatur sectio venæ, ac tollatur sublato. Nam scribit ad hunc modum. Dices, cur missis indicationibus per se, Hippocrates, & Galenus ad indicationes ex accidenti confugerunt? quia quamquam magnitudo morbi cum robore virtutis ex accidenti indicant, tamen indicant perpetuò: numquam enim mittimus sanguinem, quin hæc adsint; nec aliquando adsunt, quin debeat mitti: & quod ad artem medicam attinet, quod perpetuò indicat, perinde est, ac si per se indicaret. Et in Comment. de Vict. Morb. Acut. ait Vall. Hos vocat scopos mittendi sanguinem

Lib. 7. c. 2.

Gale

Galenus, de quibus à me etiam est fusius scriptum lib. VII. Controuers. verè, " atque vtiliter admodum dici hos scopos, non solùm quòd sine his missio sanguinis agi numquam debeat, sed etiam quòd his præsentibus agi semper debeat " &c. Medico enim satis est (vt ipsemet fatetur Vallesius) si scopum inuenerit " breui methodo certum, & perpetuum siue per se fuerit, siue ex accidenti, quo " præ oculis constituto possit rite remedium adhibere, aut prætermittere. Verum enimverò quia puto hanc rem se aliter habere, qui censeo tres positos scopos verè, ac per se venæ sectionem indicare; etsi fortè eiusmodi inquisitionem logicam, & à fine artis alienam potuissem, ac debuissem prætermittere, mihi liceat quasi ludendo paulùm digredi, & hanc quoque opinionem aduersus maximum logicum, & philosophum paucis tutari. Posset quidem, ac deberet vnicuique satis esse vnius Galeni authoritas, qui hosce scopos excellenti nomine appellat κυριωτάτους, nimirum præcipuos, principales, & maximè proprios. Quæso enim quomodo istud verè dicitur, si connotatiuè, si ex accidenti solent indicare? sed cominus agendum est. Illud primum nemini dubium est,
1.post tex. 1. à conditione, quam Aristoteles vocat ᾗ αὐτὸ, quatenus ipsum, Latini reduplicatiuam, valere consecutionem ad id, quod per se est: nam & ratio ipsa, & methodus Aristotelis hoc satis declarat. At omnes affectus, quotquot fingere sibi aliquis voluerit, in hoc vno conueniunt, vt non propria ratione, sed cum hac reduplicatiua, sanguinis exigant missionem, nimirum quatenus magni sunt afferuntque indicationem, quam priuatim, & propriè suggerit morbi magnitudo. In plenitudine, nisi magnum efficiat, aut minetur morbum; in acutis, nisi magni sint; in futuris, nisi magni expectentur, non licet venam secare: si tales fuerint, & quatenus tales sunt, iam vena secanda est. Ergo magnitudo morbi per se indicat. Negabit fortasse Vallesius hosce affectus venæ sectionem indicare, quatenus sunt magni. Sed istud primum aduersatur Galeno, & illius disciplinam corrumpit, quem vidimus huiusmodi indicationem ab Hippocrate inuentam, à cæteris propè omnibus prætermissam, ex tenebris in lucem euocasse, atque ita stabiliuisse, vt vix infirmari; & conuelli possit. Deinde ille ipse id videtur fateri, qui ait, conuenire omnes in eo, vt magni sint: tum illud facilè ego probauero ex eodem Aristotele, qui declarans conditionem, quatenus ipsum, ostendit tunc prædicationem dici talem, quando prædicatum dicitur de subiecto primo, & adæquato. Habere tres angulos æquales duobus rectis non conuenit figuræ, quatenus figura est, quia non adæquatè, scilicet non omni: non conuenit æquicruri, vt est æquicrus, quia triangulo prius: ergo conuenit triangulo, vt triangulus est, quoniam omnis triangulus habet tres, & primò. Pariter sectio venæ indicatur à morbo, sed non omni; à plenitudine, sed non omni: ergo non vt morbus est, non vt est plenitudo: indicatur à phrenitide, à febre synocha, sed non primò; quia prius à morbo magno: ergo non à phrenitide, vt phrenitis est, non à synocha, vt synocha est, sed à morbo magno, vt magnus est. Igitur sectio venæ indicatur à morbo magno, quatenus ipsum, & per se, minimè ex accidenti. Equidem puto hæc demonstrare. Nec video qua ratione vir doctissimus hac in re sit lapsus; nisi fortè putauit, eum affectus, quos innuit, ex accidenti habeant vt sint magni, non posse magnitudinem, quæ morbis est accidentalis, per se remedium indicare. Hic si velim argutè, sed tamen verè, & medicè loqui, id possem negare, morbos habere ex accidenti, vt sint magni; si quidem

dem Galenus magnitudinem, & paruitatem collocat inter eas differentias, quæ morbis accidunt necessariò: id quod & rei natura satis demonstrat: nam quem morbum vel cogitatione licet fingere, qui magnus, aut paruus non fuerit? Itaque possem respondere, cum tales differentiæ per se, & necessariò morbis accidant, magnitudinem morbi per se etiam, & necessariò remedia indicare: quam vidimus esse expressam Galeni sententiam. Sed esto. Cum reuera magnitudo possit morbis adesse, & abesse; concedatur morbos fieri magnos ex accidenti. Atqui sic habendum est, posse eandem rem ratione subiecti esse accidentalem, ratione attributi alicuius esse per se. Ex. gr. terræ interpositio collata ad Lunam est per accidens, collata ad Eclipsim est per se: ita magnitudo respectu febris, vel vlceris sit per accidens; at respectu sectionis venæ est per se: accidit enim, vt terra interponatur, sed quotiescunque interponitur, per se facit Eclipsim. Accidat vt febris sit morbus magnus; sed quotiescunque est magnus, indicat venæ sectionem per se. Clariora (ni fallor) hæc sunt, quàm vt pluribus sit agendum. Verumtamen neque id est prætermittendum, quod ipse videtur magni facere: nimirum venæ sectionem vnicum remedium non esse: ideo non dari vnum affectum, à quo per se indicetur; ac reuera plures esse affectus, qui eam indicent, at ratione diuersa, vt vacuantem, reuellentem, refrigerantem, &c. Quippe etsi libenter fateor venæ sectionem vicem habere multorum remediorum, plurimis propositis aptari, variisque indicationibus satisfacere; illud tamen neque mihi negandum est, illam singulare quoddam, vnúmque specie esse remedium: sicuti idem iure potest affirmari de omni propemodum medicamento, siue simplici, siue composito; quod quidem, tametsi vnum est, varias tamen habet facultates: ad quem modum gr. ex. aloe potest purgare, roborare ventriculum, cruenta vlcera glutinare &c. Quamobrem licet istud remedium pro variis viribus possit etiam varias explere indicationes, nihilominus seu vacuando, seu reuellendo, seu deriuando, seu quomodocunque tandem agendo, vnam perpetuò vim habet tollendi morbi magnitudinem: cuius quidem rei istud est certissimum indicium, ne dicam certissima demonstratio; quoniam sectio venæ posita morbi magnitudine ponitur; sublata morbi magnitudine tollitur, vt ipsi quoque placet Vallesio, & nos antea diximus. Quòd si quis etiam in rebus medicis requirat propositionum demonstratiuarum necessitatem, petátque, cum quatuor sint modi dicendi per se ex Aristotele 1. Post. ad quem ex iis referantur scopi propositi collati ad missionem sanguinis, non erit difficilis responsio, referri eos ad secundum modum dicendi per se, in quo nimirum subiectum ponitur in definitione prædicati: nam de morbo magno cum virium ætatisque constantia prædicatur venæ sectio: in cuius definitione necessariò ponitur morbus magnus, cum ea sit remedium quod propter morbi magnitudinem adhibetur, Sed hæc attigisse sit satis.

3. Meth. c. vlt. 1 de Diff. feb. 1.

Text. 9.

Erat porrò præcipuum Vallesij argumentum sumptum ab ipsa indicationis natura, quæ semper est contrarij: quare morbus magnus non indicat nisi remedium magnum: remedij autem species à morbi specie indicatur. De quo genere argumentationis, atque illius confutatione iam diximus diffusè; quæ si memoria repetantur, & ad hunc locum transferantur, aut satis sunt ad respondendum & Vallesio, & omnibus, aut ego non video quid satis esse possit. Repeto igitur vno verbo, morbum magnum duas habere indicationes; alteram morbi, quam suggerit

4. Meth. ca. 6

gerit

gerit illius potiſſimum natura,atque eſſentia;alteram magnitudinis,quæ indicat ſectionem venæ, aut purgationem: neque abſurdum, aut mirum eſt, magnitudinem morbi indicare ſpeciem remedij, propterea quia indicatur, tanquam remedium magnum, & ad omnes magnos morbos accommodatum. Vt ne illud interea prætermittatur,quod alioqui eſt veriſſimum; nempe huiuſmodi magnitudinem non eſſe propriam quantitatis,ſed magis ad qualitatem pertinere:ea ratione,qua dixit Ariſtoteles proprium qualitatis eſſe,vt recipiat magis, & minus; vt eſt maior,& minor albedo, maior, & minor caliditas. Ac fortaſſe magnum & paruum non eſt proprium quantitatis, vt idem innuit Ariſtoteles in Prædicamentis; aut ſi proprium eſt quantitatis,vt viſus eſt Galenus exiſtimare, transfertur etiam ad qualitatem,fortéque dicitur æquiuocè. Nam cum dicimus magnam febrem, magnam apoplexiam,non ſignificamus quantitatem,& extenſionem,ſed qualitatem, eiúſque vim,& intentionem: Et hoc pacto dicitur etiam remedium magnum.Quamobrem & hac ratione morbi magnitudo, nimirum qualitas qualitatem,& ſpeciem remedij iure poteſt indicare.

In Prædi.c.de Qualitate. c.de Quanto. 6. aph. comment. 5. 1. de Diff. feb.1.

Erat deinceps aliud Valleſij argumentum,vel potius ſophiſma, quod poterat, ac fortaſſe debebat à me prætermitti, niſi viri authoritas imponere alicui poſſet. Sumit verba Galeni in libro de San. Miſſ. afferentis dubitationem aduerſus tres principes ſcopos, quoniam licet ij adſint, tamen non ſecatur vena, nimirum ſi adſit copia crudorum humorum; quod videtur docere, huiuſmodi ſcopos non eſſe neceſſarios,atque perpetuos:Reſpondet autem Galenus,conſecutionem eſſe nullam, propterea quia quotieſcunque tanta crudorum humorum copia eſt coacervata, vt venæ ſectionem prohibeat, fieri tunc non poteſt, vt ſeruentur ij tres ſcopi: quandoquidem tertius deeſt, ſcilicet virtus valida,quæ conſtare cum cruditate magna humorum non poteſt: cuius quidem tam inſignis cruditatis indicia ab eo ponuntur,vniuerſi corporis color plumbeus, pulſuum inæqualitas,&c.

Cap.9.

„ Itaque argumentatur Valleſius ex impoſſibili poſito hunc in modum. Ego vlte-
„ rius argumentum producens ex impoſſibili hypotheſi argumentor.Num ſi adeſ-
„ ſet morbus magnus ex cruditatibus cum virtutis robore ſanguis mitteretur?
„ Conſtat quòd nequaquam. Ergo ex accidenti fit, vt cum magnitudine morbi,
„ & robore virium ſanguis mittatur. Vix perſuadere mihi poſſum hæc ex ore tanti viri excidiſſe. Sed quandoque bonus dormitat Homerus. Primùm argumentari ex impoſſibili,vnum eſt ex iis,quæ ſoleo irridere: quid enim mirum ſit, ſi ex vna poſita re impoſſibili ſexcenta ſequantur abſurda,& impoſſibilia? Si quis ponat cum virium robore ſubeſſe poſſe inſignem copiam crudorum humorum,deducat ille, per me licet, quantum libet, & venam ſecari, quando non adſunt ij ſcopi, & non ſecari quando adſunt: pariter enim ſunt hæc omnia falſa, abſurda, & impoſſibilia, ſed quæ ex falſa,& impoſſibili eueniunt poſitione. Neque de eo nunc laboro, an huiuſmodi hypotheſis ſit reuera impoſſibilis, nec ne, cum fortaſſe & fieri poſſit, ſi Galeno credimus, & fiat frequenter, vt vnà cum crudis humoribus ſint quoque robuſtæ vires, dummodo non ſit ſumma illa cruditatis exuperantia, de qua Galenus ſpeciatim ſermonem habet. Deinde ſupponit Valleſius, atque accipit tanquam manifeſtum, & conceſſum id, quod neque per ſe eſt notum,neque vlla ratione comprobatum;nimirum ſi cum robore virtutis ſint humores crudi, ſecandam non eſſe venam. Immò verò ſententia oppoſita mihi videtur non ſolùm probabiliter, ſed etiam verè poſſe affirmari, ac planè eſſe ad

mentem

mentem Galeni: qui eo loco propositam soluit dubitationem, in crudis humoribus venam secandam non esse propter vnam virium imbecillitatem; quasi velit, si constare possint, venæ sectionem iam non prohiberi: qui pauló post in copia crudorum humorum à sectione venæ minimè abstinet, sed cauet id solùm ne illa totum, & confertim, sed per vices euacuet: vt videantur humores crudi sanguinis missionem haud prohibere omnino; sed solum eiusdem quantitatem aut confertim, ac semel factam vacuationem: qui demum planè, & expresse scriptum reliquit, si duo principes conueniant scopi magnitudo morbi, & robur virium, nullam plenitudinem crudorum humorum tantam talemque esse vt id remedium impedire queat. Quòd si Vallesio licuit ex falsa hypothesi falsam colligere conclusionem, cur nobis non liceat ex vera positione veram concludere rationem, & nostram sententiam confirmare? Namque si per illum, propterea quia in morbo magno ex cruditatibus cum robore virium non est secanda vena, sequitur ex accidenti fieri, vt cum morbo magno, ac robore virium sanguis semper mittatur; an non ex lege contrariorum licebit nobis sic argumentari; propterea quia in morbo magno ex cruditatibus cum robore virium secanda est vena, per se fieri vt in morbo magno cum robore virium sanguis perpetuò mittatur? Hinc facilè vnusquisque potest intelligere quàm sint infirmæ rationes Valesij, neque verò solum ad euertendam nostram opinionem, sed etiam ad suam propriam stabiliendam; cum velit scopum principem, à quo per se indicatur sectio venæ, esse illum affectum, cui missio sanguinis contraria est. Talis enim determinatio videtur admodum incerta & nescio quam nugationem continere. Quæritur scopus per se indicans sectionem venæ: ille respondet esse illum affectum, cui sectio venæ contraria est. Sed statim quæro adhuc, qualis sit istiusmodi affectus, cui sectio venæ sit contraria. Respondet exem. gr. esse plenitudinem, quotiescumque propter illam mittitur sanguis. Sed quæro iterum, quando missio sanguinis sit contraria plenitudini, & quando propter illam sanguis mittatur. Quippe nisi istud quoque intelligam, iam nihil intelligo, nullumque prorsus habeo scopum, nec per se, nec per accidens, qui me dirigat, ac doceat, quod vnum expeto cumprimis, quando mihi liceat venam incidere. Responderi autem ad veritatem, atque ad mentem Galeni aliter non potest, nisi istud fieri, quotiescumque plenitudo efficit in præsentia, aut potest efficere in posterum morbum magnum. Quod item de cæteris omnibus exemplis, quæcunque afferri possunt, licet intelligere. Quamobrem si quis accuratè hanc Vallesij cogitationem considerat, is fortasse non inuitus in nostram deueniet sententiam, ac semel fatebitur præter vnam morbi magnitudinem, nullum posse reperiri scopum, qui venæ sectionem verè, ac primùm possit indicare.

Cap. 12.

Cap. 13

Postremò est alia Valesij ratio, quam superius quoque commemorauimus fundata Hippocratis, & Galeni authoritate, qui docent morbi magnitudinem indicare non solum venæ sectionem, sed etiam purgationem: cuius quidem doctrinæ locos adeò multos apud vtrumque licet inuenire, vt à nemine possint ignorari. Quippe si morbi magnitudo est scopus communis tam sectioni venæ quam purgationi, quomodo potest alteram propriè, & semper indicare? Itaque tandē concludit necesse esse ad varios affectus deuenire, qui hanc determinationē faciant, quique alterum ab altero præsidium definiant. Viderentur ergo (ille

Præsertim. 4. Meth. c. 6.

„ ait)esse iidem omnino scopi purgationis, & mittendi sanguiuis, si non affectus,
„ qui hanc aut illam exposcunt expectarentur, sed sola magnitudo. Porrò hic locus
„ (vt ingenuè dicam) mihi videtur talem, ac tantam, continere difficultatem, vt
„ quamuis ego diu, multumque in eo laborauerim, doctissimorumque hominum sententiam studiosè exquisierim, quorum iudicium præ cæteris hoc tempore soleo per quam magni æstimare, nihil tamen potuerim aut ipse excogitare, aut ab aliis intelligere adhuc, in quo planè acquiescam. Igitur primum referam vnam, & alteram aliorum opinionem: deinde & illa proferam, quæ mihi in mentem venerunt: qui cupio studiosos suum ipsorum iudicium interponere, nostrumque studium, & industriam in bonam partem accipere.

Doctissimi quidam viri hunc difficilem nodum conati sunt dissoluere hunc in modum. Nam fatentur quidem morbi magnitudinem indicare non solùm venæ sectionem, sed etiam purgationem: verùm id addunt diuersa prorsus ratione, fieri, asseuerantque minimè vnos, & eosdem esse scopos vtriusque præsidij. Ex quibus honoris gratia mihi nominandus est Ioan. Nicolaus Rogerius Salernitanus, meus olim in hac Academia condiscipulus, qui iam annos xviii. doctissima edidit commentaria in librum Galeni de Rat. Cur. per San. Miss. Itaque aiunt maiorem prorsus morbi magnitudinem requiri in sectione venæ, quàm in purgatione, cum illud remedium hunc pluribus nominibus longè præstet, ac sit maioris momenti, vel vnius Galeni testimonio, qui multis in locis, quos referre singulos nihil opus est, tamquam leuius præsidium solet venæ sectioni medicamentum substituere. Quamobrem est quoque admodum verisimile, neque tantas vires, neque tantam ætatem in purgatione desiderari, quantum vtræque desiderantur in missione sanguinis: per hanc enim maximè, & proximè vacuatur sanguis, spiritusque præcipuum virium instrumentum: per illam autem ducuntur excrementa, modò vnum modò plura, quæ vires aut nullo modo, aut vix sustentare, ac tueri possunt. Ex quo fit, vt Galenus venæ sectionem pueris interdicat, minimè purgationem, quam docet de Hippocratis sententia vel lactentibus nonnumquam conuenire. Atque hæc opinio ex eo demum potest confirmari, quòd Galenus agens de scopis vtriusque præsidij, tres posuit ex vna parte, qui indicarent sectionem venæ; ex altera autem sermonem habens de purgatione, vnius morbi magnitudinis meminit; quasi verò alteri scopi virium, & ætatis, vel parum, vel non perinde in hac, sicuti in illa forent necessarij. Itaque hoc iacto fundamento, hanc dirimunt controuersiam, comparando, ac distinguendo vim, dignitatemque scoporum principum hunc in modum. Quippe si morbus sit valde magnus, si uires benè constent, si ætas planè vigeat, iam fatentur venæ sectionem conuenire. Contra verò si morbus non est tam magnus, vires haud tantum valent, ætas non ita floret, ad medicamenti vsum confugiunt.

Verumenimverò quamquam scio viros praeclarissimos, ac meos quondam præceptores ac præcessores ita sentire, ac fortè multa verè, & ad Galeni mentem loqui, nihilominus vndique nequeo huiusmodi opinionem probare. Neque illud ago in præsentia, vtrum sectio venæ maius sit præsidium, quam purgatio; & an illa maiorem hac morbi magnitudinem, virium constantiam ætatis florem desideret; de qua re audio nonnullos digladiari acriter. Namque omnia licet his done

his donemus, de quibus sanè quamplurima forent dicenda, id mihi esto satis, de quo puto conuenire inter omnes; nempe magnitudinem morbi Hippocrati, & Galeno indicare tum sectionem venæ, tum purgationem. Quòd autem alterutra sit deligenda ex ipsis principibus scopis auctis, vel imminutis, id sanè arbitror esse à Galeni doctrina alienum: qui, vt supra quoque diximus, perspicuè, & expressè scriptum reliquit huiusmodi auctionem, vel imminutionem minimè diuersa præsidia, sed vnam duntaxat vacuationis quantitatem indicare. Primùm quidem (ille inquit) ante omnia scire oportet, dum scopi mittendi sanguinis augentur, maiorem indicari vacuationem: imminutis verò tantum de quantitate vacuationis detrahendum, quantum illi fuerint imminuti. Nec de iis ago longius. *De sang. Miss. c. 13.*

Porrò alij præclari item nostræ ætatis medici à priore sententia non multum recedentes ita sentiunt; Hippocratem, & Galenum præcipientes sanguinem esse mittendum, cum morbus est magnus, cum vires valent, ætasque floret, tradidisse quidem scopos, quos sibi ante oculos ponere debent medici venam secturi; sed tamen huiusmodi præceptum non impedire, quin illi ijdem scopi alia quoque remediorum genera, & in primis purgationem possint indicare. Quare per hos nunquam licet venæ sectionem aggredi, nisi morbus fuerit magnus, nisi vires sint robustæ, nisi ætas floreat: at verò contra non item se res habet, vt iis tribus consentientibus scopis vena secari debeat in perpetuum; cum pariter liceat hoc ipso tempore & purgationem adhibere, & alia remedia administrare. Etsi autem hæc opinio videri potest ingeniosa, verumtamen si animum diligenter adhibeas, dices fortè eam neque Vallesij rationem dissoluere, neque esse ad Hippocratis, & Galeni mentem satis accommodatam. Nam si tres principes scopi indicant non solùm sectionem venæ, sed etiam purgationem, adhuc sub iudice lis est, atque etiam nunc est opus certa aliqua norma, & regula, quæ tutam, & opportunam istius remedij administrationem doceat. Socrates cum robustis viribus, ac florente ætate laboret phrenitide. Hic ego quidem clarè intelligo tres adesse scopos principes: Verum si illi minimè indicant vnam sectionem venæ, neque valet istæc argumentatio; Morbus est magnus; vires valent; ætas floret, ergo Socrati est secanda vena; implicatus hæreo adhuc, & quò me vertam non habeo, sumque nescius, an sectio venæ, an medicamentum sit futurum magis vtile, & congruens. Ad summam vrget Vallesij ratio. Quippe si tres principes scopi sunt ijdem prorsus purgationis, & sectionis venæ, quomodo illi verè, propriè, ac per se vnam venæ indicant sectionem, vt nos putamus demonstrasse? Sed huiusmodi quoque interpretatio videtur aliena à mente Hippocratis, & Galeni: qui minimè scriptum reliquerunt, haud secandam esse venam, nisi præstò sint tres scopi: verum decernunt apertè, iubéntque affirmatè, sanguinem esse detrahendum, quotiescunque morbus fuerit vehemens, vires sint robustæ, & ætas floreat. Sic Hippocrates; In morbis acutis sanguinem detrahes, &c. Sic Galenus; Rectè admonemur in iis, quæ de victu acutorum morborum proposita, & disputata sunt, vt sanguinem mittamus, si morbus fuerit magnus, &c. Qui planè sensus est manifestior, quàm vt pluribus debeat exponi, & confirmari. *4. de vict. acut. 19.* *De Sang. Miss. c. 9.*

His mihi libet addere opinionem doctissimi cuiusdam viri, quæ talis est; Magnitudinem morbi indicare & sectionem venæ, & purgationem: verùm non

Lib. de Al. curib. vno tempore: sed primùm sectionem venæ, deinceps purgationem. Quare si tres conueniant scopi, vtroque remedio licebit vti; prius quidem sanguinis missione, posterius purgatione. Atque istud videtur consentire cum doctrina Hippocratis, qui scribit in recentibus vulneribus ante omnia sanguinem esse mittendum, ac paulò post purgationem quoque commemorat. Præterea & ipsis artis operibus, quotidianoq; vsu potest comprobari. Quādoquidem in huiusmodi morbis boni medici omnium primùm venam incidunt; deinde si ita ferat opportunitas, aluum leniunt; tum humores, ac vias præparant; demumque purgans exhibent medicamentum. Ego verò neque hunc sensum probare vndique possum. Nam tametsi negare nolim, quammaximè opportunè dari purgantia medicamenta post principia morborum; quam rem posteriore disputatione tractabimus diffusè: verumtamen neque id potest, aut debet negari, quin liceat illis quoque vti nonnumquam principio, & illo ipso tempore, quo potissimum sectio venæ censetur esse congruens. Adeò vt tandem necesse sit aliquam rationem excogitare, quæ doceat vtrum præsidium nos deceat eligere, medicamentum ne, an sectionem venæ. Atque hanc fuisse Galeni mentem ex eo satis probari potest, quod ille disiunctionem faciat, scribatque morbi magnitudinem indicare vel sectionem venæ, vel purgationem: id quod est *1. Aph. 29.* intelligendum mea sententia de vno, minimè de vario temporis momento. Ad quem certè modum scriptum reliquit, circa initia illorum morborum, in quibus salutis ægri sit spes aliqua, maiora esse adhibenda remedia, maximè quidem *1. Aph. 23.* phlebotomiam, nonnumquam verò & purgationem. Ad quem modum in vehementissimis doloribus (vt interim alios multos huius disciplinæ locos prætermittamus) testatur nullum se magis præsentaneum remedium inuenisse, quam vacuare vsque ad animi defectionem, verùm adhibita prius distinctione, an missione sanguinis, an purgatione sit opus.

Cæterùm cum istęc non placeant, iam restat vt illa proferam, quæ ad hanc causam explicandam mihi occurrunt. Primùm igitur mihi videor pro comperto habere, tres scopos principes semel, ac sæpius repetitos, verè, propriè, & per se venæ sectionem indicare: quod quidem decretum puto me iam satis probasse, & confirmasse. Deinde & illud recipio alterum, verissimumque esse fateor, quod Vallesius, & alij nobis obiiciunt, nimirum morbi magnitudinem partim venæ sectionem, partim purgationem indicare. Addo autem, duo hæc dogmata, quæ alioqui inter se videntur dissentire, probè simul fortasse cohærere, nec posse quicquam excogitari, quod vllam absurditatem, aut repugnantiam demonstret. Porrò hanc rem vt planius intelligas, illud ante omnia est memoria repetendum, morbi magnitudinem sanè indicare vel sectionem venæ, vel purgationem; at non simpliciter, & proximè, sed aliis præterea adhibitis legibus, & animaduersionibus, quæ ad vtramque sint accommodatæ, & alteram ab altera possint separare. Præcepta, quæ probam decernunt purgationem multa sunt, ac de iis agetur alio tempore: quæ verò determinant sectionem venæ tria sunt, nec plura, nec pauciora; morbi magnitudo, constantia virium, flos ætatis, Ergo rursum ponatur quispiam morbus magnus. Hunc certum est per Hippocratem, & Galenum indicare vel sectionem venæ, vel purgationem. Ego autem ita sentio si cum morbi magnitudine conueniant reliqui duo scopi, venam perpetuò secandam esse. Quod si quis nobis obiiciat protinus, in purga-

in purgatione quoque robur virium desiderari; vt interim consideratio ætatis prætermittatur, illud ego libenter fateor: quod quidem etsi alias dictum est, iterum, ac tertiò est repetendum, maximum scilicet, ac necessarium præceptum esse, vt medicus habiturus consilium de qualibet vacuatione, præter considerationem morbi, atque illius causæ, ægri temperamenti, corporis habitus, anni temporis, regionis, & rerum aliarum, quæ sunt eandem rationem sortitæ, potissimum vires ægroti sibi ante oculos ponat; neque vero solum præsentem earum conditionem sed etiam futuram: adeò vt exquisitè secum reputet non modò tolerantiam præsentis temporis, sed etiam longè præuideat, ac diligenter perpendet illa omnia, quæcunque probabiliter sunt deinceps subsequutura. Quippe fieri potest, vt ægroti vires valeant quidem, sed tamen ita valeant, vt sectionem venæ; minimè purgationem, vel contra purgationem, minimè sectionem venæ ferre possint: adeò vt sit verisimile, vtrumque remedium propriam, ac peculiarem virium firmitatem, & modum postulare. Exemplis res fiet manifestior. Socrates agens annum quinquagesimum, temperamenti frigidioris, & humidioris hyeme laboret hydrope ascite, ac præsenti tempore habeat robustas vires. Iam si medicus dato huic medicamento educat serosos humores, illum probabile est huiusmodi vacuationem facilè esse toleraturum, viresquè suum robur fore conseruaturas. Ex Altera autem parte si quis audeat Socrati sanguinem mittere, vix, aut ne vix quidem fieri potest, quin talis vacuario sit futura inutilis, & periculosa, ipsisque viribus vehementer incommoda. Plato contra habens annum trigesimum, temperamenti calidioris, & humidioris, vere laboret febre synocho, itemque habeat constantes vires. Nemo (vt puto) mihi audeat negare sectiocem venæ futuram illi salutarem, purgationem inutilem, forte etiam perniciosam. Et quanquam scio non defuturos, qui statim respondeant, Soctati sectionem venæ haud conuenire, Platoni autem congruete; quoniam illi deficit, huic redundat copia sanguinis; quod ego quidem negare nolim. Sed illud addo, hac in primis ratione Socrati purgationem, minimè sectionem venæ; Platoni sectionem venæ minimè purgationem esse congruentem; propterea quia verisimile est, vel potius necessarium, vtrumque eiusmodi vacuationis modum feliciter laturum esse, & deinceps vires constantes fore, quæ aliter periclitari facilè potuissent. Siquidem ita habendum est (quod existimo fuisse euidenter probatum) humores propter eam maximè causam venæ sectionem prohibere, si quando prohibent, quòd ægri vires vel sint in præsentia, vel sint futuræ in posterum debiles, adeò vt remedium nequeant perferre. Socrates denuò, & Plato ætate, viribusque sint pares, ac lethargo ombo laborent eodem tempore: nihilominus vna habita rerum præteritarum, præsentium, ac posteriorum consideratione non equidem verebor affirmare, Socratem missionem sanguinis probè esse toleraturum, nimirum si intelligam illum superiore tempore in rebus cunctis non naturalibus aut nullos, aut leues commisisse errores, si nunc malorum symptomatum sit immunis; si demum spes sit illum posterius non fore indigentem aliorum præsidiorum, præcipuè verò purgationis; ac rediturum breui ad sanitatem; Platonem contra idem remedium non item fuisse laturum, si perspectum mihi fuerit eum ante hoc tempus in rebus omnibus multum, & grauiter deliquisse; si vel in præsentia laboret, vel coniiciam posterius eum esse laboraturum dolore, aliquo; improba appetentia,

fluxione alui, vel aliis symptomatibus, quæ possunt, ac solent viribus non leue detrimentum, & periculum afferre: si tandem sit in periculo, ne morbus longiores dies protrahatur, adeóque opus habeat cum aliis remediis; tum maximè purgatione; id quod coniecturis haud leuibus licet prospicere ex temperie & omnium, & singularum partium, ex habitu corporis, ex consuetudine, ex vario humorum modo, qualitate, quantitate, & aliis huiusmodi rebus, quæ assiduè debent versari in mentibus, & consiliis medicorum. Quamobrem legimus Galenum curantem hunc ipsum morbum, hanc in primis animaduersionem, & prouisionem adhibuisse, vt ægroti vires considerentur sedulò, neque solum præsentis temporis, sed etiam posteri, & quomodo illæ deinceps remedium sint tolera-
13. Meth. cap. 21. turæ. Itaque (ille ait) incidenda in talibus affectibus vena est statim ab initio, dummodo tam valens virtus fuerit, vt sine noxa missionem sanguinis tolerare
9 Metho. cap. 5. possit. Sic alio in loco medicos prudenter admonet, vt diligenter attendant cum ea, quæ præcedunt, tum ea, quæ excipiunt venæ sectionem; qualia sunt, præcedens ciborum cruditas, necessariò sequens vacuatio, cæli status, corporis habitus, ætas, conditio oris ventriculi, & alia huiusmodi, ex quibus licet intelligere, an expediat venam incidere, & quis possit talem vacuandi rationem benè ferre. Quicunque mulieri vtero generenti non audent venam incidere, id sine dubio non audent, etsi illa habet vires benè valentes, tantummodo propter eam causam, quia timent ne illæ statutum tempus sufficere possint, vt conseruatio & parentis, & fœtus videtur postulare: cui tamen si materia turgeat, quarto mense,
4. aph. 1. & vsque ad septimum non est medicamentis interdictum. Quoniam verò, vt placet Galeno, cum vniuersè quantitas singulorum neque scribi, neque omnino verbis potest doceri, tum potissimum certa quædam virium mensura vix potest definiri: ac si qua in re, in hoc firmando iudicio, ac delectu, an scilicet ægrotus vnam vel alteram vacuandi rationem tolerabilius sit laturus, & an vires vno, vel altero modo sint magis suum robur conseruaturæ, singulari opus est ingenio, eruditione, prudentia, exercitatione, hinc fit, vt non perpetuò conueniat inter medicos; quod in operibus artis experimur quotidie, aliis sectionem venæ, aliis purgationem decernentibus: cum talis deliberatio ferè pendeat ex artificiosa magis, probabiliique coniectura, quàm physica, certáque ratione; sæpe etiam vsu veniat propter sanguinis, & humorum quantitatem, qualitatémque ancipitem, vel motionem, vel propter alias causas, vt pariter vtraque vacuatio videri possit
2. de vict. acut. 11. opportuna. Huius rei illustrè exemplum extat apud Hippocratem, & Galenum, inter quos curanda pleuritide haud prorsus conuenit; illo vel nigro veratro, vel peplio purgationem consulente; hoc venæ sectionem magis comprobante. Sic
2. de Fract. cap. 71. aliàs curanda suppuratione, quæ fracto calce ex ruptis venis in partibus colligitur adiacentibus, humoris malignitatem, & multitudinem, tanquam superationis impedimentum Hippocrates per medicamenta, Galenus per sectionem venæ solet emendare. Sic Galenus in illo ægrotante, cui linguam viderat
14. Meth. c. 8. adeò tumefactam, vt ore hominis contineri non posset, videtur fuisse anceps de alterutro remedio; qui vespere medicamentum propinauit, cum venam secare nô fuisset ausus, propterea quia & sexagenarius erat; & illi nunquam fuerat secta vena, ac decima fermè hora ad eum primùm accesserat: quasi verò si non fuisset ætas tam prouecta, si prius fuisset illi vena incisa, si illum maturius visitasset, fortasse venam fuisset secturus. Sic alia passim huiusmodi occurrunt exempla.

exempla. Itaque (vt concludam) etsi vtrumque præsidium indicatur à magnitudine morbi, ac postulat valentes vires ; non id proprerea vetus decretum perturbat de tribus scopis, quin ad sanguinis missionem sint satis, cum non eadem prorsus requiratur vtrobique ratio virium, & constantia; ac præterea neque alia desint, humorum præparatio, tempora morbi, varia symptomata, quæ alteram ab altera distinguere possint. Hæc habui quæ dicerem ad hanc sanè arduam difficultatem, & quæ minus mihi displicent, quàm cætera, de quibus (quod repeto iterum) aliorum quoque iudicium peto, & expeto lubentissimè.

Hactenus id nos arbitramur præstitisse, quod nostrum fuerat principale institutum, illud nempe esse Hippocratis, Galeni, adeòque verissimum decretum, plurimos quidem recenseri, ac numerari scopos mittendi sanguinem; sed ex iis tres duntaxat esse verè proprios, ac principes, magnitudinem morbi, robur virium, florem ætatis: quippe qui in vnum consentientes id perpetuò remedium indicant, deficientes perpetuò prohibent: cæteros omnes aut prorsus vanos esse, nouos, & commentitios; aut subditos, secundarios, & qui ea solum ratione quidquam præstant, quatenus ad illos principes attinent, ac referuntur.

Itaque hæc de prima parte prioris disputationis sint satis. Etenim quanquam scio nonnulla fortasse adhuc superesse, quæ ad integritatem huius argumenti possint desiderari, tamen ex iis, quæ hactenus posita sunt, mihi videor ex vna parte Hippocratis, & Galeni mentem satis declarasse, & confirmasse; ex altera aduersarias sententias confutasse; vel saltem firma iecisse fundamenta, quibus per se ipse possit vnusquisque alia, si quæ restant, eorum tela repellere, & antiqui dogmatis veritatem tueri.

ALEXANDRI MASSARIA

Disputationis Primæ Pars Secunda.

DE SCOPIS MITTENDI SANGVINEM IN FEBRIBVS PVTRIDIS.

HActenus diximus generaliter de scopis mittendi sanguinem. Modò alteram partem nostræ disputationis aggredimur, quæ ad Febres pertinet. Et quanquam illa sub priore tractatione iure optimo comprehendi potest, quandoquidem febres quoque vnà cum cæteris morbis, principibus scopis sine dubio subiiciuntur; verumtamen nos statuimus eam separatim persequi, tum quia sectio venæ ad curandum huiusmodi morbum est mea quidem sententia valde commoda, ac necessaria; tum quòd propria quædam & peculiaria ad febres pertinentia, sunt explicanda, quæ prioris tractationis non sunt ita propria; tum verò quod proximo anno ex instituto munere impendet nobis onus explicandi publicè, quæ pertinent ad febres; quarum curationem speramus ex præsenti disputatione nonnihil luminis esse consecuturam: tum denique propter controuersias, quas de hac re quamplurimi inter se habent hoc tempore. Namque Venetiis (vt alia loca præteream) in qua vrbe cæterarum omnium facilè principe nouem totos annos medicinam feci, medici non modo indigenæ, sed etiam exteri, qui medendi gratia interdum eò conuocantur, viri sanè doctissimi, exercitatissimi, ac celeberrimi nominis, de nulla re frequentius, & acrius litigant, quàm de sanguinis missione in febribus putridis. Quippe alij venæ sectionem probant, ac tuentur: contra alij contendunt, id præsidium esse periculosum, & nonnunquam perniciosum: qui idcirco familiariter sanguinem detrahunt vel applicatis hirudinibus venis hæmorrhoidibus, vel appositis scarificatis cucurbitulis tum dorso, tum aliis corporis partibus, vel demum quauis posthabita sanguinis detractione solis agunt purgantibus medicamentis. De quibus, atque eorum rationibus mihi propositum est diligenter, sed quam breuissimè potero disputare.

Itaque titulus nostræ quæstionis esto huiusmodi; Vtrum conueniat in omnibus febribus ex humorum putredine oriundis venam incidere, dummodo vires, & ætas ferre id remedium possint. De qua re multi viri celebres ante nos (vt id tempe

tempestiuè lectorem moneam) ex proposito disputarunt: ex quibus mihi duo potissimum sunt nominandi: alter Andreas Thurinus Pisciensis Clem. v I I. & Pauli I I I. SS. PP. medicus celeberrimus, alter Nicolaus Massa Venetus, medicus item præclarissimus, & exercitatissimus. Quorum disputationes præ cæteris examinandas selegimus, quòd instar aliarum omnium esse videantur, cum ea ferè omnia contineant, quæ afferri in medium hac in re possunt: & eorum voluimus nominatim mentionem facere, vt quiuis eas disputationes legere possit, & easdem cum nostra conferre, quod maximè cupimus, vt ille de tota re certius iudicium faciat, veritatémque facilius consequatur.

Quoniam verò celebris Galeni sententia libro vndecimo Metho. Med. principem hac in re locum obtinet, quippe quæ non solùm dedit occasionem disputationi, sed etiam videtur totum negocium posse decernere, ante omnia nos statuimus in illius interpretatione versari. Verborum series illa est, κάλλιστον μὲν οὖν ὡς εἴρηται, φλέβα τέμνειν οὐ μόνον ἐν τοῖς συνόχοις πυρετοῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι τοῖς ἐπὶ σήψει χυμοῖς, ὅταν γε ἤτοι τὰ τῆς ἡλικίας ἢ τὰ τῆς δυνάμεως μὴ κωλύει. Quæ quidem consultò Græcè voluimus afferre propter duas causas; vnam, quòd ea non fuerint vndique bene versa; alteram, quòd suspicionem habeam nescio quod vitium in illis contineri. Vulgata Linacri interpretatio est. Saluberrimum autem (vt prædiximus) est in febribus venam incidere non continentibus modò, verùm etiam aliis omnibus, quas putrescens humor concitat; vbi præsertim nec ætas, nec vires prohibent. Ille igitur malè putrescentem humorem posuit loco humorum putrescentium, cum Græcè legatur χυμοῖς, quod magni interest, vt posterius videbimus. Deinde licenter, ac temere addidit verbum { præsertim } quod profectò indicat plerunque, ac potissimum venam secandam esse, quando ætas, & vires consentiunt; quasi verò aliquando etiam id liceat facere, tametsi eæ non consentiant; quæ sententia est perspicuè falsa, & à Galeni mente aliena; quod superiori disputatione satis monstrauimus. Si quis velit ad verbum interpretationem facere, illa erit huiusmodi. Optimum quidem igitur (vt dictum est) venam incidere non solùm in synochis febribus, sed & aliis omnibus, qui ob putredinem succis, quando vel quæ ætatis, vel quæ virium non prohibent. Cum autem ea verba { sed & aliis omnibus, qui ob putredinem succis } vix congruentem sensum habeant, ego puto mendũ subesse in Græca litera, ac legendũ τοῖς ἐπὶ σήψει χυμῶν; sed & aliis omnibus, scilicet febribus, ex putredine humorum. Quam quidem lectionem amplectitur Iulius Alexandrinus, etsi, quod æquum fuerat, neque errotis meminit, neque vllius codicis fidem profert. Hac autem correctione adhibita sensus erit apertissimus ad hunc modum; optimum igitur est venam incidere non solùm in synochis febribus, sed & aliis omnibus, quæ fiunt ex putredine humorum, quando quæ ad vires spectant, & ætatem, remedium non prohibent. Est porrò multiplex huiusmodi sententiæ explicatio.

Cap. 15.

Primùm nonnulli Arabes aiunt, eam veritatem continere in iis febribus, in quibus non vnicus putrescit humor, sed multiplex, ita vt putrescat etiam sanguis. Quare isti concedunt venæ sectionem conuenire omnibus febribus putridis, quæcunque pluribus humoribus inter se mixtis generantur, minimè verò iis, quæ ex vno duntaxat humore originem ducunt, quales potissimum sunt exquisitæ quartanæ, quotidianæ, tertianæ. Cum iis ferè ex toto conuenit Nicolaus Massa, qui ita scribit.

Rab. Mo. sect. 24. Aph. 35.

" Dico Galeni authoritatem dicentis salubettimum esse in omnibus febribus,
" non solùm continuis, verum etiam in omnibus aliis, quas putrescens humor
" concitat, venam incidere, veram vndequaque esse, si cum suis authoritatibus, &
" rationibus ex quamplurimis locis excerptis eam exponere, atque intelligere vo-
" luerimus. Erit igitur ipsius authoritas hunc in modum interpretanda. Veram
" esse diximus Galeni authoritatem, & valere semper, quando humores putres-
" centes non sunt synceri, vel puri, sed permixti cum aliis, vincente tamen in per-
" mixtione sanguine ipso. Siquidem in tertiana exquisita, vel quotidiana, aut quar-
" tana ex superius toties adductis Galeni rationibus nullo modo sanguinis vacua-
" tio per sectionem venæ ex vsu esse poterit. Ille hactenus.

Alij præterea censent Galenum in præsenti loco sermonem habere de cacochymia, à qua febres putridæ ferè omnes originem ducunt, vt sensus sit, secandam esse in putridis febribus venam ratione cacochymiæ, vt euacuata magna humoris praui ac putrescentis portione, quod reliquum est, facilius à natura superetur. Cuius interpretationis authores fuere Leonardus Iacchinus, atque illum sequutus deinceps Marcus Anthonius Montisianus, vterque Florentinus, vterque doctissimus, ac nobilissimus medicus. Quam quidem opinionem
» potissimum confirmant verbis Galeni qui ait. Itaque natura proprij mune-
» ris non oblita & coquet, quod concoqui est habile, & excernet, quod potest
» excerni. Quandoquidem homines non solum plenitudine, sed etiam cacochymia se grauari facilè sentiunt: ad quem modum vulgo diximus illa omnia nos onerare, & grauare, quæcunque vniuersè, & quouis modo sunt nobis molesta, & noxia. Coctio vero, cuius fit mentio, & propter quam sectio venæ cumprimis videtur salutaris, ad cacochymiam propriè videtur esse accommodata cum illa coctione, & purgatione re vera debeat curari.

Thurinus aliam ponit responsionem, & interpretationem, qui affirmat Galenum non ex prima intentione (sic ille loquitur) illiusmodi præceptum tradidisse; sed cum illo capite tractaretur indicatio modi curandi febrem per cataplasmata, ac præcordiorum perfusiones iure optimo eos medicos reprehendisse, qui non mittebant sanguinem, antequam apponerent cataplasmata, & alia id genus præsidia.

Alij demum atque ij quidem celebriores medici ferè omnes sententiam interpretantur, ac docent sectionem venæ curandis febribus putridis salutarem esse, ac adhibita conditione, si vrgeat humorum plenitudo, præterea numquam In qua sententia præter cæteros fuere, quantum licet colligere ex eorum lectionibus manu scriptis, Matthæus Curtius, ac Franciscus Cassanus: viri planè illustres. & omni laude cumulati; ex recentioribus Christophorus à Vega, nec non Ludouicus Lemosius, vterque Hispanus, vterque præclarissimus medicus. Sed hanc ipsam fuisse quoque Galeni mentem, manifesto illa verba videntur demonstrare; {Leuata quæ corpus nostrum regit natura, exonerataque eo, quo veluti sarcina premitur, &c.} quæ quidem, vt apparet, indicant plenitudinem, ac manifesta illius symptomata. Insuper verò aliam coniecturam profert Vega nimirum quòd Galenus ex proposito sermonem habeat de ijs febribus, quæ cum multitudine humorum excitantur. Proposuerat (ille ait) doctrina quadam resolutiua febres putridas curare, ac prædixerat febrem, quà febris est, curari potu aquæ frigidæ non tamen semper, quantum ad alia attinet; veluti si

Lib. 2. de Art. Medic. c. 2.

veluti si adiuncta sit obstructio à crassis,& glutinosis humoribus. Ac subiungit: » {Ponatur verò & cum hoc redundantiam in toto esse corpore; tum virtutem » non imbecillam} De hac febre toto orationis processu loquitur Galenus. Con- » stat autem, in omnibus febribus putridis, siue continuis siue intermittentibus, » quæ cum redundantia in toto corpore fiunt, siue illa sit plethora quod ad vires, » siue quod ad vasa sanguinis missionē conuenire viribus constantibus.Et in citata » sententia inquit; {Saluberrimum autem est, vt prædiximus, & quæ seq.} At- » que hæc demum interpretatio ratione potest confirmari. Namque si attentè om- » nia consideres, quæcumque febres putridas constituunt, quæ plurima Galeno numerantur, partim facta, partim facienda, de quibus posterius sermonem habebimus,nihil fortè inuenies, vnde possis indicationem mittendi sanguinis elicere præter vnam humorum plenitudinem.

Atque his licet adiungere eorum opinionem, qui censent Galeni sententiam veritatem obtinere, hac speciatim posita limitatione, dummodo febris pendeat ex obstructione, quæ minimè à qualitate, sed ab vna succorum multitudine originem ducat.Nam cum Galeno authore obstructiones fiunt duúm generum, alteræ quæ ex abundantia; alteræ, quæ ex qualitate humorum oriuntur, qui nimirum lenti, aut crassi fuerint; in illis aiunt sectionem venæ, in his attenuantia medicamenta esse potissimum accommodata. Quamobrem per istos accuratè animaduertenda est, ac distinguenda obstructionis causa. Quippe si illa ex humorum multitudine ortum ducat, tutò, vtiliterque in huiusmodi febribus licet venam secare: sin autem magis ex eorundem qualitate proficiscatur iam sectio venæ inutilis,fortè etiam periculosa censenda est.

Tot sunt interpretationes sententiæ Galenicæ, ex quibus equidem nullam possum ex omni parte probare. Nam quod attinet ad primam, quæ vult putrescentes humores esse multiplices, & inter se mixtos vincente tamen, vt Massæ placet, in mixtione sanguine, illa mihi videtur voluntaria esse, ac legitimam nostræ sententiæ intelligentiam perturbare: etenim Galenus de hac re ne verbum quidem facit;quam profectò notationem tanti, vt isti prædicant, momenti,tamque necessariam, vir disertissimus & si quis alius, verborum proprietate, perspicuitate,energia præstantissimus sine insigni oscitantiæ crimine numquam fuisset prætermissurus. Immò verò ille contra clarè, & expresse venæ sectionem probat in omnibus, febribus nulla excepta; quæcumque ex putrescentibus humoribus originem habent. Cuius præcepti eam rationem ponit certissimam; quò natura exonerata, facilius, quod reliquum est, vincere possit, quæ sine dubio ad omnes æquè humores pertinet, cum generaliter omnis humor, quicumque tandem putrescit, siue vnus siue multiplex, siue separatus, siue mixtus, sit oneri naturæ, atque illam grauet, tanquam sarcina, quam propterea necesse est deponere. Quòd si, authore Massa,necessarium est perpetuò vnius sanguinis dominum,cui dubium esse potest Galenicam sententiam perquam rarò veram esse, ac sectionem venæ minimè omnibus, sed admodum paucis conuenire, cum febres putridæ maiori ex parte fiant humoribus, qui à sanguine copia non superantur?Itaque isti hanc adhibent exceptionem, tamquam principium,quæ in primis est in controuersia posita, quæ maximè debuit probari, & demonstrari; quæ (vt puto)à Galeni principiis,ac dogmatibus longissima abest.

Quòd porrò neque Florentini secundo loco omni ex parte ad veritatem loquantur

quantur, qui affirmant Galenum positis verbis vnam cacochymiam concepisse animo,& adumbrasse; inde vnicuique potest constare,quòd manifestum sit, tametsi illis concedamus febres putridas vtplurimum ex cacochymia originem habere, nonnullas quoque ex sola humorum plenitudine interdum esse oriundas,quales speciatim sunt ipsæ febres synochi,quæ ita à Galeni methodo fuissent exclusæ.

Ad Thurini responsionem quod attinet,planè fateor me non intelligere,quid ille sibi velit.Galenus non ex prima intentione loquitur de sectione venæ in omnibus febribus putridis. Quid tum? Primùm possem, veréque,ac iure possem affirmare, istud falsò dici, cum res ipsa demonstret,Galenum seriò loqui,& commune præceptum ex professo tradidisse. Verùm esto:concedatur hæc quoque illius interpretatio:an propterea sententia falsa est, ac repudianda? an forte illius dogmata, quæ non ex principali proposito ab eo nonnunquam in varios locos inseruntur,minus vera, & legitima censenda sunt? Nemo id puto audeat asseuerare. Etenim quicunque huius viri doctrina, ac lectione delectatur, nonnullas sæpenumerò digressiones potest obseruare, in quas præter rem, & casu ille videtur incidisse, quæ grauissima continent præcepta,ac veluti gemmæ quædam clarissimæ, vniuersa illius monumenta solent illustrare.Namque parui omnino interest, author quispiam an ex proposito, an præter propositum loquatur, dummodo ille certa cum ratione loquatur, alijsque probatis authoribus, ac sibi ipse consentiat. Quare istæc Thurini ratio in proposito nixa mihi videtur ab omni proposito declinare.

Postrema item opinio, quæ communem requirit plenitudinem, mihi non videtur posse cōsistere. Nam præter quàm quòd ea propemodum suscitat veterem controuersiam iam satis(ni fallimur) expugnatam, si veritatem contineret, cum sine dubio febre putrida soleant laborare quæuis corpora, & cuiuslibet habitus,tam sine,quàm cū plenitudine,Galenus præceptum tradidisset partim deficiens partim ineptum: deficiens quidem,cum liceat protinus quærere adhuc, an sectio venæ sit salutaris cæteris curandis febribus, quibus nulla est adiuncta plenitudo: ineptum verò, quoniam magis verè statuendum fuerat in febribus non modo putridis, sed omnibus,& hecticis,& ephemeris, vel potius in cunctis morbis, quicunque illi fuerint, præsente plenitudine missionem sanguinis fore saluberrimam. Nec sanè coniectura,quam Vega affert ad istius rei confirmationem, quicquam valet:& qui eam totam partem legere non grauabitur,is facilè fatebitur,huiusmodi interpretationem esse non solùm à Galeno,& à veritate alienam, sed etiam prorsus distortam, ac violentam. Galenus libro illo x1. Meth. Medendi traditurus rationem curandi febres putridas, vt illius ferebat institutum, fortè lectoris exercendi causa capite nono peruenerat ad eam partem, quæ amplectitur medicamenta mouentia aluum,lotium,sudorem; balnea; inunctiones; potus; atque inciderat in aquæ frigidæ mentionem, cuius potissimum solet esse duplex vsus in febribus, balneo, & potione. Itaque de huiusmodi præsidio sermonem habens docet,quatenus ad febrem pertinet,illud perpetuò esse commodum,sed propter alias multas causas esse plerunque periculosum. { Veluti(ille inquit) si ex obstructione glutinosorum,& crassorum humorum putredo oriatur; ponatur verò & cum iis redundantiam in toto esse corpore. } Vt postrema istæc verba minimè ad vniuersalem tractationem, vt Vega putat, sed ad particularem

de

de aqua frigida sermonem sine dubio sint referenda. Id quod planius adhuc, & apertius intelliget, quicunque non modò priorem, sed etiam posteriorem Galeni seriem voluerit animaduertere. Namque inter hanc partem noni,& alteram decimiquinti capitis, vsque adeò multa, variaque sunt interposita, vt nullo modo inter se cohærere possint. Quare ea Galeni verba { vt prædiximus } minime ad nonum caput, in quo fit mentio plenitudinis, sed ad proximum decimumquartum sunt referenda, in quo de febribus synochis sermonem habens venæ sectionis meminit, de qua ne verbum quidem antea fecerat. Nec sanè alia ratio, quòd plenitudo aut sola sit, aut præcipua, à qua possit in febribus sumi indicatio sanguinis mittendi, quicquam habet momenti; cum certum sit neque deesse alios à plenitude scopos, ex quibus medici consilium mittendi sanguinis capere possint, de quibus postetius diffusè & accuratè disputabitur.

Sed quoniam erant, qui rem totam deferebant ad causas obstructionis, statuentes in iis solis; quæ pendent ex humorum plenitudine, sanguinis missionem competere, liceat nobis hanc rem longius examinare, cum illa habeat multum difficultatis, neque solum ad rem præsentem, sed etiam ad totam disputationem plurimam lucem, & vtilitarem possit afferre. Opportunè autem sunt nonnulla paulò altius repetenda.

Itaque Galenus traditurus exactam rationem curandi febres putridas, elegantissima instituta methodo hæc habet.

Ergo qui febrem curare volet, necesse est putredinem inhibeat. Ita duo scopi se exhibent; alter à febre, alter à putredine: atque à febre rursus, duo; scilicet vt portio febris, quæ iam facta est, curetur, quæ verò in generatione est, inhibeatur: aliique duo rursum à putredine erunt scopi; vt & quod putredinis iam factum est, sanes, & quod in generatione adhuc est, sistas. Porrò quod in generatione est, id perspiratio impedita facit: Ita ab hac quoque alij duo scopi nascentur; tum vt quod retentum est, vacuetur, tum quod retinendum est, prohibeatur: sanè prohibebitur iis præsidiis, quæ obstructioni medentur: cuius rursum ipsius, quod iam factum est, sanandum est; quod est futurum, inhibendum. At curabitur quidem quod obstructionis iam factum est, per ea quæ obstructa liberant: inhibebitur quod est futurum, si affluxum obstruentium succorum compescas. Ergo quod vltimum in ipsa resolutiua methodo est inuentum, id omnium primum in curatione est peragendum. Ostensum enim in prioribus libris est, si iis auxiliis quæ obstructiones eximant, vti velimus, non vacuata prius abundantia, fore, vt non modò nihil proficiamus, sed etiam affectum reddamus maiorem, pugnantibus inter se indicationibus. 11. Meth. c. 10.

Galenus hactenus: Qui propositis quatuor scopis, vnde sumuntur indicationes, febre, putredine, prohibita transpiratione, obstructione, docet vniuscuiusque rationem esse habendam, non solùm quod attinet ad id, quod factum est, sed etiam ad illud, quod est futurum: adeò vt iam facta mala curentur, futura prohibeantur. Cæterùm quoniam eodem Galeno authore medicum decet omnes scopos diligenter inspicere, vt ille probè intelligat, quónam primùm, ac magis, quónam secundò, & minus; quónam adhuc tertiò, atque deinceps quo post quod præsidio sit vtendum; hanc rem Galenus ita determinat, & summa cum ratione, vt ante omnia perpetuò sit habenda ratio fluxionis succorum obstruentium. Etenim cum febris non possit auferri perseuerante putredine illius causa, neque putredo præsente prohibita transpiratione, neque hæc præsente 11. Meth. cap. 13.

sente

sente obstructione, omnis ratio colligit, omnium primùm obstructioni esse prospiciendum. Cum autem obstructio rursum sit partim facta, partim futura, certum est factam nullo modo posse auferri, nisi antea, quæ futura est, inhibeatur. Nam cum illa non aliter curetur, quàm reseratione, quæ impactos, & obstruentes humores semouet, quam Galenus vocat ἐκφράξιν, id minimè licet consequi, si alij continenter humores accedant, & obstructionem foueant. Quamobrem quicunque ante vniuersi corporis vacuationem ad tollendas obstructiones aggrediuntur, quod multi hoc tempore facere solent, tantum abest, vt propositum assequantur, vt contra magis obstructiones augeant, ac reddant difficiliores. Igitur cum hæc ita se habeant, si Galeno, & rationi credimus, curandis febribus putridis expedit omnium primùm fluentes humores vacuare. Neque verò id solum agendum est in iis, in quibus sunt obstructiones ex nimia succorum copia, sed etiam in cæteris omnibus, quanquam fiunt obstructiones ex mala humorum qualitate: siquidem hæ quoque sunt partim factæ; & partim quæ fiunt, adeóque negocium faciunt humores, non solùm qui reuera obstruunt, sed etiam qui assiduè fluunt ad partem obstructam: quos propterea opportunum est, vel magis necessarium, ante omnia reuellere, & vacuare.

Verum enim verò quoniam aduersarij hunc locùm maximè vrgent, pertinaciter contendentes, Galeni sententiam hunc sensum habere, videlicet nusquam sanguinem mittendum esse, nisi febris, atque obstructio febrem efficiens pendeat ex humorum multitudine, mihi liceat alterum Galeni locũ maxima dignum notatione in mediũ proferre, & examinare, in quo ille docet apertissimè, huiusmodi opinionem prorsus falsam esse, qui præclarè demõstrat sine vlla humorum multitudine propter multas causas nonnunquam sanguinem esse mittendum. Locus est octauo libro de Meth. Med. cap. 4. Isque ille est, cuius superius mentionem fecimus, & accuratam interpretationem promisimus. Itaque erat ibi Galeni propositum docere methodum curandæ febris diariæ pendentis ex obstructione, vt ne illa transeat in putridam. Ad cuius intelligentiam illud in primis est annotandum eo loco sermonem esse Galeno institutum de febre diaria in corporibus naturæ πικρόχολον, biliosæ, calidæ & siccæ, quæ proinde est κακόχυμος, seu vitioso succo prædita. Nam propositis variis corporis intemperiebus, tum febrium differentiis, eáque præsertim, vt causam habent præsentem, vel non habent, in capite primo; mox capite secundo se transfert ad considerandam febris causam in corporibus picrocholis, in quibus transpiratio acris est, ac fuliginosa, qua retenta febres facilè excitantur. Ac de iis in progressu perpetuò profitetur se loqui ad differentiam aliarum intemperierum. Quòd si quis hac in re alioqui manifesta nobiscum non conuenit, is Galeni orationem perlegat, ac speciatim vnum vel alterum locum obseruet, quos hic nos transcribere non grauabimur. In secundo capite hæc habentur. Si itaque eiusmodi naturas à conuenientibus sibi lauationibus prohibeas, protinus febricitant. Mox; Homo ipse circiter quinque, & triginta annorum colore nigello, & habitu corporis gracili, atque hirto; tum qui tangentibus etiam cum valeret, manifestè calorem exhiberet mordentem, vrinas quoque habebat abundè flauas, ac si plusculum cibo abstineret, etiam mordentes; aluus assiduè sicca erat, & quæ excernebat, exigua, acriáque, & sicca; mores animi ad iram, & cogitationem propensi; somni pauci. Paulò infrà; cum enim memoratæ naturæ vbi

vbi ſub tali victu reguntur, grauiſſimis occupentur febribus, qui hunc iniungunt medici, nihil mihi à carnificibus differre videntur: non enim veluti qui humidi, ac boni ſucci ſunt, vbi in febre diaria tranſmittere mirificam diatriton coguntur, vnum id tantum patiuntur incommodum, quòd fruſtra cruciantur, ſic etiam naturæ iam comprehenſæ, immò ex longiore inedia acerrimis, acutiſſimíſque corripiuntur febribus, à quibus promptus eſt in hecticas tranſitus, atque ab his in maraſmum. Initio capitis tertij; Veluti iam dictarum maximè naturarum, & cum valent, & cum de ſe queruntur, illud commune conſilium eſt, vt fluxile, & tranſpirabile vndique corpus reddatur, ita illud quoque. vt tum vigilias, tum iram, tum triſtitiam, tum curam, tum vſtionem, tum frigus, tum laſſitudinem fugiant, cum promptiſſimè poſt hæc eiuſmodi temperamenta febre corripiantur. Ad finem; ſi quis aliter cibet, excipient neceſſariò iam dictas naturas ardentiſſimæ febres Sunt enim aliæ naturæ, quibus aut nihil, aut non magnopere incommodet tot dierum inedia. Verùm de cæteris naturis poſt decernam: propoſitum verò nobis ab initio temperamentum inediæ in ſummum ducunt diſcrimen, in quacunque febre iniungantur, non ſolùm iis, quas modò commemoraui, diariis. Poſtremò autem, vt ne ſim longior, decernit rem totam initium capitis ſeptimi, vbi Galenus nimis apertè colligit, ſe hactenus loquutum eſſe de febre diaria in corpore calido, ſiccóque, & tale corpus eſſe vitioſo ſucco præditum. Nos hunc locum ab interprete non ſatis accommodatè redditum ita vertimus.

Iam verò perfecto nobis de diariis febribus ſermone in naturis picrocholis, in quibus à calido elemento frigidum, ab humido verò ſiccum ſuperatur, modò tranſeamus ad alteram temperiem corporum, quæ hac nihilo minus eſt cacochyma, in qua calidum præualet frigido, & humidum ſicco, &c.

Hac igitur poſita veriſſima animaduerſione, eo nimirum capite quarto Galenum loqui de vna intemperie calida, & ſicca, atque adeò de natura cacochyma, vniuerſæ iſtius doctrinæ ſumma eſt; obſtructionis modum, ac magnitudinem ante omnia conſiderandam eſſe: etenim ſi illa parua, leuíſque fuerit, nullum alterius acceſſionis imminere periculum: ſin autem ea ſit maioris momenti, maiori in periculo rem eſſe. Quòd ſi præterea corpus abundet multis, craſſis, ac glutinoſis impactis ſuccis, fieri non poſſe, vt quæ ſequitur febris, intra fines, & terminos febrium diariarum conſiſtat. Namque in temperamentis, & naturis mali ſucci, qualis ea eſt, de qua agitur, vt febris putrida ſuccedat neceſſe eſt: in aliis autem excitari facilè poteſt ſpecies aliqua febris continentis citra putredinem. Quippe (inquit Galenus) niſi vitioſus ſuccus penitus tranſpiret, neceſſe eſt putrefiat. Ergo vt tranſpiret, maiori iam auxilio eſt opus. Ac ſiquidem vel puer, vel ſenex ſit, non licet ſanguinem detrahere: inter has ætates vbi robur ægro non deeſt, ſecanda eſt vena, etiamſi plenitudinis ſigna non adſunt. Præſtat enim vitioſi ſucci maiori parte emiſſa ad detergendas obſtructiones accedere; cum alioqui metus ſit, ſi obſtructionibus liberandis, priùs quàm vacuaueris, ſtudeas, ne ipſas magis impingas. Nos ſingula diligentius conſideremus. { Quippe niſi vitioſus ſuccus penitus tranſpiret, &c. } Non hic longius proſequor eam controuerſiam, quam medici potiſſimum Latini, & qui Auicennam interpretantur, diffuſiſſimè tractant; an poſsit fieri putredo ſine prohibita tranſpiratione, & obſtructionibus, vnde illa in primis generatur: nam

libenter

libenter acquiesco in determinatione vnius Galeni, qui variis in locis statuit ab iis causis omnem putredinem, adeóque omnes febres putridas ortum ducere. Ex quo fit, vbicunque docet rationem curandarum febrium putridarum, vt semper illarum meminerit indicationum, quæ ab huiusmodi scopis sunt eliciendæ. Itaque si quis propter causas modò positas malè transpiret, vt timendum sit, ne febris diaria in putridam degeneret, amplius non decet cunctari, sed mains aliquod atque insigne remedium protinus aggrediendum est; quale autem illud esse debeat, Galenus explicat; { Ac siquidem vel puer &c. } Id nequeo silentio dissimulare Galenum statuentem de sectione venæ alios nullos scopos sibi ante oculos posuisse, quàm tres principes, de quibus iam satis, supérque diximus. Etenim quamuis morbus non sit hoc tempore magnus, febris diaria; tamen magnus imminet, febris putrida. Quo posito scopo nihil expetit præterea, quàm robur virium, & florem ætatis. At verò quoniam aliquis fortè ex iis, qui existimant missionem sanguinis minimè indicari à morbi magnitudine, sed ab vna humorum plenitudine, hæsitare adhuc facilè potuisset, illíque obiicere; Sermo tibi est ô Galene de corpore picrocolo, ac de natura calida & sicca, atque adeò cacochyma, in qua nulla plenitudinis signa adsunt, cur igitur sanguinem mittere audes? Huic Galenus quasi tacitæ interpellationi respondet, omnino secandam esse venam, quanquam non adsunt signa plenitudinis. Cuius rei eam perspicuam reddit rationem, quoniam melius est vacuata magna parte vitiosi succi, τῆς κακοχυμίας, ad referendas obstructiones accedere: cum alioqui metus sit, si obstructionibus liberandis, priùs quàm vacuaueris, studeas, ne ipsas magis augeas, & reddas difficiliores. { Ac soluunt quidem obstructiones. } Propriam sententiam demonstrat Galenus, ac veluti se ipse interpretatur. Namque omnibus in confesso est, quod in libris de Simpl. Medic. Facult. iamdiu traditum est, ea nimirum medicamenta ad soluendas obstructiones esse accommodata, quæcunque aperiendi obtinent facultatem, siue intra corpus suscipiantur, siue extra cuti adhibeantur. Verumtamen siue hoc, siue illo modo illis vtare, siquidem maiori ex parte sunt calida, periculum imminet, ne pluribus adhuc tractis humoribus obstructiones duplicentur, siue illi sint crassi, & viscidi; siue multitudine incommodum afferant. Quò igitur (concludit Galenus) & his iter liberum, & iis, quæ foras admouentur, attractio tuta sit, vtilissimum est corpus inanisse. Quinetiam fumosa, fuliginosáque succorum excrementa, quæ transpirant, succis ipsis imminutis pauciora restabunt. Quare inde quoque minor redditur febrilis calor, sic vt foras transpirare, si exiguæ obstructiones sint, queat. Quæ quidem conclusio cum sit apertissima, non indiget longiore explicatione.

11. Meth. cap. 10.

Cæterùm cum hic locus sit planè illustris ad refutandam opinionem eorum, qui contendunt cum in aliis morbis, tum maximè in febribus, & obstructionibus ad commodam sanguinis missionem plenitudinem esse necessariã, sunt qui totis viribus conantur eum labefactare. Itaque nonnulli aiunt codicem, vulgatámque lectionem esse falsam: qui alteram magis probant Latini interpretis antiqui, qui Græcè videtur legisse εἰν, adsint, vbi nos legimus ἀπεῖν, absint. Igitur (ille habet) siquidem aut puer, aut senex fuerit, phlebotomare non adhuc licet: in medio vero ætatum harum, robore existente venam incidendum, etsi multitudinis adsint signa. Verùm hæc lectio perspicuè falsa est, tum quia Galenus, (vt ostendimus) loquitur de natura cacochyma, tum quia ex illa particula aduersatiua { εἰ ϰ,

etsi

etsi} liceret colligere signa multitudinis prohibere potius, quàm indicare venæ sectionem; Nam planè talis foret Galeni sententia, secandam esse venam, etsi adsint quæ illius sectionem prohibeant: Quare hac lectione aduersarij se ipsos quoque confodiunt.

Fabius Pacius meus ex coniuge nepos, vtriusque linguæ scientissimus, ide mque philosophus, ac medicus longè doctissimus olim mihi narrauit, se istius loci aliam lectionem vidisse manu adscriptam margini in codice, quem in mirifica, atque incomparabili sua bibliotheca habet Ioannes Vincentius Pinellus, vir antiqua nobilitate, linguarum, & scientiarum cognitione, vitæ & grauitate integritate verè illustris; quæ ita habet. εἰ καὶ τὰ τοῦ πλήθους ἀπείη σημεῖα, καὶ εἰ τὰ τοῦ πλήθους εἴη σημεῖα. Etsi plenitudinis absunt signa tum si plenitudinis adsunt signa. Sed hanc pariter sine dubio falsam esse arbitror, quod tum modus loquendi satis à Galenica locutione alienus, tum res ipsa manifestè docet: probabileque est, meo iudicio, quod sæpe accidit, ab aliquo Empirico illa verba fuisse adiecta, qui locum tam apertum, ac suo dogmati repugnantem æquo animo ferre non potuit: Vt pro certo habendum sit vulgatam lectionem esse optimam, qualis in vtroque habetur codice Aldino, ac Basiliensi, quæ est talis {εἰ καὶ τὰ τοῦ πλήθους ἀπείη σημεῖα. Quamuis plenitudinis absint signa} Alioqui (vt Galeni verbis vtar) si affirmatè dictis licet negationes addere, hoc modo quiuis omnia placita deprauabit, nullamque veterum sententiam stabilem conseruabit. *6. Epid. sect. 2.40.*

Sunt alij porrò, qui non verentur asseuerare, Galenum hac in re vsque adeò à se ipso dissentire, vt nullo modo à manifestæ contradictionis crimine possit vindicari. Cum enim clarè, & expressè aliàs doceat in illa obstructione, quæ constat ex humorum qualitate conuenire attenuantia medicamenta, minimè sectionem venæ; *10. Meth. c. 2.* ac rursum repetat obstructionem, hanc ipsam intelligens sine dubio, haud tolli per sanguinis missionem, qui fieri potest, vt hoc loco fuimet oblitus in obstructione facta à viscidis humoribus, sine indiciis plenitudinis, *11. Meth. c. 14.* istud ipsum probet remedium? Ita enim statuendum esset, venæ sectionem fore congruentem ad tollendam vtramque obstructionem, neque eam solùm, quæ ex plenitudine, sed etiam alteram, quæ ex qualitate succorum fieri solet. Sed isti nimis promptè, & facilè, vel potius temere de homine tãto, ac tali istæc pronunciant. Et quamuis ex iis, quæ paulò ante diximus, quiuis satis possit eorum leuitatem intelligere, tamen non fuerit inutile hanc rem declarare adhuc, & omnem ambiguitatem auferre. Ac primùm illud possem verè & ad Galeni mentem annotare, diuersam esse obstructionis rationem in diariis febribus, de qua in lib. VIII. Meth. & in X. loco citato, & in putridis, de qua lib. XI. cum hæc ad venas, vasaque pertineat, & ad viscera præcipua, si qua humorum contingit putredinis focum obtinere; illa verò ad cutim duntaxat, cum à Galeno referatur inter causas stipationis cutis, vt facilè animaduertere potest, quicumque Galeni locos diligenter expenderit. Verùm quicquid hac de re sit, quamuis aduersariis concedamus de eadem obstructione sermonem esse, tamen facilè soluo proposita ab ipsis argumẽta. Ad primum enim respondeo, Galenum haud prorsus interdicere sectionem venæ in obstructione, quæ ortum habeat ex succorum qualitate, sed illi tantùm præferre attenuantia medicamenta; sicuti in altera, quæ fit ex plenitudine, præfert missionem sanguinis. Non enim simpliciter scriptum

reliquit, sectionem venæ haud conuenire; sed comparatè. "Præferetur (inquit) inter remedia, in ea, quam copia facit, sanguinis missio; in ea, quæ ex humorum qualitate consistit, attenuantium vsus. Illa autem, quæ inter se habent comparationem (quod Aristoteles, & Auerroes docent) vt in eadem natura conueniant, necesse est. Quare cum istæc remedia, sectio (inquam) venæ, ac medicamenta attenuantia inuicem comparentur, licet in altera obstructione sectio venæ, in altera medicamenta sint præferenda, iam negandum non est, quin vtrumque præsidium in vtraque possit nonnunquam, & quodammodo conuenire. Sed illud addo, ac repeto, quod alterum quoque Galeni locum ab aduersario positum potest declarare, istæc nimirum duo genera præsidiorum, missionem sanguinis, medicamentaque tenuantia, curandis obstructionibus bifariam posse considerari; vno modo, quatenus illæ sunt factæ; quo tempore fatendum est, seruata regula contrarietatis, missionem sanguinis in ea tantum conuenire, quæ pendet ex plenitudine; altero autem quatenus fiunt, & sunt futuræ: tuncque nulli debet esse dubium, quin ad vacuandos, & reuellendos humores adhuc fluentes hoc idem remedium sit in vtraque optimum, ac necessarium. Immò verò equidem puto consultò Galenum suam mentem, atque istud præceptũ declarare hic voluisse, vt ne fortè ex superiore disciplina quis colligeret generaliter in curanda obstructione nunquam secandam esse venam, nisi illa fiat ex plenitudine, de qua re non est longius agendum.

4. Physic. 71.

Demum verò non desunt viri celebres, qui nouis quibusdam cogitationibus totam istius loci ex 4. cap. libri 8. Meth. doctrinam conantur inuoluere, ac subuertere. Itaque docent Galenum hoc loco duo sibi præsupponere (ita loquuntur) alterum quidem, febrem diariam propter obstructionem ab humoribus viscidis genitam fuisse: alterum autem, tali febre hominem laborantem esse plethoricum. Quare affirmant de Galeni sententia venam secandam esse non propter humores viscidos, sed propter multitudinem. Quoniam verò ille statuit clarè & expresè venam secandam esse, quamquam absunt signa plenitudinis, illi huiusmodi verba ita interpretantur, vt ea referãt ad particularem plenitudinem obstructionis, minimè vniuersi corporis; adeò vt hunc sensum eliciant; in proposita febre secandam esse venam, quamuis desint signa plenitudinis efficientis obstructionem dummodo adsit plenitudo corporis vniuersi. Sed neque hac responsione contenti, aliam præterea commenti sunt; Galenum scilicet huiusmodi sententiam pronunciasse contra Menodotum, & Empiricos, qui affirmabant nunquam missionem sanguinis esse administrandam, nisi præsens fuisset famosa illa plethorica syndrome; ex quo illi plenitudinem quantum ad vires à sectione venæ excludere consueuerant. Quare per hosce interpretes Galenus statuit sanguinem mittendum esse in obstructione à viscidis humoribus facta, si adfuerit plenitudo virium, etiamsi non adsint signa plenitudinis vasorum. Thurinus generaliter affirmat in hoc homine esse multitudinem sanguinis; qui ita scribit. Sed is homo, cuius mentionem facit Galenus octauo Methodi, erat plurimi sanguinis, & febris erat ephemera ex oppilatione à multitudine sanguinis, non ab humoribus crassis, aut crudis, &c.

In Defen. cõtra M. Ant. Montif.

Mihi videor videre, Lector, hæc tibi vsque adeò leuia, & inania videri, vt neque illis referendis, nedum refellendis oporteat tempus perdere. Ac sanè Galenus aliquando nos admonet huiusmodi rationum confutatione esse abstinendum.

3. Ep id. sect. 1. c. 4.

Veruntã

Verumtamen propter nouitios, quibus omnia sæpenumero, solent tenebras offundere, neque istæc fuerant à nobis prætermittenda. Primùm autem si isti Galenum legissent attentè, atque obseruassent illum habere sermonem de solis corporibus picrocholis, atque adeò cacochymis, vt nos monstrauimus, profectò ad has ineptias non abiissent. Hoc enim iacto fundamento vniuersa istæc tractatio, & series orationis redditur adeò perspicua, & certa, vt nullam posthac difficultatem, vel dubitationem possit habere. Sed quid? iis donemus Galenum loqui de quouis temperamento: quæso respondeant; vnde coniecturam faciunt, aut quis illis reuelauit, eum sibi præsupponere hominem plethoricum? Neque enim vel leuissimum huiusce rei argumentum apparet, aut concipi animo potest. Immò veró ita planè, & expressè, vt nihil planiùs, & expressiùs dici possit, contrarium prorsus decernit, nimirum venam secandam esse; quamquam nulla adsunt plenitudinis indicia. At verò (inquiunt) Galenus haud loquitur de plenitudine communi toti corpori, sed vnius obstructionis. Ego autem non verebor affirmare huiusmodi nouam interpretationem, ac distinctionem plenitudinis esse alienam non solùm à Galeni mente, sed etiam ab omni ratione. Siquidem puto vix, aut ne vix quidem fieri posse, quin simul cum plenitudine totius corporis altera quoque adsit plenitudo, ex qua obstructio fieri possit. Ac planè Galeni sententia videtur potius opposito modo se habere: cum paulò superius proponens agendum de diaria ex obstructione, excludat à præsenti tractatione obstructionem illam, quæ fit ab humoribus multis, lentis, & crassis, quoniam (inquit) ab his generatur potius febris continens, quàm diaria: propterea subdit agendum sibi esse de obstructione mediocri, & parua quæ scilicet fit ab humoribus non adeò copiosis, aut crassis, à qua fieri potest febris, quæ intra diariæ limites consistat, & iure addit, secandam esse venam, quamuis non adsint signa plenitudinis, quasi dicat, sicut supponimus non adesse. Quod si huius loci legitimum sensum, & institutum velimus animaduertere, admodum verisimile est Galenum de posteriore potius plenitudine sermonem habere; cum tractet febrem diariam factam ex obstructione à crassis, & viscidis humoribus, in qua statuit sanguinem esse mittendum, tametsi nulla sint indicia plenitudinis, quæ altera est causa, vnde quælibet obstructio solet generari. Quanquam nihil prohibet, mea sententia, quin ea verba omnem plenitudinem excludant, cum verè, & apertè Galenus loquatur de sola cacochymia. Id quod si quis adhuc non satis intelligit, atque vna istius nouæ interpretationis absurditatem non cognoscit, is memoria repetat positam ab eo rationem, propter quam tale probat remedium quam quidem censeo demonstrare, cum minimè plenitudinis, sed vnius vitiosi succi vacuationem commemorat.

Quod porrò ad alteram pertinet responsionem; non est vt hic ea repetantur quæ supra de syndrone plethorica, de Empiricis, atque eorum sententia copiosè diximus. Neque veró satis intelligo, quid isti hac responsione sibi velint. Etsi enim aliud erat Galeno propositum hoc in loco, quàm de plenitudine disputare aduersus Menodotum, & Empiricos, non tamen laboro, quin voluerit hanc sententiam referre, & accommodare ad conuellendam insanam eorum opinionem. Quæso autem propterea ne hæc minus vera est illius doctrina, vt paulò ante aduersus Thurinum dicebamus? Præterea si hæ duæ responsiones accuratè considerentur, comparenturque inter se vix altera videtur ab alte-

ra differre. Namque prior plenitudinem simpliciter, posterior plenitudinem ad vires affirmat esse necessariam. Quæro igitur qualémnam isti intelligant plenitudinem simpliciter: etenim vt alterutram intelligant, vel vasorum, vel virium necesse est. Cum autem plenitudinem vasorum nequeant intelligere, quandoquidem illa prorsus excluditur posteriore responsione, necessariò concludendum est, eos vtrobique vnam virium plenitudinem intelligere, adeóque vtramque responsionem vnam, & eandem esse. Sed vtcumque se res habeat, nulli dubium esse debet, quin hæc quoque responsio, & interpretatio sit voluntaria, & omni ex parte à Galeni mente aliena; qui sermonem habens de sola cacochymia, qualemcunque excludit plenitudinem, ac fortè magis plenitudinem virium, quàm vasorum: siquidem illa, vel ipso Galeno authore, non ita obstruit ora venarum, vt caloris refrigerationem prohibeat, sicuti altera vasorum, mul-
9. Meth. c. 5. tóque minus vel carnis, vel cutis transpirationem moratur. Cum Thurino, qui audet non sine insigni impudentia perspicuam falsitatem asseuerare, non decet longius agere. Itaque iam ad id, vnde digressi sumus, reuertamur.

Repudiatis ergo superioribus sententiæ Galenicæ initio propositæ interpretationibus; illud restat, vt nos propriam interpretationem afferamus, quæ talis est; Galeni præceptum generale esse, & omnes febres putridas amplecti dummodo simul conueniant tres principes scopi: itaque saluberrimum esse venam incidere non solùm in synochis, quas constat fieri, vbi in omnibus vasis, ac præcipuè maximis æquabiliter succi putrescunt, sed etiam in cæteris omnibus, quæ generantur ex putredine humorum, quicunque, & quanticunque illi fuerint, & quouis modo contingat eos putrescere. Namque primùm generaliter, misso sanguine vniuersum corpus vacuatur, ipsaque natura leuatur, & exoneratur ab iis humoribus, à quibus tanquam sarcina premitur: quamobrem quæ prius afflicta, atque oppressa illos coquere, & excernere non poterat, mox recreata, & subleuata longè magis redditur idonea, promptáque ad coquendum, & excernendum, quod reliquum superest: deinde verò speciatim reuelluntur, & vacuantur illi humores; qui continenter fluunt, ac fouent factam obstructionem, prohibitam transpirationem, putredinem, & febrem: quare illa via administrandi ea remedia, quæ possint hærentes succos exobstruere lentos detergere, meatus aperire, ac febrem remittere, quæ ante eiusmodi vacuationem inuia est, & periculosa, ita redditur peruia, ac tuta. Quibus sanè præcipuis, ac maximis vtilitatibus alia quoque non spernenda emolumenta licet nobis adiungere, de quibus posterius disputabitur opportunè.

Cæterùm hanc nostram interpretationem, & sententiam, quam credimus optimis quibusque authoribus, Hippocrati in primis, Galenóque, & veritati esse consentientem, aduersarij aggrediuntur pluribus modis, quos æquum est examinare, ac perpendere. Plerique omnes, qui in hoc argumento versati sunt, totius rei summam solent referre ad vnam humorum considerationem, & illa prope eadem proferre in medium, quæ superiore disputatione sunt proposita. Quocirca si humores vel sint multi, vel non longè absint à forma sanguinis, venæ sectionem libenter suscipiunt, tanquam vtilem, & salutarem: contra autem si illi quantitate non excedant, & qualitate à sanguine sint valde alieni, huiusmodi remedium reformidant, tanquam inutile, & perniciosum. Ergo omnium primùm afferunt sententiam Galeni libro quarto de Tuenda Valet. cuius series illa est.

§ Siqui

{ Siquidem sanguis in medio est biliosorum, & quæ sequuntur. } Quam quidem affirmant satis esse ad confutandas falsas opiniones, ad explicandam Galeni mentem, & ad dissoluendam totam huiusmodi quæstionem. Quapropter ad hanc Galeni disciplinam adhærentes, si quispiam febre laboret ex putrescente humore, vel crudo, qualis est pituita, vel percocto, qualis est flaua bilis, qui plurimum à sanguinis forma recesserit, contendunt huic nullo modo sanguinem mittendum esse. At è contrariò putrescente humore, qui paululum, vel citra, vel supra sanguinem sit constitutus, neque ab illius forma vehementer degeneret, tunc non inuiti sanguinis missionem recipiunt. Hoc porrò de humoribus iudicium, crudi ne sint, an cocti; multùm, an parum distent à forma sanguinis, tum ex vno potissimum lotio petere consueuerunt, quod euidentissimum est indicium eorum, quæ continentur in venis: Ex quo fit, vt celebrent, ac passim in ore habeant sententiam Auicennæ; si fuerit vrina rubea, grossa, non citrina, non ignea, fidenter venam secandam esse. Deinde alterum Galeni testimonium nobis obiiciunt, qui libro Adu. Erasistratæos, suorum temporum medicos grauiter arguit, qui ferè idem sentientes, quod nos videmur sentire, nimirum omnes febres venæ sectionem desiderare, in grauissima pericula ægros ducebant. Tum proferunt authoritatem omnium penè medicorum, ac potissimum vnius Galeni, qui ex proposito docentes rationem curandi febrem tertianam, quotidianam, quartanam, missionem sanguinis ferè prætermittunt, tanquam remedium, vt verisimile est, inutile, fortè etiam exitiosum. Quòd si venæ sectio non conuenit præcipuis febrium differentiis, quomodo licet vniuersim statuisse illam saluberrimam esse in omnibus, quæcumque ex humorum putredine originem habent? Postremò iis quoque nonnulli rationem adiungunt, argutè argumentantes hunc in modum. Febris putrida non est vnica, & simplex affectio, sed quæ partim febrem, partim putredinem continet: Itaque si missio sanguinis est accommodata ad curandum huiusmodi morbum, vt id fiat, vel ratione febris, vel ratione putredinis necesse est. Non illud profectò fit propter febrem; quandoquidem febris, quatenus est febris, & intemperies calida, proprium remedium refrigeratio est: præter quàm quòd eadem suscepta curandi indicatione tale præsidium conueniret non modo putridis, sed cæteris omnibus, cum ephemeris, tum hecticis; quod nimis absurdum, & ridiculum est. Sed neque id fit propter putredinem, cum illa diuersa prorsus remedia postulet, Galenúsque expresè doceat, putredinem minimè curari sanguinis missione. Ergo si istud remedium neutra ratione conuenit, iam nulla ratione videtur conuenire.

4. de Tuen. Val. 4.

4. de Tuen. Val. 4.

1. de Cris. 7. & alibi li. 1. fen. 4. ca. 10.

Cap. 6.

11. Meth. 14.

Hæc partim ex Thurino, ac Massa, partim ex aliis studiosè collegi, quæ in hac lite mihi visa sunt maioris ponderis, ac principalia. Quæ pariter omnia conabor dissoluere, ac refutare, ad illum me ordinem referens, quo singula sunt designata. De loco Galeni ex libro quarto de Tuen. Valet. satis multa mihi videor superius dixisse, quæ iure possunt ad hanc partem accommodari. Nunc verò illud vnum mihi esto satis: qui libenter omnia dono, quæcumque illi volunt, de istius loci interpretatione, ac semel quæro; quamobrem humoribus longè à sanguine degenerantibus Galenus haud recipit sanguinis missionem? Quippe mihi liceat paulùm cum Thurino agere, propriisque telis illum confodere, ac repellere. Namque aduersus nonnullos, qui contendebant, hanc ipsam

Galeni disciplinam dumtaxat veram esse in conseruanda sanitate, minimè curandis morbis (quod nos quoque supra notauimus) ille ex altera parte ait, vtrobi-
» que veram esse,& vtrobique vnam, & eandem rationem valere. Causa (ille in-
» quit) cur in sanis in humore crudo citra sanguinem non sit mittendus sanguis,
» nec in bilioso supra sanguinem, multum, ac plurimùm recedentibus à forma
» sanguinis, est, quia ab his humoribus, vt dixit Galenus in libro de inciden.
» Ven. virtus multum exoluitur, & missio sanguine in extremum malum decidere
» solet, vt nequaquam postea reparari possit. Ergo si febris adsit cum putredine
» humorum, quos diximus; multò magis virtus exoluetur misso sanguine. Hæc
» Thurini responsio; sanguine missio in his corporibus, quorum humores propter excedentem vel frigiditatem, vel caliditatem plurimùm distant à forma sanguinis, vires in sanis quidem debiles, in febricitantibus autem longè debiliores reddi necessariò. Quam responsionem nos recipimus, & illi concedimus lubentissime. Verùm quid hoc tempore quæso agimus? An non Galenus perspicuè, & expresè ait salutariter sanguinem mitti in febribus putridis, hac vna adhibita conditione, & sancita lege, dummodo ætas, & vires huiusmodi remedium non prohibeant. An non inter principes scopos mittendi sanguinis locum tenet virium firmitas; vt illis vel debilibus in præsentia, vel debilitatem minantibus in posterum, numquam liceat sanguinem mittere. Quare si alicui febre putrida laboranti, propterea quia humores sint nimium vel crudi, vel cocti, vel alia de causa vires non constent, huic neque Galenus, neque alius probatus medicus vult sanguinem esse mittendum. Vtrum autem succo redundante vel frigido & crudo, vel calido & cocto vires perpetuò langueant, vt nequeant venæ sectionem perferre, id nos satis, superque superiore loco iam tractauimus: quæ eadem res temere hic non est repetenda. Porrò quod ad lotium pertinet, quod plerique ante missionem sanguinis diligenter animaduertunt, non ego de illius vi, ac dignitate quicquam derogo, qui probè intelligo, ac fateor illud efficax indicium eorum esse, quæ continentur in venis: Sed tamen id quoque certò scio Galenum vni virium robori præcipuè, & ante omnia intentum esse: nec inter tot indicia vel proprio commentario, vel aliis locis explicata, istius, ex lotio petiti vnquam meminisse: qui colorem totius corporis plumbeum, pallidum magis quàm lotium rubeum, citrinum, grossum consueuit animaduertere. Atqui cætera persequor. Locus aduersus Erasistratæos mea quidem sententia ad rem de qua agitur, minimè omnium est accommodatus. At primum Galenum præstat loquentem audire. Cæterum sit adolescentes, qui neque de

Gal. 4. de San. tu. 4. 1. de cris. 7.

Cap. 6.

„ venæ sectionis mensura, neque de venis, quæ sunt secandæ, quicquam audie-
„ rint, ad hoc præsidiũ sese accingant, id (vt statim inter ipsa initia dixi) maximum
„ afferet nocumentum. Præstiterit igitur illos neque penitus venæ sectionem a-
„ gredi. quàm citra distinctionem erga iam dicta auxilio manus admouere. Plu-
„ res enim hac ratione perierunt, quàm quibus non fuerat secta vena. Nam qui
„ tunc erant antiqui medici venas numquam secantes aliјs euacuatoriis præsidiis
„ vtebantur, quæ idem quod sectio venæ, sed longiore tempore efficere poterãt, ni-
„ si ob partis affectæ principatum, vel plenitudinis excessum mors ægrotum præoccuparet. Sed qui nostra tempestate cunctas febres in principio venæ sectione indigere putant, non mediocri sanè noxa ægros afficiunt. Galenus hactenus; qui (nisi me omnia fallunt) tantùm illud agit, vt reprehendat iuniores quosdam.

Erasistrati sectatores, qui non intelligentes neque sanguinis mittendi mensuram, neque multiplicem venarum secandarum rationem, neque alia multa huiusce rei præcepta tum opportuna, tum necessaria, inconsideratè, nec sine insigni hominis periculo huiusmodi remedium aggrediebantur. Atque vtinam præsenti etiam tempore id plerique non audeant. Hoc autem fuisse Galeni propositum, non modo posita series, sed etiam quæ statim sequitur, tanquam totius orationis conclusio manifestò demonstrat. Hac enim ratione (ait) inhibendum " censeo illis, qui hactenus venas temere secuerunt, ne eas in posterum penitus " secent. Nam (vt Plato ait) minus aberrare eos consentaneum est, qui ea non " aggrediuntur, quæ norunt, quàm qui illa tractant, quæ nunquam didicerunt. " Nam hoc idem & isti faciunt, &c. At verò quid istæc pertinent obsecro ad rem " nostram? An quòd imprudentes nonnulli, atque ignari aggredientes ea quæ non norunt, importunè sæpius, & periculosè venam secare non verentur, nusquam, & nunquam licet venam secare? An propterea quia furiosi quidam, ac mente capti ferro malè vtuntur, illud vniuersè de manu hominis eripiendum est? An fortè nos ij sumus, qui præcepta de hac re ab vno in primis Galeno præclarè tradita negligamus, velimúsque: in cunctis febribus sine vllo iudicio venam perpetuò secandam esse? Immò verò affirmamus accuratè omnia, & consideratè esse perpendenda: quæuis præcepta illustrium medicorum amplectimur libentissimè: præ cæteris autem prædicamus vniuersum Galeni librum de hoc argumento ex instituto compositum, verè aureum, nocturna diurnáque manu versandum, atque ad verbum, si fieri potest, omnibus medicis esse perdiscendum. Atqui Galenus testatur explicatè eos medicos non leui noxa ægrotos afficere, quicumque putant principio omnium febrium venæ sectionem competere. Quid tum? An ille propterea sibi ipse repugnat, qui aliàs scriptum reliquit, optimum esse in omnibus febribus de humorum putredine oriundis venam incidere, dummodo ætas viresque ægroti valeant: Mihi sanè compertum est, vtrobique Galenum, vel magis vbique sibi conuenire, vnúmque perpetuò, & eundem esse. Huiusmodi autem sententias inter se consentire facilè vnusquisque fatebitur, qui ad illas animum vel parum velit adhibere. Namque nemo est nisi planè fatuus, qui omni delectu, & consilio remoto censeat omnibus febribus venæ sectionem congruentem esse; cum plurima non desint exempla ægrorum hominum, qui huiusmodi remedium nequeunt perferre. Si quis. ex. gr. laboret febre putrida vnà cum mala ventriculi affectione, vel fluxione alui, huic Galenus omnem sanguinis missionem interdicit, multos se vidisse testatus, qui ita essent affecti, aut interiisse, aut ad extremum periculum fuisse deductos, cum medici temere eos vacuare tentassent. Sic multa alia passim occurrunt, quæ diligenti indigent consideratione, & examine, antequam venam incidas: sed tamen ita vt omnia ad principes scopos sint perperpetuò referenda: Ad quem certè modum referenda quoque sunt modò posita symptomata, vt iam supra diximus. Itaque iure mihi videor dixisse, hunc Galeni locum nihil ad rem propositam facere.

11. Meth. cap. 15.

1. ad Gla. cap. 14.

Sequitur authoritas medicorum, ac præcipuè Galeni, qui curantes febrem tertianam, quotidianam, quartanam sanguinis missionis vix meminere: quos profectò est verisimile tantum remedium nullo modo fuisse prætermissuros, nisi illud importunum, & inutile existimassent. Ante verò quàm ad hunc locum

respondeo, magna est dignum animaduersione, & admiratione, quamobrem isti Galenum hac in re tantopere velint imitari, vt iam cæteri prætermittantur, quem in aliis rebus propè omnibus parui æstimare, vel magis negligere non verentur. An forte qui venæ sectionis non meminit mentionem habet soluentis medicamenti, quo illi præter omnem modum delectantur? Cur non solertissimi Galeni imitatores sicuti in illo, ita in hoc præsidio illius authoritatem sequuntur? Sed esto; curanda febre tertiana exquisita. Galenus mittendi sanguinis nullam facit mentionem. An quòd aliàs communia quædam tradiderit præcepta, quæ hoc ipsum, & alia multa particularia complectuntur? An quòd ille censeat febrem intermittentem morbum magnum non esse? An demum quòd liber ad Glauconem, quemadmodum illius initio profitetur, quasi per figuram, & quoddam compendium scriptus fuerit, vt accuratè omnia tractari non potuerint? An quæso. gr. ex. pariter mihi liceat hunc in modum argumentari; Galenus in eo Commentario febres hecticas prætermittit, ergo febres hecticæ nullæ sunt, ac nullam postulant curationem? Memoriæ istos decet repetere Galeni institutum, cuius frequenter meminit, se nimirum in gratiam amicorum plurima scripsisse, & illa quidem nonnunquam minus accuratè, quàm si publica futura essent. Id quod facere in primis solitus fuerat, quotiescumque ad eruditum aliquem virum scribebat, & cum quo de eodem fortè argumento alio tempore fuisset colloquutus, vt tam exquisita, & cumulata tractatione non esset opus. Quare cum Glauco maximus fuerit philosophus, fortasse etiam medicus non vulgaris, adeóque ipsi Galeno familiaris, nulli mirum debet videri, si non diffusè, adhibitóque omni studio singula fuerint explicata. Quod autem pertinet ad alios medicos, cum multi ex hoc numero, Paulum intelligo, Aëtium, cæterósque Galeni imitatores, ferè semper non modò sensum, verùm etiam singula verba soleant de ipso transcribere, fit verisimile eos hac quoque in re illius authoritatem sequutos esse, ac propterea eiusmodi remedium prætermisisse: quanquam neque altera ex parte desunt Auicenna, & alij non vulgares medici, qui in febre tertiana exquisita à venæ sectione haud prorsus abhorrent. Porrò de tertiana notha hæc apud Galenum leguntur. Si sanguinem mittere oporteat, neque hoc quoque est prætermittendum; sed ab initio statim, adhibita earum rerum, quas scis, distinctione tantum mittendum, quantum præsens exigit status. Sic in quartana; Et si vena incisa is qui fluit sanguis, niger videatur, & crassus, audacius mittendus est; quòd si flauus, aut tenuis apparuerit, statim supprimendus. Venam autem secare oportet, vel interiorem, vel eam, quæ est in sinistro cubito, mediam. Itaque si istæc loquitur Galenus, vt verè, & perspicuè loquitur, mirum sanè est, quomodo nonnulli audeant affirmare ex Galeni disciplina in hisce febribus sectionem venæ esse perpetuò inutilem, & perniciosam. Curanda febre quotidiana (quam rem breuissimè absoluit) venæ sectio est prætermissa, vel iis omnibus, vel certè aliquibus causis, quæ de tertiana exquisita sunt modò à nobis expositæ: cum enim febris hæc intermittens sit, & suapte natura cum ventriculi affectione coniungatur, nihil habet propria ratione, quod sanguinem persuadeat mittendum esse: idcirco Galenus nihil de venæ sectione dixit, ratus debere nos præceptis vniuersalibus esse contentos. Quamobrem tametsi Galenus, & alij curandis huiusmodi febribus non ita apertè sectionis venæ mentionem faciunt, nemo hinc iure potest colligere, illam minimè eis conuenire. Quin immò si rem

Marginal notes: 1. ad Glau c. 9. — 1. ad Glau. c. 10. — 1. eod. ca. 11. — Lib. eod c. 12.

rem ipsam, verámque methodum illarum curandarum, & communia istius remedij præcepta velis considerare, de quibus iam satis mihi videor dixisse, non inuitus (puto) fateberis illud esse admodum salutare, ac fortè necessarium.

Post hæc demum restat acuta aduersatiorum argumentatio demonstrans venæ sectionem putridis febribus non conuenire, quòd illa nequeat, vel febrem, vel putredinem iuuare. Ac sanè turpe est in re tanti momenri hasce argutias, ac mera sophismata in medium proferri. Namque tantum abest, vt venæ sectio nequeat prodesse & febri, & putredini, vt ego contra non reuereat affirmare ad vtramque tale remedium esse quam maximè congruens, & accommodatum: quanquam non id fortè fit primùm, ac per se: quam nihil dubito fuisse Galeni mentem, si quando istud ipsum videtur affitmasse. Etenim febrem iuuat, tanquam præsidium refrigerans, calorem corporis, quæ ipsa est febris, remittendo: quam profectò refrigerationem, quocumque modo perficiatur, Galenus docet proprium febrium remedium esse. Quare nonnumquam scriptum reliquit, in ardentissimis febribus sanguine missio vsque ad animi defectionem, totius corporis habitum statim refrigerari, ac febrem extingui; & in iuuene palestræ perito, laborante febre synocho sine putredine, corpus in contrarium statum fuisse deductum, adeóque celerrimè refrigeratum: id quod vel sensus testimonio planè manifestum, non debet longius confirmari. Neque verò sectio venæ iuuanda putredine minus efficax censenda est: cum enim sit communis omnium consensio cumprimis illam iuuari præsidiis refrigerantibus, & siccantibus nulli dubium esse debet, quin ea sit congruentissima, quæ tum refrigerare, vt modò diximus, tum siccare etiam possit. Quod quidem res ipsa demonstrat, atque inter cæteros Auicenna præclarè testatur: quandoquidem febris pestilentis curationem instituens, Summa (inquit) curationis earum est exsiccatio, & illud cum phlebotomia, & solutione ventris. Sed quid? An non secta vena verè, ac facile ducuntur humores putridi? Id si quis audeat negare, is Galenum audiat; Esto (ille air) in humoribus putrescentibus accendi febrem: indicatio in huiusmodi est vacuatio, atque alteratio: hæc quidem, quæ putredinem finiat, manente adhuc substantia: vacuatio verò; quæ totam ex corpore substantiam educat, Hæc autem fit secta vena, &c. Demum verò sectio venæ putredinem iuuat, ac strenue sanè; siquidem cuncta remedia, sine quibus vix illa potest superari, reddit longè efficacissima, & tutissima, vt supra diximus. Ad argumentum igitur dicimus, sectionem venæ ratione putredinis duplici ratione conuenire, tum vt id, quod iam computruit, euacuemus, tum verò vt toto corpore euacuato, possimus tutò iis vti præsidiis, quæ putredinem, & putredinis causas possunt amouere.

1.aph.23.

9.Meth.4.

Lib.3.Med. Gen.c.1.

Lib. 4. fe.1. tr.4.c.4.

Art.Medic. c.89.

Itaque optimum est in omni febre putrida sanguinem mittere, cum propter febrem, tum propter putredinem; addo propter transpirationem prohibitam, & obstructiones: ex quibus tanquam præcipuis, & propriis scopis, memoria tenendum est, Galeno authore, accipiendas omnes indicationes, quæcumque; ad hanc rem pertinent. Atque hic statuimus nostræ Disputationi finem imponere: qui (ni fallimur) quantum satis est, sententiam Galeni verè & apertè sumus interpretati, veritatem dogmatis demonstrauimus, confirmauimúsque, & ab aduersariis defendimus: quod nostrum fuerat principale institutum.

Ioannes Argenterius medicus hoc proximo tempore celebris hanc vniuersam

„ difficultatem propemodum explicans, hæc habet. Sanguinis missio, quæ fit se-
„ cta vena humore, & vapore vacuato, maximo est auxilio ad transpirationem iu-
" uandam: propterea rectè scribit Galenus, vtile esse sanguinem mittere in omni
„ febre putrida, quæ scilicet alicuius sit momenti: omnes enim quæ tales sunt,
„ egent liberiore perflatione, quam sanguinis missio omnium felicissimè præstat.
„ Nec sudor, qui sequi solet accessiones febrium intermittentium, sufficit, quippe
„ cum ebullitio, quæ fit in corde, venis, & arteriis, multos gignat vapores, quo-
„ rum transpirationem nihil tam iuuat, quàm sectio venæ. Nam densæ vasorum
„ tunicæ non præbent transitum in illis humoribus, & vaporibus. Quare per se-
„ ctionem viam patentiorem parare oportet, facto veluti camino in corpore, per
„ quem igneus, fuliginosúsque ille vapor expirare possit. Vnde missiones sangui-
„ nis, quæ adhibentur in iis febribus, parum prosunt, nisi fuerit amplum factum
„ foramen per sectionem venæ. Ergo sanguinis missio omnibus putridis paulò
„ grauioribus conuenit, communi hac ratione, quòd potentissimum sit ad per-
„ spirationem iuuandam auxilium; quo vniuersæ huiusmodi febres maximè opus
„ habent. Nec in hoc spectare debemus aut sanguinis multitudinem, aut aliud
„ quidpiam: nam si in omni habitu huiusmodi febres nascuntur, & communem
„ hæ habent causam ex impedita transpiratione, quod commune est remedium in
„ nullis debet prætermitti. Nec contra id facit, quòd multi liberentur ex putridis
„ febribus, quibus sanguis non fuerit missus; nam in nulla re temeritas laudanda
„ est, nec probandum quod perperam est factum. Etenim vt multi pereunt, qui
„ euasissent, cum hoc remedio, ita qui liberantur, grauius, & diutius affliguntur,
„ atque hoc modo temeritatis suæ, aut ignorantiæ medicorum pœnas in se ipsis
„ luunt. Porrò vt sanguinis extractio omnibus febricitantibus ad transpiratio-
„ nem est necessaria, ita aliquibus etiam prodest ad multitudinem humoris tollen-
„ dam, quæ obest eó, quòd vaporibus vberem materiam suppeditat, & quia natu-
„ ram grauat, ne possit concoquere quod iam vitiatum est, & expellere quod ex-
„ pelli potest; & quia vsum aperientium, & penetrantium in interna vasorum
„ orificia remediorum impedit, symptomatáque omnia, & quicquid timeri potest
„ mali, excitat. Hactenus Argenterius. Quam seriem, tanquam parergon, hoc
„ postremo loco voluimus adiicere, quòd illa ad totam nostram disputationem
sit valde accommodata. Quanquam hunc hominem alioqui ingeniosum, & scriptorem egregium, Galeni oppugnatorem, & nouandæ artis medicæ nimis cupidum nos admodum parui facimus, illiúsque authoritati minimum tribuimus. Sed cum ille iam apud multos maximam existimationem sit consequutus, & hac in parte Galeno consentiat, ac vera doceat, neque istud testimonium libuit prætermittere, vt hoc tanti momenti decretum, & ad vitam hominis tam necessarium, omni, quantum mihi licet, ratione omnibus confirmarem.

Iam verò, quod vnum superest, ad eum locum venio, qui pertinet ad vulgarem, ac præsenti tempore vsitatam vacuandi rationem principio febrium putridarum, de qua superius me disputaturum promisi. Diximus illam triplicem esse; vt leuiores quidam modi interea prætermittantur. Primò sunt purgantia medicamenta: secundò hirudines adhibitæ venis hæmorrhoidibus: tertiò sunt scarificatæ cucurbitulæ ad varias corporis partes applicatæ. Quod igitur pertinet ad medicamenta, cum propria sequente Disputatione ex proposito, ac diffusè illa omnia simus examinaturi, quæcumque spectant ad opportunum,

vel

vel importunum illorum vſum,illud mihi ſufficiat in præſentia, curandis febribus putridis nullum claſſicum authorem talium medicamentorum meminiſſe, non dixerim vllo tempore, quod nonnulli conſtanter aſſeuerant, ſed certè ab initio. Namque, vt nunc cæteros prætermittamus, legantur libri, & commentarij de morbis Vulgaribus; legatur totus liber vndecimus de Methodo Medendi, cuius peculiare eſt propoſitum earum curationem docere; legatur Ars Medica; legantur loci omnes, qui hanc rem tractant, Galenus quidem frequenter meminit venæ ſectionis, clyſteris, vomitus, medicamenti, quod tum internas, tum cutis obſtructiones auferre, lotium, & ſudorem prouocare poſſit medicamenti autem purgantis nuſquam legimus illum mentionem feciſſe. Quamobrem quanta cum ratione, & illius exemplo plerique iis vtantur hodie, vel qui ipſius imitatores volunt haberi, & Galenum ſemper in ore habent, ipſi viderint. Nos ſanè arbitramur præter omnem rationem, præter Galeni diſciplinam, ac temere illos agere: id quod ſuo loco ſperamus firmiter demonſtrare.

DE HIRVDINIBVS AD HÆMORRHOIDAS.

Quod autem ſecundò pertinet ad hirudines hæmorrhoidibus applicandas, quarum adminiſtratio iam multis annis cœpit eſſe in pleriſque locis admodum frequens, & celebris, ego quidem prorſus ignoro, quamobrem huiuſmodi remedium tantam exiſtimationem fuerit conſequutum; neque omni, quanquam diligenti adhibita obſeruatione, & inueſtigatione inuenire adhuc potui, aut de aliquo intelligere, quiſnam primùm illius inuentor fuerit, ac miniſter. Nam ſi quando Galenus, & cum eo Græci omnes, Arabes, & Latini medici antiquiores ſtatuiſſent hæmorrhoidas prouocare, id cum aliis modis, tum maximè ſecta vena inferiori perficere conſueuerunt. Ex quo haud ineptam *10. de Mo. Cur. c. 4.* coniecturam mea quidem ſententia faciebat doctiſſimus Trincauellius, non ſatis priſcos illos eiuſmodi venarum apertionem, hirudinúmque operam probaſſe. Nos ex omnibus vnum legimus Actuarium, quem non iniuria poſſumus inter recentes numerare, iſtius vacuandi rationis aliquando meminiſſe. Hirudines (ille inquit) in omnibus membris applicantur, in quauis capitis parte, & *3. Metho. Med. c. 3.* facie, renibus item, & ipſo interdum recto inteſtino, cum iampridem ora venarum fuerint occæcata, atque ea propter negocium faceſſunt, & iterum. Quod *4. Metho. Med. c.* ſi obfirmata fluxio neque cedit reuulſionibus, neque lenitur epithematis, metúſque eſt, ne temporis ſpatio in abſceſſum abeat, hominémque in aliud morbi genus deducat, hirudines cæcis hæmorrhoidibus admouendæ. Vbi enim ita ſufficiens ierit ſanguis, æger melius deget. Hæc Actuarius. Neque verò is ego ſum, qui contendam, hirudines venis hæmorrhoidibus nunquam eſſe adhibendas, velímque huic remedio omnem authoritatem eleuare: qui probè intelligo, ac libenter fateor, illud præclaram quandoque operam præſtare, dummodo cum ratione, & iudicio illis vtare. Itaque mihi propoſitum eſt minimè hirudinum vſum generaliter, ſed illatum abuſum, ac ſpeciatim in febribus indicare, & pro viribus corrigere.

Venarum hæmorrhoidum fabricam, originémque nos in tractatione de Melancholia ſatis perſequuti ſumus, neque in præſentia ſunt illa eadem temere huc tranſcribenda. Igitur quanquam hæmorrhoides vel ex vena porta, vel ex

vena

vena caua oriuntur(de qua re inter Anatomicos omni ex parte non conuenit adeò vt illæ tandem, sicuti reliquæ omnes venæ de ipso iecore prodeant, illud tamen debet omnibus constare, hasce venas singulari quodam instituto naturæ propter eam potissimum causam fuisse genitas, vt ad suscipiendum, purgandúmque succum melancholicum sint cumprimis accommodatæ. Hæmorrhoidas (inquit Galenus) fieri est impossibile, quin propter sanguinis multitudinem, & crassitudinem, venarum ora quædam aperiantur, iocinore in ipsas fæculentum, & melancholicum sanguinem reiiciente & rursum. Non solùm ratione vacuationis hæmorrhoides sanant huiusmodi passiones, sed ipsa quoque vacuati humoris qualitate. Hæ enim sanguinem crassum consueuerunt vacuare humore plenum melancholico similem habente in sanguine facultatem, qualis est in vinis fæx. Quare nihil mirum si melancholiæ, ac tenum passionibus conferunt hæmorrhoides, vt quæ humorem fæci similem vacuare natura aptæ sunt. Hæc Galenus, apud quem aliis quoque in locis licet hoc ipsum identidem obseruare. Illud addo, fluentes hæmorrhoidas vnos præcipuè iuuare morbos qui ex humore fiunt melancholico; minimùm autem cæteros, qui ab aliis humoribus originem ducunt. Quod quidem, etsi multis modis potest demonstrari, tamen puto satis futurum esse vnicum Galeni locum prorsus notabilem: in quo mihi libet paulùm versari, eò libentius, quod ille hactenus fortè à nemine fuerit satis explicatus. Itaque Galenus interpretās Aphorismum Hippocratis; Insanientibus si varices, vel hæmorrhoides superuenerint, insaniæ solutio; vnam intelligit melancholiam, quæ fit ab humore melancholico, seriò asseuerans, si propter bilis, aut alterius humoris copiam æger insaniat, illi neque hæmorrhoidas aliquam opem fuisse allaturas. Istud vero vt planius intelligatur, sciendum est Hippocratem vti verbo τοῖσι μαινομένοισι, & iterum, τῆς μανίης λύσις; quod Theodorus, Hermolaus in Dioscoridem, ac Leonicenus generaliter ad insaniam referunt. Namque scribit Galenus omnes homines vti verbo μαίνεσθαι de iis, qui sine febre insaniunt: & alio loco ex proposito tractans omnes deprauatos motus principis facultatis, docet phrenitidas appellari deliria, quæ cum febre sunt, manias vero, quæ citra hanc fiunt: adeò vt mania sit quoddam veluti genus omnis insaniæ sine febre. Verum neque illud oportet ignorare, duas esse præcipuas species delirij sine febre, quas distinguunt partim diuersa symptomata, partim ac potissimum causæ, á quibus oriuntur: alteram melancholiam; alteram maniam nomine generis appellant: quod non debet alicui mirum videri, cum non solùm medici, sed etiam philosophi ab huiusmodi nominum ratione quandoque non abhorreant. Quod facit Aristoteles tum in aliis locis, tum maximè in Ethicis, vbi docet, iustitiam esse duplicem, alteramque nominat commune genus, alteram propriam speciem Sed insuper & illud est memoria repetendum, quod Galenus de humore melancholico scribit frequenter, nempe illum duplicem esse; alterum, quem vocat succum melancholicum, ac statuit esse fæcem sanguinis: alterum, quem nuncupat atram bilem, traditque fieri dupliciter, nimirum ex vstione vel flauæ bilis, vel succi melancholici; quarum illa est omniū pessima, hæc autem crassiore quidem, quam altera, constat substantia, sed tamen multum ab ipsius malignitate recedit. Demùm verò illud quoque oportet intelligere, alteram delirij speciem sine febre, quā melancholiam dicimus, verè fieri ex succo melancholico.

quem si

[Margin notes: 6. Aphor. com. 12. — 6. Aph. 21. — 2. de Sympt. caus. c. 7. init. Prorrh. — Lib. 5. c. 2.]

quem si propriè loqui velimus, non licet atram bilem appellare: alteram, quam maniam nominamus, gigni ex mordacibus, & calidis humoribus, qualis maximè est flaua bilis. Deliria (inquit Galenus) & omnes deprauati motus principis facultatis à prauis humoribus, aut celebri intemperie ortum habent. Nominantur verò phrenitides, quæ cum febre sunt: maniæ vero, quæ citra hanc fiunt. Hæ interim mordaces, & calidos sequuntur humores, qualis maximè flaua bilis est: sæpe etiam à calidiore cerebri intemperie nascuntur. Sola verò melancholica vocata deliria frigidiorem humorem pro causa habent. Cum igitur hæc ita se habeant, iure Galenus interpretatur hunc aphorismum, & affirmat Hippocratem minimè intelligere quoduis delirium sine febre, sed vnam duntaxat melancholiam, qui scribit ad hunc modum. Hic insaniam illam vocat, quæ propria melancholia dicitur, minimè illam, quæ fit ex bile. Quare illum mihi videor ita loquentem audire. Hippocrates vsus quidem est in hoc aphorismo illa voce, quæ vulgò apud cunctos homines solet significare quoduis delirium sine febre; verumtamen si res accuratè consideretur, verè ille vnam intelligit insaniam, quæ propriè melancholia dicitur, & quæ prouenit ex fæce sanguinis, quam succum melancholicum appellamus: minimè verò potuit intellexisse alteram speciem delirij sine febre, quam maniam dicimus, & quæ prouenit ex flaua bile exusta. Cum enim varices, & hæmorrhoides sint cumprimis aptæ ad recipiendos humores melancholicos, & crassos, qui melancholiam efficiunt, hinc iure fit, vt pellente eos, ac deturbante natura ad huiusmodi partes ignobiliores, homines à melancholia liberentur. Altera autem ex parte cum natura non soleat per eosdem locos purgare humores biliosos, & exustos, pro comperto habendum est, quantumuis superueniant & hæmorrhoides, & varices, talem naturæ conatum importunum esse, nec prodesse quicquam alteri delirio, quod ab huiusmodi fit humoribus, & mania dicitur: siquidem id iamdiu statutum, receptúmque est apud omnes medicos, si mouente natura talia purgentur per commoda, & idonea loca, qualia purgari oportuit (ea verò sunt quæ corpus infestant) huiusmodi vacuationem prodesse, quippe quæ morbum tollit, aut leuat; eámque ægrotos bene ferre, quod ita à vitiosis succis liberentur, fiántque leuiores: sin autem contra eueniat, adeóque vitiosi humores non vacuentur, talem vacuationem esse importunam, vtpote quæ morbum neque auferat, neque minuat; nec bene ferri ab ægrotante, cum non id quod infestat, sed aliud quidpiam educatur. Atque hinc maximè velim medicos, quos decet in artis operibus ea, quæ à natura probè fiunt, studiosè imitari, id præceptum diligenter tenere, vt in singulis morbis tales humores tentent vacuare, quales cum in iis, quæ spontè fiunt, vacuationibus excernuntur, prodesse constat. Itaque si pituita redundet, hanc modis omnibus vacuare oportet: si alterutra bilis infestet, abstinendem à pituita, & infestans bilis vacuanda: sic & humor sanguineus in corpore si modum excesserit, sanguinem vacuare oportet; quemadmodum & illius serum, si in corpore abundauerit. Sed redeo ad rem meam. Cum igitur doceant Hippocrates, & Galenus, résque ipsa confirmet, hæmorrhoidas cumprimis recipere, & purgare succum melancholicum, adeóque illarum purgationem ex vna parte quam maximè esse accommodatam ad illos curandos morbos, qui à tali humore oriuntur; ex altera autem vel parum, vel nihil cæteris prodesse, qui ab aliis humoribus generantur; profectò non satis intelligo, quam exquisi

2. de Sympt. causs. c. vlt.

1. phor. 2. & 23.

exquisitam rationem possint afferre nostrates medici hirudinarij, quamobrem cunctis curandis febribus, delectu omni, & discrimine remoto tam frequenter, & facilè huiusmodi venarum apertionem probent; nisi fortè velint omnes febres putridas ab vna melancholia ortum ducere: quam rem ipsi viderint.

Cæterùm egi hactenus cum aduersario, perinde ac si hirudines ad hæmorrhoidas applicatæ perpetuò possint melancholicum sanguinem detrahere, eandémque præstare operam, quam præstare solent hæmorrhoides sponte, ac natura fluentes. At verò puto hanc quoque rem longè aliter se habere: nam sicuti vniuersè vix fieri potest, vt vlla vnquam industria, vlla ars naturæ prouidentiam, ac solertiam exactè possit imitari, ita hac potissimum in re credo equidem huiusmodi artis conatum à naturæ vi, & præstantia multum deficere. Quare illud ante omnia censeo studiosè esse considerandum, magníque omnino interesse, hæmorrhoidésne sua sponte, & instituto naturæ tumeant, & pateant, an magis sine vllo naturæ proposito sint artificiosè aperiendæ. Quocirca legimus apud Hippocratem, hanc ipsam purgationem nonnullis morbis conferre, dummodo hæmorrhoides sponte superueniant, ac natura mouente sanguinem profundant: Galenúsque huiusce rei causam perpetuò refert in naturæ operam, & sedulitatem, quæ consueuit crassos, & melancholicos succos ad partes ignobiles pellere, & hac ratione morbos ex illis oriundos sanare, & inhibere: vt supra diximus. Quòd si nostri quoque hirudinarij hanc distinctionem, & moderationem adhiberent, vt suis hirudinibus vterentur, hæmorrhoidásque aperirent illo tempore duntaxat, cum suaptè natura tumescunt, aut præterea consuetam vacuationem retinent, maiore vtique excusatione digni forent; quando hoc modo viderentur naturæ propensionem imitari, & adiuuare. Quam profectò medendi methodum legimus Galenum docuisse, qui tradit hæmorrhoidas nunquam prouocandas esse, nisi antea sanguinem quandoque fundentes præsenti tempore supprimantur, eadem propemodum ratione, quam eliciendis quoque imminutis, aut retentis mensibus solet obseruare; vtramque vacuationem ferè perpetuò coniungens, eodémque præcepto complectens. Aut vena (ille inquit) incidenda est, aut aliquid, quod tantundem valet, agendum. Sanè tantundem possunt hæc; quibus hæmorrhoides sunt retentæ, si has aperueris: si menstrua consuetudo cessauit, hanc prouoces. Cum igitur medici omnes, quicunque ope hirudinum hæmorrhoidas aperire, atque hoc modo sanguinem mittere consueuerunt, quotiescumque vel à se ipsæ tumescunt, vel antea fluentes mox sunt retentæ, ac potissimum si morbus fiat ex humore melancholico, habeant aliquid excusationis, satísque probabili consilio nitantur; alteri certè, qui promiscuè hirudinibus vtuntur, quanquam hæmorrhoides in præsentia non tument quanquam nullo tempore tumuerint; aut sanguinem profuderint, quanquam alius à melancholico succus redundat, mihi quidem vt videntur, nullam excusationem neque iustam, neque probabilem habent, neque alicuius probati viri authoritate, aut certa ratione se tueri possunt.

Gen. Val. cap. 4.

Sed par est audire, quæ ipsi contra pro sua opinione solent in medium proferre. Primùm igitur aiunt, hæmorrhoidas esse vasa aptissima ad corporis vniuersi vacuationem: cum enim si rationi consentaneum, sanguinem, ex quouis loco ducatur, de toto corpore duci, vix dubium videtur, quin huiusmodi venæ amplissimæ, & in medio corporis positæ communem illius vacuationem perficere

cere

cere possint. Hanc fuisse affirmant mentem Galeni, qui identidem numerat hæmorrhoidas inter eas partes, quæ generaliter possunt corpus vacuare. Non longè abieris; conuenit (ille inquit) aliquando redundantes humores sensibiliter vacuare, aut vomitionibus, aut clysteriis, aut purgatoriis medicamentis, aut per lotia, aut per sudores, aut per sectionem venæ, aut per hæmorrhoidem, aut per vterum, aut scarificando, &c. Immò verò Galenus videtur tanti hanc facere vacuationem, vt illam constituat nonnunquam tanquam vicariam sectionis venæ, quod paulò ante indicauimus. Et quoniam facilè id quis potuisset obiicere, quod nos quoque iam monstrauimus, hæmorrhoidas scilicet vni purgando humori melancholico potissimum fuisse destinatas, aduersarij hanc obiectionem conantur diluere, affirmantes illas præterea totius corporis multitudinem, & omnes humores generaliter posse auferre. Ergò duos præcipuè proferunt locos Hippocratis, & Galeni: alterum, qui numerat nonnullos morbos, dolorem lateris, inflammationem pulmonis, & pleros que alios, à quibus non corripiuntur, qui hæmorrhoidas habent moderatè, ac decenter fluentes, quos quidem constat inter omnes ab vno humore melancholico non perpetuò generari: alterum, in quo Galenus expressè scriptum reliquit, hæmorrhoidas non propter vnam duntaxat causam fieri; modò ipsa natura melancholicum succum purgante, modò multitudinem vacuante. Demùm verò cum hanc ipsam mittendi sanguinis rationem multis efferant laudibus, hanc inter principales illi tribuunt, quòd leuiter, sensim, atque (vt ipsi loquuntur) furtim sanguinem surripiat, sine vlla virium iactura: qui testatum, compertúmque habent nonnullos, vel summopere debiles, ac ferè exanimatos à tali præsidio sæpenumerò insignem vtilitatem percepisse: Quare omni quidem tempore, tunc autem maximè, cum quis habet vires debiliores, prædicant vsum hirudinum esse cumprimis accommodatum, & necessarium. Ac tantò maior (inquit Argenterius) agnoscitur esse hirudinum vsus, quòd non solùm in validis corporibus, sed etiam in debilioribus, ac propemodum exolutis à febribus, etiam tutissimus est: quod ego sæpe expertus sum, & didici ab Hetruriæ medicis, dum Pisis medicinam profiterer. Hæc aduersarij, quantum intelligo, ad suam confirmandam opinionem solent afferre: ex quibus colligunt, hirudines ad venas hæmorrhoidas applicatas vniuersum corpus purgare, adeòque esse remedium ad curandos morbos, ac maximè febres à quouis putrescente humore oriundas, præclarè accommodatum.

6. Epid. sect. 2. comment. 2.

4. de Tuen. Val. 4.

6. Epid. sect. 3. 37.

6. Epid. sect. 5. com. 25.

Com. 3. in art. Med.

Verumtamen neque hæ rationes mihi quidem tales videntur, quæ apud viros doctos quicquam ponderis debeant habere. Quinetiam (vt liberè dicam) equidem censeo nostros hirudinarios magis leni quadam prudentia motos, quàm vlla ratione adductos huiusmodi medendi institutum probare, ac defendere. Nam cum viri solertissimi satis intelligant, venæ sectionem nescio qua præsentis temporis iniuria ita malè audire, vt plerique ægroti, adstantes, atque in primis mulierculæ eam libenter declinent, sæpius vel præsidij nomen horrescant, vt illi quoque istud periculum declinent, & propriæ famæ consulant, ad alios mittendi sanguinis modos confugiunt, quos plerique omnes non inuiti suscipiunt, & qui omni vacant infamia, nec medici existimationem offendere possunt. Sed ij memoria repetant; Deum Opt. Max. nostrarum cogitationum esse cognitorem, ac vindicem; neque solùm turpè esse, verùm etiam detestabile,

si quis

si quis inanis gloriæ, aut tristis auaritiæ stimulis excitatus simulandi, & dissimulandi artem exerceat, neque eam fidem, & ingenuitatem semper adhibeat, quæ hominem philosophum, & Christianum decet. Itaque infelices medici, qui cum aliis multis incommodis assiduè torquemur, tū rei capitalis ingratè, impieq; frequēter accusamur, ac ferè cogimur culpam interitus ægrotantium sustinere, debemus contra proprij officij conscientia nosmet ipsos sustentare, & consolari, neque vllo vnquam tempore ab iis discedere, quæ ratione, ac summorum virorum authoritate nobis iamdiu præscripta sunt. Sed redeo ad rationes aduersariorum. Id negari nec potest, nec debet, de quo inter omnes conuenit, missionem sanguinis, ex quauis parte ille mittatur, ad vniuersi corporis vacuationem pertinere: sed ait Galenus id non fieri similiter, ac celeriter ex omni vena. Quare alio loco laudat Hppocratis diligentiam, qui docet, in morbis acutissimis internam dextri cubiti venam secandam esse, vt quæ omnium velocissimè, & plurimùm principes partes euacuet. Et quicumque nihil putant interesse, hanc vel illam venam quis incidat, opinantes vndique fieri æquè efficacem totius corporis vacuationem, quorum Galenus mentionem facit aliquando, ij turpiter falluntur, & communem doctorum hominum consensum perturbant. Quandoquidem Galenus, & cum eo probati omnes medici volunt, vt variæ corporis partes laborent, ac res ipsa postulat, modò vnam, modò alteram venam secari, idque non minimi interesse. Quanquam igitur & nos fatemur non inuiti, venas hæmorrhoidas vtcunque vniuersum corpus posse vacuare, verumtamen si memoria repetantur, quæ sunt de hac re tradita superius, nemo item mihi potest negare, illas nec celeriter, nec tutò, nec probè talem, & tantam vacuationem perficere, qualis, & quanta plerumque est opportuna, & perficitur sectione venæ. Nec certè Hippocratis, & Galeni testimonia sunt ab huiusmodi sensu aliena. Primo loco numerantur ferè omnes corporis partes, per quas redundantes humores conuenit vacuare: ex quibus medicus seligit modò vnam, modò alteram, modò plures, vt fert opportunitas morbi, ætatis, habitus, consuetudinis, & rerum aliarū, quæ eandem habent rationem, in primis autem vt ducenda excrementa postulant. Quamobrem sicuti nonnumquam vtitur vomitu, si laboret venticulus; clystere, si excrementa contineantur in intestinis; quod pariter de cæteris partibus statuendum est, ita etiam fieri potest, vt ex vsu futura sit vacuatio per hæmorrhoidas, nimirum si illæ antea fuissent retentæ, si fortè morbus fuerit melancholicus, atque atram præcipuè bilem ducere expediat. Alioqui nisi hanc interpretationem recipias, vt fatearis necesse est, & vomitu, & clysteriis cunctos duci humores, & communem fieri corporis vacuationem. Quare equidem non satis intelligo, quomodo hic locus sit ab aduersariis. Porrò hæmorrhoides authore Galeno tantundem valent, si aperiantur, ac sectio venæ, hac speciatim adhibita cōditione, si antea sanguinem profundere consueuissent, & nunc sint restrictæ; quod rationi maximè conuenit. Etenim si accidat, vt propter retardatum, aut restrictum fluxum huiusmodi venarum aliquis laboret lassitudine ex cacochymia, cui sit adiuncta sanguinis plenitudo, de qua agitur loco ab aduersariis citato; vel alius præterea adsit morbus, vel affuturus timeatur, nulli dubium esse debet, quin illarum apertio futura sit opportunissima, & valitura tantundem, ac sectio venæ: vtpote quæ proximā causam morbi respiciat, & auferat. Quid enim tunc aliud agendum fuerat? Quippe est necessarium naturam pōdere insolito

2. de Vict. Ac. 10.
4. de vict. Ac. 25.
Adu. Erasistrateos c. 4.
6. Epid. se. 2. 2. com. 2.
4. de Tuen. Val. 4.

in solito oppressam, & afflictam illo deposito recreari, & restitui. Hoc item statuit Galenus de mensibus mulierum; qui eadem ratione, nisi retineantur, non debent prouocari. Verùm quid (obsecro) istud conuenit cum aduersariis, qui siue hæmorrhoides quodam tempore, siue nunquam fuerint apertæ; siue iam tumeant, siue non tumeant, ferè semper, nulloque adhibito iudicio consueuerunt suas hirudines administrare. Sanè mens Galeni à mente istorum mihi videtur esse longe aliena. Scio nonnullos doctos viros aliter ad hunc locum respondere, qui prorsus negant hæmorrhoidum apertionem eandem præstare operam, quam præstat sectio venæ. Quare arguunt Linacrum, quasi parum accommodatè Græcam vocem {ἀνάλογον} tantumdem valens, fuerit interpretatus. Verum mea sententia res est parui, fortè etiam nullius momenti. Non nego equidem, Linacrum fidelibus eam vocem vertere, illiusque vim magis explicare potuisse, si pro, tantumdem valet, proportione respondet, aut quid tale fuisset interpretatus: sed quouis modo eam vertas, eadem propè mihi videtur esse significatio. Namque Euclides, & Aristoteles exponunt analogiam, vt nomen sonat, æqualitatem rationis: ac si verè attendis, vnumquodque eorum, inter quæ cadit proportio, eandem fateberis in proprio genere vim habere. Sic apud ipsum Aristotelem in libris de Animalibus spinæ piscium proportionem habent ad ossa terrestrium animalium: sic squamæ pennis auium proportione respondent: sic alia passim non desunt exempla. Quocirca nostra nos responsione erimus contenti, quam credimus cum veritate, & Galeni mente prorsus consentire. Immò verò mihi videor posse hinc colligere certam regulam ex Galeni disciplina, venas scilicet hæmorrhoidas minimè proportionem habere ad sectionem venæ, nec esse aperiendas, nisi fuerint retentæ: namque Galenus illud scribit apertè, & adhuc apertius se ipse declarat inquiens, si non illæ fuerint restrictæ, haud esse aperiendas, sed illarum vice faciendam esse malleolorum scarificationem. At verò duo loci Epidemiorum videntur maiorem continere difficultatem: sed tamen cum certum sit viros grauissimos sibi omni ex parte, ac perpetuò conuenire, non est dubium, quin illi quoque possint commode ad veritatem referri, & explicari. Puto igitur Hippocratem priore loco sermonem habere de pleuritide, peripneumonia, cæterisque morbis, haud generaliter, sed de iis tantum, qui ab vno potissimum humore melancholico originem habent. Namque (vt Galeno placet) si hæmorrhoides fieri nullo modo possunt, præter quàm vno in primis coaceruato humore melancholico; si eædem superuenientes nequeunt iuuare delirium ex flaua bile oriundum, qui fieri potest, vt pleuritidem, peripneunoniam & alios morbos ex hoc ipso humore ortos possint præcauere. Galenus insuper hanc interpretationem manifestè confirmat, qui interpretans hunc locum, nonnullosque arguens, qui vocem {phagedæna} ad ventriculi vitium referebant, nimirum quando ille vehementer cibum assumit immodicè, nec satiari vorando potest; hæc habet. Porrò nonnulli phagedænas multorum ciborum esus esse voluerunt: quos & ipsos à vitiatis humoribus immodicos edendi appetitus excitantibus prouenire, & a nobis conceditur. Non tamen huius malorum succorum copiæ, sed melancholiæ potius hæmorrhoidas mederi statuimus. Quippe huiusmodi succorum frigidus acor talem ciborum appetitum excitans & in nonnullis hæmorrhoidas habentibus interdum inuentus est. Cum ergo Galenus confirmet

5. Elem. def. 4. 5. Ethic. c. 5.

6. Epid. sectio. 3. 37.

expresſè, venas hæmorrhoidas purgare minimè copiam malorum ſuccorum generaliter, ſed potius melancholicorum, quæſo quomodo pleuritis, peripneumonia, ac cæteri morbi, niſi ab iis ipſis humoribus melancholicis oriantur, poſſunt illorum opera declinari? Ac ſanè res mihi videtur manifeſtior, quam vt indigeat longiore explicatione. Venio ad poſteriorem locum cuius ſeries vniuerſa per nos Latinè reddita ita habet. Plurimi autem circumſcribentes ipſam per ſe ipſam propoſitam dictionem, principiũ ſequentis fecerunt; videlicet, nigræ bilis, vt ſimile hæmorrhoidi. Quod quidẽ igitur melãcholiæ ab hæmorrhoidibus iuuentur ex iis eſt quæ manifeſtè apparent: & multos vidimus ex eius ſuppreſſione melancholia correptos; aliquos verò non ſolum ſemel, vel bis, ſed & ter, & quater in melancholiam incidiſſe, ſimul ac conſtitit hæmorrhois: aliquos verò ſingulis annis in paſſionem incurriſſe, niſi anticipaſſent iuuari vel per hæmorrhoidem, vel per purgationem nigræ bilis. Plurimi quidem igitur ex his ſanguinem nigrum euacuant per hæmorrhoidem; non tamen omnes. Fit igitur non vna de cauſa hæmorrhois, ſed aliquando quidem ipſa natura purgante melancholicum ſuccum, aliquando verò multitudinem vacuante, ſicut in illis quoque, quibus ſanguis per nares effluit: eſt verò quum vena ob vim eius, quod in ipſam decumbit, adaperta abſque eo vt natura conſultò hoc faciat; propterea & quod euacuatur, interdum nigrum non eſt quamuis natura, vt nigrum euacuet apertionem faciat: contingit verò aliquando euacuato prauo ſuccedere id, quod vtile eſt, quando vas non prius ſit occluſum, ſed amplius adapertum manſerit. Iuxta propoſitam igitur dictionem non hoc dicere ipſum exiſtimandum eſt, quòd omnis hæmorrhois nigram bilem euacuet, & propter hoc melancholicos iuuet quidem facta, lædat verò cohibita, & quod aperienda ſit, ſi claudatur.

6. Epid. ſectio 5.25.

Hactenus Galenus; quem conſtat ſermonem habere de fluentibus hæmorrhoidibus. Itaque primum generaliter accipit, tanquam manifeſtum, & ab omnibus conceſſum, hæmorrhoidas iuuare melãcholiam; qui affirmat multos huiuſmodi purgationi ante aſſuetos, illa deinceps ſuppreſſa, fuiſſe melancholia correptos, & ſemel, & bis, & ter, & ſæpius; nõnullos incidiſſe in morborum quotannis, niſi tempore opportuno prius ſibi cauiſſent, aut aperta hæmorrhoide, aut expurgata nigra bile. Cuius quidem rei ſcribit aliás elegantem hiſtoriam de L. Martio viro illuſtri, qui cum ſingulis annis in melancholiam incurrere conſueuiſſet, ac medici illo tempore vulgò habiti principes, ſed reuera ignorantes, & ſtolidi pituitoſum, & bilioſum humorem purgarent, nec propterea proficeret quicquam, tandem conuocato Galeno, & illo authore, purgato humore melancholico, ſtatim eſt a melancholia liberatus: neque verò ſolum à præſenti morbo liber euaſit, ſed etiam facta deinceps purgatione, & vere, & nonnumquam autumno, numquã poſtea, ſumma cũ Galeni laude, eiuſmodi malo correptus eſt. Quoniam verò aliquis potuiſſet exiſtimare generaliter, ac perpetuo per hæmorrhoidas purgari ſanguinem melancholicum, ex quo multa abſurda potuiſſent contingere, idcirco hãc rem declarat diligentius aitque, plurimos quidem homines per haſce venas purgare nigrum ſanguinem, ſed tamen non id in omnibus, ac ſemper fieri. Quippe fit, vt hæmorrhois ſanguinem fundat propter duplicem cauſam; alteram, vacuante communem humorum multitudinem ſicuti iis accidit, quibus ſanguis per nares effunditur. Quod ad priorẽ attinet, ſatis docuerat in aphoriſmis

3. de Humoribus. 26.

propter

propter multitudinem, & crassitudinem sanguinis ora venarum aperiri, iocinore in ipsas fæculentum, & melancholicum sanguinem reiiciente, nec de ea longius agendum est. Quod verò pertinet ad causam posteriorem, placet Galeno sanguinem per hæmorrhoidas emitti adeo profusè, quotiescumque sanguis violenter, & facto impetu præcipitat ad eas venas, vt propterea facilè aperiantur. Id quod vsu venit præter propositum, & institutum naturæ: cuius rei illud certissimum est argumentum, quòd sanguis, qui educitur hoc tempore, interdum niger non est; cum tamen consueuerit natura propter eam maximè causam eiusmodi venarum apertionem facere, vt nigrum sanguinem vacuet. Sed aliquando etiam contingit, purgante natura, & vtiliter quidem sanguinem prauum, vt probus quoque deinceps sequatur & profluat, quando scilicet non in tempore vasa fuerint interclusa, sed tardius, quàm deceat, aperta permanserint. Porrò quæ hic scribuntur à Galeno, præter quàm quòd maximè congruunt cum ratione, quotidiana experientia possunt confirmari; nec puto esse aliquem in artis operibus vel leuiter exercitatum, qui non hasce varias fundendi sanguinis causas, & rationes animaduertit sæpenumerò. Ex iis tandem colligit Galenus, in proposita dictione Hippocratem non id voluisse, & docuisse, quòd quælibet hæmorrhois, & quouis modo aperta nigram bilem vacuet, & per consequentiam facta quidem iuuet, cohibita autem lædat melancholicos, ac propterea si contingat eam claudi, referendam esse: cum reuera hæmorrhoides tantummodo illo tempore, cum purgant sanguinem melancholicum, sint accommodatæ ad curandos, & præcauendos morbos, qui ab succis melancholicis oriuntur. Quæ sanè conclusio, & doctrina admodum conuenit cum iis, quæ ab eo tradita sunt, tum aliis locis, tum maximè commentariis Aphorismorum, quæ temerè hic non sunt repetenda. De hoc loco mihi libuit paulò plura dicere, quòd sciam, hirudinarios hoc potissimum Galeni testimonio suam fundare opinionem; sed quanta cum ratione id faciant, alij viderint. Nam sicuti constat omnes venas totos continere quatuor humores, & qualibet earum aperta communem vtcumque fieri corporis vacuationem; de qua re satis diximus superiore disputatione; ita altera ex parte puto manifestum esse in Galeni disciplina, & hic, & vbique venas hæmorrhoidas habere peculiarem prærogatiuam recipiendi, & purgandi cumprimis humoris melancholici, ac propterea iuuandi morbos, qui ab illo oriuntur: illud non addo, si hæmorrhoides interdum cæteros humores à melancholico deiiciant, eiusmodi vacuationem esse præter institutum naturæ, inutilem, ac periculosam, miniméque illi assuescendum.

Scire conuenit (inquit Galenus) non semper boni consulendum esse vt sanguis per infernas partes, & hæmorrhoidas effluat: sed tum denique cum nigra excernuntur, & cum hominis natura multum huiusmodi humoris accumulat; » alioqui natura non est tali vacuationi assuefacienda. Quippe quæ vtrumque » excessum periculosum habeat; & cum sanguis vltra modum excernitur, & cum » ex toto cohibetur. Sic Hippocrates generaliter pronunciat, sanguinem, qualiscumque sit, supernè ferri, malum esse; infernè autem bonum, dummodo ille niger deiiciatur, hoc est Galeno interprete, quando hominis natura multum huiusmodi accumulauerit sanguinem, &c. Quod si hæc naturæ lex ita se habet, iã satis debet constare, neque artem illius imitatricẽ debere, aut posse per hæmorrhoidas

3. de Humoribus. 26.

4. Aphor. 25.

communem corporis vacuationem adeò frequenter tentare, vt fieri hoc tempore videmus.

Demum venio ad eam principalem rationem, cui nitens aduersarius hirudinum vsum tantopere probat, atque extollit nimirum quòd talis vacuatio careat omni periculo, neque vllum viribus, quantumuis labefactatis, detrimentum possit afferre: quo præcipuè tempore, ac morbi progressione affirmat illarum vsum esse quammaxime commodum. Tametsi neq; hac in re satis ille sibi ipse constat, qui viribus etiam bene valentibus, statimq; principio morbi hirudinibus frequétissimè vti solet. Sed huiusmodi quoque ratio non ita magni ponderis apud me esse potest. Namque si quælibet missio sanguinis (quod antea iam satis confirmauimus) perpetuò robur virium desiderat, quamobrem hirudines detrahentes sanguinem habent hanc prærogatiuam, vt viribus etiam vehementer debilibus tutò possint administrari? Neque scio equidem, dummodo eandem sanguinis mensuram ducas, cur vires magis altero, quam isto modo reddantur infirmiores. Fieri sanè potest aperta vena principali, fortè etiam facto amplo foramine, adeòque proximè educto sanguine, veluti ex proprio fonte, vt vnà cum illo spiritus magis largiter, & copiose effluat, quam apertis hæmorrhoidibus. At verò eiusmodi virium debilitas, si Galeno credimus, leuissima censenda est, ac nullo negocio potest reparari. Immò etiam si quis serio velit hanc ipsam rationem virium, ac tutellam considerare, is fortasse non verebitur sectionem venæ hirudinibus anteponere. Si quidem in sectione venæ maximum id bonum est quod tuo arbitratu vacuationem potes sistere, ac rursum quo tibi placuerit tempore, iterum vt fluat permittere, sicuti res postulat. Contra autem vix puto fieri posse, vt irudines congruam, determinatamque sanguinis quantitatem eliciant, quæ ad vires habeat proportionem; quando non solùm præsenti tempore illis proximè ablatis, sed etiam post vnam, aut alteram diem, non satis obducta vulneri cicatrice, aut propter alui deiectionem, aut propter aliam causam vulnera quandoque refricatur, & aperiuntur, adeoque tantam sanguinis copiam profundunt vt nullis medicamentis non sine insigni virium iactura possit cohiberi. Age verò; finge quempiam febre, aut alio morbo laborantem, qui vires habeat imbecillas, simulque vacuationis indigeat. Quid nam docet Galenus per id temporis faciendum esse? An fortè vsum hirudinum, & hæmorrhoidum apertionem commemorat? An magis instituta ea ratione curandi quam vocat per epicrasim, bis, ter, & sæpius iubet venam secandam esse; de qua re diximus antea, quod est satis. Præterea verò cum hæmorrhoides naturæ ductu, ac per se fluentes melancholicum sanguinem plerumque deiiciant, mihi prorsus non cõstat, an illæ apertæ hirudinibus possint hunc ipsum humorem emittere; eandemque operam præstare. Namque verè ego non verebor affirmare totos sex & triginta annos, quibus sine intermissione medicinam facio, quamuis diuturna adhibita obseruatione, me numquam vidisse hirudinum opera crassum, & atrum sanguinem fuisse ductum, vno in perpetuum fluente sanguine flauo, ac propemodum rubro, quem puto esse partem illius tenuiorem. Id quod fortasse propter eam maximè causam fieri solet, quod hirudinum vulnera sint angustiora; quàm vt crassior ille sanguis possit pertransire. Ac sanè cum statutum sit Galeno, ac cæteris bonis medicis, ad mittendum sanguinem melancholicum illam esse adhibendã cautionem, vt foramẽ venæ latè pateat, vix licet cogitare, quo

4. de Præs. pul c. 12.

tare, quomodo angustissima istæc foramina ad hanc ipsam rem sint accommodata. Ex quo factum est, vt non defuerint medici illustres partim antiquiores, partim recentiores, atque inter cæteros proximo superiore tempore Franciscus Frizimelica, meus præceptor, vir numquam satis dignè laudatus, qui censent aperiendis hæmorrhoidibus ferrum longè hirudinibus esse anteponendum: cum ita liceat nostro arbitratu grandiusculum vulnus infligere, vnde crassus humor liberius, & facilius possit exire. De quorum sententia aliàs diximus. Audio equidem industrios quosdam medicos ante hirudinum administrationem calente aqua locum fouere consueuisse, qui hac præparatione asseuerãt sanguinem crassiorem facilè deduci. Sed & huiusmodi inuentum re ipsa deprehender vanum esse, ac superstitiosum, si quis id voluerit perpendere, & experiri Namque si hæmorrhoides non tument, nullusque à natura sanguis in illas demittitur; quam tenuitatem licet expectare succi crassioris, qui nullus adest? Deinde tametsi illæ sunt tumidæ, & sanguis est crassus, qualem præparationem potest afferre aquæ fomentum in extremis partibus positum, & quod altius nequit penetrare? Galenus quidem, atque illum deinceps imitatus Auicenna docent eam partem, cui sunt adhibendæ hirudines, antea nitro, vel (vt aliis placet) sanguine alicuius animalis fricandam, aut vnguibus scalpendam esse: quamobrem; nimirum vt illæ facilius, & auidius adhæreseant: post item quam hirudines exciderint, cucurbitula, vel si id non licet, fotu per spongiam adhibito vtendum esse: vt scilicet locus, qui ab hirudine natura frigidiore, nec non ab aëris iniuria est refrigeratus, incalescat, & quod ab ea venenatum relinquitur, omni ex parte ducatur. Quamobrem neq; istæc fortasse cogitatio vlla vel ratione, vel experientia potest cõfirmari. Verùm vt hæc se res habeat, mihi profectò mirũ videtur, quamobrem qui huiusmodi hæmorrhoidum purgatione tantopere gaudent, non illas prouocare malint sectione venarum inferiorum, scarificatione, crurum, ac postremo externis positis medicamentis: qui multiplex illarum aperiendarum modus sicuti antiquioribus medicis fuit valde frequens, ac familiaris, ita fortè censendus est ad eam rem vehementer accomodatus. Sed nobis, qui nouitate mirandum in modum delectamur, iam vetera omnia sordent.

Ex iis quæ disputaui hactenus, satis vnicuique potest constare missionem sanguinis ex venis hæmorrhoidibus per hirudines curãdis febribus putridis non esse adeò commodam, & congruentem, vt tam frequenter, quam vulgo fieri solet, debeat administrari. Potissimum verò id potest, ac debet certò constare, si tale remedium cum altero insignis & summo remedio, cum sectione venæ comparetur, Quod quidem etsi puto non indigere longiori confirmatione, ac præcipuè apud illos, qui memoria velint repetere indicationes curandi huius morbi à Galeno positas, iamque à nobis diffusè explicatas, tamen ad informandos, & confirmandos animos nouitiorum, rursum mihi liceat vnum, aut alterum scopum ex gr. in medium proferre, ac perpendere. An vlli dubium potest esse, quin prohibita transpiratio, vnde proximè generatur putredo, multò celerius, facilius & felicius adiuuetur secta vena cubiti, amploque (quod boni omnes medici imperant facto foramine, per quod igneus, fuliginosusque vapor expirare probè potest, quàm adhibitis hirudinibus venis hæmorrhoidibus, quæ (vt modo diximus) paruo suo, & angusto morsu vix vllam hac in re operam possunt præstare? Præterea scribit Galenus febres putridas rarò fieri, quin ex parte aliqua determinata, quasi quodam foco oriantur: quotidiana ex ventriculo; quartana ex 1. Ad Glauc. 5.

liene, tertiana ex iecinore. Quòd si in febre biliosa, quæ maiori ex parte solet contingere, rationem iecoris oportet habere, vt sanè, ac præcipuè oportet, secum cogitet hirudinatius, sectane vena basilica dextri cubiti, an hirudo ad hæmorrhoidas applicata maiorem vtilitatem sit allatura? In reliquis se facilè vnusquisq; potest exercere. Ad hæc licet addere & alia quædā non spernenda pericula, quæ nonnunquam ex vsu hirudinum solent originem habere. Námque fit non rarò, vt hinc natura assuescat, & discat transmittere ad eas partes tāquam ad sentinam totius corporis, cunctos humores vsque adeò violenter, & immoderatè, vt huiusmodi fluxio vix cohiberi possit: ex quo & iocinoris, & ventriculi, & totius corporis vires dissoluuntur sępenumerò; mali fiunt habitus; ac speciatim progressione temporis sequuntur vlcera putrida, cacoethe, & quas fistulas appellant, eaque prorsus difficilia, & periculosa. Sed & hæc, & alia fortasse id genus, nolo exaggerare longius, & amplificare, ne videar nimis auidè istud remedii genus insectari, qui non ignoro, vt dixi initio, illud quandoque haud leues vtilitates attulisse, ac propterea cupio illius abusum dumtaxat corrigi minimè vsum ex toto infirmari, atque deleri.

Sed hanc partem finio. Cum authoribus Hippocrate, & Galeno venæ hæmorrhoides præcipuè fuerint à natura destinatę purgationi humoris melancholici; cum numquam liceat eas prouocare, nisi antea fuerint retentæ; cum illæ, si quando expedit, secta vena inferiore, scarificato crure, ac variis medicamentis opportunè, & facilè aperiantur; cum hirudines angusto suo foramine hauriant partem sanguinis subtiliorem; cum membri speciatim laborantis ferè nullam rationem habeant, cum transpirationi prohibitæ, vel angustam; vel nullam viam faciant; cum plerumque incertam sanguinis mensuram ducant; cum postremò non leuia pericula nunnumquam secum afferant; concludendum puto, ac summa cum ratione, huiusmodi remedium, venæ præsertim sectioni comparatum, curandis febribus putridis minimè tam commodum, opportunum, ac tutum vulgò creditur, illudque rarò admodum, & non sine delectu, ac iudicio à medico vtente ratione administrandum esse. Cæterùm postremò hoc loco, tamquam additamentum, mihi libet seriem quandam apponere, quam memini apud Arabem quendam medicum me legisse aliquando, quæ fortasse à præsenti instituto non videbitur aliena, illi potissimum; qui his hominibus plurimùm tribuit, eorumque doctrina delectatur. Itaque Rabbi Moyses in consilio ad Soldanum Babiloniæ melancholia laborantem ex propria lingua, vel magis interpretis hæc habet. Qui verò medicorum dixit, quod si flueret sanguis ex venarum otificiis nunc, sicuti alio tempore fluxus, quod recederent ista accidentia, hoc verùm est; in quo non est dubium: quoniam sanguis iste, qui procedit, non est nisi fæx sanguinis, & eius superfluitates, quas natura expellet propter malitiam eius per aliquam viarum crisis. Qui verò dixit, apertionem orificiorum venarum fieri per sessionem in aquis, qui hoc faciunt, error est, nec seruus concedit hoc modo aliquo propter multas causas, quas ostendit. Prima est, quòd illæ medicinæ; quas facerent, vel aquæ, in quibus sederet, calidæ sunt, & necessario calefacerent complexionem, & inflammarent humores. Secunda est, quia natura, quando aperit has venas, competenti modo aperit, eas, secundum quod oportet; sed cum medicinis, vltra quàm oportet, aperiuntur, & multiplicatur fluxus sāguinis, qui difficilis erit constrictionis; quod non accidit, quando per se fluit, quamuis

uis fluat multoties,& non valeat constringi. Tertia est, quoniam istæ venæ quando aperiuntur per se, exit ex eis, quod exire oportet: natura enim expellit ad extremitates, & virtus expulsiua excitata est ad expellendum; sed quando aperiuntur per has, tunc fluit quod non debet fluere. Sed dico vniuersaliter quòd non oportet nos accedere ad hoc artificium; nisi loca sint apostemata, & augmentetur earum dolor valde: tunc enim oportet eas aperire cum medicina, donec exeat ex eis, quod immissum est illud de sanguine, qui locum apostemauit; & erit actio nostra tunc quasi ex imitatione naturæ. Sicuti inconueniens est ante tempus aperire apostema, & educere quod in eo est, sic non conuenit, quòd faciat Dominus noster modo aliquo. Quòd si sponte cótingat fluere, sicuti multoties facere consueuit, non intendat illud aliquo modo, nisi res grauaret multum, & vltra mensuram restringeret. Hæc Moyses. Ex qua quidem narratione alioqui impolita, & barbara multa colligi possunt de re, quam agimus, præcepta salutaria, & quæ sententiam nostram non parum possunt confirmare. Hactenus de hirudinibus.

DE CVCVRBITVLIS SCARIFICATIS.

Iam tertio loco sequuntur scarificatæ cucurbitulæ, quæ pariter magnos habent propugnatores, ac patronos, atque hoc tempore cum in aliis morbis, tum maximè in febribus administrantur frequentissimè. De his diximus nostro libello de Peste; sed quambreuissimè, vt locus ille postulabat: nunc vero nobis liceat in eodem argumento rursum versari paulò accuratius.

De hoc remedio plerique loquuntur admodum confusè & variè: nam cum veteres medici frequentet mentionem faciant scarificationis malleolorum, quam summis efferunt laudibus, aiuntque proximè accedere ad sectionem venæ, multi non solum plebeij, sed etiam nobiliores medici putant incisas cucurbitulas, & scarificationem malleolorum vnam, & eandem rem esse. Inter quos ipsum quoque Auicennam possumus numerare, qui identidem scribit cucurbitulas esse vicarias sectionis venæ; ac speciatim locum Galeni, qui manifesto pertinet ad scarificatos malleolos, explicat, & accommodat ad ipsas cucurbitulas, quasi nihil inter se differant. Et ventosæ (ille inquit) quæ cruribus superponuntur? sunt minutioni propinquæ, & mundificant sanguinem, & prouocant menstrua. Et ei quidem, quæ ex mulieribus alba existit, & rara sanguinem habens subtilem, ventosæ in cruribus positæ sunt meliores, quàm phlebotomia, quæ fit in saphena. Sic Hieronymus Cardanus (cuius vel inscitiam, vel malitiam nequeo dissimulare) non solum quosdam Galeni locos de malleolorum scarificatione malè interpretatur, ac refert ad incisas cucurbitulas, sed etiam nimis licenter, ac temere scriptutam peruertit suo arbitratu, qui scribit ad hunc modum. Si sanguis plurimùm abundat, vena secanda est, vel aliquid ei æquiualens moliri oportet. Sunt autem quæ æquiualent sectioni venæ, retentarum hæmorrhoidum apertio, vel mensium suppressorum, vel in quibus nihil est tale, malleolorum cū cucurbitula scarificatio, inquit Galen. in 4. de Tuen. Valetud. Quippe certum est ibi Galenum cucurbitulæ nullam prorsus mentionem fecisse. Sic alij passim occurrūt, de quibus non est, vt longiorē mentionem faciamus. Ac fortasse ex cōmuni huiusmodi persuasione præcipuè factum est, vt hoc tēpore sit adeò

Lib. 1. fer. 4. c. 21.

Lib. 1. contr Med. Tra. 3 c. 16.

Cap. 4.

frequens cucurbitularum administratio. Etenim cum præ cæteris Galenus apertè constituat scarificationem malleolorum, tanquam vicariam sectionis venæ, quicumque censent vulgatam scarificationem per cucurbitulas nihil ab ea scarificatione differre, ij non sine ratione videntur huiusmodi remedium posse tueri. Et sanè in consultationibus de mittendo sanguine, frequenter licet audire medicos abhorrentes à sectione venæ, atque in locum illius substituentes scarificatas cucurbitulas, qui hoc potissimum argumento nituntur, quòd Galenus scriptum reliquit scarificatas cucurbitulas tantumdem posse, eandémque operam præstare, quam præstat sectio venæ.

At verò si quis voluerit diligenter animum adhibere; id (puto) non inuitus fatebitur, rem se aliter habere, atque istæc duo præsidia, scarificationem (inquam) malleolorum, & quæ vulgò fit cum cucurbitulis, non parum à se inuicem dissidere; id quod etsi ex variis vtriusque vsibus, & scopis, ex vario item modo administrationis, & aliis argumentis debet satis vnicuique esse perspicuum ex eo tandem potest intelligi manifestissimè, quòd Galenus, Oribasius, cæterique omnes de vno, & altero præsidio agunt separatim. Immò verò si velimus rem ad vnius Galeni disciplinam referre, vsque adeò certum est istæc duo præsidia esse diuersa ac dissimilia, vt contendant nonnulli, nusquam illum scarificatarum cucurbitularum mentionem fecisse: ego quidem (nisi me fallit memoria) id semel tantum, aut bis memini apud ipsum me obseruasse: quando nimirum scriptum reliquit incipientibus; & vigentibus capitis grauitatibus, ac doloribus reuulsionem per cucurbitulam in occipite positam interdum solam, interdum etiam cum scarificationibus prodesse: & iterum, cum ex Archigene scarificatarum cucurbitularum mentionem facit, quas efficaciores appellabat. Sed non abs re fuerit de scarificatione quoque nonnulla altius repetere, & accuratius exquirere, cùm res sit admodum difficilis, longè maximi momenti, & à nemine, quem sciam, adhuc satis explicata.

De Sang. Miss. c. 19.

3. de Loc. Aff. c. 4.

De scarificatione scribit Galenus, & ad summam tres præcipuos vsus docet istius remedij; vnum, qui pertinet ad propriam vacuationem partis, si quando inflammatione, duritie, tensione, aut alia affectione laborat, quæ humoris in ea contenti, & impacti vacuationem postulet: ad quem modum scribit in alopecia, carcunculis, abscessibus, & aliis morbis huiusmodi auxilium vtiliter adhiberi: in quo quidem modo scarificationis illud perpetuò debet obseruari, vt corpus iam fuerit expurgatum, nec humores fluant adhuc; alioqui imminente periculo, ne malum magis irritetur, & duplicetur: alterum, qui spectat ad reuulsionem, quotiescumque materiam ex aliis partibus in alias traducere volumus. Sic manu laborante scarificamus crura; cruribus fluxione tentatis scarificamus brachia, vel (vt placet Hippocrati) venas aurium posteriores: sub quo genere deriuatio quoque comprehendi potest: iis tertium addit, cum materiam in corpore redundantem minuere nobis consilium est: id quod affirmat fieri potissimum vnis cruribus scarificatis; atque istud maximè videtur probare, vbi redundantia prouenit à materia, quæ vacuari antea consueuerat, veluti si hæmorrhoides supprimantur: qui non censet expedire sæpius in anno venam incidere. Hic porrò tertius vsus præ cæteris omnibus fuit valde familiaris ipsi Galeno, qui scribit non semel, plenitudinem commodè auferri, aut secta vena, aut infernis partibus scarificatis, & loco prorsus notabili hæc habet; Euacuatio omnium humorum æqualiter,

13. Meth. c. 5.
6. Epid. sect. 5. t. 1.

æqualiter, quæ exquisitissima est, fit per venæ sectionem: proxima autem huic est, quæ per malleolorum fit scarificationem, vt nos facere consueuimus. Galeno subscribunt Aëtius, cæterique omnes, quicumque de hac re disputant, vt nihil præterea notatione dignum afferant. Sed neque illud est prætermittendum, quod idem Galenus nos docet, ipsam nempe scarificationem, cum multas habere possit differentias, in tres tamen commodè posse referri. Quippe huiusmodi cutis; & subiectæ etiam carnis diuisio, ac vulneratio multiplex, vel tenuis est, ac superficiaria, vel contra maior, ac profundior, vel inter duas longitudine, & profunditate medium locum obtinet. Quibus omnibus Galenus testatur se vsum fuisse in abscessuum curatione. Quæ scarificationes in superficie fiunt, non trahunt è longinquo, vix quicquam reuellunt, aut deriuant, sed in summa tantum cute hærentem humorem educunt: quæ longæ sunt, & profundæ, plurimum sanguinis exhauriunt, adeò vt animi deliquium aliquando inducant, reuellunt è partibus etiam remotissimis, deriuántque validissimè: quæ ambarum sunt mediæ, earum pariter incommoda declinant, ideóque aliis debent præferri, quotiescumque scarificationis vsus inciderit. Verùm cæteris prætermissis modis, & vsibus scarificationis, de quibus agere non est præsentis instituti, ad illam scarificandi rationem redeo, quæ pertinet ad communem corporis vacuationem, de qua præcipuè nunc agimus.

Recenti memoria scripsit de huiusmodi præsidio Amatus Lusitanus, qui arguens omnes medicos, præter Hispanos, qui illud prorsus negligant, veteribus medicis, ac potissimũ Galeno tantopere probatum, valde affirmat scarificationem brachiorum, & tibiarum in puerulis præclarissimam operam præstare, ac proinde rationem docet istiusmodi operationis, quam profitetur se primùm docuisse chirurgos Ferrarienses, ac Germanos inferiores, cum illa antea numquam vsi fuissent. Scribit enim ad hunc modum; Iubeo protinus crura scarificare, prius ea per spongiam fouentes aqua calida, & ad poplites ligata, ac ad vsuras euocato sanguine eas sæpe harundine fissa percutiendo, &c. De malleolorum scarificatione itidem proximis diebus libellum scripsit Io. Iacobus Mannus medicus eruditus, qui moratus quamplurimos annos in Ægypto, ac Syria, in quibus locis istud remedium administratur frequentissimè, primùm deplorat negligentiam, & inscitiam nostratium medicorum, qui prætermiserint iamdiu, ac neglexerint præsidium tam vtile, & ad vitam hominis necessarium, quod prætermitti sine maximo Reipub. detrimento non potest: deinde inter cætera, quæ agit, nititur probare, scarificationem malleolorum esse longè diuersam ab ea scarificatione, quæ positis cucurbitulis vulgò fieri solet. Ac postremò demonstrat Barbaræ illi genti vsitatam administrandi remedij rationem, quæ in summa talis est; vt nimirum pars scarificanda calente aqua lauetur diutius, ac foueatur, paulò infra genu ligetur arctè, eo modo, quo incisuri venam ligamus brachium, demúmque incidatur, ea seruata incisionum ratione, quam ex Antyllo refert Oribasius, & cuius nos quoque olim mentionem fecimus. Qua quidem forma scarificationis affirmat Mannus summa cum dexteritate, citissimè, & citra dolorem sanguinem mitti largè nostro arbitratu. Ad quem modum testatur celebrem quendam medicum Turcam ægroto cuidam sanguinem misisse ad libras tres, prorsúsque maiorem illius copiam demere adhuc potuisse. Cum ego istæc intelligerem, vixque animo concipere possem, tam grandes, ac multas incisiones, quadrage-

Centu prima. Cui. med. 19.

nas circiter, vt audio, nullum propè afferre dolorem, cupiebam rem denuo cognoscere exquisitius, ac de ea certior fieri. Cum igitur, dum hæc scriberem, ad nos proximè rediisset ex Ægypto Prosper Alpinus excellens medicus, qui Alexandriæ cum Veneto Consule nonnullos annos moratus est, nihil habui antiquius, quàm vt illum conuenirem, ac de tota re studiosè percunctarer. Alpinus idem propemodum affirmat, quod Mannus: ad illud autem, quod me potissimum malè habet, vix nimirum credi posse talia, ac tanta vulnera vel nullum, vel admodum leuem efficere dolorem, respondet eam partem, quæ debet scarificari vsque adeò contundi antea, & vapulare, vt omnem ferè sensum amittat: qui pariter verè testatur omnes homines, vel ipsas mulieres, ac puerulos magna cum tolerantia, & facilitate huiusmodi remedium perferre. Ego verò (vt liberè dicam) in iis nequeo planè acquiescere: nam (vt interim cætera prætermittantur) in loco scarificando adhuc implicatus hæreo non parum: siquidem certum est & Lusitanum, & Barbaros eam cruris partem scarificare, quæ sura nobis appellatur, eam scilicet pulpam musculorum, quæ posteriorem tibiæ sedem obtinet, & quam Græci, quia veluti tibiæ venter est, γαστροκνημίαν nuncupant: contra verò Galenus ferè perpetuò videtur commemorare vnam scarificationem malleolorum, quos constat in infima sede tibiæ contineri; vt pro comperto habendum sit, hasce duas partes varias esse, & non parum inter se dissidere. Scio equidem nonnullos interpretes accommodare hanc vocem {σφυρὰ} ad suram, vel tibiam, sed quàm benè id faciant, alij iudicium ferant. Neque item ignoro, Galenum quoque ipsum aliquando vsurpare nomen σκελῶν id est, crurum; sed forte qui cæteris omnibus locis frequenter, & expressè mentionem facit scarificationis malleolorum, tunc quoque voluit intelligere hanc ipsam postremam cruris partem; cum alioqui Græci veteres medici, vt idem testatur Galenus, de huiusmodi nominibus essent parum soliciti, neque illorum proprietatem exquisitè seruarét. Quòd si quis velit per malleolum esse intelligendam suram propter vicinitatem, quam hæc cum illo habet, is sciat eam suræ partem, quam isti consueuerunt scarificare, esse longè viciniorem popliti, quàm ipsi malleolo, vt propterea magis accommodatè scarificatio poplitis, quàm malleoli dici deberet: immò verò non defuerunt nonnulli interpretes, vt Valla apud Homerum Iliad. N. qui poplitem suram interpretantur. Hæc non iniuria mihi videntur nescio quam suspicionem facere, hanc suræ scarificationem non eam esse, quæ priscis temporibus fieri consueuerat, & quam malleolorum scarificationem appellabant. De qua tamen controuersia non ausim quicquam certi asseuerare: namque altera ex parte, si velimus hanc rem seuerè æstimare, & ipsos malleolos, scarificare, eam scilicet partem, quæ (ni fallor) proxima est malleolis, cum illa sit ferè tota excarnis, atque (vt docent Anatomici) tum aliis multis neruis, tum vno potissimum insignis magnitudinis disseminata, qui ex neruis vltimarum vertebrarum lumborum, & ex primis sacri ossis conflatus est, vix concipi animo potest, quomodo tot, & tantæ incisiones in eiusmodi partem possint infligi; quin dolorem insignem, nonnunquam conuulsionem, & alia pericula pariant. Illud addo, ex parte arida, & exangui aut vix, aut ne vix quidem sanguinem mitti posse adeò largè, vt veteres affirmant, & præcipuè Galenus, qui scribit, (vt paulò ante notauimus) hanc mittendi sanguinis rationem proximè accedere ad eam, quæ fit sectione venæ. Quamobrem illud repeto, quod aliàs quoque testatus sum, mihi pergratum fore, si quis

Com. 2. de Fract. 6 6.

ſi quis ad veterum, ac præcipuè Galeni mentem huiuſce remedij adminiſtrationem probè doceat, reipſa demonſtret: quemadmodum pariter magnopere expeto iamdiu, vt ſectio venæ poplitis renouetur, ac priſtino vſui reſtituatur: cum ſanè dolendum ſit vehementer, hoſce duos modos mittendi ſanguinem tanti momenti (quæcumque fuerit cauſa) iam multos annos obſoleſcere, neque hodie reperiri aliquem, qui vel ſectionem venæ poplitis, vel ſcarificationem malleolorum verè poſſit demonſtrare. Cæterùm vtcumque hæc ſe res habeat, de qua vnuſquiſque vt volet, ſtatuat, ſentiàtque, illud addo poſtremùm, hanc ipſam malleolorum ſcarificationem, quantumuis benè adminiſtretur, mea quidem ſententia non ita generaliter, ac ſine diſtinctione valere ad omnia, ſicuti iſti prædicant. Namque ſi Galeni præcepta de hac re tradita diligenter animaduertimus, ille eſt præcipuus vſus iſtius remedij, quotieſcumque redundantia prouenit à materia, quæ antea per hæmorrhoidas, vterum, aut alium locum vacuari conſueuerat: deinde non illud quemlibet corporis habitum, non quamlibet humorum copiam, non denique omnes partes laborantes æquè iuuat, ſed omninò iudicio, ac delectu opus eſt: quippe Galenus ſermonem habens de iis vacuandis mulieribus, quæ retentas habent menſtruas purgationes, ita ſtatuit, in candidioribus malleolorum ſcarificationem, in nigrioribus venæ ſectionem magis congruentem eſſe. Vtriuſque autem modi rationem reddens, Quoniam (ille inquit) priores ſanguinem magis tenuem ſolent coaceruare; poſteriores craſſiorem, & magis melancholicum congregant. Atque id fortè veluti exemplum quoddam ab eo poſitum eſt, quod ille facere ſolet ſæpenumerò: quaſi doceat vniuersè ſcarificationem malleolorum non poſſe craſſum, & melancholicum ſanguinem detrahere, ſed tenuem duntaxat, adeóque in iis corporibus conuenire, quæ his minimè illis abundant humoribus. Ac fortaſſe eandem cogitationem habuit Auicenna, vbi ſcriptum reliquit ventoſas plus extrahere ſanguinem ſubtilem, quàm groſſum; & ipſarum iuuamentum in corporibus groſſis habentibus ſanguinem groſſum, & paruum eſſe, quoniam ex iſtis non extrahunt ſanguinem, ſicuti oportet, immò qui ex eo vehementer eſt ſubtilis, & cum difficultate. Sic Galenus alio loco tradens rationem curandæ iſchiadis genitæ propter copiam ſanguinis, qui in venis coxæ continetur affirmat ſic affectis ſectionem venæ poplitis eſſe commodiorem, quàm malleoli, neque iſtos à malleolorum ſcarificatione venæ poplitis eſſe commodiorem, quàm malleoli, neque iſtos à malleolorum ſcarificatione manifeſtè iuuari. Sic alia multa exempla ex hac diſciplina poſſent proferri; ſed iis volo eſſe contentus: de quibus, ac generaliter de iſto præſidio cupio lectorem paulùm cogitare, ac ſi libet, propriam ſententiam dicere, vt hac etiam in re veritas eruatur, & ars medica hoc quoque faciat incrementum.

De Sāg. Miſſ. c.11.

Lib.1. fen.4. de prop.

De ſang. Miſſ. c.18.

Sed venio ad principalem inſtitutam controuerſiam, nimirum ad vſum cucurbitularum in febribus. Cæterùm videmur nihil certi ſtatuere poſſe, niſi primùm intelligamus ex vna parte, quamobrem cucurbitulæ fuerint inuentæ, quas vires habeant, & qualis debeat eſſe modus illarum vtendarum; ex altera autem memoria reperamus indicationes curandi febres putridas, & quid illarum principio, facto opus ſit: namque ex huiuſmodi collatione tota iſtæc diſceptatio videtur nullo negocio poſſe definiri. Quod igitur pertinet ad inuentionem cucurbitularum; Hac ratione (inquit Galenus) & cucurbitula, ſtrenuum planè auxilium, eſt inuenta, tum vt foras euocentur, quæ ſunt in alto, tum vt eximantur atque eruantur, quæ iam in ſcirrhum abeunt. Vires item cucurbitularum

13. Meth. Med. c.19.

Lib. de Hirud. Reu cuc. &c.

idem Galenus explicat copiosè hisce verbis. Cucurbitula exhaurire materiam, dolores soluere, phlegmonem minuere, inflationes discutere, appetentiam cibi excitare, ventriculo imbecillo vires restituere, animi deliquia leuare, si quæ profundas partes fluxiones infestent, eas transferre, ac siccare, sanguinis eruptiones prohibere, & quicquid menstrua vitiauerit attrahere, iisque alleuationem præstare potest. Ac demum commodum, tutúmque modum vtendi cucurbitulis ille idem explicat hac serie. Cucurbitulæ purgatis prius corporibus vtiles quidem, sed in plethoricis prætermittendæ sunt: idemque initio phlegmones, si ea vel cerebrum, vel cerebri membranas, vel alias corporis partes occupauerit, seruandum est, eisque abstinendum. Sed cum nihil amplius adfluxerit, totúmque exinaniuerimus corpus, & vsus rei inflammatis, vel mouendæ, vel amoliendæ, vel extrorsum abstrahendæ tulerit, illas adhibebimus. In his quoque affectionibus, dum gignuntur, non quidem membris ipsis, quæ cœperint laborare, sed eis, quæ laborantibus coniuncta sunt, reuulsionis gratia cucurbitulæ sunt imponendæ. Hactenus Galenus; cui consentiunt Aëtius, Paulus, Oribasius, ac cæteri, quos facilè vnicuique licet consulere, & ad hunc locum transferre. Ex his constat in summa, præcipuam cucurbitularum facultatem, & actionem esse trahendi ad partem, cui imponuntur, adeóque in corporibus plethoricis, neque antea purgatis illarum vsum esse omnino inutilem, fortè etiam perniciosum. Ac profectò si rei naturam velimus considerare, nulli dubium esse potest, quin huiusmodi præcepta sint veracia, & vndique rationi consentientia, vt neque indigeant longiore confirmatione. Quod autem pertinet ad indicationes curandi febres putridas, de quibus iam satis superque diximus, illud tantum satis fuerit nunc in memoriam reuocare, eam scilicet indicationem principem locum inter cæteras obtinere, quæ demonstrat corpus esse ante omnia vacuandum, fluxum obstruentium succorum compescendum, omniaque transpirabilia esse reddenda: adeò vt nisi ista præcedat, vix liceat reliquis satisfacere, quæ deinceps sequuntur. Ex iis nemo est qui non possit certam colligere conclusionem; cucurbitulas in febribus id præstare, quod non expedit; neq; id præstare quod expedit; ac propterea non solùm nō conuenire, sed nonnũquam vehemēter obesse. Atqui mihi videor audire aduersarium respondentem; cum planè sit notum, duplici ratione cucurbitulas administrari; altera quando citra scarificationem, cutéque integra ad corpus admouentur, quas plerique cucurbitulas leues, vulgus siccas appellat; altera quando præterea accedit scarificatio: quæcumque de cucurbitulis tradita sunt à Galeno, ac reliquis, omnia pertinere ad cucurbitulas sine scarificatione, quas constat inter omnes non posse plenitudinem minuere, neque conuenire, nisi corpora antea fuerint inanita, neque ad febres curandas quicquam valere: at verò longè aliter statuendũ esse de cucurbitulis cum scarificatione; quæ quidem cum manifestè sanguinem detrahant, & interdum copiosè, non
Lib. 2. c. 11. sine ratione videntur posse totum corpus vacuare, fluentes humores reuellere, atque id agere, quod agit sectio venæ. In qua sententia videtur inter cæteros fuisse Celsus, qui huiusmodi cucurbitularum administrationem probat, quotiescumq; ex vena sanguinem mitti vires non patiuntur. Atque istud confirmat vsus medicorum propè omnium quotidianus, qui cucurbitulas cum scarificatione pro sectione venæ vti consueuerunt frequentissimè.

Verumtamen etsi non ignoro periculosum esse discedere à communi, & præiu-

dicata opinione, fortasse hæc responsio non videbitur alicui admodum magni esse facienda. Etenim si corpus refertum sit multis humoribus, negari non potest, quin cucurbitula cum scarificatione trahere valeat ad partem, ad quam apponitur, & cætera incommoda secum afferre, quæ afferre solet cucurbitula sine scarificatione. Immo etiam fit verisimile maiorem tractationem fieri, & maiora imminere mala de cucurbitula incisa, quàm de altera sine incisione. Quocirca Galenus vtroque modo interdicit illarum administrationem ante vniuersi corporis vacuationem; qui loco superius indicato hæc habet; Incipientes autem, » & vigentes capitis grauitates, ac dolores à plenitudine reuulsio per cucurbitu- » lam in occipite positam, vel solam, vel cum scarificationibus iuuat: verùm to- » tum corpus antea vacuatum esse oportet. Ex quo factum est, vt nullibi curandis » febribus, vel aliis morbis principio huiusmodi rationis mittendi sanguinem mentionem faciat. Nam quantum equidem potui obseruare hactenus, censeo ita habendum esse; cucurbitulas applicatas ad partes superiores propriæ magis, quam communis vacuationis gratia fuisse institutas; ac nullo modo veteres medicos propè omnes, potissimumque Galenum consueuisse ad generalem vacuationem sanguinem mittere, nisi sectione venæ, & malleolorum scarificatione. De Corn. Celso, & communi medicorum vsu non habeo quid dicam, qui permitto libenter de hac re vnumquemque sentire, ac iudicium ferre suo arbitratu.

De hac re disputationem instituit Hieronymus Mercurialis, quem virum celeberrimi nominis, tum propter singularem humanitatem, suauissimósque mores, tum propter præclarissimam eruditionem iamdiu diligo, ac summa prosequor beneuolentia. Et quoniam cum illo de huiusmodi controuersia mihi non omni ex parte conuenit, libet rursum cum viro amicissimo amicè, & beneuolè quasi actum agendo disputare. Itaque Mercurialis in Consult. Medicis nuperrime editis thesin proponit; De Cucurbitulis dorso non cruribus in febribus applicandis: mox quædam præfatus rem aggreditur. Ego verò transcribam quosdam præcipuos locos, qui illius mentem declarant, & ad rem meam quam maximè pertinent: deinde meas quasdam, veluti notationes apponam illarum rerum, de quibus cogor ab illo dissentire. Post procemium, hæc scripta sunt. *Consi.95.* {Quorum hæc inquies: vt intelligas eum in omnibus propè febribus, & præser- » tim quas pestiferas suspicantur, adhibendi cucurbitulas cruribus, & scarificandi » à nonnullis (vt audio) etiam Venetiis obseruatum licet priscis medicinæ au- » thoribus minimè ignotum fuisse constet, haud quaquam tamen in huiusmodi » morbis ita adhibitum inuenio.} Arist. & Auer. nos monent, quæstionem multiplicem non esse proponendam perinde, ac si vna esset, sed ante omnia adhibendam esse distinctionem, vt ne diutius versemur in nominum & rerum ambiguitate. *1.de Cal.100 7.Met.36.* Cum igitur satis apertè (ni fallor) ex iis, quæ hactenus sunt à nobis exposita, constare vnicuique possit, vulgatam rationem mittendi sanguinis per cucurbitulas longè esse diuersam à scarificatione antiquorum, id quod ipse quoque Merc. posterius animaduertit, maximè opportunum videbatur omnium primùm huiusmodi ambiguitatem auferre, & explicatè declaret, vtrum hunc vel illum mittendi sanguinis modum intelligeret: id quod eo magis faciendum fuerat, quòd non desint hodie, potissimum Venetiis, qui sine cucurbitulis audent crura scarificare, insignem copiam sanguinis detrahere, ac veterem scarificationem malleolorum æmulari. Videtur ille quidem sermonem habere de vulgari duntaxat

taxat ſcarificatione per cucurbitulas; ſed tamen altera ex parte ſum neſcius, quomodo aſſeueret iſtiuſmodi vſum priſcis medicinæ authoribus minimè igno-
» tum fuiſſe, cum fortè neminem antiquum, & probatum authorem poſſit pro-
» ferre, ſi vnum excipias Auicennam qui poſitis ad crura cucurbitulis, mox ea ſca-
» rificauerit, ſicuti vulgò noſtrates medici facere conſueuerunt. { Dicunt iſti
» (quemadmodum mihi relatum eſt) vt ſua iis omnia aliquibus imaginibus or-
» nent; vbi ſuſpicio eſt febris prauæ, aut peſtiferæ, nullum præſidium vtilius, ac
» præſtantius eſſe, quàm crura ſcarificare, rurſúmque valde pernicioſum eſſe ſca-
» pulis, atque dorſo eaſdem adhibere; id quod probare ſe putant, & ratione, &
» anthoritate:ratione, quia ſi ſcapulis adhibeantur, attrahunt ad cordis regionem
» à toto corpore; nec non magis vitales ſpiritus exhauriendo, vires, quarum in
» peſtiferis maxima cura gerenda eſt, deprimunt: ex aduerſo cruribus ſi adhi-
» beantur, à corde vehementius omnem veneni vim trahere, vires non admodum
» labefactare, & plenitudinem tollere. Quòd plenitudinem tollant, Galeni ſen-
» tentia 4.de Tuen.Val.1.& Oribaſij lib.de Cucurb.& ſcarif.probant &c. } Quid alij ſentiant non multum laboro; Ego quidem, vt meam ſententiam repetam, ita habendum cenſeo, & in febre maligna, & in omni morbo, ſi quando non licet venam ſecare, ex vna parte commodè crura ſcatificari,ex altera autem pernicioſè ſcapulis, & dorſo cucurbitulas adhiberi. Et quamuis de vtráque concluſione plura ſint à me dicta hactenus, quæ fortè ſatis eſſe deberent, nihilominus de re valde vtili mihi liceat iterum breui ſermonem habere. Primùm itaque dicamus de crurum ſcarificatione. Mercurialis tres ponit aduerſariorum rationes; primam, huiuſmodi præſidium vehementius à corde omnem veneni vim trahere; ſecundam, vires non admodum labefactere; tertiam, plenitudinem tollere: quarum deinde confutationem aggreditur: Atque illud ante omnia generaliter præfatur, ſe non poſſe hunc medendi modum probare, cum neque Galenum, neque alios illuſtres authores reperiat ita obſeruaſſe, & ſit admodum veriſimile, ſi rationi conſentaneus, aut experientia comprobatus fuiſſet, Galenum inter cæteros nunquam fuiſſe illum ſilentio prætermiſſurum; atque eo magis, quòd totum ſanguinis mittendi negocium ita perfectè abſoluit, vt poſteris quicquam amplius deſiderandi occaſionem omnem eripuerit. Verùm ſi huiuſmodi valeret argumentatio ad conuellendam crurum ſcarificationem, illa itidem faceret ad redarguendas cucurbitulas in dorſo poſitas:quandoquidem nullus illuſtris medicus, omnium minimè Galenus huiuſmodi præſidij mentionem facit; quod ſanè iam ſatis monſtrauimus. Sed facilè deprehendet hanc rem ſe aliter habere, quicumque voluerit vel parum animum adhibere, & ea memoria repetere, quæ paulò ante ex eo nobis tradita ſunt. Verùm ſingulas
„ rationes perpendamus ordinem ſeruantes Mercurialis. { Quod enim ad ple-
„ nitudinem pertinet, fateor Galenum nonnumquam innuiſſe plenitudinem
„ cruribus ſcarificatis exinaniri, ídque à magno Raſe. 7. Cont. apertè con-
„ firmatum inuenire: at potiſſimum vbi illa plenitudo ex materia euacuari ſolita,
„ ſicuti in menſibus, aut hæmorrhoidibus ſuppreſſis orta ſit, quemadmodum ait
„ Antyllus. } Nos iam ſatis demonſtrauimus Galenum non ſolùm nutu, ſed verbis expreſſis, & perſpicuis aſſeuerare plenitudinem minui per crura ſcarificata. Quòd autem huiuſmodi præſidium illam tantummodo plenitudinem minuat, quæ facta ſit ex materia vacuari ſolita, ſicuti euenit in ſuppreſſis menſibus, aut hæmorrhoidibus, vt placuit Antyllo, id equidem puto eſſe longè alienum

à mente, & doctrina Galeni. Inficias profectò eundum non est, quin crurum scarificatio in primis sit valde accommodata ad prouocandum menses, & hæmorrhoidas, adeóque ad minuendam plenitudinem, quæ propter huiusmodi sanguinis retentionem orta fuerit, vt nos quoque iam declarauimus: sed nec debet negari, quin ea generaliter possit qualemcunque plenitudinem minuere, non modò ex materia euacuari solita, sed quomodocunque oriundam; sicuti item de sectione venæ dici potest, quæ plenitudinem ex retenta aliqua vacuatione, & cæteris omnibus modis ortam præclarè potest vacuare. Ad quem modum scribit Galenus si corpus plethoricum fuerit: sanguinem mittendum esse, aut vena incisa, aut cruribus scarificatis. Cuius doctrinæ illustrè exemplum dedit Apollonius, qui testatur sibi ipsi crura scarificasse, duásque ferè sanguinis libras detraxisse. Nam in loco illo 4. de Tuen. Val. cum dicat solùm se probasse antea, crurum scarificationem plenitudinem soluere, cúmque ab ipso disiunctiuè pronunciatum sit, coniecturam non exiguam facit, ita intelligendum esse vt sanguinis redundantia primò soluatur venæ sectione, & loco eius crurum scarificatio suppleat, quando ipsa impeditur. } Mercur. solet vbique esse perspicuus: verùm hoc in loco tam perplexè loquitur, vt certè ego illum non satis intelligam, adeò vt mihi fecerit suspicionem, librarios his describendis aliquem errorem commisisse. Fuerat illi propositum probare ad mentem Galeni, crurum scarificationem esse tantummodo accommodatam ad minuendam plenitudinem coaceruatam ex retentis mensibus, vel hæmorrhoidibus. Quoniam verò hic locus videbatur huiusmodi sententiam refellere, illum conatur interpretari, de qua interpretatione alij iudicium faciant. Ego quidem (nisi me omnia fallunt puto Galenum tam planè, & apertè loqui, vt non indigeat longiore explicatione. Et cum aliàs ego quoque diffusè hunc locum tractauerim, quem puto esse cap. 4. non 2. in quo nulla scarificationis, aut sectionis venæ fit mentio, mihi in præsentia satis fuerit illa in memoriam reuocare, quæ ad rem præsentem pertinent. Curabat Gal. lassitudinem vlcerosam, ac post varia de hac re tradita præcepta, inciderat in sermonem mittendi sanguinis; qui loquitur ad hunc modum. Si lassitudo adhuc infestat cum sanguinis copia, aut vena incidenda, aut aliquid, quod tantumdem valet, agendum. Sanè tantumdem possunt hæc; quibus hemorrhoides sunt retentæ, si has aperueris: si mulieri menstrua consuetudo cessauit, hanc prouoces: si quibus horum nihil est, malleolos scapello incidas. Itaque in hoc affectu docet Galenus sanguinem mittendum esse, vel secta vena, vel alio præsidio, quod tantumdem possit, aut sit analogum (vt ille Græcè loquitur) sectioni venæ. Atque vt ne aliquis hæsitaret, qualianam sint istæc præsidia, quæ tantundem possint, aut quando expediat vel illud, vel hæc aggredi, se ipsum interpretatur, & vtrumque docet: qui scribit esse tria, quæ sectioni venæ possunt respondere; primum, si retentæ hæmorrhoides aperiantur: secundum, si suppressa menstrua prouocentur: tertium, vbi nulla hæmorrhoidum, vel mensium sit facta retentio, si malleoli scalpello incidantur. Quæ quidem doctrina tantum abest, vt Mercur. sententiam confirmet, vt potius illam penitus euertat. Quomodo enim crurum scarificatio potissimum destinata est ad tollendam plenitudinem ex retentis hæmorrhoidibus vel mensibus ortam, quod ille contendit; cum hoc tempore non liceat illam administrare, immò verò illius vsus sit certus, ac definitus, quando nec menses, nec hæmorhoides

13. Meth. cap. 5.

rhoides retentæ fuerint? Quæ sequuntur deinceps, ac probant crurum scarificationem multis modis sectioni venæ esse inferiorem, ego recipio lubentissimè, Sed an colligere hinc licet crurum scarificationem non esse remedium præstantissimum, ac proximè accedere ad vim, & dignitatem sectionis venæ? „ { Nunc vide an ratio vlla cucurbitulas dorso applicari dissuadeat, an potius cru- „ ribus conueniant (loquor de febribus, vbi nec hæmorrhoides prouocandæ sint, „ nec menses, quia in his casibus ego quoque non ipsis, sed Galeno consentio, fre- „ quentissiméque vti soleo.) Nam si à corde trahendum est venenum (vt dicunt) „ certè cucurbitulæ potius regioni cordis, & dorso apponi debebunt, quando qui- „ dem Gal. 3. de Loc. Aff. aduersus Archigenem disputans dicebat, propterea in af- „ fectibus siccis cordis huiusmodi remedium non conuenire, quia cum à profun- „ dis partibus trahant, cordis humores magis consumunt, atque exsiccant; vt hæc „ sola ratio satis persuadere possit, cucurbitulas ibidem affixas magis pestem à cor- „ de aliò deflectere. } Ego vero video rationem, quæ mihi persuadet, & cæteris omnibus debet persuadere, cucurbitulas nullo modo ad dorsum apponendas esse: & illa est, quam docet Galenus, nimirum quòd nunquam licet vel dorso, vel vlli parti illas adhibere, nisi prius totum corpus vacuatum fuerit: quam quidem iam satis à nobis demonstratam, nolumus in præsentia pluribus exaggerare. Sed redeo ad Mercur. Ille hactenus conatus est probare scarificatas cucurbitulas non esse cruribus adhibendas: nunc probare intendit illas commodius dorso adhibendas esse: & summa probationis potissimum nititur authoritate Galeni; quem locum mihi liceat parumper examinare. Disputabat Galenus aduersus Archigenem, qui in quadam epistola ad Marsum, qua illi consulebat, vt patri memoria restitueretur, voluit capiti adhibenda esse remedia, cum tamen ipse de suæ sectæ sententia principem animæ facultatem non in cerebro, sed potius in corde sedem habere dixerit. Et cum inter cætera præsidia scripserit cucurbitularum appositione vtendum esse, hoc speciatim remedium arguit, quòd cucurbitula capiti admota nulla ratione possit memoriam reuocare. Sed illud addit; neque etiamsi thoraci adhibita fuisset, se rationem inuenire potuisse, cur Marsi patrem iuuasset. Et cum Archigenes minimè explicasset, vtrum cum scarificationibus, an citra has cucurbitulam thoraci admouere voluerit, Galenus demonstrat illam vtróque modo appositam fore importunam. Cum enim affectus (inquit Gal.) possit esse frigidus, & siccus, sanguinis quidem detractio ad extremum ducit periculum: solis autem cucurbitulis, atque integra cute calefaciendi gratia vtendum est: siquidem attrahunt ad sese humorem ex imo; id quod sicco affectui maximè contrarium est. Hæc (ni fallor) aperta est explicatio huius loci, quæ quidem mihi videtur parum fauere sententiæ Mercur. Cum enim Gal. manifestè confirmet, quod aliàs sæpenumerò restatus est, cucurbitulas non alio nomine, quàm caloris excitandi gratia vtiles esse, illásque ab imis corporis partibus ad sese humores trahere, ac propterea in sicco affectu cordis illas thoraci admotas non probet, ego quidem non satis intelligo, quomodo cucurbitulæ ad thoracem, & dorsum appositæ possint in febre, morbo calido & sicco, ali- » quam vtilitatem afferre. { Ad hæc Auic. commendat scapulis adhibitas cucur- » bitulas, tanquam basilicæ sectionis vicem gerant: similiter in sputo, & fluxu san- » guinis ad pulmones, eò quòd sanguinem ad partes spirituales excurrentem auer- » tant; vt ob id etiam putandum sit conuenire, vbi periculum imminet, ne ad cor

3. de Loc. Aff. cap. 4.

putridus

putridus sanguis confluat. } Quid sentiat Auic. non ego multum laboro, qui hac ipsa disputatione demonstraui, illum hac in re nõ benè Galeni mentem assequutum fuisse, ac malè sentire, immò verò authorem fuisse, vnde cæteri prope omnes illo posteriores malè sentiant. Itaque illius decreta vbicumque dissentiunt à Galeno, & ratione apud me nullius sunt authoritatis. { Neque me illud mouet, cucurbitulas à toto corporis ambitu trahentes posse ad cor quoque trahere, & idcirco forsan Auic. scripsisse cordis tremorem efficere, quia cucurbitulæ vndecumque ponantur, numquam ad profunda; sed à profundis semper ad extimas partes trahunt, vt Cels. Gal. & Auic. dicunt, ipsaque ratio ostendit &c. } Cucurbitulas trahere à profundis ad partes externas, quibus adhibentur, constat inter omnes: vtrum verò ex omnibus partibus internis, ac præcipuè cuti proximis, minimè ad illas trahere possint, non ita videtur constare. Ac sanè, si res ipsa consideretur, ego vix, aut ne vix quidem puto fieri posse, vt cucurbitula regioni cordis adhibita à profundis partibus, & à toto corpore ita humores ad cutem trahat, quin simul ad ipsum cor tracti humores perueniant, & maiorem in id fluxionem cõcitent: quod à Gal. traditum est, qui sermonem habens de externis medicamentis accommodatis ad cor, pulmonem, & thoracem, hæc habet; Quippe foras trahere potius, quàm reprimere in eo debemus: Itaque etiam cucurbitula vtiliter iis, qui sic laborant, si prius sint vacuati, applicabitur. Si verò abundantia succorum, quam vocant plethoram, in his sit, non magis ex pulmone in pectus aliquid excrementi transfert, quam ex toto corpore attrahet in vtrumque. 11. *Meth. c.* 17

Alioqui liceret in inflammatione cerebri, & eius membranarum iecoris, & reliquarum internarum partium statim cucurbitulas ad illas apponere; quod est tam alienum ab omni ratione, vt pro comperto habeam ne ipsum quidem Mercurialem virum in medicina cum docenda, tum facienda memini secundum, istud aliquo tempore suos auditores docuisse, aut curandis ægris opere comprobasse. Cum potissimum Galenus variis in locis, qui nequeunt ignorari, huiusmodi medendi abusum grauiter, & perspicuè reprehendat: nam libello de Cucurbitul. hæc habet. Cucurbitulę iis, qui antea vacuati sunt vtilitatem afferunt: si enim plethorici fuerint, illis non vtimur. Eadem verò ratione, & in cerebri, & eius membranarum phlegmonis, in principio malorum cucurbitulis non vtimur, quemadmodum nec vlla alia in parte phlegmone obsessa. Verùm vbi nihil iam influit, vniuersumque corpus antea vacuatum est, opusque est, aut mouere, aut amoliri quod in laborante phlegmone particula existit, aut foras trahere. Quòd si non licet ante corporis totius vacuationem aliqua in parte vti validis frictionibus, lotionibus, sinapismatis, vstionibus, vlloque medicamento, quod valeat rarefacere, mollire, trahere, dissipare, quod certissimum est Galeni decretum, qua ratione alij cucurbitulas primùm in febribus imponant supernis partibus, ego haud planè intelligo. { Porrò (ait Mercur.) si cruribus cucurbitulæ affigantur, manifestum est vel nullo modo, vel multò minus, quàm superiori regioni affixas, posse à corde, à quo longius distant, diuertere præterea dolorifica, & grauis est operatio, vt Rases, & Albucasis, quorum authoritatem Apollonij fide minorem non duco, verè dixerint syncopem facere, ac multum corpus debilitare: quod præsertim euenit, si

„ in magna copia sanguis mittatur, vt commendauit Apol. alioquin si paucus „ sanguis ducatur, vt facere istos audio, quid aliud est, quàm ægros miserè, & sine „ fructu torquere? nec non authorum, quos sequuntur, dogmata, vel non intelli- „ gere, vel deprauare? } Redit Mercur. ad crurum scarificationem: & quatenus pertinet ad primam rationem, propter quam censet illam importunè administrari, si memoria repetantur leges reuulsionis à Galeno traditæ, vtique fatendum erit crurum scarificationem, propter hanc ipsam causam, quòd illa distant longius à corde, longè maiorem ab ipso reuulsionem posse perficere, quàm si scarificentur partes illis proximæ; siquidem istæ magis ad deriuationem, sicuti illæ ad reuulsionem sunt perpetuò magis accommodatæ. De altera autem ratione, mea sententia, non authoritate Rasis, & Albucasis, sed sensu, & experientia iudicium faciendum est. Ego quidem verè possum testari, cum millies crura iusserim scarificari, & cum cucurbitulis, & sine cucurbitulis, quamplurimos ægrotos tam patienti animo, & placidè eiusmodi perferre dolorem, vt nullis lamentationibus commoueantur; in nullo autem syncopen, vel insignem corporis debilitatem sequutam fuisse; quod planè est consentaneum rationi, ac satis posset demonstrari, si quàm facile, tam necessarium foret. Nec quicquam dubito, quin alij quoque idem sint confirmaturi, quicumque id remedium solent administrare. Post hæc Mercurialis refutat opinionem illorum, qui existimant scarificationes, & cucurbitulas scarificatas easdem fuisse apud medicos antiquos; cui equidem omni ex parte consentio; qui meo commentario de Peste hunc ipsum errorem iam pridem animaduerti, & hac disputatione rursum indicaui, vt superuacaneum videatur de hac re longius agere.

Ego igitur cum censeam scarificatas cucurbitulas supernis partibus impositas nullum planè officium in curatione febrium, sæpius maleficium facere, altera ex parte puto illos maiore niti ratione qui eas apponunt ad partes inferiores, ac potissimum crura, dummodo multa, insigniaque infligant vulnera, & veterem malleolorum scarificationem æmulentur: namque sum in hac opinione, quotiescunque vel per ætatem, vel per aliud impedimentum non licet venam secare, eatenus vulgarem istiusmodi scarificationem posse tolerari, quoad aliquis præstò sit, qui legitimam malleolorum scarificationem nos doceat, & ad vsum sciat reuocare. Etenim quanquam pro comperto habendum est, nullam scarificationem, ne ipsam quidem malleolorum, eas vtilitates posse afferre, que in febribus tantopere expetuntur, de quibus iam diximus non semel; tamen non ausim negare, hanc quoque mittendi sanguinis rationem posse tum aliquam operam præstare, tum certè nullum incommodum efficere. Atque hic sanè modus mittendi sanguinem, cum videri possit ad quamplurimos satis accommodatus, tamen videtur mihi longè accomodatissimus ad infantes, & pueros, quibus accedente naturali quadam substantiæ dissipatione satis esse potest quælibet sanguinis vacuatio. Præterea verò nos cucurbitulis multum tribuimus, illarumque vsum maximè probamus, si quis ad mentem Galeni, scilicet post totius corporis vacuationem illis vtatur, ac diuersis in partibus, ad mitiganda cumprimis ea symptomata, quæ fluentibus multis & humoribus, & vaporibus non leue facessunt negocium sæpenumerò, qualia sunt capiti dolor, delirium, vigiliæ, & alia huiusmodi: nam facta insigni reuulsione, & deriuatione humoris adhuc fluentis, vel fluxi, testantur medici, & longa experientia confirma

confirmatum est, illas præclarissimam operam præstare. Finem facio; dummodo meritus sectioni venæ locus relinquatur, me istud remedium prudenter, & commode administratum non damnare, sed eorum duntaxat abusum reprehendere, qui neglecta propemodum sectione venas, generaliter, nullóque adhibito delectu perpetuò cucurbitulis delectantur.

FINIS DISPVTATIONIS PRIMÆ.

ALEXANDRI MASSARIA

IN SCHOLA PATAVINA MEDICINÆ PRACTICÆ DOCTORIS PRIMARII.

Disputatio Secunda.

DE PVRGATIONE PRINCIPIO MORBORVM.

DVo relata sunt à Galeno maxima omnium, & præstantissima remedia, quæ in morbis vehementibus solent à Medicis administrari, sanguinis missio per venam sectam, & purgatio per medicamenta. Cum autem de priore actum sit superiore disputatione, accuratè quoad fieri per nos licuit, ratio omnis exposcere videtur, vt de altero quoque in presentia dissseratur: cum illud pariter & vsu sit maximè vtile, immò verò necessarium, & doctrina abstrusum atque difficultatibus longè maximis inuolutum. Quo fit, vt in dies videre liceat, medicos tum docentes, tum medicinam facientes, hac ipsa in re, quæ ad purgãdi rationem pertinet, magnopere dissentire. Quamobrem est mihi propositum in præsentia, secunda hac Disputatione quæstionem hanc tractare, ac pro viribus absoluere, vtrum principio morborum liceat exhibere purgantia medicamenta. Sed ante omnia nonnullæ voces, ac termini distinguendi sunt, & explicandi, vt res dilucidè pertractetur, & planè intelligatur, quid illud sit, quod in quæstione versatur. *2. Aph. cõ. 29*

Itaque Principium morborũ tripliciter legimus apud Galenum vsurpari: vno modo pro prima eorum aggressione; quod quidem simplex est, nullámque habet latitudinem: altero, pro eo spatio, quod vsque ad tertiam, vel quartam diem extenditur: tertio pro parte morbi totius, cum scilicet in principium, augmentum, statum, & declinationem fit diuisio; quod signa manifestæ coctionis definiunt. *1. Aph. com. 12. 1. De Cri. c. 19. 1. in 1. Prorrh. com. 1*

Nos autem in præſentia principium morbi accipimus iuxta tertium ſignificatum; quod quidem cum ita circunſcribatur, vt nulla in eo manifeſta ſigna concoctionis appareant, quid per concoctionem intelligamus, explicandum eſt.

Porrò de concoctione quamplurima ſcripta extant non ſolùm à veteribus, ſed etiam à recentioribus, quos adire poteſt, quicunque huius argumenti pleniorem tractationem deſiderat. Nunc illud mihi ſufficiat ex diſciplina Ariſtotelis, & Galeni, concoctionem nihil aliud eſſe, quàm mutationem, ſiue alterationem quandam, quæ ab innato corporis calore perficitur, quæ vna eſt perpetuò, & in qua vnicus finis proponitur, nempe rei coquendæ aſſimilatio. Verùm ſicuti vna ſemper, atque eadem eſt concoctionis ratio, vnus, atque idem illius author calor natiuus, ita ſi quis illa attendat, in quæ ille agit, duæ præcipuæ coctionum differentiæ ſtatui poſſunt. Namque ſi coctioni res ſubiiciantur, naturæ familiares, vt verti poſſint in ſubſtantiam nutriti, qualia ſunt alimenta, vna hæc eſt principalis, vera, ac propria concoctio quam Galenus definit eſſe alterationem ciborum in propriam, & conuenientem qualitatem eius, quod nutritur. Contra verò ſi calor agat in materiam, quæ minimè, vt altera, ſit benigna, & animanti familiaris, quales ſunt humores morbum efficientes, tunc altera conſurgit coctionis differentia minus vera, ac propria, in qua (vt ſcribit Galenus) quod aſſimilatur paucum eſt, quod autem ſemicoctum, & ſupervacaneum relinquitur multum. Etenim licet ab vno, atque eodem calore, & ad vnum, eumdemq́ue finem vtraque fiat, tamen propter varietatem ſubiectæ materiæ, vnde accidit plerumque vt natura propoſitum ſibi finem non aſſequatur, iure debent diuerſam appellationem ſortiri. Illam propriè Hippocrates, & Galenus πέψιν hanc πέπανσιν ſiue πεπασμὸν vocant: quanquam non ſum neſcius Ariſtotelem, Galenumque ſæpius non ſolùm priorem alimentorum, ſed etiam poſteriorem prauorum ſuccorũ vnico nomine πέψιν indifferenter appellare conſueuiſſe. Vna igitur natura vnicam rei coquendæ aſſimilationem proſpiciens, illius coctionem perpetuò molitur: Quòd ſi materia ita ſequens, facilis, ac familiaris fuerit, vt ſimilis reſtituendæ ſubſtantiæ fieri poſſit, optima tunc perficitur concoctio, in qua plurimum aſſimilatur, minimum excernitur. Ex altera autem parte ſi materia adeò fuerit aliena à noſtra ſubſtantia, vt illa ad hunc modum nequeat aſſimilari natura tamen eam ſuperans, & expugnans aliquam illius aſſimilationem, qualemcumque tandem ſtudet aſſequi: id quod fit, quando aſsimilari non potuit, dum redditur ſaltem naturæ alioqui ita obediens, ac ſubdita, vt formam, & ornatum quendam recipiat, vnde corpus quam minimè lædat, tum verò vt facilius, & accommodatius. Porrò ſicuti duo ponuntur genera coctionis, ita & duo genera cruditatis ſtatui debent: altera, quæ opponitur πέψει, coctioni alimentorum: altera, quæ opponitur πεπασμῷ, coctioni excrementorum. Illa eſt in humoribus ſe habentibus ſecundum naturam, qui in coctione alimenti citra naturam ſanguinis ſubſiſtunt perfectamq́ue elaborationem non ſunt adepti: atque hi quidem propriè ſunt humores frigidi, & craſſi, qui poſſint in alimentum conuerti, vt dulcis pituita. Hæc autem eſt in humoribus, ſe habentibus præter naturam, morbumq́ue facientibus, qui nondum à natura ſuperantur, nec prorſus benigni ſunt, & animanti familiares, neque etiam omnino alieni. Sanè iſtęc, & in primis quæ pertinent ad poſteriorem coctionis differentiam, Galenus multis in locis, ſed vno admodum notabili dilucidè

3. de Na. Fac. 4. & 7. l. de Sym. diff. 4. & al.

1. Epid. ſe. 2. com. 44.

1. Epid. ſect. 2. com. 44. 45. 4. Metheo 1. & 3. de criſ. Art. Medic & al.

dilucidè explicat, & confirmat; quem, propterea quòd instituti mei propositum maximè tuetur, mihi licet ad verbum transcribere. Nempe Hippocrates biliosa cruda ita appellauit, quoniam & excrementorum coctionem appellat, quanquam mutata nutrire non possunt, vt bilis vtraque, & qui Græcè ἰχῶρες dicuntur: veruntamen quoniam & talia vincit natura, cocta quidem Hippocrates vocare consueuit huiusmodi excrementa, quæ à natura ipsa euicta sunt; cruda autem quæ non sunt euicta. Ob id & pus in inflammationibus, quæ concoquuntur, fieri ait, quanquam nulla pars ex pure alimentum accipiat, veluti accipit ex crudis appellatis, & pituita, quæ reliquum perfectionis assequuta, & prorsus cocta, corpus nutrire possunt. Sic igitur bilosorum humorum coctio existit, vt sanguinis, qui in inflammatione est, in pus migrantis, intelligentibus nobis coctionis nomen in suo vniuersaliori significato. *2. de Rat. Vict. Mo. Acut. 44.* " " " " " "

Est autem vniuersalius, cum natura causis fortior fuerit, permutaueritque eas pro suo robore. Quæ igitur veluti in corpore inanimato putrescunt, nihil ad alterationem conferente natiuo calore, à coctionis ratione degenerant: hoc sanè aliquando accidit etiam iis aquosis humiditatibus, quæ per vrinas excernuntur, atque ob id crudas vrinas concoqui dicimus, quanquam corpus ex coctis vrinis ali non potest. Generali præterea hoc significato coctionis vtimur, cum vel catarrhum, vel coryzam, vel fluentes ex vlceribus humiditates (puto enim legendum non ἐκ τούτων, sed ἐξ ἑλκῶν, vt admonet codex Basiliensis) vel eas, quæ in inflammationibus oculorúm apparent, aut crudas, aut coctas esse dicimus. Ad hunc modum & bilem, vel crudam, vel coctam esse pronunciamus: cruda quidem enim flaua admodum est, & acris, & malè olens: cocta autem & pallidior, & minimùm male olens. " " " " " " " " " " " "

Hæc Galenus. Sic aliàs frequentissimè apud Hippocratem, & omnes medicos fit mentio huiusmodi coctionis humorum morbum efficientium, quam Galenus appellat mutationem in optimam qualitatem, & mediocre quoddam temperamentum: Auicenna essentiam temperatam. Sic Apud Aristotelem & alui excrementa, & vrinæ, & catarrhi crudi appellantur, quando à proprio animantis calore non vincuntur. *6. Epi. sec. 2. com. 9. sec. 3. c. 6. 4. Primi cap. 3. 4. met. c. 3.*

Nos ergo intelligimus concoctionem, quando materia noxia, morbúmque efficiens iam domita est, ac superata, talémque moderationem, & formam est assequuta, qualem natura ei præstare potest; & cum demum per vias conuenientes ad exeundum est præparata: cruditatem item quotiescumque illa eadem materia indomita est, & à natura non superatur.

Medicamenti purgantis nomen Galeni bifariam solet vsurpari. Namque vno modo communiter de iis dicitur, quæcumque animalis excrementa quauis ratione purgant, quæ varia sunt, & multiplicia; altero autem magis propriè, ac per excellentiam illa tantummodo medicamenta dicuntur purgantia, quæ aut per vomitum purgant, aut per ventris deiectionem. Verùm de iis, quæ vomitum prouocant, nos hoc tempore non agimus, tum propter alias, tum maximè propter eam causam, quòd huiusmodi medicamenta ferè apud nos iam sint obsoleta, & insitata: sed de posterioribus duntaxat est nostra instituta disputatio, quæ ore assumuntur, atque ex aluo excrementa deiiciunt. Rursus verò cum medicamenta aluum cientia non sint vnius generis, ac naturæ, de quibus cum alijs, rum potissimum Arabes accuratè loquuntur, nos tota quæstione accipimus pur- *5. de Simpl. Medic. Fac. c. 10.*

gantia medicamenta, quæ neque comprimendo, neque aliter, quam propria quadam, vel forma, vel similitudine, vel substantia (neque enim istæc nomina iam quicquam moramur) succos ex corpore ducere solent, quorum naturam Galenus explicat multis in locis.

3. de Simpl. Med. 1. de Nat. Fac. De purg. Med. Fac.

His igitur hunc in modum breuiter explicatis nostra quæstio magis distincta, ac definita esto huiusmodi, Vtrum principio morborum, quo tempore humores noxij crudi sunt, neque naturæ obedientes, liceat exhibere medicamentum, quod peculiari quadam vi illos elicere, ac purgare possit.

Porrò quanquam (Lector) tot de hac re, & tanta scripta extant partim veterum, partim recentiorum, vt quicumque ab aliis labor in hoc argumento tractando suscipiatur, varius, ac superuacaneus videri possit, equidem neque volui, neque potui abstinere, quin meam quoque sententiam explicarem, non eum certe me esse reputans, nec tantum mihi arrogans, quid de me humiliter, demisseque sentio, vt ea credam sapere, ac videre posse, quæ alij oculatissimi, & doctissimi homines neque sapere, neque videre potuerint; sed (vt liberè dicam) cum magna ex parte nostrorum temporum medici non solùm vulgares, sed etiam celebriores mihi quidem malè sentire, & malè agere videantur, magno cum periculo vitæ hominum, huiusmodi tractationem, tametsi diu, multúmque agitatam putaui adhuc vtilem fore, ac necessariam: qui mihi videbor minime oleum, & operam perdidisse, si illud vnum intelligas, tibíque certò persuades me vnius veritatis inuestigandæ gratia in hanc palæstram descendisse, atque eo esse contentum, quando assequi illam mihi non liceat, si meo labore, & opera aliis admoueantur stimuli, & offeratur occasio illius inueniendæ, & iuuandæ Reipubl. Verùm tempus est, vt ad id, quod instituimus accedamus.

Quemadmodum varij, ac multi homines hoc argumentum tractarunt, ita variæ, multiplices, ac ferè innumeræ opiniones originem habuere; quas si velim diffusè, sigillatímque persequi, & examinare, planè vereor, id quod plerisque solet vsuuenire, ne prolixior huiusmodi tractatio legentibus satietatem, ac fastidium sit allatura.

Quare breuitatis, quantum fieri potest, rationem habens, duas tantummodo opiniones statui seligere, quæ propterea quia sunt communiores, & inter se oppositæ, videntur cæteras omnes amplecti, ac nostro proposito satisfacere posse. Earum altera docet vniuersè principio morborum purgantia medicamenta rarò admodum esse exhibenda. Altera contra statuit, hoc ipso tempore eadem medicamenta frequentissimè ac ferè in perpetuum esse propinanda; quamquam inter sectatores huiusce posterioris opinionis omni ex parte non conuenit; de quorum varietate, & discrepantia posterius differetur.

Primum itaque prioris vim, ac robur experiamur, quam existimamus & rationi, & veritati magis conuenire. Etenim veritate posita, & stabilita cætera omnia facilè corruunt, & euanescunt. Quoniam verò ego ita sentio, dogmata medica eatenus vera esse, ac recipienda, quatenus Hippocratis, & Galeni doctrinæ consentiunt, mihi propositum est omnium primùm eorum opinionem perquirere, & inuestigare.

Ex multis autem locis duo præcipuè mihi occurrunt Aphorismi ad hanc rem quam maximè accommodati: alter vigesimus secundus alter vigesimus quartus

tus primi libri; in quorum explicatione mihi liceat versari aliquamdiu.

Concocta medicari, atque mouere oportet, non cruda, neque per initia, „
nisi turgeant; vt plurimum verò non turgent. Hippocrates hoc loco tria præ- „
cepta tradit: primum, concoctos humores medicamentis esse ducendos,& alia „
ratione mouendos: alterum, crudos neque medicamentis ducendos, neque aliter mouendos: tertium, turgentibus perinde, atque concoctis medicamenta conuenire. {Concocta medicari, atque mouere oportet.} Quippe quæ naturæ imperio obediunt, adeóque sunt idonea, & præparata ad expulsionem. Hoc enim tempore habemus naturam vacuationis adiutricem, quæ pariter non nisi post coctiones videtur humores secernere, & quod superuacaneum est, expellere.

Quare medicamento trahente, natura idem pellente, vt facilis, felixque sequatur purgatio necessarium est. Sed notandum puto Hippocratem, quem scribit Galenus nihil frustra, ne syllabam quidem effari, non sine magno consilio, & artificio hic posuisse duo verba {medicari, & mouere.} Illud testimonio Galeni Hippocrates solet vsurpare pro eo, quod est medicamento purgante vti: hoc autem propter varias potissimum, ac differentes multorum interpretationes videtur nescio quam difficultatem habere.

Nos aliorum cogitationibus prætermissis vnius Galeni interpretationem recipimus, qui videtur omnem succorum motionem interpretari, quæ perficitur aliis remediis quàm medicatione. Cumque tria sint genera motus, alteratio, auctio, & delatio, equidem puto hic motum præcipuè localem significari, atque Hippocratem more suo, particulari motui, medicationi, communem motionis modum addere voluisse. Itaque mouere generalius est, ac non solùm purgantia medicamenta amplectitur, sed cætera omnia remedia, quæ humores vel intra, vel extra corpus mouere de suo loco possunt.

Talia sunt expositore Galeno, balnea, exercitationes, & generaliter omnis motio, qualia sunt fomenta calida, vehementes frictiones, cucurbitulæ, medicamenta vesiculas excitantia, quæ hoc tempore sunt admodum celebria, passímque sine vllo penè delectu solent à multis administrari, & alia id genus, quæ crudos succos mouere, & ad varias corporis partes ducere possunt; quæ omnia non nisi post concoctionem tutò licet administrare.

Sic Hippocrates scriptum reliquit aliàs facta concoctione humores aut intro, *1. de Hu. c. 3.*
aut foras vergere, aut aliam in partem, in quam oporteat. Hinc potest constare illos non bene sentire, qui verbum {mouere} accommodant ad omnia genera motionis: siquidem tantum abest, vt motus alterationis sit importunus ante concoctionem, vt ille magis ad eam perficiendam sit quam maximè necessarius.

Sic Galenus in vera cruditate exhibet diospoliticon, diatrion pepereon: in *4. de Tu. Val. c. 5. 11. Met. cap. 19. 1. ad Gla. 10.*
minus vera cupit omnes meatus reserari, & fluxiles reddi ad excipiendos humores febrium authores. Sic in febre tertiana spuria dat cum aqua mulsa hyssopum, origanum, spicam nardi, oxymel, quæ possint attenuare, incidere, abstergere, meatus aperire, ac tandem coctionem comparare.

Nec verò minus mihi videntur errare, quicumque existimant Hippocrates hoc ipso verbo {mouere} interdixisse medicamenta non solùm verè purgantia, sed etiam lenientia, de quibus posterius sermonem habebimus. {Non

cruda.} Hæc opponuntur concoctis. Itaque ficuti ea licet medicari, & mouere, ita hæc non expedit nec medicari nec mouere: propterea quia crudus, & imparatus humor trahenti medicamento non est obediens. Quare præter quàm quòd succedit vacuatio plerumque parca, & imminuta, illam sæua admodum, ac difficilia sequuntur symptomata, vertigines, mali pulsus, defectiones animi, conuulsiones, tormina, cruciatus varij, quæ miseri ægrotantes suo cum magno malo nimis frequenter experiuntur. Namque medicamentum ita importunè exhibitum vires fatigat, ac dissoluit, sanas corporis partes consumit, bonáque malis, sus deque commiscet, ac postremò coctionem, & omnem futuram crisim perturbat.

Cæterùm nonnulli arbitrantur hanc partem repetitionem quandam esse non necessariam, sed qua Hippocrates vti consueuit aliquando, vt Galenus admonet, in iis scilicet explicandis præceptis, in quibus magnum aliquod periculum imminet, si illa negligentius intelligantur. Veruntamen ego censeo vtramque particulam esse quam maximè necessariam, & artificiosam. Etenim qui docet concocta purganda esse, non propterea excludit alia, quæ non sunt concocta, quin pariter possint purgari: quemadmodum si dixero venam secandam esse iuuenibus, non idcirco excluduntur alij, qui non sunt iuuenes, quin liceat illis quoque venam secare. Atqui si dixero venam secandam esse iuuenibus, minimè pueris, aut senibus, iam præceptum distinctum, certúmque est, solis iuuenibus venam secandam esse.

Cum ergo Hippocrates doceat concocta esse purganda, neque ex eo cruda excludantur, iure optimo, & artificiosè posteriorem addidit particulam, quæ penitus crudorum purgationem prohiberet. Quanquam necessitas demum istius vocis facile etiam inde patet, quoniam si ea deleatur, quæ postea sequuntur, verba, non cohærebunt cum præcedentibus. { Neque in principiis.} Hippocrates erat scripturus posterius; Cum morbi inchoant, mouendum esse: itaque vt ne aliquis hac sententia motus existimaret, purgantia quoque medicamenta posse hoc tempore frequenter administrari, non iniuria hanc particulam speciatim adiunxit, qua adhuc planius, & apertius propriæ mentis sensum declaret; nullo scilicet tempore, neque etiam principio morborum, quamuis illud præ cæteris sit ad vacuationes accommodatum, cruda medicamentis purganda esse.

1. Aph. 29.

Nisi turgeant.} Turgere, Græcè ὀργᾶν, vox Hippocratica generalius non aliud significat, quàm ardenter, & impatienter appetere, ac de diuersarum rerum dicitur cupiditate. Sic terra, & plantæ dicuntur turgere, cum illa semina appetit; hæ germina, & flores protrudere cupiunt: ad quem modum legimus apud Virgil. Vere tument terræ, & genitalia semina poscunt.

Turgent in palmite gemmæ. Theophrastus item sæpe vtitur hac voce, dum vult exprimere naturalem plantarum appetitum, ac propensionem producendi fructus, quos fermè conceperunt hyeme. Sic ipsum quoque humanum corpus turgere dicitur apud Plutarchum, quotiescumque quiduis appetit præter modum. Sic apud poëtas dicuntur lumina turgentia, in quibus lacrymæ ferè erumpentes, iam iámque profluentes deprehenduntur.

Sed aliis prætermissis significationibus, atque exemplis, quæ plurima possent afferri, ὀργᾶν propriè, vt Galeno placet, de animantibus dicitur, quæ effrenato quodam

quodam libidinis impetu concitantur, adeò vt ſtare loco neſciant; cuius vocis proprietatem fortaſſe ille didicit ab Ariſtotele, qui pariter conſueuit illa vti quando ſermonem habet de fæminis quadrupedum, cum rabie libidinis agitatæ concubitum quærunt. Itaque verbum turgere ab hiſce animantibus concitatis in Venerem tranſlatum eſt ad humores. Nam ſicuti animalia ab eiuſmodi mirabili affectu impulſa, ac ſtimulata, propemodúmque furentia nullum conſiſtendi locum reperiunt, ſic humores dum motu ſæpenumerò impetuoſiore feruntur, & de vna parte in aliam fluunt, hominem laceſſunt, irritant, nec permittunt quieſcere. *6. de Hiſt. Anim. ca. 12.*

Ex quo poteſt conſtare, Galenum circumſcribere in primis, ac definire turgentes humores propria inconſtantia, & mobilitate, tametſi non vnicum perpetuò inconſtantiæ, ac mobilitatis modum commemorat: aliquando enim meminit vnius ſimplicis motus: nonnumquam deſcribit motum communem toti corpori: interdum partibus tantum principibus; quandoque addit motum ſine ordine, modò ad vnam, modò ad aliam partem: adeo vt contendant nonnulli varias quoque eſſe apud Galenum iſtius vocis ſignificationes. Immò verò eſt cum ille ὀργᾶν interpretari videtur ſolam quandam appetentiam, & inclinationem humorum exeundi ex corpore, ſine vlla propè eorum motione. Si oſſium receſſio (ait Hippocrates) in hoc curationis modo futura eſt, nota hæc erit; pus copioſum ex vlcere manat, turgeréque vlcus videtur. Si igitur (addit Galenus) & turgere vlcus videatur, quod ὀργᾶν vocat, id eſt ad excretionem feſtinare, atque incitari pars, quæ laborat, tunc pro certo id habere iam potes. Sed quo pacto incitari ad excretionem locum deprehendimus? primum quidem cum labra vlceris coire inter ſe nequeunt, ſed diſſident, atque inuertuntur; deinde cum æger in intima parte membri motionem quandam ſubobſcuram ſentire videtur, ſi auocata ab aliis rebus mente, & ſenſibus, huic ſoli membro, quod hæc patitur, diligenter attenderit. *3. de Frac. 18.*

Sit alio loco tubercula in acutum gracileſcentia, ac veluti turgentia teſtatur originem habere à calidis ſuccis, docétque illorum turgentiam facilè deprehendi ex pruritu, & dolore; quamuis fortaſſe neque his locis putandum eſt motum eſſe à turgendi ratione alienum, namque incitari ac feſtinare ad excretionem, quod priore loco dictum eſt, & ſentire quandam ſubobſcuram motionem membri, quod poſteriore loco habetur, non ſine motu eſt, immò verò inſigni, ac vehemente, quod ſignificant verba, feſtinare, incitari: quod verò ait ſentiri motum ſubobſcurum, non ſic audiendum eſt, quaſi leuis ſit motus, ſed quòd leuis eſt eius ſenſus, cum tamen motus vehemens ſit, & talis vt ſentiatur: nam minor ne ſentiretur quidem omnino. *6. Epid. ſect. 2. com. 29.*

De hac voce mihi libitum eſt paulò plura dicere, quòd ea poſterius commoda futura ſint ad enodandum neſcio quam arduam difficultatem. Sed redeo ad inſtitutam interpretationem. Hippocrates ergo ſtatuit humores crudos neque medicandos, neque alio remedio mouendos eſſe, niſi turgeant: tunc enim etiamſi crudi ſint, medicamento vti purgante licebit: ſiquidem in talibus differre malum eſt, propterea quòd periculum imminet, ne illi parum ſtabiles, atque errantes ad principem aliquam partem decumbant.

Vt plurimum vero non turgent.} Præuiderat ſingulari vir ingenio futuros aliquando homines vſque adeò inſolentes, & ineptos, qui affirmarent humores

turgere magna ex parte, ac sæpenumerò, vt hac saltem ratione ad frequentem medicamentorum vsum facilem sibi aditum compararent. Atque vtinam iam non inciderint huiusmodi tempora. Quocirca vt occurreret tantæ vanitati, rarò inquit humores esse turgentes: id quod potissimum licet experientia discere, cum frequentissimè fiat, vt illi quiescant, & parte quapiam firmati maneant vsque ad eorum coctionem. De aphorismo vigesimosecundo hactenus.

Modò ad vigesimumquartum venio: qui duo aphorismi expositore Galeno inter se cohærent quam aptissimè. Cum enim Hippocrates statuisset concocta medicanda esse, ac mouenda, non cruda, neque in principiis, nisi turgeant, id quod raro fieri solet, nunc docet per initia dumtaxat morborum acutorum non posse aliquando purgationem moliri vtiliter. Namque fortasse illo tempore non deerant homines medicamentorum amantissimi, sicuti neque desunt hodie, qui iniquo animo ferentes minus frequentem illorum vsum, existimarent de generali præcepto excipiendos esse morbos acutos: neque id sanè præter omnem rationem: Etenim quemadmodum plerique non inuiti concedunt Hippocratis, ac Galeni decretum veritatem obtinere in morbis diuturnis, qui non cogunt homines ad importunas, & intempestiuas purgationes, ita contra alij non desunt, qui contendunt esse aliter statuendum de morbis acutis: quandoquidem propter motum celerem, ac discrimen vitæ maximum omnis procrastinatio est periculosa, ne dum inconsultò (vt aiunt) frustráque expectatur concoctio, interim æger moriatur. Tales fuerunt prisci illi medici Gnidij, quos Hippocrates scribit paucis medicamentis in morbis non acutis, multis verò in acutis vsos fuisse. Tales fuere Auerroes, ac fortè alij, quos non decet longius referre.

1. de Rat. vic. Mor. Ac. 4. 7. Coll. c. 9.

Sed Hippocratem audiamus. In acutis morbis rarò, & per initia medicamento purgante vti oportet; & hoc ipsum cum præmeditatione faciendum. Aphorismus duo potissimum continet præcepta; alterum, principio morborum acutorum raro purgantia medicamenta conuenire; alterum, neque istud faciendum esse sine diligenti examine, & consideratione. Quod attinet ad primum, cum aphorismo vigesimosecundo fuerit decretum, cruda hac sola conditione posse purgari, si turgeant; constet autem humores in morbis longis posse haudquaquam turgere, sed tantummodo in acutis, hinc necessariò colligendum est, in morbis longis numquam principio danda esse medicamenta; quando in his oportet semper expectare concoctionem; sed illa in solis acutis esse congruentia, nimirum quotiescumque materia turget: quod cum rarò fiat, certum est in iis quoque rarò medicamenta esse exhibenda. Quoniam verò purgantia medicamenta non leuia pericula, quæ meritò timenda sunt, plures etiam noxas sæpe inferre consueuerunt, quantumuis turgeant humores, non illa expedit administrare sine multa præmeditatione: quod alterum aphorismi præceptum est.

Primùm enim morbi ferè omnes acuti, & illi potissimum, quibus est adiuncta febris, quam necesse est esse continuam, sunt calidi: quare illos purgantia medicamenta, quæ item constat facultate esse calida, vel nihil iuuant, vel magis lædunt magnopere.

Deinde potest vsuuenire, vt ægrotus malè se habeat ad huiusmodi purgatio

gationem : nam quicumque ex multis, aut lentis, aut crassis eduliis cruditate laborant; qui item habet inflata & distenta hypochondria, aut suprà modum calida & ignea, aut in aliquo viscere inflammationem (malo enim ita legere cum veteri interprete, ac Leoniceno, quàm { lotia calida & ignea } cum codicibus impressis) hi profectò omnes censendi sunt ad purgationes inepti : siquidem propter occasionem præcipitem dandi medicamenti, quod turgente materia statim principio, vel circa primam, vel non vltra secundam diem dare oportet, vix potest esse locus exhibendi, quæ possint humores tenuare, meatus apertos reddere, & omnia præstare, quæ hac in re sunt necessaria. Quocirca in deliberatione admodum incerta, & difficili ipse quoque Galenus est anxio, & solicito animo, qui, si fieri potest, hoc etiam tempore cupit medicos arripere occasionem propinandi melicrati, in quo decoctum sit aliquid hyssopi, vel origani, vel tragorigani, vel thymi, vel pulegij, siue aliquid huiusmodi, quod humores possit extenuare : vel si istud non liceat, non veretur purgationi missionem sanguinis substituere, quanquam periculum est, ne minor ex hac vtilitas sit sequutura.

Quippe si Galenus turgentium quoque humorum aliquo modo præparationem, & coctionem expetit, quos sine dubio necesse est, & expedit quamprimum purgare, ac sine eiusmodi prouisione vix medicamenti vsum amplectitur, quid putamus eum de cæteris sentire, qui stabiles sunt, & pigri ad motum, quíque propter multas causas longè difficilius, & periculosius purgari solent? Ad hæc alia docet animaduertere, quæ pertinent non solùm ad præparationem corporis, sed etiam ad communius quoddam examen, & expectationem iudicij, de quibus sæpe agit Galenus, & à nobis quoque procedente disputatione agetur.

Itaque hæc Hippocratis est doctrina; qua quidem, Galeno authore, tota purgationis ratio, omnésque animaduersiones ad eam pertinentes præclarè explicantur : id quod manifestissimè illo potissimum argumento nobis licet colligere, & confirmare, quòd Galenus, vbicumque de vsu purgantium medicamentorum sermonem habet, lectorem perpetuò legare solet ad hunc vnum locum, tanquam ad eum fontem, in quo ex proposito, & cumulatè omnia continentur, quæcumque ad hanc rem pertinent.

Ex iis porrò, quæ hactenus diximus, facilè (vt puto) vnusquisque potest intelligere, qualis de proposita quæstione fuerit Hippocratis, & Galeni sententia; qui docent apertissimè, tantummodo concocta purganda esse, ac mouenda, cruda numquam, nisi turgeant : ac propterea in solis morbis acutis per initia admodum rarò, & non sine multa præmeditatione purgantia medicamenta conuenire.

Quod quidem eorum decretum rationi, artisque operibus quam maximè consentiens, etsi hisce duobus aphorismis luculenter, & perspicuè docetur, tamen neque alia desunt quam plurima vtriúsque testimonia, quæ illud non solùm confirmare, sed etiam persuadere possint : ex quibus sat nobis fuerit ad informandos nouitios vnum, atq; alterum in medium proferre. Quibus principio (scribit Hippocrates) vrinæ nebulosæ, aut etiam crassæ existunt, hos sub purgare oportet, si cætera quoque conueniant. Quibus verò per initia vrinæ tenues fuerint, tales ne purgato : at si videatur clysterem imponere, hos sic curare conuenit 4 Rat. vi. Morb. Ac. 43.

nit

uit, &c. Siue (inquit Galenus) coniungantur hæc in proposita dictione cum
prædictis, siue non, id quod ex ipsis vtile habere quis possit commune, quòd
purgationem corporis planè vitare oportet cruditate in humoribus existente,
44 » manifestauit, cum dixit, vrinæ tenues, &c. Rursus Hippocrates; Corpus quie-
» ti permittere, vngere, & æquè contegere oportet. Ventrem ab initio clystere
» ducito. Sed medicamenta purgantia ne dato. Si quid enim per ventrem mo-
» ueris, vrina non maturabitur, febrísque citra tum sudorem, tum crisim in lon-
gum tempus protrahetur. Quam sententiam Galenus interpretans præclarè, &
diffusè docet, quamobrem sumpto medicamento vrina non coquatur, febrísque
sine sudore, & crisi longius perseueret.

3. Epi. se. 2. com. 37. Sic aliàs Hippocrates. Quodcumque horum accessisset violenter, interficie-
bat celeriter, vel præter quàm quòd non proderat quicquam, iterum redibat.
» Et Galenus; qui procedunt morbi à coctionis difficultate, & copia crudorum
» humorum, nullum ab excretionibus consequuntur emolumentum: dixit enim
» multas violentas confestim vires deiicere: at quæ tales non sunt, nihil iuuare.
» Quæ cum etiam duplices sint, nihil proficient, quæ coctionem non habent ad-
» iunctam; quandoquidem etiamsi multæ sint, nihil quicquam proderit absque
» concoctione. Quos quidem locos minus perspicuè ac benè ab interprete Lati-
» nè redditos nobis libuit restituere vtcumque, & facere planiores.

4. Apho. 22. Demùm verò. Morbis incipientibus, si atra bilis vel supra, vel infra exierit
» lethale. Causam quidem (inquit Galenus) quamobrem morborum initio si
» comparuerint huiusmodi humores, sint pernitiosi, posterius verò si se prodide-
» rint, crisimi sint, & decretorij, & abundè superius explicauimus. Verùm, quo-
niam de iis, quæ ad artem sunt in primis necessaria, sæpius suscepta disputatio
» est vtilis, ideò etiam hoc loco eadem repetere non grauabimur.
» Cum morbus aliquis incipit, si quid excernitur, id tunc naturæ ratione, &
» lege non excernitur, sed sunt omnia eorum, quæ præter naturam sunt in cor-
» pore dispositionum symptomata. Quamdiu enim à causis morbum facientibus
» natura grauatur, & humorum adest cruditas, tunc vt aliquid rectè vacuetur,
» fieri omnino non potest. Siquidem vt bona crisis fiat, coctionem præcessisse
oportet, & separationem sequutam fuisse, tandémque vacuationem.

Hæc enim docuit nos Hippocrates iis verbis; coctiones crisis celeritatem, sa-
lutis securitatem significant: cruda verò, & incocta, & in malos abscessus con-
uersa, vel iudicij frustrationem, vel dolores, vel diuturnitatem, vel mortem, vel
eorundem malorum reditum denunciant. Quibus igitur post morbi coctionem
vitiosus aliquis humor excernitur, tunc corpus à natura expurgatur. Et proin-
de atra etiam bilis, & quiuis alius eiusmodi humor, siquidem coctionis appa-
ruerint signa, in morbi progressu bonam vacuationem significant: alter si ex-
cernuntur sine signis coctionis, exitiosum est symptoma.

» Quare cum morbi initio sint semper indicia cruditatis, omnino vt tum ma-
» la non sit huiusmodi humorum vacuatio, fieri prorsus non potest. Hactenus
» Galenus; cuius interpretationis seriem vniuersam opportunè transcribendam
existimauimus, quòd illa nō solùm toti disputationi maximam lucem afferre, sed
etiam vicem locorum omnium ad hāc rem pertinentium supplere possit. Verun-
tamen nequeo silentio præterire adhuc locum singularem, in quo idem Galenus
scribit non modò cæteros naturæ conatus, sed ipsa quoque profluuia sanguinis,
quod

quod valde mirum non iniuria potest videri, sine coctione minus prodesse. Neque igitur sudores (ille inquit) neque vomitus, & deiectiones alui, neque parotides, neque profluuia sanguinis narium, si hoc tempore aparuerint, morbum vmquam indicauerunt. De qua quidem sententia contra opinionem omnium, & ferè ipsiusmet Galeni, aliàs habebo sermonem. 1. de Cris. cap. 8.

Demùm verò mihi libet illud addere, bonis illis temporibus medicos vsque adeò medicamenta horruisse principio morborum, & ante humorum coctionem, vt vel lenientibus raro admodum vterentur: quorum tamen vsum & opportunum, & tutum esse, puto constare inter omnes, & nos posterius demonstrabimus: si quidem pro illis frequentissimè clysteria consueuerunt administrare: id quod præ cæteris Auicenna præclarè notauit, vbi de vsu medicamentorum à phlebotomia, hæc habet. Deinde fac sequi phlebotomiam solutionem ventris subtilem, propriè si fuerit illic siccitas, cum eis quæ sunt; sicuti aqua hordei, & alsiracost parum, & aqua hordei, cum syrupo acetoso. Et si natura non fuerit lenis, adde in eo quod est sicuti sitacost, quod est sicuti syrupus violatus. Et sit vltimitas lenificatio, non fluxus ventris, & non solutio laboriosa. Et magis dilectum apud me est administratio clysteriorum, secundum vltimitatem, qua indigetur in virtute. Sic legimus Galenum in curatione febrium, & aliorum morborum creberrimè clysteria commemorare: raro autem medicamentorum lenientium meminisse. Sic curanda febre tertiana ad expurgandam bilem, nequaquam probat vsum absynthij, nisi postquam signa coctionis appareant. Sic idem moderatur tempus commodum vtendi hiera Themisonis curanda inflammatione, quando hæc fuerit concocta, & declinauerit. Sic alia quamplurima apud eum non desunt exempla istius doctrinæ, ac methodi medendi, quæ vnusquisque sibi facilè potest comparare. Quippe si viri grauissimi, & experientissimi à lenientibus, & leuibus medicamentis libenter abstinebant principio morborum, quid de aliis quæ purgantia, ac valentia sunt, eos sensisse putandum est? Hactenus de priore sententia. Lib. 4. fen. 1. 1. tr. 2. c. 7.

Iam de posteriore agendum est, quæ contendit principio morborum sæpenumerò ac ferè in perpetuum purgantia medicamenta esse exhibenda. Huius sectæ princeps fuit proximo superiore tempore Manardus Ferrariensis, ex quo alij deinceps, quicumque sunt in eadem opinione, argumenta penè omnia, & omnem disputationem turpiter mutuati sunt. Hic audacter, ne impudenter dicam, Hippocrati, & Galeno apertum propè bellum indicere non est veritus: ac profecto non ego satis possum illius ingenium admirari, qui diuinorum hominum dogmata ferè omnia studiosissimè alioqui sequutus, ac renascentis artis medicæ instaurator singularis in hac forte vna re ab illis discisceře, ac perduellionis reus esse voluerit. Quoniam verò (sicuti diximus) huiusmodi opinio varia est, & multiplex, hoc nos ordine progrediemur. Primùm statuimus cum Manardo tanquam Imperatore, pedem conferre: deinde si quæ præterea ab aliis excogitata, atq; inuenta fuerint, siue ad illius sententiam stabiliendam, siue ad nostram confutandam, neque illa silentio dissimulabimus: postremò quasdam opiniones conabitur examinare magis restrictas, ac singulares, quæ ferè ex hac Manardi opinione pullulant, vt vniuersa istæc tractatio, quoad nobis licet, sit accurata, perspicua, & absoluta.

Ante omnia Manardus medicamentorum distinctionem affert; quorum altera

tera, veteribus medicis vsitata, sunt calida, vehementia, violenta, qualia sunt elaterium, elleborum, peplium: altera posterius inuenta, apud nos iam peruulgata, ac solemnia, sunt frigida, vel moderatè calida, mitia, & benedicta quæ vocant; qualia sunt cassia, tamarindi, manna: inter quæ ille etiam collocat ea medicamenta, quæ ex fructibus quibusdam composita, melle vel zacchara nonnihil, exiguum tamen id, recipiunt scamonij, vel alterius cuiuspiam vehementis medicamenti. Ille igitur censet Hippocratem, & Galenum prohibere initio morborum vetera dumtaxat vehementia medicamenta, minimè nostratia leuiora; quæ quidem verissimile est nullo modo perinde vt illa, fuisse prohibita, partim quia tunc temporis erant incognita, partim quia carent iis terribilibus qualitatibus, propter quas altera priscis temporibus non iniuria fuerant suspecta. Secundò in medio ponit experientiam iureiurando asseuerans, se octo supra quadraginta annos, quo tempore variis in locis medicinam professus est, principio febrium putridarum, nisi aliud fuisset impedimento, cassia vnà cum tertia parte Diaphœnicon, vel Diaprunis innoxie, ac feliciter vsum fuisse.
2. afob. 29. Tertiò Manardus confirmat suam sententiam vulgato aphorismo; Inchoantibus morbis, si quid videtur mouendum, moue: & Galeni interpretatione, qui clarè scriptum reliquit, initio morborum salubrium purgationem faciendam esse, vt minorem redditam eo modo materiam natura facilius coquere possit. Ex quibus verbis recentiores videntur sumpsisse & nomen, & ipsam rem minorationis, quàm principio morborum facere solent. Quem sanè locum longiore oratione illustrat, affirmando quod Galenus scribit interdum faciendum, id nostris temporibus crebrius, immo ferè semper faciendum esse: siquidem præsenti sæculo homines longè magis, quàm tempore Hippocratis, repleti in morbos incurrunt: vt qui magis copiosa, & lauta viuendi ratione, vel magis assiduis crapulis, & comessationibus se impleant, atque obruant. Quartò profert authoritatem Hippocratis, qui in principio pleuritidis dolore descendente ad hypochondria decernit purgationem per peplium, & elleborum: Nec non testimonium Galeni, qui in hoc ipso morbo fatetur se prima interdum die, & secunda, & quarta, & quinta medicamenta exhibuisse. Insuper iis addit Manardus Hippocratem, & Galenum non solùm in pleuritide, sed etiam dolore capitis, inflammatione oculorum, vulneribus, fracturis, & aliis morbis sine vlla humorum coctione medicamentis vti frequenter consueuisse. Ac tandem quoddam Galeni decretum nobis opponit, quo vniuersè docemur, si æger venæ sectionem detrectat, illi vicariam substituendam esse copiosiorem purgationem. Post hæc autem longiore facta digressione de vario modo coctionis, déque illius diuersa ratione, maximè verò de lite inter Auicennam, & Rhazem de coquendis humoribus tenuibus, de quibus nos quoque posterius sermonem habebimus, rursum Manardus quibusdam rationibus rem suam tuetur: Qui ad summam tria capita ponit; primum, quantitatem; alterum, qualitatem humorum; tertium, locum laborantem. Etenim (quod attinet ad primum) si tanta in corpore abundet, materia, vt natura eam nequeat perferre, ac ferè opprimatur, quis hoc tempore velit coctionem expectare, hoc est, vt ille interpretatur, naturæ victoriam, quæ in tanta copia vix potest sperari, & non aliquam illius partem statim vacuare, vt natura isto modo à tanto

pondere

pondere ſubleuata, quod reliquum eſt, aggredi, & vincere poſſit? Prætere a ſi bonus habitus athletarum, teſte Hippocrate, protinus eſt ſoluendus, cur non pariter malus ægrotantium habitus continuò purgandus eſt, qui non ſolùm copia, ſed etiam malignitate vires obruit? Ille poſtremò argumentatur hunc in modum. Turgentes humores ſine dubio licet purgare ante eorum coctionem: atqui, ſi rem diligenter conſideres, eadem pericula vrgent in multa, quæ in turgente materia, fortè etiam maiora; cum huic ſine purgatione aliquod remedium poſſimus afferre; illi prorſus nullum; ergo illæ eædem rationes, quæ perſuadent principio morborum purgandos eſſe turgentes, pariter demonſtrant purgandos eſſe multos. Quòd porrò ſecundo loco propter malam ſuccorum qualitatem nos item cogamur nonnumquam medicamentum propinare, id omnes fateantur, neceſſe eſt, qui humorum turgentium purgationem concedunt: quandoquidem id non alia fit ratione, quàm quòd iſti prauam quandam ſunt aſſequuti qualitatem, quæ vniuerſum corpus laceſſit, illíque inſignem motionem, ac perturbationem parit. Sed præter manifeſtas qualitates vult Manardus aliam quandam qualitatem in humoribus reperiri interdum, quæ facit eos turgere, ac ſine mora nos cogit ad illorum purgationem; occultam (inquam) & peſtilentem malignitatem, qua infecti humores, niſi purgentur protinus, cor petunt, vel aliud membrum principale, vltimamque perniciem afferunt. Quo loco ſui temporis medicos grauiter arguit, qui ſæuiente peſtilentia annis potiſſimum quinto, & vigeſimo octauo ſupra milleſimum quingenteſimum, quæ per vniuerſam ferè Italiam vagata eſt, abſtinebant à medicamentis ante humorum coctionem.

Si qui enim (ille ait) morbi inueniuntur, qui eiuſmodi purgationem ita deſiderent, vt aliquantiſper tardare malum ſit, hoc maximè peſtilentes hæ febres requirunt, velociſſimam mortem, niſi ea fiat, inferentes. Demum verò præter humorum quantitatem, & qualitatem, locum quoque ait facilè demonſtrare, quandoque eos purgandos eſſe, quando nimirum ad principem locum deferuntur, vt de laterali morbo antea dixerat.

Hæc nos collegimus ex Manardo breuiter & ſummatim, quibus ille conatur ſuam ſententiam docere, ac firmare. Qui cum eo ſentiunt varia & multa deinceps argumenta excogitarunt, partim ad iuuandam illius opinionem, partim ad refutandas noſtras rationes. Quæ quidem variis in locis ſparſa, non certè omnia, ſed tantummodo præcipua & potiora quædam, ac maioris momenti nos ſtatuimus colligere, & in medium proferre. Primùm igitur nonnulli ſtatuunt duplicem purgandi rationem, quam Manardus quoque innuit: alteram, quæ totam noxiam materiam ducit, eradicatiuam; alteram, quæ illius partem minuit, minoratiuam appellant. De priore Deo iuuante diſputabimus poſteriùs: Nunc de poſteriore agamus, quæ pertinet quam maximè ad noſtrum inſtitutum. Eam nemo hactenus mihi viſus eſt melius deſcripſiſſe, quam fecerit Ludouicus Mercatus Hiſpanus in Valleſoletana Academia primarius medicinæ profeſſor, qui ſcribit ad hunc modum.

Minoratiua purgatio ea eſt, qua materia morbi minor redditur circa ipſius principia, molitúrque ſeligenti medicamento, ac debetur humoribus in ſecunda *Lib. 1. de com. & Pecul. Præſ. Indicatione c. 6.*

„ secunda corporis regione existentibus, quorum tanta est quantitas, siue putrescant, aut secus, vt timor sit ne natura succumbat, atque ante integram eorum co-„ ctionem deficiat, aut hebetescat: quo fit, vt minori iam facta materia natura red-„ datur potentior supra residuum, illíque securius dominetur, ac imperet. Hæc ille. Hanc ipsam purgandi rationem contendunt Hippocratem insinuasse tum aliis in locis, tum maximè duobus aphorismis, in quibus vtitur verbo { mouere } quod quidem videtur vix aliam, quam parcam vacuationem significare. De hac loquitur Galenus expresse, qui scriptum reliquit, Vt coctiones citius fiant, melius esse per initia vacuare, vt minorem redditam eo mobo materiam facilius natura concoquat. De hac demum aiunt Auicennam cogitasse, qui docet post administrationem quorundam canonum in principio accidentium febris, opus esse vt medici occupentur in vacuatione, quæ non est secundùm semitam desiccationis, & minorationis, &c. Itaque aduersarij posita hac distinctione ita Hippocratis decretum interpretantur, vt numquam liceat exhibere medicamentum, quod vacuationem perficiat eradicatiuam, nisi humores antea fuerint concocti: contra verò commodè alterum posse exhiberi, quod purgationem moderatam, adeóque minoratiuam efficiat, etsi humores ab omni coctione sunt alieni. In qua quidem sententia multi videntur esse nostrorum temporum medici non solùm vulgares, & imperiti, sed etiam celebriores, & qui Galeni disciplinam profitentur: quippe Manardi morem, & institutum tenentes leuioribus medicamentis vtuntur familiariter, quibus addunt perpetuò nescio quid ex valentioribus, quæ stimulum naturæ, atque (vt aiunt) calcaria possint admouere; vnde liceat copiosiorem omnino purgationem sperare. Sic Curtius initio febris tertianæ, vel causi dat cassiam, vel mannam cum drachma vna el. rosati Mes. in tertiana notha cassiam cum drachma vna el. Indi maioris, vel agarici præparati: in quotidiana cassiam cum el. Indo, & agarico: in quartana cassiam cum el. Hamech. Sic Rondeletius medicus Gallus curandis febribus, medicamentis lenientibus frequenter commiscet el. Indum, Diaprunis solut. Diaphœnicon, de succo rosarum, & alia huiusmodi. Sic Trincauellius curando febrem tertianam notham, medicos tuetur, atque excusat, qui exhibent aliquando elect. Diaphœnicon, confect. Hamech, & id genus alia. Sic Altimarus (quos homines valde celebres nominasse sufficit) & plerique omnes practici, quos vocant, hanc medendi rationem sequuntur, & imitantur. Quanquam inter hos sunt nonnulli, qui contendunt, simplicia, nec non composita medicamenta, de quibus diximus modò, esse admodum leuia, ac prorsus lenientia, dummodo lenientibus admisceantur, vel parcius adhibeantur; vt hac interpretatione demonstrent eorum vsum congruentem esse, atque id tandem consequantur, quod fortasse aliter sciunt se consequi non posse.

1. aph. 22. *1. aph. 29.* *1. aph. cit.* *Lib. 4. fen. 1. tr. 2. c. 7.* *Lib. de Curand. Feb.* *Lect. 73. in Prior. Gal. li. ad Glauc.*

Alij duplicem quoque curandi rationem constituunt: alteram vocant ordinariam, ac methodo fundatam; alteram extraordinariam, & à methodo abhorrentem; aliquando etiam coactam dicunt. Itaque per hos, ordinaria curandi ratione duntaxat concocta medicamenta, & mouenda sunt; extraordinaria, cruda etiam liceat medicari, ac mouere. Quoniam verò principale nostræ opinionis fundamentum nititur authoritate, & exemplo naturæ, quam affirmamus principio morborum noxios humores nunquam vacuare vtiliter, nonnulli recentiores illud studens demoliri, qui contendunt, naturam sine vlla humorum coctione

quando

quandoque eorum vacuationem commodè moliri; nonnullósque ægros sine coctione à morbis fuisse liberatos. Ex quibus est Ludouicus Lemosius philosophiæ, ac medicinæ Salmanticæ professor celebris, cuius nuperrimè exierunt commentaria in XII. libros Galeni de Methodo Medendi. Namque proposita quæstione, atque ex vna parte his positis rationibus, quæ demonstrant purgantia medicamenta non conuenire, nisi purgandi humores sint concocti, vel turgeant, mox pro altera sententia scribit ad hunc modum; Sed iam videmur incidere in Scyllam, cupientes vitare Charybdin: si impossibile est, vt in principio vtilis, ac bona sit excretio, propterea quòd sine coctionis notis eueniat, qui fit » vt medicus, qui naturæ est imitaror, in principio purgationibus vtatur absque » materiæ coctione? Cur etiam multi fuerint liberati absque concoctione vrinarum? veluti Meton lib. primo de Morb. Vulgar. sect. 3. text. 24. qui per sudores, » & sanguinis profluuia absque vrinarum coctione fuit liberatus. Et iuuenis ille » cap. 13. lib. de Præcogn. ad Posth. per narium sanguinem, cum adhuc morbus crudus esset. Quòd si aphorismo 21. libri 4. dicat Galenus semper esse casum exitialem, si sine coctionis signis aliqua fiat excretio, intelligenda illi verba sunt, si illam excretionem nulla sequitur commoditas; veluti aduertit Galenus libro primo de Morb. Vulgar. sect. 2. 37. Aliàs quam sæpe videmus huiusmodi excretiones exitiales esse. Sic etiam vrinas esse malas pronunciauit Hippocrates Prorrh. » 24. libro 2. quæ scilicet morbum non soluunt. Vnde illud libro secundo de » Morborum Vulgar. optimè dictum; iudicatoria, quæ non iudicant, partim difficulter iudicant, partim verò lethalia sunt. Hæc Lemosius. Ac facile possumus » hisce exemplis alia adiungere consimilia. Herophon principio morbi deiecit plurima tenuia biliosa: octaua die apparuerunt indicia concoctionis: nona cum sudore iudicatus est, ac demum decimaseptima integrè fuit liberatus. Qui in horto Dealcis decumbebat sine coctione habuit multa genera excretionum per vomitum, nares, aluum, lotium, sudorem: die vndecima semel; ac tandem quadragesima deiectione ex aluo, & copioso sudore perfectè iudicatus est. Sed quid ego vetera exempla quæro? nónne & nobis huiusmodi ægroti occurrunt quotidie, in quibus natura initio morbi varias molitur vacuationes, ac potissimum per aluum, quæ tantum abest, vt sint perniciosa, vt insignem vtilitatem, bonamque valetudinem afferre sæpenumero videantur? Hæc sanè per magni sunt momenti: Etenim si naturalis purgatio principio morbi potest esse salutaris; si ægri nonnumquam sanantur absque noxij humoris coctione; quid est, quamobrem medicus naturæ minister, & imitator velit huiusmodi coctionem tanti facere, vt sine ea nolit hoc ipso tempore medicamentum exhibere? Non ignoro equidem nostros aduersarios multa alia nobis obiicere, sed (vt liberè dicam) ita inania, ac futilia, vt me tædeat, pudeátque longius illa persequi. A quo quidem labore eò libentius abstineo, propterea quia spero ex iis, quæ iam iam sum disputaturus, nihil superfuturum, quod ad totius tractationis integritatem possit desiderari. Quare statim Manardum aggredior, ad illum ordinem, dispositionémque argumentorum me referens, sicuti illa superius sunt proposita.

Lib. 7. Disput. 4.

1. Epi. sect. 3. Aegrot. 3.

3. Epi. se. 1. ægr. 1.

Medicamentorum distinctionem medici omnes facilè recipiunt; aliisque interea prætermissis differentiis, constat inter omnes esse alia purgãtia, quæ habent vim peculiarem trahendi proprij, & determinati humoris; alia lenientia, quæ

non alia ducere solent excrementa, præter ea, quæ continentur in ventriculo, intestinis, ac fortè in venis, quæ his partibus proximæ sunt. Itaque si Manardus contendit, principio morborum lenientia medicamenta conuenire, inter nos conuenit, qui huiusmodi medicamenta, quod memoria est repetendum, seiunximus, ac seiungimus à nostra disputatione: quæ non solùm principio morbi, sed etiam quouis tempore, addo, qualibet ætate, sexu, adeóque mulieribus vterum gerentibus, quouis cœli statu, ad summam cunctis propemodum morbis, & ægrotantibus facilè concedere & imperare solemus. Neque obstat, quò minus ea conueniant, decretum Hippocratis, & Galeni, qui prohibent non solùm medicamenta purgantia, sed etiam quomodocumque mouentia; quoniam lenientia non mouent humores crudos morbi authores, in venis, aut in ambitu vniuersi corporis contentos: sed eos tantummodo, qui (vt diximus) in primis, & communibus ductibus continentur: alioqui neque vsus clysteriorum principio morbi foret opportunus, quæ tamen esse opportunissima fateantur omnes. Etenim si hanc rem tecum accuratè reputas, vtraque istæc præsidia, lenientia (inquam) medicamenta, molliáque clysteria eandem ferè præstant operam; neque aliter differunt inter se, quàm quòd hæc non ita, vt illa, ventriculum, ac partes superiores possunt expurgare: vt nescio quis haud ineptè eiusmodi lenientia medicamenta clysteria ventriculi soleat appellare. Neque sanè inficias eundum est, quin Hippocrates, Galenus, & veteres medici medicamentis lenientibus vsi fuerint nonnunquam; id quod puto esse manifestius, quàm vt pluribus debeat demonstrari: qualia tunc temporis erant familiaria, lac asinæ, vel capræ, aloë, absinthium, mercurialis, beta, malua, cartamum, & alia huiusmodi: quanquam res ipsa monstrat, posteritatem non sine laude, ac singulari hominum beneficio, magna naturæ fertilitate, vel magis incomparabili DEI OPT. prouidentia, multa in dies addidisse, cassiam, tamarindos, mannam, & alia, quæ iam vulgata sunt: multa etiam addere quotidie: quod ea præcipuè demonstrant medicamenta, quæ proximo hoc tempore ex India, & aliis remotissimis regionibus iam ferri ad nos cœperunt. Sed hac demum in re neque illud est silentio prætereundum, quod medici potissimum Arabes nos docent, & confirmat experientia; istiusmodi nimirum leuiora medicamenta, si copiosius exhibeantur, quàm deceat, iam propriam naturam, ac facultatem non seruare, sed fieri vehementiora, & quodam modo soluentia: vt iure arguendi sint multi nostrorum temporum medici, qui etsi veritate coacti fatentur purgantia medicamenta ante humorum coctionem esse incommoda, & importuna, solisque vtuntur lenientibus, tamen frequenter ita illorum mensuram augent, vt quam copiosam purgationem maximè expetunt, hac tolerabili ratione consequantur: qui interea non satis animaduertunt, opere decretum illud se negligere, quod verbis amplectuntur. De vtilitatibus, quas colligit, & experimentis, quæ iactat Manardus, posterius agentes cum Lemosio commodius differemus.

Venio ad tertium locum, aphorismum scilicet 29. libri secundi, in quo aduersarius tanquam arce munitissima, & inexpugnabili præsidia defensionis suæ potissimum constituit. Incipientibus morbis (ait Hippocrates) si quid videtur mouendum, moue: cum verò illi consistunt, ac vigent, quiescere melius est. Hac sententia duo continentur præcepta: alterum, in principiis morborum, si modò quid mouendum videtur, mouẽdum esse: alterum, in statu melius esse quietem habere.

Morbi

Morbi principium, statúsque sine dubio intelligēda sunt ea communia tempora, quæ coctionis signis definiuntur, atque adeò latitudinem continent: motionem verò Galenus, interpretatur eam potissimum vacuandi rationem, quæ per magna fit remedia, nimirum missionem sanguinis, ac purgationem. Hæc igitur in principiis morborū, in quibus expedit mouere, quando scilicet speratur ægrum conualiturum, maximè sunt opportuna; maiori quidem ex parte venæ sectio; nonnumquam purgatio; vt minorem eo modo redditam materiā natura facilius coquere possit in statu autem minus illa videntur cōuenire propterea quia tunc in morbi coctionem natura vehementer incumbit; quo tempore importunum, ac superuacaneū est aliis vacuationibus aggredi illam, & lacessere, tū aliis de causis, tum præcipuè quoniam vis animalis omnino defatigata laborat. Hæc Hippocratis est sententia, Galenique interpretatio satis manifesta. Ac fortè hactenus conuenit nobis cum aduersariis, sed est alia deinceps inter nos controuersia. Etenim quod Galenus affirmat, principio morborum conuenire aliquando purgationem, nos istud { aliquando } interpretamur, & in angustum deducimus, quotiescumque materia turget; illi contra id exponunt, & amplificant, quotiescumque humores vel quantitate, vel qualitate, vel aliis modis homini periculum facessunt. Vtri autem magis verè, & ad Hippocratis, Galeniq; mentem loquātur, is facilè iudicium feret, qui totam rem diligenter voluerit æstimare, & ad eorum dogmata referre. Primùm igitur cum Hippocrates & Galenus apertè, & frequenter decretum fecerint, humores crudos, neque in principiis purgandos esse, hac vna excepta conditione, nisi turgeant, id quæro, an aliud ab illo decretum fieri hoc loco potuerit? non arbitror. Siquidem tam certum est, quàm quod certissimum, viros omnium grauissimos sibi ipsos perpetuò, & constanter conuenire, omnibúsque in locis vnum, atque idem prorsus docere. Deinde quid est, quamobrem Galenus velit purgantia medicamenta principio morborum tantummodo nonnumquam conuenire? Ego quidem puto aliam nullam rationem posse excogitari, aut concipi animo, nisi quoniam humores minus sæpe turgere solent: Quòd si illa iam forent congruentia, quoties humores sunt vel multi, vel vitiosi, vel in parte principe, vel aliter infensi, vt isti interpretantur, vtiq; non aliquando, sed sæpe, ac sæpius, immò etiam ferè numquam non forent exhibenda. Hunc verò esse legitimum sensum istius loci, facilè, & euidenter demonstrat modus loquendi, quo Hippocrates, & Galenus vtuntur, quotiescumque sermo incidit de purgatione humorum turgentium: aphorismo enim 22. { Plurima non turgent } aphorismo 24. { In morbis acutis raro, &c. } Quoniam rarò (inquit Galenus) humores turgent. Qui quidem sensus planè videtur conuenire, vnúsque, & idem esse cum hac Galeni locutione, qui scribit, incipientibus morbis purgationem competere aliquando, nonnumquam interdum, Græcè ἐνίοτε. Ad hæc, si placet, Philotheum quoque vetustissimum, eundémque optimum interpretem licet adiungere, qui in explicatione istius sententiæ planè est à nobis, scribens cumprimis esse considerandum, an materia turgeat, & tunc purgatione vtendum: si verò non turgeat, à purgatione esse abstinendum.

Cæterùm aduersarij huiusmodi interpretationem non recipiunt, illámque duplici potissimum ratione conantur conuellere: altera, quòd humores turgentes licet purgare non solùm principio, sed etiam in statu, & omni tempore: quare Hippocrates temere solius principij mentionem fecisset: altera, quòd turgētibus

humoribus competit purgatio non quidem parca, & minoratiua, sed integra, & eradicatiua: quare prorsus vana, ac futilis esset censenda ratio à Galeno posita, nempe dari medicamentum, vt hoc modo materia reddita minor facilius concoquatur: namque si turgentes humores semel toti vacuantur; vt nulli deinceps coquendi supersint amplius, necessarium est. Itaque concludunt aphorismum non pertinere ad humores turgentes, sed ad alios, qui non absolutam purgationem, sed tantummodo minuentem, & reliquiarum coctionem exposcunt.

Etsi autem videntur istæc acuta, & ingeniosa, tamen fortasse longè absunt ab Hippocratis, & Galeni mente; neque deest commoda ratio, qua possimus ad illa respondere. Ergo quod aiunt humores turgentes non solùm in principio, sed etiam in statu purgandos esse, illud quamuis concedatur, cum Hippocrates hoc tempore non videatur purgationem prorsus prohibere, sed tantummodo consulere quietem esse meliorem; verumtamen illud addimus, vix fieri posse, vt in statu morbi salutaris humores turgeant, quando illi tunc temporis iam propemodum cocti sunt, & à natura superati; cuius gubernatione recti huc, & illuc nequeunt vagari, ac tantam molestiam, vel periculum afferre. Quod vero affirmant, humoribus turgentibus conuenire purgationem completam, quæ omni ex parte illos educat, ego quidem nescio an id verè affirment: namque si Hippocrates & Galenus generaliter, ac perpetuò abhorrent ab huiusmodi summis, & extremis vacuationibus; de qua re posterius differetur; rationi cõuenit, multò minus eam conuenire turgentibus humoribus; qui incitata natura ad eorum expulsionẽ, impetuosiore motu correpti, non admodum difficilè videntur posse deduci: quocirca (vt scribit Galenus) tantummodo aliquo indigent, qui veluti manum porrigat, illósque ad aluum dirigat, atque deducat. In quam sententiam eò libentius venio, quòd Hippocrates huiusmodi purgationem concedit mulieribus vtero gerentibus, quibus alioqui interdicit sectionem venæ, & quæ propter multas causas nequeunt tantam ferre purgationem, quæ nimirum ad extremum deueniat, & quam isti eradicatiuam appellant. Sed esto: concedatur hic quoque summus modus purgationis. Memoria est repetendum, Galenum principio morborum probare materiæ diminutionem, non solùm per purgationem, sed etiam per phlebotomiam: quinetiam eundem asseuerare, hanc maiori ex parti, illam non nisi aliquando congruentem esse. Quamobrem cum verè, propriè, atque vt plurimum talis humorum diminutio fiat sectione venæ, in qua sine dubio pro parte residui sunt, qui posterius debent concoqui; tametsi turgentes humores toti ducuntur, adeo vt ne minima quidem eorum pars relinquatur, cui concoctio possit competere in posterum; posset quis putare Galenum ad illud potissimum respexisse, quod communius est, & fit frequentissimè; illud autem neglexisse, quod rarius euenit. Siquidem (quod ille docet) omnis doctrina ex vniuersalibus recipit incrementum, quæ si perpetua fuerint, primam habent vtilitatem; si verò magna ex parte, secundam; quod si anceps quippiam, vel rarum fuerit, id ad doctrinam inutile censendum est. Quare non sine ratione talem fortè sententiæ Galeni sensum posset aliquis elicere; principio morborum tum phlebotomiam, tum purgationem congruentem esse, vt ita minorata materia, si quæ restat, facilius concoquatur: quandoquidem certum est non solùm post purgationem, sed etiam post sectionem venæ nihil prorsus noxij humoris reliquum fieri nonnumquam, statímque hominem ad bonam valetudinem re-

4. de Rat. vic. Mor. Acut. 67.

dire:

dite: vt cōtigit palæstræ perito laborante febre synocha sine putredine, ac testari omnes possumus idem plerisque aliis euenire sæpenumerò. Verùm postremò id non verebor asseuerare, dato medicamento, turgentes humores diminui, & quasdam reliquias adhuc superesse, quæ deinceps concoctionem desiderant. Quod vt demonstretur, duo humorum genera mihi videntur posse considerari: alterum eorum, qui mouentur; alterum illorum, qui firmati sunt: ex quibus cum sine vlla dubitatione fatendum sit, posteriores, saltem pro parte, remanere post purgationem, & concoctionem exposcere, vtique ego puto fieri posse, vt priorum quoque aliqua portio supersit adhuc, quæ scilicet exeunte maiori portione haud moueatur amplius, & in parte aliqua firmetur. Id quod eò magis videtur verisimile, quòd Galenus istorum quoque humorum, tanquam non prorsus ad purgationem præparatorum, dummodo fieri id possit, aliquam præparationem desiderat. Atque istæc fortè, etsi alicui videri possunt voluntaria, & ficta nostro arbitratu, à Galeni mente non abhorrent; qui (vt vidimus paulò ante) scriptum reliquit, non nisi cum multa præmeditatione danda esse purgantia medicamenta, quantumuis turgeant humores; partim quia potest esse, vt illi non ex toto sint apti ad eam recipiendam, neque tempus suppetit ad eorum præparationem; partim quoniam fieri potest, tametsi ij forent quammaximè præparati, vt alij prætere a adsint humores tenaces, crassi, & crudi, quibus nullo modo purgatio potest competere. Demum verò mihi videor huiusmodi sententiam posse confirmare authoritate Galeni, qui de purgatione humorum turgentium verba faciens, inter cæteras cautiones, vt ne illa temere fiat, recti futuri iudicij expectationem commemorat. Quòd si turgentes humores toti purgantur, nullæque amplius reliquiæ supersunt, quæ coctione, ac tandem crisi debeant expugnari, an non quælibet iudicij expectatio inanis, ac temeraria censenda est? 1. aph. 14.

Hunc locum tractaui longius, quòd ille reuera sit difficilis, & hactenus à nemine, quem sciam, fuerit satis explicatus. Vtcumque autem hæc se res habeat, quæso, attendamus parumper, quomodo isti, & quantum istius aphorismi obseruent præcepta, de quo tantopere digladiantur. Docent Hippocrates, & Galenus, incipientibus morbis, si quid mouendum videtur, hoc est in morbis salutaribus, mouendum esse, maioráque aggredienda præsidia, sæpius quidem sectionem venæ, quandoque purgationem: in statu verò quiescendum. Atqui isti tam seueri (si Diis placet) veterum dogmatum propugnatores perpetuò mouent, in morbis salutaribus, mortiferis; acutis, diuturnis; cum febre, sine febre; in omnibus mouent: mouent in principio, augmento, statu, declinatione: illi ad summam nusquam, & numquam requiescunt. Præterea cum frequentior esse debeat, immò verò frequentissimus vsus phlebotomiæ; rarior, immò rarissimus purgationis, illam rarissimè administrant, hac frequentissimè, vel verius perpetuò vtuntur. Vt interea neque illud prætermittamus, quod alioqui magni interest, complures ferè numquam venæ sectionem aggredi, nisi antea semel, fortè etiam bis, ac sæpius purgante medicamento vsi fuerint; quod sine dubio commodam remedij occasionem perturbat, prorsúsque à Galeni disciplina est alienum, qui docet principio morborum alterutram, vel sectionem venæ, vel purgationem, minimè vtramque esse opportunam: adeò vt, si quis diligenter hanc medendi rationem animaduertat, quæ hodie iam communis ferè est, ac vulgaris, nihil illa turpius, nihil ab Hippocratis, & Galeni decretis alienius possit excogitari. Porrò quum

Manardus contendit, propter insignem crapulam, & omnino corruptum nostrorum temporum viuendi modum, longè crebriùs, immò etiam semper administranda esse medicamenta, non ego in eo multum laboro, an præterito tempore homines magis parcè & sobriè viuerent, quàm præsenti, qui alioqui memini
6.aph.28. apud Galenum me legisse nonnumquam (vt interim Seneca, & alij quamplurimi prætermittantur hanc superioris sæculi calamitatem, & intemperantiam deplorantes) vsque adeò suo tempore auctam esse, atque ad summum deuenisse victus incontinentiam, & omnem luxum, vt nihil addi præterea possit: ob quam præcipuè causam, & mulieres, & eunuchi iam podagræ non erant immunes. Sed esto; nostri homines magis, quàm cæteri omnes intemperatè, ac dissolutè viuant; ego quidem hanc rem in contrariam partem interpretor; atque hac in primis ratione moueor, vt credam quò magis aucta est omnis viuendi licentia, eò magis abstinendum esse à medicamentis: siquidem fieri aliter non potest, quin istæc deliriosa, & dissoluta viuendi ratio, & multos, & vitiosos, & crudos humores gignat, multásque obstructiones efficiat, & alia multa incommoda secum afferat, quæ solent difficiles, importunásque purgationes reddere.

2.aphor.cō.9. Nobis (inquit Galenus) qui extenuante victu vtimur, de quo integrum scripsimus librum, nihil tale accidit. sed omnium, quæ in corpore sunt præter natu-
2.de Fra.27. ram, purgationes sine vlla molestia, ac celerrimè peraguntur. Rursúmque de exhibendo albo veratro sermonem habens; fortasse (ait) tunc illud tutò dabat Hippocrates, ob victum, quo homines, qui ab eo curabantur, vti consueuerant, non voluptuosum, & mollem, sed & multis laboribus occupatum, & cibis contentum paucissimis, ita vt crassitudo humorum colligi minimè posset, quam otia, & repletiones procreare certum est. Nam si qui moderatè, & cum ratione viuunt, facilè, ac feliciter purgati consueuerunt, vt ij contra, qui immoderatè, & omnino malè viuunt, difficilè, infeliciterque purgentur, necesse est. Insuper quid ita propter victus incontinentiam magis commoda censenda est purgatio, quam
2.aph. 17. phlebotomia? Vbi cibus (inquit Hippocrates) præter naturam copiosior ingestus est, hic morbum facit. Ostendit autem sanatio. Quam sententiam Galenus interpretatus hæc habet. His quæ prius dicta sunt, ita se habentibus, hoc est, vbi copiosior præter naturam in corpore cibus contineatur, si adhibita vacuatione ægrotus leuabitur, argumento erit morbum aduenisse ex cibi multitudine. Quòd autem vacuationem simpliciter dicere Hippocrates consueuerit, quando humores omnes æqualiter vacuantur; purgationem verò cum sua qualitate peccantes educūtur, meminisse oportet; & quòd præsens sanatio non à purgatione sit facta, sed vacuatione id opinionem de plenitudine confirmat: Euacuatio autem æquabiliter, quæ quidem exquisitissima est, fit per venæ sectionem, &c. Huiusce rei, si quis id velit, apud Hippocratem, atque Galenum illustre est exemplum Athletarum, qui studebant cibis multis, plurimúmque nutrientibus repleri, & hac ratione robur, & molem corporis sibi comparare: quorum tamen habitum illi iubent protinus soluendum esse, minimè purgatione, sed vna potissimum sanguinis detractione. Tametsi enim Hippocrates ait absolutè talem habitum soluendum esse, Galenus sanè docet id fieri vacuatione, nimirum secta vena. Quæso enim quomodo bonus habitus sine vllo humorum vitio, atque adeò insignis admodum plenitudo, à qua imminet periculum, ne vasa rumpantur, vel calor natiuus extinguatur, commodè solui aliter potest, quàm communi vacuatione? siquidem

certum

certum est, purgationem minimè omnes humores, sed vnum tantummodo, aut alterum, & eos quidem vitiosos ducere posse. Ac profectò propter hanc ipsam præcipuè causam Galenus interdum scriptum reliquit, longè deterius curari diuites, quàm pauperes. Quoniam (inquit) maior eorum pars sanguinis missionem propter mollitiem non admittit, tametsi magis, quam pauperes redundantiæ sanguinis affectibus sunt obiecti, vt qui magis cibis se impleant, atque in otio viuant Et alio loco docet si homines fuerint in victu intemperantes, plenitudinem haud medicamentis, sed missionem sanguinis fore tollendam. Cum igitur doceant Hippocrates, & Galenus, athletis, diuitibus, ac generaliter omnibus, quicumque copiosiora sumunt alimenta, adeóque maiorem sanguinis copiam coaceruant, sectionem venæ, minimè purgationem conuenire, id quod planè rationi est consentaneum, non ego satis intelligo, quomodo contrarium colligat Manardus, velítque hoc fundamento frequentem medicamentorum administrationem comprobare. Sed hac de re satis.

11. Meth. cap. 15. » » » *De sect. Venæ cap. 10.*

Deinde Manardus opinionem suam tuetur exemplo, authoritatéque Hippocratis, & Galeni, quos ait pluribus in locis principio morborum purgantia medicamenta dedisse, atque ea quidem validissima. Itaque primùm in medium profert Hippocratis locum, vbi curando pleuritidem iubet dolore descendente ad hypochondria dandum esse veratrum, ac peplium: qui profectò non solùm communi dogmati manifestè aduersatur, quo docemur humores crudos haud esse purgandos, sed alteri quoque eiusdem Hippocratis, ac libri sententiæ videtur esse oppositus, quæ per initia inflammationum prohibet quælibet purgantia medicamenta. Atque equidem nequeo negare, quin locus sit valde obscurus, atque difficilis; quod aliàs quoque sum confessus: idque in primis arguit perplexa & ab Hippocrate quoquo modo dissentiens Galeni interpretatio: quare nobis liceat (quod olim sumus polliciti) in explicatione illius versari aliquamdiu.

2. de vict. acut. 11. *4. de vict. acut. 22.*

Nonnulli igitur hunc locum interpretantur, quasi Hippocrates velit dandum esse medicamentum post prætergressum principium morbi: quandoquidem adhibitis antea fomentis, verisimile est dolorem iam longiore tempore durasse, totúmque principium præteriisse. Ac sanè videtur Galenus huiusmodi interpretationem confirmare. Cum enim Hippocrates scriptum reliquisset paulò ante, quibus lateris dolor est assiduus, calidísque fomentis non remittitur, ac sputum non procedit, hos in mortem duci præcipites, si quis eis ptisanam dederit, neque prius dolorem vel secta vena, vel purgatione soluerit; eiusmodi sententiam Galenus explicat, quasi ille de morbi vigore loquatur, his verbis; Si quis igitur ptisanam dederit ἀκμαζούσης τῆς φλεγμονῆς, hoc est vigescente inflammatione: ac statim tradidit indicia quibus appareat inflammationem ἀκμάζειν. Scimus autem vulgatum esse apud Hippocratem, & Galenum ἀκμάζειν vsurpari de summo vigore, & statu morbi; vnde etiam dicitur ἀκμὴ, sicuti aliàs diximus, Quare concludunt fuisse eo tempore statum, minimè principium inflammationis.

Lib. 1. tex. 33.

Sed expositio voluntaria est, & hos fefellit homonymia: neque enim ἀκμάζω eo in loco statum significat, sed magnitudinem, intensionem, & vehementiam inflammationis, licet sit adhuc in principio: id quod ex eo fit manifestissimum, propterea quia inter signa, quæ tradita sunt à Galeno, recensetur summa sputorum cruditas, quæ necessariò demonstrat morbum adhuc fuisse in principio.

Verùm ille se ipsum planè interpretatur, cum ait. Est autem orationi additum
aliud pleuritidis signum, eiúsque non solùm magnæ, sed etiam malignæ, &c.

Quæ verba docent istorum expositionem esse perspicuè falsam, cum per
ἀκμάζουσαν pleuritidem affirmet apertè se magnã, & malignam intelligere. Neque
verò solùm istæc interpretatio repugnat illi loco, sed ab aliis etiam Hippocratis,
& Galeni decretis est aliena, qui sine dubio præcipiunt & sectionem venæ, &
purgationem principio morbi, veteris præcepti memores, cum ille incipit, esse
2.aph.29. mouendum. Alioqui fatendum esset eos contra suam ipsorum disciplinam, aug-
mento, vel statu vtrumque præsidium instituisse. Et quanquam sunt iam adhi-
bita fomenta, attamen dolore perseuerante, Hippocrates decernit non esse lon-
giore tempore calefaciendum. Quare protinus ad venæ sectionem, vel purga-
1. de Cris. tionem aggreditur. Neque est, vt quis miretur, principium pleuritidis longius
cap.18. produci potuisse, docente Galeno illud vsque eò perdurare, quoad æger pauca, &
cocta incipit expuere: quod celebri pleuritico Anaxioni euenit non ante diem
decimumseptimum. Postremò si Hippocrates non præcipit morbo incipiente
dandum esse medicamentum, temere, ac præter omnem rem illi Galenus oppo-
suisset aphorismum 24. primi libri, qui sine controuersia de morborum principio
loquitur. Itaque isti prorsus malè sentiunt.

Alij deinceps censent, Hippocratem mediocrem quandam purgationem, mi-
nimè veram, & integram, ac ferè alui lenitionem instituisse: idque eo potissimum
probant argumento, quòd ille non vtitur verbis φαρμακεύειν, aut καθαίρειν, quæ apud
eum propriè significant purgare, aut purgante medicamento vacuare, vtens ver-
bo μαλθάνειν, quod Græcis significat lenire, vel mollire: vnde μαλθακώδη φάρμακα ab
eodem Hippocrate vocantur medicamenta generis oleosi, vt quæ adipibus con-
stant, œsypo, resinis, butyro, cera, & quæ mollire possunt. Præterea hanc opinio-
nem confirmant, quæ veratrum non sit adeò terribile medicamentum, vt vulgò
creditur; namque experientia docet illud purgationem facere absque molestia:
2. de Art. cui postremùm videtur consentire Galeni testimonium, qui non est veritus eam
com.50. purgationem, quæ fit per veratrum in raphanos infixum, inter mediocres enu-
merare.

Verùm neque huiusmodi cogitatio mihi probari vllo modo potest. Etenim
res ipsa, ac methodus curandæ inflammationis apertè demonstrat, Hippocrati
vnum, atque idem propositum fuisse, tam secando venam, quàm dando medica-
mentum, nimirum vt corpus vniuersum vacuetur, humorésque partim reuellan-
tur, partim deriuentur, ac partim demum ducantur de ipsa parte laborante: quod
moderata purgatio instar lenitionis nequit perficere. Sic passim vbicumque tra-
ditur ratio curandi doloris, inter cætera præsidia fit mentio purgantium me-
6.Epide. sect. dicamentorum. In doloribus (ait Hippocrates) proximum ventrem purga-
6.5. re, & iterum; Quicumque dolor circa sedem thoracis non desinit, sectione ve-
2. Progn.52. næ, purgante medicaméto, &c. Galenúsque in maximis doloribus nullum maius
1.aph.23. nouit remedium, quàm vel mittere sanguinem vsque ad animi defectionem, vel
2.aph.29. purgare: quibus in locis illis vtuntur perpetuò verbis φαρμακεύειν, aut καθαίρειν. Sed
quid? an non Hippocrates inchoantibus morbis si quid videtur mouendum,
consulit vt moueamus? scilicet interprete Galeno, aut sectione venæ, aut purga-
2. de Vict. tione? nónne alibi idem Hippocrates instituit purgationem, vt citius, ac facilius
Acut. 11. fiat crisis, qui scribit elleborum nigrum magis quàm peplium ventrem soluere, &
crisim

crisim iuuare? an non Galenus hanc totam partem interpretatur, quasi Hippocrates de purgante medicamento, integráque purgatione loquatur, qui decies meminit purgantis medicamenti,& qui postremò ait pro elleboro,& peplio posse dari hierã diacolocyntidos? Igitur quanquam in præsentia Hippocrates vtitur verbo μαλθάσσειν, nulli dubium esse debet, quin illud vsurpet pro φαρμακεύειν, sicuti aliis quoque in locis solet interdum vsurpare. Atque hanc fuisse Hippocratis,& Galeni mentem,ex eo demum potest confirmari apertissimè, quod illi posterius hac ipsa de re disputantes, nimirum de purgando pleuritico, si dolor fuerit sub thorace,vtuntur verbis φαρμακεύειν, & καθαίρειν: ita vt necessariò fatendum sit illos vtrobique idem sentire, etsi non eisdem verbis vtuntur. Nec si quis hunc locum tanquam legitimum Hippocratis suscipere nolit, is Galeni interpretationem debet,aut potest repudiare,qui hunc ipsum locum proferens, & exponens, hæc habet;Pleuriticum nominauit,id quod ab Hippocrate in legitima huius libri parte est dictum;vbi ita habentes pleuriticos purgat,vtens verbo καθαίρειν.Quod autem pertinet ad elleborum,quanquam Mesuæ potissimum,atque Ætij testimonio,addo,& longiore experientia,probè scio illud sine labore vtramque bilem,ac pituitam purgare;veruntamen negandum non est,medicamentum, si quod aliud,esse potens, ac validum, adeò vt plerique non solùm recentiores, sed etiam veteres velint ab eo, tanquam medicamento ancipiti,& periculoso esse abstinendum. Ac sanè Galenus,qui id nonnumquam violentissimum purgans medicamentum appellat (ni fallor) nullibi eiusmodi purgationem numerat inter moderatas. Nam locus positus 2.de Artic.minimè omnium pertinet ad hanc rem:quandoquidem Galenus ibi loquitur de elleboro albo, ac de purgatione per vomitum, minimè per aluum,scribítque haud exhibendum esse veratrum,sed raphanos,in quos antea veratri surculi fuerint infixi:quod etiam præsidium testatur cæteris omnibus medicamentis vomitoriis maiorem vim habere. Neque verò illud ego nunc disputo, an elleborum, vel alia medicamenta id genus parcè exhibita moderatam purgationem possint efficere; quod videtur fuisse præceptum Auicennæ: nam etiamsi id concedatur,pro comperto habendum est,humores ad hunc etiam modum moueri importunè;quod posterius diffusè sumus confirmaturi.

2.de Rat.vict. Mor.acut.76

6.Epi.se.3. 29.

Com.50.

Sunt alij,qui velint,Hippocratem sermonem habere non de vera, & exquisita pleuritide,sed de omni dolore,quicumque,& quouis modo latus occupat Quod tametsi item, tanquam verum concedatur, cum sit mea sententia falsum, ego prorsus nequeo excogitare, aut concipere animo, quam prærogatiuam habeant istiusmodi humores crudi, qualemcumque tandem lateris dolorem efficiant, vt cum ratione,ac tutò purgari possint; neque eisdem legibus subiiciantur, quibus subiiciuntur cæteri humores,qui exquisitam efficiunt pleuritidem.

Post hæc audio, celebrem quendam virum, subtilem nescio quam rationem excogitasse; quòd nimirum dolore supra ascendente signum sit redundare succos tenues,& calidos,qui perpetuò superas partes petere solent;& quibus missio sanguinis benè conuenit:dolore autem descendente verisimile sit magis redundare crassos, & frigidos, qui suapte natura feruntur ad inferas;& quibus contra purgatio solet esse accommodatior. Verùm ea quoque ratio mihi videtur admodum vana,ac futilis. Quod enim pertinet ad ascensum, descensúmque humorum, id quiuis non inuitus fatebitur esse falsum, qui memoria repetat partes inferiores erysipelate, superiores œdemate frequenter laborare. Sed esto: dolore descen-

dente sint humores crassi,& frigidi, tales ne principio morbi pugnantia medicamenta bene fuerunt? Ego quidem id tantum puto abesse, vt propter hanc ipsam rationem maximè censeam qualibet eo tempore medicamenti administrationem semper fore inutilem,ac perniciosam.

Ludouicus Mercatus, cuius superius est facta mentio, censet Hippocratem dare medicamenta in pleuritide præcautionis gratia; qui scribit ad hunc modum. Sic profectò in pleuritide præcautionis gratia prima, secunda, quarta die, & interdum quinta licet purgante medicamento vti: postea verò, aut cum fluxio iam cessauerit,nequaquam,sed cum ad maturitatem peruenit humor.Hæc ille:de cuius opinione continuo disputabimus.

Lib. 1. de com. & Pecu. trasid indic. c. 6.

Franciscus demum Valleriola vir celeberrimi nominis ad explicandum hunc locum,& ad dissoluendam huiusmodi controuersiam, potissimumque ad concilianda ea duo loca secundi, & quarti libri,quæ tam valde inter se videntur dissentire, propria instituta Enarratione multum laborat, tandemque ita statuit; Hippocratem permittere vtrobique vsum medicamenti principio inflammationum; altero autem loco, libro scilicet quartò, malam dumtaxat eorum opinionem redarguere, qui dato medicamento existimant humorem vacuari inflammationis authorem,& qui inflammatam partem occupat,quique iam extra vasa in vacua spatia delapsus succingentem costas membranam distendit:adeò vt per Hippocratem,Valleriola interprete, initio pleuritidis, & cæterarum inflammationum liceat medico exhibere soluentia medicamenta,dûmodo ille nô existimet hac ratione humorem,qui inflammatum locum occupat,vacuari?quandoquidem crudo adhuc existente morbo, nihil ex parte affecta vtiliter potest educi,sed illi tantum humores purgantur:qui in proximis inflammato loco venis atque locum implentibus, phlegmonemque irritantibus (ita loquitur Valleriola)tum & qui in maiusculis, & remotioribus continentur: vt ferè hac in re videatur conuenire cum opinione Mercati.Verùm enimuerò quàm ista conciliatio sit absurda,vnicuique satis constabit,quicunque eam seriem vniuersam, ac rem ipsam vel parum voluerit animaduertere.Namque vt interea prætermittantur cæteri humores in toto corpore contenti, & circa inflammationem vagantes, quos ille ait certa ratione purgari, de quibus loquemur posterius; quatenus ad alios pertinet morbum efficientes,mihi ab eo responderi velim; an fortè Hippocrates curandos pleuritidem,in qua principalis est indicatio reuellendi,deriuandi,vacuandique à parte laborante:dato peplio, & elleboro nihil de ipsamet inflammatione duci arbitratus est?an validissima istæc medicamenta sunt adeò solertia, & intelligentia, vt alteros humores ducendo, qui aliis in partibus continentur,alteros, qui continentur in inflammatione,nolint irritare, & intactos relinquant?Venæ sectio, quæ hic sine dubio eandem præstat operam, quam medicamentum,non ne ducto sanguine vsque ad mutationem coloris,à parte affecta,& ipsa inflammatione quicquam detrahit? Ego quidem nihil dubito, quin illa non solum de aliis partibus,sed de ipsa quoque parte inflammata valeat detrahere:vt non satis mirari possim quomodo Valleriola audeat hoc ipsum negare ita enim scribit;Etsi eò vsque mittatur sanguis, vt mutatione coloris vacuationis sufficientia indicetur, non tamen ab ipsomet loco affecto sanguis is educitur;sed à proximis loco affecto venis.Etenim præter quàm quòd methodus curandæ

Lib. 1. Enarrat. 3.

randæ

randæ inflammationis hanc rem nobis facilè poteſt perſuadere, Galenus teſtatur apertiſsimè ex parte laborante ſanguinem detrahi. Venam (ille ait in cubito ſecare oportet, quæ ſanguinem ab affecta parte & magis, & velocius tum reuellere, tum vacuare poſsit. Et iterum? Quicquid ſanguinis in phlegmone continetur, id caloris abundantia colore permutatur: reliquum autem in partibus omnibus ſimile manet Eam ob cauſam ſanguine, qui in totum ſpargitur corpus, pituitoſiore exiſtente, rubicundior ſanè is erit, qui in eo, quod phlegmone obſideretur, latere continetur. Quod ſi ſanguis in totum corpus diffuſus rubidus fuerit, is procul dubio, quia ad phlegmonem eſt, aduſtus, aſſatusque in nigrum permutabitur: liuidus autem in ea, quæ fit è rubido ad nigrum tranſmutatione, medium obtinet. Coloris igitur mutatio, ſanguinis in particula inflammata tranſlationem ſufficienter demonſtrat. Hactenus Galenus; qui Vallariolæ ſententiam demonſtrat eſſe perſpicuè falſam, vſque adeò planè, & apertè affirmans ſectione venæ ea non ſolùm, quæ circunſtant inflammationem, ſed etiã quæ in ea continentur vacuari, vt nihil poſsit planius, & apertius affirmari. Sic aliàs ille docet, mutationem ſanguinis haud eſſe expectandam propter inflammationis prauitatem, quando is interdum ita eſt loco impactus, vt ab eo nihil poſsit emitti.

Ad hæc ſi verè Hippocrates libro quarto medicamentum non prohibet, ſed eorum dumtaxat opinionem refellit, quid illud opinantur detrahere de parte inflammata, quamobrem Galenus docens generaliter crudos humores aliqua in parte firmatos non eſſe mouendos, quaſi huiuſmodi præcepti teſtimonium hanc ipſam ſententiam in medium profert? quamobrem (vt ſupra diximus) ſtatuit hieram Themiſonis, tametſi leuiſsimum id eſt medicamentum, non ante coctionem, declinationemque internarum inflammationum exhibendam eſſe? quamobrem inflammato cerebro, pulmone, iecore, & aliis principibus partibus non ſtatim licet medicamenta propinare? quamobrem demum Hippocrates non ſolum medicos arguit, qui audent medicamenta exhibere, ſed præterea multa quoque enumerat incommoda & pericula, quæ ad eorum exhibitionem ſequi deinceps conſueuerunt? ij à diſtenta (air) inflammataque parte non ſolum nihil adimunt, cum non cedat, quæ adhuc cruda eſt affectio, verùm etiam ea, quæ morbo reſiſtentia, & ſana ſunt, abſumunt, contabefaciuntque, ac ducto ad imbecillitatem corpore morbus ſuperior euadit, qui vbi corpus vicerit remedium non habet. Hæc ille. Turpe quidem, ac riſu dignum videtur, Hippocratem diuinum hominem arguere ſententiam alicuius animo inſitam, quæ nulla damna poteſt afferre, tum permittere, vt ille idem malè agat, vnde homini multa, eaque grauiſſima pericula poſſunt imminere: ſi quidem parum intereſt omnino, vtrum dato medicamento medicus exiſtimet duci humorem, qui inflammationem efficit, an magis alios, qui in reliquis partibus continentur, dummodo illud tutò liceat exhibere.

Vt ſemel dicam, bibita medicamenta de inflammationibus aut detrahunt, aut non detrahunt: ſi id affirmes: iam neque per te ſunt exhibenda, quid cõcocta medicari oportet: ſin illud neges, quid refert, an falsã hac in re medicus habeat opinionem, cenſeatque duci humores in inflammatione contentos, cum illi reipſa non ducantur, neque duci vllo modo poſſint. Sententiam noſtrã, vel potius Hippocratis cõfirmat interpretatio Galeni qui poſito aphoriſmo

con

{ concocta medicari &c. } docet principio inflammationum medicamenta esse prorsus periculosa,& importuna;contra missionem sanguinis maximè tutam, & accommodatam. Ac postremò si velis proximè superioris,atque istius sententiæ colligationé animaduertere,adhuc res tibi fiet certior, & manifestior:cum enim Hippocrates fecisset quendam veluti catalogum morborum acutorum, quos dixerat solui non posse, si quis principio, & ante missionem sanguinis, principale eorum auxilium,voluerit ægros purgare, nunc propemodum reddens rationem, iure optimo notat medicos, quicumque incipientes inflammationes medicamento soluere conantur.Quare(vt concludam)nulli dubiũ esse debet,quin Hippocrates memor sui dogmatis,sibíque ipse perpetuò consentiens, quemlibet eo loco medicamentorum vsum prohibeat: cuius quidem præcepti rationes adeò validas,& omni luce clariores adiungit,vt pluribus non sit opus. Cum igitur ex tot interpretationibus nulla videatur Hippocratis, & Galeni menti consentire; cum vetus decretum satis habeat roboris, non solùm generale, crudos humores nequaquam purgandos,& mouendos,nisi turgeant, sed etiam proprium, principio inflammationum haud conuenire purgantia medicamenta,quid de proposita sententia tandem sentiendum est,quæ initio pleuritidis,descendente dolore ad hypochondria,manifestè probat administrationem medicamenti?

Ego verò ad expediendum difficilem hunc nodum verè mihi videor affirmare posse,humores hoc tempore esse turgentes. Quod quidem multo labore speramus posse iis confirmare, fortè etiam persuadere, qui memoria velint repetere, quæ de significatione istius vocis diximus superius:Cum enim certum sit in disciplina Galeni,verè humores turgentes dici,non solùm quando veluti errabundi modò huc, modò illuc transferuntur, sed etiam quotiescumque absolutè non sunt firmati, ac vel in toto corpore, vel in parte aliqua mouentur, addo etiam cum vix mobiles exeundi appetentiam, & inclinationem habent,quid est cur dolore descendente, succos haud stabiles, quíque mouentur in partibus inferis, & ad partes inferas, adeóque exitum sibi quærunt, nolimus esse turgentes? Sed præterea audiamus interpretem Galenum, qui manifeste videtur hanc sententiam confirmare. { Considerare igitur (inquit) atque in memoria tenere nos oportet, &c.} Hippocrati placet vsus ellebori, vel peplij: Galenus contra quasi animaduersionem, & limitationem istius determinationis profert aphorismum 24. primi libri, qui (vt supra vidimus) in morbis acutis non nisi rarò permittit vsum medicamenti; neque verò id sine multa præmeditatione. Quippe ita mihi videtur medicos reddere cautos voluisse, vt ne frequenter purgantibus medicamentis vtantur: Etenim tametsi Hippocrates probat administrationem medicamentorum, veruntamen cum pleuritis sit morbus acutus, cautè omnino agendum est. Sed quam nam cautionem hac in re decet adhibere? eam profectò, quæ in cunctis morbis acutis est quammaximè necessaria, & ante omnia, vt à medicamentis purgantibus abstinere oporteat perpetuò, nisi humores turgeant. Quòd si Galenus hunc aphorismum ita olim est interpretatus, vt verè, & clarè est interpretatus, iam nulli dubium potest esse, quin vtrobique vnum, atque eundem sensum habuerit, vnámque & eandem interpretationem fecerit.Quin etiam si hosce duos locos inter se conferas, eandem sententiam,vel magis eadem propemodũ verba reperies in vtroq; fuisse posita:nam quemadmodum Galenus ibi docet,purgationem conuenire principio morborum acutorum,

si

si humores turgeant, neque id tamen perpetuò esse faciendum, ita hoc loco
scribit medicamentum quidem conuenire, verùm non illud perpetuò probat,
easdem ferè noxas, ac pericula hic commemorans, quæ ibi posita fuerant: adeò
vt satis possit constare, illud fuisse decretum quoddam generale, hoc autem ve-
luti exemplum quoddam particulare;vnde medici intelligant probam rationem
ministrandi medicamenta principio morborum acutorum. Etsi autem possunt
hæc vnicuique demonstrare, hanc legitimam, verámque esse istius loci intelli-
gentiam, mihi libet alium præterea Hippocratis, & Galeni locum proferre, qui
hanc ipsam rem tractat, sensúmque nostrum perspicuè confirmat. Hippocrates
libro quarto de Rat.Vict.Mor.Acut.hæc habet. Si dolor sub thorace fuerit, val- *Text. 76.*
déque infestauerit, pleuritico ventrem subpurgabis, nihilque dum purgabitur, »
dabis: à purgatione autem oxymel: veruntamen purgans medicamentum quar- »
to die ministrabis. Galenus, quarto,die,inquit, medicamentum indistinctè pro- »
nunciauit: neque enim inter initia aliquod huiusmodi remediorum ægrotanti »
iniungere oportet,sumpto à numero dierum scopo;sed quod Hippocrates recen- »
suit, est exequendum: nam vel statim ab initio prius quàm in partem aliquam »
confirmenrur humores, medicandum, vel postcà,cum ad maturitatem perducti »
fuerint. Quæso enim quid reputare possumus, aut concipere animo sibi voluis-
se Galenum iis verbis? {prius quàm in partem aliquam confirmenrur humores}
vel verius, vt ille Græcè loquitur, {πρὶν στηριχθῆναι τοὺς χυμούς, prius quàm hu-
mores sint stabiliti.} Ego sanè puto illum non alios, quàm turgentes designare
voluisse:ac spero fore neminem,qui non idem velit libenter sentire:quandoqui-
dem variis in locis,vt ante docuimus,non aliter solet Galenus explicare naturam
succorum turgentium,quàm motu, ac lotione. Cur ergo tam hac, quàm supe-
riore sententia,de vna eadémque re fuerit sermo institutus, nimirum de vsu me-
dicamenti in pleuritide,cum dolor descendit ad hypochondria;nunc verò Gale-
nus decernat illud esse exhibendum, non nisi vno è duobus modis, vel initio
morbi,si humores non sint firmati,atque adeò turgeant,vel deinceps post eorum
coctionem,an non iure censendum est, superiore quoque loco hāc eandem con-
gruere interpretationem,prorsúsque humores, qui mouentur, & descendunt ad
hypochondria verè turgentes esse? Ex quo quidem loco mihi videor postremò
communem rationem,ac sanè validam colligere posse hunc in modum. Ex dis-
ciplina Hippocratis, & Galeni licet exhibere medicamenta alterutro duntaxat
modo,vel principio morbi, si humores turgeant, vel post eorum coctionem:per
illos dolore descendente in pleuritide expedit dare elleborum, & peplium;ergo
vel humores turgent,vel sunt concocti: Atqui fatuum est dicere, tunc humores
esse concoctos: itaque verè concludendum est,illos esse turgentes.

Cæterùm multi sunt viri doctissimi, ac celeberrimi, qui hanc nostram inter-
pretationem minimè accipiunt,contráque eam multis veniunt argumentis. Pri-
mùm negant humores esse turgentes, quicumque in determinata parte, & ad
certum locum mouentur, vt verè fit, quando illi descendunt ad hypochondria;
cum vera humorum turgentium ea sit definitio,vt illi huc, atque illuc inordina-
to,& incerto motu ferantur,ac nullam certam sedem habeant: alioqui in multis
naturæ motionibus,ex.gr.in qualibet fluxione alui, humoribus ad intestina dela-
tis,in qualibet inflammatione,vt illi turgeant fateamur necesse est; quod ab om-
nī ratione abhorret,& à nemine vnquam traditum est. Deinde si dolore descen-
dente

dente humores turgent, cur (inquiunt) non iidem pariter dolore ascendente censendi erunt turgentes? quando illi æquè mouentur, ac feruntur ad partes superiores, per quas fortè longè aptius, & commodius, quàm per inferiores possunt educi: quippe videtur esse longè maior consensio inter costas superiores, & os, quàm inter inferiores, & intestina. At verò si ij quoque turgent, quamobrem Hippocrates non item purgatione vtitur? Tertiò nobis obiiciunt Galenum, qui (vt vidimus modò) quasi Hippocratis sententiam limitans, ad memoriam reuocat aphorismum, {In acutis morbis raro, &c.} cuius alioqui perperam, longéque à re proposita meminisset: namque si dolore descendente humores de illius sententia turgent, quid est, quod hoc tempore purgationem prohibeat? Nónne illomet authore, quotiescumque illi turgent, in acutis quoque morbis licet purgantibus vti medicamentis? Postremò cum Galenus dolore etiam descendente longè magis probet sectionem venæ, quàm purgationem, id iam sequitur necessariò, ac fateri coacti erimus, turgentibus humoribus venæ sectionem conuenire nonnunquam; quod quidem à communi doctorum hominum consensu videtur alienum. Quamobrem concludunt nostram interpretationem voluntariam, & absurdam esse. Ego verò mihi persuadeo verissimam illam esse, neque iis machinis quicquam posse labefactari. Quod enim pertinet ad vocem, propriámque turgendi significationem, concedo equidem succos tunc esse quam maximè, ac verè turgentes, quoties per plures partes vagantur, neque definitam habent motionem; sed tamen pariter nemo iure mihi potest negare, quin illi quoque verè, ac propriè turgentes dici possint, tametsi vna duntaxat, aut altera parte mouentur, certúmque petunt locum, & ad expulsionem sunt concitati. Quid etenim prohibet, quamobrem eiusmodi quoque motus, & naturæ conatus, vt in cæteris motibus fermè euenit, non sit vnus, atque idem perpetuò, sed alter altero sit magis vehemens, varius, continuatus? Ac vulgare est apud philosophos, magis, & minus non variare speciem rei alicuius. Sed istud præterea declarat ratio nominis, & rei natura apertissimè: siquidem, vt supra diximus, ὀργᾶν non aliud significat variis in rebus, quàm ardenter aliquid appetere, & impatienter ad exitum incitari. Iamque cæteris omnibus prætermissis exemplis, illud vnicum mihi sufficiat, animalium in Venerem ruentium, vnde potissimum ducta est nominatio, quo Galenus tam libenter, ac frequenter vtitur, ad explicandum turgentis materiæ notionem, Namque sicuti semen per id temporis in determinatis vasis titillans, ac veluti furens, pérque certum locum à natura institutum impatienter exitum sibi quærens, turgere dicitur; non ego video, quomodo humores à natura certis quibusdam locis moti, & ad excretionem impulsi non æquè turgentes dici possint. Immò verò si rationem consideremus, quam præcipuè ponit Galenus, cur humores turgentes liceat purgare, nempe ob facilem modum expulsionis, quam natura tunc iuuat quammaximè, verisimile est hosce humores, qui sponte feruntur ad locum vacuationi destinatum, fortè facilius, ac felicius trahenti medicamento obedituros, atque ex corpore exituros esse, quàm illos, qui ad varias partes, huc & illuc errantes ad nullum certum excretionis locum feruntur. Nec sanè par est ratio de motibus humorum, quos aduersarij in medium proferunt: namque humores ad intestina præcipitati verè excernuntur itémque alteri in inflammationibus mouentur quidem, ac fortè verius ad inflammationes trahuntur; sed tantum abest, vt aliquam appetant expulsionem, vt magis

magis

magis cogantur certam, ac ſtabilem ſedem petere, atque in ea ſemel firmari. Humores autem deſcendentes ad hypochondria haudquaquam excernuntur, cum longè diſtent ab inteſtinis, ſed tantummodo naturæ conatu mobiles, deorsúmque incitati ſibi exitum quærunt: quare iure, ac meritò medicum excitant ad dandum medicamentum, quod eos trahere ad aluum, & veluti manu ducere poſſit. Quæ autem de huiuſmodi interpretatione, in primiſque de hac lata turgendi ratione diximus, eò magis mihi probantur, quòd ſcio præclariſſimos quoſdam, ac celeberrimos viros nobiſcum idem ſentire, Curtium, Frizimelicam, Fracantianum, Montanum Vicentinum, meos præceptores, quos homines honoris cauſa nominatos volo. Quibus præterea mihi libet alios duos ampliſſimos viros adiungere, qui item videntur hanc doctrinam ſuſcipere, eumque amplum turgendi modum agnoſcere.

Alter eſt Antonius Muſa Braſauolus Ferrarienſis, quem virum nobiliſſimum multis illuſtribus laudibus digniſſimum, ex eo potiſſimum ſoleo magni facere, ac ſuſcipere, quòd iure cum poſſumus inter paucos numerare, qui triſtiſſimo hoc tempore, quo cateruæ veniunt contradicentium, Hippocratis, & Galeni dogmata conſtanter tueri, & ſuſtinere conantur. Ille itaque ſic habet. Nonnulli putant etiam materiam illam turgere, quæ etſi abſque ordine de loco ad locum non mouetur, ſaltem ad vias expulſionis aptas mouetur, vt facilè educi poſſit: A quibus non multum diſſentio: nam materia, quæ in via eſt, etſi verè turgida non ſit, tamen non eſt opus coctionem aliquam expectare, ſed medicamento facilè educitur, Nec obſtat quod Galenus 8. de Comp. Medic. Sec. Loc. dixerit materiam turgentem eſſe, quæ nondum vllam habeat ad vnam partem inclinationem firmam: at materia, quæ ad vias exitus mouetur, ad vnam partem inclinationem habet, ergo turgida non eſt. Nos verò dicimus vias exitus in hoc Galeni loco non dici partes ſtaturas; ſed ſunt canales, per quos hæc materia debet exire: quam nos ideo turgidam vocamus, non quia ad membrum nobile moueri poſſit, ſed quia ſibi ipſi opem, & manum porrigit, vt facilè expellatur. Alter eſt Franciſcus Valleſius, cui ſanè ego tribuo plurimum, ac foueo maximè, qui ſcribit ad hunc modum. Ex iis illud licet intelligere Hippocratem nomine turgentię non ſolùm intelligere eam reciprocam à partibus in partes motitationem quam Galenus interpretatur, ſed etiam vergentiam humorum in euacuationis vias, præcipuè in aluum, qualis in quibuſdam ſignificatur hypochondriorum murmure. Et iterum. Hoc ad curationem omnium acutorum morborum mihi videtur pertinere: nihil enim eſt aliud, quàm quod in aphoriſmis generatim dicitur. Nam quod illic dixit, Inchoantibus morbis, ſi quid videtur mouendum, hoc hic, hos ſi ab initio purgare volueris. Nimirum voles purgare, cum videtur, atque tunc inchoantibus morbis facies. Videri autem debet, cum materia turget: neque ſolum, cum verè, ac propriiſſimè turget, hac, & illac reciprocè acta; ſed vtcumque ſucci quieti non ſunt, & ex parte in partem feruntur, præcipuè cum feruntur verſus ventrem, &c.

Comm. in 1. Aph. 22.

Comm. in lib. 7. Epi. Aeg. 106.

Comme. in lib. 4. de Rat. Vict. Mor. Ac. 65.

Iam venio ad ſecundam obiectionem. Primùm verò te illud ſcire velim, cur & quomodo in pleuritide aſcendat dolor, vel deſcendat. Id Galenus declarat in quibuſdam locis, ſed præclarè in libro de Conſt. Art. Medit. cap. 15. Diffunditur itaque hic dolor, quia membrana ſuccingens coſtas laborat inflammatione, corpus nimirum, quod habet inſignem ſenſum, & eſt continuum, adeò vt & ad

2. de Lo. Aff. ca. 7. 5. de Lo. aff. cap. 7.

clavi

clauiculas, & ad feptum tranfuerfum perueniat. Quare fi partes fupernæ laborent, dolor afcendit, ac trahi deorfum clauicula videtur; fi infernæ, dolor defcendit, erumpitque in hypochondrium. Quòd fi eueniat, vt dolor ad neutram partem feratur, neceffe eft, vt inflammatio mediam tantummodo partem coftarum occupet, & fit admodum parua, quādoquidem quæ magna eft, ad vtramque, aut certè ad alteram partem folet deuenire. Cum igitur ob inflammationis magnitudinem dolor ita latè patet, vt clauiculam, aut diaphragma, & hypochondrium attingat, quod ad hoc pertinet, humores mea fententia turgere non dicuntur: quia aut non fluunt, impetúque mouentur, aut fi fluunt, ad certam partem decumbunt, quæ inflammatione laborat: quod videtur clarè Hippocrates fenfiffe, dum ait, fecandam effe venam, non folùm fi dolor ad clauiculam & brachium pertigerit, fed etiam fi ad mammas, & partes diaphragmate fuperiores, quæ nimirum omnes pleura vocata membrana obducuntur, & ex inflammationis magnitudine dolent. Quod quidem diligenter animaduerti velim; cum enim eadem membrana contegatur etiam fuperior diaphragmatis fuperficies, verifimile eft in magna inflammatione ipfum quoque diaphragma confentire, ac dolere ea parte, qua thoracem refpicit: quo tamen cafu Hippocrates non purgationem, fed venæ fectionem putat effe conuenientem. Si verò humores non folùm inflammata parte contineantur, fed etiam aliò transfluant, nimirum ad ventrem inferiorem, & ad partes diaphragmati fubditas, arbitror eos tunc propriè dici poffe turgentes, cum in parte non firmentur, fed ad membra proxima repant, & exitum moliantur. Quæ quidem vt ne quis putet à me ficta fuiffe, videre licet ab ipfo Hippocrate planè expreffa, qui inquit ⟨ fi verò partes fub diaphragmate pofitas dolor infeftat, & nullum ad clauiculam fignum fecerit ⟩ quo loco duo mihi libet obferuare, quæ meam opinionem maximè confirmant: alterum, quod ait, partes, quæ fub diaphragmate funt, indicans humorum congeriem non totam intra thoracis limites contineri, fed magna ex parte confluere ad ventrem inferiorem, & ad membra, quæ non pleura, fed peritonæo inuoluuntur, & diaphragmate interftiguuntur; & vno verbo à loco ad locum concitari: alterum eft, quod ait ⟨ nullúmque ad clauiculam fignum fecerit ⟩ quod quidem ea ratione dictum puto, vt oftenderet, dolorem ad hypochondria peruenientem non illum effe intelligendum, qui fiat ex magnitudine inflammationis, cui partes eæ proximæ confentiant, fed ex humoribus à thorace ad hypochondria confluentibus, ita vt ipfa clauicula fit omnino doloris expers, & (vt ait Hippocrates) ne fignum quidem in ea doloris appareat. Quòd fi rem diligentius confideremus, fortaffe ratio clarè apparebit, cur dolore ad inferna vergente dicantur humores turgere: nam ferri ad hypochondria, vel vt cum Hippocrate loquamur) ad partes quæ fub diaphragmate pofitæ funt, non eft ferri ad determinatum locum, cum hypochondria, & regio illa fub diaphragmate latè pateat, & multa membra contineat, & multas vias, per quas exitus humoribus parari poteft; puta ventriculum, hepar, inteftina, lienem, mefaræon, & fortè alia: inter quæ cum alia commodior nulla via fit, quàm quæ per aluum, iure Hippocrates videtur humores in eas partes vergentes ad aluum trahere, ac veluti manu ducere. Quod perpetuò turgentibus humoribus & Hippocrates & Gal. facere folent. De fectione venæ turgentibus humoribus ftatim verba faciemus.

Ad tertiam rationem nullo labore poffum refpondere. Nam (ficuti fupra diximus)

mus) aphorifmus 24. primi libri duo continet præcepta; alterum, in morbis acutis rarò conuenire medicamenta, id eſt, tantummodo quando humores turgent; alterum, etiamſi illi turgeant, neque ea perpetuò eſſe tuta, & opportuna. Quamobrem Galenus illum protulit quatenus pertinet ad ſecundum, minimè ad primum præceptum. Etenim quamuis in pleuritide dolore deſcendente, perinde vt in cæteris morbis acutis, in quibus turgent humores, medicamenta ſint congruentia; veruntamen propter alias cauſas longè maximi momenti non illa perpetuò tuta, & commoda cenſenda ſunt. Immò verò niſi noſtram interpretationem recipias, quam probabilem rationem potes excogitare, & Galenum tueri, quin perperam, longéque à re propoſita eiuſmodi aphoriſmum afferat, qui nullo modo medicamenti vſum permittit, niſi humores turgentes fuerint.

Verùm poſtrema ratio videtur ſanè difficilis. Namque ſi dolore deſcendente humores turgent, atque hoc tempore Galenus venæ ſectionem probat, cui poteſt eſſe dubium, quin de Galeni ſententia turgentibus ſuccis liceat aliquando venam incidere? Ex altera autem parte ſi Hippocratis, & Galeni doctrina animaduertatur, qui turgentibus humoribus nullam ſectionis venæ mentionem habent, ſed vnius medicamenti perpetuò meminerunt, ſtatuendum videtur, miſſionem ſanguinis eo tempore vix conuenire. Sed & ratione hoc ipſum poteſt confirmari: nam motis, & exagitatis humoribus, exitúmque appetentibus, veriſimile eſt eos longè duci facilius dato medicamento, quod trahere ipſos, ac veluti manu ducere ad aluum poſſit, quàm ſecta vena, quæ fortaſſe naturam impedire, atque auertere ab officio poteſt. Ego verò etſi id ſcio ferè omnes eſſe exiſtimaturos monſtroſum paradoxum, nihilominus in ea ſum opinione, ſi res paulò diligentius conſideretur, non ſine ratione turgentibus humoribus venam ſecari poſſe aliquando: id quod ex iis, quæ modo poſita ſunt, ſatis poteſt comprobari. Nam ſi per Hippocratem, & Galenum non modo in pleuritide, ſed in cunctis morbis acutis, quantumcumque humores turgent, non ſine multa cautione ſunt danda medicamenta propter dubia, & pericula, quæ ea ſæpenumerò ſolent afferre, adeò vt venæ ſectio nonnumquam cenſeatur eſſe tutior, tametſi minori cum vtilitate, neceſſariò concludendum eſt, turgentibus quoque humoribus ſectionem venæ interdum fore commodam. Et quanquam de huiuſmodi ſententia vnicuique poteſt conſtare, qui iam ſupra notatos aphoriſmos vigeſimumquartum primi libri, & vndecimum ſecundi de Rat. Vict. diligenter velit animaduertere, alium præterea Galeni locum non grauabimur hic tranſcribere, qui expreſsè pariter, & perſpicuè poteſt hoc ipſum definire: Quod addit Hippocrates, rarò in acutis multa ducenda eſſe, rectè cenſuit: eſt enim explicata ſententia, in morbis acutis ſolùm in principiis adhiberi poſſe purgationem: ſicuti in morbis longis ſemper eſt expectanda concoctio: in acutis verò etiam in principio medicamento purgante vti poſſumus, ſi humores turgeant: idque erit magna animaduerſione faciendum: ſiquidem non mediocre periculum impendet, ſi quis in morbo acuto malè medicetur: debet enim medicus hoc attendere, vt æger maiorem fructum ex noxiorum humorum vacuatione ferat, quàm noxam, qua corpora à medicamentis purgantibus neceſſariò afficiuntur. Cum itaque morbus non ſolùm acutus fuerit, ſed etiam vehementiſſimam febrem adiunctam habeat, tunc multò magis, ne purgans medicamentum exhibeatur, vitandum erit, ac potius per venæ ſectioné facienda vacuatio, ex qua minor quidem, quàm ex purgatione

Comm. 2. de Humoribus 11.

K

succedet vtilitas, sed quæ tamen futura securior, cum maximum à purgatione periculum immineat, præsertim verò si quis naturam ægroti non satis perspectam habuerit. Hæc Galenus. Ac sanè si præter Hippocratis, & Galeni authoritatem, quæ apud nos debet esse amplissima, velimus hanc rem ad vim rationis referre, quid potest esse impedimento, quominus vena etiam quandoque debeat secari, quantumnis licet humores turgeant? Si principes scopi mittendi sanguinis sunt tres, vt diximus præcedente disputatione, quamobrem si illi conueniant succis turgentibus, non licebit venam secare? Nonne aperta vena hac quoque ratione patet via, per quam moti humores sibi aditum facere, & exire queant? si sanguis turgeat, an quis potest commodius illum vacuare, quam per sectionem venæ? Temere enim mihi videntur quidam existimare hunc humorem non posse turgere: cum sit consentaneum rationi, primùm bilem, deinde sanguinem principem hac in re locum tenere: sicuti certum quoque esse debet, ex hisce humoribus magna ex parte morbos fieri acutos, atque ex illorum irruptione in partes principes frequentia, & maxima poricula hominibus imminere. Purgatio quidem ad turgentes humores videtur magis accommodata; atque hinc (puto) fit, vt illa in primis proponatur, & probetur propter eas causas, quæ superius sunt commemoratæ. Veruntamen quoniam præterea multa sunt animaduertenda, vehementia febris, caliditas medicamentorum, præparatio humorum, constitutio corporum planè varia, & inconstans, atque (vt semel dicam)
1. Epid sect. 2. 50. propterea quia graue Hippocratis præceptum alta est memoria tenendum; morbis vt prosis, aut ne quid noceas; nemo iam debet mirari, ac tantum censere paradoxum, si purgationi, tanquam multis modis periculosæ, sectionem venæ, tanquam tutiorem, licet minus vtilem, quandoque expediat anteponere. Sed hac de re diximus nimis multa.

Nos pro nostro ingenio ita hosce difficiles Hippocratis, & Galeni locos interpretamur. Si quis verò aliter doceat summos medicos neque rationi, neque experientiæ, neque sibi ipsis repugnantia scripsisse, illud nobis tam gratum fuerit, quàm quod gratissimum, qui id potissimum semper agimus, vt veritas eluceat, in cuius inuestigatione libéter abs quouis beneficium accipimus. Cætera exempla, quæ nobis obiiciunt Manardus, & aduersarij, in quibus aiunt Hippocratẽ & Galenũ purgantibus medicamentis vsos fuisse principio morborũ, ferè sunt duorum generũ: altera sine febre, quales morbi sũt alopecia, dolor capitis, fractura, vulnus, & id genus: altera cũ febre: ex quibus nominant speciatim ardentem febrem, atque anginã. Quæ omnia diligenter sunt à nobis animaduertenda & examinanda.

Itaque initio morborum, quibus non est adiuncta febris, quicumque proponuntur ab aduersariis, vel concipi animo possunt, nos fatemur Hippocratem, Galenum, & optimos quosque medicos purgantia medicamenta administrasse nonnumquam, ac summa cum ratione administrasse, cum sit verisimile, vel magis necessarium, humores contentos in toto corpore per id temporis fuisse concoctos, & satis ad purgationem præparatos. Fingas Socratem, bene alioqui se habentem, graue aliquod vulnus accipere in capite, aut articulis; an non putas humores vniuersi corporis naturæ legibus obedire, meatus apertos esse, illúmque satis fore aptum ad purgationem? Si lotia inspiciantur, an non absolutam coctionem fuissent monstratura? Quòd si ita se res habet, quid est, cur Socrati non liceat medicamentum quamprimum propinare? Sin autem contra ille mul-
tis,

tis, crassis, viscidis, crudísque scateat humoribus, obstructionum non sit immunis, ac meatus non sint aperti; ad summam nisi corpus fuerit ad purgationem præparatum, equidem puto neque Hippocratem, neque Galenum, neque vllum probatum medicum Socrati medicamentum fuisse propinaturos. Ac fortasse hinc orta est illorum opinio, qui existimant, in cunctis morbis sine febre purgantia medicamenta esse principio salutaria, de quibus disputabitur posterius. Atque istud nobis sufficiat exemplum, quod facile vnicuique rationem potest suppeditare, vnde respondere ad cætera possit.

Quod autem pertinet ad febres, eósque morbos, quibus illæ coniunguntur necessariò, illud ego non verebor constanter asseuerare, in iis principio neque Hippocratem, neque Galenum purgantibus medicamentis vti consueuisse. At verò (inquiunt) vterque in febre ardente, atque angina medicamentorum administrationem probat: illud nos negamus. Vtri æquiorem causam defendant, manifestum erit, si rem totam, & istæc potissimum loca diligenter perpendamus. Quæ quidem non omni ex parte fideliter in Latinam linguam conuersa non grauabimur aliquo modo restituere, & illustrare. Hippocrates ergo curando febrem ardentem scribit ad hunc modum. Si os amarum fuerit, vomere oportet, ac ventrem subluere. Verùm si adhæc non soluatur, lacte asinæ cocto purgabis. Galenus hanc partem interpretatus inquit; Bilis amaritudo amarum os reddit: nempe communem, vnámque efficiunt tunicam, & quæ ventriculo interna est, & omnis ea, quæ os circundat. Non ergo sine ratione hic author bilem tum per vomitum, tum per clysterem euacuat; quoniam omnino vacuare vult bilem, quæ in ventre est: cauet autem purgantia medicamenta, quod & acria, & calida prorsus existant: Ob id ad lac asinæ diuertit, vtpote quod nullam, vt non aliud vllum, habeat acrimoniam, sed præ omnibus vnum humiditate exuperat, atque ob id solum per inferna excernitur. Decoquit autem ipsum propter flatus. Tu verò solo vti sero poteris, per oxymel ipsum, vbi lac ante coxeris, separans. Hæc illi. Quæ quidem series vniuersa (ni prorsus fallor) tantum abest vt sit ab aduersariis, eorúmque sententiam confirmet, vt ea perspicuè sit à nobis, nostrámque opinionem magis corroboret. Ad ducendam bilem, quæ continetur in ventriculo, & intestinis, & Hippocrates, & Galenus laudat vomitum, & clysteria: sique hæc non sufficiant, Hippocrati lac asinæ coctum probatur; quod item remedium Galenus amplectitur; qui prætereа lacti æquiparat, ac substituit illius serum oxymelite, & frigida aqua præparatum: quippe meritò, ac summa cum ratione purgantia medicamenta acriora, & calidiora sunt pertimescenda. An hic vlla purgantis medicamenti fit mentio? An non contra Galenus grauiter nos admonet, ea perpetuè timenda esse, ac fugienda, propterea quia facilè possunt & febrem augere, & alia pericula secum afferre? An forte est quispiam, qui lac asinæ coctum, aut illius serum inter purgantia medicamenta velit enumerare, quæ Galenus testatur, & res ipsa confirmat omni acrimonia libera esse, solúmque ventrem subire, minimè succos è venis trahere posse? Quòd si hæc demum omni luce clariora aduersario non sunt satis, is rursum Hippocratem, ac Galenum hac ipsa de re posterius loquentes audiat. At si (ait Hippocrates) liquidam aluum habenti causus superuenerit, si tibi purgatio idonea videatur, eam non tribus primis diebus adhibebis, sed quarto. Hunc locum ita Galenus exponit; Quòd

4. de Rat. vic. Mor. Ac. 6.

4. de Rat. vic. Mor. Ac. 38.

intempestiuè hic de causo egerit, iam positis in principio tum differentiis, tum curationibus, nemo est qui ignoret. Nempe & dictiones sunt ex mente aphorismi illius; Concocta medicari &c. Expedit igitur non omnino tertio medicari die, sed vt aphorismus canit; in acutis morbis rarò, & in principiis medicamento purgante vti. Rem itaque secundùm aphorismorum mentem definire oportet, & scrutari cum in principiis purgatione vtendum sit, & cum morbi coctio expectanda. Qui autem vel in principio simpliciter dixerit, vel non distinxerit, in vtroque errat. Hæc Galenus. Atque hic profectò locus non solùm ad hanc rem, sed ad totam disputationem est adeò solidus, & apertus, vt vix alius solidior, & apertior esse possit: Qui nos docet rationem certam, & nihil habentem dubitationis, qua omnes controuersias dissoluere possimus, nimirum si eas, tanquam ad Lydium lapidem, perpetuò referamus ad doctrinam aphorismorum, qui (vt initio diximus) ex principali instituto, verè, ac satis superque totum istud negotium conficiunt.

4. de Rat. vic. Mor Ac. 30. Venio ad anginam, de qua Hippocrates hæc habet. Sanguinem ex brachiis detrahes, & venas, quæ sub lingua sunt, secabis, & medicamentis quibusdam attractoriis vteris, calida exhibebis gargarismata, &c. Sic Galenus; corpus (inquit) vacare excrementis debet, & non esse plethoricum duplicem ob causam: nempe tum ob eam, quæ à vacuatione fit, reuulsionem, tum quòd vacuato corpore, cum à parte affecta, quod influit, expellimus, id facilius consentit, nihilque si calido aliquo volueris euaporare, à corpore ipso parti calefactæ mittetur. Corpus igitur totum secta vena vacuare oportet, & purgatione, & clysteribus. Hæc illi. Itaque si curanda angina medicamenta attractoria sunt exhibenda, partim ad reuellendum, partim vt repellentibus medicamentis fluentes humores magis consentiant; hæc autem principio facienda sunt, hinc aduersarij colligunt ante humorum coctionem purgantia medicamenta, vel in febribus aliquando conuenire. Brasauolus exponens hunc locum dubitat, quid nam sibi velint ea verba { medicamenta attractoria } illáque bifariam interpretatur; vno modo medicamenta externa, qualia sunt linimenta, cataplasmata, vt materia trahatur extra; altero medicamenta purgantia. Et quanquam probat vtrámque expositionem, tamen putat eam veriorem, quæ externa intelligit medicamenta, Ego verò nihil dubito, quin Brasauolus, ac cæteri interpretes fuerint hallucinati, quicumque vertunt medicamenta attractoria; aut quid simile. Rasarius, qui nouissimè hunc librum est interpretatus, adhuc significantius vertit { Medicamento, quod trahendi vim habeat, purgabis. } Namque Hippocrates vtitur voce { ἐκλεικτοῖσι } quæ non aliud significat, quàm eligmata, vel eclegmata à verbo ἐκλείχω, quod lingere significat: ad quem modum paulò ante dixerat, ἐκλεικτῷ ἀνακάθαρε, eclegmate

Text. 20. purgato, atque Galenus frequenter illa appellabat ἐκλεικτὰ, quæ nimirum sensim,

Lib de Comp. Med. & leniter sumuntur ad leniendas, & purgandas partes faucium, & pectoris: &

Init. lib. 7. de Comp. Med. Lo. quæ (vt idem scribit Galenus) nonnulli veteres arteriaca vocabant, quod ad iuuádas affectiones asperæ arteriæ essent quammaximè commoda: alij electa, non apponentes pharmaca, &c. Verè enim, ac familiariter medici vti in angina solent huiusmodi eligmatis, & gargarismatis, quorum simul fit mentio: quippe quæ facilè possunt laborátes partes attingere, & multas afferre vtilitates. Quæso autem quid conuenit inter hæc, & medicamenta attractoria, siue medicamenta externa, siue purgantia, siue quouis modo ea velis interpretari? Porrò suspicor ego nostros

ſtros interpretes fuiſſe deceptos ob ſimilitudinem alterius vocis:cum enim vulgati codices habeant {ἐλικτοῖσι} cuius dictionis nullus planè eſt ſenſus, aut etymologia,ipſi diuinantes arbitrati ſunt legendum eſſe,ἑλκτικοῖς, attractoriis: cum tamen legendum ſit,vt dixi, ἐκλεικτοῖσι, eclegmatis. Ex quo vno loco poteſt intelligi, quanta cum religione, & attentione deceat nos verſari in legendis authoribus,qui graues,ſeriáſque artes nos docent. Veruntamen,vt ne quis merita laude priuetur, quod nolo ſilentio præterire, ex hoc numero malorum interpretum eximendi ſunt Ianus Cornarius,ac Franciſcus Valleſius,qui fideliter hunc locum ſunt interpretati. Valleſij interpretatio talis eſt. Sectionem venæ (ait Hippocrates) à brachiis faciens, & eas,quæ ſub lingua ſunt,ſecans, & curans eligmatis, & gargarizare calidis iubens,& caput radens, & ceratum capiti,& collo circumponens, & lanis obuoluens, &c.Breuiſſimè (ait Valleſ.) perinde ac optimè tradit Hippocrates rationem curandi dictam affectionem, & per capita, omnia, quæ agenda ſunt. Ea ſunt venæ ſectio, eligma, gargariſmus,fomentum capitis, & ceruicis, & cibus. Nihil quicquam omiſit, niſi fortè alui ſolutionem, quam etiam in acutiſſima,& quæ quatuor dierum ſit, ſcimus aliquando vtilem eſſe ſolere, præcipuè cum pituitoſa eſt affectio, qualem nunc Hippocrates deſcripſit. Conſtat verò ex dictis expurgationem poſt miſſionem ſanguinis faciendam eſſe, cuius Hippocrates primò,vt principis in hoc morbo auxilij,mentionem facit,dicens, Sectionem venæ à brachiis faciens,&c.Cum igitur hic locus Hippocratis à re noſtra ſit prorſus alienus, non eſt, vt de eo agamus longius. Quòd ſi quis adhuc nobis obiiciat interpretationem Galeni,qui probat vacuationem totius corporis,& ſecta vena,& purgatione, & clyſteribus, neque illa aduerſus nos quicquam valet. Namque ille probat quidem medicamentum,ſed poſterius(vt Valleſio placet) minimè principio morbi:id quod ex eo maximè poteſt fieri manifeſtum,quòd ſimul iungit phlebotomiam,& purgationem, quæ ſine dubio vno, & eodem tempore non conueniunt: quandoquidem iamdiu ſancitum eſt, incipientibus morbis,ſi quid videtur,mouendum eſſe, aut ſectione venæ, aut purgatione,alterutro ſcilicet, minimè vtroque præſidio:vt aliàs declarauimus quod eſt ſatis. Demum Galenus miſſioni ſanguinis, tanquam vicariam, ſupponit purgationem; ergo hæc nullam deſiderat coctionem? Nemo,arbitror,cum ratione ita colligat. Ac primùm illud poſſem reſpondere, ibi Galenum ſermonem habere de tuenda ſanitate,& præſeruandis,minimè curandis hominibus:quas duas præcipuas partes medicinæ iam monuimus inter ſe non parum diſtare, ac diuerſa præcepta continere. Sed cum reuera nullo modo poſſit negari, quin de magnitudine morbi,vel imminentis,vel præſentis, vel præſeruando, vel curando oriatur indicatio, aut mittendi ſanguinis, aut dandi medicamenti, ac ſæpè fiat,vt alterum pro altero præſidium ſubſtitui poſſit, quod ſuperiori Diſputatione monſtrauimus diffusè, à me ipſo non diſcedens reſpondeo, ſi cui vel per ætatem,vel aliud impedimentum non licet venam ſecare, per Galenum ſubſtituendam eſſe purgationem,dummodo cæteræ non deſint conditiones,quę in primis requiruntur, vt illa probè,& feliciter fiat:inter quas pro comperto habendum eſt illas obtinere principatum, quòd ſcilicet humores noxij, vel ſint aliter ad expulſionem præparari. Quippe ſi res alio modo ſe habeat, ego quidem in ea ſum opinione, poſſe neminem ſine euidenti periculo pro ſectione venæ purgans, medicamentū propinare.Quod non ſemel cōprobatum hactenus,non decet amplius repere. 2.aph.29.

Atque hoc demum loco non id mihi videtur silentio prætereundum, vsu venire interdum, vt ipso statim morbi principio, compareat non solùm manifesta, sed etiam perfecta succorum concoctio. Quo tempore nulli potest esse dubium, quin iure optimo conueniat purgantia medicamenta. Verùm si exactè loqui velimus, huiusmodi tempus potius status, quàm principium debet nominari. Quod quidem non ideò fit, propterea quia morbus aliquis careat principio, & augmento, sed quoniam talia tempora vsque adeò celeriter euanescunt, vt comprehendi vllo modo nequeant. Quare ita habendum est, huiusmodi principium non id certè esse, quod diximus definiri manifestis signis concoctionis; sed in ea potius sumi significatione, qua tres quatuórve primos morbi dies comprehendit.

Deinceps Manardus tria capita in medio ponit, quæ medicos hortantur, & cogunt ad crudas purgationes; quæ pariter sigillatim sunt à nobis considetanda. Primùm nimiam succorum quantitatem, adeóque (ni fallor) plenitudinem siue eam quæ ad vasa, siue eam quæ ad vires, siue vtramque amplectitur, de qua aliàs satis diximus. At verò cum medicorum penè omnium consensu deceat misso in primis sanguine hanc minuere, & tollere, equidem nescio, quid in mentem venerit Manardo, qui contendit medicamentis illam demendam esse. Athletarum similitudinem, quam ille affert, non satis assequor: etenim si putat bonum eorum habitum soluendum esse purgante medicamento, atque hinc colligit, illud item, fortè etiam longè magis conuenire in cacochymia, sanè ratio quadrat. Verùm ille assumit, quod est maximè dubium, & in controuersia positum, immò etiam mea sententia falsissimum; plenitudinem scilicet purgantibus medicamentis esse minuendam. Sin autem censet, eiusmodi habitum soluendum esse potissimum sectione venæ, vt profectò censendum est, nósque satis monstrauimus, ac per similitudinem vult malum habitum purgandum esse, longè ille fallitur, neque vlla inter hæc esse potest similitudo, & conuenientia. Nam sicuti plenitudo salutariter detrahitur missione sanguinis sine vlla humorum coctione, ita contra cacochymia vix ferre potest medicamentum, nisi humores antea concoquantur, meatus aperiantur, ac totum corpus præparetur: quod iam satis disputauimus.

Neque verò est magis probabilis altera argumentatio de turgente materia. Quamuis enim concedatur, eadem pericula imminere de multis, quæ impendent de turgentibus humoribus, quod tamen summa cum ratione potest negari, vt vno verbo respondeam, licet humores turgentes vacuare, quoniam sponte illi mouentur, naturamque habemus purgationis adiutricem: alteri autem non turgentes, etsi multi, medicamentis neque purgandi, neque mouendi sunt propter eas rationes, quæ alioqui manifestè, ac multis in locis positæ hic temere non sunt repetendæ. Pericula verò, quæ ab humorum copia impendere fingit Manardus, aut ea nulla sunt, aut tantùm ratione fingi possunt, qua copiosè humores impetu ferri, ac turgere possunt. Quo casu nos facilè purgationem admittimus cum Hippocrate & Galeno humoribus turgentibus.

Secundum caput malam succorum qualitatem continet, atque eam quidem duplicem: alteram manifestam, alteram latentem, ac pestilentem malignitatem, quam appellat. Verùm & hæc leuiora sunt, quàm vt longiorem confutationem desiderent. Nam propter eam maximè causam, propter quam Manardus ait purgandum esse, nos dicimus à medicamentis esse abstinendum, quęcumque tandem

fuerit

fuerit humorũ qualitas, siue patens, siue occulta, quæ eos à naturæ instituto alienos, atque adeò crudos reddat. Cúmque ille nullam suæ sententiæ rationem, vel testimonium proferat, nobis contra prõptum est nostrã opinionem pluribus tum rationibus, tum authoritatibus confirmare. Ex gr. finge aliquem febre laborantem, putrescentibus succis, qui sint frigidiores, crassiorésque, an putas fieri posse, vt illi sine maximo labore, ac perturbatione trahenti obediant medicamento? an magis pro certo habendum est, huiusmodi purgationem sequutura esse multa pericula, de quibus sæpe diximus? Testimonia similiter, quibus Hippocrates, & Galenus, cæteris iam prætermissis, hoc ipsum comprobant, sunt adeò multa, ac frequentia, vt à nemine possit ignorari.

De latente autem, ac pestilente illa qualitate, seu malignitate, quæ apud Manardum, multósque nostrorum temporum medicos, si quid aliud, statim purgationem desiderat, nihil à nobis hoc loco agendum est, qui libello nostro de Peste hac de re satis iam sententiam nostram publicauimus, vt superuacaneum sit illa eadem repetere. Illud vnum addo in præsentia, si humores ij praui vel ob manifestam, vel ob latentem qualitatem sint vsque adeò naturæ molesti, vt illuc delati metum afferant, ne in principale aliquod membrum irruant, hos iam reuera turgentes esse, cum turgentis materiæ conditiones iis tribuantur, atque facilè concedam, his deberi purgationem. Quòd si velit etiam sine hoc motu periculum imminere, & omnino humores non turgere, ego contendo nullo modo conuenire purgationem, sed alia quauis ratione consulendum esse; quo loco fortasse præcipuum remedium fuerit ipsa venæ sectio, quam in cacochymia posse adhiberi, propria disputatione satis monstrauimus.

Tertium caput demũ principalem nostri corporis locum comprehendit; quod quidẽ tametsi Manardus leuiter attingit, nonnulli amplificant, & illustrant: neq; verò solùm qui sunt à Manardo, sed alteri etiam, qui ab illo dissentiunt, atq; Galenicis dogmatibus studiosè delectantur. Ex quibus est Fuchsius, qui etsi variis in locis hanc ipsam Manardi, & sectatorum opinionem seriò oppugnat, aliquando tamen in huiusmodi incidens scopulum, ab antiquo receptóque dogmate, nescio quomodo, & à se ipse dissentit. Namque Hippocratis aphorismum interpretatus; *Comm. in Prim. Galen. lib. de Cris. c. 9.* Præterea (inquit) monet iis verbis Hippocrates nũquam ante perfectã coctionem in morbis eam admittentibus purgandũ esse, nisi quando humores turgeant. Non „ temere autem adiectum est, in morbis eam admittentibus, quia in apoplexia, cum „ acutissimus sit morbus, ridiculum planè foret expectare coctionẽ. Hæc Fuchsius, „ qui eandem sententiã scriptam reliquit in suis Instit. Med. de quo equidem non *Sect. 5. c. 11.* satis possum mirari, ac nescio quo mentis proposito, hoc loco medicamentũ probet, *lib. de Med. Morb. c. 26.* qui aliàs propria tractatione de illo ne verbum quidem fecerit: nisi fortè id propterea factum est, quòd morborum curationem instituens, nõ alia scripta sibi ante oculos poneret, quàm Galen, Aëtij, Pauli, vt perpetuò facere consueuit, apud quos nulla medicamenti fit mentio, nunc autẽ hanc ipsam doctrinam, vel obliuiscendo, vel negligẽdo sententiã mutauerit. Sed Manardus, Fuchsius, & alij huiusce opinionis sectatores inquiunt, decumbente materia ad principem locum temere coctionem expectari, quando certum imminet periculum, ne æger interea moriatur: quanquam Fuchsius generalem rationem potius affert morbi acutissimi, quàm propriam loci principalis, quasi verò in quouis morbo acuto, vel acutissimo nulla vnquam sit expectanda cõcoctio: de qua re posterius sermonem

habebimus. Primùm autem monemus, istud decretum à quamplurimis vel ex nostris aduersariis repudiari, qui negant humores in partibus contentos, ac firmatos sine coctione posse vtiliter purgari. Atqui rem consideremus, & in proposito exemplo persistamus. Socrates corripiatur apoplexia: nisi illi protinus exhibeatur medicamentum, quod obstruentes humores auferat, aut certè minuat, per te nulla potest homini superesse spes salutis. Ego item quæro ex parte altera, an Socrates assumpto medicamento sit euasurus? istuc non arbitror audeas affirmare. Vtrobique igitur manifestum est periculum. Veruntamen si totam rem studiosè velimus animaduertere, non inuiti fatebimur, longe maiora, ac manifestiora imminere pericula dato, quàm non dato medicamento: quando illud humores cerebri ventriculis impactos non detrahit, & secum plurima affert incommoda, de quibus satis dictum est. Si enim superest spes vlla salutis in morbo planè capitali, ea profectò hoc vno nititur fundamento, nimirum coctionis.
de Const. Ar. Med. cap. 18. sine qua scribit Galenus fieri non posse vt quis morbus dissoluatur. Quam quidem coctionem probabiliter vix licet sperare aliter, quàm iis adhibitis præsidiis, quæ ratio, ac præstantissimi quique medici nos docent, Illa verò sunt, vt secta vena, facta scarificatione, positis cucurbitulis, iniectis clysteribus, glandibus, concitato vomitu, frictionibus, ligaturis, embrochis, lotionibus, inunctionibus, sternutamentis, synapismis, & aliis huiusmodi remediis, tenuissima præsertim victus ratione, quatenus licet, studeamus totum corpus vacuare, humores fluentes reuellere; fluxos deriuare, ac dissoluere, vnóque verbo naturam iuuare, vt illa morbum coquere, ac superare queat. Adeò vt facientes medicinam deceat illa alta mente reponere, vt nusquam, & numquam ab iis discedant; quæ summorum virorum authoritati, & rationi sunt consentientia, & si res secundum rationem videatur minus succedere.

Hactenus vidimus quæ Manardus attulit pro sua ipsius sententia stabilienda, & nostra quantum potuit, oppugnanda: modò restat considerandum, qua ratione ille effugere conetur, ac soluere argumenta quæ pro nostra opinione adduci, & eius sententiam labefactare, & euertere videntur: quam rem paucis omnino absoluit. Hanc seriem nobis liceat ad verbum transcribere: quæ ita habet.
„ Præsertim cum nihil habeant, quod nobis obiiciant aduersarij, nisi vulgatum il-
„ lum aphorismum, concocta medicamentis purganda, &c. quem tamen in multis
„ exemplaribus non legi ait Galenus, licet in libro de Humoribus passim legatur.
„ Et vt eum inter aphorismos recipiamus, habemus tamen, cui opponamus apho-
„ rismum secundi libri vigesimum nonum, qui procul dubio Hippocratis est, iu-
„ bentem in principio mouendum, si quid mouendum est. Quem aphorismum
„ non solùm scribit Hippocrates, sed etiam per alium sequentem probat, quia vi-
„ delicet circa principia omnia sunt imbecilliora. In his enim duobus aphorismis
„ indulget medico Hippocrates, vt quando ei videtur, euacuatione in principio
„ vtatur: quod & in penultimo primi libri permittit: Et licet dicat hoc rarò facien-
„ dum, nos rationibus superius adductis moti, crebrius id facere & possumus, &
„ debemus in materia præsertim serosa, & tenui, qualis est bilis pallida, quæ à re-
centioribus citrina vocatur, quam nostro sæculo videmus abundare. Hæc ille. Vix credi potest hominem tam grauem, & eruditum tam leuia, & puerilia effutire. Sed homines sumus, & nihil est ex omni parte beatum. Quicumque hæc nostra legis, vel magis Hippocratis, atque Galeni scriptis delectaris, facilè potes intelli

intelligere, an nobis alia desint, quæ Manardo, & aduersariis obiicere possimus, præter vulgatum aphorismum, atque illa vsque adeò multa, ac solida, vt nulla fortè ratione dissolui possint. Sed esto: præterea nihil habeamus. An non satis vnicuique esse potest, ac debet sententia tam perspicua, tam absoluta, tam rationi consentanea? Vt Manardus hunc scopulum deuitaret, dupliciter se tuetur: vno modo vix patitur aphorismum esse Hippocratis legitimum, quando Galeni testimonio non legitur in multis exemplaribus: altero, illi opponit duos aphorismos, vigesimum nonum secundi, ac penultimum primi libri. Atqui illud cauillum ridendum est magis, quàm refellendum: etenim quanquam non ille in omnibus, in aliquibus certè legitur; præter quàm quòd in libro de Humoribus passim reperitur; illúmque Galenus vsque adeò recipit, repetit, magni facit, vt quandoque oraculum appellet. Neque altera sanè responsio est maioris momenti: 4. de Tu. Val. 4. quasi verò huiusmodi sententiæ inter se dissentiant, Hippocratésque sit vnus, atque idem sibi ipse non perpetuò consentiens. Quod quidem diutius ferendum non est, cum sit tam certum, quàm quod certissimum, in hoc diuino viro nō modò res, sed ipsa quoque verba sic esse disposita, sic priora posterioribus conuenire, sic superioribus sequentia respondere, vt nihil magis cōcinnum, coniunctum, & congruens possit excogitari. Neque certè est, vt nos hoc loco explicandis, conciliandísque huiusmodi aphorismis longius laboremus, qui id superius fecimus (ni fallimur) quammaximè ad veritatem accommodatè. { Et licet Hippocrates dicat hoc rarò faciendum, nos rationibus superius adductis crebrius id facere possumus, & debemus. } Hæc insignis oppidò est licentia, vt ne quid peius dicam. Ac ferè istud crimen plerisque nostrorum temporum medicis iam est familiare: qui primùm solent probatos authores oscitanter legere, deinde peruersè interpretari, tum negligere, demúmque ab illis prorsus deficere. Hippocrates vir tantus, quem Galenus magnum, doctorem optimum, omnium bonorum inuentorem, medicorum principem, diuinum, cuius dictionem DEI vocem appellare, & aliis illustrissimis titulis honestare consueuit: quem Soranus ducem hominis, omniúmque causarum, & quæstionum iudicem compellat: quem Suidas sidus, & lumen vtilissimæ medicinæ extitisse ait: quem Plato, Aristoteles, ac præstantissimi quique tum philosophi, tum medici venerari, colere, & imitari non erubescunt: quem certum est doctrina, & acri iudicio omnes ex omni memoria homines longè superasse: hic (inquam) Hippocrates docet rarò in morbis acutis medicamenta esse administranda. Contra non desunt hodie Manardus, & alij, tanti (si Diis placet) heroes, qui audent asseuerare illa iam crebrius, immò etiam semper administranda esse. Tuum est proprium hac in re iudicium interponere, ac decernere, illíne, an istis sit maior adhibenda fides.

De Manardo hactenus. Nunc ad alios accedamus: & ad eos primùm, qui tradita distinctione purgationis minoratiuæ, & eradicatiuæ, censent principio morborum minoratiuam fore adhibendam, eradicatiuam nequaquam. Etsi enim scio de istac diuisione multa à multis disputari, non grauabor ego quoque meam sententiam in medium proferre. Hippocrates quidem, & Galenus alterius vacuationis frequenter meminere, quæ humores minuere, ac pro parte ducere potest; siue id phlebotomia, siue purgatione siue aliter fiat: ad quem modum scriptum est, saluberrimum esse in febribus sanguinem mittere, vt subleuata natura partem humorum, quæ superest, possit facilius coquere, & expellere: pariter minimè ag- 11. meth. 15.

8.meth.c.4. grediendas obstructiones, nisi prius vitiosi succi maiori ex parte detrahantur:
11. meth. atque vniuersè principio morborum mouendum esse, vt minori reddita mate-
c.11. ria, natura melius suo muneri satisfaciat. Quod verò ad alteram pertinet va-
2. aph.19. cuandi rationem, si isti intelligunt, quando toti ducuntur humores noxij, non multùm laboro, an eradicatiuam, an alio appellent nomine: qui non ignoro talia medicamenta dari à medicis sæpenumerò, illáque ægros bene tolerare: immò etiam quæ relinqnuntur, recidiuas facere consueuisse. Et hanc puto fuisse de
2. aph.11. huiusmodi nominibus mentem Hippocratis, Galeni, & Auicennæ. At verò si quis vacuationem eradicatiuam interpretatur illum summum, atque extremum vacuandi modum, quo ægri ducuntur ad animi defectionem; in qua sententia esse audio celeberrimum quendam virum, hunc equidem censeo malè, & perniciosè sentire. Et quamuis hic locus ferè ad meum institutum non pertineat, veruntamen cum ille sit maximi momenti, ac mea sententia per quam difficilis, nec fortè adhuc satis ab aliquo explicatus, mihi liceat quasi facta digressione, paulisper in eo versari.

Ergo præcipuum huiusce opinionis fundamentum videtur niti aphorismo 23: primi libri, & Galenica eiusdem interpretatione. Atque vbi (inquit Hippocrates) ad animi defectionem vsque ducendum est, hoc quidem faciendum, si » æger durare possit. Galenus item; In maximis doloribus nullum maius noui » remedium, quàm vsque ad animi defectionem vacuare; adhibita distinctione, an » mittere sanguinem, an purgare oporteat vsque ad animi defectionem. Sed præ- » terea addunt experientiam, multáque exempla, quæ confirmant quam plurimos purgantibus medicamentis ad animi deliquium deduci sæpenumerò. Dum olim cum docto quodam viro conferrem huiusmodi locum, ille existimabat nullam subesse in eo difficultatem; propterea quia Hippocrates, & Galenus videntur statuisse vacuationem generaliter, minimè purgationem faciẽdam esse vsque ad animi deliquium, ac distinctionem adhibendam, vtrum per venæ sectionem, an per purgationem tali vacuatione vti conueniat. Cúmque distinctio tradita fuerit in libro de Sect. Ven. quæ totum istud negocium conficit, vtique hæc res illi videbatur nullam continere difficultatem, nec longiorem explicationem exposcere. Ego verò, etsi nihil dubito, quin hæc verè dicta sint, & ad mentem Hippocratis, & Galeni, tamen si attendamus verba paulò ante posita, adhuc censeo locum esse difficillimum, & maxima dignum consideratione. Promiscuè docet Hippocrates ægrotos esse ducendos ad animi defectionem, si ita res ferat, illíque tantam vacuationem ferre possint. Inquit Galenus, in maximis doloribus se non inuenisse præstantius remedium vacuatione vsque ad animi deliquium: distinguendum tamen esse, an id præstandum sit purgatione, an phlebotomia. Vtroque igitur modo licet ægros deducere ad eam summam vacuationem: alioqui si vna sectio venæ locum haberet, numquam purgatio, iam nulla opus fuisset distinctione. Quid enim distinguendum est? Quomodo vacuatio ad animi deliquium facienda sit, Quare opus est, vt membra distinguentia sub communi distincto contineantur. Vanum foret distinguere animal in sentiens, & sensus expers, quoniam alterum membrum sub animali non comprehenditur. Itaque si superiorem verborum seriem, vt apparent, ac sonant, audiamus, vt liceat ægros nonnumquam deducere ad animi deliquium vsque, & phlebotomia, & purgatione fateamur, necesse est: quod quàm absonum sit, postea videbimus. In maxima

xima turba eorum,qui aphorismos sunt interpretati, mihi neminem contigit videre hactenus, qui hunc scopulum superarit. Quamplurimi conniuentibus oculis eum prætereunt:nonnulli verò non solùm difficilem nodum non expediunt, sed fortè etiam nouis difficultatibus implicantur.

Franciscus Cassanus, qui in hac schola Patauina olim summa cum laude professus est, magnus artis medicæ illustrator, & instaurator, maximus futurus, si longiorem vitam,qua erat dignissimus,vixisset, ad euellendum hunc scrupulum putat postrema illa verba { vsque ad animi defectionem } separatim esse legenda, ac referenda ad vnam sanguinis missionem, minimè ad purgationem hac serie. { In maximis doloribus nullum præsentius inueni remedium ea vacuatione,quæ fit vsque ad animi deliquium:distinctione tamen adhibita, an sanguinem mittere oporteat vsque ad animi deliquium, an magis purgare. } Nonnulli ea censent temere ab aliquo fuisse interiecta, neque illa recipiunt tanquam Galeni. In quam sententiam maximè veniunt, propterea quòd illa non sint in translatione veteri, neque in Oribasio,qui hunc ipsum locum ponit, ac transcribit. Quamobrem in codice Latino impresso apud Iuntas, hæc est in margine huius loci notatio, doctissimorum hominum, puto, Iul. Mart. Rotæ, & Augustini Gadaldini.Hæc verba { vsque ad animi defectionem } non sunt in translatione veteri,nec in Oribasio, qui libro septimo Collect.Med.hunc locum ponit. Nec etiam in libris de Phlebotomia hoc dixit Galenus,quod scilicet purgandum aliquando sit vsque ad animi defectionem. Nec forte quisquam est antiquus author, qui hoc scripserit. Delenda ergo videntur hæc verba. Quorum iudicium Rasarius quoque deinceps est sequutus in codice impresso apud Valgris. an.M.D L X V I. Si quis antiquæ versionis fidem desiderat,illa est talis. { In maximo ergo dolore nulla medicina perfectior hac defectione: oportet autem discernere vbi phlebotomare,& vbi dare pharmacum oporteat,quod diximus in libro de Phlebotomia. } Sed reuera vtcumque illa verba { vsque ad animi deliquium } vltimo loco posita vel transponantur,vel deleantur, non propterea minor mihi videtur fieri difficultas; cum eadem remaneat in verbis præcedentibus, quæ sunt ab omnibus recepta,vt iam satis monstrauimus.

Sclauus quidam medicus Neapolitanus, qui nuperrimè post omnes prolixa edidit commentaria in primum librum Aphorismorum, breui hanc rem conatur extricare. Quemadmodum (ille ait)in affectibus maximis, qui fiunt ex plenitudine, est necessaria missio sanguinis vsque ad animi defectum, ita etiam in affectibus maximis, qui fiunt ex cacochymia multoties esset necessaria purgatio vsque ad animi defectum: sed veluti in missione sanguinis, etiam quòd affectus requirat hanc vacuationem, non facimus, nisi iuxta Hippocratis sententiam virtus possit tolerare: eodem etiam pacto non est facienda ad extremum purgatio, nisi virtus consentiat.

Et quoniam medicus non potest à purgatione cessare, quando vult, & cum remediorum quantitas sit coniecturalis, & sic medicamenta possent, plus quàm oportet euacuare, ideò cum non simus certi, quòd virtus poterit talem, & tantam vacuationem sufferre, numquam vsque ad animi defectum debemus purgare.Hoc enim licet facere in sanguinis missione,quia incipiéte in pulsus defectu,quando libuerit, possumus ab euacuatione abstinere. Atqui fortasse eiusmodi explicationé verius implicationem licet appellare; nam præter quàm quòd multa

multa in ea continentur absurda,& à bonis dogmatibus abhorrentia; si Galenus statuit purgationem quandoque efficiendam esse vsque ad animi defectionem, dummodo vires ægroti tantam vacuationem ferre possint; nullo autem modo potest medicus id satis intelligere, ac tale iudicium facere, necessariò fatendum erit, Galeni præceptionem, ac distinctionem fuisse prorsus importunam, atque inutilem;vtpote quæ nullũ vsum habere vnquam potest:quod de eo sentire est nefas,qui omnia dogmata,& præcepta ad artis opera perpetuò referre consueuit.

Montanus Veronensis vir celeberrimi nominis diffusè hunc locum tractat. Primùm autem homo,si quis alius, methodi medendi,ac docendi,multorum-fama, obseruator, propemodúmque instaurator singularis à nominis notione ordiens,tria inquit esse nomina apud medicos vsitata, λειποθυμίαν, ἔκλυσιν, συγκοπήν; quæ eadem planè significatione animi defectionem declarant:atque hanc definit esse defectum spiritus, & caloris innati. Deinde longius inquirens, quomodo spiritus,& calor deficiant, concludénsque id non aliter fieri, quàm suffocatione, & resolutione, statuit Hippocratem sine dubio illum defectum intellexisse, qui fit per resolutionem. Tum perquirens, qualísnam ea sit vacuandi ratio, qua de Hippocratis sententia ægri nonnumquam ducuntur ad animi defectionem, decernit illam triplicem esse:vnam, quæ fit per pharmacum electiuè trahens: alteram, quæ fit per medicamentum leniens, siue quod euacuet per viam vrinæ, vel sudoris:tertiam per sanguinis missionem:atque ex his colligit, Hippocratis mentem fuisse, ægrotos non aliter ad lipothymiam ducendos esse, quàm missione sanguinis. Post hæc tres casus examinans à Galeno propositos,febres ardentissimas,inflammationes maximas,dolores vehementissimos,in quibus tantopere expedit venam secare; quibus addit præterea quartum, febrem synochum; déque istiusmodi remedio acriter disputans contra Auerroem, qui illud conatus est omnino demoliri,tandem peruenit ad Galeni locum, vbi ait distinguendum esse, an mittere sanguinem,an purgare oporteat vsq; ad animi defectionem:pro cuius enodatione inquit Hippocratem,& Galenũ duobus vti nominibus, { φαρμακεύειν, & καθαίρειν } quorum illud significat purgante medicamento vacuare, hoc autem simpliciter purgare: affirmátque Galenum hic vsum fuisse voce { καθαίρειν } ac simplicem purgationem intellexisse. Statim verò explicat, qualísnam sit istæc simplex purgatio, quando nimirum purgatur humor quispiam à sanguine distinctus non per medicamentum electiuè trahens. Itaque concludit, in vehementissimis doloribus fas esse purgationem aggredi vsque ad syncopen per quædam purgantia:at nõ per medicamenta verè purgantia rémq; adhuc planius declarãs, duo proponit exempla, in quibus liceat tantam vacuationem moliri. Alterum est vehementissimi doloris colici,in quo expedit ęgrũ ducere ad syncopen dato medicamento haud sanè purgante,sed vomitũ prouocante,quale est raphanus, oxymel, ac similia. Alterũ est doloris,quem ischiadicum vocant,in quo item vtile est vsque ad eum terminum purgare clystere acriore, exempli causa, ex minore centaurio. Demum generaliter concludit, in vehementissimis doloribus, qui nimirum pendent ex materia frigida, & crassa, commodè ægros purgari posse vsque ad syncopen iis medicamentis, quæ cient vomitum, lotium, clysteribus, ac similibus: Id enim ait significare apud Hippocratem, & Galenum καθαίρειν, eósque vnam eiusmodi purgationem intellexisse. Hactenus Montani sententiam, quam ille fusè explicauit, nos strictè collegimus, sed tamen verè

ac,

ac fideliter, quod facilè intelliget quicumque eam totam partem legere apud ipsum non grauabitur.

Cæterùm quàm vanæ, futiles, & à Galeni mente alienæ sint vniuersæ illius cotationes, puto omnibus constare, qui voluerint vel parum animum adhibere. Neque est mihi propositum persequi singula, qui nimis à principali instituto digrederer; sed nonnulla tantùm libet annotare, quæ maioris sunt momenti, & ad hunc locum pertinent. Atque, vt à nomine ipse quoque incipiam, quatuor sunt Græca nomina, λειποθυμία, λειποψυχία, ἔκλυσις, συγκοπὴ; quorum tria prima vnam eandémque rem significant, nempe animi defectionem, vel deliquium, vel exanimationem, vel vtcumque aliter appellare velis. Scio non nullos inter ea quoque discrimen id posuisse ex ipsa nominum etymologia, quod λειποθυμία propriè defectionem significet animosæ facultatis, atque adeò cordis affectionem, cum illa in corde sedem habeat: λειποψυχία verò defectum facultatis animalis, adeóque laborem cerebri, cum hæc resideat in cerebro: ἔκλυσις autem generalem quandam, ac fortè leuiorem animi, viriúmque defectionem, quæ potissimum fiat à dissipatione spiritus vitalis propter immoderatam excretionem. Sed Galenus superstitiosam hanc distinctionem ferè negligit, qui hasce tres voces, tanquam vnam rem significantes, solet indifferenter vsurpare. περὶ τῆς λειποθυμίας (inquit) καὶ ἐκλύσεως. εἰώθασι γὰρ οἱ ἰατροὶ καθ' ἑνὸς πράγματος ἄμφω ταῦτα τὰ ὀνόματα φέρειν. αὐτὸ μὲν οὖν τὸ πρᾶγμα ἕν ἐστιν. Sunt enim pro vna, eadémque re ambo hæc nomina à medicis vsitata. Quippe ipsa res vna est. Sic Hippocrates ἐπὶ φύματος (ait) εἴσω ῥήξεως, ἔκλυσις, καὶ λειποψυχίη γίνεται. Sic ambo vbicumque de animi defectu verba faciunt, modò λειποθυμίαν, modò λειποψυχίαν, modò ἔκλυσιν vocant: quos locos non est vt longius repetamus. Sed prætermissa hac animaduersione minoris momenti, in eo certè periculosè errat Montanus, cum affirmat syncopem non differre à lipothymia. Quorum nominum, ac symptomatum discrimen alioqui debet esse notius, quàm vt debeat demonstrari. Namque syncope est præceps virium omnium lapsus, vt Galenus prodidit ante se à veteribus medicis fuisse definitum: quarum essentia cum partim in spirituum, partim in solidorum corporum naturali qualitate, & quantitate consistat, palàm est nihil horum per syncopen manere integrum, sed cuncta collabi, ac dissipari, tandémque ægrum in summum vitæ periculum venire. Sed ille præterea hoc ipsum discrimen notauit pluribus in locis, quorum ille est apertissimus, vbi scribit humores crudos, si & copia sua vires premant, & propter tum multitudinem, tum crassitudinem exiguos animalis meatus obstruant, iam multis nominibus exitialem affectum inducere, ac syncopæ opportunos reddere: Quòd si nec obstruant, nec onerent, syncopen eos quidem non afferre, sed quas vocant lipopsychias. Atque id ex eo quoque nobis licet intelligere, quod idem Galenus seriò nos admonet, vt in omni sectione venæ, potissimû verò in ea, quæ fit ad defectum vsque animi, pulsuum imminutioni diligenter attendamus, ne aliquando nobis nihil tale opinantibus, pro animi deliquio syncope, & mors succedat; quod suo tempore testatur nonnullis medicis euenisse. Quanquam igitur negandum non est, vtrumque malum ab eisdem causis oriri posse, vtique pro comperto habendum est, habere lipothymiam & mitiores causas, & minora symptomata, quàm syncope; illámque omnino leuiorem esse affectionem, ac facilè reparabilem; hanc prorsus lethalem, propéque modum sine vllo remedio; adeò vt non sine nefario scelere, ac certo periculo liceat

1. ad Glau. c. 14.

2. aph. 8.

12. Meth. c. 5.

12. Meth. cit.

De Sang. Miss. c. 12.

liceat vnquam ægrum pro animi deliquio ad ſyncopem deduxiſſe. Quamobrem mirum certè eſt, quomodo Montanus audeat aſſeuerare vel ex Galeni ſententia
„ ſyncopen à lypothymia nihil differre. Ita enim ſcribit. Quod autem ſyncope
„ idem ſit, quod lipothymia apparet duodecimo Methodi, vbi Galenus definiens
„ ſyncopen dixit eam eſſe animi ſubitam interceptionem: dicitur autem lipothymia, quia deficit animus: eclyſis verò, id eſt diſſolutio virtutis. Sed ad reliqua pergamus. Triplicem rationem ſtatuit Montanus vacuandi hominis vſque ad animi defectionem: prætermiſſa autem prima, ac tertia, de quibus mox dicam, profectò neſcio cogitatione ſatis aſſequi; quomodo illi in mentem venerit, poſſe quemquam vacuari vſque ad animi deliquium medicamentis lenientibus: neque aliud occurrit mihi animo quod dicam, niſi huiuſmodi excogitatam inuentionem fuiſſe in omni memoria prorſus inauditam, & quæ ſtare vllo modo nequit. Quæſo enim quî poteſt fieri, vt hiſce medicamentis leuiſſimis, & quæ benedicta appellant, deduci quiſpiam poſſit ad illam defectionem animi, quæ accidit propter ſummam vacuationem, & quam intellexere Hippocrates, & Galenus? De febre ſynocho, quam docet fieri ex ichoribus ſanguinis, & quam propterea tribus capitibus à Galeno propoſitis addendam cenſuit, plurima eſſent dicenda: ſed cum hæc longè abſint à noſtro inſtituto & cum publicè de his dicturi ſimus proprio loco de Febre à ſanguine, ſtatim venio ad ſummam, atque enodationem totius principalis controuerſiæ. Fundamentum autem, quod à Montano præcipuè iactum eſt, vſque adeò eſt infirmum, vt totam corruere fabricam ſit neceſſe. Nemo etenim eſt, Græcam linguam vel mediocriter intelligens, & in ſcriptis Hippocratis, atque Galeni vel parum verſatus, qui neſciat duas voces φαρμακεύειν, & καθαίρειν vnam, eandémque rem prorſus ſignificare, id nimirum quod eſt medicamento purgante vti. Atque vt ne fruſtra quamplurimos colligam locos, quibus poſſem hoc ipſum nullo negotio confirmare, ſat fuerit
4. de Rat. „ vnicum proferre ex Galeno, qui expreſsè Montani commentum prodit. Quæ er-
vic. Mor. „ go (ille inquit) in hac dictione dicuntur, catalogum habent eorum, qui vt me-
Ac. 115. „ dicationem recipiant, idonei non ſunt: καθαίρεσθαι autem & φαρμακεύεσθαι idem ſignificant, vt φαρμακεύειν, & καθαίρειν. Quæ cum ita ſint, quis hunc virum non videt inconſideratè, ac ſua tantùm authoritate eam nominum differentiam ſibi finxiſſe, & ad ſuam cogitationem accommodaſſe? præter quàm quòd ille hac in re ſibi apertè contradicit: nam qui paulò ante quamlibet euacuationem vſque ad animi defectionem multis nominibus improbauit, præter ſanguinis miſſionem, iam ſuimet oblitus docet eam fieri poſſe, ac debere cum medicamentis lenientibus, clyſteribus, iis quæ prouocant vomitum, ſudorem, lotium. Alia multa errata ex hoc vno loco facilè poſſent in medium proferri, quale eſt illud capitale de purgatione vſque ad ſyncopen in vehementiſſimis doloribus, colico, iſchiadico, & aliis id genus, qui pendent à materia frigida, & craſſa. Sed de his ſatis. Quæ quidem annotaſſe volui nullo morbo animi, ſed vnius veritatis ſtudio impulſus, ac propter eam præcipuè cauſam, vt quamplurimi, qui iſtum hominem methodi inuentorem, medicorum principem, alterum Galenum eſſe prædicant, atque illius placita, tanquam Delphica oracula, ſuſcipiunt, & admirantur, ſi fieri poteſt, aliquādo reſipiſcant diſtántque veteribus bonis authoribus, in primis autē Hippocrati, & Galeno totos ſe dedere; neq; alios prćterea medicæ artis doctores ſibi quærant, niſi quatenus horum dogmata declarant, illuſtrant, & amplectuntur.

ctuntur. Equidem non ignoro, quid Montani fautores, ac patroni pro tuenda, & amplificanda illius existimatione profiteantur: nempe ab illo nihil fuisse consultò editum, sed omnia fuisse ab auditoribus excepta, & publicata. Quocirca aiunt vix fieri potuisse, quin multa in eius opera irrepserint inchoata, impolita, adulterina, & à propriis suis dogmatibus aliena. Etsi autem negare nolo, Montani commentarios multò magis elaboratos, ac perfectos legi potuisse, si studio fuissent ab eo castigati, & editi, nemo tamen iure mihi potest negare, quin doctrina, & dogmata sint ipsius propria, ac legitima: quod planè testatur series orationis & ipsa res; testari quoque multi possunt, qui adhuc DEI beneficio superstites illius vocem audierunt. Sed quomodocumque ille huiusmodi culpam sustineat, de qua re nihil laboro, id mihi esto satis, Montani opera esse referta non modò naeuis quibusdam, qui pertinent ad ornamentum, dispositionémque verborum, quod ad salutem hominis minimùm interest, sed etiam multis præceptis, ac dogmatibus, quæ sine magno Reipu. periculo in artem medicam nequeunt introduci. Atqui redeo ad rem. Ego quidem in ea sum opinione, vt nullo pacto expediat, aut liceat tanto vti medicamento, quod hominem possit ad exanimationem deducere: censéoque talem vacuationis modum longè absurdum esse, & ab omni sana doctrina dissentire. Quæso enim qua artificiosa coniectura, quo acri iudicio qua tandem conscientia audeat vel scientissimus, & exercitatissimus medicus propinare alicui medicamentum, quod animi defectionem afferat, quódque hosce limites non excedat, atque vnà etiam animā ipsam non eiiciat? Quamobrem neque apud vllum probatum medicum puto aliquod extare præceptū, vel exemplum, quod tantam purgationem possit confirmare. Quod verò pertinet ad Hippocratem, & Galenum, sentio, & loco superius posito, & vbicumque fit mentio de vacuatione vsque ad animi deliquium, illam duntaxat eos intelligere, quæ perficitur sectione venæ. Verùm quid ad aduersarios dicendum est? Generaliter Hippocrates docet ægros quandoque esse ducendos ad animi defectionem. Respondeo aphorismum duas partes continere, quarum prior verè generalis est, & omnia comprehendit, quæcumque ex corpore procedunt, quauis via, & quouis euacuationis genere procedant: altera autem est propria, & vnam complectitur sanguinis missionem. Ac sanè huiusmodi sensum videtur confirmare Galeni interpretatio, quæ ita habet. Quod postea subiungitur; atque vbi vsque ad animi „ defectionem expedit ducere, rectè quidem ab ipso dictum est: sed adiici oportuit „ vsus signa: quia verò ipse prætermisit, quandoquidem nos experientia, & ra- „ tione videmur inuenisse dispositiones, in quibus conuenit vsque ad animi de- „ fectionem vacuare, dicemus. Ille ad summam tres affectus in medium profert, vt supra vidimus, in quibus vtile est tantam moliri sanguinis detractionem, Quippe si Galenus existimasset de mente Hippocratis non sola phlebotomia, sed etiam purgatione huiusmodi summam vacuationem fieri posse, vt ille prætermittens alteram partem, hunc aphorismum ieiunè, atque exiliter, vel potius perperam sit interpretatus, fateamur necesse est. Philotheus quoque eiusmodi expositionem confirmat iis verbis. Deinde infert: atque vbi vsque ad „ animi defectum expedit ducere: Nunc transit à purgatione ad euacuatio- „ nem, id est sanguinis missionem. His addo, Hippocratem nominatim „ docuisse ægrum docendum esse ad animi deliquium sectione venæ: nusquam verò (ni fallor) id affirmasse de purgatione. Verùm difficilior scrupulus restat 4. de Rat. vic. Mor. Ac. 74.

adhuc,

adhuc, qui me malè habet: verba nimirum Galeni, quæ liquidò videntur demonstrare, nonnumquam ægrotos non solùm phlebotomia, sed etiam purgatione ad animi defectionem ducendos esse. Cum ego diu, multúmque hanc rem cogitassem, cœpi suspicari totum hunc locum fuisse depravatum: ad quem modum frequenter legimus Galenum quoque verba Hippocratis interpretari, si quando illa absurditatem, & mendacium videntur continere: qui scribit multa reperiri in multis, & Hippocratis, & aliorum libris partim errata, partim addita, partímque
1. Epi. se. 1.34. sect. 183. omissa præter authoris opinionem. Id quod facile fieri potest, ac solet propter multas occasiones, quæ ab eo referuntur cum aliis in locis, tum præcipuè 2. comment. de iis, quæ in medic. Nec sanè sine euidentibus coniecturis, & rationibus
3. Epi. se. 1. egr. 19 & al. com. 23. mihi videor duci ad id suspicandum. Primùm istuc decretum de purgatione vsque ad animi deliquium abhorret à decretis Hippocratis, & Galeni: qui tantum abest, vt tam periculam vacuationem probent, vt illam maximè videantur detestari: quod mox videbimus. Deinde Galenus supplens, in quo defecerat Hippocrates, scribit se inuenisse & ratione, & experientia affectus, in quibus expedit vacuare vsque ad animi defectionem, & tres enumerat, febres, inflammationes, dolores: atque id fortasse poterat satis esse: attamen quasi noua adhuc explicatione opus foret, de febribus, & doloribus rursum agit, prætermittit inflammationes; quod vix fit verisimile hominem diligentissimum fuisse facturum. Tum docet in doloribus distinguendum esse, an mittere sanguinem, an purgare oporteat. Sed cur non item decet in aliis duobus affectibus hunc ipsum delectum habere, ac potissimum in inflammationibus, quæ videntur cumprimis talem distinctionem exposcere? Ad hæc lectio varia est apud veteres, & nouos interpretes, & apud eos, qui multa ex Galeno ad verbum solent transcribere, vt iam notauimus. Demùm verò Galenus profitetur se demonstrasse in libro de Sectione venæ rationem distinguendi, quando sanguinem mittere, & quando purgare oporteat vsque ad animi deliquium. Verùm si toti illi commentarij accurate considerentur, ille de huiusmodi re ne verbum quidem facit. Quod vt planius fiat, operæpretium fuerit, eos locos parumper considerare, in quibus plerique aiunt huiusmodi terminationem contineri. Sunt autem duo præcipui: alter in libro de Rat.
Cap. 11. Cur. per Sang. Miss. alter in libro de Sect. Ven. Adu. Erasistratum. Itaque in priore erat Galeno propositum, tractare mensuram missiouis sanguinis, ac docere, quando ea fieri debeat partitè, & parcè, quando semel, & copiosè, vel vsque ad animi deliquium. Primùm autem statuit illud vniuersè, propter cuiusque remedij quantitatem opera medica reddi coniecturalia, potissimum verò id affirmat
» vsuuenire in medicamentis. Nam quod laboranti (inquit) dandum sit medica-
» mentum aut bilem, tum flauam, tum atram, aut pituitam, aut serosum excre-
» mentum euacuans, exactè cognoscimus aliquando: cæterùm quantum dari de-
» beat, nescimus. Atqui talis exhibitio corrigi nullo modo potest: nam quod semel
» in ventrem deuoratum est medicamentum, quominus omne deuoratum sit, fieri
» non potest, neque possibile est, vbi plus quàm conuenit, purgetur homo, partem oblati auferre. Hæc Galenus. Tum scribit in missione sanguinis id summum esse commodum, quod eam possimus firmare, vel sinere vt fluat, nostro arbitratu. Deinceps quærens, si fortè eueniat, vt multa vacuatione sit opus, vires autem sint imbecilliores, quídnam facere expediat, respondet, vacuationem partiendam esse: quod ipse in copia crudorum humorum speciatim facere consueuit: monstrátque

modum.

modum, quo id commodè fieri possit. Post hæc docet missionem sanguinis quandoque subitò, ac simul, vel vsque ad animi defectionem congruentem esse: positísque nonnullis exemplis ostendit, quando, & quomodo ea fieri debeat, asseuerans tale remedium plurima, ac maxima commoda secum afferre. Postremò in copiosa istiusmodi missione sanguinis, illóque etiamnum fluente admonet vtile admodum esse pulsuum diminutionibus animum aduertere, ne fortè pro animi defectione mors sequatur: quod infortunium testatur suo tempore tribus medicis miserè euenisse. Hæc summa est illius loci. In posteriore erat item Galeno propositum aduersùs illos disputare, qui missionem sanguinis oppugnabant hac in primis ratione, quòd illius mittendi certa quantitas ignoretur. Ergo illud primum fatetur, aut difficulter, aut nullo modo rerum omnium adeò certam, & exquisitam mensuram teneri posse, vt ea nihil excedat, aut deficiat. Quamobrem si talis quidem valeat ratio, abstinendum esset ab vsu omnium præsidiorum, immò etiam potuum, & ciborum: cum neque horum definitus, & omni ex parte accommodatus modus haberi vnquam possit. Deinde iis consentiens, quæ alteri superiori loco tradita fuerant, omni asseueratione affirmat, mensuram in sectione venæ multò facilius, & certius reperiri, quàm in cæteris quibuslibet auxiliis: cum multa sint, color partim fluentis sanguinis, partim ægroti, impetus fluentis sanguinis, mutatio pulsuum, nonnumquam animi defectio, & id genus alia, quæ satis illud possunt demonstrare. Iis addit, medicum huius solius vacuationis sistendæ, quandocumque illi placuerit, integram habere potestatem: siquidem prima administratio reliquorum præsidiorum in tua potestate est posita; cætera autem fortuna administratrice contingunt: id quod vsu venit cum primis medicamentis purgantibus. Et magnum (inquit) periculum est in purgantium medicamentorum mensura, vt vel non moueatur purgatio, vel non facilè excernatur, quod in aluum confluit, vel cum laboribus, morsibus, & torminibus, & refrigeratione, & pulsus priuatione, & animi defectu excernatur: vel ne totum corpus vehementer perturbetur, parum verò, aut præter modum excernatur. Hoc enim ipsum tanquam omnium malorum extremum, in hac parte frequenter contingere solet. Neque enim vt venæ incisæ fluxum, quem superimposito digito mox sistes, sic profluuium alui tibi sistere licebit. Hactenus Galenus, ex nostra interpretatione nõnihil restitutus. Ex his locis facilè vnusquisque potest rei veritatem colligere, quam paulò ante nos indicauimus: namque ex vna parte si missio sanguinis quandocumque potest prohiberi, & produci nostra voluntate: si facta vsque ad animi defectionem, multa, grandia, & certa beneficia solet ægrotantibus afferre: si multis modis, maximè autem pulsuum obseruatione, licet opportunam sanguinis mittendi quantitatem intelligere, & quoduis imminens periculum deuitare: contra verò si medicamenta purgantia inter cætera omnia vacuantia præsidia sunt cumprimis incerta, adeò vt nulla eorum definita mensura haberi possit: si purgante medicamento semel exhibito, quæ sequuntur deinceps sunt valde conjecturalia, & fortuna dominatrice contingunt: si purgatio modum excedens, cúmque animi defectione est vehementer periculosa: si demum nobis non licet superuacaneam purgationem firmare, atque adeò multa, & ea grauissima discrimina declinare; iam satis potest constare eam insignem, & extremam vacuationem vsque ad animi deliquium, vna sanguinis missione, minimè purgantibus medicamentis perficiendam esse. Verùm quid hæc pertinent ad locen- Cap. 7.

L

dam distinctionem, vt intelligatur, phlebotomia ne an purgatione ad defectum vsque animi vti conueniat? Qui generaliter docet purgantia medicamenta esse incerta, coniecturalia, periculosa, omnémque extremam purgationem abhorret, quomodo potest distinctionem tradere, qua nonnumquam liceat dare medicamentum, quod ægrum deducat vsque ad animi defectionem? Res mihi videtur clarior, quàm vt indigeat longiori explicatione. Porrò ad experientiam, quæ obiicitur, demonstrantem non solùm sectione venæ, sed etiam purgantibus medicamentis ægros incurrere in animi deliquium sæpenumerò, facilè possum respondere: namque tametsi id concedatur, quod alioquin est verissimum, ac multis exemplis confirmatur quotidie, istud nihil ad rem facit: neque enim quæritur, an dato medicamento ægri aliquando incidant in deliquium animi, cum talis exanimatio eueniat præter propositum medici, ac forte propter alias causas, quàm propter eam summam vacuationem, quam speciatim intelligunt Hippocrates, & Galenus. Sed quæstio est, num liceat consultò dare medicamentum, quod extremam efficiat purgationem, & hominem deducat ad defectionem animi, quemadmodum licet consultò id facere sectione venæ. Ad istius loci difficilis explicationem, hæc qualiacumque sint, afferre volui, etsi longius, quàm mea voluntas fuerat: non certè quòd ea mihi omni ex parte satisfaciant, sed quòd nihil hactenus in mentem venerit, quod magis probare possim. Interea dum meliora occurrunt, libenter fatebor me eum non intelligere, ipsiusmet Galeni præceptum grauissimum sequutus, qui manifesta etiam mendacia in libro viri sapientis deprehensa hac propemodum ratione solet excusare.

6. Apho. com. 34. Cæterùm vt redeam tandem ad duas propositas vacuandi rationes, minoratiuam, atque eradicatiuam, vnicuique potest esse perspicuum, temere aduersarios talem distinctionem proferre: namque si res accuratè perpendatur, parui omnino interesse putandum est, vtrum integrè, an parcè dentur purgantia medicamenta cum vtroque modo ex propria forma determinatos humores trahere possint: Id 7. Phy. text. 36. quod vna Aristotelis ratione licet planè demonstrare: Namque ille docet potentiam dimidiam mouere pondus dimidium in eodem tempore, & per idem spatium, quo pondus duplum mouebatur à potentia dupla. Quocirca ex. gr. si rhabarbari drachmę duæ purgant libram bilis, vt rhabarbari drachma vna in eodem tempore purget selibram bilis, necesse est. Itaque nulli dubium esse debet, quin purgantia medicamenta, vel simplicia, vel composita semper trahant humorem peculiarem, dummodo tanta sit eorum quantitas, quanta certè requiritur in quouis agente naturali, vt propriam formam, ac vim trahendi à tota substantia certi humoris conseruare possit. Ac licet cumulatè nequeant purgare, non est tamen, quin humores moueant, permisceant, perturbent, atque (vt semel dicam) quin eadem ferè incommoda, & pericula plerumque secum afferant, quæ data copiosius afferre consueuerunt. Aduersùs illos, qui asseuerare non verentur, rhabarbarum, agaricum, scammonium, atque ex iis composita medicamenta leuiora esse, ac propemodum lenientia, dummodo lenientibus misceantur, & parcè exhibeantur, satis demonstrat Aristotelis ratio modò posita; neque pluribus cum iis agendum est: quandoquidem istæc inanis opinio à communi omnium consensu ferè dissentit, sensibúsque omnem fidem, & authoritatem derogat. Iam cætera prosequor. Qui rationem curandi constituunt duplicem, alteram ordinariam, ac liberam, alteram extraordinariã, & coactam; si illam intelligunt, quotiescumq;

indica

indicationes conueniunt inter se, vt nullo labore satisfacere eis possis; hanc contra, quando illæ ipsæ indicationes vehementer dissentiunt, adeò vt vni sine repugnantia aliarum satisfacere nequeas, rectè illi quidē, & ad Galeni mentem. Ex. gr. constat inter omnes, paulò ante accessionē, & in accessione febricitantes importunè, ac periculosè cibos assumere: veruntamen quandoque accidit, vt nonnullis vel in ipso principio horroris non solùm sine periculo, sed maxima etiam cum vtilitate cogamur alimenta præbere propter eas causas, quæ præclarè à Galeno, & aliis medicis sunt expositæ. Hanc nutriendi ægroti occasionem coactam appellare cuilibet per me licet; quanquā nomen est insolens, & à Galeni loquendi more alienum; neque illud fortasse est satis congruens Namq; huiusmodi etiā præcepta, atque exēpla singularia propriis legibus non sunt destituta, quas communis methodus medendi nos docet. Quandoquidem Galenus iamdiu scriptum reliquit, vt superiori disputatione diximus, dissentientibus inter se indicationibus, tunc perpendendam esse magnitudinem, dignitatémq; scoporū indicantium vt perpetuò illæ eligantur indicationes, quas scopi maiores, & digniores præscribunt, cæteris non prorsus neglectis. Itaq; hæc memoria repetens non inuitus fateberis non sine ratione, ac methodo febricitantes nonnumquam paulò ante accessionē, & in ipsa accessione cibos assumere. Quod item de aliis repugnantibus indicationibus statuendum est. At verò equidem puto istos homines longè aliter sentire, & aliam rem cōminisci: qui docent eiusmodi curandi modū nulli ordini, ac methodo subiiciendum esse. Et quanquā illi quoq; grauius aliquod periculum in medium proferunt illud tamē sibi fingunt eorū arbitratu, & in multò grauiora, certioráque mala incurrunt sæpenumerò: præter quā quòd ea difficultas, dissensióq; indicationum nō est perpetua, ac sempiterna. Isti autem propter humorū quantitatem, qualitatem, malignitatem, locū principem, aliásq; propriias imaginationes, ita frequenter purgantibus medicamentis coactè vtuntur, vt serui sint in perpetuū, neque vnquam liberè agant: Qua quidē ratione ij profitentur, omnē se medendi methodum ignorare, cū adeò frequenter sine methodo artem exerceant. Vtri autem maiora subeant discrimina, illíne, qui purgantia administrant medicamenta, an qui ab illis abstinent principio morborum, id iam satis monstratum est, vt eandem in præsentia telam retexere non deceat. *10. meth. c. 4.*

Venio ad eos, qui affirmant, naturam sæpenumerò non sine vtilitate copiosas excretiones facere principio morborum, multósque sine coctione à morbis fuisse liberatos. Ego verò, quod pertinet ad priorem partem, ita sentio; tametsi vacuationes sine coctione, vel sua sponte, vel ex arte factæ videantur nonnumquam vtiles esse, illas tamen non esse dignas imitatione; cum maxima ex parte noxiæ, & periculosæ esse soleant. Nam etsi quis contendat, ægros interdum istiusmodi importunis vacuationibus liberari, non propterea statuendum, eas commodas fuisse, & quas medicus debeat imitari: licet enim mortem non afferant, alia tamen incommoda inuehunt, quæ profectò non inueherent, si cum signis bonæ concoctionis factæ fuissent. Huiusmodi autem incommoda præclarè describuntur ab Hippocrate: quippe excretiones ante coctionem vel nullam afferunt crisim, vel malam, vel dolores, & labores (quorum nomine mala omnia symptomata cōprehendi possunt) aut morbi diuturnitatē, aut mortem, aut recidiuas. Istud facile demonstrāt ægri, quorū superius facta est mētio. In Metone crisis intempestiua etiāsi non fuerit perniciosa, grauia, tamen symptomata intulit, *1. Epid. se. 2. 46.*

vigilias, ac delirium, intulissetque adhuc recidiuam testimonio Hippocratis, & Galeni, nisi crebrò sanguis post iudicium profluxisset. Herophon in tot periculosa incurrit symptomata, vt Galenus scribat præter expectationem eum superstitem fuisse; præter quàm quòd die quartadecima recidiuam non potuit deuitare. Qui in Dealcis horto decumbebat omnia subiit incommoda, & pericula, præter interitum, ex quo etiam euasit teste Galeno, propterea quia maximas habuit vires, quæ tot & tanta mala sustinere potuerunt. Istud ipsum intelligere, & obseruare facilè potuisset Manardus, & hoc tempore facilè potest, si quis voluerit animum adhibere vel iis, quæ passim nos docent summi medici, vel iis, quæ experientia quotidiana confirmat vsu venire cunctis ægrotis, quicumque vel sua sponte, vel medicamentis habent excretiones ante humorum coctionem. Atque hinc, puto, licet nullo negocio respondere ad posteriorem quoque opinionem aduersarij, nempe ægrotos conualescere aliquando, ac sanari sine lotij concoctione. Namque si nulla vacuatio cruda est salutaris; si coctio non est aliud, quàm naturæ victoria, ac dominatio in noxios humores, quod (ni fallor) satis probatum est, & à nemine potest negari, qui fieri potest, vt natura sine victoria vincat, & sine coctione morborum depellat? Hoc item præclarè nos docet Hippocrates illo oraculo. Concoctiones celeritatem iudicij, & securitatem salubrem significant, Igitur quicumque affirmat, hominem sine morbi coctione sanari posse, hunc ego puto inducere notabilem repugnantiam. Sed est operæpretium versari in iis parumper, quæ ex Lemosio de hac re paulò ante obiecta sunt. Præter exemplum Metonis, de quo non est vt longius agatur, alterum est exemplum, quod continet mirabilem præcognitionem imminentis crisis, in quo nihil pertinet ad rem nostram, præter id, quod scribit Galenus, vehementem sanguinis fluxum expectandum fuisse, propterea quòd & naturæ impetus vehemens, & morbus crudus esset adhuc. Etenim cum ille nihil de genere morbi, nihil de illius exitu, ac termino scribat, qui aliam rem agebat, non satis intelligo, quomodo hinc Lemosius colligat eum iuuenem, crudo etiam nunc perseuerante morbo, sanum repentè factum fuisse. Immò verò cum Galenus hoc ipsum prætermiserit, hinc fit verisimile, plures fortasse dies morbum fuisse productum: sicuti euenit seruo laborante febre continente cum putredine, qui non ante diem septimam integram habuit vrinæ coctionem, sanitatémque est adeptus, tametsi illi protinus initio morbi sanguis esset detractus vsque ad animi defectionem. Quòd si ille confestim morbi immunis factus fuisset, probabile est Galenum, appetentem alioqui laudis, hanc ipsam quoque artis præstantiam non fuisse prætermissurum, sicuti eam non prætermisit in altero libero adolescente palæstræ perito, continuò secta vena à morbo liberato. Verùm concedatur hæc quoque subita morbi liberatio. Quid tum? Nónne constat apud Galenum salutarem nullum morbum esse, qui non principium, incrementum, statum, ac declinationem percurrat? An fieri nequit, vt vno propemodum tempore post tam insignem omnium humorum depositionem, natura cæteros moderetur, superet, & concoquat? An fortè inauditum, nouúmque est, & ipsa experientia non sæpe confirmat, vno interdum momento priora morbi tempora pertransire, ac statum ipsum quam celerrimè aduentare? Mihi quidem vt videtur, istud non solùm fieri potest, sed vt ita fiat, est prorsus verisimile, vel magis necessarium; quandoquidem (quod rursum repeto) sine coctione, integra, ac vera sanitas esse non potest. Sed ad reliqua pergamus.

8. Epid. se. 2. 45 & 46.

De Tot. Mor. Temp. c. 3. & al.

Galenus

Galenus lib.4.Aphorif.com.22.apertissimè,& planissimè de tota hac re propriam mentem explicauit, vt nihil planius, & apertius dici possit. Quam feriem superiore loco positam superuacaneum est in præsentia rursum describere. Atqui (inquit Lemosius) ea verba decet intelligere,atque interpretari, si factam principio morbi exeretionem nulla sequitur commoditas. Age verò,si quamdiu(quæ sunt ipsamet verba Galeni) à causis morbum facientibus grauatur natura, & humorum adest cruditas,fieri non potest omnino,tunc vt aliquid vacuetur vtiliter,quónam modo, te obsecro, talis vacuatio secum potest aliquam commoditatem afferre? Præterea huiusmodi interpretatio mihi videtur meram continere nugationem, ac petitionem principij:nam quæritur an excretio sine coctione sit vtilis;ille respondet esse vtilem ,si quod afferat emolumentum; inutilem, immò etiam quàm sæpe exitialem,si non conferat. Itaque ille sumit pro certis, atque concessis,quæ sunt maximè dubia,& in controuersia posita addo, quæ sunt perspicuè falsa. Sed istud aduertit Galenus. Contra verò ego certò scio,tantum abesse, vt Galenus hoc loco affirmet ex crudorum humorum vacuatione vel leuem cōmoditatem oriri,vt hoc ipsum perneget constantissimè:id quod illa verborum series satis demonstrat,quæ est huiusmodi.Qui procedunt morbi à concoctionis difficultate,& copia crudorum humorum, nullum ab excretionibus consequuntur emolumentum. Dixit enim multas violentas confestim vires deiicere: at quæ tales non sunt, nihil iuuare. Nosque hunc ipsum locum, tanquam maximè illustrem principio disputationis posuimus ad confirmādam veritatem veteris dogmatis,quod tuemur. Verùm quod superest persequamur.

Sic etiam (ille inquit)vrinas coctas esse malas pronunciauit Hippocrates,quæ » scilicet morbum non soluunt. Hæc verba talem(puto) cogitationem explicant; » sicuti vacuatio per aluum sine signis coctionis testimonio Galeni est inutilis, quotiescumque eam non consequitur aliquod commodum,ita vrinas concoctas, authore Hippocrate esse malas, si quando morbum non soluunt. Atqui facilè item potest probari neque vrinas coctas posse vllo vnquam tempore malas esse; neque hac in parte Lemosium Hippocratis mentem fuisse assequutum; neque satis dogmata artis intelligere. Quod vt commodius fiat,mihi liceat istiusmodi locum examinare, qui id facio eò libentius, quòd ille interpretis culpa videatur nonnihil obscurus, ac facilè possit infirmioribus imponere, sicuti imposuit Lemosio. Dictio Hippocratis est huiusmodi. { Et vrinæ coctæ malæ. } Galenus in commento primum duplicem loci istius lectionem affert: alteram } οὖρα πέπονα, vrinæ coctæ } quam in multis exemplaribus ait inueniri:alteram { οὖρα ἐπίπονα, vrinæ laboriosæ, vel (si libet) quæ cum dolore exeunt } quam Rufus Ephesius veteres scripturas obseruare conatus aduersus Zeuxim existimat veriorem. Deinde vtramque examinat, ac perpendit. Qui priorem lectionem recipiebant, nonnulla quidem absurda pronunciabant, sed tamen probabili quodam argumento niti videbantur. Cum enim Hippocrates doceat signa decretoria non decernentia aut lethalia esse, aut difficile facere iudicium, hinc colligebant vrinas coctas malas esse, quando morbum non soluunt, quippe quæ tunc sint iudicatoria non iudicantia. Sed Galenus probabile istud argumentum statim confutat, propterea quia signa coctionis sunt longè diuersa à signis iudicatoriis;arguítque illos medicos,qui ignorant apud Hippocratem signa iudicatoria illa esse,quæ iudicium vel indicant,vel etiam faciunt;qualia multa ab eo numerantur:quæ qui-

dem minimè firmam, stabilémque habent potestatem, sed contraria nonnumquam & significant, & faciunt pro diuersis morborum temporibus: signa autem coctionis esse diuersa à signis iudicatoriis: atque hæc perpetuò bona esse, ac celerem, certamque sanitatem portendere. Hic porrò sensus alioqui planus, & perspicuus ab interprete obscuratus, corruptúsque est, qui Græca verba, { τούτων δὲ ἕτερα τὰ τῆς πέψεως σημεῖα } transtulit ad hunc modum. { Quorum alia coctionis signa existunt. } Qua quidem interpretatione videtur significare nonnulla signa decretoria esse signa coctionis. Cũ verè sic essent trãsferẽda. { Ab his autem diuersa coctionis signa existunt. } Iure igitur Galenus posteriorem lectionem amplectitur; quod etiam confirmat proximo sequenti commentario. Et quamquã istæc satis debent esse ad hanc rẽ, tamen adhuc mihi libet aliud Galeni testimonium adiungere, quod hanc lectionem, & doctrinam potest confirmare: 3. Prorrh. 10. Cum enim author huiusce libri rursum posterius quorumdam lethalium symptomatum mentionem faciat cum vrinis coctis, Galenus talem sententiam non recipit, qui affirmat prorsus falsum esse, ac fieri non posse, vt eiusmodi vrinæ aliquod malum portendant. Itaque concludit, aut legendum esse pro vrinis coctis, vrinas laboriosas, vt in præsenti loco, aut hunc authorem vrinas verè coctas non satis cognouisse. Opportunius sanè Lemosius ad suam stabiliendam opinionem afferre potuisset Galeni authoritatem, qui scriptum reliquit in febre pestilenti vrinam colore, & sedimento similem esse naturali. Sed fortè intellexit, 3. de præs. ex pulsib. c. 4. eo loco Galenum minimè de omnibus pestilentibus, verùm de vna febre hectica pestilente sermonem habere: in qua corpore cordis putredine infecto, non sine ratione lotia fuerant veluti sanorum, cum illa sint indicium humorum in venis contentorum, quos certũ est non fuisse tunc putredine infectos. Sed ad hãc rem plus quàm satis. Colligo igitur aduersùs Lemosiũ, cæteròsq; omnes, qui coctiones Cap. 5. negligunt, & cruditatibus fauent, nullam vacuationem sine coctione esse vtilem, & imitatione dignam: nullum ægrotũ sine coctione conualuisse: generaliter signa coctionis insigni hac prærogatiua esse prædita, vt quandocumque appareant, in perpetuum bona sint, stabilia, fidelia, nec fallere vnquam possint. Quòd si tandem quis nouitius de hac re plura cupit intelligere, ac potissimum quantum differant signa decretoria, & signa coctionis, & cruditatis, is adeat Galenum, qui tum aliis in locis, tum maximè libro primo de Crisibus de huiusmodi signis plenissimam facit disputationem.

De Manardo hactenus, atque iis, qui vniuersè falsò opinantur ante humorum coctionem danda esse medicamenta. Nunc restat ex instituto nostro ordine, vt singulares quasdam aliorum opiniones proferamus, quæ certis quibusdam terminis astringuntur, ac ferè (vt diximus) ex communi superiori opinione originem habent. Primùm sunt in ea sententia medici quidam præclarissimi, vt principio morborum liceat vti medicamentis, solis exceptis febribus, quibus curandis aiũt coctionem semper expectandam, adeóque decretum Hippocratis religiosè custodiendum esse. Hanc opinionem multis argumentis conantur confirmare: quorum summa illa est. Quòd febribus quasi perpetuò coniunguntur obstructiones; propter quas febrientes homines multò minus, quàm cæteri sunt ad purgationem præparati: quod purgantia medicamenta suapte natura calidiora febrem adhuc magis augere, atque accendere possunt: quòd cuncta incommoda, & pericula, quæ medicamenta solent afferre, non ita facilè in iis, qui febricitant, sicuti

ſicuti in cæteris emendari, & corrigi poſſunt. Vnde affirmant Galenum initio quorundam morborum purgantibus medicamentis vti nonnumquam, initio febrium numquam:quinetiam, vt nonnullis placet,neque deinceps apparente coctione,vna excepta febre quartana. Namque vir grauiſſimus ſingulari quadam, ac diſtincta prærogatiua ex omnibus morbis videtur ſolas febres excepiſſe, exiſtimaſſéque in illis medicamentorum vſum ſemper eſſe incommodum, & periculoſum. Vbi igitur (inquit) non ſolùm acutus morbus fuerit, ſed etiam cum febre vehementiſſima, multò magis vitanda eſt purgantis madicamenti adminiſtratio,à quo magna ægro impendent pericula, quæ non facilè, vt in iis, qui non febricitant, emendantur. Et iterum. Quemadmodum ſi magna bilis copia in corpore continetur, ſæpius facile eſt, dummodo febris abſit eam,vacuare, ſic cum homo acuta febre correptus fuerit,difficillimum id redditur. Neque enim licuerit abſque periculo tunc vti purgante medicamento. Ad eundem modum de pituita, & ſeroſis excrementis ſtatuendum. Sic Hippocrates, Quicumque (ait)à febribus fortibus corripiuntur, his medicamenta purgantia dare oportet, donec remiſerit febris: ſin minus ſaltem non intra quatuordecim dies. Carnes enim ipſorum,& ventres,cum calidi ſint,medicamétum abſumunt, & nihil purgantur,& febris maior fit, &c.Sic Celſus, & alij inſignes medici in morbis ſine febre videntur quoquo modo medicamenti vſum probare, contra in febribus illius adminiſtrationem deteſtari. Verum enimverò etſi non ignoramus hæc magna ex parte verè,& ad Galeni mentem dici,nihilominus huiuſmodi opinionem recipere non poſſumus:cum methodus,ac doctrina ab Hippocrate,Galenóque tradita ſit generalis,omnéſque morbos complectatur:Itaque argumenta hac de re poſita non ſolùm ad febres, ſed ad alios quoque morbos ſine dubio pertinent: quanquam inficias eundem non eſt, nobíſque hac in parte conuenit cum authoribus iſtius ſententiæ, longè minus initio febrium, quàm cæterorum morborum medicamenta conuenire.

2. de Rat. vic. Mor. Ac. 11.

Adu. Iulian. cap. 7.

Deinde ſunt alij,qui diuidentes humores in duo genera;in quorum altero ponunt craſſos,& frigidos,in altero tenues, & calidos, cenſent illos numquam ſine coctione,hos contra,etſi illa abeſt,purgandos eſſe.Namque ſi humores tunc præcipuè præparantur,& concoquuntur,ex diſciplina Hippocratis,& Galeni,quando corpora fiunt fluida,atque id maximè cum meatus anguſti aperiuntur, craſſi humores extenuantur,& inciduntur,iam palam poteſt eſſe,humores,quicumque ſuapte natura ſunt tenues,nulla amplius indigere præparatione:ſatíſque eſſe aptos ad purgationem,quòd ita facillimè trahenti obediant medicamento, atque è corpore ducantur. Quocirca Galenus in ſolis fermè humoribus craſſis videtur concoctionem deſiderare libro quarto de Tuenda Valet. Quo loco ita Hippocratis aphoriſmum exponit,quaſi ille ſolos humores craſſos,minimè tenues complectatur. Deiectio (inquit) in talibus tormina, & roſiones creat,animíque deliquia,cum eo, quòd nec notatu quippiam dignum educit, quando crudi omnes ſucci pigri,atque ad motum inepti propter craſſitudinem, frigiditatémque ſunt quo fit, vt etiam omnes anguſtas vias obſtruant, per quas id, quod medicamentum deiicit, ferri ad aluum debeat. Itaque nec ipſi educuntur, & aliis ſunt impedimento. Id quod ſanè Hippocrates illo oraculo præcauit, quo breuiſſimè præcipit,concocta purganda eſſe,non cruda. Ille hactenus,qui hanc eandem ſententiam,immò eadem planè habet verba 2. de Humorib. com. 15. Eadem fortaſſe

Cap. 5.

3. de Simpl. Medi. Facult. c. 27. & 28. ratione de nimiis purgationibus sermonem habens, sibi ipse consentiens testatur ducto primum humore, qui medicamento est maximè congruens, mox alios, aut citius, aut tardius purgari, vt sunt illi, vel crassiores, vel tenuiores. His addunt nonnulli, tenues humores propter hanc ipsam mobilitatis facilitatem, & procliuitatem non iniuria turgentes dici posse, affirmantes hanc fuisse quoque mentem Galeni, qui scriptum reliquit, in febre tertiana putrescentes humores sine dubio tenuiores diuersas partes petere, adeóque per vomitum, sudorem, lotium, & aluum purgari sæpenumerò. Atque hanc quidem opinionem videtur inter cæteros habuisse Auerroes, cui placet propter hanc præcipuam causam principio morborum acutorum purgandum esse, quoniam ferè illi pendent ex humoribus tenuibus, quasi turgeant, ac secum ipsi eadem pericula ferant, quæ solent de turgentibus imminere. Sed Galenum postremò adhuc afferunt hoc ipsum planè asseuerantem. Inter initia (ille inquit) tenues, & serosos humores euacuabis; vbi crassi, & tenaces fuerint, quales suapte natura sunt pituita, & nigra bilis, concoctionem expectabis. Et iterum; Sæpe iam diximus, vt humores corporis calidiores, tenuioresque paratissimi sint ad excretionem: crudis vero, & crassis aut per abscessum, aut per coctionem natura medeatur. Sic frequenter apud eum legimus vacuationem flauæ bilis facilem, pituitæ, atque illius potissimum, quæ crassior est, itémque nigræ bilis esse difficiliorem. At verò quanquam scio viros doctissimos esse in hac opinione, vel qui Galeni doctrinam libenti animo profitentur, mihi quidem non conuenit cum illis, qui existimo nostrum, vel potius Hippocratis, & Galeni decretum generale esse, omnésque humores, sicuti omnes morbos amplecti. Quæso enim respondeat aduersarius; quando viri prudentissimi statuunt concocta purganda esse, non cruda, an excipiunt humores tenues? minimè: sed vnos excludunt humores turgentes, qui fortè minori cum periculo prætermitti potuissent, cum frequentissimè ex tenuibus oriantur morbi acuti, & periculosi; rarò autem fiat, vt alteri turgeant. An huiusmodi morbi ex humoribus tenuibus oriundi carent principio? An crisim in iis salubrem licet sperare, quam non præcesserint signa coctionis? An non tradit Galenus in erysipelate, febre tertiana, morbo regio, & aliis morbis ex bile oriundis perpetuò coctionem expectandam esse? Ex multis vnus locus prorsus notabilis mihi sufficiat. Ducat ad me aliquis (ille inquit) quempiam sine febre, cui in vniuersum corpus amara bile redundarit, spectétque post aliquot dies, cum hominem præparauero, mihíque iam tempus instare visum fuerit exhibendi medicamenti alicuius, quod bilem expurget, quo naturalem corporis habitum restituam &c. Superius quoque locũ attulimus ex li. quarto de Rat. Vict. Vbi ille author scriptũ reliquit, in febre ardente dandum esse quarta die medicamentum; vidimusque eam determinationem non probari Galeno, qui apertè docet huiusmodi iudicium esse faciendum secundùm mentem Aphorismorum, adeóque humores esse purgandos non die quarta, sed principio morbi, si turgeant, vel deinceps expectata coctione, si quiescant. Quippe nisi licet in febre ardente, sine controuersia morbo acuto, & periculoso, ante coctionem purgante medicamento humores vacuare, quos constat esse tenues, dummodo non turgeant, iure est concludendum ex vetere disciplina illos numquam posse opportunè, & vtiliter purgari. Postremò si cuncti humores sunt crudi, vt superius monstrauimus, quicumque à natura non sunt euicti, ac domiti, cur non bilem quoque appellemus crudam, quæ sæpenumerò, vt Galeni

Marginal notes: 2. de Cris. c. 3. — 7. co[m]l. c. 9. — li. Quos, Quando, &c. — 3. Progn. com. 23. — De Purg. Med. Fac. c. 2

Galeni verbis vtar, malè olens,& acris est, hominémque exurit,ac magnum naturæ negocium facessit? Sique præterea nobile aliquod testimonium desideras, en Galenus, qui vniuersè tenues humores perspicuè confirmat esse crudos. Didicimus (ille ait) de humoribus, qui tenues consistentia sunt, omnes esse crudos, ac vt coquantur,robustam naturam desiderare. Itaque (vt semel dicam) si quidem humores non solùm crassi, verùm etiam tenues crudi sunt initio morborum, non iniuria mihi videor posse affirmare, vtrosque non ante eorum coctionem purgandos esse. Non hic longius persequor eam disputationem, de qua nonnulli acriter digladiantur:an tenues humores,ac generaliter omnia,dum coquuntur, crassiora euadant,cum vix ad nostrum institutum pertineat; sed ad alia quæ restant,progredior. Restat autem, vt ea diluamus, quæ ab aduersariis obiiciuntur.

2. de Vict. Rat. Mor. Acut. 44. 8. de Comp. Med. loc. 7. 1. Epi. se. 1. com. 25.

Primùm verò omnium illud non inuiti fatemur,tenuitatem humorum maximopere esse aptam, crassitiem contra esse ineptam ad purgationes. Hoc existimamus Galenum docuisse locis omnibus, qui supra sunt positi, vel aliis, qui id genus multi apud eum reperiuntur. Hoc ipsum demonstrat ratio, & confirmat experientia. Quare si humores tenues fuerint,non illos contendimus ea ratione coquendos esse,sed aliis nominibus,nimirum vt omni ex parte subacti,ac domiti naturæ magis obsequentes reddantur. Id quod fiet Galeni exemplo, si bilis, quæ cruda admodum,flaua, acris,& malè olens existit,pallidior,placidior,ac minimùm malè olens reddatur. Quòd si qui fuerint humores tenues, cum quibus nulla sit in corpore obstructio,vel adstrictio,& qui aliis præterea modis à naturæ gubernatione non sint alieni, hos ego quidem non crudos, sed coctos iam non verebor appellare,neque ibo inficias,quin protinus purgari possint. Galenus ergo lib. 4. de Tuen. Valet. interpretatur aphorismum { concocta medicari } de humoribus tantùm crassis, quoniam de iis eo loco sermonem instituerat. An non igitur ille pertinet ad humores tenues? An non Galenus aliis in locis, quos supra notauimus, interpretatur, & accommodat hunc ipsum aphorismum ad humores etiam tenues? An pariter quoniam Galenus alicubi aphorismum refert ad solos humores tenues, ille non est referendus ad crassos? non arbitror. Nam quemadmodum ferebat occasio,ille eiusmodi aphorismum interpretari,ac referre solitus fuerat, modò ad crassos, modò ad tenues humores, modò ad acutos, modò ad diuturnos morbos; vt asseuerandum sit omnino hanc methodum purgandorum corporum generalem esse,omnésque humores, & omnes morbos amplecti.

Eorum opinio,qui existimant, humores tenues esse turgentes,adeò mihi videtur absurda, vt vix confutationis indigeat. Ac profectò non satis mirari possum quomodo viri quidam celeberrimi nominis huiusmodi opinionem sequantur ex quibus est Valeriola, qui post longam disputationis seriem, tandem, concludit, humores tenues principio morborum purgandos esse, tum propter aliàs,tum maximè propter eam causam, quòd illi turgeant.Hæc illius sunt verba Constat hic de mente Galeni, quinam ante coctionem purgandi humores sint & qui expectata prius coctione. Quòd si quis obiiciat tenues omnes humores crudos esse, vt supra ex Galeno de mente Hippocratis id affirmantis attulimus, cruda autem non esse mouenda, vt Hippocrates iussit, bilis autem suapte natura tenuis est,sequitur ipsam ante coctionem numquam mouendam. Cui obiectioni

Comm. in li. de Const. Art. Med.

„ sic responsum volumus, vt dicamus, cruda quidē ex Hippocratis decreto non ante „ coctionē purganda, nisi tamen turgeant. Ac verum quoniā bilis tum, quum val„ de tenuis est, malè olens, acris, & mordax, tum turgere maximè solet (vt in arden„ tibus febribus, exquisitis tertianis, phrenitide biliosa, & huiusmodi affectibus ac„ cidere consueuit) etiamsi cruda sit, ob id profectò vacuandā confestim esse. Valleriola hactenus. Quòd si ita se res habet, quomodo Hippocrates, & Galenus prædicant raro humores esse turgentes? Quomodo in morbis acutis, qui maiori ex parte de tenuibus humoribus oriuntur, tradunt rarò medicamentis purgantibus vtendum esse? Quomodo bilem, quam Valleriola turgentem appellat, cum flaua est, acris, mordax, & malè olens, Galenus crudam nominat, contenditque ad purgationem esse ineptam? Quòd si in febribus ardentibus, tertianis exquisitis, phrenitide bilis turget, quamobrem Galenus in hisce morbis non statim docet medicamenta esse exhibenda? Qui ait in causo minimè die quarta purgandum esse, sed iuxta Aphorismorum determinationem, vel statim principio si humores turgeāt, vel deinceps, quando illi fuerint cōcocti? Qui iubet in tertiana exquisita ne absinthiū quidem ante illius coctionem esse exhibendum? Qui in phrenitide verbum prorsus nullum faciens de purgatione protinus aggreditur sanguinis missionem? Istæc dogmata (Lector) sunt non modò absurda, sed etiam perniciosa, vt si quis fidem illis adhibeat, plurimos certè homines temerè sit interfecturus. Errata in omnibus artibus, ac disciplinis turpia sunt; sed in cæteris omnibus, & in aliis quoque artis medicæ partibus licuit aliquando ludere, atque ingenium exercere: Verùm illa in parte, quæ in actione versatur, vnde hominis salus, vel interitus maximè pendet, piaculum nos arbitramur non illa grauiter, ac perpetuò tractare, amplecti, docere, quæ præclarè à veteribus, Hippocrate in primis, & Galeno iamdiu posita, & constituta sunt. Sed ad me redeo.

Quod ad Auerroem pertinent, qui docet principio morborum acutorum nunquam non exhibenda esse medicamenta, propterea quia illi pendeant ex humoribus tenuibus, ego longè maiorem adhibeo fidem vnis Hippocrati, & Galeno docentibus, in morbis acutis rarò, & in principiis medicamentis purgantibus vtendum esse, quàm Auerroi, vel aliis mille. Neque enim huiusmodi sententiæ simul cohærere, & conuenire possunt. Hic semper initio morborum acutorum purgationem probat: illi rarò, atque id cum multa prouidentia. Sed rarò, ac semper simul stare nequeunt. Si quis velit Auerroem imitari, ab Hippocrate, & Galeno desciscere, ipse viderit.

Venio ad locum Galeni ex libro petitum, Quos, Quando, &c. quidem videtur non leuem difficultatem continere, ac præ cæteris aduersariam sententiam confirmare. Non ignoro esse hodie viros doctissimos, qui cum propter alias coniecturas, tum maximè propter huiusmodi sententiam hunc libellum inter Galeni commentarios non recipiunt. Atque hanc suspicionem illud quoque videtur efficere, quòd ille in veteri interpretatione ferè ex dimidia parte sit mutilus, ac peculiariter in eo sententia istæc controuersia desideretur. Itaque existimant libellum esse Oribasij nempe cap. 23. & 24. collect. Medic. ad Iulian. Imperat. apud quem insuper hæc ipsa legitur sententia penè ad verbum libro primo Synops. cap. 16. Veruntamen vtcumque hæc se res habeat, siue liber sit mancus, siue integer, siue Galeni, siue Oribasij ex Galeno transcribentis, de quo alij iudicium faciant, puto ego huiusmodi sententiam commodam interpretationem habere: quæ quidem,

quidem,vt ne id silentio prætermittatur,eisdem planè verbis habetur apud Galenum primo de Humorib.com.2.Franciscus Cassanus,cuius paulò supra mentionem fecimus, hunc locum existimat esse deprauatum:qui pro verbis { inter initia } legendum putat { ante initia } vt talis sit sensus. Ante initia morbi, quando homo adhuc non laborat,adcóque ad illius præseruationem, tenues humores purgandos esse , minimè crassos , qui non ita facilè deducuntur. Atque hanc cogitationem videntur confirmare partim Græcus contextus , qui habet { ἐν ἀρχῇ , in principio } prætermissa voce { νοσήματος,morbi } quæ temere addita est ab interprete ; partim quæ statim vix quatuor interpositis lineis subiiciuntur ad hunc modum. In iis autem , qui iam ægrotant , si diuturnus futurus „ est morbus,expectanda semper erit concoctio; sin breui soluendus,inter initia,si „ modò à concitatis pendeat humoribus, purgare licet:quanquam & istud magna „ cum animaduersione faciendum, &c.Etenim si vtrobique Galenus de ægrotante corpore loquitur,vix ille sibi ipse videtur conuenire : qui prius docet , humores tenues promiscuè esse purgandos principio morbi : mox tradit humores generaliter hoc ipso tempore non aliter educendos , quàm si turgeant:quippe hæc inter se cohærere nequeunt. Verum enimuerò cum Græcè legatur { ἐν ἀρχῇ in principio } atque hæc eadem lectio,vt modo notauimus, eisdem verbis,quatuor locis habeatur,bis apud Galenum , bis apud Oribasium,addo & apud Aëtium,neque ita licenter codices debeant mutari,nos vndique huiusmodi sententiam non possumus probare. Sed neque id fortè satis constat, Galenum haud loqui de *Lib.3.ca.13.* corpore ægrotante,qui statim, simúlque interserit multa,paroxysmos, vacuationes spontaneas,dies criticos, & alia quæ præsentem morbum manifestè demonstrant. Ac postremò , quamuis istud quoque concedatur , memoria est repetendum,Galenum quandoque interpretatum fuisse aphorismum , Concocta medi- *4.de Tuen.* cari , & accommodasse istud decretum de purgandis humoribus duntaxat con- *Val.4.* coctis ad corpora nó solùm ægrota,sed etiam sana:id quod ratione quoque confirmat,& ex iis,quæ iam diximus,vnicuique satis manifestum esse potest.

Respondent quamplurimi , humores tenues statim purgandos esse , quotiescumque turgent,& ita Galenum sentire,quoniam tales sæpe turgent. Sed reuera solutio est voluntaria , & inepta ; siquidem Galenus ibi nullam turgentis succi mentionem facit : præter quàm quòd , cum loquatur de humoribus tenuibus,& aqueis,verisimile est,rarò admodum eos turgere,cum frigidi sint, & ad illam furiosam motionem inepti. Alij putant humores tenues principio morbi ducendos esse,non iis medicamentis, quæ aluum deiiciunt , sed iis, quæ lotium prouocant , quorum administratio tunc non videtur importuna. Verùm huiusmodi quoque interpretatio censenda est longè à Galeni mente aliena : cui toto hoc commentariolo præcipuum fuerat propositum , quod maximè titulus ostendit, agere de medicamentis purgantibus , de quibus & hoc in loco loquitur sine dubio : præter quàm quòd neque istud fortasse omni ex parte est congruens cæteris Galeni dogmatibus,quæ principio morborum non ita videntur diuretica medicamenta indifferenter probare.

Antonius demum Francanzanus Vicentinus meus præceptor,vir præclara eruditione,ac singulari iudicio,qui & in hac eadem Schola, & Bononiæ multos annos artem medicã professus est honorificentissimè,itémq; alij nonnulli viri docti, hunc nodum expediunt distinguentes humores tenues bifariam:quorũ alteri sint

tenues

tenues simpliciter, qualis præcipuè est flaua bilis: alteri tenues simul, ac serosi, quales reperiuntur in hydrope ascite. Ergo aiunt principio morborum purgandos esse humores, minimè tenues simpliciter, qui crudi sunt, coctionémque desiderant; sed tenues vnà, & serosos, qui (vt Galenus est author) cæteris omnibus sunt tenuiores, & qui eam ferè coctionem iam videntur esse consequuti, quam consequi, vel arte, vel natura possunt: vt nullam præterea nobis liceat illorum coctionem expectare; sicuti sero euenit, quod separatum ab aliis partibus lactis, non potest amplius concrescere; vel potius aquæ, cui tales humores propemodum assimilantur, quam constat coctione aliam formam suscipere non posse. Ac sanè ego in hanc sententiam venio libenter: qui soleo mirari, fuisse viros doctos, qui censuerint eum locum tam insignem difficultatem continere, vt tot commentis opus fuerit. Scribit Galenus, in principio tenues, ac serosos humores euacuandos esse. Quæro nunc vtrum de vno humorum genere loquatur, an de pluribus. Cæteri omnes putant eum sermonem habere de pluribus, ac potissimum de duobus, nempè biliosis, & serosis. De serosis non est dubium, cum nominatim proferantur: biliosos itaque, vt per tenues intelligat, necesse est. Verùm si ita se res habet, & biliosi humores à serosis diuersi sunt, vtique & serosi à tenuibus erunt diuersi, quod absurdissimum est. Præterea si tam serosi, quàm biliosi tenues sunt, quamobrem serosos nominat expressè, biliosos significat per accidens commune vtrisque? An fortasse tales dicuntur per excellentiam, quod reliquos tenuitate superent? Atqui hoc falsum est testimonio & sensuum, & Galeni qui affirmat, vt modò notauimus, excrementum serosum esse omnium tenuissimum; melancholicum crassissimum; cõstituítque biliosum medium inter vtrumque. Demum si Galenus per tenues humores biliosos intelligit, iam ille sibi ipse repugnat necessariò, qui passim testatur, quod puto satis comprobasse, biliosos humores nunquam sine coctione purgandos esse. Sed illud addo, haud semel Galenum biliosos humores à tenuibus, & serosis distinguere, & separare: quod locus ille demonstrat apertissimè, in quo scribit, sciendum esse, numquid aquosa, & tenuia vacuare melius sit, an succum pituitosum, an biliosum, an melancholicum, &c. Quamobrem habendum est pro comperto, mea quidem sententia, Galenum hoc loco de vno tantùm genere humorum sermonem habere, hoc est de serosis, ac docere tenues humores principio vacuandos esse, dummodo fuerint serosi: sin verò tales non fuerint, nequaquam. Quòd si quis rursum quærat, an sine coctione liceat serosos humores statim purgare, quæ certè æquior dubitatio potest videri, puto adhunc pariter sine multo negotio responderi posse. Nam cum opportuna purgatio duo potissimum requirat, authoribus Hippocrate, & Galeno, meatus apertos, & humores incisos, atque extenuatos, si qui sunt crassi, & glutinosi, cum serosi humores nec crassi, nec glutinosi sint, sed tenues, ac fluidi, satis patere potest, eos nullius præparationis indigere, ac per consequentiam posse, immò debere protinus euacuari. Sed ille statim obiiciat, hosce humores vnam tantùm habere conditionem, nempe tenuitatem; alterã deesse, apertionem viarum: itaque illos esse adhuc ineptos ad purgationem. Licet autem facilè respondere, si istud eueniat, sine dubio ita esse statuendũ, obstructósq; meatus antea reserãdos, quàm serosi humores vacuentur. Verùm tunc non soli aderunt humores serosi, sed fortè etiã crassi, qui obstruunt. At verò ponendum est vnos serosos humores redũdare, nullúmq; esse prætereà impedimentũ, quò minus purgari possint: siquidẽ Galenus hoc

5. de Vs. par. c. 6.

5. de Vsu. Part. c. 6.

6. Epi. sc. 2. 32.

hoc loco vniuersales tantùm quasdam regulas describit ad humorum vacuationem accommodatas; quibus aliæ deinceps multæ coniungendæ sunt distinctiones, quæ totum istud negotium bene conficiunt: quas quidem vnusquisque ex variis Galeni locis, ac præsertim ex libro de Const. Art. Med. sibi facilè potest comparare. Colligo igitur, serosos humores, quatenus ad eos pertinet, nulla egere præparatione, ac sine mora principio vacuandos esse: contra crassorum, & tenacium, quales suapte natura sunt pituita, & nigra bilis, coctionem perpetuò expectandam esse. Atque hinc fit, vt credam eiusmodi locum non esse adeò difficilem, vt multi opinantur. Si qua supersunt pro hac opinione, ex iis, quæ diximus hactenus, non difficile est ad omnia respondere, vt superuacaneum sit nos in ea refellenda longius commorari.

Tertio loco succedit eorum opinio, qui recipiunt vsum medicamentorum principio morbi, quotiescumque illi propositum habent reuellere, non vacuare duntaxat. Namque ij statuunt, duplicem esse purgandorum corporũ præcipuam rationem: alteram, vt ducatur humor noxius, quique laborantem locum occupat: alteram, vt reuellatur humor fluens, quique morbum facturus est. Huiusmodi sententiæ sunt authores, ac fautores viri quidam celeberrimi: inter quos Trincauellius obtinet principatum, qui tum aliis in locis suorum commentariorum, tum in peculiari Quæstione hæc habet; Id in primis animaduertendum est, duplicem esse scopum, quem sibi medicus in purgando proponit: aliquando enim vt humorem, qui iam molestus, & morbum facit, euacuet: aliquando verò vt eum, qui ad morbosum locum, aut ad aliquod principale membrũ defluens, morbum ipsum auget, vel etiam eum, quem timet ne defluat, euacuando reuellat. Quatenus ad primum scopum attinet, medicus nunquam potest initiis morborum ante coctionem humoris, qui purgandus est, aliquam moliri insignem vacuationem. Hoc apertissimè docet. Galenus Hippocratem sequutus tum alibi, tum maximè in comment. secundi libri Aphorismorum, vbi hæc protulit: Humores autem, qui sunt in aliqua corporis parte firmati, neque alio auxilio mouendi sunt, nec medicamentis ante concoctionem. Et huc spectare videtur locus à nobis citatus ex 4. de Vict. Morb. Acut. vbi si crassiores fuerint vrinæ, & nebulosæ, purgandum esse censuit: sed si tenues, omnino purgationem interdicit: alioquin enim (ait ipse) vrina nequaquam maturabitur, & febris sine crisi protrahetur in longum, & corpus frangitur, addit Galenus: & hac eadem ratione paulò superius dixerat, omnem in morbis definitionem accipiendam esse ab vrinę cruditate, vel concoctione. Quòd si sit medico propositum, vt euacuet quidem, sed eo potissimum fine, vt euacuando reuellat, magisque reuulsionem, quàm vacuationem sequatur, tunc semper purgandum est in principio nulla expectata alioqui concoctione. Ille hactenus: qui mox positis nonnullis Galeni locis, qui docent initium morborum esse congruens reuulsioni (qua in re mihi cum illo conuenit, vt propterea non deceat eos hic transcribere) postremò hæc adiungit. Hac ratione Hippocrates pleuriticos dolores ad præcordia descendente acrioribus ab initio morbi medicamentis expurgat, nimirum vt insignis, & valida fiat reuulsio, magis quàm vt fluxum humorem, & exceptum in inflammatione euacuet: quemadmodum etiam cum dolor ad clauiculam pertingit, eadem de causa, vt Galenus testatur, venam in cubito secat: ita quoque angina laborantes in initiis ante cõcoctam materiam purgat: & in libro de Articul. & Fract. morbo incipiente euacuat etiam veratro,

nempe

„ nempe vt fluentes humores reuellat, ac aliò, quàm ad affectum locum eorum impetum conuertat, qui præ dolore, ac loci imbecillitate posset ingentem excitare inflammationem: quod Galenus loco paulò ante citato ex 4. Methodi vestigia Hippocratis sequutus docuit; à quo exempla etiam ex libro de Vulneribus petita mutuatus est. Hæc Trincauellius. Sic Nicolaus Biesius Louanij medicinæ professor in sua Methodo, in quam, dum hæc scribo, fortè incidi, melancholiam tractans inquit; An purgantia medicamenta statim conueniant, quæri potest, cum in aliis multis capitis morbis, præsertim frigidis, in apoplexiis, in comitialibus, in lethargis iis quamprimum vtamur. Hoc autem facimus reuulsionis, aut deriuationis gratia, quò vergentem in aliquam partem humorem dimoueamus in aliam, in qua minus est futurus perniciosus. Tunc igitur causis antecedentibus, quatenus ad partem affectam properant, à motu potius, quàm à quantitate sumpta indicatione medicamenta purgantia destinamus, quamuis interim accidat vt partem aliquam causæ continentis etiam amoueamus. Hæc ille, qui libro etiam sexto suæ Theoreticæ Medicinæ hoc ipsum diffusè tractat, & eiusmodi purgationem reuellentem appellat. Sic Augerius quidam Ferrerius; ne Galenus (ait) scrupulum moueat, qui toties in inflammationibus, & omnium morborum collectionibus purgationes interdixit, & tamen ipse in pleuritide purgauit primo, & secundo, & quarto die: notantum firmatis in parte aliqua humoribus purgationem non deberi: sed si partim firmati sint, partim etiam adhuc aliunde ad partem fluant (quod per initia in pleuritide, & omni inflammatione accidit) fluentibus adhuc humoribus purgationem vtiliter adhibemus, quæ firmatis, & in parte collectis inutilis dici potest. Neque ergo firmatorum, & in parte hærentium humorum gratia, sed aliunde ad partem fluentium causa purgatio in inflammationibus, cæterisque morborum collectionibus exhibetur: nam vbi nihil amplius influit, neque influxurum speratur, temere adhibetur. Sic alij quamplurimi (vt ne longiorem istorum hominum catalogum faciam) idem sentiunt hoc tempore. Ac fortasse istæc opinio eadem est cum opinione Manardi, quem vidimus propter loci dignitatem, ac periculum, principio morborum purgationem probare.

Cæterum ego quidem, (vt syncerè dicam) puto hanc opinionem esse non solùm ab Hippocratis, & Galeni mente alienam, sed fortè etiam prioribus longe deteriorem, ac perniciosiorem. Et quanquam hoc ipsum potest satis esse manifestum ex iis, quæ iam superius sunt à nobis disputata, nihilominus quòd res sit maximi momenti, atque à viris amplissimę authoritatis acriter propugnetur, non grauabor ferè eadem repetere, & actum agere. Primùm itaque certum est Hippocratem, & Galenum istiusmodi reuellentis purgationis nusquam meminisse: quam mihi quidem non fit verisimile eos fuisse prætermissuros, si modò illam censuissent rationi consentientem, ac salutarem. Quæso enim viri omnium perspicacissimi, qui millies de generali præcepto purgandi humoris concocti solos excipiunt humores turgentes, quamobrem semel fluentium quoque pariter non meminere? Deinde si hæc suscipiatur doctrina, vt nimirum purgandum sit nulla expectata concoctione (quæ sunt ipsamet verba Trincauellij) quoties medico propositum est euacuando reuellere, vt in multis, & propemodum omnibus morbis crudæ purgationes conueniant, fateamur necesse est. Illud (puto) non inuitus fatebitur vnusquisque de morbis acutis, quos constat maiori ex parte originem

nem trahere ex humoribus violenter fluentibus ad partes corporis nobiliores. Sed neque desunt morbi quamplurimi diuturni, qui generantur, ac fouentur à variis humorum fluxionibus,adeóque reuulsionem postulant, apoplexia, epilepsia,paralysis,arthritis,& alij id genus,qui à nemine possunt ignorari. Quòd si verè ita hæc se res habet,quomodo iãdiu sancitum est,principio morborum acutorum raro admodum ministranda esse purgantia medicamenta: itémque in diuturnis perpetuò coctionem expectandam esse? Iã verò ipsam rem paulisper consideremus,ac de multis morbis,ex.gr. accipiamus internam inflãmationem. Hic duplex aduersario se offert purgandi scopus; alter, vt ducantur humores verè morbum efficientes,iámque firmati: alter,vt illi duntaxat purgentur, qui fluxuri sunt,vel etiamnum fluentes morbum possunt augere, & amplificare. Illos non expedit,neq; licet(de qua re inter nos conuenit) ante concoctionem purgare: hi contra possunt, ac debent principio morbi sine concoctione protinus educi. Quod attinet ad priores, non id ago in præsentia, vt demonstrem vix fieri posse, quin data hoc tẽpore medicamenta aut certè detrahant, aut saltẽ perturbent firmatos quoque humores,& in inflammatione contentos; quod satis probauimus aduersùs Valleriolã. Quatenus verò spectat ad posteriores,quos isti putant commodè purgari posse,cũ illi crudi sint,nec sanè turgeant, quæ duplex tãtummodo est legitima ratio purgandi hominis,non ego video,quàm probè purgari possint: qui nequeo excogitare,quãobrem tales humores talem habeant prærogatiuam. Nam si Galenus (quod notauimus principio Disputationis) turgentibus quoq; humoribus, quos cõstat satis aptos esse ad purgationẽ, & in quibus tardare malũ est,medicos hortatur,vt si fieri potest,arripiãt occasionem propinandi alicuius medicamenti,quod quoquo modo extenuare eos,ac præparare possit: quantò magis censenda est necessaria cõcoctio,& præparatio istiusmodi humorũ,quos probabile est multis nominibus esse quã minimùm naturæ obedientes, prorsúsq; ad purgationẽ ineptos? Prætermitto,internis inflãmationibus, & aliis plerísq; morbis,qui principio reuulsione opus habent, necessariò adiungi febrem, quæ per se purgantiũ medicamentorum administrationẽ reddit admodum suspectam,& periculosam. Ad hæc si memoria repetamus, quod Galenus millies inculcat,id nimirum esse à nobis diligenter animaduertẽdum, vt quælibet præcepta cum artis operibus perpetuò cõsentiant,libẽter de aduersario scire velim,an Socrati phrenitide laboranti fluentibus impetuosè humoribus in caput, seriò purgans medicamentum continuò sit propinaturus? Vix enim possum adduci,vt credam,reperiri aliquem, qui vtcumq; verbis hanc doctrinam tueatur,tantũ audeat facinus, quod profectò propter multas causas certã homini perniciem fuisset allaturum, Sed quid laboro vehemẽtius? Nónne Hippocrates,& Gal. quos in perpetuũ volumus esse nobis instar omniũ,perspicuè,& expresè docent, principio inflãmationũm,etsi humores ad certã partem concurrunt,ac reuulsione opus est, dari purgantia medicamenta non solùm sine vtilitate,sed etiã perniciosè? Ex multis locis vno mihi liceat hãc extremam partem concludere,etsi illius superius quoq; fortè non semel mentionẽ fecimus. Quicumque (scribit Hippocrates) inflãmatas partes in principio morborũ statim conãtur soluere purgatione,ij nõ solùm ab intenta inflammatáq; parte nihil adimunt, cum non cedat quæ adhuc est cruda affectio, sed etiã quæ repugnant morbo, ac sanitatem faciunt, colliquant: corpore autem facto debili, morbus vincit. Cum autem morbus corpus vicerit, remedium non

4. de Rat. vic. Mor. Acut. 22.

non habet. Galenus interpres hæc habet. Hunc expofuimus aphorifmum; cum illum exponeremus; Concocta medicari, & mouere: atque in eifdem, quibus & nunc, fymptomatis rectè ad fanguinis miffionem proprius deueniendum præcipit, vbi vitiofi aliqui humores in partem aliquam confluunt, atque in ea aceruantur; quod, vt dixi, συνίζεσθαι dicitur. An ignorabant viri fcientiffimi in principiis inflammationum humores partim fluxos, partim fluentes effe: neque folùm communi vacuatione, fed etiam reuulfione opus fore? attamen vterque purgantia medicamenta grauiter reprobat, ac talis decreti rationes ponit vfque adeò validas, & euidentes, vt à nemine poffint conuelli. An fortè Galenus, qui profitetur hanc fententiam fe expofuiffe exponendo aphorifmum 22. primi libri, eo loco dedit eiufmodi exceptionem, vt concocta medicari oporteat, nifi humores turgeant; itémque nifi fluant, vel fluxuri fint? Ad fummam nos huiufmodi opinionem probare non poffumus, cum propter eas rationes, quæ & hoc, & aliis locis funt à nobis propofitæ, tum maximè propterea quia dato medicaméto illa eadem incommoda, & pericula vrgent, quotiefcumque humores funt crudi, fiue illi (vt aiunt) funt reuellendi, fiue abfolutè vacuandi. Neque apparentem aliquam rationem ifti vnquam poterunt excogitare, quæ eiufmodi eorum diuerfitatem poffit demonftrare.

Sed illud reftat adhuc, vt ad ea refpondeamus, quæ ab aduerfariis obiiciuntur Trincauellius primò affert pleuritidem, in qua dolor defcendat ad hypochondria; deinde anginam, de quibus iam diximus plus quàm fatis; neque eft, vt eadem repetantur. Tertiò ponit duos locos, alterum ex libro de Fracturis, alterum ex libro de Articulis, in quibus Hippocrates, & Galenus incipiente morbo vtuntur purgatione cum elleboro, eo nimirum confilio, vt fluentes humores reuellantur, & locus affectus præferuetur ab inflammatione. Etfi autem (vt fpero) poteft facilè vnufquifque ad hæc refpondere, qui memoria repetat, quæ generaliter diximus principio difputationis, tamen nobis liceat hos locos nonnihil examinare. Atque id eò libentius facio, quòd fcio doctiffimos quofdam viros, qui hoc argumentum tractant, hifce locis niti magnopere, tanquam maximi momenti ad confirmandam aduerfariorum opinionem. Prior locus habetur 2. de Fracturis 27. in quo Hippocrates fermonem habens de iis, quibus os calcis fideratum, & vitiatum fuerit, ita fcribit. Melius autem eft, vt veratri potionem, aut eodem die, aut poftero exhibeamus: ac tertio poft die foluamus, & rurfum deligemus. Itaque Hippocrates gratia reuulfionis ante humorum coctionem adminiftrat purgantia medicamenta. Hinc poffem me extricare vno verbo, refpondens Hippocratem loqui de veratro albo, adeóque de purgatione per vomitum, minimè per aluum, quod cõfirmat Galeni interpretatio. Quoniam verò neque alia defunt exempla tum ex aliis libris, tum præfertim ex libro de Vlceribus petita, quorum Trincauellius quoque meminit, quæ demonftrant Hippocratem in plerifque huiufmodi morbis principio non abhorruiffe à purgantibus medicamentis, iis confentiens, quæ olim dicta à me funt, refpondeo in morbis potiffimum fine febre, in quibus non fint multi, craffi, vifcidi, crudi humores, nullæ obftructiones nulli impediti meatus, non iniuria ftatim dari purgantia medicamenta: quippe humores hoc tempore funt fatis ad purgationem præparati. Atque hanc fuiffe Hippocratis, & Galeni mentem, præter ea, quæ aliàs diximus de hac re, mirum in modum confirmat Galenus hunc ipfum locum interpretatus; cuius feriem mihi libet

libet ad verbum transcribere. In iis,qui ita sunt affecti, sicuti & vacuare superuacua, & in contrarias à laborantibus locis humores auertere quam maximè prodest,ita an id veratro albo faciendum sit,non constat:quippe cum strangulare interdum soleat, cum in corpore multi,& crassi,& lenti humores continentur. Idcirco priùs dissoluendi hi sunt attenuante victu, de quo integrum nostrum habes commentarium. Exhibere enim veratrum prius quàm victu corpus præparaaris,periculosum est,& iterum ; Iussit nunc eodem die,aut postero dari veratrum, priùs quàm aut partes affectæ inflammari,aut homo febricitare incepisset:quinetiam si febris anteuertisset, modò leuiter afficeret, eodem modo exhibendum esse censuit:Nos verò ne febre quidem vacuo dare veratrum audemus. Si febris autem vehementer infestet,ipse etiam non dat,sed vehementissimè in inedia detinet, &c. Ac rursum ; Non suppurat autem sanguis, cum inflammatio magna superuenit,aut ex prauitate deligationis,aut ex humorum malignitate, & multitudine:quam ipse quidem exinanitione per medicamenta, nos sanguinis missione emendamus: quam quidem vel sola miror cur contentus non sit, cum & eam agnoscere,& in talibus affectionibus adhibere videatur. Inquit enim in libro de Artic. cum contusiones costis accidentes curat, præter alia quæ facienda censet, etiam hoc ; Tum vena ad cubitum secanda est. Hæc Galenus. Biesius, ac Ferrerius nihil afferunt noui, aut quod habeat quicquam ponderis. Ille accipit pro certo,quod est maximè dubium,aut verius quod est planè falsum,nimirum quòd in plerisque morbis capitis, præsertim frigidis liceat protinus vti purgantibus medicamẽtis. Præterea affirmat istud fieri gratia nõ solùm reuulsionis,sed etiam deriuationis. Hic petulanter in Galenum insultat,& nihil docet.Vterque ignoratis veris dogmatibus, propriis cogitationibus delectatur, neque aliud agit, quàm vt lectori tenebras offundat.Vt hinc studiosi documentum capere possint, quod me non tædet sæpius inculcare, nempe artem medicam, quæ hominem diuinum animal tractat,à probatis authoribus,potissimum Hippocrate, & Galeno perdiscendam esse.cæterósque omnes vel scriptores,vel doctores, quicumque illorum dogmata,vel non recipiunt,vel oppugnant,esse prorsus reiiciendos.

Com. 27. *Com. 29.* *Com. 31.*

Sed rursum ad Trincauellium redeo,qui cum multas hac in re animaduersiones,& distinctiones afferat, quas ferè omnes accepit à Manardo ; de quibus non est vt iterum agamus, propriam demum quandam cogitationem proponit,quam non memini apud alium me legisse, vt illa meritò non fuerit silentio prætereunda. Ille ergo cum ex vetere decreto probè intelligeret, humores turgentes ante coctionem purgandos esse, illud insuper addendum existimauit, vt eos quoque nobis liceat purgare,non modò quando actu, & verè turgent, sed etiam quando futurum est vt turgeant: quemadmodum Hippocrates pariter, & Galenus docent, venam secandam esse, non solùm quando morbus est præsens, sed etiam quotiescumque futurus est. Cuius tamen subtilis cogitationis non est recordatus in peculiari quæstione, quam ante nescio quot annos ediderat. Atque ille quidem huius opinionis principale fundamentum constituit quandam sententiam Auicennæ, quæ eam maximè videtur confirmare. Et similiter (ille inquit) quando times quòd sit ægritudo furiosa, & facis illud, erit illud, quod accidit de errore, si accidit, minus quàm aliud. Hæc Auicenna. Quanquam verò istæc opinio alicui fortè videri potest acuta, & ingeniosa, veruntamen ego illam puto falsam esse;nec non ab Hippocrate,Galenóque, addo & ab ipso Aui-

Cõ. in 1.Gal. lib. Ad Glauc. 68. *Postrema Epist. 2. li.* *1. Quarti de Cura. Feb. Tertiana.*

cenna longè dissentire. Primùm autem quæri potest, quánam coniectura, quibus indiciis, quo tandem modo huiusmodi humores futuri turgentes deprehendi possint. Illud enim equidem censeo, aut difficilè admodum, aut nullo pacto posse animaduerti. Apud Hippocratem certè, Galenum, vel alium probatum medicum, quem sciam, quod ad hanc subtilem inuestigationem pertinet, nihil recordor me hactenus obseruasse. Sed hoc illi concedatur. Ego verò per magni puto interesse, humorésne in præsentia, ac reuera turgeant, an posterius, ac fictè sint futuri turgentes: quod vnicuiq; potest constare, qui voluerit humorum turgentium naturam æstimare, memoriáque repetere, quamobrem deceat primo quoq; tempore illos purgare: nam constat eos esse mobiles, errabundos, neque vlla in parte firmatos: vt propter hanc ipsam mobilitatem duabus potissimum de causis protinus sint educendi: altera, quia facilè admodum à natura pelluntur, trahuntúrque à medicamento; altera, quia periculum imminet, ne illi in principem aliquam partem decumbant. Verùm si humores non turgent, réque ipsa non mouentur, quod sine dubio statuendum est de hisce humoribus turgentibus in potentia, ac nostra duntaxat cogitatione; satis perspicuum esse potest, de iis nullius decubitus ad principale aliquod membrum periculum imminere; neque hos sicuti illos sine vllo labore purgari posse, quemadmodum Hippocrates & Galenus affirmant, vel Trincauellij testimonio, de cunctis humoribus quiescentibus, & aliqua in parte firmatis. Nec sanè posita comparatio est satis congruens: namque tam præsente, quàm impendente magno morbo, iure optimo expedit venam secare propter eas rationes, quas altera Disputatione diffusè monstrauimus. Contra autem isti humores imaginariè nullam commodam purgationem ferre possunt ob eas causas, quas modò diximus. Atque istud ex eo confirmari etiam potest, quòd Hippocrati numquam, aut Galeno huiusmodi turgendi modus ne per somnium quidem in mentem venerit; qui sine dubio rem tanti momenti, vitæque hominis tam necessariam minimè fuissent prætermissuri, sicuti non prætermiserunt morbum futurum, & impendentem. Quare non iniuria mihi videor superius dixisse, hanc Trincauellij opinionem esse falsam, atque ab Hippocratis, Galeni, & Auicennæ mente alienam. Quod enim speciatim pertinet ad Auicennæ authoritatem, equidem satis nequeo mirari, quomodo vir alioqui grauis, & consideratus tam absurdam, & ineptam illius loci interpretationem commentus fuerit. Etenim certo certius est, ibi Auicennam sermonem habere de missione sanguinis, nequaquam de purgatione: Id quod non inuitus (puto) fatebitur, quicumque eam totam seriem non grauabitur
„ legere, & animaduertere, quæ ita habet. Et quando est possibile, vt phlebotomes,
„ vsque ad tres periodos fac: Et similiter quando times, quòd sit ægritudo furiosa,
„ & facis illud, erit illud, quod accidit de errore, si accidit, minus quàm aliud. Hæc Auicenna. Non id ago, neque in eo nunc laboro, an in febre intermittente humores turgere possint, de qua re audio Trincauellium cum Romanis quibusdam medicis egisse. Illud mihi esto satis in præsentia, hunc Auicennæ locum ad purgationem, quæ fit medicamentis, adeóque ad Trincauellij commentum nulla ratione posse accommodari: quanquam, vt hoc illi etiam concedamus, nisi huiusmodi verba extorquere, ac voluntarie velimus interpretari, vnicuique palàm esse potest, Auicennam loqui de materia turgente præsenti tempore, non futuro adeò vt istæc cogitatio omni ex parte absurda censeri debeat. Quòd si demum quis

quis scire cupiat, quid nam hoc in loco, atque iis verbis sibi voluerit Auicenna; quam profectò sententiam ipse quoque Trincauellius putat esse valde obscuram, ac difficilem; ego quidem existimo, cum loqui de ratione mittendi sanguinis, quanquam humores turgent, de qua superiore loco nos etiam nonnihil diximus. Et fortè quæ verba habet Auicenna } & erit illud, quod accidit de errore, si accidat, minus quàm aliud } ille mutuatus est à Galeno, vbi scriptum reliquit; etsi minus quidem auxilium per sectionem venæ, quàm per purgationem sequatur, illud tamen esse multò securius. Quam rem obiter à nobis annotatam alij viderint, qui magis, quàm ego faciam, huius viri lectione delectantur. *1. de Ra. vict. Mor. Acut. 11.*

Franciscus Vallesius, de quo aliàs honorificam mentionem fecimus, peculiari instituta controuersia; sit ne concoctio ad expurgationem necessaria, si succus non turget; positis vtriusque sententiæ fundamentis, ac rationibus tandem in eorum sententiam veniens, qui opinantur expurgationem posse aliquando hominem iuuare, tametsi humores non sunt concocti, neque turgentes, certas quasdam exceptiones proponit, quas noluimus prætermittere, licet in iis ferè contineantur, quæ supra sunt à nobis disputata. Quandoquidem ab illo propriæ nonnullæ rationes suscitantur, quæ propter hominis celebritatem, ac præstantiam facilè possent infirmos iuuenes in errorem inducere. Primùm igitur (inquit) illud satis constat, licere vti in principiis morborum, antequam materia coquatur, purgatione, cum ea, vt reuellens auxilium suscipitur, præcautionis gratia. Sic in Comment. Epidem. triplicem constituit occasionem purgationis: primam coctis humoribus post summum vigorem: secundam turgentibus succis, quouis tempore: tertiam, quam reuulsoriam appellat, cum fluxio nondum cessauit principio morborum. De hac reuellente purgatione iam diximus paulò ante, quod est satis. Sed tamen istius viri rationem rursum audiamus. Nam ab Hippocrate (addit) 4. de Rat. Vict. Acut. 64. ita scriptum est; Hos si ab initio purgare volueris, id ante diem quintum facito, vbi venter murmurauerit: sin non, à medicamentis abstineto: Verùm si murmurauerint, fuerintque excrementa biliosa, scammonia mediocriter purgato. Quantum vero ad aliam pertinet curationem, quam maximè (vel verius quam minimè, cum Græcè legatur ὡς ἐλάχιστα) exhibere tum potus, tum sorbitiones, vt æger melius habeat; nisi remissione facta decimam quartam fuerit egressus. Galenus in comment. inquit; Hac oratione morbum ante decimumquartum diem coqui non posse significat. Purgat igitur Hippocrates in morbo coquendo non ante decimumquartum diem, ante quintum. Quinetiam paulò infra Galenus commentario 76. inquit. Prima interdum die, & secunda, & quarta, & interdum quinta medicamenta dedimus, & non in quarta solùm, quomodo is dixit: tamen in his locis fit expurgatio, vt diximus, reuellens, quam proinde expedit in principio fieri. Hæc Vallesius. Ego verò tantum puto abesse, vt isti loci eiusmodi opinionem confirment, vt illam magis prorsus infirment, atque euertant. Nam cum huiusce libri author has sententias confusè ac perperam pronunciasset, Galenus eas non suscipit, sed ita moderatur, vt illas velit ad antiqua Hippocratis dogmata, sicuti perpetuò solet, esse referenda, quæ neminem fallere possunt. Neque enim (inquit) inter initia aliquod huiusmodi remediorum ægro iniungere oportet, desumpto à numero dierum scopo: sed quod Hippo- *Lib. 7. Contr. 13.* *Comm. in li. Secund. Epidem. sectio, 3. text. 13.*

crates recensuit, est exequendum: nam vel statim ab initio, prius quàm humores firmati sint, medicandum, vel postea cum ad maturitatem perducti fuerint. Hæc Galenus; qui vsque eò perspicuè, & expressè loquitur, vt hic vnicus locus superius quoque à nobis notatus, sit admodum singularis, & illustris ad omnia refellenda aduersariorum commenta. Etenim si de Hippocratis, & Galeni sententia, duplex tantum, præterea nulla, est opportunæ purgationis ratio, vel statim principio morbi, si humores turgent; vel postea cum fuerint concocti, an non iure fatendum est, cæteras omnes hac de re cogitationes esse voluntarias, & inanes?

Vallesius secundò non solùm gratia reuulsionis, sed etiam generalis vacuationis nonnumquam probat vsum medicamenti. Nobis autem, qui contra plurima obiicimus incommoda, & pericula, nempe crudos humores tunc non obedire trahenti medicamento, plures duci vtiles, quàm inutiles succos, impediri coctionem, & alia id genus, respondet ad hunc modum. „ Istud est curare legitimè; sed „ quod magis vrget, subuertit nonnumquam legitimam curationem. Impedit po„ tus frigidæ concoctionem; tamen tam ardens potest esse febris, vt ad illam pro„ pinandam cogamur. Sanè ista ratione omnem etiam alimentorum exhibitionem sustuleris. Omnia enim impediunt concoctionem. Commune propemodum, ac principale hoc est perfugium aduersariorum, de quo pariter supra diximus. Sed posita exempla perpendamus. De potione frigidæ agunt medici omnes, intérque eos ferè conuenit, eiusmodi remedium non conuenire, antequàm humo- 9. Metho. c. 5. res febrem efficientes sint concocti: atque id Galenus cum aliis multis, tum eo potissimum loco docet, vbi pro curanda febre continente comparans missionem sanguinis aquæ frigidæ, ait, illam conuenire quouis tempore; hanc duntaxat cum in pulsu, & vrinis euidentes appareant concoctionis notæ. Quæ si vera est sententia, puto nullam febrem reperiri vsque adeò æstuosam, vt ante id tempus medicum iure cogat ad illam propinandam, vt censet Vallesius. Immo verò mihi videor hinc rationem posse efficere non omnino leuem: nam si ante humorum coctionem, quantumuis vrgente maximo febris æstu, non licet frigidam propinare, quæ alioqui est illius maximum, ac proprium remedium, propter multa, & periculosa damna, quæ ab ea solent oriri, longè minus hoc ipso tempore licebit exhibere medicamentum, quòd multò plura, ac maiora pericula secum potest afferre. Porrò quod attinet ad alimenta, illa quidem non eo inficias morbi co- 1. apho. 7. ctionem impedire. Quo enim tempore (inquit Galenus) natura occupatur in cibis conficiendis, vt ea distrahatur à coctione humorum noxiorum, necesse est. 1. apho. 9. Quare numquam dantur alimenta morbi gratia, qui alioquin assiduam inediam quà morbus est, requirit. Tota autem nutrimenti ratio eò spectat, vt vires conseruentur; atque id propterea expedit, ac necesse est adhibere, quanquam potest morbi coctionem quoquo modo impedire, ac retardare. Id quod ex eo maximè confirmatur, quoniam in morbis exquisitè peracutis, in quibus speramus vires ad 1. aph 7 cit. statum vsque esse duraturas, integram indicimus inediam. Sed, obsecro te, quam habent similitudinem inter se medicamenta, & alimenta? An fortè illa, sicuti hæc, vires tueri possunt, & conseruare? An vtrorúmque idem est modus impediendæ coctionis? Alimenta quidem eatenus obsunt coctioni humorum, quoad ipsa coquuntur: verùm dummodo illa accuratè adhibeantur, negandum non est, quin naturæ facultas, & tempus supersit adhuc vtrique perficiendæ coctioni. At verò altera ex parte medicamenta longè aliter omnem perturbant coctionem, vímque infundunt

inferunt naturæ,ac multa grauissima detrimenta afferunt,de quibus satis dictum est:adeò vt eiusmodi à Vallesio excogitata alimentorum, & medicamentorum similitudo notabilem inter se habeat dissimilitudinem,neque ad eius confirmandam opinionem quicquam valeat.

Tertio demum loco Vallesius vniuersum dogma inuadit,qui profitetur se posse demonstrare, expurgationem quandoque fore vtilem, tametsi humores neque sint concocti, neque turgeant. Sed tamen ille scriptor alioqui perspicuus, ac præclarus, vsque adeò perplexè,& obscurè loquitur,vt non facilè intelligi possit. Hæc illius est argumentatio, & series verborum. Sed ne omnia respondendo » peragantur,demonstro succedere nonnumquam posse expurgationem citra con- » coctionem, aut turgentiam. Est cum natura adminiculetur euacuationibus » humorum neque coctorum, neque turgentium:igitur assertio est vera. Proposi- » tio monstratur. Nam fieri potest, vt natura humorem incoctum propter mali- » tiam velit expellere, & tamen propter multitudinem mouere non possit: quo » tempore constat futurum,vt non turgeat succus, cum is non possit à natura mo- » ueri,& vt natura adminiculetur euacuationi,cum illa non retineat, quia vult re- » tinere,sed quia non potest expellere. Quòd si non admittis hypothesin,considera » sæpe fieri vacuationes symptomaticas vocatas,in quibus natura expellit, quæ » propter malitiam, aut multitudinem non potest retinere: tamen quæ ita expel- » luntur, non semper turgent, cum imminent illæ excretiones. Vallesius hactenus Ego verò talem puto huiusce rationis summam esse. Natura interdum vult expellere crudum humorem propter illius vitium, sed propter nimiam copiam nequit eum mouere; qui tunc profectò non turget, quia non mouetur: natura autem adminiculatur illius vacuationi,quoniam si posset, vellet ipsum vacuare,idque molestum onus deponere. Itaque artificiosa quoque purgatio principio morbi aliquando potest vtilis esse. Porrò etsi multa sunt in ista argumentatione, quæ iure essent arguenda,tamen posthabitis cauillis,& inanibus ratiunculis mihi esto satis medicè,ac (ni fallor) verè ad hæc respondere. Igitur aio medicum esse ministrum, & imitatorem naturæ:sed illud addo,esse distinguendas illius operationes:namque aut bene agit,& dominatur,aut malè agit,& subiecta est. Natura probè agente ad medicum pertinet illi studiosè seruire, & auxiliari, vt occasio postulat: sin autem contrario modo illa improbè agat, medici partes sunt, eam » 6.Epi.se. prohibere,& quemlibet illius conatum impedire. Reuellere(inquit Hippocrates » 2.tex.18. si quò non oportet,vergat:sin autem quò oportet,his conuenit aperire,vt singula » 1.aphor. vergunt. Sic Galenus; oportet medicum naturæ propensionem animaduertere: » com.21. & siquidem idonea fuerit,ei conuenit adminiculari, & cooperari:si vero contra- » ria,& noxia fuerit,hanc prohibere,transferre,ac reuellere oportet. Quocirca decet medicum obseruare, non solùm quid natura agat, sed etiam quàm benè vel malè agat. Quo fit,si quis naturam vel commodè agentem remoratur,vel incommodè operantem adiuuat, vt is iure ac meritò non medicus, sed naturæ hostis censeri debeat. Qualis autem sit naturæ opera, quotiescumque ea vacuat principio morbi, neque certo ordine, & instituto primùm noxios humores concoquit, deinde separat, ac demum expellit, nos aduersus Lemosium ex Hippocratis, & Galeni sententia planè demonstrauimus,vt iam pluribus de hac re non sit opus. Vt igitur concedatur Vallesio, quod nullo modo potest negari, crudos humores purgari, & vacuationes symptomaticas fieri sæpenumerò, respondemus non id

fieri natura dure, & adminiculante, sed illa inuita, & oppressa, ac propterea quamlibet illius motionem hoc tempore non esse iuuandam, nec dignam imitatione, cum sit perpetuò mala, aliquando etiam perniciosa. Quamobrem temere à Vallesio, ac cæteris, quicumque vetus decretum student demoliri, generaliter opera naturæ obiiciuntur; cum medicus sit oblatus minimè illam imitari perpetuo, atque indifferenter, sed tantummodo cum per se ipsa, & sua sponte, probéque operatur. Id quod & ratione, & summorum virorum authoritate, & experientia, certum est fieri nullo modo posse, quotiescumque illa principio morbi aggreditur vacuationem humorum, nisi fortè illi turgeant. Cæterùm Vallesius in postrema editione Controuersiarum Compluti ann. 1583. quas ipsemet castigauit, & amplificauit; & quibus fecit accessionem duorum librorum; alterius, de Locis manifestè pugnantibus apud Galenum: alterius, Comment. in librum tertium de Temperamentis Galeni, & quinque priores de Simplicium medicamentorum facult. hanc responsionem redarguit aduersùs quemdam Anonymum; qui scribit ad hunc modum. Quidam nimius concoctionis assertor huic argumento tacitè respondens dicit; Cum autem sæpe videamus ægros per malas crises mortuos, per eas sanè, quæ crudis morbis fiunt, quamuis aliquando iuuerint, non expedit medicum easdem imitari, nisi omni modo naturam imitaretur cum prodest, non cum nocet; prodesse autem videmus, cum euacuat humores coctos. Hæc ille. Non video quid possint hæc verba significare, si quis singula consideret, videat significare nihil. Sed ille dicere voluit, quantum suspicor, non oportere imitari naturam in iis, quæ plerumque nocent, etsi aliquando iuuent, sed solùm in iis, quæ prodesse solent. Tamen intelligat, in legitima curatione solùm, & cum dantur induciæ, verum esse illud, non tamen ita in vrgenti. Nimirum cum legitima ratio curationis se exhibet, non debemus imitari, quæ tantum prosunt, nisi etiam soleant prodesse: tamen in manifesto periculo quis ægrotantium non velit fieri sibi quidquam, quod prodesse potest, etsi non admodum soleat: alioqui quid est illud cum periculo aliquid tentare? Hæc Vallesius. Profectò est admirabilis vis veritatis, quæ sæpenumerò eo magis emergit, quò magis deprimitur; ac per se ipsa defenditur, licet nullũ patronum obtineat. Namque nemo est, qui non ex hac verborum serie deprehendat Vallesium voluisse quidem aduersùm hunc authorem contendere, atque illius opinionem perfringere, quem equidem prorsus ignoro; veruntamen adeò confusè, perplexè, & omnino malè eum loqui, vt & nihil concludat, & à se ipso non parum degeneret. Homo enim si quis alius doctus, & intelligens primùm non intelligit, aitque nihil significare, quæ à cunctis possunt, ac debent intelligi, magnámque omninò significationem faciunt. Deinde nihil noui afferens, & quod habeat quicquam ponderis, nugatoriè redit ad id, quod paulò quoque ante dixerat, nempe ad rationem curãdi legitimam, & coactam: de qua re, quam diffusè, & quod satis est disputaui superius, nolo rursum agere longius, & actum agere. De Vallesio satis.

Ioannes Fernelius, cuius pariter opinio propter summam viri authoritatem, & celebritatem non fuerat prætermittenda, proprio commentario de purgandi ratione multas leges, variáque hac de re tradit præcepta. Sed cum ille ita hanc agat causam, vt non satis intelligere possis, quid sibi velit, id nos conabimur summatim colligere, & illius mentem, quoad fieri potest, explicare. At verò (ille inquit) purgandi tempus opportunũ præscribetur ex humoris specie, & situ, atque etiam

etiã ex morbi vehementia. Hoc tanquam fundamentũ vniuersæ huius deliberationis ab illo constitutũ est. Mox quod attinet ad speciem, ac situm humoris, quæ duo prima sunt proposita capita; Primùm (ait) si corruptus, vitiosúsq; humor aut in ventriculo, aut circum hunc consistere signis deprehenditur; siue pituitosus, siue biliosus, siue alio quouis modo præter naturã corruptus sit, primo quoq; tempore expurgandus est: præsertim si impetu quodã sponte mouetur, neq; locis illis tenacius adhærescit: alioqui leuiter est præparandus : eius verò concoctio haudquaquam est expectanda, vt quæ propriè futura non est, neq; eius ab vrinis mutatio quærenda. Qui autẽ vitiosus humor altius aut in liene, aut circum pancreas, atq; iecur, aut in mesenterio conditus fuerit, siue lentã febrem, siue intermittentem, siue melancholiã, siue diarrhœam, siue cachexiam, siue ingentẽ obstructionẽ protulerit, protinus quoq; detrahi potest, nisi aut admodũ lentus, crassúsq; sit, aut ventriculi impuritas obsistat: Hęc enim cũ adsunt, primùm quidem leuiter detergendus est ventriculus; deinde attenuandus, ac detergendus humor: postremò aut vniuersè, aut partitè euacuandus. Quum autẽ vitiosus humor in maioribus vasis conclusus, vt in continua febre, aut circũ hæc aliqua sede coërcitus, vt in plerisq; morbis acutis, putrescit, tametsi corporis adsit præparatio, & ventriculus, viæque omnes eò directæ liberæ, expeditæq; sint, haud tamen rectè potest ante coctionem exquisitè purgari. Etenim in morbis acutis tempus perfectæ purgationi accommodatissimũ est status, aũt veriùs declinationis initiũ, quo & perfecta existit cõcoctio, & vacuationes sponte procedunt. Vniuersã igitur morbi materia non nisi concocta, & post statũ, cum iam symptomata præter rationẽ mitescunt, radicitus extirpari potest. Id ipsum est, quod præcepit Hippocrates, Cõcocta medicari, atq; mouere non cruda. At nihilominus morbi incremento, cum nõdum perfectè, sed manifestè solum, & in fine principij, cũ obscurè concocta est materia, hanc etiam quodãmodo euacuare licet. Quod enim iussit Hippocrates, concocta medicari, non solùm perfectè, sed & quouis modo cocta amplectitur, mox ea duntaxat à medicatione excipiens, quæ vt in morborum principiis absolutè cruda sunt, &c. Hæc Fernelius de primis capitibus, specie, & situ humoris. Postremò tertium aggrediens, morbi vehementiã, sequitur. Cæterùm in ancipiti, atque graui morbo, cuius semper & symptomata sæua sunt, & minimè tutus exitus, statim per initia non solùm, sed etiam necessariò vtendũ medicamento: neq; prudentis sit medici coctionem expectare, quæ fortasse futura non est: cum enim anceps is sit, ac vehemens, semperq; metus impendeat, ne aut deterior euadat, aut laborãtem ante statũ iugulet, crudæ etiamnũ materiæ non nihil purgatione demẽdum ante concoctionem. Quò autem acutior est morbus, hoc magis acceleranda, validiórque decernenda purgatio: vt tandem extremis morbis extrema diligẽtissimè adhibeantur remedia. Est & alia ratione ante concoctionem purgandi necessitas, si præter continentem acuti morbi materiã, quæ aut in venis, aut in visceribus, aut in ambitu est corporis, & cuius expectatur concoctio, alia quædam vitiosa in ventriculo, aut intestinis, aut circum præcordia obhæret, dolore, æstu, nausea, amarore, aliísq; signis manifesta. Hæc enim omni tẽpore, etiam nondum vlla morbi apparente coctione vtiliter potest adhibita purgatione medicamento trahi. Hæc præclara est (si Diis placet) Fernelij disciplina de tempore vtendi purgatione: quam nobis liceat aliqua ex parte, quasi auctario quodam breuiter examinare, ac nouitiorum ingenium exercere. Etenim si velimus persequi singula, nimis

à proposito digrederemur, vnáque hæc pars disputationis longior fieret vniuersa tractatione. { Purgationis (ille inquit) tempus opportunum præscribetur ex humoris specie, & situ, atque etiam ex morbi vehementia. } Summa cum ratione hic vir suo libro titulum inscripsit; Fernelij Medicina. Namque si totam illius institutionem, omniáque dogmata diligenter animaduertis, ea maiori ex parte sunt ita eius propria, & peculiaria, vt propè sint nullius alterius. Id quod ille maximè, ac studiosè videtur affectasse, dum ambitiosa admodum scribendi ratione, frequenter Solonis, aut Lycurgi personam sumens, non nisi grandiora, & sonantia verba ad imperandum, nouásque sanciendas leges accommodata proferre consueuit: vt certissimum illi fuerit propósitum, abolita, aut certè spreta vetere disciplina, nouas traditiones, & nouam artem constituere; quale certè huiusmodi est præceptum, quod tempus aptum purgationibus præscribit. Quæso enim quis vnquam, præter Fernelium, statuit speciem, sitúmque humoris, nec non morbi magnitudinem opportunum purgationis tempus definire? Quod quidem vt nouum, & insolens, est quoque adeò vanum, & absurdum, vt nihil vanius, & absurdius possit excogitari. Legi ego millies apud optimos medicós, vnumque præcipuè Galenum de morbi magnitudine sumi indicationem vel mittendi sanguinis, vel adhibendæ purgationis: speciem verò, ac situm humoris vnam in-
6. Epi. se. 2. com. 32. dicare qualitatem, locúmque vacuationis. Istud ratio planè demonstrat; ac si lubet, Galenum semel de hac re loquentem audiamus: qui Hippocratis sententiam " explicans, hæc scribit. Istud { vt conuenit } modum significat, quo euacuatio" nes facimus; vt in his, quæ in ventre sunt, per clystèrem, per glandulam, per sub" ducens medicamentum, & in horum singulis per quædam certa. Nam istæc " omnia multiformiter componuntur. Hæc verò { qualia } euacuandorum innuit qualitatem, hoc est, numquid aquosa, & tenuia euacuare melius sit, an pituitosum succum, an biliosum, an melancholicum, & horum num aliquos, an simul omnes. Hæc Galenus, qui perspicuè docet speciem, seu qualitatem humoris, atque illius situm indicare purgationis qualitatem, modum, & partem corporis, per quam illa est perficienda. Quòd si Fernelius in dogmatibus Galeni cognoscendis maius studium collocasset, eíque maiorem fidem adhibuisset, non istæc solùm facilè intellexisset, sed illud etiam, quídnam verè tempus idoneum ad purgatio" nem demonstret. Ea vox { quando } (hoc ipso in loco ille inquit) euidenter " tempus, quo sit euacuandum, declarat: vtrum scilicet ab initio ante morbi coctio" nem, quando, vt ipse ait, materia turget, an post vexantium humorum concoctionem. Hæc Ferneli norma est, hæc regula, hæc præscriptio naturæ de purgandis corporibus; hoc decretum est artis æmulæ, atque imitatricis naturæ de exhibendis medicamentis. Cum itaque istud totius Fernelianæ institutionis iactum fundamentum adeò sit infirmum, ac futile, vt omnis supra illud fundata fabrica corruat, necesse est. Sed cætera persequor. Quod attinet ad duo prima proposita capita, nimirum ad speciem, ac situm humoris, Fernelius triplicem regulam, & distinctionem affert. Prima est talis. { Si corruptus, vitiosúsque humor fuerit aut in ventriculo, aut circum illum, quicumque ille fuerit, protinus expurgandus est; præsertim si sponte moueatur, neque altius partibus, in quibus residet, adhærescat. } Studiosus Lector in hoc præcepto desiderabit magis accuratam, ac distinctam scribendi rationem. Etenim cuicumque propositum est contentos in ventriculo humores vacuare, is debet nouisse ante omnia, quales illi sint, tenuésne, an

crassi;

crassi;biliosi,an pituitosi;deinde an contineantur in cauitate ventriculi,an magis tunicis adhæreant:tum an in ventriculo generentur, an aliunde in eum deferantur,postremò an febris,vel alius quispiam morbus vrgeat.Quæ omnia docet Galenus diligenter esse animaduertenda libro septimo Methodi Medendi.Quandoquidem istæc singula propriam, & distinctam curandi rationem postulant. Sed vt istud crimen Fernelio condonemus,alioquin illi peculiare,quomodocumque hæc se res habeat,non verebimur asseuerare,hoc ipsum decretum esse imprudēs, ac perniciosum,prorsúsque à Galeni dogmatibus alienum.Quæso enim quis non intelligit imprudenter, perniciosè, ac præter Galeni disciplinam ad vacuandos humores in ventriculo,aut circum illum contentos,non solùm morbi initio,sed etiam quouis tempore exhiberi purgantia medicamēta?Namque si modò aliqua est habenda ratio illius indicationis, quam suggerit natura partis laborantis, nulli dubium esse potest, quin illi debeant purgari aut vomitu, aut certè leuioribus medicamentis; qualia præcipua sunt apud Galenum quæ ex aloe componuntur, quorum vis super ventriculi, & intestinorum loca non ascendit, aut si quid vltra, vasa tantum in mesenterio contingit. Quippe si quis Fernelianum decretum recipiens, corruptum, vitiosúmque humorem, quem vocat,in ventriculo, aut circum illum contentum, purgante medicamento quomodocumque audeat vacuare,manifestum imminet periculum,ne alij præterea humores ad eas trahantur partes,atque adeò sequatur purgatio non sine labore, & incommodo, cum ventriculi,tum corporis totius. { Præsertim si impetu quodam sponte moueatur. } Fernelium puto his verbis animo concepisse turgentem materiam, quæ an turgere possit in ventriculo,ac proximis illi partibus,alij viderint.Neque verò est,vt quis putet hunc virum loqui de medicamentis lenientibus:quandoquidem haud mentionem faceret de concoctione,& turgentia humorum;cum illa, quod satis monstratum est superius,& principio morbi, & quouis tempore possint dari, tametsi humores non sunt concocti, neque turgent. Verùm & verba quibus vtitur, nimirum expurgare, trahere, ac series totius orationis manifestè demonstrant eum loqui de medicamentis verè purgantibus. Secunda regula est huiusmodi. { Si vitiosus humor insideat altius in liene, aut mesenterio, aut circum pancreas,atque iecur,siue lentam febrem, siue intermittentem, siue melancholiam, siue diarrhœam, siue cachexiam, siue ingentem obstructionem secum afferat,protinus detrahi potest,nisi aut admodum lentus, crassúsque sit, aut ventriculi impuritas obsistat. } Præter vim propriæ authoritatis Fernelius nullam sui præcepti rationem affert, aut potest afferre: Namque (vt superius diximus) ab Hippocrate,& Galeno iamdiu sancita est lex ferè suscepta ab omnibus,vel his qui sunt medicamentorum amantissimi, humores scilicet, quicumque aliqua in parte sunt firmati,ante coctionem purgandos non esse. Neque equidem possum cogitatione satis assequi, vnde inter cæteras corporis partes hanc prærogatiuam habeant lien,pancreas, iecur, mesenterium,vt vitiosi humores alibi contenti coctionem desiderent,iis vel altius insidentibus nulla prorsus concoctio debeatur. De morbis,qui nominatim proferuntur, plura possent disputari: sed id satis fuerit,quod ad nostrum pertinet institutum,totum istud præceptum, maximè verò, ac speciatim de diarrhœa,ingentíque obstructione, apud omnes classicos medicos ita esse ab omni ratione abhorrens, & capitale,vt certè haud sciam, illud ne magis sit reprehendendum,an execrandum.Tertia regula ita habet. { Si vitiosus

humor putrescit in maioribus vasis, vt in febre continua, aut circum hæc, vt in plerisque morbis acutis euenit, haud ille rectè potest ante concoctionem exquisitè purgari, quanquam corporis adest præparatio, & ventriculus, viæque omnes liberæ, atque expeditæ sunt. } Conuenit inter omnes, aut maiorem eorum partem qui in hoc argumento versati sunt, medicamenta diuturnis morbis non conuenire ante illorum declinationem; quæ expressa est sententia Galeni: secus autem multi contendunt rem se habere in acutis, qui propter motus celeritatem, & periculi magnitudinem omnem respuunt procrastinationem. Contra Fernelius in illis ferè purgationem concedit: in iis negat, etsi corporis adest præparatio, viæque omnes sunt expeditæ, in quibus ait non ante statum, aut veriùs initium declinationis, quo tempore perfecta est concoctio, opportunam fore purgationem. Neque illud ago in præsentia, vt hac in parte illius opinionem conuellam, qui eam recipio libenter; sed hæc eò spectant, vt hominis inconstantiam, & doctrinæ peruersitatem demonstrent. { Vniuersa igitur morbi materia non nisi concocta, & post statum, cum iam symptomata præter rationem mitescunt, radicitus extirpari potest. } Vacuationem eradicatiuam quam vocant, existimo Fernelium intelligere, quam paulò quoque ante innuit, inquiens, humorem aut partitè, aut vniuersè vacuandum esse: de qua superius diffusè diximus. Quid ille autem sibi velit iis verbis { cum symptomata præter rationem mitescunt } equidem prorsus nescio. Hippocrates certè, & Galenus docent circa initia, & fines morborum cuncta symptomata esse leniora; id quod rationi est valde consentaneum. Quare vnicuique potest constare illa in declinatione summa cum ratione mitescere, ac deliniri. Verùm sæpe accidit, vt isti elegantes, ac politi scriptores, verborum magis, quàm rerum soliciti, parum animaduertant quàm verè, & ad rem loquantur, dummodo numerosè, ac magnificè scribant. Post hæc Fernelius alia quadam constituta regula docet, humores quocumque tempore commodè purgari posse, tametsi illi non sunt perfectè concocti: atque hanc affirmat fuisse mentem Hippocratis, qui scribit ad hunc modum. { Quod enim iussit Hippocrates, concocta medicari, non solùm perfectè, sed & quouis modo cocta complectitur, mox ea duntaxat à medicatione excipiens, quæ vt in principiis morborum absolutè cruda sunt. } Quam opinionem examinabo paulò post. { Et hæc de morbo quidem acuto, sed salutari, prorsúsque tuto præcepta sint. } Quicumque huiusmodi ineptias, & discrepantia proferat, is meritò irrideatur ab ab omnibus. Sed omnia licent Fernelio. Si morbus acutus habet perpetuò coniunctam celeritatem, magnitudinem, & periculum, quomodo ille, obsecro te, omni prorsus careat periculo? Quomodo scriptum est ab Hippocrate, in morbis acutis non omnino certas esse prædictiones neque salutis, neque mortis?

1. aph. 30.

2. aph. 19.

Expeditis duobus primis capitibus, quæ pertinent ad speciem, situmque humoris, Fernelius tertium deinceps aggreditur, quod morbi magnitudinem continet; præceptumque hac de re traditū insumma tale est; si morbus sit grauis, anceps, & periculosus, statim per initia non modò vtilem, sed etiam necessariam fore medicamentorum administrationem: immò quò acutior est morbus, hoc magis accelerandam, validiorémque decernendam purgationem. In quam sententiam ille venit libentius, quòd crudi humores in plerisque huiusmodi morbis turgere soleant, neque admodum ægrè medicamento censuri videantur. Primùm autem quæro, quomodo istæc traditio superiori consentiat, qua statutum est, vitiosum

ſum humorem in vaſis maioribus concluſum, aut circum hæc aliqua ſede coërcitum nulla ratione ante coctionem purgari poſſe, etſi meatus ſunt aperti, & corpus eſt præparatum: hæc enim videntur nullo modo inter ſe cohærere. Nam ſi pro Fernelio quis velit ſuperiore loco eum fuiſſe loquutum de morbo quidem acuto, ſed tamen ex toto ſalutari; poſteriore de ancipiti, & periculoſo, iam diximus iſtud vaniſſimum commentum eſſe: id quod vel poſitum ab illo exemplum manifeſtè demonſtrat. Quippe ne ipſum quidem Fernelium cenſeo negaturum, quin febris continua ex humore in maioribus vaſis concluſo ſit morbus grauiſſimus, & perículoſiſſimus. Deinde ſi generaliter in morbo acuto, ancipiti, & periculoſo ſine vlla coctione purgatio eſt congruens, eóque magis illa eſt accelerāda, & validior decernenda, quò morbus eſt acutior, quamobrem iubet Hippocrates, in morbis acutis raró, ac non niſi multa cum cautione danda eſſe medicamenta. Verùm de re vehementer abſurda, plenáque erroris, & quam ſuperius quoque diſputauimus, ſuperuacaneum eſt longius agere. Pariter quæ Fernelius affirmat de turgente materia in pleriſque morbis acutis, ſunt valde leuia, ſatíſque à nobis iam refutata, vt illa eadem non ſint rurſum repetenda. Sed ad finem properamus. 1. aph. 24.

Poſt hæc omnia Fernelius eam ponit purgandi neceſſitatem, nimirum ſi præter acuti morbi materiam, quam continentem vocat, alia quædam præterea contineatur in ventriculo, inteſtinis, aut circum præcordia: namq; hanc omni tempore nulla etiam apparente coctione licet vtiliter purgare. Atqui hanc regulam, & purgandi neceſſitatem antea quoque poſitam, temeréque, vt mihi videtur, hic repetitam, iam diximus & vanam, & pernicioſam eſſe. Etenim quantumcumque illi concedamus, humores in hiſce partibus contentos ſine vlla coctione purgari poſſe, an medicamenta hoc ipſo tempore exhibita nullā vim, ac perturbationem alteris humoribus ſunt allatura, quorum coctionem alioqui ille ait eſſe expectandam? Ad ſummam multi, ac propè innumeri huiuſmodi argumentum tractarunt, ſed mea ſententia nemo ambitioſus, nemo turpius, quàm fecerit Fernelius. Namque ſi hanc totam tractationem diligenter conſideras, cum pleraque ſcribantur confuſè, obſcurè, indefinitè, adeò vt vix quicquam certi ſtatuere poſſis, illud profectò certiſſimum tibi fiet, nullum penè eſſe morbum, quicumque, & qualiſcumque ille fuerit, in quo per Fernelium non liceat ſine vlla humorum coctione protinus purgantibus vti medicamentis. Quod quidem quantum conueniat & rationi, & menti Hippocratis, & Galeni, ex his quæ hactenus diximus, puto eſſe manifeſtius, quàm vt pluribus debeat demonſtrari. Quamobrem vel ex hoc vno crimine æquus lector facile poteſt deprehendere, dum modo Fernelianis deliciis, atque orationis lepore non adeò ſit inebriatus, vt nihil cernat, qualis, & quantus ſit Fernelius, & quàm immeritò apud quamplurimos tantam exiſtimationem fuerit conſequutus.

Sed ille adhuc reſtat locus, quem proximè recepi me tractaturum, de inchoata nimirum, & imperfecta coctione, quem huc adduxi ſtudio, vt magis ordinatè, & diſtinctè res agatur, cum talis opinio præter Fernelium, magnos habeat propugnatores, multiſque nitatur apparentibus rationibus, vt iure videatur propriam diſceptationem deſiderare. Itaque nonnulli exiſtimant quamlibet humorum coctionem, licet debilem, rudem, ſemélque apparentem ſatis eſſe ad ſalutarem purgationem; ac propterea quumprimum lotia ſpeciem neſcio quam

præ

præ se ferunt coctionis, protinus sua propinant medicamenta, illáque repetunt post singulos quatuor, fortè etiam pauciores dies: de quibus licet audire frequentissimè in iis morbis, qui indigeant vacuationis, potissimum verò in febribus, eam longè esse optimam curandi rationem, vt medici quadam seruata vicissitudine, partim coctioni studeant, partim purgationes administrent. Quæ iam praxis vulgatissima est, ac ferè suscepta ab omnibus. Fundamenta autem, quibus ista nititur opinio, variè collecta, sunt huiusmodi. Primùm certū est totos humores secundùm omnes partes simul, vnóque tempore haud coqui: nam propter eorum differentiam, & varietatem, admodum probabile est vnam partem faciliùs, & citiùs, alteram difficiliùs, & tardiùs à natura superari: quod ipsa quoque res manifestè demonstrat. Ergo si accidat, vt humorum portio iam cocta fuerit, quid est, quamobrem statim illos non deceat vacuare? Cum enim iam cocti sint, ac proinde ad purgationem idonei, non solùm frustra, sed etiam non sine periculo videntur posse diutius in corpore detineri. Deinde nisi eiusmodi purgationem pro cocti humoris portione recipiamus, ante exquisitam, perfectámque omnium coctionem, vt nullus vnquam purgantibus medicamentis opportunus sit locus, fateamur necesse est. Neque enim id licet principio, aut augmento: siquidem constat inter omnes, integram coctionem non ante fieri, quàm in morbi vigore. Sed hoc quoque tempore Hippocrates & Galenus præcipiunt quiescendum esse, cum propter alias rationes, tum maximè propter laborem virtutis animalis. In declinatione item, quod vnum tempus commodum medicamentis videtur superesse, quiuis illorum vsus censendus est inutilis, & superuacaneus, propterea quia iam natura morbum superauit, ægérque est immunis omnis periculi. Insuper Hippocrates, & Galenus videtur ab iis stare. Ille enim iubet medicari quouis modo concocta, excipítque ea duntaxat, quæ absolutè cruda sunt: præterea purgationem laudat, si lotia nebulosa fuerint, & crassa; quæ profectò crassities, ac nebula minimè exquisitam coctionem demonstrant. Hic pariter medicamenti administrationem improbat haud vniuersè, verùm cum summa adest cruditas. Sic enim scribit; Cur autem eos expurgare haud velit, in quibus summa inest cruditas, causam recensuit epilogisticam, &c. Ad hæc postremò Galeni exemplum adiungunt, qui in febre quartana, & aliis morbis se testatur non modò semel, sed bis, ac sæpius purgationibus vsum fuisse: Id quod vix alia ratione videtur fieri potuisse, quàm seruata istac alterna humorum coctione. Itaque per istos licebit, qualiscumque tandem in morbis appareat concoctio, & principio, & augmento, & omni tempore purgantibus vti medicamentis. Cæterùm neque equidem possum hanc opinionem probare: qui censeo perfectam, & absolutam succorum coctionem perpetuò esse expectandam ante eorum purgationem. Atque vt ne frustra sim longior, & ea repetam, quæ sunt posita superius illæ ipsæ rationes, quæcumque monstrant, expectandam esse coctionem, pariter vnicuique debent persuadere, illam perfectè, & ex toto expectandam esse: quæ quidem facilè possunt huc afferri, & ad rem præsentem accommodari. Namque si præcepta hac de re ab Hippocrate in primis, & Galeno tradita, ipse tecum accuratè velis repetere, illa omnia iubent coctionem expectandam, non quadam ex parte, non momentaneam, non deficientem, sed vniuersā, permanentem, integrā si damna cōsideras, & pericula, quæ ante coctionē data medicamenta afferūt, illa eadē fateberis impendere quouis tēpore, antequā sint humores à natura prorsus, domiti

[Margin: 1. aph. 22. 4. de Rat. vict. Mor. Acut. 43.]

[Margin: Com. 44.]

domiti,& concocti: si demum naturæ exemplum tibi ante oculos ponis,quod te perpetuò decet imitari, atque amplecti, clarè illam perspicies expectare non solùm coctionem aliquo modo,sed perfectam coctionem, quotiescumque bene, & laudatè agit;docente Galeno optimam crisim fieri cocto morbo, cæteras omnes ante vigorem esse tantò deteriores,quantùm illæ coguntur vigorem anteuertere: ad quem pariter modum,cum scribit Hippocrates,ex coctionibus celeritatem iudicij,& securam sanitatem ostendi,id vtique de vera,continua, & integra materiæ morbificæ coctione accipiendum est. Si quidem vt alio loco ille idem scriptum reliquit,& Galenus confirmat, in quouis morbo vrina celeriter, & exiguè cocta, deinde vero cessans semper vitiosum aliquid portendit; cuiusmodi sunt vel nulla crisis, vel mala, morbi diuturnitas, reditus, & alia id genus, de quibus iam diximus, quod est satis. Verùm quid ago pluribus? Nónne Hippocrates, & Galenus hanc litem dirimunt apertissimè, decernentes in statu morbi esse quiescendum? Etenim si quo tempore concoctio modis propè omnibus est absoluta,non licet dare purgantia medicamenta, iam pro comperto habendum est, id multò minus licere alio tempore, quando illa est vix inchoata, valdéque imperfecta, sed tantummodo in principio,& declinatione,cum symptomata omnia sunt remissiora, id quod paulò post latius confirmabitur. Porrò vt ad illa veniam,quæ contra obiecta sunt,vtique negandum non est,fieri aliquando posse,vt vna pars humorum sit aptior,faciliúsque,& citius,altera autem sit ineptior, difficiliúsque, & tardius concoquatur. Sed quæro qualis tunc morbi constitutio statuenda sit. Putrescentibus in febre humoribus,ex.gr.decem, si tres duntaxat coctionem subeant,cætera minimè, lotia, quæ principem locum obtinent in demonstranda coctione eorum,quæ continentur in venis, qualiánam futura sunt, qualéve morbi tempus sunt indicatura? Summi medici id nos præclarè docent. Hippocrates enim de Cleonactide sermonem faciens hæc habet. Ad diem xl. subrubra minxit cum rubro sedimento multo:melius habuit:post variarum vrinæ:interim sedimentum habebant,interim non: lx. multum habebant vrinæ sedimentum album,& leue:omnia sunt remissa:febres intermiserunt:vrinæ iterum tenues quidem,sed boni coloris:die lxx.febris intermisit decem dies:lxxx. riguit: acuta febris inuasit;multum sudauit:vrinæ sedimentum rubrum, leue habuerūt: prorsus iudicatus est. Galenus verò eam partem interpretatus hæc scribit. Post diem autem xl. scripsit Hippocrates variè fuisse vrinam eius affectam, vt sedimentum interdum haberet, interdum non haberet: quod consentit errantibus accessionibus; siquidem illæ ab humorum diuersitate, qui morbos pariunt, concitantur:& vrinæ cruditas,& concoctio alternantes, aliquos indicabant illorum concoqui aliquos permanere crudos. At die vero lx. multum dicit, & leue, albúmque sedimentum extitisse:idcóque subdit, omnia sunt remissa, febres intermiserunt. Verùm quia postea scripsit; Vrinæ iterum tenues, sed boni coloris, residuos quosdam uisse crudos humores innuit, quibus paulatim coctis, dies lxxx. absolutum iudicium attulit. Illi hactenus. Ex qua serie constat huiusmodi lotia fuisse diuersa, inconstantia, & ab integra coctione deficientia, donec omnibus tandem coctis humoribus, verisimile est illa quoque fuisse perfectè cocta, vt postremò incolume iudicium sequutum fuerit. Immò verò ex hac vna historia mihi videtur istiusmodi opinio satis posse confutari,cum ea fidem faciat, perfectum iudicium non ante factum fuisse, quàm omni ex parte humores

ex

3.deCrif.c.6.

3.Prorr.61.

1.Epid.se.3.ægro.6.

fuerint concocti. Quippe si ante absolutam coctionem natura nequit integrè iudicare, quomodo possunt hoc ipso tempore medicamenta prodesse, ac naturæ institutum iuuare? Atqui humores ex aliqua parte sunt concocti. Esto: An fortè putat aduersarius duci eos posse medicamentis (quæ naturæ non est concessa potestas) adeò prudenter, & temperatè, vt cæteris, qui adhuc supersunt crudi, nulla confusio, nulla vis inferatur? Ego sanè illud existimo non solùm difficile esse, sed nullo etiam modo fieri posse. Quin etiam cum inter cætera purgantium medicamentorum pericula, id non postremum Hippocrates recenseat, quòd ea coctionem perturbent, & impediant, rationi consentaneum est, importunè data medicamenta, cum præsentem coctionem qualiscumque ea fuerit, confundere, ac peruertere, tum futuram remorari, & reddere difficiliorem. Tempus commodum purgationibus duplex tantum statuitur ab Hippocrate, & Galeno; quod antea quoque semel, atque iterum diximus: alterum principium, alterum declinatio morbi: illud, si humores turgeant: hoc si illi fuerint concocti. Neque hinc propterea colligendum est, vnam prorsus fore purgationem, quo tempore iam natura morbum superauit. Nam præterea est necesse, vt noxij humores è corpore ducantur: quod si natura negligat, vel nequeat perficere, à medico supplendum est: alioqui recidiuas facere, aliaque incommoda, ac nonnumquam mortem afferre consueuerunt. Etenim quemadmodum scribit Galenus, experientia quidem testatur, & confirmat ratio, neminem vnquam vi morbi in declinatione periisse; verùm ea conditione, vt æger nullum committat errorem, & recta curatio à medicis adhibeatur: id quod potissimum fiet, si quæ imbecillior natura vacuare non potuit, ipsi vacuent, & corpus ab excremẽtis liberent. Nãque natura facta coctione vel iudicat integrè, vel deficit in iudicio: si illud eueniat, iam quiescendum est: sin verò istud fiat, medicum tunc decet noxios humores ducere per conuenientes regiones, quò maxime vergere videntur: quæ est Hippocratis, & Galeni doctrina, & libro primo Aphorismorum tradita, & plerisque locis repetita, quos nolo numerare longius. Quibus Auicenna consentiens, illud scriptum reliquit; Apud statum non moueas aliquid, donec natura vincat, & digerat: & si ipsa non mouet, moue tu hora motus eius: & si ipsa mouet, aut mouit, tunc dimitte eam, & operationem eius. Quod porrò attinet ad Hippocratem, ille docet apertè medicanda esse concocta, talia autem sunt, non quæ coquuntur adhuc, sed quæ integram coctionem sunt consequuta, quemadmodum cætera quoque omnia cocta dicimus, cum ad illum coctionis terminum peruenerunt, qui rerum naturæ conuenit: & apertius propriam mẽtem declarat subdens, {non cruda} sicuti exponentes hunc aphorismum diximus. At vero humores ante statum nequeunt ex toto esse concocti, ac verè interim crudi possunt nominari. Quare interpretatio Fernelij mihi videtur admodum violenta, & à dogmate Hippocratis aliena. Locus item ex 4. de Rat. Vict. frustra obiectus est. Nam tametsi non ignoro, crassam vrinam Galeno obscuram concoctionem; nebulam, manifestam, at nondum perfectam indicare: tamen pariter certò scio, hic Hippocrati nebulosam, & crassam vrinam integram demonstrare coctionem: quod quidem ex eo fit manifestum, cum illis opponat vrinas tenues, quas constat esse crudas: præter quàm quòd habemus Galenum huius interpretationis adstipulatorem, qui verbis conceptis planissimè, & apertissimè hoc ipsum confirmat: adeò vt mirum sit, quomodo celebres quidam viri hanc sententiam non vereantur aliter interpretari: ad quos non aliã volumus responsionem dare quàm notatione verborum ip-

3. de Cris. c. 5

Ad Eras. de Sectio. Ven. c. 4.

Prima Quarti. ca. 7. tr. 2.

2. de cris. 17.

ſius Galeni:quæ libet eò libenrius ſcribere,quòd illa cōtineant egregiū quoddam præceptum ad legendos,& intelligendos veteres medicos non parū accommodatum.Illa ergo ſunt huiuſmodi.Hippocrates inquit,Vrinæ tenues;tanquam craſſæ coctionis notas habeāt.Iam hoc ipſum ſubſtantiam indicat,& verbū hoc νεφελοειδέα vrinas ſignificat nebulas habentes.Nēpe nigras adiecisſet,ſi nō eas audire voluiſſet.Multa ſiquidem nomina cōmunia citra diſtinctionem dicere conſueuerūt, cum id quod in ſignificantiis rerum melius eſt,declarare voluerint.Sic ſanè cum iudicationes ad ſalutē fuerint,ſimpliciter dicunt, iudicatus eſt:defuncto verò iudicato,non ſimpliciter efferunt,ſed hoc totū,iudicatus obiit. Præterea cum quis excretam bilem ſimpliciter dixerit,pallidam,& nō nigram intelligimus.Sic certè & impræſentiarum vrinas nebuloſas audire oportet eas,quæ albas habent nebulas,quæ coctionis notæ exiſtunt.Quoniam igitur cocta medicatur, ob id & nunc ita ſcripſit libri huius author.Hæc Galen.qui itidem aliis in locis vrinam craſſam exponit,quæ mediocris eſt conſiſtentiæ,& ſecundùm naturam ſe habet.Ad Galenum,qui medicamenti vſum prohibet,quando ſumma adeſt cruditas, facilè poſſum reſpondere,ab ipſo alibi interdici purgationē generaliter quotieſcumq; humores ſunt crudi.Neq; longius abeas,proximo ſuperiore cōmento,Corporis(inquit)purgationem prorſus vitare oportet,cum in humoribus adeſt cruditas. Sed eſto.Summa cruditas purgationem prohibet;an propterea media cruditas,vel infima illā permittit?Immo verò magna cum ratione eſt colligendum,omnem cruditatem,qualiſcumq; ea fuerit,purgationibus aduerſari:quandoquidem,vti diximus,quæ rationes demonſtrant,cruditatem ſummā non ferre medicamenta , illæ ipſæ probant,leuiorem quoq; ad illa ineptam eſſe:quanquam negandum non eſt, cruditatē,quò maior fuerit,hoc magis purgationibus obſiſtere.Nec poſtremò poſita Galeni authoritas,atque exemplum febris quartanæ quicquam valet:namque ille nihil aliud planè docet , nihil facta morbi coctione ſuccum melancholicum purgandum eſſe,non tantùm ſemel,ſed ſæpius,ſi ita ferat opportunitas;vbi nimirum tot adſint vitioſi humores , vt vno medicamento duci nequeant. Quod ſcimus in aliis quoq; morbis illum,probatóſq; omnes medicos facere interdum conſueuiſſe. Quæſo autem cur non iſti magis memoria repetunt eundem Galenum reprehēdentem illos medicos,qui in hac ipſa febre quartana ante illius vigorem audent medicamenta propinare ; quo tempore pro comperto habendum eſt humores aliqua ex parte,& aliquo modo coctos eſſe ? Sed hac de re,ac de vniuerſa noſtra diſputatione ſatis.Etenim tametſi poſt hæc omnia aliæ medicorum cogitationes adhuc potuiſſent in medium proferri puto , quæ ſunt allatæ hactenus, ſatis ſuperque eſſe:quippe quæ(ni fallor)cæteras omnes cæteraque omnia continent,quæcumq; ad totius diſputationis integritatē poſſunt deſiderari.Itaq; finem facio,vbi admonuero lectorem de duobus:altero,cum probè ſciam,me in difficili argumento verſatum eſſe.ac pleraq; in hiſce meis diſputationibus tractaſſe, quæ fortaſſe non omni ex parte probabuntur;ſi quid minus rectè ſentio,me nolle pertinaciter mea defendere,ſed bonos,ac doctos viros benignè eſſe auditurum,quod aliàs quoq; ſum profeſſus,dūmodo illi humaniter,& certa ratione,atq; in primis ex diſciplina Hipp.& Gal.nobiſcū agere voluerint:altero,cum occaſio mihi oblata fuerit diſputandi aduerſus quamplurimos,& eos quidem primarios philoſophos, & medicos partim proximè ſuperioris,partim præſentis temporis,me id ſtuduiſſe in primis,vt ne vllius exiſtimationē offenderem:à quo procacitatis morbo,ſi quis alius,

4. de Vi𝔱. A:ut.44.

4.aphor.com. 76.77.

alius,abhorreo quam maximè. Quippe etſi ſpero futurum,vt vnuſquiſque meam in ſcribendo moderationem, modeſtiámque cognoſcat;veruntamen cum neſcio quis impetus animi in hiſce litibus vix reprimi, ac reſtingui poſſit,quin aliquod litigioſum, & acerbius verbum è calamo nonnumquam excidat,fateor ex animo, id præter meam voluntatem excidiſſe. Qui idcirco facilè patiar deleri omnia, tanquam inuitè dicta, quæcumque, & quouis modo poſſunt alicui iniuriam facere. Siquidem ita ſentio cum in omnibus vitæ officiis perſequendis, tum potiſſimum in controuerſiis, quæ habentur de communibus ſtudiis, magis ingenuè, & rationibus, quàm aſperè,& conuitiis agendum eſſe.

FINIS.

ALEXANDRI
MASSARIA
IN SCOLA PATAVINA
MEDICINÆ PRACTICÆ
DOCTORIS PRIMARII

AD DISPVTATIONEM DE scopis mittendi sanguinem.

ADDITAMENTVM APOLOGETICVM continens Libros XI. Disputationes XI.

CVM DVPLICI INDICE locupletissimo.

Pars Secunda.

LVGDVNI,

Sumptibus LAVRENTII DVRAND.

M. DC. XXII.

Superiorum Permissu.

INDEX CAPITVM ADDITAMENTI APOLOGETICI.

Capita libri primi, Disputationis primæ.

PRÆFATIO.

Capita secundi libri Disputationis secundæ.

Capita tertij libri, Disputationis tertiæ.

Capita libri quarti Disputationis quartæ.

Capita libri quinti Disputationis quintæ.

Capita libri sexti Disputationis sextæ.

Capita libri septimi Disputationis septimæ.

Capita Octaui libri Disputationis octauæ.

De loco

INDEX. CAPITVM.

Capita Noni Libri Disputationis nonæ.

Capita Libri Decimi Disputationis decimæ.

Capita Vndecimi Libri Disputationis vndecimæ.

FINIS.

INDEX
RERVM OMNIVM
QVÆ
IN ADDITAMENTO APOLOGETICO CONTINENTVR.

Aduersa

B

C

Cacochy

D

E

I

Indica

Morbus

Principia

Senex

FINIS.

EGo Procurator Regius in præfectura Lugdunensi, quin liber qui inscribitur (*Alexandri Massaria in Schola Patauina medicina practica Doctoris primarij, disputationes dua*) Typis mandetur in hac Ciuitate, & id agendi Laurentio Durand Bibliopolæ Lugdunensi, facultas & licentia concedatur, non veto. Datum Lugduni, 16. Maij, 1621.

DE POMEY.

VT hic Alexandri Massariæ liber in lucem prodeat, Typis Laurentij Durand Lugdunensis Bibliopolæ, facultatem concedimus, cæterisque eiusdem Ciuitatis Typographis, ne eundem librum Typis mandent interdicimus. Datum Lugduni, 27. Maij, 1621.

DV SAVZEY.

ALEXAN.

ALEXANDRI MASSARIA

AD DISPVTATIONEM DE SCOPIS MITTENDI SANGVINEM

Additamentum Apologeticum.

LIBER PRIMVS.

Disputatio Prima.

PRÆFATIO.

ANTE annum xxx. quo tempore medicinam faciendo, atque in ſtudia cognoſcendi ſemper aliquid, & diſcendi gratia incumbendo in mea patria ſatis tranquillè acquieſcebam, cœpi diligentius cogitare de Scopis Mittendi ſanguinem; nec non de tempore accommodato ad purgationem: quòd hæc duo præſidia medica inter cætera omnia mihi viderentur ad vitam hominis maximè neceſſaria, multáſque arduas in eorundem vſu difficultates continere. Diu, multúmque in huiuſmodi cogitatione verſatus, tandem duas de vtroque argumento Diſputationes compoſui, & apud me habui: in quibus fateor, ac profiteor me multum operæ, ac laboris, omnéſque animi, atque ingenij mei vires poſuiſſe. Ab eo tempore eadem mea Commentaria frequenter, ac ſtudioſè legi, relegíque, & attentè conſideraui. Nec verò ſolùm in meo iudicio acquieui, ſed præſtantes quoſque medicos in conſilium adhibui, quicumque ſingulari eruditione, acri iudicio, in primis autem veteris ſolidioris diſciplinæ ſtudio cæteris excellere videbantur. Ex quibus Antonium Fracantianum, Comitem Montanum, Vicetinos, meos præceptores, ac Bernardinum Paternum honoris gratia nominatos volo; qui in Schola Patauina fuerunt rei medicæ interpretes præcellentiſſimi. Interea adhinc annis xx. cepi conſilium me conferendi Venetias; in qua Ciuitate planè Regia totos ix. annos non ſine magna conſolatione, & quiete viuere mihi datum eſt. Quo tempore, cum apud primarios ampliſſimæ Vrbis medicos, tum maximè apud Cæſarem Pendaſium, magni Frederici fratrem, virum omnium magnarum artium, in primis verò medicæ ſingulari ſcientia, & vſu Clariſſimum, omniúmque medicorum ſui temporis facilè principem,

nis, qui publicum docendi munus iam plures annos egregiè ſuſtinet: qui cum olim de Ratione mittendi ſanguinis accuratiſſimos, & longiſſimos commentarios ſcripſiſſet, antequam noſtræ Diſputationes de hoc ipſo argumento ederentur, poſtremo hoc tempore vetera recognouit, reuiſit, illuſtrauit, nouas Diſputationes addidit, omniáque in ampliſſimum volumen retulit: in quo profitetur, { Extirpatis erroneis opinionibus paſſim hodiè apud nouatores medicos vigentibus omnia ad hoc argumentum pertinentia ſecundùm Gal. doctrinam explanari. } Et rurſum poſteriore parte hæc habet. { Nouatorum medicorum noſtri temporis dubitationibus reſpondetur, atque omnia alio in opere, vel obſcurius, ac breuius tradita, vel prætermiſſa, diligentius, dilucidiúſq; tractatur. } Etſi ego, niſi mea me fallit Grammatica, putarem dicendum eſſe, tractantur. Quoniam vero de principali argumento, quod vtríque tractamus, inter nos non conuenit, ille fatetur, ſe noſtram Diſputationem ſemel, atque iterum attento animo legiſſe, { & planè inueniſſe nihil eam continere, quod ſuam opinionem ſolidis, firmíſque inhærescentem fundamentis, non modò labefactaret, euerterétque, ſed nec etiam aliqua ex parte debilitaret: immò rebus ſuis multò maius addi robur, ex iis ipſis, quæ aduerſus eum afferuntur, oſtendiſſe } Equidem verum fateor de tam præclaro opere & mihi, & Reip. gratulatus ſum; quòd ſperarem virum clariſſimum longiſſimo ſtudio xxx. propemodum annorum, accuratè, & exquiſitè ea omnia cogitaſſe, inueniſſe, abſoluiſſe, quæcunque de dogmate tot difficultatibus inuoluto, & tanta vtilitate præſtante poſſent & mihi omnem ſcrupulum, errorémque euellere, & medicos præclarè docere, & inſtituere: vt omnes tandem in poſterum diſcamus probè, & certa ratione hoc ſummum remedium adminiſtrare, quod ad morbos depellendos, & vitam hominis conſeruandam tantopere neceſſarium eſt.

Id quidem certè nequeo diſſimulare, & æquo animo ferre, me ab hoc viro clariſſimo inter nouatores noſtri temporis medicos numerari: qui non modò non nouator, ſed etiam nouatorum acerrimus hoſtis, ab illorum inſtituto, atque inſania vſque adeò abhorreo, vt omnes huiuſmodi homines Reip. literariæ corruptores, plagiarios, peſtiferos appellare nunquam deſinam; cum quibus iam quinque, & quadraginta annos, quibus philoſophiæ, & medicinæ ſacris initiati fuimus, inexpiabile bellum ſuſcepimus, ſtatutúmque habemus ſempiternas inimicitias exercere, quamdiu D. O. M. longiore vita, & bona valetudine nos dignabitur. Id quod noſtræ in primis Inſtitutiones, & Diſputationes, quas pro noſtro munere, & publicè, & priuatim in dies cum ſtudioſis communicamus, ſatis euiq; poſſunt perſuadere: in quibus illud vnum mihi propoſitum eſt, ex vna parte omnem nouatorum diſciplinam, vel potius delirationes, quantum in me eſt, inſectari, diſſipare ac funditus euertere, ex altera ſummorum virorum. Hip. potiſſimum, Ariſt. & Gal veterem diſciplinam tueri, illuſtrare, atque ab omni iniuria vindicare: adeo vt id mihi crimini aliquando datum fuerit: me nimium in verba Magiſtrorum iuraſſe, nimiúmque pertinaciter eorum dogmatibus deditum, addictum, & conſecratum eſſe. Ac ſanè ſuperat omnem admirationem, hunc hominem, qui nouatoribus mirabiliter fauet; qui de eorum Coryphæis, Fernelio, & Argenterio prædicat, illum poſt Hippo. Gal. & Auic. omnium medicorum facilè principem; huic maximas gratias eſſe habendas, qui contra Galenum de morbis, ſymptomatis, horum cauſis, ſignis, & de medici officio diſertiſſimè diſputat: qui nulla re eſt

inferior, quam illi fuerint; qui non nisi noua cogitat, noua scribit, noua docet, hanc nefariæ turpitudinis insignem ignominiam Mass. quo nemo nouatoribus est inimicior, inurere voluisse. Verum illud quoque doleo, & acerbè fero, hunc celebrem virum parum modestè, humaniter, & honorificè mecum agere, sicuti communi professioni, & amicitiæ nostræ conuenire videbatur. Qui præter cæteros acerbitatis aculeos, & morbosi animi significationem me aliquando bonis fœminis assimilare non est veritus, quæ, quod earum proprium est, aliis vitio vertere solent. Quanquam ne in eo quidem satis prudenter se gessit, qui ad se ipsum conuersus non vidit, quàm facile, iureque, ac meritò hæc possint in authorem suum retorqueri. Quòd si ille (vt audio) hoc turpe consilium sequutus est, iniquo animo ferens, me illius quadam Galenici loci explicationem paulò acerbius in meis Disputationibus tractasse, equidem liberè, & ingenuè dicam, vt res est: cum eo tempore nullam huius hominis notitiam haberem; cúmque ea interpretationis ratio mihi videretur omni ex parte absurda, ac legitimum verborum Galeni sensum prorsus euertere, non potuisse me continere, quin paulò acrius illam refutarem: in qua tamen refutatione nihil est (ni fallor) quod viro ingenuo sit indignum, calumniæque, & contumeliæ nomen mereatur. Post verò quàm ille in hác scholam accitus est, in quam mea in primis opera, atque honorifica de illo testificatione conductus est, quod ipsum quoque non puto esse inficiaturum, atque ad amicitiam se meam contulit, omnes norunt, neque ipse itidem (vt puto) diffitebitur, me honorificè admodum & priuatim, & publicè de illo sensisse, omniáque humanitatis, ac beneuolentiæ officia à me illi fuisse tributa, quæcumque à vero amico desiderari, & tribui possunt. Ac sanè equidem nequeo satis mirari, hunc talem, ac tantum virum, Theologum, Philosophum, & Medicum præstantissimum, qualem, & quantum se ipsum pingendum curauit, tam acerbè, & asperè, quàm res ipsa loquitur, mecum agere voluisse: cum potissimum ille fateatur, ac profiteatur, se non obtrectandi studio, sed vnius veritatis inuestigandæ, atque eruendæ desiderio adductum in hoc argumento versari voluisse. Qui tandem
" hæc habet. { Miror enim quosdam, alioquin viros grauissimos, & clarissimos,
" haud non intelligere, haud non animaduertere, quod prudentissimè scripsit M.
" Tullius, dissentientium quidem inter se veritatis causa reprehensiones non esse
" vituperandas, maledicta vero, contumelias, iracundias, concertationésque in dis-
" putando pertinaces indignas sapientis studio videri solere. } Etsi hic quoque, nisi
" iratos velit habere manes Prisciani, putarem vnicam dictionem negatiuam satis
" habuisse.

Sed illud quoque alienati, atque offensi animi argumentum accedit, quod ille scribat, Decretum de tribus principibus scopis, quod quidem conor tueri, illustrare, & in veterem dignitatem vindicare, non esse meum peculiare, & proprium sed antea à Francisco Vallesio fuisse explicatum: reliqua autem, quæ in meis Disputationibus pertractantur, cum Curtio, & Iachino prorsus esse communia. Quasi id nostræ laudi voluerit inuidere, quòd hanc disciplinam tanti momenti, tot, & tantis tenebris occultatam, & circumfusam, omnium primus hoc seculo sim aggressus suscitare, atque in lucem vocare. At verò certè huic viro melius euenisset, si hanc rem, quæ nihil ad rem pertinet, silentio præterijsset. Etenim cum ille fateatur meas Disputationes consentire Disputationibus Vallesij, Curtij, Iachini, qui omnium consensu, quicumque sano, ac libero sunt iudicio, inter cæteros

teros omnes proximæ superioris ætatis medicos, principes Hippocraticæ, & Galenicæ disciplinæ interpretes, & vindices habiti sunt, vel hoc vno præclaro testimonio equidem mihi videor, & meis Disputationibus, & mihi ipsi singularem laudem comparasse. Verum quid nunc dicam? Curtius, quod equidem sciam, de hoc dogmate nihil ex principali instituto scriptum reliquit: neque aliud huius viri preclarissimi de hoc argumento mihi videre contigit, quàm pauca quædam, & quidem admodum imperfecta, & rudia, in quibusdam illius lectionibus, quomodo aiunt, manu scriptis, quæ in multorum manibus versantur. Quod verò ad Vallesium, & Iachinum pertinet, tantum abest, vt meæ Disputationes cum illorum cogitationibus aliquam habeant communionem, & consensionem, vt aduersus vtrumque disputare, & quidem accuratè & diffusè disputare non sim veritus. Quid igitur nunc dicam? Dicam, & quam possum clarissima voce dicam; hunc hominem meas Disputationes aut non legisse, aut oscitantem, dormitantemque legisse, aut scientem, & volentem huiusmodi iniuriam mihi inferre voluisse. Sed ita illi placitum est. Fateor ego quidem hoc decretum non esse meum, sed fuisse magni Hippocratis inuẽtum: quod Galenus deinceps suscepit, probauit, summisque laudibus ad cælum extulit; quod plerique omnes veteres Empirici, Metodici, plurimi Dogmatici prætermiserunt; quod aliquot seculis in hominum ignoratione versatum est; quod sophistæ, & Nouatores hoc tempore non solum prætermittunt, sed etiam inuertunt, peruertunt, corrumpunt omnibus machinis oppugnant; quod tandem Massaria omnium primus (rumpantur licet Ilia Codro) conatur ab inferis excitare, tueri, illustrare atque in pristinum dignitatis gradum reducere.

Ego quidem certè hoc ipso crimine Aduersarium notare potuissem; qui nullum argumẽtum, nullam rationem, nullam cogitationem affert, quam ab aliis, potissimum vero Trincauellio, & Valesio mutuatus non fuerit: id quod verissimum esse omnes facile intelligent, & fatebuntur, quicumque eorum clarissimorum, & doctissimorum hominum, atque illius de hoc argumento Disputationes legere, & inter se conferre non grauabitur. Sed nolo inter illos recenseri, qui fricantem refricare, & par pari referre consueuerunt. Et si verò mihi licitum, atque integrum esse deberet, vt æquo iure aduersus hominem parum amicè agerem: nihilhominus mihi statutum est ab omni contumelia, ac verborum turpitudine perpetuò abstinere; vt nemo in me modestiam, & honestatem orationis possit desiderare: omnesque intelligant, me aduersus rem, de qua agitur, minime aduersus hominem disputare voluisse: qui conabor non minus exquisitis rationibus, & argumentis, quam facilitate, modestia, & humanitate illi præstare. Illud quidem certè mihi libet, & quæso, vt liceat experiri, & declarare; vter nostrum, ille ne, an ego in arte medica Nouator existat. Hac tamen conditione, & lege, nisi apertissimis rationibus demonstrauero hunc ipsum Nouatorum hostem acerrimum, ita omnia nouare, omnemque veterem, in primis autem Galeni disciplinam corrumpere, atque euertere, vt ille inter nouatores huius seculi iure, ac meritò principem locum mereantur, vt equidem mea sponte, ac libenter velim sententiam accipere, ac fateri, me prorsus tota causa cecidisse, rerumque omnium inscium, & rudem esse.

Porrò cum clarissimus hic vir profiteatur in suis Disputationibus se nobiscum in duobus principiis conuenire: altero, omnes controuersias ad vnius Ga-

leni doctrinam, cæteris authoribus prætermissis, referendas, ac definiendas esse; qui promittit se nihil affirmaturum, quod ab illius sententia sit alienum: altero, adhibendas esse rationes, pro inuentione eius, quod quæritur, necessarias, equidem conditionem libenter accipio. Atque vtinam ille æquè nobis promissa fecisset, & seruasset: qui hac ratione in sola Galeni doctrina, & certis rationibus acquiescens, & seipsum, & cæteros melius instituisset, nec tot lites excitasset, nec in eas difficultates fuisset delatus, ex quibus fortè numquam se poterit explicare. Sed quidem timeo, ne hic vir inter eos possit recenseri, qui multo largiores sunt promittendo quam soluendo. Id quod progressione Disputationis, facilè (vt spero) poterit cuique palam fieri. Verum vt ne ab eo, quod mihi propositum est, longius aberret oratio, ad me redeo.

Cum nostræ Disputationes, cunctis exemplis iamdiu distratis, essent rursum imprimendæ; cumque ego maximè cuperem illas locupletiores reddere, & à tot, tantisque in eas collatis iniuriis, ac machinis vindicare, vt propterea necesse fuerit ad illas aliquam accessionem facere; diu anceps fui, vtram scribendi rationem tenerem: an videlicet eas vbicumque res ita ferat, latè explicarem, argumentis & rationibus nostra confirmarem, aduersaria refutarem, & vnicam tractationem conficerem; an verò permitterem Disputationes separatim imprimi, vt primo factum est: deinde Appendicem seorsum adiungerem, quo illa omnia disponerem quæcumquæ ad perfectionem, & absolutionem principalis argumēti, & ad vnius veritatis tutelam spectare viderentur. Tandem mihi libitum est posteriorem rationem amplecti, tum propter alias, tum maxime propter eam causam, vt ne quis cauilletur, nos malitiosè plurima immutasse, inuertisse, detraxisse, addidisse & ad nostras cogitationes accommodasse.

Itaque, lector, habebis primū duas nostras Disput. secundò editas, nihil auctas nihil imminutas, nihil mutatas, sed quales primū editæ fuerunt. Deinde ad priorem de Scopis Mittendi sanguinis habebis Additamentum, in quod illa omnia conati sumus conferre, quæcumque ad rem, de qua agitur, magis facere videbantur. In quo quidem itidem fateor me tantum laborasse, tantumque operæ, ac studij posuisse, plurima addendo, latius explicando, confirmando, illustrando, quæ fortè in priore Disputatione desiderari potuissent, vt sperem neque hunc postremum laborem studiosis inutilem, & superuacaneum futurum. Qua quidem ratione spero fore, vt facile tibi liciat priora cum posterioribus conferre, singula argumenta, cum nostra, tum aduersaria intelligere, ac de tota causa iudicium facere. Illud certè doleo, me non potuisse eum scribendi modum, atque ordinem tenere, quo alioqui soleo quam maximè delectari. Cum enim mihi necesse fuerit ad varias rationes, variaque argumenta semel, & iterum respondere, pariter necesse habui eadem sæpius repetere, & actum agere, vt nullo modo potuerim certam rerum seriem, & continuationem obseruare. Veruntamen id maximè studui, vt omne lectoris fastidium orationis breuitate, & perspicuitate leuaretur. Quod autem ad alteram nostram disputationem pertinet, cum nihil hactenus potuerim expiscari, quod aliquod mihi negocium faciat, in præsentia hoc vno Appendice cōtenti erimus: qui fortasse alio tēpore, si id res ferat, ac plus otij nacti fuerimus, quod nobis perexiguum omnino conceditur, de purgatione quoque rursum disputare non grauabimur. Cæterùm cum aliis editis meis libris aduersus celebres quosdam philosophos, & medicos nominatim disputauerim, mihi propo

propositum est hoc libello aduersariorum nomini parcere, vt ne in maiorem inuidiam adducar, & studiosi intelligant, quod aliàs non semel sum professus, & in præsentia confirmo, Deúmque nostrorum cordium scrutatorem appello; me nulla tuendæ meæ sententiæ cupiditate, nullóque morbo animi, sed vnius veritatis patrocinio,& publicæ vtilitatis studio impulsum hæc scribere voluisse.

Itaque communi vtemur nomine aduersarij, à quo nemo iure debet abhorrere. Quandoquidem licet cuique in disputando, alterum alteri aduersari; inimicitias exercere,& retinere non licet: vt tandem aduersarij quidem, sed salua, atque integra amicitia, mutuis officiis, & disputationibus de communibus studiis aliquid possimus ad communem fructum afferre. Quale illustre exemplum suggerent postremò editæ duæ epistolæ ad nos scriptæ, & nostræ ad illas responsiones,in quibus facile vnusquisque poterit intelligere, nos quidem sententiis inuicem dissentire,sed summa charitate,& amore inter nos mirabiliter consentire;sicuti viros nobili genere natos,philosophos, & christianos perpetuò facere æquum est.

Quæri solet à nonnullis, cuinam inter omnes homines ex omni memoria, perspicuitate ingenij, grauitate iudicij, magnarum artium inuentione, & scientia principem locum tribuere meritò debeamus. In quo quidem difficili iudicio, cum alij Homerum, alij Platonem, alij Aristotelem, alij fortè alios cæteris omnibus anteponant, equidem censeo hanc palmam vni in primis Hippocrati deferendam esse. Namque si ingenuè, sine vllo animi affectu, neque ad voluntatem, sed ad veritatem loqui velimus, facilè fatebimur neminem, post homines natos, tot, & tanta inuenisse, nouisse, docuisse, quot,& quanta vnus Hippocrates, quæcumque vel ad excolendum, ornandúmque animum, vel ad tuendum, conseruandúmque corpus hominis necessaria fuerant. Quandoquidem ex vna parte si philosophiæ semina, ac principia considerentur, facile est intelligere ab vno primum Hippocrate excellenti, ac singulari methodo omnia propemodum fuisse inuenta, ac posteris tradita, quæcumque non solùm ad illius adumbrationem, sed etiam absolutionem, perfectionemque potuerunt satis esse.

Id quod Plato inter cæteros luculenter fateri, profiteri: extollere non est veritus. Ex altera autem, si memoria repetamus non solùm initia, sed etiam progressiones, & incrementa Artis Medicæ, quo ad bonam hominis valetudinem conseruandam, morbósque depellendos tantopere est necessaria, quis non fatebitur admirabilem hunc hominem non solùm prima iecisse principia, & fundamenta, sed etiam omnia fuisse diligentissimè persecutum, quæcumque ad fabricam tanti operis momentum aliquod habere viderentur? Qui primum generaliter eorum omnium, quæ generantur, & corrumpuntur, principia, causas, & elementa; speciatim verò humani corporis naturam, & compositionem aduersus veteres philosophos, & medicos mirabiliter inuestigauit, explicauit, stabiliuit. Qui de hominis temperie, ætate, consuetudine, somno, vigilia, exercitatione, aëre, aquis, locis, anni temporibus, de morbis acutis, diuturnis, virorum, mulierum, de mittendo sanguine, de purgantibus medicamentis, de victus ratione, de diebus criticis,& cætera id genus præcipua artis capita ita exquisitè disseruit, vt ex vna Hippocratis disciplina, & institutione facilè

vnusquisque possit colligere quæcumque vel ad conseruandam præsentem valetudinem, vel ad cognoscendos, curandósque morbos pertinere videntur.

Hic igitur Hippocrates omnium literatorum, & sapientium ex omnium seculorum memoria facile princeps, inter cætera præclara inuenta, quibus philosophiam, & artem medicā ornauit, & locupletauit, omniū primus scopū medicum ex morbi magnitudine sumptum excogitauit, & nobis exposuit. Quam quidem prouinciā Galenus censet habuisse tātum difficultatis, negocij, & laboris, tantum etiam præstantiæ, ac dignitatis, vt non potuerit se continere, quin hoc in primis nomine singularem Hippocratis diligentiam, virtutem suspiceret, admiraretur, summísque laudibus in cœlum efferret; quod aliàs nunquam tanto verborum apparatu eum fecisse legimus. Cæterùm pro vetere veritatis conditione, quæ vbique odium, & inuidiam parit, non defuerunt olim, neque desunt in præsentia, qui Hippocratis doctrinam hac in parte labefactare, atque euertere conantur. Qui quidem etsi varias omnino sententias habent, sicuti varia sunt falsitatis diuerticula, tamen videntur omnes in eo conuenire; indicationes vacuandi humani corporis, cum aliis rationibus, tum præsertim per venæ sectionem non ex aliis scopis, quàm copia, qualitate, & motione humorum hauriri posse. Itaque nonnulli decretum Hippocratis interpretantur de morbis, vt vocant, materialibus; alij de morbis, in quibus opus est vacuatione; alij de morbis, in quibus est vehemens peccatum sanguinis, vel secundum quantitatem, vel, secundum formam, vel secundum motionem; alij fortè aliter cogant, & sentiunt: quorum sententias non est, vt in præsentia sigillatim referamus.

At verò quoniam mihi superuacaneum videtur cum singulis rursum disputare, mihi libet peculiariter disputationem instituere cum Aduersario, qui proximo tempore septem Disputationum libros hac de re promulgauit; in quibus se mihi antagonistam proclamauit, & priorem meam Disputationem suo arbitratu sibi exagitandam, arrodendam, lacerandam suscepit. Quod eò libentius facio, quoniam ex hac vna disceptatione spem habeo fore, vt facile vnusquisque possit Hippocratici dogmatis veritatem intelligere, omniúmque aduersariarum opinionum vanitatem, absurditatem, & falsitatem deprehendere.

Illud certè me maximè angit, ac solicitum habet, quòd dubius sim, quonam consilio, ac disputandi ratione vti debeam. Nam præter quam quòd Aduersarius stylo vtitur admodum scabro, perplexo, vt frequenter non facile intelligam, quid ille sibi velit, tam est multus, profusus, prodigus suis cogitationibus, & rationibus afferendis, repetendis, inculcandis, vt eæ non sine maxima molestia, & confusione legi possint. Disperеam, ni in decem paginas omnia præclarè potuissent congeri, quæcumque ille totis septemdecim libris confarcinauit. Itaque mihi propositum est singulas illius Disputationes examinare, méque hac in parte ad eum ordinem referre, quem video ipsum tenuisse. Dicam vt res est. Equidem cum sperem me parum operæ, ac laboris esse consumpturum in explicando, & confirmando, quam puto Hippocratis, & Galeni sententiam, & in refutando aduersarium, certè in disponendo nostram Disputationem video non mediocriter mihi esse laborandum: cum ferè sit necesse alterutrum; vel vt summatim agendo, Aduersarius criminetur, & clamet, me ad omnia sigillatim non respondisse, vel ad singula respondendo, idem cum ipso crimen sæpius repetitæ, ac fastidiosæ orationis cogar subire. In qua quidem animi hæsitatione dabo enixè operam

ram, quantum potero, vt nec prætermittam quicquam, quod sit notatione, & responsione dignum, nec longiore oratione aliquod lectori fastidium afferam. Id quod spero me forte consecuturum, tractando summas tantummodo rerum, & sententias, quæcumque ad rem pertinent, nonnulla duntaxat indicando, innuendo, plurima prætermittendo, quæcumque vel frustra ab illo repetita, vel à nostro instituto sunt prorsus aliena. Quod fauente Deo Opt. Maximo statim aggredior.

Quicumque sunt inter se disputaturi (quod à Themistio traditum est) cum inter se dissentiant, vt aliqua etiam ex parte conueniant, necesse est. Etenim si vndique inuicem conueniant, vel dissentiant, iam nullas controuersiæ locus videtur superesse. Mihi conuenit cum aduersario, certa quædam esse capita, quasi certos fontes, quos medici scopos appellant; ex quibus licet de mittendo, vel non mittendo sanguine consilium, ac deliberationem inire. Quot verò huiusmodi scopi, qualésve sint, quótque, & quomodo medicis indicationes afferant, inter me, & illum dissensio est. Quammaximè autem de scopo magnitudinis morbi videmur dissentire, quoniam ille hanc morbi magnitudinem quibusdam cancellis contrahit, & in angustum adducit, vt morbus ex copia, vel motione sanguinis originem habeat: ego contra, morbi magnitudinem interpretor generaliter, minime angustatam, ac sine vlla exceptione conceptam, vt posterius videbimus. Itaque hæc non solùm præcipua, sed ferè tota est summa, contestatióque nostræ litis, & controuersiæ.

In qua, vt breuiter, ordinatè, & perspicuè, quantum fieri potest, procedamus, hanc vniuersam Disputationem placet in duas potissimum partes distribuere: in quarum altera mihi propositum est, Hippocratis, & Galeni de hac re disciplinam explicare, atque exquisitis inde rationibus confirmare: in altera, contraria refutare, & ad omnia respondere, quæcumque ab aduersario, vel contra nostram sententiam, vel pro sua ipsius opinione afferuntur. Quæ tamen duo summa capita, veniam peto, vt mihi liceat nonnumquam simul permiscere, & confundere, sicuti continuatio, seriésque rerum videbitur postulare, ne cogamur eadem sæpius repetere, & quæ acta sunt agere. Consultò igitur prætermissis tot quæstionibus, tot positionibus, tot distinctionibus, tot commentis, quot ab Aduersario, tanquam futuræ disputationis προλεγόμενα, & fundamenta præponuntur, prætérque omnem modum iterum, ac sæpius repetuntur; quæ certè tanquam logica, superuacanea, ac præter rem potuisset prætermittere, statim ad primum caput aggredior.

AD CAPVT I.

De causis variarum opinionum de missione sanguinis.

ETSI omnia, quæcumque hoc primo longissimo capite continentur, iure potuissent prætermitti, quæ nihil ad nostrum institutum pertinent, tamen quæstionem quandam nequeo silentio præterire, quæ mihi quidem egregia videtur, & cognitione dignissima. Ea verò est; cum Galenus pluribus locis præter propositum, quatuor autem peculiaribus libris consultò, accuratissimè, & præclarissimè locum tractauerit de missione sanguinis, tum vt malas extirparet hæreses, quæ sua tempestate plurimum vigebant, tum vt methodum curandi per sanguinis missionem doce-

ret;quid in causa fuerit,quod de venæ sectionem indicante natura tot opiniones
» extiterint,quot sigillatim explicaui lib.primo tractationis meæ de ratione curan-
» di per emissionem sanguinis: ac vnde maximus, detestabilisque abusus duxerit
» originem, quem apud nouatores quosdam hac tempestate vigere scimus,in om-
» nibus morbis,cuiuscunque sint naturæ,modo vires valeant,mittendi sanguinē.}
Duæ verò ad hoc prodigium afferuntur responsiones,& causæ.{Harum vna est,
„ quod rerum medicarum scriptores in duas potissimum distributi sunt sectas;
„ quorum quidam Galeni doctrinam contempserunt; inter quos recensere placet
„ Leonardum Botallum,& Ioannem Argenterium,vt puto, qui à Galeno volentes
„ insigniter deuiarunt, hoc potissimum habentes animo (mihi quidem vt videtur)
„ eius doctrinam funditus euertere. Alia causa fuit, quod qui Galeni doctrinam
„ profitentur, vt Matthæus Curtius præclarus sua ætate medicus, & Leonardus
„ Giachinus eiusdem discipulus, ac imitator, denique Franciscus Vallesius, qui
„ in libro Controuersiarum, & in suis Commentariis de hoc argumento po-
» stremus omnium diligentius sensisse visus est, Galeni verbis solum maximè
„ addicti sensum ipsorum omnino contemnunt, atque veras causas, & rationes
» prętermittere videntur,quæ antecedunt,& subsequuntur,non considerant,neque
» integras eius sententias,neque eum fide afferunt;ita vt mirum non fuerit, si tum
„ sibiipsis,tum aliis aberrandi occasionem dederint. } Egregiæ responsiones, &
„ causæ. Nos vtramque perpendamus. Primùm vero de Aduersario scire liben-
» ter velim;cum medicinæ scriptores in duas distributi sint sectas? quorum alte-
» ri prorsus à Galeno desciuerunt,atque alienati sunt, Botallus, Argenterius: alteri
paulò minore culpa, & reprehensione digni, perperam, deprauatè, infideliter,
planè in Galeni lectione,atque interpretatione versantur; Curtius,Iachinus,Val-
lesius,libenter inquam scire velim,an prætcrea,vel hoc præsenti,vel proximo su-
periore tempore,vel totis mille, & quingentis annis post felicia illa,atque erudi-
ta Galeni tempora, vsque ad hanc diem, alicui contigerit adire Corinthum: qui
potuerit ad Galeni sensum,mentemque penetrare, atque illius doctrinam probè
intelligere,& interpretari:an vero huiusmodi insignis prærogatiua, ac palma vni
Aduersario sit reseruata; qui solus legitimus Galeni interpres, explanator, in-
ternunciusque hoc fortunato tempore ortus possit omnem caliginem discu-
tere, omnes difficultates dissoluere, omnesque controuersias medicas in ve-
ritatis lucem proferre. Ac sanè, vt interea infinita propemodum multitudo eo-
rum prætermittatur,qui ex omni natione,ac tempore, cum summa sua ipsorum
laude, posterorumque vtilitate in Galeni lectione, & studio versati sunt, qua-
les certè ex mea Vicetia olim fuerunt Leonicenus, Fracantianus, Montanus,
nunc est Fabius Pacius, qui postremo hoc tempore in sex priores Galeni libros
Methodi Medendi præclarissima,& omni vera laude dignissima edidit commen-
taria, quos equidem natiuo quodam patriæ amore adductus nequeo me cōtinere
quin nominem,si Curtius,Iachinus, Vallesius, qui hoc tempore, singulari quo-
dam bonorum, & doctorum omnium consensu Galenicæ disciplinæ studiosi,
atque interpretes scientissimi præ cæteris omnibus habiti sunt, vt paulò supra
diximus,non solum ab illius intelligentia non longè sunt alieni, sed etiam tam
mirabiliter, illum contaminant, atque euertunt, quam aduersario placet,
vtique necessariò fatendum est neminem vllo vnquam tempore, vel loco, tot
annorum spatio Galeni scripta intellexisse,vniuersamque illius doctrinam craf-
sis

sis occultatam,& circunfusam tenebris hactenus latuisse; omnemque lucem,& veritatem ab vno Aduersario sperandam,& expectandam esse. Quod si altera ex parte Curtius, Iachinus, Vallesius in Galeni doctrina bene sunt instituti, adeóque ad veram illius intelligentiam proximè accedunt, nec talis, tantusque hominum consensus potest mentiri; Aduersarius autem de illorum sententia,ac doctrina tam malè sentit,maximum,mea sententia,periculum est, ne posthac homines verè eruditi hinc argumentum colligant,audeantq; asseuerare hunc hominem à Galenica disciplina longissimè esse alienum,in quam sententiam fortasse eò magis venient, quòd ille non solum Galeni hostibus, ac nouatoribus mirabiliter faueat, sed ipsum etiam Galenum frequentissime prodere, accusare, criminari,impugnare,ac multorum criminum reum facere non vereatur. Cum igitur nulli dubium esse debeat, quin præter eos, qui ad libidinem à Galeno desciuerunt,nec non qui infeliciter in Galeni lectione,atque interpretatione versati sunt, nonnulli quoque fuerint, qui Galenum probè interpretati, sequuti, imitati, tutati sint; sicuti Aduersarius opinatur, propter priores factum esse, vt prauæ opiniones de venæ sectione sint exortæ, ita equidem censeo propter posteriores fieri, vt veritas plurimorum patrociniis defendatur. Inter quos me ipsum quoque non verebor recensere. Et si enim ex vna parte libenter fateor ac profiteor me ingenio, doctrina, auctoritate facile à cæteris superari, tamen studio, bona voluntate, ac veritatis amore nunquam diffitebor me esse non cæteris inferiorem:qui totos quinquaginta annos non sine insigni diurno,ac nocturno labore Galeni scripta non tantum domi, & inter priuatos parietes,Græcè, & Latine sedulò, & diligenter lego, verum etiam iam decennium publicè interpretor, & pro mea virili conor intelligere, atque omnibus modis illustrare;in primis autem,& quam maximè à sophismatibus, & iniuriis fallacium nouatorum tueri,& in veterem dignitatem vindicare.Quantum porrò profecerim, edita hactenus, & quæ fortasse posterius edentur nostra literarum monumenta declarabunt. Posteriora autem tempora, quæ sine amore, sine cupiditate, sine odio, sine inuidia de hominum studiis, & lucubrationibus solent cognoscere, statuere, iudicare,grauiore,& firmiore testimonio, luculenter cognoscent,statuent,& iudicabunt.

Sed fortè, nescio quomodo, longius, quàm mea voluntas fuerat, digressus, ad propositam ab Aduersario Quæstionem, duásque illius responsiones, & causas redeo. Et quod ad primam pertinet, quam verissimam, & solidissimam esse libenti animo confitemur, id certè quam maximè notandum, & mirum, ne dicam ridiculum; quomodo Aduersarius in præsentia Argenterium inter illos recenseat, qui scientes, & volentes à Galeno desciscere voluerunt, vt sua doctrina funditus euerteretur; quod ille insignè flagitium, præcipuámque errorum causam fuisse existimat: aliàs vero hunc ipsum Argenterium clarissimum doctissimum aliísque id genus illustribus titulis compellare, & honestare soleat; nec non fateatur illi maximas habendas esse gratias, quòd contra Galenum de morbis, symptomatis,horum causis,signis,& de medici officio,ac propemodum de vniuersa arte medica disertissimè disputauerit.Si Argenterius est nouator, sophista, propositúmque habet Galeni doctrinam funditus euertere;si illius scripta prauis opinionibus, atque erroribus causam attulerunt; quæ (malum) est ista confidentia, vt Aduersarius illum clarissimum, doctissimum,

mum, principem medicorum audeat appellare, ac prædicet, maximas illi habendas esse gratias, quòd egregiè contra Galenum disputauerit? Contra verò si Argenterius fuit vir clarissimus, doctissimus, princeps medicorum, si tam præclarè aduersus Galenum disputat, vt studiosi artis medicæ maximas illi gratias debeant habere; quæ (malum) est ista simulatio, vt Aduersarius Galenum vbique admirabilem, nominet, omni illustriore præconio ornet, testetúrque se nihil esse allaturum, quod ab illius opinione, & doctrina sit alienum? Ex quo fortè vno loco, in hoc disputationis limine licet arrabonem sumere, quàm constans, & tum sibi, tum Galeno consentanea tota hæc de missione sanguinis doctrina futura sit.

Verum mihi videor videre hunc hominem fortè gloriæ cupidiorem, quàm veritatis, vtriusque partis gratiam aucupari voluisse: cum tamen magnum (vt puto) periculum immineat, ne contrà eueniat, quàm ille sperauerit, adeóque amborum gratiam, ac beneuolentiam amittat: quandoquidem ex Diuino Oraculo, nemo potest duobus dominis seruire: & qui non solùm dissentientes, sed etiam planè contrarias habent opiniones, sicuti Galenicæ disciplinæ sectatores, ac nouatores habent, nulla vnquam ratione videntur cohærere, & concordes fieri posse. Quòd verò ad alteram causam, siue responsionem spectat, si qui sunt, qui in lectione librorum Galeni solis verbis sint intenti, ipsorum sensus omninò negligant, veràsque causas, & rationes prætermittant, nec scribendo integras illius sententias, nec fideliter afferant, hos equidem censeo esse inertes, & ineptos, nec ad bonam frugem, vt dicitur, se vnquam posse recipere. Vtrum autem Curtius, Iachinus, Vallesius in hoc numero debeant reponi, boni omnes, & docti viri iudicium faciant. Ego quidem censeo neminem tam rudem, tam rerum omnium ignarum, tam omnis consilij, & ingenij expertem, quàm illi sunt, qui deprauato adeo iudicio in Galeni lectione versantur, ad summum illum honoris gradum potuisse ascendere, ad quem videmus eiusmodi præstantissimos, & omni vera laude dignissimos viros ascendisse.

Sed iis duabus ab Aduersario positis responsionibus, & causis, mihi quoque liceat aliam præterea rationem fortè prioribus potiorem adiungere: qui censeo non solùm de missione sanguinis, sed etiam de vniuersa arte medica, tot nouas, à vetere disciplina abhorrentes, ac planè monstrosas opiniones quotidie exaudiri; quòd plerique omnes, vel improbè educati, vel laboris impatientes, vel non nisi aurum sitientes, vel propter alias id genus causas breui admodum tempore ad medicinæ studium se conferunt, vel potiùs celerrimè currunt non solùm dialectices, & omnis philosophiæ, sed etiam grammatices imperiti hac re veteribus quibusdam medicis planè similes; quos aliquando scribit Galenus, tantum vel dialecticæ, vel grammaticæ, vel rhetoricæ cognitionem habuisse, quantum asinus lyræ. Vt propterea nulli mirum debeat videri, cum plurimi nesciant, si nequeant Galenum intelligere, si ab illo deficiant in illius lectione imperitè, ac deprauatè versentur, si nouas quotidie opiniones, cogitationes, chimæras comminiscantur. Cum igitur propter tres causas, si modò nostra non est prorsus reiicienda, fiat, vt tot peruersæ opiniones de sectione venæ originem habuerint, vtinam in Aduersario, qui fortè opinionem cæteris omnibus peruersiorem commentus est, non omnes conuenerint: id quod studiosi progressione disputationis poterunt apertius intelligere, & iudicare.

AD

AD CAPVT II.

Quæstionis propositio.

DVo potiſſimum hoc capite videntur contineri:alterum, quidnam Aduerſario propoſitum ſit hoc primo libro tractare. { Docebo (ille inquit) an vnus duntaxat ſit ſcopus verè indicans ſanguinis miſſionem,vt ego ſentio,& quis ille ſit:an duo,indicantes remedij executionem,& vſum:an tres, an quatuor, an plures tum indicantes remedium,vſúmque,tum ſignificantes principales, primóſque ſcopos: in his enim primus hic liber abſoluetur. In quo ſummum illius artificium, ſingularémque methodum licet animaduertere. Qui primum admodum ineptè quærit; { An vnus ſcopus,an duo,an plures &c. } Quid ni & an mille,an bis mille? Nonne ſatis fuerat quæſiſſe, quinam ſint veri,præcipui,ac legitimi ſcopi;quibus poſitis liceat ſanguinem mittere, vel deficientibus remedium prætermittere oporteat? Deinde quid ſibi vult, { Docebo,an vnus ſit ſcopus, an plures ſignificantes principales,primóſque ſcopos? } Quæruntur ſcopi principales,& docentur ſcopi,qui principales ſignificant?Quæ iſtæc eſt confuſio? Potuiſſet vno verbo diſtinctè dicere;declarandum qui ſint principales ſcopi, qui ſecus; quod nos fecimus noſtra Diſputatione. Præterea,quid ſibi vult; { An duo ſint ſcopi indicantes remedij executionem,& vſum? } Quæ ſcrupuloſa diſtinctio?Quæ inſolentes voces?Nonne ſcopi verè indicantes miſſionem ſanguinis, illius executionem, & vſum indicant? Quid aliud Galeno eſt indicare, quod poſterius cumulatè declarabitur, quam cum ratione,atque ex rei natura inuenire quid agendum ſit? executionem, & vſum remediorum?Quod ſi principalis quæſtio tam implicita,& confuſa proponitur,quid de vniuerſa tractatione ſperandum eſt? *2. Meth. cap. cap.7.* *3. Meth. c. 1.*

Altera porrò huius capitis pars eſt, in qua Aduerſarius Galeni inconſtantiam, & varietatem proponit:qui deſcribendis ſcopis mittendi ſanguinis,afferens modò plures,modò pauciores,quandoque vnum,nonnunquam duos,aliquando tres, aliàs quatuor,interdum octo,vel decem,parum ſibi ipſe videtur conſtare.De qua re quoniam ille poſterius non ſemel,& diffuſè ſermonem eſt habiturus, non eſt in præſentia longius agendum.

AD CAPVT III.

De ſcopis mittendi ſanguinis ex Galeno.

ADuerſarius inquirens quid generaliter de ſcopis ſtatuendum ſit ex Galeni ſententia,reſpondet illum pro varietate conſiderationis varios ſcopos conſtituiſſe.} Aut.n. (inquit) inquirimus ſcopum verè indicantem detractionem ſanguinis, aut tum indicantem, tum contra-indicantem ſimul;qui duo inuicem conſpirantes,ſtatim accedendum ad opus inſinuant:diſſentientibus omnibus,aut alterutro,omnino abſtinendum:aut tandem tum hiſce ipſos ſcopos quærimus, tum etiam ſignificantes ſtatum,atque naturam indicantium, contra indicantiúmque, eſt ſcopus vnus duntaxat propriè indicans ſanguinis miſſionem, nec certè plures eſſe poſſunt. Quoniam verò indicationes propter operationem conſiderantur, neque habito

indicat

„ indicante statim ad opus accedimus, pro ipso absoluendo consensus desideratur
„ contra indicantis. Propterea duo sunt primarij scopi pro executione huiusce re-
„ medij animaduertendi: nempe vnus indicans, alter admittens, vel non prohibens,
„ aut idem remedium indicans, modo tamen contrario: atque hæc profectò est Galeni syndromes, quam ille imitatione Menodoti proposuit.) Hactenus Aduersarius, qui deinceps ex hac distinctione, & doctrina rationem colligit, quamobrem modò plures, modò pauciores scopi à Galeno fuerint instituti. Ego verò, qui sæpe experior, ac sentio, quàm tardo, & hebeti sim ingenio, libenter fateor me neque verba, neque verborum sensum satis intelligere. Quin immò, ita D. O. M. mihi velim propitium, vt loquor ex animo, in ea opinione sum, paucos, fortè neminem, fortè neque ipsummet Aduersarium, fortè ne Apollinem quidem hos Platonicos numeros posse comprehendere. Quod (puto) facile vnusquisque mecum fatebitur, quicumque ad huiusmodi & rerum, & verborum seriem paulò attentius voluerit animum adhibere. Quocumque autem modo res se habeat, mihi liceat nonnulla breuiter annotare, & perpendere. Ac primum quidem, quod Aduersarius inquit, nos inquirere vel scopum verè indicantem, vel tum indicantem, tum contraindicantem; quæro, isti duo posteriores scopi, tum indicans, tum contraindicans verè ne indicabunt, an falsò? Si verè, quid fuerat, vt hæc particula in vno membro, minimo, minimè in altero poneretur? Si falsò, quid absurdius dici, aut concipi animo potest? Deinde verò cum ait, scopum indicantem, & contraindicantem simul conspirantes, statim accedendum ad opus insinuare; dissentientibus omnibus, aut alterutro abstinendum: sunt omnia noua, falsa, absurda, & ab omni sana doctrina aliena. Quæso enim quomodò scopus indicans, & contraindicans, duo contraria possunt simul conuenire, & conspirare? Alter affirmat, alter negat: alter permittit, alter prohibet: alter indicat, alter contraindicat. Quid à rerum natura alienius dici, aut existimari potest? Verum esto, ambo consentiant: falsum id quoque, & absurdum est, illos inuicem conspirantes statim ad opus accedendum insinuare: falsum id quoque dissentientibus omnibus, aut alterutro, à missione sanguinis fore abstinendum: quandoquidem etiamsi alteruter dissentiat, licet aliquando adhuc ad sectionem accedere. Ex. gr. Hæmorrhagia, quatenus est sanguinis fluxio, indicat sanguinem supprimendum esse; adeóque maximè venæ sectionem contraindicat; (quid enim magis vacuationem per missionem sanguinis potest contraindicare, quàm sanguinis effluuium?) nihilominus etiamsi vtrique huiusmodi scopi simul non conueniunt, neque conspirant; etiamsi alteruter deficit, ac vehementer dissentit, plus pollente indicatione à magnitudine morbi, quandóque licet venam incidere.

Præterea nec minus absurdum videtur, quod scribitur, nos quærere tum scopos verè indicantes, & contraindicantes, tum etiam significantes statum, atque naturam indicantium, & contraindicantium: qua enim ratione scopos verè indicantes, & contraindicantes quis potest intelligere, nisi eorum statum, & naturam intelligat? Hoc à bona philosophia nimis alienum est. Equidem certè nunquam memini me huiusmodi tam subtilem, & argutam distinctionem: doctrinámque apud Galenum legisse.

Adhæc neque illud sua caret absurditate, quod aduersarius inquit, scopos indicare idem remedium, modo tamen contrario: quod qui fieri possit, ne fingere quidem animo possum. Postremò, vt ne singula persequar, id quoque notandum.

dum est, quod Aduersarius demum scribit; hanc profectò Galeni syndromen fuisse, quam ille Menodoti imitatione proposuit. Namque si quis veram Galeni syndromen memoria repetat, quæ ab illo hisce verbis exponitur, Primi, ac maximè proprij sanguinis mittendi scopi sunt morbi magnitudo, & robur laborantis; & hanc primam esse syndromen dicere oportet, haud plethoricam, in qua sanguinis missio obseruata sit &c. is facilè intelliget, quàm mens Galeni à mente Aduersarij sit aliena; Galenúmque sibi Hippocratem, Platonem, Aristotelem, non Menodotum imitandos proposuisse. Nos porrò ex tanta obscuritate conati sumus aliquam lucem elicere. Sed cum ille polliceatur se deinceps hæc omnia sigillatim, ac diligentius esse explicaturum, post tenebras expectabimus lucem. Quo quidem opportuniore loco nos quoque rursum hanc ipsam rem tractare non grauabimur. Verum quæ restant persequamur. *De Miss. Sang. c. 9.*

Aduersarius itaque ad suam texendam telam, tanquam fundamentum ponit { Galeni axioma lib. 9. de Meth. Med. cap. 11. ac libro de Rat. Cur. per sanguinis miss. cap. 8. & 12. ac frequenter alibi. Sanguinis missionem tum in sanis, tum in ægrotis duplici de causa exerceri: quarum vna est vacuatio ipsius sanguinis, cum ita multitudine creuit, vt vasa distendat, in tumorem adducat, aut saltem vires aggrauet. Alia verò vehementer fluentis reuulsio, ad contrariam partem ducendo, ac postea ad proximas, vicinasque deriuando: cui aliud etiam addamus ex eodem authore, quod causa in vniuersum, ob quam venæ sectio petitur, est, vt vacuetur sanguis &c. } Hæc ille. Quoniam verò si velimus accuratè, & exquisitè hæc sigillatim examinare, in quibus tota ferè summa nostræ disputationis videtur consistere, foret necesse huc multa afferre, atque in hunc locum congerere, quæ certè posterius magis opportunè, ordinatè, ac distinctè tractati possunt, ac debent, operæpretiũ facturi videmur, si nos quoq; in præsentia hanc rem summatim agamus. Quod quidẽ fiet, si duntaxat Galeni locos, qui ab Aduersario proponuntur, parumper perpendamus, quibus vniuersa illius fabrica nititur: aliàs cum ipso diffusè, ac diligenter in hoc eodem argumento versaturi. Primus itaque locus est huiusmodi. Quoniam sectio venæ sanguinis vacuandi causa adhibetur; sanguis autem naturæ vtilis est, vtique probè hanc administrari conueniet, vt quod inutile naturæ sit, emittat. *9. Meth. c. 11.*

Fit autem sanguis naturæ inutilis bifariam; vel cum propriam qualitatem ad vnguem non seruat, nec amplius nutrire, sicuti prius, cum vtilis esset, potest: vel ita multitudine creuit, vt aut vires premat, aut tum venas, tum arterias vel distentat, vel rumpat, vel obstruat, &c. Hic vir clarissimus solet nonnullos arguere, quod verba duntaxat Galeni attendant: ille fortè arguendus, quod Galeni verba non attendat. Namque ille ita planè, & apertè, vt planius, & apertius non possit, nos hos loco docet, sanguinem generaliter gratia vacuandi sanguinis naturæ inutilis adhiberi: sanguinem autem dupliciter, vel propter alienam acquisitam qualitatem, vel propter nimiam copiam inutilem reddi.

Itaque per Galenum duæ sunt causæ, altera improba qualitas, altera nimia copia sanguinis, propter quas nobis licet ad illius vacuationem accedere. Si quis autem duas huiusmodi Galeni causas cum duabus Aduersarij causis conferat, is facile intelliget has illis minimum & nullo prorsus modo quadrare. Quandoquidem Galenus de posteriore illius causa, gratia reuulsionis, vel

vel deriuationis, nec meminit, nec potuit meminisse: cum reuera consilium mittendi, aut non mittendi sanguinis, suscipiatur ex malitia vel multitudine sanguinis; consilium autem reuellendi, vel deriuandi non ex malitia, vel multitudine suscipiatur, sed ex motione, & situ humorum, qui negocium faciunt. Quæ quidem doctrina cum aliàs frequenter, tum maximè hoc ipso loco apertissimè à Galeno tradita est: vbi positis causis, propter quas sanguinem mittere oportet, variam deinceps rationem, variúmque modum nos docet, quo huiusmodi remedium solet à medicis administrari. Qui scribit missionem sanguinis vtilem esse, in nonnullis, tanquam vnam vacuantium præsidiorum, in aliis, tanquam præsidium, quod vehementiorem impetum ad diuersam partem reuocet, vel ad latera deriuet: atque hinc fieri, vt medici sanguinem detrahant, aliàs semel, aliàs bis, vel ter, vel sæpius, vt vna, vel altera vacuationis ratio postulat. Vtcunque autem Galenus docet propter malitiam, & copiam sanguinis ad sectionem venæ accedendum esse, equidem censeo huiusmodi determinationem minimè generaliter esse recipiendam; immò verò ita cum Galeno habendum esse, nullum quantumcumque insigne vitium, nullam quantumcumque amplissimam, ac summam copiam sanguinis, neque vacuationem, neque reuulsionem, neque deriuationem, vno verbo missionem sanguinis indicare; nisi hinc morbi magnitudo, vel fiat, vel immineat. Quod quidem posterius accuratè, diffusè, efficienter confirmaturi, nolumus in præsentia longius agitare. Quod verò ad alios duos Galeni locos pertinet, id, lector, à te maximopere peto, & quæso, vt vtrumque legere non graueris. Etenim cum ego semel, bis, & iterum attento animo eos legerim, nihil prorsus mihi videor inuenisse; quod aduersariæ cogitationi fauere possit. Siquidem Galenus priore non aliud agit, & docet, quàm sanguinem quandóque, etiamsi nulla vrgeat plenitudo mittendum esse: nec non rationem, & ortum eorum affectuum, qui ex fluxione originem habent. Posteriore autem quando semel, quando sæpius, quando parcè, quādo copiosè, vel vsque ad animi deliquium sanguinem mittere oporteat: qui postremis verbis id solum scribit, reuulsionem, quantò maiorem in numerum detractiones augeantur, tantò efficaciorem reddi. Itaque, vt finiam, axioma Galeni in sophisma aduersarium mihi videtur degenerasse. Quod si hæc principia, & fundamenta sunt non solùm tam infirma, sed etiam planè ruinosa, quid de vniuersa fabrica sperandum est?

De Sang. Miss. c. 8.

AD CAPVT IIII.

Notantur sex Aduersarij errores.

CVM de indicatione ex rei natura, de opinione Menodoti Empirici, de Galenica illius refutatione, & aliis eiusmodi locis, qui hoc potissimum capite tractantur, posterius opportuniore loco sermonem, & quidem accuratè habituri simus, statuimus ex præsenti capite nonnullos duntaxat errores seligere: quos certè, & multos, & magnos non debuimus silentio præterire. Primus itaque error est; { Ab vno vnum perpetuò indicari, & non plura, simplex, aut compositum, prout fuerit natura eius, quod indicat &c. } Hanc etenim propositionem, quam principium appellat, malè intelligit, qui illud etiam ad materiam remediorum accommodat: cum tamen certo certius sit, multa remedia hoc modo posse ab vno indicari, si modo admittimus

timus remediorum materiam indicari. Ex. gr. quis ignorat vnicæ calefaciendi indicationi exercitationem, piper, ignem satisfacere posse? Ex quo fit, vt vana etiam sit consequentia, quam colligit; alii satisfacit inedia, alij frictio, alij balneum: &c. ergo venæ sectio non indicatur. Siquidem plurima possunt (hoc inquam modo) indicari. Non longè abieris. Quid prohibet, quin aliquando in vno, & eodem homine inedia, frictione, balneo, vel singulis seorsum, vel simul pluribus, aut omnibus possimus vti?

Secundus error est, cum scribit; { Sanguinis emissionem vnum quoddam esse præsidium, nõ tergens, non incidens, non alterans, non attrahens &c. non aliquid aliud faciens per se, quam vacuationem. } Namque, vt cætera prætermittãtur, nulli dubiũ esse potest, aut debet, quin sectio venæ per se attrahat, per se refrigeret. Quod enim lege naturæ, atque ex naturalibus, ac propriis principiis aliquid facit, per se facit. Venæ sectio necessario, & suapte natura fit cum sanguinis motu ad exteriora: hanc lege naturæ necessariò sequitur attractio sanguinis ad locum euacuatum, ergò venæ sectio per se trahit. Præterea suapte natura subtrahit materiam calidam, in qua fundatur calor; ergò per se refrigerat.

Tertius error iis verbis continetur. { Inquiramus diligenter quid sit illud vnum, quod pro sui natura sanguinis missionem indicet. Menodotus empiricus dicebat esse solam plenitudinem quæ vasa respicit, quam syndromes illa plethorica significabat. } Quandoquidem Empirici, nec rei naturam considerant, nec indicationes admittunt, sed in sola experientia, & obseruatione acquiescunt. Inuenitur quidem (inquit Galenus) & ab ipsa experientia id quod consequens, faciendúmve sit. Cæterum non ita, quasi in præcedenti aliquo designatum; proindeque nemo Empiricorum dicit id isto indicari. Denique omnem artem horum obseruationem, memoriamque esse dicunt &c. De qua re posterius bene longum sermonem habebimus. 2. Meth. c. 7

Quartus est error, quod minus congruentem fecerit diuisionem huiusmodi. { Duobus modis fieri potest vacuatio sanguinis vel insensibiliter, in aërem digerendo ipsum, vt fit à balneo fotu, inunctione digerente, multa frictione, vt fomento vel sensibiliter, ac etiam violenter aperta scalpello vena, in qua cõseruabatur. } Nãq; posterior particula, sẽsibilis vacuatio, sicuti de priore factũ est, debuit subdiuidi in multos modos, quib9 illa fieri potest: inter quos est venæ sectio.

Quintus error: (Vacuandi ratio, quæ sensim fit non est planè accommodata, neque sufficiens in ægrotis; nec in sanis ægrotaturis, si magnus morbus immineat.) Quæso, an non Galenus febrem diariam balneo curat; an non quotidie morbos plurimos sola inedia, frictione, exercitatione curamus? An non itidem Galenus scribit, sanos homines, si in victus ratione temperantes fuerint, & frictione multa, & balneis, & ambulationibus, aliisque motibus, nec non discutientibus vnctionibus celeriter plenitudinem exhaurire, adeoque à pluribus, & grauissimis morbis sibi cauere? De Sãg. Miss. c. 10. 4. met. c. 6.

Cæterum, vt ne singula odiosè longius persequar, postremus Aduersarij est error, sed adeo turpis & crassus, vt equidem nesciam, admirationem ne maiorem, an stomacum mouere possit. Illius verba hæc sunt. { Dico Galenum duobus duntaxat in locis, aperte admodum, quantum ex eius lectione obseruare potuit dixisse, sanguinis missionẽ indicari à magnitudine morbi. Primus locus est libro quarto de Methodo Medendi c. sexto. Alter locus non minus dilucidus contine-

tur libro de Ratione Curandi per sanguinis missionẽ capite decimotertio,&c. Vbi aduersarius seriò loquitur,nec reuera alios præterea Galeni locos hanc ipsam rem docentes,tot iam per annos potuit obseruare,vtique fatendum est hunc hominem admodum ieiunè, & negligenter in Galeni lectione versatum esse: cum ille tot locis,quot certè à nemine possunt ignorari,tam apertè,& euidẽter, quam quod apertissimè,& euidentissimè non grauatus fuerit, docere, affirmare,confirmare,repetere,inculcare,tanquam rem longè maximi momenti, tres esse principes scopos mittendi sanguinis;in primis verò,proximè, verè, perpetuo à magnitudine morbi huiusmodi remedium indicari. Ex quibus quidem propemodum infinitis Galeni locis mihi liceat vnum vel alterum in medium afferre. Itaque

Cap.9. libro de sanguinis missione sic scriptum est. Rectè in iis, quæ de victu acutorum „ morborum proposita,& disputata sunt,admonemur,vt sanguinem mittamus,vbi „ magnus fuerit morbus,& æger florentis ætatis, illique robur aderit. Et iterum. „ Primi autem,ac maximè proprij sanguinis mittẽdi scopi sunt, morbi magnitudo, „ & robur laborantis. Et rursum. Tria igitur sunt,quæ dignotionem mittendi san„ guinis continent,morbi magnitudo, aut præsens, aut imminens, ætas vigens, & „ virium robur.Denuò. Sanguinem itaque mittemus, vbi magnum fore morbum „ suspicabimur,aut præsentem iam intuebimur,aut incipiẽtem, robur virium con„ siderantes, pueris tantum ex oratione exemptis. Sufficiunt enim ad mittendum „ sanguinem hi soli scopi. Demum. Tribus scopis mittendi sanguinis definitis,ma„ gnitudine nimirum morbi, aut præsente, aut imminente,aut incipiente, vigente „ ætate,& robore virium extra puerorum ætatem, ad alias prædictas mittendi san„ guinis notas; quas non pauci medicorum adiecerunt, accedamus,qui quantita„ tem quidem detractionis, non ipsam sanguinis misionem simul indicarunt. „ Proinde è morbo,ætate,& viribus,quòd mittendus sit sanguis cognoscitur:quan„ titas autem vacuationis,&c.Vno capite,& quidem paucis lineis hæc omnia continentur.

Cap.10. In podagricis, arthriticis, comitiali morbo obnoxiis,melancholicis, „ vertiginosis, &c.vel,vt summatim dicam, in omnibus magno quopiam morbo „ laborantibus sanguinis missionem necessarium esse præsidium arbitror, post habitam virium, & ætatis rationem.

Cap.20. Quocumque die mittendi sanguinis scopos » in ægrotante inueneris, in eo præsidium hoc adhibeto. Quinam verò fuerunt » hi scopi? Magnus morbus,virium robur,excepta ætate puerili, & ambiente nos

3.Epid.sect.1. Com.23. aëre admodum calido. Oportebat Hippocratem, cùm hominem animaduerteret in periculo esse, ad sanguinis missionem accedere, aut prima die, &c.& rur» sum. Si in veris operibus Hippocratis magnis infestantibus morbis, semper ille » sanguinis missione vtitur, simul cum ea duo hæc respiciens, ætatem pariter, & » ægri vires,& his ipsis in libris,&c.sed iis paucis testibus volo esse contentus,qui » (ni fallor) instar omnium esse possunt,& Aduersarij insignem negligentiam sa» tis demonstrant. Ac sanè cum huiusmodi crimen ab omni ingenuo, & veridico homine,potissimum verò Doctore, & scriptore celeberrimo debuisset esse alienum,certè in eo,qui viros,vel præclarissimos acriter solet arguere, quòd parum attentè & fideliter in Galeni lectione versentur, vix, aut ne vix quidem videtur posse perferri.

AD CAPVT V.

De indicatione à magnitudine morbi,in qua Aduersarius secum pugnat.

QVÆ

QVÆ hoc capite continentur, titulo consentientia, morbi magnitudinē, præsentem, imminentē, atq; incipientē indicare sanguinis missionem; doctrinæ Hipp. & Gal. consentiunt. Atq; vtinā pariter doctrinę Aduersarij perpetuò consentirent. Nā fortasse inter nos quoq; aliqua tandem consensio fieri posset. Etenim si morbi magnitudo præsens, imminens, incipiens sanguinis missionē indicat, nonne sequitur necessariò morbi magnitudinē principē huius remedij scopū statuendum esse? Quam constat totius nostræ controuersiæ summam extare. Verum enimuerò progressione disputationis (vt spero) palam fiet, Aduersariū non solùm à Gal. ferè semper dissentire, sed etiam in tota oratione secū pugnare, ac maximè inter se disiuncta, & contraria loqui, vt fortè nō tanta mecum, quanta secū videatur esse contentio. Id quod in præsentia quoque facile mihi videor posse demonstrare. Namque ille hic probandum suscipit, vt diximus, magnitudinem morbi præsentem, imminentem, atque incipientem indicare sanguinis missionem: quod quidem optimè demonstrat ex Gal. quem primū omniū, etsi falsò, huiusmodi indicationis inuentorem appellat. Nihilominus hæc statim adiungit, quæ Galeni doctrinam, ac veritatem contaminant, atque euertunt, nec sibi ipsi consentiunt. { Magnitudo igitur morbi præsentis requiritur in iis, qui actu ægrotant, & qui potissimū afficiuntur morbis ex vtraque plenitudine, quales potissimum sunt inter febres, quæ synochæ nuncupantur: immò verò omnes putridæ in corporibus plethoricis aduenientes, obstructione à plenitudine generata, &c. } Animum hic (lector) parumper adhibe quæso. Aduersarius comprobat magnitudinem morbi esse indicatricem venæ sectionis per hæc verba Galeni: Itaque si magnum fore morbum expectamus, aut iam præsentem inspicimus, aut incipientem, venam tundemus, virium habita ratione, tantū ex oratione exceptis pueris. Et iterum, Definitis itaque tribus mittendi sanguinis scopis, » nempe morbi magnitudine, aut præsente, aut imminente, ætate florēte, & virium » robore, extra puerorum ætatem, &c. Ex iis (obsecro te) quid aliud sequitur, aut » sequi potest, quàm magnitudinem cuiuslibet morbi venæ sectionem indicare, si » vires, & ætas consentiant? Quomodo igitur ille deducit solùm de morbis ex vtraque plenitudine? Quænam ista est ratio argumentationis, aut cōsecutionis? Quid verò cum ait, { qui actu ægrotant, & qui potissimum afficiuntur morbis ex vtraque plenitudine: } hoc, mea quidem sententia, non est reddere viam planam, dilucidam, ac ab omnibus tribulis, ac spinis liberam, vt ille in gratiam suorum auditorum, & iuniorum medicorum profitetur se esse facturum, sed eam inæqualem, tenebricosam, inuiam efficere. Adhuc. n. dubium relinquitur, quidnam de alteris morbis, qui non fiunt ex plenitudine, statuendū sit. Namq; vt interea cōcedamus morbos ex plenitudine potissimū venæ sectionem indicare, non tamen id certè sequitur indicare solos. Idē quoq; est loquendi modus perplexus, & implicatus. { Quales potissimū sunt febres synochę, immò vero omnes putridę in cor- » poribus plethoricis aduenientes, &c. } Quid de aliis febribus sine plenitu- » dine oriundis, quid de aliis morbis oportet decernere? { In hoc ordine re- » censentur etiam omnes tumores præter naturam à sanguinis copia proficiscen- » tes, &c. } De Erysipelate, & cæteris tumoribus quid deliberandum est? { Est » igitur cum Gal. concludendum, non solùm vbi adsit morbus grauis, sed etiam vbi futurum suspicamur, tempus esse detrahendi sanguinem. } Egregiè, ac verè, sed quid cū Aduersario conficiendū est? Si conclusio continetur in præmissis, vt

De Sang. Miss. c. 9.

logici loquuntur,aliud certè colligi non poteſt,quam magnitudinem morbi tum præſentis,tum imminentis ex vtraque plenitudine venæ ſectionem indicare. Ex quibus ſtudioſi facile poterunt intelligere, quid inter doctrinã, & mentem Gal. doctrinãq; & mentẽ Aduerſarij interſit:nec nõ iudiciũ ferre,vtri maior ſit adhibenda fides. Sed quæ reſtant perſequamur. { Atque hæc profectò vera cauſa eſt
" ob quã ſanguis mittitur imminẽte morbo, metus videlicet magnitudinis futuræ,
" qui metus ad agendum impellit. Perperamq; Menodotus in ſola ſyndrome ple-
" thorica ſeruari venæ ſectionẽ inquit. Quia ſcopi ſanguinis detrahendi nõ cõple-
" ctuntur in ſe primò,ac principaliter ſolam plenitudinem,ſed fientis(inquit Gal.)
" paſſionis ſuſpicionẽ. } Hiſce paucis verbis multi errores multaque abſurda mihi videntur cõtineri.Primum ſi morbi magnitudo eſt vera cauſa, quamobrẽ sãguis mittatur,quæ eſt cauſa inuẽta ab Hipp. ſuſcepta à Gal.vt altera cauſa plenitudo,vel motus humorũ,quæ eſt cauſa allata ab Aduerſario nõ ſit vera cauſa, fateamur neceſſe eſt. Deinde libenter de Aduerſario ſcire velim, quoſnam ille sãguinis detrahendi ſcopos intelligat,qui in ſe primò non cõplectuntur plenitudinẽ.Ac ſanè equidẽ neſcio quid poſſit reſpõdere.Namq;ex vna parte,ſi magnitudo morbi à ſanguinis plenitudine,aut motu procreati,verè, ac propriè ſanguinis detractionem indicat,quod proximè ſequẽti capite, immò vero hoc toto opere conatur demonſtrare, quomodo fieri poteſt, vt huiuſmodi ſcopus in ſe primo plenitudinem haud complectatur? Ex altera autem ſi intelligat ſcopos ab Hippocratis & Galeno propoſitos, magnitudinem morbi vel ſine vlla plenitudine, ætatẽ,ac vires,quod veriſſimile eſt,cũ ipſamet Galeni verba trãſcribat, quid magis inconſtanter,quid magis confuſè,quid magis abſurdè,quid magis ſibi ipſi,ac ſuæ doctrinæ contrariè,dici,aut excogitari potuit.

Sed illud quoque notatione,& admiratione dignum eſt, hunc hominem, qui aliis infidelitatis crimẽ ſolet exprobrare, ſinceramque fidem tantopere profiteri, tam frequenter Galeni ſententias falsò afferre, omuemque eorum legitimũ ſenſũ peruertere,ſicuti euenit in præſentia, cũ ſcribat ſcopos ſanguinis detrahendi non complecti in ſe primò, ac principaliter ſolam plenitudinem, ſed fientis paſſionis
De Sang. Miſſ. c. 9. ſuſpicionem.Verba autem Galeni ſunt huiuſmodi. Perperam Menodotus in ſola ſyndrome plethorica vocata venæ ſectionem obſeruari tradit. Contra enim in
" vniuerſum ſanguinis mittendi ſcopi plenitudinem in ſe primò haud comple-
" ctuntur;ſed ſuſpicionem eius, quod adhuc fit mali. Quantum autem hæc diffe-
" rant, ſcopos in ſe primò non complecti ſolam plenitudinem: & ſcopos in ſe primò nõ complecti plenitudinem, id verò puto vel cæco eſſe perſpicuum,& ſuperuacaneum vt pluribus exaggeretur.

Ante verò quàm me ex hoc capite expediam, quandam Aduerſarij ſententiam nequeo ſilentio præterire ſingulari notatione & obſeruatione digniſſimam. Ea verò eſt.Quantumuis plenitudo eſſet multa, niſi immineret ex ea periculũ vitæ,
" quod ſignificarunt veteres nomine magnitudinis futuræ,numquã ſanè ad ſãgui-
" nis miſſionem accederemus. } Nulla maior inter me, & Aduerſarium eſt con-
" trouerſia, quàm de ſcopo plenitudinis, quod vniuerſa diſputatione palã fiet:ille enim contendit mordicus illum pro miſſione ſanguinis eſſe cum primis neceſſarium;adeo vt ſine plenitudine re præſente, vel futura nunquam liceat ad huiuſmodi remedium accedere. Ego contrà conſtanter aſſeuero, plenitudinem nuſquam,& numquam venæ ſectionem indicare,niſi quatenus morbi magnitudinẽ, vel affe

vel afferat in præsentia, vel in posterum sit allatura. Quæ quidem doctrina est Galeni, eaque tam euidens, & certa, vt mea sententia, nullus homo prudens de ea ambigere possit, istud porrò ipsum Aduersarius quoque nunc euidentissime fatetur, & profitetur, quod maximè cupio lectorem bene memoria tenere, qui nunquam desinat mirari, qua fronte ille deinceps aduersus suam ipsius confessionem hanc ipsam rem audeat negare, & impugnare. Ac sanè si Aduersarius hanc sententiam perpetuò; & constanter tenuisset, fortè de cæteris controuersiis facilè inter nos potuisset conuenire.

AD CAPVT VI.

Collatio doctrinæ Hipp. & Aduersarij.

Aduersarius in præsentia propius accedit, suámque aperit opinionem, quæ in summa est { Magnitudinem morbi à sanguinis plenitudine, aut motu procreati, verè, ac propriè indicare ipsius sanguinis detractionem. } Antè verò quam nos quoque agamus cominus, id mihi libet semel præfari. Quoniam ille tam frequenter, & præter omnem modum, quàm facile quisque potest animaduertere, repetit plures huiusmodi rationes. Indicationes à rei natura sumi; pro illius varietate variari; à natura rei simplicis, indicationem simplicem, à natura rei compositæ, indicationem compositam exhauriri, auspicandum à primis indicationibus, atque hinc ad eas, quæ deinceps sunt, rursumque ab iis ad proximas transeundum, vsque ad remediorum inuentionem; plenitudinem missione sanguinis, cacochymiam purgatione; intemperiem sine materiæ alteratione, intemperiem cum materia vacuatione sanari; reuulsionem ad contraria, deriuationem ad proxima efficiendam esse; & aliàs id genus; quas ille theses, axiomata, principia, & fundamenta suæ disputationis appellat, quæ inquit rationi, principiis medicinæ, Galeni doctrinæ consentire: vt amicum huiusmodi anxietate, ac labore liberem, omnibus, & singulis apertè, palamque facio, fateor, ac profiteor, & si opus fuerit, publicas de hac re tabulas conficiam; me hac in parte, manibus, pedibusque, ac toto corpore in suam ipsius sententiam discedere, omniaque libenter suscipere, amplecti, probare, quæcunque de indicationibus ex Galeni sententia ab illo proferuntur.

Tametsi hic quoque multa sunt, quæ Galenicam doctrinam non sapiunt. Ex. gr. cum ille inquit, { Duplicem esse intemperiem, quarum vnam sine materia consistere, aliam verò cum materia: illi succurrere alterationem, huic autem vacuationem, quemadmodum docet Galenus in Arte Medica cap. 89. } Neque enim sententia vera est, neque fideliter adducta authoritas: siquidem falsum est intemperiei cum materia succurrere vacuationem, ad differentiam alterius, quæ alteratione sanatur: cum illa quoque, præter euacuationem, alterationis indigeat. Quod ipsa rei natura docet. Nec certè aliter sentit Galenus libro Art. Med. Qui in febribus ex putredine humorum, vacuandi, & alterandi indicationem constituit; qui in intemperie cum causa, inquit, prius causam, deinde intemperiem tollendam esse: intemperiem cum materia tolli vacuatione, certè quidem nunquam dixit, & iure optimo; propterea quia sicuti duplex est affectus, intemperies, & materia, ita duplex necessariò requiritur indicatio, & alterandi, & euacuandi. Sic alia non desunt eiusdem notæ. Sed aliud agimus in præsentia. Ac sanè si velim singula persequi, nun-

quam scribendi finem faciam. Cum igitur Aduersario omnia propemodum largè concedam,& donem,quæcunque illi placent, ipse quæso pariter æquo animo ferat,& intelligat,præter cæteros scopos,ex quibus indicationes eliciuntur,vnum,& quidem principem,& regium, διαφέροντα, morbi magnitudinem extare, ex quo indicatio missionis sanguinis, & purgationis suggeritur. Quòd si ille non potest huiusmodi scopum æquo animo ferre, & intelligere, imo vero statuit in illum mortales inimicitias exercere, istud agat,in eo versetur; potissimum verò ad ea respondeat,si potest,quæ de illo tam præclarè,tam perspicuè,tam magnificè ab Hippocrate,& Galeno tradita sunt.Sed ad rem. Quandoquidem tam certum est,quàm quod certissimum, & ab omnibus concessum, inter plurimos scopos,qui ab Hippocrate, & Galeno, in methodo medendi præclarissimè sunt instituti,vnum extare,qui suggeritur à morbi magnitudine; si quis Galenum interroget; à quonam ille primum fuerit inuentus; quisnam ille sit,quódque.& quales indicationes medicis afferat,ille ad hunc respondebit per hæc verba. Hippocratem sanè diligentiæ nomine admiror, cum in aliis omnibus, tum verò, quòd scopum,qui medico ad indicationem, non in vno, alteróve, sed prorsus omni morbo sit spectandus, non omiserit.Est porrò is,qui ab affectus magnitudine sumitur.Et rursum. Nunc illud docere volo,tum ipsam morbi,siue vim, siue magnitudinem appellare velis, pro indicatrice quadam sanguinis detrahendi, vel purgationis adhibendæ statuendum esse.Tum verò Hippocrat.omnium primum,quos nouimus hác indicationẽ adinuenisse Hæc Galenus.Ex quibus mihi quidem constat idémque puto constare omnibus,quicumque sanæ mẽtis,& rationis sunt participes;Hippocratem omniũ primum huiusmodi scopi authorem,& inuẽtorem fuisse.Hunc scopum non modò in vno,aut altero,sed prorsus omni morbo esse animaduertẽdum.Hunc scopum non solum detrahendi sanguinis,sed etiam adhibendæ purgationis indicationẽ afferre.

4. Met.ca 6.

At verò si quis Aduersarium interroget,ille ad hunc modum respondebit.〈 Quæstio est,an indicatio de mittendo sanguine sumatur à magnitudine morbi generatim,an autem speciatim considerata: quod est,an morbus magnus, qua ratione est magnus,circumscripta omni alia differentia, sed solum in communi consideratus; an autem aliquis morbus determinatæ magnitudinis, & conditionis generosum hoc indicet remedium. Recentiores putant ab omni morbo magno absolutè petendam esse hanc indicationem.Ego verò puto morbũ magnum determinatæ speciei hanc habere facultatem. Voco determinatæ speciei morbum indicantem sectionem venæ eum duntaxat, qui vel à plenitudine sanguinis, vel ab eiusdem fluxione, vel ab vtroque, aut fit, aut factus est,aut imminet.Omnem prorsus alium, quantumuis magnum excludo morbum.Et rursum. Quemadmodum morbus generatim remedium,atque sui ablationem indicat,sic paruum morbum,ac magnum paruum,magnúmque pro sui natura insinuare dicimus remedium. 〉 Sic aliæ passim huiusmodi occurrunt sententiæ tam frequenter repetitæ,vt supervacaneum sit pluribus referendis tempus perdere. Ex quibus mihi quidem constat;idémque puto constare omnibus de sententia Aduersarij; magnitudinem morbi non aliud, quam magnum præsidium indicare: hanc propriam legitimamque esse indicationem,quam natura morbi de se profert; vt aliam nullam possis inuenire: speciatim verò missionem sanguinis,ac purgationem minime ex morbi magnitudine, sed ex copia, qualitate, & motione humorum indicari.

Lib. 1.diff. cap.3.

Cæterùm, etsi equidem puto esse neminem, qui non ex hac simplici paucorum verborum

verborum lectione,& cõparatione facile,& apertè intelligat, quantum responsio Aduersarij sit aliena à doctrina Hipp. & Galeni, immò verò quãtũ egregiam eorum medendi methodum peruertat,& corrumpat, tamen mihi libet illius rationes audire, totamque hanc rem accuratius examinare. Illud autẽ primũ notatione & admiratione dignũ videtur. Aduersarium disputantem aduersus illũ, qui vniuersè loquitur de omnibus morbis, siue materialibus, siue immaterialibus, statuere de morbis duntaxat materialibus sibi agendum esse: quã certè disputãdi rationẽ planè absurdã, nescio quis illum docuerit. Sed ipsum loquentem audiamus. {Primum (ille inquit) doceo, nouatores omnino subuertere methodum à Galeno institutam, cum ita inquit, libro de Sang. Miss. principio. Qui de missione sãguinis speculantur, vnum sibi, primumque proponunt, vt quæ corporis affectiones vacuatione indigeant, considerent. Ac deinde alterum, quænam ea, quæ sãguinis fit detractione. Tertiò qui innoxiè hanc ferre vacuationem possint. Hæc Galenus, quæ si vera sunt, duo nobis de hoc argumento &c.} Egregia consequentia Equidem libenter de Aduersario quæsierim, quo argumentandi genere, qua forma hæc deducat; Nisi enim credat cum mulierculis se disputare, nescio qua ratione adductus sit, vt speret hæc sibi impunè efferri potuisse. Qui de venæ sectione speculantur, vnum sibi primum &c. ergò sanguinis missio non indicatur à morbo magno, quatenus magnus. Quæso quid prohibet, quominus ego pariter deducam qui de venæ sectione speculantur, primum inquirunt &c. ergo indicatio sectionis venæ sumitur à morbo magno, vt magnus est? Quid illius consequentiæ magis, quàm nostræ potest fauere? De qua re posterius in tractatione de scopis opportuniore loco verba faciemus.

Aduersarius porrò ad suam veterem cantilenam rediens indicationis ex rei natura, inquit, magnos morbos sine materia, ex. gr. magnam intẽperiem sola alteratione curari: cum nemo sit tam obtuso ingenio, ac in artis operibus tã parum exercitatus, qui in simplici intemperie cerebri, cordis, iecoris: audeat sanguinem mittere. Ego vero vnico verbo ad hoc dupliciter respondeo. Primum, neminem esse tam obtuso ingenio, atque in artis operibus tam parum exercitatum, qui curandis magnis intemperaturis cerebri, cordis, hepatis non frequentissimè sanguinis missionem adhibeat. Quod quidẽ vsque adeò tritum est, Platonisque, Galeni, & omnium rationaliũ medicorum testimonio confirmatum, qui docent sine generali totius corporis prouidentia, numquam ad singularis membri sanationem accedendum esse, vt mirum sit, quomodo ille audeat affirmare, nullum magis detestandam,& humano generi perniciosiorem opinionem posse inueniri; quàm in huiusmodi morbis sanguinem mittere. Fingamus Socratem insigni calida iecoris intemperie laborantem, vt aliquod insigne præsidium, ex. gr. potionẽ, ac balneum aquæ Calderianæ oporteat deuenire; an quis est tam obtuso ingenio, tam parum in operibus artis exercitatus, tam sanguisugus, qui ante omnia nolit Socrati sanguinem mittere? Secundo autem respondeo, nisi liceat sanguinem mittere, id alia nulla ratione fieri posse, quàm quòd vires eiusmodi remedium nequeant perferre. Id quod nobis in præsentia satis sit innuisse, qui posterius accuratè, & diffusè istud ipsum sumus demostraturi,& confirmaturi.

Quid verò, cum Aduersarius addit; (iam dogma illud à Galeno, dũ contra Erisistrateos disputaret, non semel reprobatũ, quòd scilicet in õnibus febribus detestãda est venæ sectio, reuiuiscit ex peruerso horũ dogmate &c.) Quid verò inquã,

hæc ſibi volunt?Ille reprehendit aduerſarios,quòd in omni intemperie,in omni febre non vereantur venam incidere,& ait reuiuiſcere dogma Eraſiſtrateorum,detestandam eſſe in omnibus febribus venæ ſectionem. Cõſecutio,& ſententia inepta ac planè deteſtanda:ſiquidem tantum abeſt,vt aduerſatij teneant, ſectionem venæ in omni febre eſſe deteſtandam,vt potius contendant illam eſſe amplectendam, ſi modo per vires,& ætatem id liceat.Sed neſcio quomodo noſtri inſtituti ferè oblitus mihi videor curioſius ſingula conquirere, & perſequi.Itaque, vt modum aliquem,& finem orationi noſtræ faciamus,nobis ſtatutum eſt cætera omnia ſilentio prætetire, quæcumque hoc loco ab Aduerſario dicuntur de ſanguinis miſſione in febribus: de variis ſpeciebus plenitudinis, cacochymiæ: de morbis,qui ex vtriuſque proueniunt, & alia quædam huius argumenti, de quibus poſterius differendum eſt. Ac ſanè cum peculiares Diſputationes fuerint ab illo inſtitutæ, Octaua de miſſione ſanguinis in febribus putridis generaliter, Nona de miſſione ſanguinis in febribus putridis ſpeciatim, Decima de miſſione ſanguinis in febre diaria ex obſtructione genita à craſſis,viciidiſque humoribus, Poſtrema de miſſione ſanguinis in cacochymia; equidem neſcio,quamobrem ille voluerit in præſentia hæc interponere, quæ ſunt extra rem de qua agitur; & de quibus ex propoſito aliàs fuerat longiſſimè diſputaturus: niſi fortè ille propoſitum habet,hac ratione grandia conficere commentaria, ac ſibi inſignem laudem, atque exiſtimationem apud homines comparare.

2. Rat. Vict. tex.x. & xj. Itaque prætermiſſis rebus omnibus, quæcumque hoc longiſſimo capite continentur, vnicus videretur ſupereſſe locus Hippocratis, & Galeni,de pleuritude,in quo Aduerſarius mirum in modum ſibi placet,triumphat,& gaudet.Ille verò duas præcipuas aduerſus nos continet obiectas rationes: alteram quòd de eorum ſententia in pleuritide dolore occupante partes ſuperiores thoracis, ſectio venæ; dolore autem deſcendente ad hypochondria purgatio conueniat.Ex quo ille colligit, non perpetuò in morbo magno,conſtantibus viribus venam eſſe incidendam;cum certum ſit vtrobique,dolore tam aſcendente, quàm deſcendente morbum eſſe magnum,ac vires conſtare. Altera autem ratione arguimur, quòd auſi ſimus affirmare,in pleuritide dolore deſcendente ad partes infernas humores turgere.Cæterum, *Diſput. 3.* quatenus ad priorem pertinet, cum Aduerſarius peculiarem deinceps diſputationem ſit inſtituturus: an morbus magnus vnà cum virium robore,exceptis ob oratione pueris, venæ ſectionem verè indicet, vt ne cum illo cogamur millies eadem repetere, nobis liceat hanc quoque obiectam rationem ad eum principem, & accommodatiorem locum referre.De altera autem ratione,quæ turgentes ſpectat humores, de qua fortè poſterius nonnihil dicemus, quoniam ſi velimus in præſentia difficilis eiuſmodi loci interpretationem tractare, cogeremur longiſſimam diſputationem conficere, quæ à noſtro principali inſtituto foret prorſus aliena, illud vnum mihi liceat dixiſſe: me aliàs diffusè hoc ipſum argumentum tractaſſe, hac tamen præfatione,vt de re maximè ardua,ac difficili nihil certi voluerim aſſeuerare, ſed tantum noſtras cogitationes in medium proferre, ac doctiorum iudicio *Diſput. de purg. prin. morborum,* ſubiicere. Quæ quidem ſi conferantur cum iis,quæ ab Aduerſario ſcripta ſunt,tum hoc,tum maximè alio loco,cuius ille meminit,facile,vt ſpero, vnuſquiſque poterit intelligere, vter noſtrum magis ad veritatem, Hippocratiſque, & Galeni doctrinam locutus fuerit: etſi ille aperta fronte à Galeno deſciſcere non eſt veritus. Itaque ad alia progrediamur.

AD

AD CAPVT VII. VIII. IX. X.

Loci Gal. & Auic. de sanguinis vitio. Aduersarij inconstantia.

EQuidem cogor id repetere; me in disputando cum Aduersario, nullum maiorem laborem sustinere, quàm circa ordinem, & modum disputationis. Quandoquidem ille perpetua ferè oratione omnia repetit, nec quicquam suis locis opportunè disponit. Id quod iis quatuor capitibus egregiè facit: in quibus non aliud ferè agit, quàm de missione sanguinis in cacochymia quæ certe omnia ad peculiaré Disputationem, quàm diximus postremò fuisse institutam, referenda videbantur. Itaque nos statuimus vniuersum huiusmodi argumentum ad eum locum reseruare; & in præsentia nonnullos duntaxat aduersarios locos, in primis verò quasdam Galeni interpretationes, nostro more, breuiter animaduertere, quæ certè prætermitti nec possunt, nec debent debent. Quam quidem nostram dilationem ille quæso patienti animo ferat, ac certò sciat, nos nihil prorsus esse prætermissuros, quod aliquod momentum habere videatur: quod vel nunc vel posterius non diligenter examinemus. 9 *Meth.c.11.*

Primus itaque occurrit locus Galeni, de quo Aduersarius sic scribit. { Illius verba hic afferenda sunt, quæ, vt referunt ij, quibus cum disputamus, hoc modo habet. Quoniam venæ sectio sanguinis vacatio est, & vtilis naturæ est sanguis, oportet sanè rectè ipsam administrare, inutilem naturæ vacuando. Fit autem sanguis naturæ inutilis bifariam; vel cum propriam exactè non seruat qualitatem; vel cum nimis crescit multitudine: ac in iis quidem missio sanguinis vtilis est, &c. Hæc ille 7. cap. 8. autem grauissimè nos accusat, per hæc verba. } Quia verò explanãda sunt Galeni verba, præstat pro thesi disputationis nostræ, ea hic adscribere omniũ Græcorum codicum fide confirmata, longè secus, quam ab illis proponatur. Series igitur verborum Gal. sic habet. Memineris vero mihi ad ea, quæ dicenda sunt, quorum causa venæ sectio petitur: nam quoniam hæc sanguinis vacuandi causa adhibetur, sanguis autem vtilis naturæ est, vtique probè hanc administrari conueniet: vt quod inutile naturæ sit, emittat. Fit autem sanguis naturæ inutilis bifariam, vel cum propriam qualitaté ad vnguem non seruat, nec amplius nutrire, sicuti prius, cum vtilis esset, potest: vel ita multitudine creuit, vt aut vires premat, aut tum venas, tum arterias vel distendat, vel findat, vel obstruat. Ac in iis quidé missio sanguinis vtilis est, ceu vacantium præsidiorũ vna: in aliis ceu quod humorũ vehementioré impetum ad diuersam partem reuocet, vel per propinqua deriuet. } Hæc ille. Capite demum 9. multiplici accusatióe nos onerat. { Primò loco (inquit) illud approbare nó possum, quòd hanc Galeni sententiam, tanti alioquin momenti quanti ferè non est alia, non afferant in medium, eadem serie, ac ordine, quo disposita ab illlo fuerunt; } Præpostera Grammatica: etenim, nisi hic quoque imposuit mihi Grammatica mea, equidem putarem legendum, disposita fuit, vel fuerat; neque vnquam plutali, pro singulari abutar. { Multa prætermittétes, quæ alioquin manifestè illorũ opinioné arguunt: ac in primis omittunt causam, ob quã venæ sectio exerceretur: quæ causa est, vt sanguis vacuetur. Secundò displicent, quod hæc prætermittunt verba: nec amplius nutrire, sicuti prius, cum vtilis esset, potest. Tertiò prætermittunt etiam multa, vbi de speciebus multitudinis agit Galenus. Postremò admiror,

cum hæc ipsa Galeni verba transcribere noluerint, hac serie: ceu vacuātium præsidiorum vna: in aliis ceu quod humorum vehementiorem impetum ad diuersam partem euocet, vel per propinqua deriuet.} Terribiles accusationes: ad quas quis tota mente, atque omnibus artubus non contremiscat? Equidem cum hæc primùm legebam, putaui me insigne aliquod flagitium commisisse. Sed protinus & mente, & toto corpore mihi visus sum refici, & recreari; quòd huiusmodi accusationes reuera magis ad Aduersarium, quàm ad me ipsum pertinerent. Disputabam aduersus fautores Empiricorum, atque eorum decantatum scopum plenitudinis; qui inter cæteras hanc rationem afferebant; quòd, tametsi sanguinis nulla plenitudine, sed vna praua qualitate negocium faciat, liceat aliquando venam incidere, dummodo alij scopi non desint. Ad quam confirmandam allatus est Galeni locus, quem satis habui ob eam tantummodo rem afferre, vt demonstrarem sine plenitudine sanguinis, atque in vno humorum vitio venæ sectionem conuenire; cætera prætermittens, quod semper facere soleo, quæcumque à principali instituto sunt aliena. Quocirca præter omnem rem, forteque omnem rationem Aduersario placuit de eo nos arguere, quòd multa à nobis fuerint prætermissa de speciebus multitudinis, de vacuatione, reuulsione, deriuatione, & alia id genus, quæ planè ad rem, quam tunc agebam, nihil faciunt. Quoniam verò ille queritur, ac nobis exprobrat, quod verborum Galeni series longe secus, quam ab illo fuerit disposita, contra omnium Græcorum codicum fidem à nobis allata fuerit: Age experiamur istud quoque, quantam veritatem obtineat: Aduersarius non sine emphasi omnium Græcorum codicum fidem commendat. Ego verò fateor nō alios Grecos codices, quàm Aldinum, & Basiliensem me hactenus videre potuisse. Itaque verba vtriusque hac in parte consentientia hæc sunt. Μέμνησο δέ μοι πρὸς τὰ μέλλοντα καὶ τοὺς τῆς φλεβοτομίας σκοπούς. ἐπειδὴ γὰρ αἵματός ἐστι κένωσις ἡ φλεβοτομία, καὶ χρηστὸν τῇ φύσει τὸ αἷμα, χρὴ δήπου καλῶς αὐτὴν γίγνεσθαι τὸ ἄχρηστον τῇ φύσει κενοῦσαν. ἄχρηστον δὲ γίγνεται τῇ φύσει τὸ αἷμα διττῶς. ἢ τὸ μὴ φυλάττειν ἀκριβῶς τὴν ἑαυτοῦ ποιότητα μηδὲ τρέφειν ἔτι δυνάμενον ὡς πρόσθεν χρηστὸν, ἢ τὸ πλῆθος τοσοῦτον γενόμενον, ὡς ἤτοι βαρύνειν τὴν δύναμιν ἢ τείνειν ἢ ῥήσσειν ἢ ἐμφράττειν τάς τε ἀρτηρίας καὶ τὰς φλέβας. ἐν τούτοις μὲν ἡ φλεβοτομία χρήσιμος, ὡς ἕν τι καὶ αὐτὴ τῶν κενωτικῶν βοηθημάτων. ἐν ἑτέροις δ' ὡς ἀντισπαστικὸν, ἢ παροχετευτικὸν, ὅταν ὁρμὴν χυμῶν σφοδροτέραν ἤτοι γε εἰς τοὐναντίον ἀντισπάσωμεν δι' αὐτῆς, ἢ παροχετεύσωμεν εἰς τὰ πλάγια. Quæ quidem ferè ad verbum Latinè versa, & expressa, ita sonant. Memineris vero mihi ad ea, quæ dicenda sunt, & ipsorum venæ secandæ scoporum. Cum. n. sectio venæ sanguinis sit vacuatio, & vtilis naturæ sanguinis sit, planè oportet eam rectè fieri, quæ illum, qui naturæ inutilis est, euacuet. Inutilis verò fit naturæ sanguis bifariam, vel quòd suam ipsius qualitatem exquisitè non seruat, nec nutrire amplius potest, vti prius, cum vtilis erat: vel quòd multitudine tantus euasit, vt vel grauet facultatem, vel tendat, aut rumpat, aut obstruat arterias, ac venas. In his quidem venæ sectio vtilis est, tanquam vnum ipsa quoque ex iis remediis, quæ vacuāt: in aliis verò tanquam reuulsorium, aut deriuatorium: quando vehementiorem succorum impetum per eam, aut ad contraria reuulsuri sumus, aut ad latera deriuaturi, &c. Verum ad Aduersarium redeo.

Equidem credidi aliquando hunc hominem Græcè scire, quem videbam sæpe in sua scripta, κατὰ τὸ ἔγχυμα, πρὸς δύναμιν, & alias id genus Græcas voces inserere; Græcorum codicum fidem appellare, Latinorúmque interpretum nonnumquam se correctorem, & censorem profiteri. Sed in his libris, cum

alias,

aliàs,tum maximè hoc loco mihi videor apertè comprehendiſſe,cum literas Græcas ne primoribus quidem labris attigiſſe. Quod eruditus quidam vir,cui haſce diſputationes corrigendas tradidit,ſatis, vt audio, confirmat:qui vni,& alteri illius amico teſtatus eſt,præter innumerabiles ſolœciſmos,& barbariſmos,quibus vniuerſa Latina ſcriptura ſcatet, ne vnum quidem verbum Græcum benè diſpoſitum ſe potuiſſe reperire. Vtcumque autem hæc ſe res habeat,ego quidem certè non verebor affirmare, ſi Aduerſarius potuiſſet, aut voluiſſet Galenum hoc loco Græcè loquentem cõſulere,& audire,illum minimè tot accuſationibus nos fuiſſe oneraturum, atque illa in primis, quam putat omnium grauiſſimam, ac mirum in modum exaggerat,quòd omiſerimus cauſam, ob quam venæ ſectio exercetur, vt nimirum ſanguis vacuetur;qùam ſententiam tanquam axioma,& Achillis clypeum nobis obiicit: cum ille iam poſſit, ſi modo velit, intelligere Galenum de huiuſmodi cauſa nullam planè mentionem feciſſe. Verum de hoc primo loco ſatis. Hoc eodem capite hæc ſcripta ſunt. { Cauſa,propter quam ſuſpecta eſt vacuatio per ſanguinis miſſionem,vbi ſunt humores corrupti, eſt, quòd virtus ipſa non fert plerúmque eiuſcemodi vacuationem. } Quæ quidem non dubito, quin ſcripta ſint ad Galeni mentem, & veritatem. Re etenim vera quotieſcumque humores frigidiores,calidiores,crudiores,putridi, vel alio vitio male affecti, ſunt impedimento quominus ſanguis poſſit detrahi, id alia nulla ratione fieri poteſt, quàm quòd vires nequeunt remedium perferre. Quod aliàs diffusè, ac firmiter ſumus demonſtraturi.Nihilominus hic quoque locus notatione eſt dignus,quòd Aduerſarius poſterius nõ ſemel hanc ipſam ſententiã ſit oppugnaturus. De alteratione ſanguinis, atque illius inutilitate ad nutriendum hominem, hæc habentur. { Sanguinem amittere propriam qualitatem bifariam contingit:vel cum in primis qualitatibus mutationem ſuſcepit,caliditate,frigiditate,humore,ſiccitate, aut in compoſitis ex his,aut etiam cum ſecundæ qualitates,vt tenuitas,craſſities, lentor,in eo inferuntur præter naturæ inſtitutum, conſeruata tamen natura, & forma ſanguinis;vel contingit eiuſcemodi tranſmutatio in qualitatibus,vt ſimul in ſubſtantia ſanguinis,& in propria illius forma:quam & ſpeciem,& qualitatem appellare conſueuerunt antiquiores. Galenus hic non intelligit priorem mutationem ſanguinis, quæ propriè alteratio eſt, quia ſanguis eò modo affectus nutrire quidem poteſt:agit autem de mutatione, qua munus nutritionis impeditur: certúmque exiſtit ſanguinem nutrire non poſſe, cum in ſua ſubſtantia mutatus eſt:ac idcirco dicit,nec amplius nutrire,ſicuti prius,cum vtilis eſſet poteſt. } Hæc Aduerſarius,quæ quidem mihi videntur tot,& tantos errores,tot,& tanta prodigia continere, vt ſi quis ſigillatim velit ea perſequi, longiſſimam diſputationem faciat, neceſſe ſit. Nobis itaque liceat nonnullos floſculos delibare. Galenus docet ſanguinem dupliciter naturæ inutilem reddi,vel cum ſuam ipſius qualitatem exquiſitè non ſeruat,nec nutrire amplius poteſt,ſicuti prius, cũ vtilis fuerat; vel quod multitudine, &c.Aduerſarius docet,ſanguinem primo modo propriam qualitatem amittere bifariam;vel ſecundùm vnam, aut alteram primam qualitatem,caliditatem,frigiditatẽ,&c. ſimplicem,aut compoſitam;vel ſecundùm vnam, aut alteram ſecundam qualitatem,tenuitatem,craſſitiem,&c.vel quòd ſimul cum qualitatibus ſubſtantia quoque, & forma ſanguinis tranſmutetur. Ex quibus inquit Gal.in præſentia non intelligere priorem mutationem ſecundùm qualitates,quòd huiuſmodi ſanguis poſſit nutrire, ſed poſteriorem ſecundũ ſubſtãtiam, & formam,

& formam, qua munus nutritionis impeditur. Miserum Galenum, qui sua perspicua, & Asiatica oratione, quam plerique illi exprobrant, nunquam potest tam apertè & integrè aliquid effari, quin Aduersarius aliquid præterea, atque adeo multum velit addere, atque afferre de suo. Galenus de vna simplici, ac sola sanguinis alteratione verba facit; cum sanguis (inquit) suam ipsius qualitatem exquisitè non seruat. Aduersarius primum istud negat; deinde sanguinis transmutationem secundùm substantiam, & formam adiungit, cuius Galenus non meminit. Sed obsecro te, an sanguis vna, vel altera, prima, aut secunda qualitate alteratus, potest, non dixerim nutrire, vt loquitur Aduersarius, sed nutrire, sicuti prius, cum vtilis esset, vt loquitur Galenus? Equidem neminem puto esse tam rerum omnium inscium, & communi sensu naturæ carentem, qui non libenter fateatur, sanguinem, vel calidiorem, vel frigidiorem, vel tenuiorem, vel crassiorem redditum, quàm naturæ instituto conueniat, aut non posse, aut certè non æquè bene posse hominem nutrire; sicuti prius nutriebat, cum secundùm naturam, & vtilis fuerat. Galenus certè ad conseruandam sanitatem hominis maximè cupiebat humores esse neque lentos, neque crassos, neque aquosos, neque plurimos, neque vehementer calidos, aut frigidos, &c. Ex quo certius nihil est, quàm huiusmodi humores vel solis qualitatibus à natura degenerantes esse improbos, neque hominem posse nutrire, illiúsque sanitatem conseruare, sicuti naturales, & nutriunt, & conseruant. Sed quid laboro amplius? Quid apud medicos magis tritum, quid magis experientia confirmatum, quàm humores nimium calidos, frigidos, tenues, crassos multorum, & quidem grauissimorum morborum præcipuam causam extare? Vt certè mirum sit, quomodò Aduersarius in tam absurdam, à Galeni mente, & rei natura abhorrentem opinionem deuenerit. Præterea libenter quæsierim de Aduersario, quidnam ille per naturam, substantiam, & formam sanguinis intelligat; quæ tria nomina (ni fallor) ac fortè alia id genus, Galeno vnum ferè, atque idem significant: De qua quidem re, cum multa ex philosophis, & medicis, præcipuè verò Arist. & Gal. dici possint, nunc illud vnum mihi liceat dixisse: naturam, substantiam, & formam sanguinis, singularum partium, & corporis vniuersi in Galenica disciplina, vel esse temperamentum, vel certè, in temperamento essentiam obtinere: quod sine labore pluribus confirmare possem, si id quàm facilè, tam foret necessarium. Itaque vnicum Galeni locum, instar omnium, mihi sufficit attulisse.

Art. Med. c. 99.

De plac. cap.

In opere (ille inquit) de elementis secundum Hippocratem demonstraui, substantiam generationi, interneciónique obnoxiam, per totam ipsam pro quatuor qualitatibus alterari, humiditate, & siccitate, caliditate, & frigiditate: corporisque cuiuslibet propriam substantiam in tali quadam esse temperie. Ex quo facile est intelligere, quanta cõnexione, primæ qualitates, naturáque, & forma hominis sint inter se coniunctæ, vt vix, aut ne vix quidem diuelli, & distrahi possint. Aduersarius de reuulsione, & deriuatione, positis nonnullis Galeni verbis, sic scribit. { Quibus verbis docet, cur conueniat aliquando venam incidere ratione reuulsionis. Causa autem est, vt vehementiorem impetum sanguinis ad contrariam partem attrahamus, vel per propinquas deriuemus: duplex enim species reuulsionis est, quarum vna dicitur reuulsio absoluto quodam nomine, quæ fit in parte longinqua, alia localis appellata à Palladio, & Alexandrino, explanatoribus libri Epidemiorum; à nobis Galeni imitatione dicitur deriuatio: vtraque indicatur à parti

particula affecta motu sanguinis.} Hæc quoque noua, & à Galeni doctrina aliena videntur mihi: tantum enim abest, vt deriuatio propter eam causam sit instituta, vt vehementiorem impetum sanguinis per propinquas partes deriuemus, aut illa indicetur à particula affecta motu sanguinis, vt potius ad humores iam fluxos, & in parte firmatos sit cum primis accommodata. Id quod vel ipsum nomen manifestè declarat. Nam sicuti reuulsio, quæ Græcis ἀντίσπασις dicitur, ad partes fit contrarias, & longissimè à parte affecta distantes; ita deriuatio Græcis παροχέτευσις, per partes propinquas, & ad latera perficitur, ducta similitudine ab iis, qui ex flumine per proximos canales, & riuos aquam deducunt. Etenim παροχετεύω, à simplici ὀχετεύω dicitur, quod est, ὀχετοὺς, i. canales, & riuos duco; παροχετεύω, iuxtà per alios canales duco, per proxima deriuo; vnde παροχέτευσις, deriuatio. Quod præclarè explicat meus Fabius Pacius in suis grauissimis, & eruditissimis Comment. in libros Galeni Methodi Medendi, quæ hoc primum tempore, dum hæc scriberem, in lucem prodierunt. Deriuationem porrò longè magis ad humores fluxos, & in parte aliqua firmatos, quàm ad fluentes, instabilésque pertinere, Galenus frequenter, sed loco singulari nos docet apertissimè; qui scribit ad hunc modum. Si etiamnum fluxio valenter irruat, reuellere ad contraria studebimus: at si iam fluxio restitit, atque in membro inhæsit, deriuare per vicina magis expedit. Sed propero ad finem. Postremo capite Aduersarius contendens, Galenum docentem sanguinem quandóque esse mittendum sine plenitudine, semper de sectione venæ locutum esse, vt de præsidio reuulsiuo, hæc scribit. { Reuulsio potissimum instituitur, vel cum incipit morbus, vel cum suspicio est ne incipiat: quod animaduertens Galenus in libro de Venæ sectione capite nono dicebat. Rectè ergò admonemur in iis, quæ adiecta sunt libro de Ratione Victus acutorum, sanguinem mittere, si magnus sit morbus, & æger florenti sit ætate, robúrque adsit. Perperámque Menodotus in sola syndrome plethorica seruari venæ sectionem inquit. Contra enim prorsus sanguinis mittēdi scopi primum in se plenitudinem non comprehendunt, sed fientis passionis suspicionem. } Quæ quidem verba tantum mihi videntur abesse, vt id confirment, quod ille probandum susceperat, vt omne illius consilium destruant. Etenim si Hippo. rectè docet sanguinem mittendum, vbicumque morbus fuerit magnus, &c. Si perperam Menodotus inquit in sola syndrome plethorica venæ sectionem seruari. Si scopi mittendi sanguinis in se primum plenitudinem non comprehendunt, nisi quatenus illa morbi magnitudinem potest efficere. Si deinum nulla hic reuulsionis fit mentio; quid Aduersarius quæso hinc potest colligere, vt probet sectionem venæ sine plenitudine sanguinis perpetuò reuulsiuum esse remedium? Altera autem ex parte, sicuti hæc ipsa verba Aduersario nihil fauent, fortè etiam præter rem sunt adducta, ita mihi libet in illis acquiescere, & cum illis huic capiti finem imponere: quippè quæ vel sola, si rectè intelligántur, & perpendantur, mea quidem sententia, facile possunt omnem de hac re controuersiam dirimere.

4. Meth. Med. c. 6.

Ex capite nono, præter ea, quæ iam notata sunt, mihi libet vnicum locum, sed egregium, & magna notatione dignum seligere, ille verò est Hippo. & Gal. de quo Aduersarius scribit ad hunc modum. { Postremò difficultatem faciunt magnam, tum Hippo. tum Gal. verba; qui dicebat. Sunt quibus sanguinem auferre conuenit opportunè in talibus: in aliis verò, quemadmodum in his non conuenit. Prohibitio à sputo sanguineo, à bile, ab anni tempore, à pleuritide. Galenus in

commen

„ commentario. Expedit aliquibus ex iis sanguinem detrahere, quibus videlicet
„ copiosior est, nondum effatu dignam mutationem in alium succũ effecit: minimè
„ verò auferre, quibus iam mutatus est, præeunte eo, qui à viribus est, scopo, licet id
„ omittatur aliquando in sermonibus &c. Hæc si vera sunt (ille inquit) iam manife-
„ stissimã fidẽ faciunt, humore ita mutato, vt amplius nutrire non possit, vt prius,
„ insignem adeo factam; à natura propria mutationem in alium humorẽ, vt omni-
„ no venæ sectione nõ indigeat. Et iterum. Cum Gal. eo capite vndecimo noni de
„ Methodo Medendi, mutationis à propia natura sanguinis mentionem fecisset, &
„ secundũ nostrã explanationẽ huic affectui nõ cõueniat venæ sectio &c.} Hæc si vera sunt (inquiet quispiam) iam manifestissimam fidẽ faciunt, hæc nulla ratione posse cum iis cohærere, & conuenire, quæ proximo superiore capite Aduersarius docet, qui exponens sententiam Gal. de duplici inutilitate sanguinis, in qua liceat venam incidere, affirmat illũ intelligere non de alteratione sãguinis, secundum primas, aut secundas qualitates, sed mutatione secũdum propriã illius substantiam, & formam, sicuti diximus. Hic autem non veretur asseuerare; illi affectui, in quo sanguis à propria natura mutatus est, venæ sectionem non conuenire. Quam consententia istæc sint, ipse viderit, Secundò diceret quispiã, quod
„ Gal. sententia 6. Epid. sect. 3. com 45. non est intelligenda, nisi propter vires im-
„ becillas, quæ semper adsunt cum humorum corruptela, atque ob has ipsas non
„ conuenire venæ sectionem; quod facilè confirmari posset ex verbis Gal. qui di-
„ cit, Præeunte eò, qui à viribus est, scopo; quæ verba indicãt ob viriũ imbecillita-
„ tẽ non esse tutũ venam incidere: hanc explanationẽ ad hũc locum scio viris qui-
„ busdam nostræ ætatis eruditis non mediocriter satisfacere}.

Nonne, lector, memoria tenes, nos paulò supra te monuisse, Aduersarium suam ipsius sententiam fuisse oppugnaturum; causam propter quam suspecta est vacuatio per sanguinis missionem, vbi sunt humores corrupti, esse, quòd virtus ipsa non bene fert huiusmodi vacuationem; Hic vnus locus est, in quo ille à se ipso dissentiens, aliam nescio quam causam comminiscitur, propter quam in corruptela humorum non licet sanguinem mittere.

Quoniam verò Galeni verba sunt nimis aperta, & omni luce clariora, quæ docent, quibus sanguis insigniter mutatus est, propter vnam virium rationem sectionem venæ haud conuenire, quæso illius responsionem audias, quæ talis est.
„ {Galeni verba in eo commentario 45. quæ habent; præeunte eo, qui à viribus
„ est scopo, intelliguntur de executione remedij, quandoquidem in inuentione
„ illius primas partes habet morbus, vt constat, & Galenus etiam eodem loco in-
„ nuere videtur: in executione autem contrario modo sese res habet; quia vi-
„ rium consideratio præcedit, maximè vbi remedio vacante, ac vires dissol-
„ uente vtendum.} Quid autem hæc responsio, & verba sibi velint, equidem
„ fateor me hactenus comprehendere non potuisse, etsi diu multumque sum in
„ eorum studio, & consideratione versatus: immò verò arbitror neminem, fortè neque ipsummet Aduersarium, tam reconditum eorum sensum, & tam tenebrosa verba intelligere. Id quod spero vnumquemque facilè nobiscum esse confessurum, quicumque in hoc sphyngis ænigmate dissoluendo sui ingenij vires voluerit experiri. Mihi venit in mentem, quod memini aliquando me apud Galenum legisse. Eorum, qui nihil docent duplex esse institutum: quosdam ad proprietatem, quæ exprimi nequeat, confugere; alios nomina quidem proferre, tamen.

3. Præf. ex puls. c. 5.

ferre, tamen nec quæ significant, obseruare, nec quàm illis significationem attribuant interpretari. Quod quidem præcipuum sophistarum est institutum, qui aliter nesciunt, & nequeunt sibi ipsis aliquod nomen, atque ornamentũ cõparare.

Capite decimo explicantur verba Auicennæ. His omnibus, vel propter sanguinis exuperantiam, vel eius vitium, vel vtrumque sanguis detrahitur. In quorum quidem explicatione mihi liceat parumper versari, ac nonnulla breuiter animaduertere, ex quibus studiosi facile intelligent, Aduersarium nihilominus Auicennæ, quàm Gal. sententias, & doctrinam miserãdum in modum corrũpere, & deprauare. { Ex quib. verbis (ille inquit) omnino cõficiunt venę sectionem non semper indicari à sanguinis multitudine, aut motu, sed aliquando à vitio ipsius hanc indicationem suggeri, &c. Hunc locum præstantissimi quidam nostræ ætaris medici aliquando considerantes, sententiam eius auctoris non omnino approbarunt: ego verò aliquid me habere profiteor, quod non modo probabiliter, sed etiam verè dici posse putem. } Magnus Aduersarij animus; cui vtinam vires ausibus sint pares. Responsio est huiusmodi. { Nomine plenitudinis seu exuperantiæ sanguinis Auicenna intelligit optimi sanguinis copiam in toto corpore secundùm eam explanationem, quam nos ex Galeni placitis in libro de plenitudine dedimus; de qua tum libro secundo Aphorismorum, &c. Per malitiam sanguinis multa potest intelligere; ac primò sanguinem in aliquopiam loco conculcatum, qualis est, qui in phlegmone continetur, hic enim certè vitiosus est, quia cum transpirare non possit, necessariò putredinem subiit, cuius causa febris fit. Deinde eius nomine intelligere potest sanguinem fluentem: nam in omni phlegmone adest etiam fluxio, quam concitat dolor, & calor affectæ particulæ: est autem ad fluxionem aptus sanguis, qui vitiosus est, nempe calidissimus, acerrimus, tenuissimus, &c. } Si medicæ artis studiosi totum Auicennam tam subtiliter, & præclarè expositum haberent, optimè eum illis ageretur: qui tandem reconditos huius authoris sensus, quos nemo hactenus penetrauit, fœliciter possent intelligere. Verum nos præclaram huiusmodi interpretationem paucis perpendamus. Et primum, quod ille inquit, ex verbis Auic. nonnullos colligere: venæ sectionem conuenire non solùm in sanguinis plenitudine, & motu, sed etiam in cacochymia, quæso quis non id facile, & euidenter colligat? An potest quid magis perspicuè, & expressè dici? Vel propter sanguinis exuperantiam, vel eius vitium, vel vtrumque sanguis detrahitur. Speciatim verò equidem nescio, quamobrem Aduersarius, præter plenitudinem, & vitium sanguinis, motus quoque voluerit meminisse, quem Auicenna in præsentia ne somniauit quidem. { Nomine plenitudinis, seu exuperantiæ sanguinis, &c. } cum certum sit Auicennam totam hanc sententiam à Galeno mutuatum fuisse, alicui fortè mirum videbitur, cur neuter optimi sanguinis plenitudinem addiderit. Quid verò si fuerit plenitudo non optimi, sed boni sanguinis? non in toto corpore, sed in certis partibus? Verùm estò, concedatur istud quoque: Auicenna plenitudinem optimi sanguinis, & quidẽ in toto corpore intelligat. { Per malitiam sanguinis multa potest intelligere. } Hæc studiosos quæso, vt attento animo excipiãt. Namque si licet vitiosum sanguinem interpretari, qui in aliquo loco conculcatus est; & qui præterea fluit, quod vtrumque in phlegmone contingit, iam Gal. disciplina de vitio sanguinis, & cacochymia, cui ne per somniũ quidem hæc in mentem venerunt; tota corruit. Præterea si sanguis vitiosus ad fluxionem aptus,

aptus, est calidissimus, acerrimus, tenuissimus, quid de sanguine frigidiore, hebetiore, crassiore statuẽdũ est? An fortè huiusmodi vitio caret? An fortè pręter cóculcationẽ & fluxionẽ sanguinis aliud nullũ illius vitium reperitur? Scribit Auicenna venę sectionem conuenire vel propter copiã, vel propter vitium sanguinis, vel propter vtrumque. Respondet Aduersarius venæ sectionem conuenire in phlegmone { duplici de causa, tum ob vacuationem sanguinis in phlegmone contenti, tum ob reuulsionem fluentis. Hoc tamen (ille inquit) non tollit decretum no-
„ strum, quia adest plenitudo particulæ affectæ, quæ intumescit, distenditurque;
„ cuius causa phlegmon omnis vacuationem sanguinis exigit, &c. } Itaque non
„ iam propter vitium, sed propter vnam plenitudinem sanguinis licebit sanguinem mittere. Aduersarius demum suam Auicennici huius loci interpretationem per ipsummet Auicennam confirmat, qui paulò post hæc habet. Sed & inflamma-
„ tione aliqua laboranti, vbi vereamur, ne anteà quam resoluatur, ad suppuratio-
„ nem deueniat vena secanda est: quamuis venæ sectione non indigeat, nec vlla
„ adsit plenitudo. { Ecce (ille inquit) quomodo Auicenna seipsum interpretatus, vitiosum sanguinem intelligit. } Ego quidem intelligo Auicennam hic nullam prorsus vitiosi sanguinis mentionem facere. Quòd si ille intelligit quemcumque sanguinem efficientem inflammationem generaliter vitiosum esse, quòd ille homini noxius sit, iam vana redditur & Galeni, & Auicennæ disciplina, sanguinem reddi inutilem, ac propterea mittendum esse, vel propter illius copiam, vel propter vitium: siquidem nullus est sanguis, nullus est humor, qui non hac ratione vitiosus dici possit.

Sed omnia donemus Aduersario. Homini inflammatione aliqua laboranti, vbi vereamur, ne anteà quam resoluatur, ad suppurationem deueniat, vena secanda est; ergò sanguis vel propter illius copiam, vel propter vitium, vel propter vtrumque non detrahitur. Prodigiosa consequentia. Immò verò contrà, propterea quia in inflammatione sanguinis, vel copia, vel vitio, vel vtroque modo
„ noxius esse potest, licet sanguinem mittere. Sed finio. { Verum quid sibi volunt
„ hæc verba? Quamuis venæ sectione non indigeat? Cur non indigent hoc remedio
„ qui patiuntur inflammationem, cum nullum magis existat & necessarium, &
„ proprium? In promptu responsio est consideranti, quæ parum antea dixerat.
„ Non indigeat venæ sectione, quemadmodum sani, quia isti iam ægrotant, illi verò ægrotaturi sunt, &c. } Ego verò fateor me huiusmodi promptam responsionem non intelligere. Siquidem Auicenna inquit hominem laborantem inflammatione haud indigere sectione venæ non comparatè ad sanos, sed simpliciter. Vera autem (ni fallor) istius loci interpretatio est; in inflammatione secandam esse venam, etsi æger omnis plenitudinis est immunis, & hac ratione sectione venæ non indiget. Quod statim sequentia postrema verba manifestissimè declarant { Nec vlla adsit plenitudo } quem sanè locum equidem puto Auicennam ad
„ verbum accepisse ex Galeno: qui scribit. Non solùm autem vbi adest plenitudo,
„ vel ad vasorum humores continentium capacitatem missio sanguinis plurimum
„ iuuat; sed & citrà plenitudinem incipiente phlegmone aut propter ictum, aut do-
„ lorem, aut partium imbecillitatem. Quippe dolor ipse sanguinem ad inflamma-
„ tionis locum trahit: & multoties partium imbecillitas inflammationem citra totius corporis plenitudinem excitat. Quo quidem singulari loco mihi liceat his quatuor capitibus finem imponere.

AD

AD CAPVT XI.

Historia Pythionis.

HISTORIA apud Hippocratem, & Galenum illustris interpretatione, illustris Aduersarij multò illustrior redditur. Nos verò experiamur tenebras, si quæ sunt, & caligines delere, quæcunque eam obscurant, vt si fieri potest, illa ex omni parte euadat illustrissima. Posita serie verborum Hippocratis, Aduersarius
hæc habet. ‹ Hunc ego dum considero casum inuenio eo in ipso sanguinis mis- ,,
sionem duplici nomine fuisse necessariam, tum propter vacuationem plenitudinis, ,,
tum ob reuulsionem à sanguinis fluxione indicatam; atque propterea falsissimum ,,
esse censeo, Galenum in ea Historia, cæteris omnibus neglectis indicationibus, & ,,
cogitationibus (quemadmodum arbitrantur medici recentiores) vnam duntaxat ,,
morbi magnitudinem perspexisse. Immò verò dico, & affirmo, Galenum tum ali- ,,
bi, tum præcipuè in explanatione proposita, semper duos illos scopos considerasse, ,,
& nunquam sine vllo, aut alio, aut ambobus sanguinis detractionem cõsuluisse. › ,,
Ego verò dum hunc cõsidero casum, dico, & affirmo alium nullum scopum me po- ,,
tuisse inuenire, ex quo Gal. indicationem mittendi sanguinis elicuerit, quàm morbi ,,
magnitudinem. Oportebat (ille inquit) Hippocratem, cum hominem animaduer- ,,
teret in periculo esse, ad sanguinis missionem accedere, aut primo die, si nullum ,,
venter contineret cibum crudum, aut omnino altero. An quid apertius dici potest? ,,
An fortè ille scribit, oportuisse Hippocratem Pythioni sanguinem mittere, quòd ,,
ille copia, vel fluxione noxius esset,? An Galenus in re tanti momenti potuit ,,
scopos veros, & legitimos prætermittere, alterum autem imaginarium, ac prorsus ,,
nullum commemorare? Immò verò equidem non verebor iterum, ac sæpius dice- ,,
re, & affirmare, Galenum neque in explanatione proposita, neque vllo vnquam lo- ,,
co, ad decernendum de missione sanguinis, alios scopos, quàm morbi magnitudi- ,,
nem considerasse. Sed præclaras Aduersarij rationes audiamus. ‹ Hoc certè (ille ,,
inquit) non est sufficiens huius rei argumentum: primum quia periculosum esse ,,
affectum non indicat necessariò morbi magnitudinem, & acutiem: cum sint peri- 7. Meth. c. 11.
culosi quamplures morbi diuturni, vt elephas, & cancer, & hydrops, & phtisis, & ,,
hectica, &c. Addo quod neque in omni acuto morbo, & periculoso venæ sectio ,,
conuenit. › Quid vis vir præclarissime, periculosum affectum non esse necessariò ,,
magnum: Equidem timeo lectorem vix risum posse tenere. Galenus certè ex vna ,,
in primis periculi magnitudine, morbi magnitudinem, ac vehementiam definire ,,
non est veritus. Qui de complicatis indicationibus, earúmque ordine sermonem ,,
faciens hæc habet. Primum in eiusmodi complexu æstimabis, à quo maximè di- ,,
scrimen ægro impendere videatur. Namque vbi à quodam affectuum non leue pe ,,
riculum instar, ad id quod vrget dirigi primum curantis consilium debet. Atque ,,
in eo quidem curationis consilio, quod ab vrgente initur, affectus magnitudo 1. Cris. cap. 38.
perpendenda est. Ea est triplex, alia, quæ ex læsæ actionis præstantia spectatur; alia, quæ ex propria affectus essentia; & tertia præter has, quæ ex facultate, quæ læsum corpus gubernat, æstimatur. Et quamquam idem Gal. doceat, magnitudinem morbi ex propria morbi specie, ac superuenientibus symptomatis cognosci, ac percipi, tamen nulli dubium esse debet, quin hæc tandem ad ægri periculum debeant referri: adeo vt ex Galeni disciplina ac rei natura, morbus cum ægri periculo, ma-

gnus, sine periculo, paruus iure debeat æstimari. Quod autem Aduersarius à morbi magnitudine ad morbi acutiẽ transeat, illud equidẽ puto malè, prætérque omnem rem factum fuisse. Lis est, vtrum Hippocrates ex periculo Pythionis iure morbi magnitudinem collegerit; quòd ego affirmo, ille negat. Itaque illi probandum fuerat, morbum periculosum non necessariò magnum esse; minimè verò non necessariò esse acutum; de quo nulla est lis, & conuenit inter omnes; cum nulli dubium sit, quin morbi quoque diuturni possint esse periculosi.

Verum, postquam illi placet omnia perpetuò miscere, & confundere, ego itidem affirmo omnes morbos, tam diuturnos, quàm acutos, cum ægri periculo coniunctos, quicunque tandem, & qualescunque illi fuerint, esse necessariò magnos; atque iis omnibus venæ sectionem conuenire, dummodo per vires, & ætatem liceat. Quod posterius magis distinctè, & certè demonstrabitur. Quæ Aduersarius deinde affert cum Galeno, de natura morbi, ac præcipuè de causis, propter quas Pythion laborauit, iam de hac re inter nos conuenit, qui illi concedimus omnia sine vlla recusatione: nec certè fuerat, vt ille hanc eandem cantilenam millies repeteret, & inculcaret: cum facilè, & libenter fateamur huiusmodi singulares scopos, singulares quoque indicationes afferre; minimè verò indicationem sectionis venæ; quàm Hippocrates, Galenus, & nos cum illis docemus ex scopo cõmuni, & quidem eminentissimo, morbi magnitudine perpetuò eliciendam esse. Id quod ex Galenica interpretatione fit certissimum, & euidentissimum. Etsi enim Pythion laborabat, & copia, & fluxione sanguinis, non tamen ille inquit, Hippocratem propterea debuisse illi sanguinem mittere, sed quòd ipse esset in periculo constitutus. Ac summa cum ratione. Etenim quamquam homo immoderata, summa, immensa, infinita sanguinis plenitudine, & fluxione laborat, nisi hinc magnum aliquod periculum immineat, nunquam ad sectionem venæ accedendum est.

Ac sanè hoc ipsum, quod ab Aduersario pro suæ positionis confirmatione assumitur, & tantopere exaggeratur, maximè illum debuit à somno excitare, atque ad veritatis lumen reuocare: Vbi enim tot sunt, ac tanti scopi, quot, & quantos ille effingere conatur, Galenus tamen cæteris omnibus prætermissis, vnicum ægrotantis periculum refert, quo de venæ sectione facienda decernat, quodnam maius, clariusque argumentum potest adduci, illos alias indicationes, suam quemque præstare, venam secandam nullo pacto indicare; hanc à solo morbi periculo, ac vehementia esse desumendam?

Sed rationes Aduersarij persequamur; qui posterius hæc habet. { Quòd porrò Galenus dicat, siquidem ille in veris suis operibus, infestantibus magnis morbis semper missione sanguinis vtitur, eò pertinet, vt doceat non conuenire generosum præsidiũ exercere, nisi magnus sit morbus, quia in paruis nunquam expedit. Quis enim hac de re dubitat? Vulgatissimum enim illud est, magnum remedium non conuenire, nisi magno morbo actu, aut potentia. } Responsio egregia, quã maximè cupio studiosos diligenter attẽdere. Ac primum quidẽ id possem animaduertere, Aduersarium Galeni verba, nec integrè, nec fideliter afferre, quòd fortè ille viderit, vel vnicum hunc Galeni locum totã illius disciplinã funditus euertere: quod certè crimen in eo turpius videtur, qui, vt supra vidimus, illud ipsum plurimis pręclarissimis viris inurere non est veritus. Sed ad ea venio, quæ maioris sunt põderis, & momẽti. Verba Galeni sunt huiusmodi. εἰ γὰρ ἔν γε τοῖς γνησίοις συγγράμμασιν ἐπὶ τῶν μεγάλων νοσημάτων ἀεὶ χρῆται τῇ φλεβοτομίᾳ συνεπιβλέπων αὐτῇ δύο ταῦτα μόνα, τήν τε ἡλικίαν

ἡλικίαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ κάμνοντος, ἔν τε τούτοις αὐτοῖς τῶν ἐπιδημιῶν ὀγδόῳ τινα φλεβοτομηθῆναι φησι, οὐδὲν ἄλλο δυνατὸν ἐπινοεῖν ἐστιν ἢ ὅτι παρελείφθη μὲν ἐπὶ τῶν καμνόντων τὸ βοήθημα· παρελείφθη δὲ ὡς σαφὲς, ἐν τῇ διηγήσει. Quod ſi in veris ſuis operibus, magnis infeſtantibus morbis ſemper miſſione ſanguinis vtitur, ſimul cum ea duo hæc ſola reſpiciens, ætatem pariter, atque ægri vires, & in his ipſis libris de Vulgaribus morbis octauo die cuidam ait miſſum fuiſſe ſanguinem, nihil aliud excogitare poſſumus, quàm quòd in ægris quidem non præteritũ fuerit hoc remediũ, in narratione verò præteritum, vt clarum. Hæc porrò interprete Aduerſario eò pertinent, vt doceant, generoſum ſectionis venæ præſidiũ non conuenire, niſi morbus fuerit magnus. Interprete autem Maſſaria eò pertinent, vt doceant, in magnis morbis ſemper miſſione ſanguinis eſſe vtendum, quotieſcũq; ægroti ætas, & vires ſimul cum morbi magnitudine conueniũt. Iã illud videamus, vtra magis rationi, & Galenicæ menti conſentiant. Galenus hanc pulcherrimam Pythionis hiſtoriã explanaturus, cum ille primo die cum febre acuta in duo ſymptomata, manuum tremorẽ, & deliriũ incurriſſet, omniũ primũ huiuſmodi affectuũ cauſas inquirit, & rationẽ reddit. Ex quibus colligit variis laborantibus principibus partibus, maximiſq; vrgentibus internis cauſis, ægrum in magno vitæ diſcrimine fuiſſe cõſtitutũ. Hinc deueniẽs ad curationem, probè ſciẽs, quod aliàs docuerat, in morbis periculoſis eſſe alieniſſimum à ratione ad minora præſidia primũ aggredi, protinus de inſigni remedio cogitans, oportebat (inquit) Hippocratem, cum animadverteret hominem in periculo eſſe, ad ſanguinis miſſionem accedere, aut primo die, ſi nullum contineret venter cibum crudũ, aut omnino altero: hocque magis, quod primo die expoſito, ſcripſerit. Altero die õnia sũt exacerbata. Videtur enim increſcere morbus, nõ quaſi paruus, aut à qualibet profectus affectione corporis, ſed cũ ipſe ingens, tum cauſam habens non leuem. Quoniam verò Hippocrates, neq; in Pythione, neque aliis multis ægrotis, qui miſſionem ſanguinis requirere videbãtur, huius remedij mẽtionẽ facit; quærit Galenus, quamobrem id factum fuerit; qui reſpondet, neceſſe eſſe alterutrum; vel illis ſanguinem detractum nõ fuiſſe vel Hipp remedium in narratione prætermiſiſſe. Cum autem ab omni probabilitate, & ratione ſit alienum, ſanguinem & Pythioni, & cæteris ægrotis non fuiſſe detractum, quicumque huiuſmodi remedium requirebant, cum vir eſſet huius remedij amantiſſimus, & ſcribat aliquando, ſe cuidam ægroto octaua die ſanguinẽ miſiſſe, concludit remedium ab Hipp. ſcribendo, fuiſſe prætermiſſum. Quã quidẽ rẽ demum, ea, conſtanti, & demonſtratiua ratione confirmat per hæc verba. Si in veris ſuis operibus, magnis infeſtãtibus morbis &c. Hæ ſũmatim (niſi omnia me fallũt) eſt veriſſima, atq; euidentiſſima huius Gal. loci interpretatio. Ex qua facile eſt intelligere, quàm mirabiliter ille aduerſaria interpretatione fuerit corruptus. Galenus propoſitum habet docere, & confirmare, Hippocratem Pythioni ſanguinem miſiſſe: quod hac potiſſimum ratione probat, quoniam ille in germanis ſuis operibus, magnis infeſtantibus morbis, conſtantibus ægri viribus, atque ætate, ſemper ſanguinis miſſione vtitur. Quòd ſi hæc Galenica verba non aliò tendunt (vt Aduerſario placet) quam hoc inſigne remediũ, niſi in magno morbo adminiſtrãdum non eſſe, quæſo hæc doctrina, & confirmatio, quàm vana, quã futilis, quã præter rem, quam nulla eſt. Quis non intelligit, quanto interuallo duæ huiuſmodi propoſitiones inter ſe diſtent? Prima Gal. Hipp. in magnis morbis, ſimul ad hæc duo ſola reſpiciens, ægri ætatem, & vires, ſemper miſſione ſãguinis vtitur. Altera

Aduersarij, Hippocrates, & Galenus docent, non conuenire generosum remedium exercere, nisi morbus sit magnus: quia in paruis nunquam expedit. Prima Galeni, verè, sapienter, efficienter, & perspicuè probat, quod ille probandum susceperat. Altera Aduersarij nihil prorsus ad rem loquitur. Præterea, si per Aduersarium Galenus posita sententia non aliud nos docet, quàm missionem sanguinis in morbis tantummodo magnis conuenire, obsecro te, quamobrem ille ad magnitudinem morbi considerationem ætatis, ac virium voluit adiungere? Sed fortè res est manifestior, quam vt indigeat maiore exaggeratione, & amplificatione.

Verumtamen nequeo me continere, quin postremo hoc loco illud quoque addam: Aduersarium summa veritatis vi adductum incautè id fateri, quod omnibus modis conatur oppugnare. Etenim si missio sanguinis sine morbi magnitudine nunquam debet exerceri, an non ille fatetur ad missionem sanguinis morbi magnitudinem necessariò requiri? Quod autem semper necessariò requiritur, vt inter principes scopos reponatur, necesse est.

AD CAPVT XII. XIII. XIIII. XV.

De actu & vsu remediorum collatio doctrinæ Aduersarij & Galeni.

ADVERSARIVS postrema parte capit. xij. & toto cap. xiij. agit aduersus scopum principem, qui pertinet ad ætatem: quæ quidem importunè, ac præter rem videntur in hunc locum fuisse inserta; cum ille Disput. 4. deinceps de hac ipsa re peculiarem Disputationem instituat; in quam certè opportunius hæc omnia potuissent, ac debuissent referri. Sed mihi studenti, quàm maximè fieri potest, breuitati, statutum est totam huiusmodi disputationem silentio præterire, quod illa propemodum mihi videatur minoris momenti, neque aliud in præsentia propositum habeam, quam de principe scopo, magnitudinis morbi potissimum sermonem habere; de quo inter me, & Aduersariũ non solum principalis, sed ferè sola controuersia constituta est. Itaque primam
„ partem cap. xii. perpendamus, in qua principio nõnulla sunt Galeni doctrinæ con-
„ sentientia; quæ nisi posterius fuissent ab illo contaminata, fortè omnem litem, &
„ controuersiam dirimere potuissent. Illius verba hæc sunt. ‹ Quamobrẽ duo erunt
„ primi, ac principes scopi, magnitudo morbi, ac virum robur, ille tanquam indicans
„ remedium, hic verò non prohibens illud: ita vt ex amborum præsentia statim ad
„ mittendum sanguinem, & ex absentia, aut amborum, aut alterutrius nunquam san-
„ guis mitti possit. › Quæ quidem vt maiorem fidem acquirant, Galeni testimoniis
„ confirmantur, quæ sunt huiusmodi. ‹ De duobus hisce scopis locutus est Galenus,
„ cum ait. Quando si valens fuerit morbus cum virium robore, nemo est vtique, qui
„ sanguinem non mittat. Idem scribit libro de Missione sanguinis, &c. Vbi horum
„ duntaxat scoporum meminit, quasi totius operis conclusionem, & epilogum faciẽs
„ ad scopos pertinẽtẽ, de quibus multa supra dixerat. Ac apertissimè eodẽ lib c. 9. quo
„ loci eos ipsos scopos, tũ primos, tum etiã principes appellauit, quia ad eos alij pro-
„ pemodũ omnes referuntur: eius verba afferre placet, quia contra nauatores medicos
„ magni momenti videntur mihi. Cæterum primi (inquit) principésque mittendi
„ sanguinis scopi sunt, magnitudo morbi, & laborantis robur, &c. › O magna vis
„ veritatis, quod Cicero aliquando exclamauit, quæ contra hominum ingenia, calli-
„ ditatem, solertiam, contraque fictas omnium insidias facile se per ipsa defendat.

Hæc

Hæc quidē Galeni doctrinæ,& veritati cōſentientia ſunt.Hæc nos fatemur,profitemur,docemus, prædicamus, defendimus, quæcunque Aduerſarius in præſentia perſpicuè, & palam de Galeni ſententia ſcribit, & confitetur, Duos eſſe primos, ac principes ſcopos mittendi ſanguinis (Tertium,qui pertinet ad ætatem nihil moror in præſentia,de quo poſterius litigabimus) Alterum magnitudinem morbi,tanquam indicantem:alterum virium robur,tanquam haud impedientem remedium:Hiſce duobus ſcopis cōſentientibus,licere;vno vel altero,vel vtroque deficientibus, non licere ſanguinem mittere: Galenum, vbicunque ſerio, & ex principali propoſito,vel vt Aduerſarius loquitur, quaſi totius operis concluſionem,& epilogum facit,horum dūtaxat ſcoporum meminiſſe:Ad huiuſmodi ſcopos,quos Galenus verè primos,principéſque appellat,cæteros omnes,qui ſecundarij ſunt,facile referri.Quòd ſi Aduerſarius,ſicuti æquum fuerat,in iis voluiſſet acquieſcere,ad Galeni mētem ſine dubio,& ad veritatem locutus fuiſſet,præclaréque potuiſſet totam rem definire, & omnibus controuerſiis finem imponere. Verum ad bonam frugem addita zizania, ad veritatem addito mendacio,omnia inquinata,corrupta,contaminata ſunt.Etenim afferens locum Galeni: quando ſi valens fuerit morbus cum virium robore, nemo eſt vtique, qui ſanguinem non mittat. { Conſideranda(inquit)ſunt hæc verba.Nemo eſt vtique,qui ſanguinem » non mittat. Siquidem in iis ipſis nemo non videt Galenum agere de actu, & » executione huius remedij, non autem de eo, quod ipſum primò indicat; quia » quod indicat, non eſt protinus executioni demandandum. »

Ego verò cum hanc totam verborum ſeriem,tam Galeni,quàm Aduerſarij diligenter,& attento animo conſiderauerim;ſicuti ex vna parte mihi videor,& quidē apertiſſimè Galeni verba,eorúmque ſenſum intelligere; ita ex altera ingenuè fateor,cum nemo non id videat, me cæteris cæciorem eſſe,prorſuſque ignorare, quidnam Aduerſarius hac ſua acutiſſima, & ſubtiliſſima notatione ſibi velit:qui nō ſatis capio,quod effugium ille capiat ex ea diſtinctione,de actu, & executione remedij:vt certè ille potius ſe occultare,quā pugnare videatur. Quæſo enim non ne indicationes ad vſum,& operationem,ſiue executionem dirigūtur? immò verò,quid aliud Galenus nomine indicationis intelligit, quam ſequentis,ſiue agēdi inſinuationē?Dele actū,& executionē remediorū,iam cōſideratio indicationum inutilis,& nulla eſt Nec certè interpretatio & excuſatio,quā Aduerſarius adhibet,quicquā valet. { Quia,quod indicat,nō eſt protinus executioni mādandum, ſicuti prædiximus. } Namq; ille principio capitis docuerat,& verè docuerat,magnitudinē morbi indicare quidē miſſionē ſanguinis,ſed ſine robore viriū remediū non eſſe adhibēdū. At verò,ſi ambo huiuſmodi ſcopi cōueniant,ſicuti profectò in præſentia apud Galenū cōueniunt. { Quādo ſi valens fuerit morbus cum robore viriū } mihi quidē certè & remedium,& remedij executionem videntur » indicare. Itaque noua hæc,& cōmentitia aduerſaria cogitatio,iis verbis Galenum » agere de actu;& executione huius remedij,non autem de eo,quod ipſum primò indicat,mihi videtur ſubtilior,quàm vt à tardo ingenio,quale non inuitus fateor me habere,intelligi poſſit.Sed ad alterum locum progrediamur,qui non minore notatione,fortè etiam admiratione eſt dignus,quā prior fuerit. Galenus pluribus locis ſuam ipſius, nec non Hippocratis ſententiā de ſcopis mittendi ſanguinem apertè declarauit; ſed hic vnus locus, præ cæteris omnibus vſque adeo illuſtris, efficax, & ſolidus ſemper mihi viſus eſt, vt equidem ſatis mirari non poſſim,

quamobrem non omnes in eo facilè,& libenter acquiescant. Verum noua cogor admiratione obstupescere, ac simul dolore affici; vnum inuentum esse hominem, & quidem celeberrimi nominis, qui tantum abest, vt voluerit in ipso acquiescere, vt non sit veritus illum mirabiliter corrumpere, & ad suæ opinionis patrocinium asciscere. Verba Galenica hæc sunt.

" Primi autem,ac maximè proprij sanguinis mittendi scopi sunt,morbi magni-
" tudo,& robur laborantis. Et hanc primam esse syndromen dicere oportet, haud
" plethoricã,in qua missio sanguinis obseruata sit.Quippe in illa & hæc cõprehen-
" ditur,vt quæ morbi magnitudinem adaugeat. Si mihi,lector, optio detur,vt qui-
" buscunque verbis,& modis possim,vetus decretũ exponam,& confirmem,Duos principes esse scopos mittendi sanguinẽ,magnitudinem morbi,ac robur virium, cõsiderationémque plenitudinis prorsus nullã esse, nisi quatenus illa morbi magnitudinem affert,equidẽ nescirem nec magis propriis,perspicuisque verbis,nec magis exquisita ratione id efficere.Ac sanè Aduersarius quoque,dũ Galeno consentit,probè mihi visus est hunc ipsum locum explicare, per hæc verba. { Quasi dicere voluerit Galenus,syndromes,idest concursus omniũ signorũ indicantium sanguinem esse mittendũ,non est plethorica illa Menodoti,à nobis toties reprobata,sed solum satisfacit ad obeundum hoc opus morbi magnitudo,& robur virium. } Egregiè.Verum quæ sequũtur,dum à Galeno deficit, vetere illius more,
" omnia deformant,& peruertunt. { Quia cum morbi magnitudine(ille inquit)
" comprehendimus etiam plenitudinẽ, cuius causa morbi magnitudo adaugetur.
" Cõsiderent quæso hunc locum nouatores,ac pauca certè(vt liberè dicam)respi-
" cientes,vt cum Aristotele loquar; nam si syndromes indicans vsum,& executio-
" nem huius remedij,est morbi magnitudo,& robur viriũ,& sub ipsa magnitudine
" continetur plenitudo,vtique Galenus significauit morbi magnitudinẽ à plenitu-
" dine,dũ ibi loquebatur de phlebotomia,quatenus vacuatiuũ erat præsidiũ , Me-
" nodoti cõsuetudine syndromen proponens.Ergò semper quãdo gratia vacuatio-
" nis,nos ipsi morbi magnitudinẽ indicare dicimus detractionẽ sanguinis, cõple-
" ctimur plenitudinem. } Equidem,etsi inuitus hoc turpe nouatoris nomẽ recipio,
" tam graui admonitione, & rogatione excitatus,etiam, atque etiam hunc locum
" consideraui,& quantum mens mea potuit,ad multa respexi. Atque(vt liberè di-
" cam)sicuti ex vna parte sententia Galeni summam perspicuitatem, & veritatem
" mihi videtur continere,ita ex altera,sententia Aduersarij mihi videtur vehemen-
" ter absurda,falsa,à Galeni doctrina,& omni ratione aliena,in primis verò iis non
" cõsentire,quæ illũ ipsum audiuimus paulò supra scripsisse,& docuisse.Age porrò
" vtrãque breuiter perpẽdamus,qui iterum cogemur posterius has sordes mouere.

Cùm Galenus proximo superiore octauo capite docuisset sanguinẽ mittẽdum esse,non solum vbi adest plenitudo,vel ad vires,vel ad vasa, sed etiã citrà plenitudinem,incipiente phlegmone,aut propter ictum,aut dolorẽ , aut partiũ imbecillitatem:siquidẽ ipse dolor sanguinem ad inflammationis locum trahit;& multoties partiũ imbecillitas inflammationẽ citrà totius corporis plenitudinẽ excitat, atque id longiore oratione confirmasset,mox initio præsentis capitis hanc sen-
" tentiam concludit,atque Hippocratis testimonio cõfirmat per hæc verba. Rectè
" igitur in iis,quæ de Victu Acutorũ morborũ proposita, & disputata sunt,admo-
" nemur,vt sanguinem mittamus,vbi morbus fuerit magnus,& ætas florentis æta-
" tis,illique robur ad erit. Perper quoque Menodotus in sola syndrome plethorica vocata venæ sectionem obseruari tradit. Contra enim in vniuersum scopi

mittendi ſanguinis plenitudinem in ſe primò haud complectuntur, ſed ſuſpicionem eius, quod adhuc ſit mali. Nam ſi magnum forè appareat, ſanguinem mittemus, etiamſi nulla plenitudinis nota adeſt &c. Hæc Galenus. Quæ quidem etſi cuique ſatis eſſe potuiſſent, tamen rem longè maximi momenti voluit adhuc magis comprobare & illuſtrare. Qui ſtatim hæc habet. Primi autem, & maximè proprij ſanguinis mittendi ſcopi ſunt, morbi magnitudo, & robur laborantis; & & hanc primam eſſe ſyndromem dicere oportet, haud plethoricã, in qua ſanguinis miſſio obſeruata ſit: quippe in illa, & hæc comprehenditur, vt quæ morbi magnitudinem adaugeat &c. Ego verò puto eſſe neminem, qui ex hac ſimplici verborum ſerie non facile intelligat, qualis fuerit ſententia Galeni. Tres nimirum eſſe proprios, primos, ac principes ſcopos mittendi ſanguinis, Morbi magnitudinem, robur virium, vigentem ætatem, Plenitudinemque primò, & per ſe hoc remedium non indicare, ſed hac tãtummodo vna ratione, ſi ea morbi magnitudinem afferat, vel allatura ſit. Quæ quidem mihi videtur adeò planè, palamque fuiſſe expoſita, vt ſuperuacaneum putem in ea explicanda longius laborare. Sententia autem Aduerſarij eſt (ni fallor) in morbi magnitudine plenitudinem prorſus contineri: adeo vt nulla morbi magnitudo ſine plenitudine valeat miſſionem ſanguinis indicare. Quæ quidem mihi videtur duplicem ſenſum poſſe afferre. Alterum, omnem plenitudinem morbi magnitudinem efficere. Alterum, morbi magnitudinem ſine plenitudine non poſſe conſiſtere. At verò vtrumque à Galeni ſententia eſſe alieniſſimum, vnico illius teſtimonio mihi videor euidentiſſimè poſſe demonſtrare. Qui ſcribit ad hunc modum. Cum omnia hęc rectè dicta ſint (nimirum ab Hippocrate, in morbis magnis ſanguinẽ mittendum, &c. tamen quoſdã non rectè vſos fuiſſe putandum eſt: quo quidẽ numero Menodotus Empiricus eſt, qui in ſola plethorica vocata ſyndrome ſanguinis miſſionem obſeruari affirmat. Nos autem & ea haud exiſtente ſanguinem mittimus, vbi vehemens dolor repente hominem prehenderit, vel pars aliqua fracta fuerit, vel os è ſuo articulo motum ſit. Non autem ſemper ſanguinem mittimus, etiamſi plethorica ſyndrome facta eſt, ſed frictione, & balneis multis, & abſtinentia bidui, aut tridui, ad id quod naturale eſt, reducimus. Quam eandem ſententiã Galenus, immò verò eadem verba commemorat lib. 4. Meth. c. 6. In quibus Aduerſarium ferè Menodoti perſonam ſuſtinentem præclarè, & grauiter mihi videtur arguiſſe, diſertè docens, quoſdã morbos eſſe magnos ſine plenitudine, in quibus ille ſanguinem mittere conſueuit; Nec non plenitudinem, vel inſignem, in qua ſcilicet plethorica ſyndrome facta eſt, morbi magnitudinẽ haud efficere, ac propterea miſſione ſanguinis non indigere, ſed frictionibus, ac leuioribus præſidiis minui, atque ad naturalem habitũ reduci. Verum quid ago pluribus? Si per Aduerſariũ de ſententia Galeni plenitudo ſemper in morbi magnitudine cõprehenditur, quamobrem ille ipſe paulò ſuprà dixit, ſcopos mittẽdi ſanguinis plenitudinem in ſe primò non complecti? Hæc nunquam inter ſe cohærebunt: neque Aduerſarius quocunque ſe vertat, quomodocunque, & quantũcunque laboret, & ſe torqueat, vmquam poterit apud Galenum inuenire, miſſionem ſanguinis à plenitudine indicari; niſi vnica ea ratione, ſi illa morbi magnitudinẽ vel afferat, vel augeat, ſicuti Galeni verba facilè, & expeditè explicant. Quòd ſi tandem vir acutiſſimus, ſolertiſſimus, ingenioſiſſimus id ſemel verè poſſit inuenire, & demonſtrare, parati ſumus voluntariam conditionẽ accipere, ac fateri, nos tota cauſa cecidiſſe, illúmque glorioſam victoriam reportaſſe. Sed (lector mihi crede) annum magnum Platonis oportebit nos expectare.

Quoniam verò, ſicuti diximus, de hoc ipſo ſcopo plenitudinis, poſterius quoque rurſum coacti erimus diſputare, hæc de præſenti capite, ac toto primo libro ſint ſatis. Quod enim ſpectat ad duo poſtrema capita xiiij. & xv. in quibus Aduerſarius illud vnum agit, quomodo ſcopi mittendi ſanguinis modò tres, modò quatuor, quinque, & plures à Galeno ſtatuantur; quod itidem fecit ſuperioribus capitibus, ſecundo, & tertio, nos huiuſmodi tractationem ad locum accommodatiorem, nempe Diſputationem tertiam ſtatuimus reſeruare. Vt ita, & breuitatis, & ordinis, & quibus maximè ſtudemus, quantum fieri poteſt, rationẽ habeamus.

Finis Primi Libri.

ALEXANDRI MASSARIA AD DISPVTATIONEM DE SCOPIS MITTENDI SANGVINEM Additamentum Apologeticum.

LIBER SECVNDVS.

Diſputatio Secunda.

AD CAPVT PRIMVM.

Hippocratis & Galeni ſententiam cæteris præferendam.

SECVNDA hæc ſecundi libri Diſputatio, an indicatio ſumpta à magnitudine morbi ſit diſtincta ab indicatione petita ab ipſo morbo, eiúſve cauſa, maximè ad rem pertinet: ſiquidem hæc potiſſimum in controuerſia, & contentione verſatur: addo vt fortaſſe hac vnica diſputatione tota lis, & cauſa præclarè videatur poſſe definiri. Itaque nos quoque diligenter hunc locum tractabimus, eóque magis, quòd Aduerſarius ſcribat, ❮ Quoddã hac noſtra ætate, iam primũ de hoc argumento emerſiſſe paradoxum, immò verius cacodoxum, humano generi quam maxime periculoſum, contra Hipp. Gal. Auicennę, omniũq; medicorum ſententiam excogitatũ; in quo conuenire, & aſſentiri maximè impiũ, atque deteſtandum ducit. ❯ Quærela grauiſſima. Quæ vtinam non ad ſe ipſum, ſuámque ipſius opinionẽ veriſſimè pertineat. Quod etſi ſpero progreſſione diſputationis, me apertè, palámque eſſe demonſtraturum, tamen nequeo me continere, quin

quin hoc quoque primo disputationis vestibulo liberè dicam, quid de huiusmodi tā detestanda opinione sentiam. In quam profectò sententiam testor D.O.M. non solùm summa Hipp.& Gal.authoritate, & ratione, sed etiam quinquaginta propemodum annorum diligenti obseruatione me adductum fuisse. Ea verò est; illos medicos, quicumque Hipp. & Gal. doctrinam de tribus principibus scopis mittendi sanguinis amplectuntur, & intelligunt, probéque sciunt eiusmodi remedium adhibere, quod constat inter omnes ad vitam hominis esse quam maximè necessarium, omnes de genere humano bene mereri, & vbicumq; medicinam faciunt, magna cū sua ipsorum laude, & vtilitate inter cæteros eminere, ac principem locum obtinere. Contra verò alteros, qui ab Hipp. & Gal. doctrinam deficientes, pluribus, ac ferè infinitis huius remedij scopis inquirendis perpetuò ancipites, & soliciti, nesciunt, & nequeunt se explicare, præcipitémque occasionem probè tanti administrandi remedij perdunt sæpenumero, omnes de humano genere malè mereri; in primis autem de parentibus, fratribus, filiis, amicis; qui præ cæteris illorum fidei, & curæ se ipsos solent committere, & cōmendare; demúmque inter rudes, & ignauos plebeiósque medicastros, non sine magno eorum dedecore & damno perpetuò ab omnibus haberi. Sed ad rem. Quoniam Aduersarius hoc deinceps primo capite non aliud agit, quàm vt nonnullas repetat sibi obiectas rationes, quæ ex nostra Disputatione ad verbum petitæ sunt, statim ad secundum caput aggredior.

AD CAPVT II.

De abstracto & concreto: de indicatione secandæ venæ in morbis.

ADuersarius posito, atque exposito titulo Disputationis, ad suam redit cantilenam, ad quam posterius quoque redibit millies, Indicationes sumi à natura morbi, & cætera id genus: quæ, vt ne nos quoque eodem crimine cum illo polluamur, non sunt rursum ineptè referenda: atque eò minus, quòd nos illi omnia libenter donamus, & concedimus, quæcumque de huiusmodi indicationum argumento ab illo ex Gal. tradita sunt. Quod supra non semel diximus. Verum neque hic lepidi quidam sales desunt. { Secundo loco ponamus magnitudinem à magno inuicem non aliter distingui, quàm abstractum à concreto, vt albedo, & album. Abstractum quidem significat formam in communi, quatenus determinatum subiectum non denotat, concretum verò subiectum ea forma præditum, &c. } Quæ confusa, tenebricosa, inuoluta, implicata ista positio est? In bona philosophia abstractum non significat formam in communi, quatenus determinatum subiectum, &c. propterea quia abstractum non denotat subiectum, nec determinatum, nec indeterminatum: & concretum non necessariò denotat subiectum determinatum, sed plerúmque indeterminatum. Præterea distinctio male ad rem applicatur: quoniam magnitudo est abstractum: at vero morbi magnitudo non est abstractum. Peccat demum Aduersarius, qui morbum magnum facit, modò concretum ad differentiam magnitudinis, modò abstractum ad differentiam corporis magno morbo laborantis. Dispeream, si intelligit quid sit abstractum, & concretum. { Rursus aliud etiam ponamus verissimum principium: omnem indicationem, quæcumque ipsa sit, ab aliquo primo exordiri, ac progredi, postea ab eo per intermedias differentias ad alias minus communes, &c. } Error, & contradictio mirabilis.

Omnis indicatio quæcumque sit, orditur à primo, & ab eo per intermedias differentias ad minus communes, & proprias progreditur: at vero hæ differentiæ propriæ suas habent indicationes, ergò hæ quoque indicationes à primo ordiuntur, & ad proprias differentias progrediuntur: atque ita res abibit in infinitum. Sed ad vtiliora pergamus. Hæc igitur toties repetita, & inculcata doctrina de indicationibus nihil ad rem pertinet. Siquidem, quod ego quoq; sæpius cogor repetere, præter omnes singulares indicationes, vna est generalis, ac principalis à morbi magnitudine; quam Hipp. omnium primus inuenit, & Gal. summis laudibus tantopere extulit: quam Aduersarius nequit æquo animo perferre. Id quod exempla „ ab illo posita demonstrant, & confirmant euidentissimè. { Statuito (ille inquit) „ luxationem adesse crurum; huius contrarium determinatum non est alteratio, „ quæ calido fit, frigido, humido, sicco; sed repositio, & recta cõstitutio in loco suo: „ nec potest quisquam sanare illam particulam alterando: immò verò si quispiam „ ita tentaret, dubio omni procul ludibrio foret omnibus. Statuito summam ple„ nitudinem, qualem in bono Athletarum habitu sibi proponit Hipp. Huius con„ trarium erit summa inanitio. Quis ad tantam veniat dementiam, vt huic aut sum„ mam caliditatem, aut frigiditatem opponat? aut vstionem, aut membri amputationem, aut aliud eiusdem generis quidpiam? } Hæc ille. Egregiè subtilis, & elegans scriptor, sed χρυσοχοεῖν ὀλίγωρος, qui libenter in rebus nullius momenti, atque euidentissimis oleum, & operam perdit. Cæterum cum ille proprias, & singulas res, apertissimásque indicationes proponat, experiamur nos quoque, an præter eas, aliam communem, & quidem insignem, sed Aduersario, & quamplurimis ignotam, morbi magnitudinem possimus inuenire. Age, Socrati sint luxata crura. Nouimus omnes, præter communem indicationem, cuilibet è plebe notam, vt membrum luxatum reponatur, suas quoque esse indicationes, vt mẽbrum in directum primum rettahatur, deinde ad proprium situm adducatur. Sed præter huiusmodi indicationes à singulari morbi natura sumptas, an est quis tam rei medicæ imperitus, & infans, tam sanguifugus, qui antequam ossa in proprium locum reponantur Socrati ex brachio, fortasse vtrisque brachiis nolit sanguinem mittere? Quòd si Aduersarius clamet, remedium non indicari ex rei natura, neque illud huic morbo contrarium esse determinatum, sed repositionem, ille Gal. cuius doctrinam (verène, an fictè nescio) tantopere profitetur, & admiratur, audiat, Qui hæc habet. Nos autem & sine plethorica syndrome venam secamus, cum dolor vehemens hominem statim prehenderit, vel pars aliqua fracta fuerit, vel os ex loco pulsum sit, vel alius quispiam articulus contractus, reductúsque fuerit. An Galenus vsque adeò stupidus fuit, & bardus, qui proprias, singulares, peculiares, & determinatas indicationes non intelligeret, aliamque sectionis venæ indicationem afferret, quæ per Aduersarium, & à natura huiusmodi morborum, & ab omni medendi methodo est aliena? Alterum est exemplum summæ plenitudinis, qualem in bono Athletarum habitu sibi proponit Hippocr. de quo multa mihi veniunt in mentem dicenda. Ac primum quòd Aduersarius inquit „ { Huius contrarium erit summa inanitio. } δὶς διὰ πασῶν mihi videtur distare à „ doctrina Hipp. & Gal. Ille. n. hæc habet, Neque euacuationes ad extremum du„ cendæ: periculosum. n. sed qualis fuerit natura eius, qui habet perferre, ad hoc du„ cere conuenit. Hic verò, vt corpori sit nutricationi locus, bonum habitum sine „ mora soluere oportet. Eius autem solutio est euacuatio. Et hanc quoque oportet

4. Rat. Vict. c. 19.

non

non vltra modum facere, cum sit immodica vacuatio non minus immoderata repletione periculosa. Deinde id mihi liceat addere, huiusmodi bonũ habitum, ac summam plenitudinem non aliò præsidio, quàm sectione venæ solui posse, & debere. Id quod res ipsa planè demonstrat, omnésq; interpretes, & veteres & recentes docent apertissimè. Postremò id non verebor affirmare, & repetere, talem, ac tantam plenitudinem, qualis fortasse, & quanta vix reperiri, aut cõcipi animo potest, neq; summã vacuationem, neq; sectionem venæ posse indicare, nisi illi prætera generalis, princépsq; indicatio morbi magnitudinis accedat. Habitus Athletarum (inquit Hipp.) qui ad summũ bonitatis attingunt, periculosi, si in extremo constiterint. Neq; n. possunt in eodẽ permanere, & quiescere. Cum verò nõ quiescant, nec possint in melius proficere, reliquũ est, vt in deterius decidant. His de causis bonum habitũ statim soluere expedit. Sic Gal. Necessariũ est hanc dispositionẽ esse periculosam. Cum n. vasa cibis, & potibus fuerint supra modũ repleta, periculũ est, ne disrũpantur, aut calor natiuus strangulетur, aut extinguatur. Itaque hunc habitũ soluere oportet, haudquaquã morãtes, sed anticipantes solutione periculũ. Ex quo loco, & exẽplo aduersus Aduersarium, & Menodoticos mihi videor non solũ probabilem, sed fortè etiam necessariam rationẽ posse colligere. Namq; si summa, atque omnibus numeris absoluta plenitudo sine præsenti, vel imminenti periculo non indicat sectionẽ venæ, multò minus quæcumque leuior fuerit plenitudo, poterit hoc remediũ indicare. Sed antequam finio, id nequeo silentio præterire. Aduersarius postremo capite, post multa summam colligit suæ disputationis per hæc verba. ‹ Quæstio est, an indicatio sumpta à magnitudine morbi in eo, quod magis, ac minus duntaxat, an autem essentialiter differat ab indicatione, quam suggerit morbus magnus, &c. › Quæstio ad nos non pertinet. Neque enim quærimus, an differat indicatio à magnitudine morbi, & à morbo magno, cum sit prorsus eadem; sed an indicatio, quæ à morbi magnitudine sumitur, differat à propria ipsius morbi indicatione: dicam vno verbo, An morbus magnus indicet venæ sectionem: immò verò, an tres sint præcipui, & adæquati, vt aiunt, scopi mittendi sanguinem, magnitudo morbi, robur virium, ætas. Ita quærendum fuerat, nec res ad cauillos, & elenchos sophisticos deducenda.

AD CAPITA III. IIII. V. VI.

SI diligenter quatuor hæc capita considerentur, ea fortè nihil aliud continent, quàm toties decantatam, & decantandam fabellam. Indicationes sumi ex natura morbi. Morbos sine materia minimè vacuationem, sed solam alterationem: morbos cum materia minimè alterationem, sed vacuationem indicare, & alia id genus. Quæ quidem cum pudeat me, ac tædeat tam frequenter commemorare, & repetere, in posterum mihi statutum est perpetuo silentio prætermittere. Verum si quæ sunt notatione digna, ea sigillatim, quam breuissimè fieri potest, perpendantur.

AD CAPVT III.

Morbi magnitudo duplex: aduersarij error, & contradictio.

ILLVD primum notandum est, Aduersarium hoc tertio capite, sicuti aliàs frequenter, loqui solum de propria, singulari, & specifica, vt aiunt, magni

magnitudine morbi: quo ſenſu, aut nunquam, aut raro admodum oritur indicatio ſecandi venam. Namque exempli gratia, maximus tumor, quatenus differt à paruo, qui paruum indicat remedium, non indicat ſectionem venæ. ſed magnam euacuationem, aut diaphoreticis, aut ipſa partis inciſione faciẽdam. Sin autem debet oriri indicatio ſecandæ venæ, iam verò ad alium communiorem ſcopum, ad aliud magnitudinis genus cenſugiendum eſt, quæ vehementia potius dicitur, quod ad totius corporis prouidentiã pertinet. De quo poſterius diffuſé & accuraté ſermonẽ habebimus. Quæ igitur afferũtur de indicatione à morbo magno vel paruo de pluribus magnis præſidiis, vſtione, amputatione mẽbri, &c. quod ipſemet aduerſari⁹ fatetur ad propoſitũ ſuæ Diſputationis non pertinent. Itaq; prudenter ſe confert ad principalẽ conſiderationẽ; quinam morbi venæ ſectionem, aut purgationem deſiderent. Quandoquidẽ hæc duo magna remedia ſũt in vacuationũ genere, venæ ſectio ſemper, purgatio nõnumquam, vt dicebat Gal. 2. Aphor. com. 29. Hic quoque locus falsò adductus eſt, cum Gal. minime ſcribat, ſectionẽ venæ ſemper conuenire, ſed maximè, in primis, præcipuè. ἔστι δὲ ταῦτα (inquit) μάλιστα μὲν φλεβοτομία. Sunt autem hæc, maximè quidem venæ ſectio. Quòd ſi venæ ſectio ſemper conuenit, quomodo purgatio nonnunquam poteſt conuenire? Verũ, vt vt ſit, mirum ſanè eſt, quotieſcumque Aduerſarius nõ diſcedit à Gal. quomodo, etſi forte inuitus, ad veritatem loquatur: ſicuti in præſentia loquitur. Etenim cum ille fateatur, in communi vacuatione duo tantummodo eſſe ma-
" gna præſidia, ſectionem venæ, & purgationem? neque hæc liceat ſine morbi ma-
" gnitudine adminiſtrare, quod ille non diffitetur, non ne hinc licet colligere, vtrũ-
" que magnũ huiuſmodi præſidium à morbi magnitudine indicari? Si quidem nos
" quoque non inuiti fatemur hæc ipſa duo remedia indicari tanquam remedia magna, & ad omnes magnos morbos accommodata. { At inuento ſcopo vacuationis non protinus, aut purgandum, aut ſanguis mittendus eſt: ſed interdum ſufficit purgatio, interdum venæ ſectio, interdum adminiſtrari debet vtrumque. Interdum etiam leuiora vacuationum genera ſufficiunt, vel quod virtus validiora non ferat, vel quod ipſius non poſtulet morbi natura &c. } Præclare omnia. Cum enim ſcopus magnitudinis morbi communem afferat indicationẽ tam mittendi ſanguinis, quàm adhibendæ purgationis, vtique omnium primum diſtinguendũ eſt; vtrum præſidium debeat adminiſtrari De quo quidem difficili iudicio in noſtra Diſputatione diffuſe diximus: poſterius quoque dicemus accuratiſſimè.

AD CAPVT IV.

Triplex morbi magnitudo an indicet ſectionem venæ.

"
" PRimum quidem ſi morborum magnitudo generatim ſumpta per
" ſe indicat purgationem, aut ſectionem venæ, omnis magnitudo
" aut vtrumque aut alterutrum indicaret. Atqui hoc omnino fal-
[" ſum eſſe ipſa oſtendit inductio, &c. Aduerſarius diſputandi rationẽ
" nõ videtur rectè callere. Nam vt deſtruat hãc vniuerſalem propoſitionem: quòd morbi magnitudo generatim ſũpta per ſe indicet purgationẽ, aut ſectionẽ venæ quoſdã ſingulares magnos morbos obiicit, qui nõ vidẽtur huiuſmodi indicationẽ afferre. Ridiculũ certè eſt hãc appellare inductionẽ, quę ex particularib⁹ probat, & colligit vniuerſale. Sed q. ipſe aſſumit, falſiſſimũ eſt: dari morbos ma-

cerebri,cordis,&c.qui noc postulent sectionem venæ,modò alij duo adsint scopi. Ego enim,sicuti ex vna parte fateor cum Gal.scopum magnitudinis morbi, & sectionis venæ, & purgationis indicationem afferre; ita ex altera hoc in tribus magni morbi generibus ab eodem Gal.positis falsum esse, diffiteor, Qui constanter affirmo hoc nobile decretum in omni magno morbo sinceram,atq; æternam veritatem continere. Quod quidem cum Aduersario mihi liceat sigillatim perpendere. Accipiamus primum morbum magnum propter præstantiam partis laborantis,de quo Aduersarius hæc habet. { Si magnus morbus ratione præstãtiæ partis,vt in cerebro,corde,iecinore,omnis harũ partium morbus, quicumq; sit,sanabitur aut purgatione,aut sectione venæ:vt infiniti propemodũ sunt,qui neutrum exigunt.Omnem superat absurditatem, dicere, cerebri morbos omnes, cordis, & iecinoris omnes alterutrũ ex hisce remediis,aut vtrumque postulare. } Hæc quidem grandia,& terribilia videntur:sed timendum,ne murem pro Leone pariant. Etsi morbi cerebri,cordis, iecoris missione sanguinis vel purgatione propriè non sanantur,tamen magni morbi cerebri,cordis, iecoris sine missione sanguinis, vel purgatione sanari non possunt, cũ sine huiusmodi generali prouidentia nõ liceat ad propria,& ad vnũquéq; morbũ accõmodata præsidia deuenire.Itaq; equidem nõ verebor affirmare,cerebro,corde,iecore, quolibet magni morbi genere laborantibus,vel in intẽperie,vel in mala cõpositione,vel in solutione cõtinui,missionem sanguinis.vel purgationẽ conuenire,dummodo id per vires,& ætatẽ liceat, ægérq; vel vnum,vel alterũ præsidium bene possit perferre. Sed Aduersarij obiectam rationem audiamus. { Deinde(ille inquit)vrget,quod nobilitas,& pręstantia partis, quantum sit merito sui, nihil aliud ex propria indicare potest natura, quàm conseruationem propriæ substantiæ,cum maximè sint vtiles vitæ,&c.Porrò pugnat è diametro hæc indicatio,cũ ea,quæ vacuationis est:nam quæ vacuant per se, ac propria ratione imbecillas reddunt facultates, vt Galen.dicebat,&c. } Itaq; per Aduersariũ laborantibus partibus nobilibus,& principibus, numquam licebit,vel mittere sanguinem,vel dare medicamẽtum,vel tenuẽ victus rationem adhibere,quæ omnia propriam earum substantiam nequeunt conseruare, immò vero possunt multis modis labefactare,& dissoluere. Verũ homo Lynceus nónne videt,quanto inter se distent interuallo,indicatio à natura partis, & indicatio à morbo magno ratiòne partis? Illa est indicatio similis, vt pars conseruetur: hæc autem est indicatio contrarij,venæ inquam sectionis, aut purgationis. Hæc mihi quidem certè videntur omnem absurditatem superare.

Secundò succedit morbi magnitudo secundum propriam essentiam; de qua itidem Aduersarius hæc habet. { Amplius morbum considerans in sua essentia magnum,affirmare audeo non adesse indicationem venæ sectionis,aut purgationis.Nam inter ipsas intemperies calidas nulla maior febre:at quis aliquando tam peruerso erit iudicio præditus,qui audeat in omni febre mittere sanguinem? } Magna audet Aduersarius, si magnum est discedere ab Hippocrate, & Galeno qui tam planè,& apertè,quam quod planissimè, & apertissimè docent: scopum magnitudinis morbi secundùm propriam essentiam, & sectionis venæ & purgationis indicationem afferre. Quod verò ad febris exemplum pertinet, ego quidem audeo cũ Galeno affirmare,optimum esse in febribus sanguinem mittere, non solũ synochis, sed etiam aliis omnibus, quæ ex humorum putredine fiunt, quando quæ ad vires spectant,& ætatem remediũ nõ prohibẽt. Quod si hæc sen-

tentia

turam igitur habebit propriè indicātem. Tunc interrogemus, quæ sit propria hæc „ natura indicans alterutrum remediū? Erit ne morbus, vt morbus, vel morbus, vt „ magnus, vel morbus specifice sumptus?&c.} Primū nescio an mēbra interrogata „ satis commodè sint enumerata. Deinde respondeo morbū indicare vt magnum. „ Ad argumentū: {Quia hic solū magnū aliquodpiam remediū, non hoc, aut illud 1. *Aph.com.* specificè indicare potest.} Respondeo dupliciter: primū, remedium magnum non 19. esse nisi duplex, venæ sectionem, & purgationem, quod à Gal. traditum est, & ab Aduersario confirmatum: idcirco iure dictum esse, indicari alterutrum. Secundò respondeo, magnitudinem morbi esse duplicem, quod prius diximus, posteriúsq; sumus dicturi, & confirmaturi. Vnam indicare proprium remedium magnum, vstionē, īcisionē, magnam exsiccationē, &c. Alterā generaliter venæ sectionem, aut purgationem. Qua ratione fit, vt vnū ratione diuersorū plura possit indicare,

AD CAPVT V.

De loco ex Gal. 4. Meth. cap. 6.

QVæso mihi liceat omnia prætermittere, quæcumque in præsentia de indicatione à magnitudine morbi, atque illius differentia ab Aduersario scripta sunt: de quibus posterius longe opportuniore loco agendum est: ac tantummodo in cuiusdam Galenici loci interpretatione versari, quem ille profitetur in gratiam iuniorum, quos potissimum instituere desiderat, paulò diligentius se esse explicaturum. Verba Gal. hæc sunt. Illius interim in omnibus his 4. *Meth. ca. 6. ad fin.* non immemor, non esse vlceris, quà vlcus est, vllam id genus curationem, sed vel vitiosi succi, qui coniunctus est, vel redundantiæ, vel phlegmones, vel herpetis, vel eius generis alterius. Sed nec illius oblitus, quòd aliquid interim ex iis, quæ vlceribus accidunt, indicationem propriam suggerat, veluti & magnitudo. Locus est singularis, & longè maxima dignus animaduersione. Sed antequam istud ago, mihi libet de subtili quadam Aduersarij argumentatione breuiter verba facere, quæ (vt spero) iis quæ posterius dicenda sunt, possunt aliquam lucem afferre. Itaque aduersaria ratio talis est. { Viderint illi, quam bona sit eiuscemodi consecutio: magnitudo morbi addita vlceri, vt quidpiam ab eius natura distans, interdum communem cum vlcere, interdum propriam habet indicationem. Ergò omnis indicatio magnitudinis morbi specie diuersa est ab indicatione morbi magni, &c.} Nos quidem non ad arbitrium Aduersarij, sed ad mentem Gal. talem facimus consecutionem: magnitudo vlceri addita interdum communem, interdum propriam habet indicationem, ergò quæ sunt indicationes magnitudinis morbi: vna communis, altera propria: namque illa sunt diuersa, quorum vnum sine altero esse potest: at per Galen. indicatio communis morbi magni potest esse sine indicatione propria; qui dicit interdum esse vnam, interdum alteram: ergò illæ sunt inter se diuersæ. Quæ sit indicatio propria magni vlceris, nos docuit Galen. quòd scilicet valenter exsiccandum. Magna quidem vlcera (ille inquit) si rectè ea, quæ 7. *Meth. ad* prius dicta sunt, meministi, iis, quæ valentius siccent, medicamentis curabis: par- *fin.* ua verò, vel quæ moderatè siccent, abundè sanauerint. At quænam est indicatio „ communis, diuersa à propria? Quænam est alia, vel esse potest, quæso vir optime, „ quàm quæ ab Hippocrate primùm inuenta, à Galeno decantata tot locis apertè proponitur, quot certè nequeunt ignorari, morbi inquam vehementia, quæ & magnitudo dicitur? Hæc nostra est consecutio, immò verò Hippocratis, & Galeni:

nem respicit, se nihil quicquam in eo libro dixisse, propterea quia hæc doctrina longiorem demonstrationem requirebat, neque in eo totius corporis prouidentiam cum vlceribus voluit coniungere. Hæc (ni fallor) vera est, & perspicua huius Galenici loci, adeóque vniuersi huius capitis interpretatio. Ex qua facile est intelligere, quā cōnuenter Aduersarius in eo versatus fuerit. Qui scribit falsissima omnino esse, & Galeni doctrina indignissima, quę nos tāto applausu, ac verborum apparatu afferimus. Nempe indicationem magnitudinis morbi differre ab indicatione sumpta à morbo magno: siquidem eadem est indicatio, secundum speciē vtriusque, euarians in eo quod magis, & minus, &c. Ac primum quidem cum ille quoque duplicem morbi magnitudinem videatur agnoscere, ac fateri, id quæro, qualisnā vtraque sit, & in quo altera ab altera differat. Etsi enim scribit eandē esse indicationem secundum speciem vtriusque, quæ tantummodo secundum magis, & minus euariat, equidem fateor me non satis intelligere, quid hæc verba sibi velint. Immò verò cum ille doceat, vnam tantummodo esse indicationem, quæ accipitur à natura morbi, quæ secundum maiorem, vel minorem illius extensionem euariat, apertissimè hanc vnam morbi magnitudinem mihi videtur constituisse. Galenus certè, cum aliàs, tum maximè hoc ipso loco duplicem morbi magnitudinem agnoscit: alteram particularem, & propriam vlceris, quæ in sola quātitate continua spectatur; qualia profunda multum, longáque vlcera sunt; de qua propria magnitudine inquit se in tertio libro sermonem habuisse: alteram generalem, & communem, quæ potius in qualitate consistit quatenus morbus magnam actionibus noxam, magnum vitæ incommodum, & periculum affert, & ad corporis vniuersi prouidentiam pertinet: cuius tractationem inquit, se in eo tertio libro prætermisisse, in præsentia absoluisse. Quæ quidem (nisi me omnia fallunt) omnes Aduersarias cogitationes satis refellunt. Verum quoniam præter ea, quæ supra attigimus, Aduersarius proximo posteriore capite nono rursum hanc rem tractat, nos quoque hanc totam disputationem in eum locū differemus: vbi duplicis huiusmodi morbi magnitudinis variam naturā, varia nomina variasq; indicationes solidè, atque apertè demōstrabimus: vt facilè vnusquisque, præter Aduersariū, possit intelligere alterā ab altera lōgissimè distare, neq; alterā sub altera aliquo modo cōprehēdi posse. Qui satis habuimus in præsentia demōstrare, Aduersarium hunc Galeni locū, quē tanta pollicitatione interpretādum susceperat, non solū nō intelligere, sed mirabiliter perturbare, atque euertere. Verumtamē antequā ad alia progrediamur, quæso nōnulla exēpla duobus verbis perpēdamus, quibus ille nititur probare, indicationē magnitudinis morbi nō alias esse, quàm morbi ipsius, in eo (vt ipse loquitur) quod magis, & minus. *Lib. 1. c. 6.*

{ Fluxio (inquit) addita vlceri, postulat reuulsionem: magna fluxio magnam reuulsionem: humor acris refrigerationem; maximè acris summam refrigerationem: magna plenitudo; magnam vacuationem: cacochymia mali succi vacuationem; at magnā purgationem pharmaco purgante faciendam. } Hæc Aduersarius; quæ mea sententia, minus certa & distincta, fortè etiam absurda, & à Galeni doctrina aliena videri possunt. Namque, vt interea prætermittamus, quod apud Galenū certo certius est, nosque iam diximus, & rursum progressione Disputationis sumus cumulatissimè cōfirmaturi: neque fluxionem, neque plenitudinem, neque cacochymiam, quantumuis maximas, sectionem venæ, aut purgationem indicare, nisi hæ magnitudinem morbi efficiant, vel effecturæ sint, notatione dignum est, quā istæc

AD CAPVT VIII.

De argumento ſumpto ex curatione lethargi.

INter omnes locos, qui hoc toto opere tractantur ab Aduerſario, hic certè de lethargo multis nominibus eſt maxima notatione dignus. Cum enim, quod vniuerſæ illius diſciplinæ præcipuum eſt fundamentum, omnis indicatio accipiatur ex natura morbi; natura autem lethargi, ſiue morbum, ſiue cauſam: ſiue ſymptomata conſideres, nullo modo poſſit miſſionem ſanguinis indicare: quæ nihilominus à Galeno, & omnibus rationalibus medicis probatur, mirum eſt, quàm ille ſe torqueat, huc, atque illuc ſe vertat, vt ſe ab huiuſmodi periculo liberet. Itaque mihi quoque liceat in hoc eodem loco, & argumento paulò diligentius, & longius verſari. Illud verò primũ ſciendũ eſt;cõmentaria Aduerſarij de Ratione Curãdi per ſanguinis miſsionem ter fuiſſe edita.Quartam.n.editionẽ, cuius ille in poſtrema meminit, mihi hactenus non contigit videre. Cũ autẽ ille in præſentia non videatur eaſdẽ rationes afferre,ac planè iis conſentire, quæ olim ſemel ſcripta, deinde iterum, ac tertiò ſunt ab ipſo confirmata,mihi libet primùm veterem, mox & recentem ſcriptionẽ breuiter perpendere,atq;examinare. Antiqua ſcriptura habetur prima editione Veneta 1570.lib.3.c.3. ſecunda Taurinenſe 1584. ac poſtrema Veneta 1597.lib.4.cap.8.eſt huiuſmodi { Perquiramus hoc loco cauſam, propter quam in lethargo mittere ſanguinem conueniat,quoniam ex huiuſce affectus curatione non leue argumentum deſumi videtur contra opinionem noſtram.. Fit enim lethargus à pituita in cerebri ſubſtãtia putrefacta quę medicamẽto purgãte educenda eſt,nõ autem ſectione venæ,cum nec adſit plenitudo,nec ſanguinis impetus:ita quidem ſecundum noſtra principia dicendũ videtur. Omnes tamen medici,vno excepto Meſue ſanguinis miſsionem præceperunt. } Argumentario,ſi id mihi facere licet,duabus rationibus videtur hũc in modum poſſe formari.Prima.Niſi ſanguis vel copia vel fluxione noxius ſit haud conuenit venam incidere In lethargo nulla adeſt ſanguinis copia,aut fluxio, ergo in lethargo nõ conuenit „ venam incidere.Altera.Si alij humores à ſanguine redundent,medicamentis purgantibus vti oportet.In lethargo pituita redundat in cerebri ſubſtãtia putrefacta, „ ergo in lethargo oportet purgationẽ adhibere.Iã vero videamus quid Aduerſari⁹ „ ad hęc reſpõdeat;qui ſcribit ad hũc modũ.{Sciendum in lethargo nulla ratione ſanguinem mitti indicatione habita ad morbum iam inceptum fieri, ſcilicet ab ipſo lethargo;quoniam,cum fiat à phlegmate, non debet educi ſectione venæ, ſed purgatione,verum indicatione habita ad morbum futurum, ſemper, niſi aliquid ſit,quod prohibeat,ſanguinem mittere debemus.Cauſa eſt, quoniã propter caliditatẽ in cerebro exiſtẽtẽ,& dolorẽ,atq; ipſius imbecillitatẽ, recipitur in cerebrum, attrahiturque ab eodem multus ſanguis,potiſsimùm verò tenuis,qui primus omniũ ſẽper cõfluit.Quamobrẽ ne hic cõfluat in cerebrũ,ad quod ſpõte paratus eſt,ne ve membra tranſmittant,opus eſt deminuere ſanguinem:ita.n. cõpeſcemus fluxionem, & membra in retinendo reliquo ſanguine auara fient. }. Reſpõſio elegãs,illuſtris,admirabilis.De qua plurima mihi in mentẽ veniũt dicenda.Ac primũ quidem mirum eſt; virum in dialectica peccare, cuius ſcientiam in primis profitetur.Etenim,ſi præmiſſę,vt loquuntur,ſtabileș,& firmæ permaneant

quoniam confluens in cerebrum sanguis, incommodi nihil affert, primum quia sua caliditate pituitæ frigiditatem temperabit: secundò quoniam tenuitate viscidam pituitam incidet. Clarissimus hic vir, & ad suas, & ad obiectas aliorũ rationes tam facilè, & argutè mihi videtur perpetuò respondere, vt tragicos, comicosque poëtas æmuletur, qui nodos vindice dignos conantur sine machina dissoluere. Itaque ad hæc respondet, neutrum vsuuenire. { Non primum, quoniam stultum equidẽ id medici iudiciũ, si considerata corporis qualitate, nõ metiretur quantitatem detrahendi sanguinis: tantum videlicet sanguinis demendo, quantus pro suo proposito conueniat; ita vt vniuersum corpus minimè refrigeretur: nõ enim quælibet sanguinis missio refrigerat, sed ea duntaxat, quæ copiosissima est. Verum quantum ad alterum pertinet, id notabimus, quòd confluens sanguis, quamuis fortasse frigiditatem pituitæ temperabit, obesse tamen quantitate multò magis aptus est, quam prodesse qualitate, At verò nos sanguinem detrahimus, non propter qulitatem, sed quantitatem: atque idcircò dicimus multitudinem in hoc affectu indicare missionem sanguinis, in ipso scilicet cerebro adfuturam, nisi ars præuiderit. Adde etiam, quòd cum in cerebro sit ignea caliditas, confluentem sanguinem magis inflammare, periculúmque minari maximum, ne fiat mixtus quidam affectus ex phrenitide, & lethargo. Ego verò, si liceat mihi Aduersarij personam suscipere, atque obiectas ab illo aduersus se ipsum rationes, qualescumq; sint; tutari, nõ verebor affirmare, illius respõsiones esse futiles, nec quicquam momenti, & põderis in se obtinere. Etenim primũ, quod ille affert de quãtitate mittendi sanguinis, nihil ad rem pertinet. Siquidẽ lis est, vtrum liceat in lethargo sanguinem mittere, nec neminimè verò, vtrum copiosè, an parcè liceat sanguinem mittere. Quæ quidem varia determinatio ex variis quoque scopis petẽda est; de quibus Galenus hæc habet. Definitis tribus mittẽdi sãguinis scopis &c. ad alia accedamus indicia, quæ non pauci medici adiicienda censuerunt. Indicãt autem detractionis quantitatem, non ipsam sanguinis detractionem. Quod si hęc valeret ratio, si non omnis sanguinis missio, sed solum quæ copiosissima est, refrigerat, iam in hydropε. & cæteris morbis frigidioribus licebit perpetuò sanguinẽ mittere, modo id parcè fiat: quod neminem, neque ipsum Aduersarium puto esse affirmaturum. Neque verò secunda responsio maius fundamentum, & robur habere censenda est. Namque, si sanguis calidior, & tenuior confluat in cerebrum, nulli dubium esse debet, quin pituitæ frigiditatem, & crassitiem iuuare possit Ad quem modũ scribit Galenus exquisitas febres quotidianas, & quartanas esse longiores, quàm non exquisitas; quòd mixtio humoris tenuioris, & calidioris pituitam, & melãcholiam possit calefacere, & extenuare, adeóque febres breuiores efficere. Sed humor potest magis obesse quantitate, quàm prodesse qualitate. Egregiè. Verum quid si ego dixero humorem posse magis qualitate prodesse, quam obesse quantitate? Vtri nostrum magis credendum fuerit? De ignea cerebri caliditate iam satis diximus. Atqui non animaduerto, lector, & obiectas rationes, & responsiones, & hæc omnia nihil ad versum; immò verò tam esse inania, ac futilia, vt certè non deceat illis referendis, nedum refellendis maiorem temporis iacturam facere. Itaque de vetere scriptura satis, & ad recentem progrediamur.

De Sang. Miss. c. 5.

Cæterùm, vt ne ego quoq; cogar sæpius eadem repetere, ex hoc septimo capite, cęteris prętermissis, duo mihi libet seligere, quæ nullo modo sunt prętermittẽda. Alterum pertinet ad causam, quamobrẽ cõuenit in lethargo sanguinem mittere;

quæ priori, & veteri causæ minimè viderut cōuenire. Alterum est examen nostræ cuiusdam rationis, quæ olim contendebamus Galenum in lethargo sumpta indicatione ab vna morbi magnitudine sanguinis missionem probare. Quod ad primum spectat, Aduersarius sic scribit. ‹ Causa est, quòd humor ad cerebrū fluens, siue sit biliosus, siue pituitosus, siue mixtus, repellēdus est, vt Galenus ait 13. Meth. c. 21. Atque vt repelli debet, sic etiam reuulsione indiget, fluente sanguine ad cerebrū pituitoso, aut bilioso, aut mixto, maximè accōmodata est venæ sectio: præsertim, quòd excalefacta particula ad se traheret sanguinē acrē, & tenuissimū. › Quicumque vera, & solida dogmata non intelligit, atque in vetere disciplina non acquiescit, cum aliis modis, tum maximè opinionum, rationúmque varietate, & inconstantia facilè se ipsum prodit; in quem congruit illud Homericum. Αὐ ἀ μετοκλάζει, καὶ ἐπ' ἀμφοτέρους πόδας ἴζει. Claudicat incessu, pedibusque vacillat vtrisque. Nemo autē est, qui non facilè possit intelligere, hoc ipsum in præsentia Aduersario contigisse. Etenim, qui prius dixerat, sanguinem mitti in lethargo, minime indicatione habita ad morbū iam inceptum fieri, scilicet ab ipso lethargo, sed indicatione habita ad morbum futurū, posterius asseuerat propter præsentē humoris fluxionē ad cerebrū sanguinem mittēdum esse. Qui antea dixerat sanguinē mitti in lethargo propter fluxionē multi sanguinis, potissimū verò tenuioris, nūc docet propter fluxionē humoris, pituitosi, siue biliosi, siue mixti sanguinē mittēdum esse. Ac sanè equidem puto hominem prioris rationis absurditatem tandem animaduertisse, ad propterea posteriorem excogitasse. Quæ quidē etsi fortè est altera minus improbabilis, tamen æquè inanis mihi videtur. Siquidem siue pituitosus, siue biliosus, siue ex vtrisque mixtus humor in cerebrum confluat, per principia Aduersarij multò magis conuenit medicamentum adhibere, quàm sanguinem mittere. Sed venio ad alterū locum, qui est huiusmodi. ‹ Quando dicunt in lethargo mitti sanguinē solum ob magnitudinē morbi, potest sanè recipi à nobis; rectè etiam potest negari. Recipiendum est omnino sanguinem mitti ob magnitudinem futuram, ac imminentem, vel etiam fieri incipientem, ratione fluxionis ipsorū humorum: tunc enim etiamsi nulla in toto corpore subsit plenitudo, nulla etiam cacochymia, vrgente plurimū particula fluxione tentata, venā incidimus, & aliquando purgamus, & interdum vtrúmque administramus præsidiū. At verò negari omnino debet sententia, si dicere velint, sanguinis missionem adhiberi ob solam magnitudinē in vniuersali consideratam, nullo scilicet habito respectu ad humorē fluentē, vel non fluentem. Hoc enim ego in ipsius Galeni doctrina consistere non posse minimè ambigo. › Summa est (ni fallor.) Aduersariū nobis consentire: ob morbi magnitudinem incipientem, imminētem, futuram, in lethargo sanguinem mitti nobiscū dissentire: istud non esse licitū, nisi simul cum magnitudine morbi, humorum fluentium, vel non fluentium ratio habeatur. Itaque per Aduersarium, humorum cōsideratio est omnino necessaria. Humores autem vel mouentur, vel quiescunt: si mouentur, etiamsi nulla adsit plenitudo, nulla cacochymia, licet venā incidere, aliquādo purgationē adhibere, & interdum vtrūque præsidium administrare. In lethargo humores mouentur, & fluunt ad cerebrum, ergo in lethargo sine humorum copia, sine humorum vitio licet venam incidere; quandoque purgationem adhibere, interdum & venam incidere, & purgationem adhibere. At verò altera ex parte, si curandi indicatio perpetuò sumitur à natura morbi; quomodo hic sine sanguinis copia sanguis mittitur? siue humorum vitio medicamentum adhibetur? Verum estò Aduersario con-

cedatur humorum fluxionem, vel ad sectionem venæ, vel ad purgationem esse necessariam. Quæso ille semel, ac seriò respondeat. An huiusmodi humorum fluxio, simpliciter, primum, ac per se, vel alterutrum, vel vtrumque præsidium indicet? An quatenus illa morbi magnitudinem efficit, vel effectura est? Equidem non puto illum respõsurum ex vna humorum fluxione, hæc tam insignia præsidia posse indicari; qui non semel perspicuè fatetur, præterea morbi magnitudinem necessariò requiri. Quòd si humorum fluxio, aut fortè verius humorum consideratio illa vna ratione venæ sectionem, aut purgationem indicat, quatenus illi morbi magnitudinem faciunt, vel facere possunt, quid aliud vel pertinax sophista colligere hinc potest, quàm morbi magnitudinem principem, ac proximum esse scopum, qui simpliciter, primum, ac per se sectionem venæ aut purgationem indicat? Quandoquidem posita morbi magnitudine, hæc duo præsidia vel sine humorũ copia, vitio, fluxione ponuntur. Sublata morbi magnitudine, quantumuis humores sint copiosi, vitiosi, fluentes, eadem tolluntur: quod aliàs cumulatissimè, & solidissimè demõstrauimus, rursumque exquisitius conabimur demõstrare. Hoc enim ego in ipsius Galeni doctrina consistere posse minimè ambigo. Cæterum si humores non fluant, quidnam agendum est? Licetne sine humorũ copia sanguinem mittere? sine humorum vitio purgationem aggredi? Cùm Aduersarius de huiusmodi quæsito nihil afferat, quod definitum sit, ac certum, expectauimus donec ille suam mentem, suaque principia nobis aperiat. Quoniã verò Aduersarius fortè ad seipsum conuersus animaduertit, quæcumque hactenus dixerat, omnia esse inania; seque nullo modo posse omnes scopulos effugere, si fateatur lethargum frigidum esse morbum, tandem exporrecta fronte legẽ promulgat, Lethargũ minimè frigidum esse morbum per hæc verba.

{ Postremò non admitto lethargum esse morbũ frigidum: nam si febrem continuam consideramus, calidus est. Si putredinem, non erit frigidus. At materia pituita est: hæc frigida fateor, sed ista, vt frigida, non facit lethargum, sed vt calida putrefacta scilicet, vel in tumore inexistẽs, si tumorem statuamus existere lethargum, vel cerebri substantiã irritans. } Bone Deus, quò insana contradicẽdi libido, quò effrænata propriæ tuendæ sententiæ cupiditas homines adducit? Qui ea non vereantur affirmare, quę à cõmuni omnium consensu, quæ ab omni ratione, quæ à sensibus abhorrentia sunt? Quæ enim quis ex omni memoria hoc extraordinariũ paradoxũ excogitauit? Me pudet vel Gal. vel alterius de hac re testimonium proferre: cum omnes, nemine penitus, ac millies penitus dissentiente, Græci, Latini, Arabes fateantur, ac doceant lethargũ frigidam, & humidã cerebri esse intẽperiem; à frigida, & humida pituita cerebrũ madefaciẽte, originẽ habere; obliuionẽ, inexpugnabilem dormiendi cupiditatem, & alia id genus symptomata illum comitari. Ex quibus, si quis non intelligit lethargum esse morbum frigidum, & quidẽ insigniter frigidum; pendere ex causa frigida, & quidem insigniter frigida; in primis verò illius symptomata, quæcumque sunt pathognomonica, ac morbi substantiã cõstituunt, ex frigiditate fieri, quàm benè is intelligat, aliorum esto iudiciũ. Lethargus (inquit Gal.) gignitur cerebro patiente, in quo princeps animi pars residet. Ergò cũ humor, qui in cerebro redũdat, frigidus est, insensibilitas, immobilitasq; hominẽ opprimũt. Cũ verò calidus est perpetuus potius motus, vna cũ rationis noxa. Accidit enim ex frigore segnitia, ex calore immodicus motus, &c. Itaque, si Aduersario credẽdũ est, posthac naribus lethargici oportebit

13. Meth.c. 11.

admonere non decoctum thymi, pulegij, orinani, castoreum, vt Galenus docet, sed perfusionem ex capitibus papaueris, odorem ex rosis, violis; &c. id genus, quæ calidius cerebrum possint refrigerare. Verum de hoc capite satis.

AD CAPVT VIII.

Galeni locus 2. Medic. per genera de dolore capitis ex vulnere, &c.

PRIMA pars huius capitis maximè est notabilis. Et certè nescio, quomodo ex ore Aduersarij exciderit; quæ (ni fallor) totam illius opinionem funditus euertit. Ille enim apertè fatetur à morbi magnitudine sumi indicationem vacuandi corporis per sectionem venę, aut per pharmacum; sublatáque morbi magnitudine huiusmodi indicationem prorsus superuacaneam esse. Qui scribit ad hunc modum. { Concedamus omnino, si amoueatur à morbo magnitudo, indicationẽ, aut secandi venam, aut dandi medicamẽtum purgans esse prorsus superuacaneam. In omni vlcere magno protinus aut sanguis mittendus est, aut purgãdum, Summoueatur ab vlcere magnitudo, talis indicatio euanescit. Etenim potest vlcus esse paruum, vt in carbunculo contingit; in punctura alicuius nerui à telo aliquopiã acutissimo, vt etiam ab acu; tamen necessaria est venæ sectio, aut purgatio, nõ ob præsentem magnitudinem illius vlceris, considerando ipsum, vt vlcus est; sed ratione fluxionis imminentis, aut iam incipientis; solumque hic respicimus magnitudinẽ morbi futuram: at illi solam præsentem contemplari videntur. } Ille hactenus. Nos verò cogimur id repetere in præsentia, quod aliàs diximus, ac recepimus nos esse diligentius explicaturos, quódque apud Galenum tam est certum, & manifestum, quam quod certissimum, & manifestissimum, Magnitudinem morbi esse duplicẽ: alterã propriã, & singularẽ cuiusque morbi, exempli gratia magnam intemperiẽ, magnã solutionẽ continui, magnam inflammationẽ, quæ in quantitate continua, atque extẽsione spectatur, & in primis cõsistit in magno recessu à constitutione secundum naturam: alterã cõmunem omnibus morbis, quæ potius ad qualitatẽ, & intentionẽ quã ad quãtitatẽ, & extensionẽ pertinet; atque ex periculi magnitudine, quod ægro impendet, definienda est. Quæ quidem duæ magnitudines, sicuti reuera inter se differunt, ita etiam varia nomina sortitæ sunt. Siquidem altera singularis Græcè μέγεθος νόσου, Latinè Magnitudo morbi dicitur. Alteram autem communem, Galenus ἰσχὺν, aliquando σφοδρότητα, nos vim, robur, vehementiam possumus interpretari. Etsi negandum non est hanc quoque posteriorem magnitudinem morbi, & vehementiam à Galeno aliquando nomine magnitudinis, τοῦ scilicet μεγέθους donari: qui scribit, nihil interesse, siue quis vehe-

1. Crif. c. 3. mentiam, siue magnitudinem morbi nominet. Græcè, ὡς εἴτε σφοδρότητα τις εἴτε

3. Crif. c. 4. μέγεθος ὀνομάζει νοσήματος. Quandoquodem, vt idem scribit Galenus, cõsuetudo est

1. Aph. c. 5. apud medicos, vt verbo abutentes, omne vehementius maius nominent, quamuis

6. Aph. 5. ad qualitatem, minimè ad quantitatem id pertineat. Sed vtriusque discrimen

1. Diff. feb. cap. 1. multò certius, & euidentius demonstrant varię indicationes; quæ ex varia earum natura eliciuntur. Namque altera magnitudo morbi singularis indicationẽ perpetuò suggerit per contraria. Exempli gratia, Intemperies frigida alterationem per calida: plenitudo vacuationem; cacochymia purgationem. Altera autẽ morbi magnitudo communis indicat prouidentiam vniuersi corporis per venæ sectionem, aut purgationem. Quod quidem etsi multis modis potest demonstrari,

tamen

tamen mihi libet non discedere ab exemplo Aduersarij. Ex quo mihi videor apertissimè id posse cuique non solùm cõfirmare, sed fortè etiam persuadere. Itaque accipiamus vlcus acu in neruo excitatum sua natura per paruum, & perexiguum. Hic duplex vlceris magnitudo potest considerari: altera ipsius morbi propria: altera periculi. Prima nihil aliud potest indicare, quàm medicamenta siccantia, & accommodata ad partem laborantem, quæ illius magnitudini proportione respondeant. De qua vlceris differentia Gal. accuratè sermonem habet. Altera Hippocrati, & Gal. prouidentiam vniuersi corporis per sectionem venæ, aut pharmacum perpetuo indicat. De qua idem Galenus lib. 4. Meth. Med. Sed Aduersarij responsionem, atque effugium perpendamus. < Necessaria (ille inquit) est venæ sectio, aut purgatio non ob præsentem magnitudinem illius vlceris, considerando ipsum, vt vlcus est, sed ratione fluxionis imminentis, aut iã incipientis. > Queso, lector, parumper attende. Si per Aduersarium sublata vlceris magnitudine, indicatio mittendi sanguinis, aut dandi medicamenti euanescit, quod ille modò palàm confessus est: Si hic necessaria est venæ sectio, aut purgatio, quod itidem ille confirmat, vt huiusmodi indicatio ex aliqua vlceris magnitudine eliciatur, necessarium est. Hæc Aduersarij confessione, ex magnitudine vlceris, quatenus vlcus est, elici non potest, cum illud sit minimum; itaque ex altera vlceris magnitudine, quæ ægroto insigne periculum minatur, elicienda est. Ex quo facile est intelligere, quàm hic vir extra scopum iaculetur. Namque si venæ sectio, & purgatio necessariæ sunt, non propter magnitudinem vlceris, vt vlcus est, necessaria (nisi me omnia fallunt) consecutio est; hæc præsidia non propter fluxionem, aut præsentem, aut imminentem, de qua non loquimur in præsentia; sed propter alteram vlceris magnitudinem esse necessaria. Præter quàm quòd, vt iam diximus, nulla fluxio, etiamsi fuerit torrentis fluminis, nisi morbi magnitudinem afferat, vel allatura sit, vllo vnquam modo poterit sectionem venæ, aut purgationem indicare. Ac sanè aut equidem nescio vim huius argumentationis explicare, aut Aduersarius non habet, quid ad hæc respõdere, aut omnino hiscere possit. Sed alterum Galeni locum simul cum Aduersario examinemus: ille verò est lib. 2. Cõp. Med. sec. Loc. De dolore capitis ex plaga, &c. & dictio est huiusmodi. Si plaga vulneris, aut contusionis causa existat, plures scopi erunt ad remediorum inuentionem. Vnus quidem in vulnere, ad quod conglutinantibus, & inflammationem arcentibus pharmacis vti oportet. Alter verò in contusione: & tertius in doloribus. Quòd si per communionem membranæ caluam ambientis, quam ad duram cerebri membranam circa suturas habet, etiam inter caluariam inflammatio ipsa distribuatur, non absque periculo eiusmodi capitis dolor existit. Contingit autem non parum sæpe, in casu præsertim ex sublimi facto, vt quædam circa cerebrum, aut membranas ipsas partes abrumpantur: quod vbi contingit, etiam amplius capitis dolor inualescit; ipsaque tota affectio ægrè curabilis redditur, ac periculum ingens, ac præceps imminet. Optimum igitur fuerit in iis, nisi ætas prohibeat, & nisi vitalis facultas debilis appareat, à venæ sectione curationis initium facere. Locus planè est egregius, & maxima animaduersione dignus. Quandoquidem Galenus primum ponit scopos ex natura morbi, vulneris, contusionis, doloris; qui sigillatim proprias afferunt indicationes: in quibus recensendis certum est, indicationis communis, vacuandi corporis, ne verbum quidem fieri. Postremò autem accedente morbi magnitudine, ingenti, ac præcipiti periculo, Optimum

3. Meth. Med. lib. de Comp. Med. sec. genera.

(inquit) fuerit, in iis, nisi ætas prohibeat, & nisi facultas vitalis debilis appareat, à sectione venæ curationis initium facere. Ex quo quidem vel vnico loco satis cuique potest constare, Galenum in tribus principibus scopis, magnitudine morbi, robore virium, vigore ætatis perpetuò acquiescere, nec prætereà quicquam attendere, vbicumque de mittendo, vel non mittendo sanguine consilium capiendum est. Sed Aduersarij egregium commentum audiamus: qui posita tota serie dictionis Galenicæ, hæc habet. { In iis ego non video hunc auctorem aliquam fecisse mentionem quarti scopi, nempe magnitudinis morbi. Sed solum posita prius hypothesi de natura morbi, quem statuit inflammationem existere, tribus scopis contentus fuit; vnus ab ipsa soluta continuitate sumebatur, &c. } Qui vno verbo contendit non aliunde Galenum indicationem mittendi sanguinis elicere in præsentia, quàm ex natura inflammationis ab humorum fluxione causatæ, ratione vulneris, aut contusionis. { Ita vt mirum (ille inquit) videatur mihi, quod prætermisso eo, quod nullam difficultatem habet, recentiores obscuram facere doctrinam voluerint, & Galeno, quod nunquam somniauit, imponere. } Altera autem ex parte (en humani ingenij imbecillitatem) valdè mirum videtur mihi, Aduersarium voluisse, & negare quæ sunt apertissima, & rebus clarissimis crassas tenebras offundere. Vter verò nostrum, iustiorem admirationis causam habuerit, quicumque amoris, odij, cupiditatis, inuidiæ sunt immunes, facilè iudicabunt. Quid (obsecro te) apertius à Galeno dici potuit, quam, non absque periculo huiusmodi capitis dolor existit? & rursum, dolor capitis amplius inualescit, ac periculum ingens, & præceps imminet? Quæ obscuriores tenebræ veteri, & optimæ medendi methodo obduci possunt, quàm indicationes proprias cum communibus miscere, & confundere, in primis verò scopum omnibus morbis communem, δυναστεύοντα egregium, excellentem, cæterorúmque omnium præstantissimum prætermittere, atque euertere? Verum, cum Aduersarius (vt puto) omnino animaduertisset, Galenũ nimis apertè alterius quoque scopi, magnitudinis morbi meminisse, neque illud vllo modo negari posse, ad aliam cautionem confugit. { Quamuis (ille inquit) hunc affectum magnum esse censeam, tamen profiteor Galenum non accessisse ad sanguinis missionem ob magnitudinem morbi generatim sumptam vt illi contendere videntur, sed ob magnitudinem in specie, &c. } Qui deinceps longa oratione conatur confirmare methodum curandæ inflammationis consistere in reuulsione, deriuatione, &c. Quæ omnia nos illi non inuiti iamdiu donauimus, & concessimus, donamúsque, & concedimus in præsentia. Quod quidem certè ineptè, & odiosè millies cum illo repetendum non est. Sed ad rem. Auersarius profitetur Galenum nõ accessisse ad sanguinis missionem ob magnitudinem morbi generatim sumptam, sed ob magnitudinem in specie. Ego verò primum profiteor Aduersarium hic duplicem morbi magnitudinem palam agnoscere, & fateri, quam alibi non percipere se tradit. Deinde profiteor Galenum varias hic singulares indicationes posuisse, ex natura vulneris, doloris, inflammationis, &c. Sed neque alteram magnitudinis morbi prætermisisse. Priores singularia contraria præsidia præscribunt, neque vnquam sectionem venæ aut purgationem indicabunt, nisi illis posterior communis scopus, & magnitudo morbi coniugatur. Id quod ex Galenica serie fit apertissimum. Siquidem positis singularibus indicationibus, ponuntur singularia præsidia ad illas accommodata. Posita communi indicatione, magnitudine morbi; statim (inquit) à venæ sectio-

sectione principium curationis faciendum est. Sed Aduersarius rursum, miserum hunc scopum, cum quo inexpiabile bellum suscepit, aggreditur. Qui asseuerans minime illum ad sectionem venæ necessarium esse, sic nos interrogat. < Dicant " quæso mihi, an venæ sectio ob solam hanc administrabitur magnitudinem? Ex- " cludenda igitur est sanguinis missio in inflammatione pericranei, quæ quoniam " sanabilis est, neque præceps aliquod, ingénsque periculum imminet, magna, illo- " rum sententia, dici non debet, si verbis supradictis magnitudinem intelligit mor- " bi. At hoc reuera maximè absurdum est. Siquidem in omnibus inflammationi- " bus, imminentibus, aut incipientibus citissimè ab affecta particula reuellere " oportet: atque si leuiora non satisfaciunt remedia, ad venæ sectionem protinus " accedendum, etiamsi affectio sit facile curabilis, nullúmque ingens, ac præceps " immineat vitæ periculum. >Ille hactenus. Si quis mihi narrasset, Aduersarium, virum apud plurimos magnæ existimationis, & qui tam Galenicum (si Diis placet) se iactat, vt profiteatur se nihil asserturum, quod ab huius viri doctrina sit alienum, hæc tam inania, & à veteri disciplina aliena scripsisse, equidem nulli, vel iurato id facilè credidissem. Quæso enim quid inanius, quid à Galenica doctrina alienius dici potuit, quàm sine magnitudine morbi ad sectionem venæ esse deueniendum? Quæso quid ille ad Galenum respondeat, qui toties, & tam aperte scribit, vnam magnitudinem morbi, aut mittendi sanguinis, aut dandi medicamenti indicationem perpetuò subministrare? Qui aliquando cuidam ægroto laboranti pleuritide, interna inflammatione ex fluxione, & copia sanguinis, deficiente principe scopo, magnitudine morbi, noluit sanguinem mittere? Sed quæso, quid tandem Aduersarius ad se ipsum respondeat, quem supra audiuimus asseuerantem; vbicumque morbi vigeat magnitudo, illic statim nasci indicationem, aut secandi venam, aut dandi medicamentum purgans; sicuti è contra, omnino si amoueatur à morbo magnitudo, talem indicationem euanescere, & prorsus superuacaneam esse? Nos verò ad amicam interrogationem amicè respondeamus cum Galeno, Magnitudinem morbi pro indicatione quadam sanguinis detrahendi, vel purgationis adhibendæ statuendam esse. Adeò ex vna parte magnitudine morbi vel præsente, vel imminente, si cætera consentiant, de quibus aliàs, perpetuò ad sectionem venæ, aut purgationem oporteat deuenire: ex altera autem, deficiente magnitudine morbi, vtrumque remedium in perpetuum prætermittatur. Itaque in inflammatione non solum pericranei, sed etiam membranarum, & cerebri, si modò membranæ, & cerebrum sine ægri periculo possunt inflammatione laborare; immò verò in quouis alio morbo, quicumque omnis periculi est immunis, equidem censeo non solùm non esse maximè absurdum, sed etiam rationi, ac doctrinæ Galeni quam maximè consentaneum, sanguinis missionem perpetuò excludendam esse: sicuti modo in parua pleuritide Galenum fecisse diximus: sicuti ipsemet Aduersarius non obscurè confessus est. Quæ deinceps in gratiam iuniorum medicorum ab Aduersario proponuntur ex Galeno, de missione sanguinis in febribus putridis, & cephalæa, ex iis, quæ hactenus disputauimus, per se ipsa facile corruunt: præter quàm quòd opportunioribus locis posterius cogemur hoc idem saxum voluere. Ac sanè si vbique velim ad singula respondere, scribendi finem numquam faciam.

Initio capitis.

4. Meth. Med. c. 6.

AD

AD CAPVT. IX.

De duplici vlceris magnitudine.

ETSI non semel; proximè autem superiore capite de duplici morbi magnitudine, variaque vtriusque indicatione diximus, quæ fortasse cuique deberent satis esse, tamen rursum cogimur huiusmodi crambem recoctam deuorare: quanquam, si Galeno credimus, quod per se præclarum, & vtile est, id vel decies repetitum placere solet. Verba ex nostra disputatione petita hæc sunt. Finge vlcus magnum in crure dextro: illud sumpta indicatione à morbo indicat præsidia vehementer exsiccantia. Sumpta autem indicatione à morbi magnitudine indicat sectionẽ venæ, aut purgationẽ. Itaq; si omniũ primũ incidatur vena dextri cubiti, hoc pacto corpori vniuerso prospicitur, simúlq; retrahitur humorũ fluxio à parte laborante, quæ propterea redditur libera ab inflammatione, & dolore, adeo vt cũ ratione, tutóque possit admittere valẽter siccantia medicamenta. Aduersarius. {Hæc & obscurè dicta videntur, & non benè distincta: obscurum est, quod dicunt, indicatione sumpta à morbo vlcus ipsum indicare valdè exsiccantia, quia si per morbum intelligunt vlcus, vt vlcus est, hoc non indicat propria natura, nisi exsiccantia, non valenter, vt illi dicunt, siccantia. Si verò magnum vlcus audiant, ita vt sit morbus magnus distinctus ab ipso vlcere, cũ velint magni morbi indicationẽ differre ab indicatione magnitudinis morbi, adeo obscurè loqui videntur mihi, vt ferè credã ipsos propriam ignorare vocem Et egò sanè (ita sum hebeti ingenio) non planè assequor quid animo concipiant. } Qui deinceps de duplici morbi magnitudine, atque illius indicatione multa reperit, quæ certè planè inania sunt, ac prætermitti omnino potuissent, si modo ille voluisset attendere, & intelligere, quæcumq; hac de re Galenus apertè, & nos cum illo fortè apertius non semel diximus. Verum cum illi omnia videãtur adeò obscurè, & non benè distinctè fuisse tradita, vt ferè credat nos propriam magnitudinis vocem ignorare, ac fateatur se non planè assequi, quid animo concipiamus, rursum conabimur magis apertè, & distinctè hanc ipsam rem explicare, vt, si fieri potest, ille tandem intelligat, nos propriam magnitudinis vocem non ignorare, & quid animo concipiamus. Id quod equidem puto hactenus fieri non potuisse, non quòd ille tam hebeti sit ingenio; quod de viro Theologo, Philosopho, Medico præstantissimo dici non potest, nec debet; sed quòd illius animus aliquo affectu laboret. Cui quidem si voluerit accommodatam curationem adhibere, ego me illi sponsorem constituo, ac sine vlla dubitatione confirmo, fore, vt deinceps apertè, & distinctè intelligat, quæcumque hactenus obscura, & non bene distincta illi visa sunt. Sed ad rem. Iam sæpius diximus apud Hippocratem & Galenum magnitudinem morbi esse duplicem, quæ variis quoque nominibus significatur. Altera est singularis, cuiusque morbi, quæ in quantitate, ac recessu à constitutione naturali consistit; ac propriè morbi magnitudo dicitur. Altera est communis omnibus morbis, quæ in qualitate, & periculi magnitudine, quod ægro impendet, continetur; ac propriè morbi vis, violentia, vehementia, minus propriè magnitudo nuncupatur. Quæ quidem duæ magnitudines, cum frequenter apud Galenum planè, & apertè commemorentur, & distinguantur, mihi liceat rursum vnum, vel alterum illius locum afferre, in quibus id planissimè, & apertissimè conficitur. Itaque Galenus postquam libro tertio Methodi

Medendi

Medendi nos docuerat rationem curandi vlceris per indicationes, quæ à priore magnitudine desumuntur, volens pariter nos docere methodum curandi, non solùm vlcera, sed etiam omnes morbos per indicationem, quæ ab affectus vehementia suggeritur, omnium primum miris laudibus extollit Hippocratem, quòd scopum, qui medico ad indicationem nõ in vno alteróve, sed prorsus omni morbo sit spectandus, non omiserit. ἔστι δ' οὗτος ὁ ἀπὸ τῆς ἰσχύος, τῆς διαθέσεως λαμβανόμενος. Est porrò is, qui ab affectus vehementia sumitur. Deinde verò volens nobis explicare, quot modis morbus sit vehemens, vt possit sectionem venæ, aut purgationem indicare, sic scribit. τριχῶς γὰρ ἑκάστου νοσήματος ἰσχυροῦ γινομένου, διὰ τὸ κύριον τοῦ πεπονθότος μορίου, διὰ τὸ μέγεθος τῆς διαθέσεως, καὶ τρίτον τὴν κακοήθειαν αὐτοῦ, &c. Ad verbum Latinè. Cum enim morbus vnusquisque trifariã vehemens reddatur, vel propter afflictæ partis præstantiam, vel propter affectus magnitudinẽ, vel propterea quòd sit cacoëthes, &c. Sic ne frustra hac in re sim longior, Gal. cum alibi, tum hoc ipso capite iterum, ac sæpius duas huiusmodi morbi magnitudines variis nominib. distinguit. Qui indicationem generalem perpetuò ἰσχὺν, vel σφοδρότητα; alterã specialem μέγεθος appellat: qui tamen non repugnat, quin vehementia quoque magnitudinis nomine possit appellari. τὴν ἰσχὺν νοσήματος εἰ καὶ μέγεθός τις ὀνομάζειν ἐθέλει. Vehementiam morbi, quàm si & magnitudinem appellare quis velit, &c. Verum ad Aduersarium redeamus. Ac primum quidem, quod ille quæratur, hæc obscurè fuisse dicta, & non bene distincta, etsi mihi videor adeo clarè, & distinctè hanc rem explicasse, vt fortè qui ipsam rei naturam considerat, & Galeni disciplinam attendit, maiorem claritatem, & distinctionem nequeat desiderare, tamen ingenuè fateor me magis apertè, & clarè loqui potuisse, si huiusmodi nominum proprietatem diligentius obseruassem, ac perpetuò alteram magnitudinem morbi singularem, in quantitate. μέγεθος, magnitudinem; alteram communem, in qualitate, ἰσχὺν, vehementiam nominassem. Verũ qui olim putaui Gal. exemplo, & permissione id mihi licitum esse, posthac mihi statutum est, horum nominum proprietatem religiosè obseruare, & vtramque magnitudinem proprio nomine signate; vt Aduersarius neque hanc obscuritatis, & confusionis notam mihi inurere possit. Quomodo autem cúmque hæc se res habeat, Aduersarius præclaram hãc Hip. & Gal. doctrinam, illius repugnantem principiis non potuit hactenus intelligere. Qui vnam tantummodo morbi magnitudinem videtur agnoscere in quantitate continua, quàm inquit alia nulla ratione, quàm secundum magis, & minus inter se differre. Quæ sanè magnitudinis differentiæ possunt esse multiplices. Etenim, cum morbus sit dispositio præter naturam lædens operationes, hæc verò nihil aliud sit, quàm recessus à statu naturali, qui in mediocritate quadam consistit; quatenus huiusmodi recessus est, vel exiguus, vel maior, vel maximus, vt infinitæ propemodum morbi magnitudines consurgant, necesse est; prout morbus ad alterum extremum, vel ad medium magis, aut minus accedit, vel recedit. Ex iis porrò, quæ hactenus diximus, facile est intelligere, quàm frustra, prẽter rem, fortè etiã ineptè Aduersarius nostrum vlceris exemplum arguat. Neque enim scriptum est, indicatione sumpta à morbo, vlcus ipsum valde exsiccantia indicare, sed vlcus, magnum. Finge vlcus magnum, &c. Et ne singula fastidiosè referam, & refellam sensus nostri exempli apertissimus, & Galenicæ doctrinæ maximè consentiens est huiusmodi. Finge vlcus magnum in crure dextro, &c. Hic triplex potest offerri indicatio: vna à morbo, quæ siccantia requirit: quã nos prætermisimus, quòd à præsenti

à præsenti nostro instituto esset aliena. Altera à magnitudine vlceris, quæ valdè siccantia postulat, sic docente Galeno; magna vlcera iis, quæ valentius siccent, medicamentis esse curanda; parua iis, quæ moderatè. Terria à vehementia vlceris, quæ sectionem venæ, aut purgationem indicat. Nec verò quicquam habet momenti, quod Aduersarius postremò inquit. { Magna profectò est vis veritatis; nam illi methodum hanc diiucidare conantes de indicatione magnitudinis vlceris, ita dicunt, Itaque si omnium primum secetur vena dextri cubiti, &c. Dum enim ita scribunt, non amplius quidem considerant magnitudinem absolutè, & in communi, sed solum magnitudinem vlceris dolorosi propter inflammationem à fluxione concitatam, &c. } Nam libenter fatemur, ac sæpenumerò cum Galen. docuimus, sectionem venæ singularibus quibusdam scopis commodè satisfacere; quandoquidem & euacuat, & reuellit, & deriuat, & refrigerat, & alia potest præstare; quæ tamen aliis quoque remedia communia sunt. Proprius verò, præcipuus, ac primus scopus, qui venæ sectionem indicet, non alius est, quàm morbi magnitudo, dicam cautius, vehementia. Itaque exemplum optimè quadrat: nec certè fuerat, vt Aduersarius tam prolixè, tam perplexè, & inaniter illud exagitaret.

3. Metho. Med.

AD CAPVT X.

De indicationibus in febre ardente.

ADVERSARIVS aliud nostrum exemplum febris ardentis aggreditur; de quo hæc à nobis scripta sunt. Febri ardenti, quatenus pertinet ad indicationem suggestam à morbo, intéperie calida, remedium planè contrarium, ac proinde conueniens est refrigeratio, quæ prorata portione caliditati respondeat, exempli gratia largior frigidæ potio. Si verò altera consideretur indicatio suggesta à vehementia, est inanitio, & prouisio totius corporis, sine qua; & aqua frigida, & alia huiusmodi accommodata remedia temere administrantur. Aduersarius { In hoc exemplo non magis mihi satisfaciũt, quàm in superiori. In primis cum febrem ardentem afferant, arbitror ipsos hoc nomine vti propriè, ideóque supponere febrem acutam, magnam, & continentem, ac, vt vno verbo dicam, febrium omnium maximam. Quæ cum ita sint, non est alia inquirenda magnitudo in hac febre, ab ea, quam ex propria possidet natura. Ideóque mirum videtur, quòd isti aliam magnitudinem admittant. Porrò febris ardentis natura duo continet: vnum est caloris summa efferuescentia, à qua ardens nuncupatur Latinis, καῦσον Græcis ab incendio perpetuo: aliud verò humorum copia in venis omnibus, aut saltem maximis, &c. } Qui deinceps suo more, ex natura morbi, & caussarum singulas indicationes colligit, ac tandem concludit, nullam præterea febris ardentis magnitudinem posse excogitari, per hæc verba. { Illud mirum videtur, ne falsum dicam, à magnitudine suggeri indicationem, &c. } Etsi verò in iis ego quoque multa Aduersario possem obiicere, quæ mihi pariter non magis, quàm superiora satisfaciunt, cum proximo sequenti capite nonnulla de febre ardente cogar dicere, mihi libet in præsentia prætermittere omnia, quæcumque illi placent; atque illud vnũ adiungere omnes ab Aduersario positas indicatioes à natura morbi, copia, qualitate, fluxione humorũ, insigni incendio, etiamsi illud Aetnęo maius fuerit, nulla vnquam ratione sectionem venæ, aut purgationem posse indicare. Hanc verò prærogatiuam vni morbi vehementiæ

tiæ conuenire. Quandoquidem si nullum ægroto periculum impendeat, pronus eiusmodi indicatio nulla est. Quod etsi sæpe dictum est, dicendum tamen est sæpius. Vt certè non satis mirari possimus, quomodo Aduersario mirum, & falsum videatur; à morbi magnitudine suggeri indicationem vacuationis; cum id Galenus tam planè, & apertè, quam quod planissimè doceat. Sed quid Galenum dico? cum ipse quoque Aduersarius id non semel confessus fuerit, & sine vlla dubitatione confirmauerit? Quod iam satis, supérque demonstratum est. Sed nequeo me continere, quin ad rationem quandam paucis verbis respondeam, cũ Aduersarius obiicit, largiorem frigidæ potũ non esse materiam indicationis à morbo petitæ, duplici ratione: quarum vna est (ni fallor) quia febris ardens est morbus cum materia; quare non indicat solum refrigerandũ: altera est, quia largior frigidæ potus non differt à potu frigidæ, nisi per maius, & minus: idcirco est ad magnitudinem referenda. Sophismata: quorũ prius facile soluitur bifariã; tum quia falsum est, febrem ardentem esse morbũ cũ materia, licet sit morbus cũ causa; de qua re hic non disputo: tum quia, etiãsi concedatur febrem ardentem esse morbũ cum materia, nimis apertũ est, duas hic indicationes conuenire: indicationem propriam à morbo, & indicationẽ propriam à materia. Quid igitur erat, vt obiiceret, quòd refrigeratio per frigidam non sit indicatio à morbo? Altera pariter ratio sine labore refellitur: quia cum dixi frigidam à morbo indicari, intellexi (vt quilibet sanæ mentis facile potest animaduertere) à tali morbo, qui est magnus, qui est febris ardens. Verum friuola magis fortè hæc sunt, quàm quæ debuerint à tãto viro expectari.

AD CAPVT XI.

De quatuor exemplis, febris ardentis, vehementissimorum dolorum, inflammationis, hydropis.

NOnnulla hoc capite ab Aduersario proponuntur morborũ exempla, in quibus ille contendit, etiamsi morbi magni sint, ac vires valeant, haud licitum esse sanguinem mittere. Sunt autem quatuor: febris ardentis; dolorum vehementissimorum; inflammationis; hydropis. Qui de primo exemplo sic scribit. {Duorum esse generum ardentem febrem, constat ex iis, quæ docui ex Galeni libris de Febribus. Nam quædam ardens est, vnicam accessionem habens; quædam suos circuitus continet tertianarios: illa fit ex efferuescentia putredini iuncta sanguinis biliosissimi, aut flauæ bilis excrementitiæ, mixtæ sanguini, in venis maioribus consistentis: ideoque nulla est corporis pars, quæ non sit læsa. Hæc autem accedit ex flauæ bilis excrementitiæ putredine in aliqua determinata corporis parte,} & quæ sequuntur. Nisi, lector, hæc disputatio à nostro principali instituto esset prorsus aliena, equidem sine multo sudore, ac labore nimis apertè demonstrarem, quæcumque Aduersarius hoc loco de febre ardente commentus est, omnia verè esse cõmenta, & à Galeni disciplina remotissima. Verũ cum non liceat, neque deceat vbiq; omnia persequi, mihi liber, & quæso, vt liceat summã de hac re Galenicæ disciplinæ paucis verbis huc afferre. Ex quibus quicũque libero sunt iudicio, & omnis affectus immunes, facilè poterunt discernere, quid distent æra lupinis. Febris ardẽs, Græcè καῦσος nõ καῦσον, vt Aduersarius loquitur, qui identidem ne primã quidem Græcæ linguæ rudi-

rudimenta nosse videtur, est febris continua, quam Græci συνεχῆ, non quam σύνοχον, Latini continentem appellant. Siquidem ὁ καῦσος est species febris τοῦ συνεχοῦς, vt quæ tertio quoque die habeat exacerbationes, quas nullus σύνοχος habet, ab initio ad finem vnica accessione constans. Febri tertianæ exquisitæ genere conuenit, quod vtraque ab eisdem causis, eodem humore, flaua bile, eodem anni tempore, atque iisdem corporibus proueniat; illúdque vnicum inter ipsas discrimen extat, quod ardens sine rigore inuadit, neque in quietem febre vacatem desinit. In tertiana autem intermittente primum rigor, deinde ἀπυρεξία est. Quemadmodum autem febris tertianæ intermittentis duplex est differentia, sic & febris ardentis: namque alia exquisita est, vehemens, ex flaua putrescente bile ortum habens; in qua duo illius propria, ac perpetua signa caliditas vrens, sitis inexplebilis conueniunt. Alia est notha, mitior, ex salsa putrescente pituita oriunda, in qua non omnia conueniunt symptomata. Etsi verò quicumque vel leuiter in Galeni lectione versatur, hane illius doctrinam de febre ardéte facilè potest agnoscere, tamen in gratiam nouitiorum neque grauabimur quosdam principes locos apponere; ex quibus hæc omnia possunt in memoriam reuocari, & accuratius intelligi. Cæterum Aduersarius ex sua disciplina tandem colligit vtramque febrem ardentem magnum esse morbum ratione præstantiæ partis, nec non ratione propriæ essentiæ, nec tamen in vtraque sectionis venæ indicationem semper oriri. Siquidem in febre tertiana, siue continua, siue intermittente, cum plerumque huiusmodi febris fiat sine multitudine sanguinis, ex bile exerementitia, vel ex salsa putrescente pituita, ille saluberrimum ducit abstinere à sectione venæ, & vti medicamentis, quæ humorem noxium valeant expurgare. Ad quæ, vno verbo respondeo cum Galeno, in febre ardente, & exquisita, & notha, immò verò in omnibus putridis febribus, ex quocumque tandem humore originem habeant, saluberrimum esse venam incidere; dummodo vehementia adsit morbi, & quæ ad vires, ætatémque spectant, remedium non prohibeant. Sed quoniam Aduersarius promittit in vltimo Disputationum libro se rursum in hoc argumento esse versaturum, nobis quoque liceat hanc totam disputationem in eum opportuniorem locum differre.

2. Cris. ca. 3. & 6. 2. Diff. febr. 1. & 3. 4. Aphor. com. 59. 6. Aphor. com. 26. 1. Epid. se. 2. 20. 73. 3. Epi. se. 3. com. 34. 4. Rat. vit. com. 1. 4. 13.

Alia duo exempla ad vehementissimos dolores, & inflammationes pertinent: in quibus Aduersarius itidem nititur probare non perpetuò venæ sectionem, sed modò sectionem venæ conuenire. Sed ille frustra laborat: quandoquidem tantum abest, vt istud nos negemus, vt nihil aliud doceamus, omnésque neruos in eo contendamus, vt demonstremus, vehementiam morbi minimè vnam sectionem venæ, sed vel purgationem, vel missionem sanguinis indicare. Vtrum autem præsidium sit eligendum, id verò alterius est negocij: quod aliàs egimus, ac (ni fallimur) confecimus, rursúmque posterius conabimur agere, & conficere. Sed tamen nequeo me continere, quin ex locis Galenicis, qui in præsentia afferuntur ab Aduersario, atque, vt ille scribit, funditus nostram opinionem destruunt, ego quoque saltem vnicum repetam, & transcribam, qui est huiusmodi. Quibus pars aliqua grauiter icta est, siue aliter quomodocumque incipientem obtinet phlegmonen, vbi magnam ipsam fore suspicamur, curationem à vacuatione ordimur aut purgantes, aut venam incidentes, &c. Cum enim liceat hinc apertissimè colligere, vehementiam morbi communem corporis inanitionem indicare, quomodo hæc doctrina cum illius doctrina conueniat, quæ mordicus contendit, absurdum esse.

esse, & à Galeni doctrina alienum, à magnitudine morbi vacationis indicationem oriri, ipse viderit.

Postremum exemplum est hydropis, de quo sic scribitur. { Proponebamus hydropem, morbum equidẽ magnum, tum ratione partis affectæ, tum ob propriam essentiam; deberet semper vena incidi in hoc affectu, si nihil aliud, quàm magnitudo debeat spectari, &c. Sed nemo vnquam curare est ausus venæ sectione, nisi fortè hyposarcidem, &c. Fortasse dicent phlebotomiã nõ esse in hoc affectu conuenientem, quia vires validæ non sunt, &c. Sed hanc responsionem non admittit Galenus, qui dicebat virium robur, magnitudinémque morbi desiderari in omni vacuatione, tam per sanguinis missionem, quàm per pharmacum expurgãs, Porrò nullum esse constat morbum, in quo vehementiora pharmaca exerceantur à medicis, quàm hydrops, vt antimoniũ pręparatum, pilulæ ex elaterio, ex euphorbio, & alia eius generis sexcenta. } Sic Trincauellius hunc ipsum locum maximè vrget, ac veluti argumentum Achilleum, prorsus insuperabile, & insolubile obiicit in illos, qui sentiunt in vniuersum id theorema verum, & seruandum esse; quod si vires, & ætas cõsenserint, in magno morbo sit mittẽdus sanguis: quodque sola magnitudo morbi indicet mittendũ esse sanguinem. Qui longiore deinceps oratione exaggerat, hydropem magnũ morbũ esse; virésque in eo satis constare, cum ægroti persorationẽ, & alia vehementissima præsidia possint perferre: nec tamen Galeni testimonio quẽquam vllo tẽpore fuisse ausum hosce homines per venæ sectionem sanare. Ante verò, quàm ad hæc respondeo, id nequeo silentio dissimulare; Aduersarium hoc quoque loco apertè fateri, vel testimonio Galeni, ad omnem vacuationem, per sectionem venæ, & purgationẽ morbi magnitudinem perpetuò requiri: quod aliàs tam pertinaciter. Porrò ad Aduersariũ, ad Trincauellium, & ad omnes vnico verbo respondeo; In hydrope sectionem venæ propter respectum virium non conuenire. Etsi enim ægroti habent vires validas, quę medicamenta purgantia, perforationem, & alia id genus vehementissima remedia possunt perferre, tamen non æquè sanguinis missioni possunt satis esse: siquidem illa, gratia exempli, aquam ducunt, quàm purgationem vires benè ferunt: hæc autẽ duceret humores, qui longè distant à natura sanguinis, nec sine insigni virium detrimẽto duci possent. Quandoquidem ex vulgari oraculo, si qualia oportet vacuari, vacuantur, confert, atque ægri facilè ferunt; sin minus, difficulter. Respõsio est Galeni. Etenim cum nec suo tempore, vt puto, deessent sophistæ, qui tres principes venæ sectionis scopos conabantur demoliri, ac præ cæteris, hoc potissimum argumentẽ iactarent, quod Aduersarius, & nouatores propè omnes nunc iactare solent nimirum copiã crudorum humorum, qui, etsi tres cõueniunt scopi, prohibent sectionẽ venæ; ille respõdet argumẽtum nullũ esse: propterea quia, quotiescunque tanta crudorũ humorum copia est coaceruata, vt in remediũ prohibeat, tunc fieri nõ potest, vt seruentur tres scopi: quippe tertius deest, virtus valida, quę constare cum cruditate magna humorum non potest. Verba Galeni sunt huiusmodi. Ἀρκοῦσι γὰρ οὗτοι μόνοι σκοποὶ πρὸς φλεβοτομίαν, &c. Sufficiunt enim ad mittendum sanguinem hi soli scopi, &c. Quæ quidẽ siue intelligantur de robore virium hoc præsenti tempore, siue in posterum, mihi videntur vsque adeò perspicua, & omni luce clariora, vt certè apud illos, qui incorruptum iudicium, hoc est rationem possunt adhibere, nullus planè difficultati, vel ambiguitati locus hac in re possit superesse. Quòd si hæc Galenica ratio, & respectus virium Aduersario non,

Lect. 52.

De Sang. Miss. c. 9.

placet, aliam quæso ipse afferat, propter quàm in hydrope, & cæteris morbis, quibus magna aquæ, humorúmque frigorum, & crudorum copia coniungitur, non liceat sanguinem mittere. Etsi enim ille quasquam ratiunculas sibi ipse fingere potest tamen, vt ad virium considerationem cum Galeno, & nobiscum tandem deueniat, necesse est. Verum de hac re, atque hoc capite satis.

AD CAPVT XII.

Indicationes à magnitudine morbi, præstantia, atque natura.

MAGNVM opus, & arduum Aduersarius aggreditur. Cum enim Galenus, vbicumque de scopo vehementiæ morbi sermonem hebet, qui omnibus morbis communis est, & cæteris omnibus, multis præstat nominibus, Hippocratem, tanquam primum illius inuentorem, atque illius ingenium soleat admirari, summis laudibus ornare, atque in cœlum efferre, ille hoc præsenti capite profitetur se explicaturum; quidnam ad talem, & tantam Galeni admirationem, ad tale, & tantum Hippocratis encomium, ad talem, & tantam eiusmodi excellentis scopi commẽdationem respõdere oporteat. Quæso studiosi perpurgatas aures adhibeāt. { Cùm igitur (ille inquit) Galenus Hippocratis diligẽtiam, ac diuinum ingeniũ tantopere admiretur, ac præ cæteris inuentionẽ scopi à morbi magnitudine sumpti, ipsum fuisse inuentorem dicunt (etsi equidem hæc verba, & hanc grãmaticam non satis intelligo) quærunt nonnulli, cuinam tanta conueniat admiratio, & commendatio. Respõdent, certè non cõuenire indicationi, quæ sumitur à morbo: nam quòd morbus magnus indicet idem remedium, quod morbus, sed valentius, censent per se esse euidentissimum, neque aliquem fuisse ex omni secta, ac tempore, qui id nescierit, aut negauerit, Etenim si quis intelligit vlcus indicare siccationem, quomodo nõ ille statim fateatur à magno vlcere magnam indicari siccationẽ? Quamobrẽ inuentio, atque excogitatio huius indicationis, alioqui apertissimæ, & euidẽtissimę tãro apparatu, & labore nõ indiguit, neque tam illustri præconio debuit celebrari. Qualis ergò (interrogant) fuerit scopus tam admirabilis? Est, qui proponitur à Galeno hisce verbis. Nunc illud volo docere, morbi siue robur, siue magnitudinẽ quis velit appellare, scopum nobis esse constituendum detractionis sanguinis seu purgationis Et Hippocratem omniũ primum, quos scimus, talem scopum inuenisse. Reuera in hunc scopum omnia quadrant accũmodatè. Nam à magnitudine morbi indicari purgationem, vel sectionẽ venæ, non ita facilè videbatur recipiendũ, & propter rationes iam positas, & propterea quia multi censeant huiusmodi vacuationes indicari dũtaxat à malitia, vel plenitudine humorũ. Quocirca iurè, ac meritò inuẽtio istius indicationis indiguit lõga, & accurata mentis indagatione, longa, & assidua in rebus, atque operibus medicis exercitatione. Id quod prisco illo seculo, in quo medicina adhuc rudis erat, nemo præter vnum Hippocratem potuit præstare. Hæc quidem de inuentione indicationis huius recentiores scripserunt medici: } quæ ad verbũ ex nostra Disputatione transcripta sunt. { Ego verò (ille concludit) in iis, quæ ab illis dicta sunt de indicationis huius inuentione, omnium maximè dissentio. } qui nos primum de eo crimine arguit, quod scripserimus indicationem huiusce scopi iure, ac meritò longa, & accurata mentis indagatione opus habuisse. Quandoquidem natura indicationum est, vt cum iis, quæ sensibus nostris, cõmunibusque animi notionibus perspecta, & perspicua sunt, magnã affinitatẽ habeãt: adeo vt sine analogismo, sine ratione, sine experiẽtia cui-

quæ statim se offerăt, Quod Galeni testimonio confirmat; qui scribit apertissimè, indicationem nullius cogitationis ope indigere: immò verò eas brutis animantibus communes facit: quæ sine vlla ratione à rebus noxiis sibi cauĕt, innoxias amplectuntur. Quod quidem argumentum mirum est, quantum exaggerat, & amplificat: qui eloquenter facta comparatione nostræ dictionis cum verbis Galeni, tandem colligit indicationem scopi à magnitudine morbi, tanta mentis contentione, tătaque in rebus, & operationibus medicis exercitatione nō indiguisse. *Lib. de opt. sect. ad Thrasyb.*

Ego autě, sicuti iis, quæ à Galeno tradita sunt, omni ex parte cōsentio; ita ab iis, quæ ab Aduersario obiiciuntur, omniū maximè dissentio. Ac primū quidem ille sciat se nō minore crimine Galenū, quàm nos arguere: qui Hippocratě sit admiratus de re, quę nullā admirationě meretur. Etenim si indicationes omnibus, nō solum hominibus, sed etiā brutis patent, ac notissimæ sunt, certè nō fuerat vt Galenus de inuětione rei nullius momĕti, ac manifestissimę Hippocratě admiraretur, & tot laudibus ornaret. Verum enimuerò Galenus, qui probè intelligebat notitiā cum cæterarum indicationū, tum verò maximè illius, quæ suggeritur à vehemětia morbi difficillimā esse, ac longè maximi momĕti, iure, ac meritò Hippocratě admiratur, summisque laudibus extollit: quòd ille omniū primus rem in magno labore positā, humanæque vitæ maximè vtilě inuenerit, atque intelligentia, cognitionéque rerum cæteris præstiterit. Quas duas pręcipuas admirationis causas, ille fortè didicit ab Aristotele qui, verisimile (inquit) quidě est eū, qui primus, præter cōmuně sensum, quālibet artě inuenit, admirationi hominibus fuisse; non solum quia id vtile esset, quod inuenisset, sed quia sapiens esset, cæterisque antecelleret. *Princ. Metaphys.* " " "

Sed demonstremus naturam indicationū non esse tam facilem, euidětemque, tamque omnibus, sine vlla ratiocinatione protinus obuiam venire, quàm Aduersarius docet. Scribit Galenus duo nobis à natura fuisse tributa instrumenta apta ad faciendam fidem ad rerum omniū inuĕtionem, & cognitionem: nec pręterea in aliqua arte, aut vitæ parte tertiū dari potuisse. Ea verò sunt, ratio, & experientia. Quod quidem Aristotelis doctrinæ mihi videtur quàm minimè cōuenire: qui pariter docet, duo tantummodo in vniuersum esse instrumenta faciendæ fidei, syllogismum; & inductionem: cum certum cuique, & apertū sit rationě à syllogismo nihil differre: experientiam verò ad inductionem commodè posse referri. Quòd si ita hæc se res habet, obsecro te, remedia, quæ sunt ignota, & ab indicationibus subministrătur, quomodo sine syllogismo, sine ratione, sine inductione, sine experientia possunt inueniri? Vt tertium aliquod instrumětum Aduersarius comminiscatur necesse est. Fingamus Socratem febre laborantě frigidam bibisse, quod est Galeni exemplum. Si quis de hoc remedio quærat, duplex responsio potest afferri: altera, quę ortum, naturámque febris docet, ac de morborum temporibus disserit; tum ad eundem modum frigidæ naturam explanat. Post hæc conatur docere huic morbo, atque hoc tempore aquam frigidam cōgruum remediū esse. Altera de horum nullius natura sollicita, ad experientiam confugit; nempe quod in tali morbo, ac tempore sæpe obseruatū est, frigidam profecisse. Sed pressius indicationis naturam consideremus: de qua Galenus hæc habet. Ergò ex ipsa rei natura ordiri, atque ab ipsa, quod sequens sit, citra experientiam inuenire, id est indicatione inuenire: & rursum. Quicquid ab experientia seiūctum est, id totū indicatio nominatur. At verò si quis est tā infelici ingenio, qui nō ex iis duobus Galeni verbis satis intelligat summā indicationis in ratione consistere, hic secū ipse *1. Metho. Med. c. 3.* *7. Med. so. hoc. c. 1. & seq.* *1. Meth. c. 1.* *1. Metho. c. 7.* " " " "

reputet, quidnam sit ex rei natura ad remediorum inuentionem procedere. In parte curatrice artis medicæ ille præcipuus est finis, vt inueniantur remedia ad corporum sanationem. Si quis igitur hæc velit ex rei natura inuenire: vt is constitutionem humani corporis, primum quidem naturalé, deinde verò præter naturam intelligat, necesse est. Si quidem illud vnum agimus, vt recessum à natura deleamus, hominemque ad naturalem habitum reuocemus. Itaque medicus Socraté curaturus, ex vna parte, & tẽperié, & cætera omnia debet nouisse, ex quibus illius natura constat; ex altera auté & symptomata, & morbos, & morborũ causas debet intelligere: quam equidem rei naturam interpretor: ex qua iam licet ad remediorum notitiam peruenire, & per indicationes medicinam facere. Quod si ex rei natura cognoscere, præsidia medica inuenire, non est inductio, vt sit syllogismus, si non est experientia, vt sit ratio fateamur, necesse est. Cæterum quantum huiusmodi inquietio non solum rationis indigeat, sed etiam sit vehementer difficilis, & operosa, res ipsa confirmat. Quandoquidem rationales medici de nulla re frequentius, & acrius disputant, & controuersantur, quàm de essentia, differentiis, causis, signis rerum tam naturalium, quàm præter naturam, ex quibus demum conantur indicationes elicere. Quamobrem Galenus non semel scriptũ reliquit; oportere medicum natura prudentem esse, in disciplinis exercitatum, omníque præclara eruditione præditum; vt de indicationum inuentione differentia, comparatione, vsu probè possit iudicium facere, ac merito rationalis medici nomine dignus videri. Hæc quidem planè apertissima, & omni luce clariora fortasse iis potuissent satis esse, quicumque omni deposito animi affectu propositum habent in veritate aquiescere. Sed rursum Galenum audiamus, quem Aduersarius verbo, vtinã reipsa, tantopere commendat: qui apertissimè, & planissimè scribit, indicationem non solum perfici cum ratione, sed eã nihil aliud esse,
3. Progn. com. 39. quàm rationé. Etenim iis consentiens, quæ de duplici instrumento faciendæ fidei in rebus omnibus, ratione, & experientia aliàs dixerat, duplicem statuit differentiam rerum, quibus medici incerta, ac dubia solent intelligere, & confirmare, quarũ alterã inquit esse ex empirica obseruatione; alterã; ex rationali cõsequẽria, quod indicatio est: ὅπερ ἐστὶν ἔνδειξις cum reuera consequentia rationalis nimirum ex rei natura, ipsaque indicatio nihil aliud sit, quàm rationalis consequentia ex rei natura, qua ducimur ad rerum intelligentiam, & remediorum inuentionem. Sic, iam vero (inquit) qualis res sit rationalis indicatio, ἔνδειξις λογικὴ & quantò ditior, quàm nuda experientia, vel hinc disces &c. Atque hæc quidem
3. Med. gen. c. 1. mihi videntur vsque adeo certa, nota, aperta, vt nulla certiora, apertiora esse possint: quæ si Aduersario non sunt satis, equidem puto nihil illi futurum satis. Verum quid tandem ad doctrinã libri de Opt. secta dicendum est, in quo Aduersarius tantopere exultat Quid aliud quæso dici potest, quàm vel vnicũ hunc locum nimis apertè demonstrare, neque eam doctrinam Galenicæ doctrinæ cõsétire, neq; hunc librum inter legitimos Galeni libros esse referendum? Quo etenim modo hæc possunt conuenire; vel magis, quomodo non hæc ex diametro dissẽtiunt? indicationem ex rei natura procedere, rationalemque esse consequentiam? Indicationem non ex rei natura procedere, sine experientia, omnibus vel brutis patere, atque in promptu esse; Vt certè mirum sit, plurimos vel nobilissimos medicos, & in Galeni lectione versatissimos hunc librum, tanquam Galeni legitimum agnoscere, ac tueri. Aduersus quos Comes Montanus, nec non Fabius Pacius,

eius,ambo Vicetini,ambo Galenicæ disciplinæ vindices acerrimi disputant solidissimè; & nos quoque fortasse aliàs pluribus non grauabimur disputare. Non persequor rationem, quam Aduersarius demonstratiuam appellat; & quæ de indicationibus hoc loco disputat.Cum enim fundamento nitantur non solũ caduco,& infirmo,sed etiam planè ruinoso,sponte sua facile corruunt. *Li.de Morbis Defens.Erast Com. in Metho.Gal.*

Sed statim ad eum locum venio,in quo ille rationem reddit,cur Galenus tantopere admiratur Hippocratis ingenium,atque illius diligentiam extollit in hoc inueniendo scopo,si ipsius inuentio non habet difficultatem.Responsio aureola, & Aduersario digna.Dico ille inquit eius diligentiam mereri laudem, quia scopum inuenit non in vno morbi genere duntaxat, vt in vlceribus, se propemodum in omnibus morbis materialibus obseruandum.Is est,vacuandum,aut per sanguinis missionem,aut pharmaco purgante in omnibus morbis magnis à materia proficiscentibus: ideoque magnitudo materialis morbi indicat alterutrum ex iis præsidiis:vnum verò ex iis necessariò,ac semper, minimè:quia indicās sumitur generatim,nō specificè.Ignorarũt hoc Empirici,qui in plethorica syndrome contineri vacuationis indicationem dixerunt.Ignorarunt omnes Methodici qui hanc indicationem sumpserunt à morbo clauso, & adstricto. Ignorarunt ex rationalibus plurimi,vt Erasistratus,Aristogenes,Medius,Chrysipus,& Erasistrati sectatores propemodum omnes, qui sustulerunt è medio sectionem venæ. Misera verba,atque homine philosopho indigna. Ego verò contrà non verebor affirmare:indicationem de specifica cuiusque morbi magnitudine sumptam, sicuti Aduersario placet,non solum tam insignem laudem,& admirationē nō mereri,quam Galenus alteri nostræ generali tribuit indicationi, sed nulla prorsus laude,nullaque prorsum admiratione esse dignam:eamque à nullis medicis, cuiuscumque tādem sectæ illi fuerint,fuisse prætermissam;omnibusque vel idiotis, & plebeiis hominibus notissimam,atque euidentissimam esse.Quæso enim (mihi liceat alterius aduersarij,& quidem viri celeberrimi, verbis rursum vti) quis est adeo rudis,&Hippocratica arte initiatus,qui nō facile intelligat,ac fateatur,à morbo indicari præsidium,quod magnitudine illi proportione respondeat?Cum hoc sit veluti quoddam principium,quod semper debuit in communibus omniũ medicorum notionibus fuisse impressum. Nemo vnquam fuit ex omni memoria, siue Empiricus,siue Rationalis medicus, qui sciens vlceri medicamenta siccantia conuenire non pariter statim intelligat magno vlceri magnam siccationem, paruo vlceri,paruam siccationem esse congruentem. Quod item de intemperaturis,& omnibus morbis tot locis à Galeno traditum est, quot certè nequeunt ignorari.In quibus id quoque notatione est dignum,numquam Galenum huiusmodi singularis scopi Hippocratem primũ authorem fecisse; nec laudatè,& honorificè de illo sermonem habere.Qui satis intelligebat hanc rem esse leuiorem, & notiorem,quam vt singulari Hippocratis diligentia, ac penè diuino ingenio opus fuerit, & aliqua laude ornari debuerit: sicuti alterum scopum generalem perpetuò vni tribuit Hippocrati,singulariter admiratur, sũmisque laudibus extollit.Ex quibus si quis non intelligit duos huiusmodi scopos à morbi magnitudine sumptos longè inter se differre,hunc equidem censeo nihil intelligere. Verum,quæso mihi liceat sigillatim verba Aduersarij paulò diligentius examinare. *Trincau.*

{Dico ille inquit eius diligentiam mereri laudem,quia scopũ inuenit &c.} Ego autem dico,hæc omnia esse falsa,plenaque erroris, & à Galeni doctrina lōgissimè

aliena. Ac primum quidem memoria est repetenda doctrina Aduersarij toties repetita: indicationem sumptam ex magnitudine morbi non aliter eum altera, quæ ab ipso morbo suggeritur, quàm secundum magis, & minus dissimilitudinē habere. Quo enim modo hæc iis conueniunt, quæ in præsentia scripta sunt? Quomodo scopus vehementiæ morbi, qui sine vlla dubitatione cōmunis est omnibus morbis, intemperiei, malæ compositionis, solutæ vnitatis, cum materia, sine materia, quomodo inquam ad vnos morbos materiales contrahitur? Quomodo scopus ab huiusmodi singulari magnitudine morbi, indicationem generalem vacuandi, aut per sectionem venæ, aut per purgationem potest afferre? Finge Socratem laborantē febre putrida cum cacochimia. Hic per Aduersariū duplex sese offert scopus alter à morbo, atque illius causa; nimirum refrigerandum, & purgandum, alter à magnitudine morbi. Quòd si hic posterior scopus non differt à priore, nisi secundum magis, & minus, ergò ex magna febre non alia oritur indicatio, quàm magnæ refrigerationis: ex magna cacochimia nō aliud, quā magnæ purgationis. Misera doctrina, Sed estò. Hippocrates laudem meretur, quòd scopum omnibus propemodum morbis materialibus communem inuenerit; nimirum vacuandi aut per sectionem venæ, aut per purgationem. Egregiam verò laudem, & spolia ampla refertis Hippocratesque, Galenusque? Rem omnibus apertissimam, & notissimam repetere? Quid enim hoc aliud est, quàm vna ex iis communibus sententiis, quas Græci axiomata, Latini dignitates vocāt, quæ apud Aristotelem & Mathematicos non tantum veræ sunt, sed etiam veræ omnibus videntur? Id quod vel ipse Aduersarius fatetur. { Statuamus (ille inquit) morbum materialem, sic nuncupo affectum concitatum ab ipsa cacochymia, & à plenitudine: quis statim non cognoscet eam materiā fore vacuandam? } Dum Galenus huic similem Hippocratis sententiam interpretaretur; quicumque à plenitudine morbi fiunt vacuatione curantur, &c. tantum abest, vt de ea cum laude loquatur, vt magis censeat ipsam, tanquam rem continentem apertissimā, silentio esse prætereundam. Quod quidem (ille inquit) plenitudo morbum efficiat, antea dictum est. Quod autem euacuatio sit ipsius curatio, id quidem certè superuacaneum est sicuti de cæteris quoque omnibus causis, quæ morbos committunt, quòd per contraria curentur. Medicina ab Hippocrate definita est, adiectio deficientium, & subtractio eorum, quæ in corporibus hominum redundant. Sic illud traditum est, extremis morbis extrema exquisitè remedia optima sunt. Sic aliæ passim occurrunt sententiæ; quæ à Galeno recipiuntur quidem, cum sint verissimæ, sed tamen nulla commendatione ornantur, quòd omni propemodum careant artificio, & omnibus notissimæ sint. Qualis certè est sententia Aduersarij, In morbo materiali materiam noxiam fore vacuandā. Sed in re apertissima non decet operā & tempus perdere. Cum igitur, mea quidem sententia, tam certum sit; & apertum, quàm quod certissimum, & apertissimum; scopum de specifica magnitudine morbi ōnibus, vel idiotis patere, nullamque laudem meruisse nisi me ōnia fallunt vt illa tāta laus, & admiratio alteri generali scopo vehemētiæ morbi, atq; Hippocrati primo illius inuentori à Gal. tribuatur, necesse est. Cæterum Aduersarium dissentire à se ipso, quod tam facilè, & frequēter facit. nihil interest. Arqui illum dissentire ab Hipp. & Gal. quos tantopere profitetur se colere, & admirari, pactusque est se nihil ab eorum doctrina alienum esse allerturum, id verò permagni interest. Aduersarius hæc habet. Dico Hippocratis diligētiā mereri laudē,

quia

quia scopum inuenit, nõ in vno morbi genere duntaxat, vt in vlceribus, sed propemodum in omnibus morbis materialibus obseruandum, &c. Galenus hæc. Θαυμάζω γὰρ τῆς ἀκριβείας τὸν ἄνδρα, κἀν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν οὐχ ἥκιστα δὲ κἀν τῷ μὴ παραλιπεῖν τὸν εἰς ἔνδειξιν διαφέροντα σκοπὸν οὐκ ἐφ' ἑνὸς μόνου ἢ δυοῖν, ἀλλ' ἐπὶ πάντων ἁπλῶς τῶν νοσημάτων, hoc est. Admiror enim eum virũ diligentiæ nomine, & in aliis omnibus, non minimum verò & quòd non prætermiserit scopum, qui ad indicationem conferat, non in vno tantum, vel duobus, sed in omnibus simpliciter morbis. Aduersarius inquit, scopum esse cõmunem omnibus propemodum morbis materialibus. Gal. omnibus morbis, ἁπλῶς, simpliciter, prorsus. Quomodo hæc inter se conueniant, alij iudicent. Cætera prosequor. Aduers. { Ignorarunt hoc Empirici, &c. } Cùm duo sint scopi ex magnitudine morbi, altera specifica, altera generali, quæro; vtrũ medici Empirici Methodici, Rationales prætermiserint? Si respondeas prætermisisse priorem ex morbi magnitudine specifica, id primũ neque verũ, neque verisimile videtur. Siquidẽ Empirici sua ipsorũ experientia nixi, Methodicique, & Rationales, qui methodũ profitebantur, nõ potuerunt esse tã stupidi, ac stolidi, vt non intelligerent quod omnes intelligunt, Magno morbo magnũ remediũ cõuenire, quod illi proportione respondeat. Deinde istud Aduersatur Galeno, qui ex vna parte non semel tractans hunc locum de magnitudine morbi specifica, hanc illis negligentiam, & inscitiam nunquam exprobrauit: ex altera autem, & hoc loco, & vbicunque de altero scopo generali sermonem habet, hoc illis crimẽ obiicit: qui præterea docet, quomodo, & quamobrem ille ab ipsis fuerit prętermissus. Admiror (ille inquit) Hippocr. &c. Est porrò is, qui ab affectus magnitudine sumitur; quem non modo Methodici prætermiserunt (non enim est id mirum) sed etiam Rationalium plurimi, atque etiam Empirici (quamquam alio modo) omnes, &c. Ac primum quidem notandum est, Gal. qui aliàs meminit differentiarum vlceris, quæ à propria illius magnitudine desumuntur, quæ in quantitate continua consistit, κατὰ τὸ μέγεθος ἢ τὸ πλῆθος ἢ τὸ ποσόν, in præsentia magnitudinem vocare ἰσχύν, quod nomen, vt antea diximus, vim, robur, violentiam, vehementiã significat, ac potius ad qualitatẽ, quam ad quantitatẽ pertinet. Ac sanè vel hæc sola euidens cõiectura, aut potius certissima ratio potest cuique satis persuadere, Gal. veterum medicorum negligentiã, & inscitiam arguisse, minimè de prætermissione scopi singularis, sed cõmunis magnitudinis, & vehemẽtiæ morbi, de qua Hippoc. tantopere cõmendauit. Sed quæ sequuntur, id cõfirmãt apertissimè. Quẽ alij (Gal inquit) prętermiserunt, tum Methodici, atque Empirici omnes, tum Rationales plurimi. Methodicos non miratur Gal. huiusmodi scopum prætermisisse; qui cum in suis illis cõmunitatibus acquiescerẽt, aliam nullam morbi differentiam, aut indicationem, quam fluxum, & adstrictum agnoscebant. Itaque magnitudinem, & vehementiam morbi ne cogitatione quidẽ cõprehendere potuerunt. Rationales autẽ dicit mõ omnes, sed plurimos hunc scopũ prætermisisse; quicunque (vt puto) Hippocratica disciplina minimè instituti, in rebus plurimis ad Empiricos declinabant. Ex quo fit verisimile ipsos hac quoque in re eorũ vestigia secutos, & imitatos fuisse: quos Gal. semidogmaticos, appellat, quòd instrumẽtarios morbos agnoscerent, & cum ratione curarent: curandis autem similariũ partium morbis solã experientiã adhiberent. Atque vtinã non hoc tẽpore sint quãplurimi qui nomine quidem rationalium mirabiliter exultãt, & gestiunt, verbísque Hippocr. & Gal. disciplinam magno supercilio præfitẽtur, ac prędicant, re autem vera

3. Meth. Med. c. 3.
5. Meth. Med. c. 2.

ipfiſſimi ſunt Empirici;cum,vt cætera omnia prætermittantur,hunc ſcopum tam inſignem,vitæque hominis tam neceſſarium,ab Hippocrate primum inuentum, à Galeno ſuſceptum,illuſtratum,tanta commendatione ornatum,à nobis vtcunque explicatum,& amplificatum, ſimul cum Empiricis nō vereantur non ſolum prætermittere,ſed etiam lacerare,peruertere,delere. Empiricos porrò ſcribit Galenus,hunc ipſum ſcopum,vehementiã morbi omnes prætermiſiſſe, ſed alio modo,quàm Methodicos,& Rationales. Cùm enim vtrique methodum, atque indicationum inquiſitionem vtcũque profiterentur, in ſua ipſorum profeſſione delinquebant,huiuſmodi indicationẽ prætermittentes, quàm diſcere potuiſſent ex magnitudine , & vehementia morbi nobis ſubminiſtrari. At verò Empirici,qui in ſola experientia acquieſcebant,omnémque methodi, & indicationis conſiderationem prorſus aduerſabantur,hoc certè nomine accuſandi non fuerant, quòd hunc ſcopum,indicationémque ex eo orientẽ prętermiſiſſent,ſed alio modo:hoc eſt,vt equidem interpretor,propterea quia neque ipſa experientia docti aliquam ſignorum ſyndromen potuerint obſeruare, quæ huiuſmodi Hippocratico ſcopo proportione reſponderet. Adeò vt,ſicuti ex doctrina Hippocratis , ex vna morbi vehementia , vel abſente oritur, vel perit indicatio , aut mittendi ſanguinis,aut dandi medicamenti,ita etiam longiore experientia ſyndrome aliqua excogitata fuiſſet,quà præſente , vel abſente licitum eſſet de huiuſmodi cōmuni vacuatione deliberationem capere.Hæc Galenus veteres arguens medicos de prętermiſſione principis ſcopi,vehemẽtiæ morbi. Iam verò Aduerſarium de hac ipſa re loquen-
„ tem audiamus. { Ignorarunt hoc empirici,qui in plerotica ſyndrome contineri
„ vacuationis indicationem dixerunt. } Equidem ſcio Empericos omnem pror-
„ ſus indicationis conſiderationem abhorruiſſe ; ſed ſola experientia ductos , in ea fuiſſe opinione;propter aliam nullam cauſam,quàm propter ſyndromen plethoricam vacuationem faciendam eſſe : Galenúmque ipſum hac potiſſimum ratione illos refutare,quòd ſine humorũ copia,aut vitio,propter vnam morbi vehementiam liceat aliquando mittere,vel purgationẽ adhibere.Verum quid hæc ad rem? cum Aduerſarius hac in parte cum Empiricis videatur conuenire.Etenim,ſi quis de me quærat, quamobrem ille hunc litigioſum ſcopum non ſolum prætermittat,ſed etiã tam acriter oppugnet,id profectò propter hanc ipſam vnam cauſam puto fieri,quòd ille pariter velit,ſine humorum copia,vitio,fluxione,nũquam ad ſectionem venæ,aut purgationem veniendum eſſe. { Ignorarunt omnes methodici,qui hanc indicationem ſumpſerunt à morbo clauſo, & adſtricto. } Quandoquidem Methodici ſuis communitatibus addicti,ſolam adſtrictionem,hoc eſt meatuum denſitatem,ac neceſſariorum excrementorum ſuppreſſionem;nec non fluxionem,hoc eſt, meatuum rarefactionem,atque eorum, quæ retineri non debuerunt,excretionem ſibi ante oculos ponebant ; ex iiſque indicationes vtcunque eliciebãt,iam nulli mirum debet videri,ſi hunc communem ſcopum vacuationis prætermiſerunt ; quemadmodũ certum eſt,illos cæteras quoque temperamenti,ætatis,habitus corporis,conſuetudinis, regionis, & alias id genus indicationes prætermiſiſſe. Quibus fortè Aduerſarius itidem conſentit:qui contendit, ad communem ſcopum vacuationis , humorum , atque excrementorum copiam, qualitatem,retentionem,expulſionem,adſtrictionem,fluxionẽ perpetuò eſſe ani-
„ maduertẽdas. { Ignorarũt ex Rationalibus plurimi,vt Eraſiſtratus,Ariſtogenes,
„ &c. }Quis hic riſum teneat? Etenim cũ Aduerſarius nihil haberet in præſentia,
quod

quod alicuius esset momenti, vt videretur omnino aliquid scripsisse, ad nescio quos Aristogenes, Medios, Chrysippos confugit, quos inquit venæ sectionem è medio sustulisse. Quod nihil prorsus ad rem pertinet. Quandoquidem Galenus plurimos arguit medicos rationales, non quòd sectionem venæ de medio sustulerint, sed quòd insignem scopum communis vacuationis prætermiserint. Verum ad grauiora, & vtiliota pregrediamur. Galenus singularẽ Hippocratis diligentiã, ac diuinum ingeniũ admiratur, quòd scopum inuenerit principem, morbísque omnibus communem; ex quo medici indicationem vel mittendi sanguinis, vel dandi medicamenti debeant elicere. Ille verò est, qui ab affectus vehementia sumitur. Hactenus (vt puto) inter me, & Aduersarium cõuenit. Præcipua, fortè etiã sola inter nos dissensio est, quòd ille hanc magnitudinem singularẽ, & propriam cuiusque morbi interpretatur. Ego autem magnitudinem, vel potius vehementiam omnium morborum intelligo, vt supra non semel diximus. Itaque per Aduersarium scopus mittendi sanguinis, vel dandi medicamenti, idem est, qui accipitur ex morbo, sed maiore, & auctiore: per nos, scopus communis vacuationis ab hoc priore scopo seiunctus est, atque ab vna morbi vehementia suggeritur.

Etsi verò quæ hactenus disputauimus, fortè ad hanc terminandam litem potuissent satis esse, tamen ex eodem Galenico loco, in quo iamdiu cœpimus versari, mihi libet rursum hanc eandem rem agere, & demõstrare, indicationem, quę sumitur à morbo, Magno, Maiore, Maximo, minimè illam esse indicationem quæ primum ab Hippocrate inuenta est, & communem corporis vacuationem indicat. Quod equidem spero ita solidè, planè, & perspicuè me adhuc esse confirmaturum, vt præter Aduersarium, qui suis cogitationibus mancipatus, suo iure, & libertate non potest vti, nemo fortè in posterũ hæsitare hac de re possit. Galenus itaque sic scribit. Dictum & de ipsis vlceribus est in libro, qui hunc præcedit: vbi omnes vlcerũ differẽtias, & quot, & quæ sint, & quæ sit vniuscuiusque indicatio exposuimus. Quasi diuinaret vir singulari iudicio, nascituros aliquãdo homines, qui vtramq; morbi magnitudinem, variasque vtriusque indicationes confunderent, & perturbarent, omnem de hac re scrupulum, & dubitationem conatus est euellere. Qui tamen sua admirabili eloquentia, & perspicacitate nõ potuit consequi, quin & Aduersarius, & plurimi hoc tempore laborẽt, quemadmodũ hæc omnia permisceant, confundant, & modis omnibus oppugnent. Cum igitur Gal. fateatur palam, ac profiteatur, se proximo superiore libro omnes differentias vlceris, atque vniuscuiusque indicationes exposuisse, quatenus ad vlceris essentiam spectat; speciatim verò differentiæ magni vlceris, atque illius indicationis mentionem fecisse: qui docuit, à magno vlcere magnam siccationem indicari, nimis apertum est, hanc esse nõ posse indicationem, quæ primum ab Hipp. inuenta est, & sectionẽ venæ, aut purgationẽ indicat. Sed quid laboro amplius? cum Gal. conceptis verbis istud confirmet apertissimè; qui hæc statim subiungit. Præberi tamẽ vacuandi indicationem ab ipsa magnitudinis vi in eo libro non dixi. Quòd si Galenus ex vna parte superiore libro tractat magnitudinem vlceris in quantitate continua, atque extensione, propriámque illius indicationem exponit: ex altera autem magnitudinem vlceris, vel potius vehementiam, in qualitate, atque intensione, propriámque illius indicationem prætermittit; an quid apertius, & certius potest afferri, ad demonstrandum specificam morbi magnitudinem ab altera generali longè diuersam esse, longéque diuersam curandi indicationem subministrare

4. Med. c. 4. ad fi.

ſtare? Sed rurſum Galenum audiamus, qui duplicem reddit rationẽ, quãobrem hanc poſteriorẽ indicationẽ vehementiæ morbi ſuperiori loco nõ expoſuerit. Alteram, propterea quòd ea longam demonſtrationẽ requirebat, dequa iã ſatis diximus. Alteram; & totius corporis curam cũ vlceribus in eo non coniunxi; hic verò executus ſum quantũ ad rem propoſitã erat vtile. Quæquidem duæ rationes, aut verius, quæ quidẽ tota ſeries Galenicæ orationis tã apertè, & dilucidè naturã indicationis vehementiæ morbi, & quid inter hanc, & alterã interſit, mihi videtur explicare, vt cogar fateri, aut me nihil prorſus intelligere, aut nullum hac in re ambiguitati, vel difficultati locum ſupereſſe. Summa eſt, Galenum ſuperiore tertio libro huiuſmodi indicationem omnibus morbis communem non attigiſſe, propterea quia propoſitum illi fuerat in eo loco ſolam vlcerum curationem tradere; procurationẽ totius corporis prorſus negligere, quæ longiorẽ omnino orationem requirebat. Nã ſicuti ex vna parte indicatio ex magnitudine vlceris, quatenus vlcus eſt, facile, & paucis verbis poteſt explicari, quod capite decimo factum eſt; ita ex altera indicatio magnitudinis, quæ vehementiã notat, longiorem demonſtrationem deſiderabat: quali in præſentia Galenus vſus eſt, vt demonſtraret, ex vehementia morbi, aut ſectionis venæ, aut purgationis indicationem oriri; cum hæc præſidia non videantur morbo contraria; multique inueniantur medici Aduerſario conſentientes, qui contendunt, ſolis morbis ex plenitudine ſectionem venę; ſolis morbis ex cacochymia purgationem conuenire. Itaque Galenum quarto hoc libro de hac re ſermonem diffuſè habuiſſe; in quo ille propoſitum habuit, non ſolùm de vlcerũ curatione, ſed etiam de totius corporis procuratione verba facere, atq; vtriuſque magnitudinis indicationem cũ ſingularem, tum generalem explicare. Dicam, & repetam vno verbo. Si quis ex Galeni diſciplina non intelligit, à magnitudine vlceris duas indicationes inter ſe genere diſtinctas originem habere: alteram, à magnitudine vlceris, quatenus vlcus eſt, quæ ipſius morbi, adeóque magnæ ſiccationis indicatio eſt: alterã à magnitudine vlceris, quatenus vehemens eſt morbus, quæ non vlceris, ſed vehementiæ vlceris eſt indicatio, adeóque ad totius corporis procurationem pertinet, hic, mea quidem ſententia, nihil intelligit. Cæterum, etſi quæ de duplici morbi magnitudine, duplicique indicatione hactenus dicta ſunt, ſatis, ſupérque eſſe poſſunt, ac debent, vt ſi præterea velim plura addere, nimius & tanquam prodigus videri poſſim, tamen nequeo me continere, quin ex hoc ipſo Galeni loco, in quo iam diu verſamur, poſtremò rationem colligam, quæ veritatem alioqui apertam & perſpicuã, cuique facile poteſt non ſolùm confirmare, ſed etiã perſuadere. Illa verò eſt huiuſmodi. Cum Gal. Hippocratem primum authorem feciſſet principis ſcopi, cõmunis omnibus morbis, à morbi magnitudine, ſeu vehemẽtia, vt omnem ſtudioſis amphibologiam tolleret, id quoq; voluit deinceps declarare, quot modis morbi magni, ſeu vehementes euadant: quod inquit fieri tripliciter: aut propter afflictæ partis præſtantiam; ad quem modum morbus cerebri, cordis, quamuis minimus, magnus eſt, ac vehemẽs: aut propter affectus magnitudinem, quam μέγεθος appellat, vt hanc ſpecificam magnitudinẽ ab altera generica diſtingueret; vt magna febris, magna inflammatio: aut propterea quod ſunt cacoëtheis vt cancer, & phagedæna. Qui tandem concludit, variiſque rationibus, atque exẽplis demonſtrat, Hippocratẽ ſecundùm ſingulas huiuſmodi magni morbi differentias principis illius ſcopi primũ authorem, & inuentorem fuiſſe. Cum itaque

per

per Hipp.& Gal. indicatio magnitudinis, seu vehementiæ morbi in hac triplici magnitudinis differentia locũ obtineat, hinc mihi videor posse euidentissimè demonstrare, huiusmodi cõmunem indicationem, ab altera, quæ accipitur à natura morbi, longè diuersam esse. Quandoquidẽ hæc singularis indicatio in vnica magnitudinis differentia secundùm propriam essentiam potest vsurpari: in reliquis duabus, secundùm præstantiã partis, & malignitatem nullum planè vsum potest afferre. Quæso enim qualis indicatio à magnitudine morbi ratione præstantiæ partis, vel ratione malignitatis potest animo concipi, vel excogitari? Aduersarius quidem, cũ aliquando incautè in hunc scopulũ incidisset, subtilissimã quandam, atque in omni memoria omnino inauditam indicationẽ, bonitatem scilicet, oriri cõmentus est. Sic fortasse à præstãtia partis, exilitatis, tenuitatis, ignobilitatis indicationem poterit cõminisci. Quæ quidem tanquam figmenta & dogmata nulli rationi innixa non merentur, vt in iis refellendis tempus diutius conteramus. Verum de hac re satis; de qua nescio quomodo video me longius, quàm voluntas fuerit, digressum fuisse.

AD CAPVT XIII.

De natura morbi magni, & eius contrarietate.

ETSI quicumque memoria tenet, quæ hactenus, maximéque proximo superiore capite diximus, facile nobis concedet, omnia posse prætermitti, quæcumque præsenti hoc longiore capite Aduersarius tractauit, nihilominus cum ille profiteatur nos illius rationibus nõ bene satisfacere, mihi libet neque hanc partem prorsus intactã relinquere. Ille itaque duas ponit, atq; examinat suas rationes. Altera fundatur trito illo, ac toties repetito principio: indicationes sumi à rei natura, de quo turpe est plura dicere. ‹ Quæro inquit ex illis, vt dicant mihi, quænam sit illa natura, quia vbi hanc ignorauerimus, etiam opus est ignorari indicationem eiusdem: ignoratis autem iis, etiam ignorabitur remediũ. Velint igitur, nolint, est necessariũ, vt ostẽdant naturã propriam magni morbi, quatenus magnus. At mihi consideranti quæ sit hæc natura, aliam sanè minime inuenio, quàm recessum magnũ à statu naturali in vno quoque morbi genere, circa quod magnitudo visitur: nam vt recessus à naturali constitutione sensibiliter lædens, morbi naturam complet, sic paruus recessus parui; magnus verò magni morbi naturã complectitur. › Hic noster Aduersarius natura est nimiũ vehemens, ac ferox, qui vult de nobis, velimus, nolimus, per vim extorquere, quod illi vltrò, ac prõptè sumus concessuri. Natura morbi magni, ac vehementis, est illius magnitudo, ac vehementia. Ex hac natura oritur indicatio communis vacuationis. Hæc perficitur sectione venæ, aut purgatione. En quam facile, & breuiter nõ ignoratur natura morbi magni? non ignoratur indicatio ex illa oriunda? nõ ignoratur remediũ? Ac sanè mihi consideranti, quomodo Aduersario considerãti, quænã sit natura morbi magni, nõ alia potuerit in mentẽ venire, quã recessus à statu naturali, &c. magna subit admiratio; hominẽ philosophũ, & medicum præstantissimum non potuisse inuenire, quæ vel ipsi tyrones facile possunt intelligere. Magnus etenim recessus à statu naturali magnum efficit morbum in quantitate continua: At verò magnus recessus à statu naturali non efficit necessariò morbum magnum in qualitate, id est, vehementem, & periculosum, Exempli

Exempli gratia. Magna cuticulæ excoriatio, vel discissio, magnum quidem efficit morbum, magnam solutionem continui; sed cum sit in parte vili, & abiecta minimè vehementem, sed leuem, ac nullius momenti morbum efficiet. Cæterum Aduersarium rursum audiamus. ⟨ Dicunt morbum magnum considerari dupliciter, tum vt morbus, tum vt magnus: fateor id ego quoque: sed hæ duæ considerationes nō faciunt aliud, sed alteratū duntaxat: idem est homo Socrates puer, & Socrates adolescens, & iuuenis: idem specie morbus est magnus, qui antea erat paruus: quamobrem eædem indicationes vigent in vno, & eodē morbo, duntaxat diuersæ sola intensione in eo, quod magis, & minus. Nam si refrigerationē postulat morbus existēs paruus, vt duo, vbi magnus euaserit, vt quatuor ex. gr. adauctis gradibus, fiet necessariū augere ipsam, vsque ad quartum gradū, refrigerationem. Hæc ita cōsona sunt rationi, principiis medicinæ, Galeni doctrinæ, vt plurimum admirer, viros hac nostra ætate præstantes non animaduertisse: præsertim, cū scribant omnes authores huius argumenti falli plurimū, & conniuentes somno habuisse oculos, vt qui ignorauerint à morbo, & à magnitudine, separatam, certam, propriam, ac distinctam indicationē oriri. Sed qui in hoc negocio tanti momēti aberrauerint, iudicabunt alij. ⟩ Certè quidē, lector, me pudet, ac tædet, instar Sisyphi coactū esse nimis diu hoc saxū voluere. Nō solùm fateor, sed etiā profiteor ac prædico indicationem, quæ sumitur à natura cuiusq; morbi, vnam atque eandem semper esse, neque aliter differre inter se, quàm secundum maius, & minus, prout morbus vel maior, vel minor euadit; adeo vt præsidia hac ratione inuenta, magnitudini cuiusque morbi proportione perpetuò respondeāt. Hæc fateor, profiteor, prædico esse consentientia rationi, principiis medicinæ, Galeni doctrinæ; vt equidē satis mirari nō possim, vnde Aduersarius hanc mihi notā inurere nunquā desinat: quasi hæc dogmata vel plebeiis medicis notissima, à me fuerint ignorata. Quod fateor, quod profiteor, quod prædico, quod, quantum possum, exaggero, & amplifico, illud est, præter indicationem singularem, ac propriā cuiusque morbi, aliam generalē; & omnibus morbis communem ab Hippocrate primū fuisse inuentam, vehementiā morbi, ex qua procuratio vniuersi corporis originem habet. Hanc, vir clarissime, hanc ipsam indicationē, ἰσχὺν, nō propriè μέγεθος, miratus sum, miror, ac mirari nunquam desinam, à plerisque omnibus fuisse prætermissam, qui de indicationibus vel longissima scripserunt commētaria: quos iure mihi videor dixisse, plurimū falsos fuisse, conniuentes somno habuisse oculos, fortè etiam veterno fuisse occupatos: qui ignorauerint ab essentia cuiusque morbi, & à vehementia, certam, propriam, ac planè distinctam indicationem oriri. Qui autem in hoc negocio tanti momenti aberrauerint, iudicabunt alij. Hinc facile est intelligere, quanti aduersarium argumentum æstimandum sit, quod ille aduersus Curtianam, & Iachinam hæresim censet esse ἄπορον, & indissolubile; vt fortasse nodus

„ Gordianus, aut Vulcani vincula facilius dissolui possint. ⟨ Quodcumque (ille in-
„ quit) indifferenter, & alternatim sese habet ad duo diuersa præsidia, id ipsum
„ vnū propriè, ac certò, per se ac semper ex duobus indicare non potest: atqui ma-
„ gnitudo morbi à materia proficiscentis sese habet indifferenter, & alternatim ad
„ duo diuersa præsidia; ergò magnitudo morbi propriè, certò, ac per se, & semper
„ solam sectionem venæ indicare non potest. Et quidem tāti momēti est hoc argu-
„ mentum, vt quamuis pro dissolutione à medicis recētioribus excogitentur multa,
„ nihil tamen inueniri hactenus ab illis potuit, quod planè satisfaceret, vt ego
sentio.

sentio.) Fauete linguis. Ego verò cum multa de hoc terribili, tonante, ac fulminante argumento dicere possim, illud vnum dicam; nec Curtium, nec Iachinum, quibus plurimi hoc tempore indigni sunt, qui matellam porrigant, docuisse, aut somniasse vnquam à magnitudine morbi solam venæ sectionem, sine vlla distinctione, ac semper indicari: qui iamdiu didicerũt apud Hippocratem, & Galenum, magnitudinem morbi pro indicatrice quadam sanguinis detrahendi, vel purgationis adhibendæ institutam fuisse: quod nos quoque sæpe diximus. Vt certè pluribus non sit opus ad demonstrandum sine tot medicorum cogitationibus, & machinis, indissolubilem hunc nodum in dissolutas scopas conuerti.

Sed ad alteram rationẽ, & ad finem progrediamur. Porrò si quis velit in vnum colligere, quæcumque Aduersarius tam prolixè, ne dicam fastidiosè de hac ratione disputat, quæ ad contrarietatem pertinet, summa omnium iis paucis verbis mihi videtur colligi, & comprehendi posse. Vnusquisque morbus curatur à proprio, & determinato contratio. Morbi magnitudinis certum, ac determinatum remedium non est sectio venæ, aut purgatio. Morbi magnitudini materiali proprium, ac determinatum contrarium est vacuatio. Humores vel fluunt, vel fluxuri sunt, vel quiescunt. Humores vel copia, vel vitio negocium faciunt. Ex iis colligit vacuationẽ indicari à morbi magnitudine materiali: inter plenitudinẽ, & sectionem venæ: inter cacochymiam, & purgationem veram contrarietatem extare. Qui demum concludit; in magno morbo cum plenitudine sectionem venæ: in magno morbo cum cacochymia, aut ratione vacuationis, aut ratione reuulsionis purgationem perpetuò conuenire. Quæ eadem non semel antea dixit, posterius infinitè dicturus est. Post hæc Aduersarius nostram de contrarietate responsionem, ac sententiam refert, etsi id nec bona fide, nec perfectè facit: quod facile poterit animaduertere quicumque seriem nostræ Disputationis cum hac illius relatione voluerit conferre. Qui deinceps seueri philosophi personam induens, ac de contrariorum natura disputans, suo more omnia nostra conatur conuellere, & lacerare. Cæterum, quoniam, si velim omnia persequi, & examinare quæcumq; Aduersarius de huiusmodi contrarietatis ratione percrepat, & repetit, necesse haberem longissimam, sed ad meum institutum non necessariam disputationem conficere, mihi libet in vnica responsione acquiescere, quæ fortè principale illius fundamentum funditus potest euertere. Itaque si morbus magnus, & paruus, vt placet Aduersario, nõ differunt nisi secundùm magis, & minus; magnúsque morbus in hoc sensu accipitur, quando venæ sectionem, & purgationem dicitur indicare, nimirum (vt aiunt) materialis: ergo, & remedium magnum illi contrarium debet eandem sumere differentiam secundùm magis, & minus. Ex quo sequitur (ni fallor) si in magno morbo materiali, oriundo ex sanguine oportet sanguinem mittere, vt in morbo materiali ex sanguine, sed paruo, minus sanguinis oporteat mittere: si in magno morbo materiali ex cacochymia purgandum est, vt in morbo paruo ex cacochymia minorem purgationem oporteat adhibere: quia determinato morbo determinatum contrarium esse debet. Quæso igitur, quid est, quòd in paruo vulnere non faciunt parcam sanguinis missionem? Quid est, quòd in parua cacochymia non faciunt exiguam purgationem? Dicent fortasse, venæ sectionem, & purgationem semper esse remedium magnum, quod est Galeni. At verò primum nequeunt negare, magnam; & paruam dari sanguinis missionem, & purgationem. Deinde argumenti vim non effugiunt: quoniam si morbus recipit

Disput. de feb. pag. 43.

2. Apho. com. 29.

pit

pit magis,& minus,vtique remedium quoque ab iis excogitatum,magis & minus debet recipere.Itaque non est vera contrarietas inter eam morbi naturam, quæ aliquando magna est,aliquando parua, & illud remedium, cuius natura est,vt sit perpetuò magnum. Sed fortasse hæc omnia sunt meræ nugæ, nec quicquam ad rem faciunt;vt illis longius referendis, aut refellendis debeamus inutiliter tempus perdere,& Galenicæ doctrinæ puritatem contaminare. Summa est verbo, vt nos tandem modum aliquem,& finem orationi nostræ faciamus,inter morbi magnitudinem,seu vehementiam,sectionémque venæ,& purgationem eam contrarietatem,seu verius oppositionem extare, quæ ad medicorum consilia,& opera, ad conseruandam,& recuperandam salutem hominis est cum primis accommodata.Qualia propemodum infinita apud medicos sunt exempla, qui rerum contrarietatem tam angustis terminis,quàm philosophi faciunt, minimè solent circumscribere,& definire, vt peculiari loco diffusè diximus. Itaque ad tertium librum progrediamur.

Finis secundi Libri.

ALEXANDRI MASSARIA

AD DISPVTATIONEM DE SCOPIS MITTENDI SANGVINEM Additamentum Apologeticum.

LIBER TERTIVS.

Disputatio Tertia.

AD CAPVT I. II. III.

Authoris excusatio, atque propositum.

SI Aduersario placuisset,breuiter,grauiter,& perspicuè,sicuti hominē philosophū decet hanc mihi litem intēdere ille certè in hac vna disputatione potuisset acquiescere, ac sine tot ambagibus vniuersum hoc negocium cōficere siquidē cōtrouersia inter nos dūtaxat in illo est:vtrum ad capiundū cōsiliū de mittendo an nō mittendo sanguinē, tres tantummodo principes scopi, magnitudo morbi,robur virium, constantia ætatis sufficiant: quod nos affirmamus,ille negat. Verum illi placitum est, aliud consilium amplecti: quod quidem

quidem necessitate quadam adducti, aliter facere non potuimus, quin nos quoque sequuti, & amplexati simus, vt aliàs diximus. Quoniam verò nihil magis mihi propositum, & cordi est, quàm summa breuitate, quantum fieri potest, perpetuò vti: cum Aduersarius primo capite, non aliud, suo more, quàm prooemium complectatur: secundò nostras rationes pro tribus scopis vtcumque referat: Tertio demonstret, quomodo Methodici, Empirici, Rationales plerique ignorauerint scopum indicantem vacuationem: quod nos superius, satis, superque iam explicauimus; mihi libet iis tribus capitibus prætermissis, statim ad quartum caput aggredi; in quo ille profitetur Galeni verba se esse explicaturum.

AD CAPVT IIII.

Galenici loci interpretatio, 4. Meth. Med. cap. 6.

ETSI de interpretatione huius quoque Galenici loci multa à nobis superius dicta sunt, nihilominus putaui me rem studiosis, neque inutilem, neque ingratam facturum, si neque huiusmodi aduersarias interpretationes prætermitterem. Ex quibus spero me demonstraturum hunc hominem Galeni disciplinam perpetuò cõtaminare, atque euertere. { Ac primum omnium (ille inquit) consideranda sunt verba hæc. Non in vno alterôve, sed prorsus omni morbo sit spectandus, non omiserit. Statim nõ contemnendam videntur habere difficultatem. Nam si scopus ab Hippocrate inuentus, in omni morbo spectandus est, hic autem est magnitudinis morbi, consequens est, magnitudinem vniuscuiusque morbi statuendam esse indicatricem, aut sectionis venæ, aut purgationis. Sanè arguta, & subtilis dubitatio: quam miror alios prætermisisse. } Egregiè. Aduersarius argutam, & subtilem obiectam rationem vocat, eámque miratur alios prætermisisse, quæ ipsa per sese notissima est, & à nobis frequenter explicata, & repetita. Sed videamus, quid ad hanc argutam, & subtilem rationem ille argutè, & subtiliter respondeat. { Dico (inquit) intelligi debere hæc verba, secundum propositam Galeni mentem, minimè verò absolutè in omnibus morbis. } Qui deinceps longiore oratione, vt solet ad nugas theatri redit, ac statim concludit, verba Galeni esse intelligenda in omni morbo materiali. { Quod vacuatio repletionis, & pleonexiæ humorum remedium est, vt senex venerandus docebat in 2. Aphor. asserens morbos factos ab ipsa multitudine sanari vacuatione, &c. } Galenus scribit Hippocratem inuenisse scopum conferentem ad indicationem sectionis venæ, aut purgationis; qui non in vno, aut altero, sed prorsus omni morbo spectandus sit. Aduersarius docet, hũc scopũ spectandũ esse, minimè absolutè in omnibus morbis, sed restrictè in omni morbo materiali. An hæc inter se conueniant, an potius contradictoria sint, ipse viderit. Quod si Aduersarius morbum materialem intelligit, in quo humores, vel copia, vel vitio, vel fluxione, vel aliter negocium faciunt, vt equidem puto illum intelligere, quæso, quid aliud hoc est, quàm veterem Empiricorum opinionem, & inscitiam suscitare? Nam sicuti illi propter aliam nullam causam, quàm humorum copiam ad vacuationem accedebant; ita Aduersarius, nisi morbus sit materialis, hoc est, nisi humores quomodocumque noxij fuerint, contendit nunquam ad sectionem venæ, aut purgationem veniendum esse. Immò verò forte Aduersarius deteriorem opinionem Empiricorum opinione alicui videbitur tenere. Nam sicuti Empirici, cum lapsus ab alto quis fuisset, aut aliàs

aliàs plaga aliqua contusas vehementer corporis partes habuisset, Galeni testimonio ad sanguinis missionem confugiebant,quanquam idem homo paulò ante sanus fuisset,prorsusque redundátiæ sanguinis expers:ita Aduersarius,si illi eiusmodi quispiam æger sese offerat, vt puto, nunquam audeat ad sectionem venæ, aut purgationem aggredi,nisi ille humorum plenitudine, vitio,fluxione,vel præsente,vel imminente simul laboret. Sed cætera prosequor. { Nam vbi in redundantis sanguinis(vt illi loquuntur)syndrome, vacuationem à se obseruaram dicunt,manifestè fatentur ob nullius alterius,eorum, quæ in ægro visuntur, respectum ad vacuationem accedere, &c. } Cum Empirici sua ipsorum obseruatione nixi docerent, in sola syndrome plethorica deliberationem vacuationis consistere,Galenus huiusmodi opinionem non minus efficienter, quàm perspicuè redarguit.Qui demonstrat,ac verè demonstrat, cum duæ sint præcipuæ species vacuationis, sectio venæ, & purgatio; hanc quidem minimè à redundantis sanguinis concursu,sed magis ab humorum vitio indicari:illam verò etiam sine redundantis sanguinis concursu interdum adhiberi. Quando si valens morbus sit cum virium robore,nemo est,qui sanguinem non mittat,qui vtique in artis operibus sit exercitatus.{ Hæc verba (inquit Aduersarius) sunt quæ tantas ingesserunt difficultates;quæ tamen iuxta eam explanationem,quam nos ipsi hucusque posuimus, atque nunc etiam dabimus,& quam verissimam esse profitemur,maximéque Galeno consonam,omni prorsus carebunt difficultate. Aggredior ad rem. } σὺ δ' ἐνὶ φρεσὶ βάλλεο σῇσι. Alta tu mente recondito, dicam. Aduersarius primum Galenicam rationem aduersus Empiricos interpretatur, ac planè fatetur, præsentibus duobus scopis,morbi magnitudine,ac robore virium; sine plenitudine, licitum esse ad sanguinis missionem deuenire;quod ipsi quoque Empirici faciunt.Deinde verò admirabile antidotum adhibet. { Cum scilicet (ille inquit) magna vigeat suspicio de futura inflammatione, aut etiam de magno aliquopiam virtutis casu. } Sed obsecro te,quid hæc ad rem?Quis negat sectionem venæ,& purgationē gratia vacuationis,reuulsionis,deriuationis adhiberi? Quid aliud nos pugnamus ex doctrina Hippocratis,& Galeni,quàm magnitudinem morbi sectionem venæ, & purgationem ad vniuersi corporis procurationem indicare? Lis est,vtrum ad capiundum consilium de mittendo, an non mittendo sanguine tres sufficiant principes scopi;adeo vt quotiescumque illi simul conueniunt,perpetuò liceat sanguinem mittere? Empirici id negabant, qui docebant sine plethorica syndrome ad genus aliquod insignis vacuationis non esse veniendum. Galenus hanc eorum opinionem hac ratione vrget, Neminem esse in artis operibus exercitatum, vel ex ipsorum Empiricorum familia,si valens fuerit morbus cum virium robore,qui sanguinem non mittat. Aduersarius respondet, istud fieri propter imminens periculum inflammationis,aut dissolutionis virium. Estò. Quæso huiusmodi periculum ex antecedente humorum copia,vel vitio censes imminere?Si id affirmes, apertissimè contradicis Galeno, quanquam idem homo paulò ante sanus fuerat, prorsúsque redundantiæ sanguinis expers. Si id neges,an non hinc necessariò sequitur,tres tantummodo scopos satis esse,ac sine vlla plenitudine,& cacochymia propter vnam magnitudinem morbi & sectionem venæ, & purgationem quandoque posse adhiberi?Si Empirici ad rationem Galeni respondissent, Fatemur ô Galene in magno vulnere, in magna contusione necessariò sanguinem mittendum esse, tametsi nullum syndromes pletoricæ vestigium appareat. Sed te-

moni-

monitũ volumus nos quidẽ hoc remedium administrare propter imminẽs periculum inflammationis,aut dissolutionis virium:atque hinc studuissent colligere, syndromen pletoricam ad vacuationem perpetuò esse necessariam; quid,am abo te,puras Galenum fuisse ad hæc responsurum? Ego verò censeo illum lepidè,atque effusè risurum fuisse.Itaque nos quoque lepidè,atque effusè rideamus.Galenus. Ex quo patet non hoc esse,quod mittendum sanguinem indicet,sed magnitudinem morbi,ac virium robur,exceptis tamen à sermone pueris. Cùm Aduersario statutum sit magnitudinem morbi ex plenitudine, aut fluxione sanguinis orientem venæ sectionem indicare:cumque ille viderit,ac fateatur,Galenum nimis apertè omnem plenitudinis cõsiderationem refutare,ad se ipsum conuersus inquit.< Est hoc loco animaduertendũ,quod ego hic per morbi magnitudinem ex Galeno non intelligo quamcumque magnitudinem siue à plenitudine, siue à fluxione causatam; quia hæc secunda ratio excludit plenitudinis affectum, probante Galeno,sine plenitudine mitti debere sanguinem,&c. > Hic igitur accipio morbi magnitudinem pressius, omnem scilicet à fluxione, aut imminentem,aut incipientem, non cuiuscunque humoris,sed duntaxat sanguinis,&c. Itaque per Galenũ,interprete,& consentiente Aduersario,indicatio mittendi sanguinis,minimè ex syndrome plethoricâ, sed ex vna magnitudine morbi ex fluxione sanguinis,vel præsente,vel imminẽte accipienda est.Cæterùm quàm huiusmodi cogitatio sit non solum à Galeni mente,sed etiam à ratione aliena,ac planè absurda equidẽ puto esse noxius,quàm vt debeat longius demonstrari.Quæso enim,quis ex omni memoria tam insigne cõmentum excogitauit,vt scopum ab Hippocrate primum inuẽtum,à Galeno tot diuinis laudibus ornatum,omnibus morbis communem;tam vitæ hominis necessarium,angustis adeò terminis circunscriberet,& definiret? Atque, vt ne ab exemplo Galenico discedamus; vno verbo, fingamus Socratem annum agentem xxx.integrè sanum omnísque redundantiæ sanguinis prorsus expertem, hodie grauissimum vulnus accepisse. Inter omnes(vt puto) conuenit,Socrati quamprimũ sanguinem mittendũ esse:per Galenum,quòd tres conueniant principis scopi:per Aduersariũ,quòd adsit morbi magnitudo ex fluxione sanguinis,qui & nunc,& posterius fluere potest.Itaque magnitudo morbi gratia vnius reuulsionis venæ sectionem indicat. Quod si istud verum est,quomodo Galenus scriptum reliquit, vehementiam morbi sectionis venæ, &procurationis vniuersi corporis indicationẽ afferre?Præterea si sãguis in Socrate ad partem vulneratã hodie non fluit,quẽ primis diebus non fluere certũ est;quomodo itidem Galenus scriptum reliquit; reuulsionẽ fluentis sanguinis remedium esse? Hîc nulla est sanguinis fluxio;nullus ergò reuulsionis sit vsus,necesse est. At verò periculum imminet,sanguis fluat in posterum,atque inflammationem efficiat. Estò.Equidem possem respondere,& summa cum ratione respondere ; in homine sano,omnis redundantis sanguinis immunis, instituta congrua victus ratione , adhibitis leuioribus reuulsionibus , nullum fortè huiusmodi periculum imminere.Sed respondeò semel fluxionem sanguinis,vel præsentem,vel imminentem,scopum esse proprium, & singularem:nos autem quærere in præsentia scopum omnibus morbis communem, atque, vt loquuntur, adæquatum : quo præsente liceat;quo absente non liceat venam incidere. Ille autem non alius , quàm morbi magnitudo statui potest. Etenim fluxio sanguinis , reuulsionem quidem, sed nusquam, & numquam venæ sectionem indicabit,nisi morbi magnitudinem.

F.

dinem afferat in præsentia, aut posterius possit afferre, vt sæpe diximus.

Verum fortè ipse quoque Aduersarius absurditatem, & inanitatem huius respõsionis animaduertit. Qui postremo alteram excogitauit, inquiens. { Possũt etiã alio modo explanari hæc verba de magnitudine morbi materialis in genere, tam à plenitudine, quàm à sanguinis fluxione: quas duas differentias parum postea explicabit: quia in sanis mittitur sanguis ob plenitudinem, futuram magnitudinẽ minitante. In ægrotis ob præsentem magnitudinem. } Quam quidem explanationem, quæ quidem verba seriò, ac libenter fateor me non intelligere quid sibi velint, nec fortè ipsemet Aduersarius intelligit. In quas profectò angustias, & difficultates sæpissimè adducuntur, quicumque malas causas agunt, & tuentur.

» Tertia ratio aduersus Menodotum Empiricum hisce verbis continetur. Nam
» & alia ratione, si quis etiamnum sanus, neque adhuc quicquam læsus in sãguinis
» redundantis concursu sit positus, non statim huic sanguinem mitti necesse est: im-
» mò aliis satisfacit inedia &c. Galenus aduersus syndromen plethoricam Empiri-
» corũ duplici inexpugnabili ratione agit, Altera, quòd sine illa medici, vel ipsi Em-
» pirici, non vereantur sanguinem mittere, de qua iam satis diximus. Quoniam ve-
» rò quis facilè potuisset in hac prima ratione acquiescere; sed tamen credere adhuc, præsente syndrome plethorica sanguinem perpetuò, ac necessario mittendũ esse, Galenus alteram voluit rationem afferre inquiens, hanc quoque sententiam falsam esse, atque illius oppositam, veritatem continere. Nempe aliquam plenitudinem sine sectione venæ curari.

Quod itidem testimonio, atque authoritate Empiricorum cõfirmat: qui huiusmodi hominibus plenitudine laborantibus non necessariò venam incidere consueuerunt: Etsi autem aduersarius primo aspectu satis ad Galeni mentem, & ad veritatem loqui videtur, tamen si paulò diligentius animum adhibeas, facile
» intelliges, hanc quoque posteriorem rationem ab illo contaminari, ac per-
» uerti. Illius verba hæc sunt. { Atqui non semper affectis plenitudine mittitur
» sanguis: quippe quia, si fuerit exigua, nec aliquod periculum minetur, lenioribus
» sanabitur præsidiis. At si magna fuerit, certè indicabit sanguinis extractionẽ, an-
» tequam magnum aliquod malum in corpore committat, } In quibus duæ mihi
» videntur conclusiones contineri. Prima. Si plenitudo fuerit exigua, nec aliquod
» periculum minetur, venæ sectionem esse prætermittendam. Altera autem huic opposita certè esse debuit. Si plenitudo magna fuerit, & aliquod periculum minetur, sectionem venæ esse adhibendam. At verò quoniam ille vidit, se ita loquẽtem affirmare, plenitudinem hac vna ratione venæ sectionem indicare, si illa morbi magnitudinem afferat, vel allatura sit, quamquam hoc aliàs perspicuè confessus est, immò expressa est Galeni doctrina, quæ omnem eius disciplinam penitus euertit, cautius tamen inquit. At si magna fuerit, certè &c. Quasi verò ex magna plenitudine etiam si nullum ex ea periculum immineat, liceat indicationem venæ sectionis colligere. Quod quidem aliàs diximus, & nunc cogimur repetere à Galeni doctrina tam esse alienum, quam quod alienissimum. Quæso enim, vt cætera omnia prætermittantur, quæ sine labore de hac re dici possent, si magna plenitudo generaliter venæ sectionem indicaret, an non istæc Galeni argumentatio aduersus Empiricos inepta, ac prorsus nulla fuisset? Namque illi facile potuissent ad illum respondere, vt respondet Aduersarius. Nos quidem fatemur, ô Galene, si plenitudo fuerit exigua, nullumque periculum minetur,

sectionem

sectionem venæ haud fore necessarium: quæ quidem responsio Empiricorum doctrinæ est apprimè consentanea, qui non quamlibet plenitudinem, statuebant scopum mittendi sanguinis, sed eam tantummodo, in qua esset syndrome multorum signorum, quæ certè magnam plenitudinem videntur indicare. At verò longè alia mens Galeno fuerat. Cùm enim ille principale propositum habuisset, demonstrare, scopum generalis vacuationis, omnibus morbis communem, non alium quàm magnitudinem morbi ab Hippocrate cõstitutum fuisse, voluit ante omnia scopum Empiricorum in syndrome plethorica obseruatum confutare: qui fortasse eo tempore, sicuti in præsentia quoque euenit, in ore plurimorum versabatur, magísque rationi consentaneus, & scopo Hippocratico Aduersarius videbatur. Itaque Galenus generaliter Aduersus huiusmodi scopum disputat: qui minimè id considerat; vtrum plenitudo magna sit, an exigua: sed vtrum morbi magnitudinem afferat, nec ne. Namque si plenitudo, quantumuis licet perparua, & pusilla morbi magnitudinem afferat in præsentia, vel posterius sit allatura, iam suggerit indicationem mittendi sanguinis: contra verò si plenitudo fuerit quantumuis licet concipere animo, ingens, vasta, pleno modio, infinita, nisi morbi magnitudinem afferat, vel sit allatura, vtique nullam sectionis venæ indicationem præbebit. Hæc præclara, perspicua, ac frequenter repetita est doctrina Hippocrat. & Galeni. Hoc exempla ab Aduersario posita luculenter confirmant: in vtraque plenitudine, & vasorum, & virium, quoniam ambæ putredines, tumores, apoplexias, ruptiones venarum, & alia id genus magna pericula solent afferre, venam celeriter incidere oportet. In bono Athletarum habitu, ac summa plenitudine, propterea quia periculum imminet, ne vasa rumpantur, aut calor natiuus strangulcrur; his de causis (inquit Hippocrates) bonum habitum, ac plenitudinem statim soluere oportet. Sic alia multa huius disciplinæ illustria exempla non desunt, si quàm facilè, tam necessarium foret illa in medium proferre. Sed hæc satis.

AD CAPVT V. VI. VII.

Duplex indicatio missionis sanguinis, & purgationis. Verba Galeni, ac nostræ rationes examinantur.

ADVERSARIVS capite quinto probandum assumit. Ex duobus missionem sanguinis, & purgationem indicari, nixus potissimum verbis Galeni. Sed sicuti missio sanguinis, vel propter ipsius abundantiam, vel magnitudinem morbi, ita purgatio, &c. Quem „ locum sequenti capite septimo simul cum illo mihi propositum „ est accuratè, & diligenter explicare. Eadem porrò hic quoque repetuntur, quæ „ iam millies repetita sunt. Vtramque plenitudinem, cum ea magna fuerit, sanguinis detractionem indicare, tamquam præsidium vacuatiuum. Magnitudinem morbi imminentis, aut incipientis à defluxione sanguinis idem remedium significare, tamquam auxilium reuulsiuum; & alia id genus, de quibus iam satis, superque diximus. Atque vtiuam posterius quoque rursum non cogamur aliquid dicere.

Capite sexto ex nostra disputatione rationes quædam afferuntur, quæ probant, sectionem venæ minime à plenitudine, sed à morbi magnitudine indicari: quas vnusquisque suo arbitratu facilè potest intelligere.

Quare statim ad septimum caput me confero; in quo ille profitetur, se omnia
„ nostra esse impugnaturum, atque euersurum. Ille igitur hæc habet. { Porrò in
„ hac explanatione multa quidem egregiè, & eleganter dicunt. Quædam verò nec
„ ad propositum contextus Galeni, nec admodum verè dicta videntur mihi. } Quæ
„ egregiè elegantérque diximus, & quibus ille consentit, illum vnũ est, Multitudinem ipsam sanguinis missioné non indicare, siue pro vacuatione, siue pro reuulsione, nisi morbus cum illa extiterit magnus, aut immineat, aut incipiat. De qua consensione, & confessione studiosos compello, & rogo, vt ne illius obliuiscantur, sed memoriter reputent, quomodo in quibus ille nobis in præsentia consentit, in iisdem aliàs, tum à nobis, tum à se ipso lõgissimè dissentiat. Quod superius quoque indicauimus. Quæ auté minus egregiè, ac verè dicta videntur sibi, longè plurima sunt. Ac primum quidem illud est: nos morbi magnitudinem indicatricẽ sectionis venæ generaliter accipere: quàm ille copia, aut fluxione sanguinis circunscribere consueuit. Aduersus, quàm nostram, vel potius Galeni sẽtẽtiam.
„ { Nunc (ille inquit) vrgeo sic ex Galeni verbis. Cùm hic dicit, sanguinis missionem indicari vel à plenitudine, vel à magnitudine morbi aut proponit duo indicantia, aut vnum duntaxat: certum ac indubitatum est, duo proponere indicantia, inter se plurimum distincta: ergò sola magnitudo non indicat. Hic indissolubilis est nodus. Mox, quando Galenus in hoc ipso contextu mentionem facit magnitudinis contradistinctæ à plenitudine, vel eandem intelligit magnitudinem, quàm efficit plenitudo, aut diuersam: si eandem intelligit, præter quàm quod non sunt duo indicantia, sed vnum, ineptus esset loquendi modus, ridiculus, nugatoriusque; quod admitti nulla ratione potest. At si diuersam intelligamus, iam quidem, vt duo sunt indicantia, duæ erunt naturæ indicantes, duo indicata. }
„ Hactenus Aduersarius. Cæterùm cum hic Galeni locus, qui est lib. 4. Meth. ca. 6. reuera non leuem obscuritatem, difficultatem, ac nescio quàm in Galenica doctrina repugnantiam videatur continere, mihi libet, quod iam recepi me esse facturum, paulò diligentius in illius explicatione versari, atque experiri, an possimus omnem obscuritatem, & difficultatem delere, Galenum sibi ipsi conciliare, indissolubilem hunc nodum dissoluere, veritatémque adhuc magis illustrare, & confirmare. Cùm Galenus Aduersus Empiricos apertissimis, & firmissimis rationibus initio capitis demonstrasset scopum principem, & proprium mittendi sanguinis, non esse plethoricam eorum syndromen, sed vehementiam morbi ab Hippocrate primum inuentam: cumque hic idem scopus non solum sectionis venæ, sed etiam purgationis indicationem possit afferre, illud vtique reliquũ fuerat
„ vt ille de purgatione quoque idem nobis demõstraret. Itaque sic scribit. Ad eundem modum nec purgatio in sola vitiosi succi abundantia conuenienter suscipitur: sed sicuti missio sanguinis, vel propter ipsius abundantiã, vel propter morbi magnitudinem, ita purgatio & propter abundantiam alterius cuiusquã succi, & propter vim morbi adhibetur. Ac de missione sanguinis, &c. Difficultas, & discrepãtia in Galeno perspicua est. Etenim si res de sanguinis missione, & de purgatione eodem modo se habet; sicuti ex vna parte statutum est, missioné sanguinis non propter plenitudinem, sed propter morbi magnitudinem esse administrandam, ita ex altera statuendum videbatur, purgationem quoque non propter abundantiam praui succei, sed propter magnitudinem morbi fore administrandam: cum tamen Galenus doceat purgationem, & propter abundantiã humoris

à sau

à sanguine alieni,& propter morbi magnitudinem conuenire. Immò verò, qui paulò ante disputauit, ac verè demonstrauit, scopum principem sectionis venæ,minimè redundantiam sanguinis,sed morbi vehementiam cum virium robore coniunctam statuendam esse,nunc videtur apertè docere,ac fateri, non solum propter morbi vehementiam,sed etiam propter redundantiam sanguinis sectionem venæ esse adhibendam. Sed nos singula diligenter perpendamus. Ad eundem modum nec purgatio in sola vitiosi succi abundantia conuenienter suscipitur. ” ”
Si velimus Galenicæ orationis, & disputationis continuationem obseruare,ac posteriora prioribus cōnectere sēsus huiusmodi propositionis mihi apertissimus videtur.Cum enim aduersus Empiricos iam statutum fuerit plenitudinem non esse scopum sectionis venæ:nunc autē Galenus doceat, ad eundē modū de purgatione rem se habere,omnis ratio colligit, cacochymiam pariter scopum purgationis non esse statuendum. Quam quidem interpretationem ratio adhuc magis confirmat;Ratio inquam aduersus plenitudinem paulò ante à Galeno adducta:quam certum est aduersus cacochymiam itidem valere. Quandoquidē ex vna parte præsente cacochymia nulla sæpe numero purgatio adhibetur;& ex altera sine cacochymia nihilòminus purgatio nonnunquam potest, ac debet adhiberi.Quare si de sectione venæ,& purgatione res ad eūdē modū se habet;nec plenitudo sectionis venæ nec cacochymia scopus purgationis statuendus est. Itaque iure mihi videor dixisse,hanc Galeni sententiam perspicuam reddi, In sola cacochymia,cum qua scilicet morbi magnitudo cuniuncta non fuerit, purgationem conuenienter suscipiendam non esse. Verum altera est multò dissicilior propositio. Missio sanguinis vel propter ipsius abundantiam, vel propter morbi magnitudinem adhibetur. ” ”
Quo primum loco sciat Aduersarius,particulam disiunctiuam(vel)omnino esse delendam, quæ in Græcis codicibus Aldino, & Basiliense nulla est,sentētiáque non separatim, sed cuniunctim legendam esse: & propter abundantiam sanguinis, & propter vehementiam morbi. Græcè, διά τε πλῆθος, καὶ ἰσχυρὰν νόσον. Ex quo, vel vnico loco, fortè licet nos permanere in sententia, hunc hominem Græcè nescire. Si quidem verisimile, vel potius necessarium videtur illum facere aliter non potuisse, quin difficilem hunc locum in fonte videret:quod omnes (vt puto) eruditi, ac diligentes scriptores facere solent,ac debent. Qua quidem ratione, ac legitima eiusmodi verborum lectione legitimum quoque sententiæ Galenicæ sensum eruere potuisset, vanitatem suæ argumentationis, in qua tantopere sibi placet,deprehendere, ac se ipsum inutili hoc labore subleuare.Sed nos rem studiosè perpendamus. Missio sanguinis (inquit Galenus)& propter ipsius abundantiam, & propter morbi magnitudinem adhibetur. Si Aduersarij interpretationem audiamus, sensus huiusmodi propositionis talis est; Et in plenitudine, & in magnitudine morbi separatim venam secari: adeo vt duo scopi, vel, vt ille loquitur, duo indicantia sectionem venæ, alterum plenitudo,alterum magnitudo morbi à Galeno in præsentia statuta fuerint. ” ” ”
Qua quidem interpretatione vniuersa illius argumentatio,& nodus indissolubilis,tanquam firmissima basi nititur, & firmatur. Quantum autem hæc doctrina sit à Galeni mente aliena,eruditi iudicanto.Quomodo enim,te magnopere quæso, hæc simul possunt conuenire: immò verò, quomodo non hæc δὶς διὰ πασῶν inter se discrepant: plenitudinem sectionis venæ scopum esse; quod hic Aduersarius affirmat:& præsente plenitudine venam non secari, absente pleni-

tudine venam secari: quòd à Galeno tam apertè, & solidè paulò ante demonstratum est? Qualis igitur sententiæ Galeni verus, & legitimus sensus fuerit? Ille certè; quem verba perspicuè declarant, vniuersaque eius doctrina confirmat, ac verè demonstrat; In plethora nimirum, & in morbi magnitudine sanguinem esse mittendum, hoc est quotiescumque plenitudo cum morbi magnitudine coniuncta est. Ad quem eundem modum Galenus quoque docuit; in sola cacochymia purgationem conuenienter non suscipi; sed tantummodo quando cum cacochymia morbi magnitudo copulatur. Qui quidem sensus mihi videtur perspicuus, Galenicæ doctrinę consentiens, & nullam difficultatem continere. Quod si quis quærat adhuc, & miretur, quamobrem Galenus, qui iam certa lege sanciuit, sanguinem sine plenitudine mitti, & cum plenitudine non mitti aliquando, nunc voluerit plenitudinis mentionem facere, ac docere, in illa sanguinem mittendum esse, is sciat Galenum hactenus de scopo sectionis venæ ex propria sententia non egisse: quòd ille statim declarat, inquiens. De sanguinis missione
„ tum in alio libro egimus, tum verò in sequētibus agemus. Et rursum. Nunc illud
„ volo docere, tum ipsam morbi, siue vim, siue magnitudinem appellare velis, pro
„ indicatrice quadam sanguinis detrahendi, vel purgationis adhibendæ statuen-
„ dam esse: tum verò Hippocratem hanc, omnium, quos nouimus primum indica-
„ tionem inuenisse. Cùm igitur Galenus aduersus Empiricos disputationem po-
„ tissimum instituisset, celebrémque eorum plethoricam syndromen inexpugna-
„ bili ea ratione expugnasset, quod ea præsente medici, vel ipsi Empirici venam
non incidant, & absente incidant sæpenumero: quoniā facilè quis id potuisset obiicere, & contendere, saltem cum plenitudine interdum venam secandam esse; huic quasi tacitæ obiectæ rationi voluit respondere, inquiens, in plenitudine quidem venā secari aliquando; minimè verò cum ea sola fuerit, sed tunc demum ac solum, quotiescumque cum morbi magnitudine coniungitur. Ex hac porrò verissima (ni fallimur) sententiæ Galenicæ interpretatione facilè est intelligere, quàm tota Aduersarij argumentatio sua sponte corruat: quippe quæ ruinoso, ac præcipitante, aut verius nullo prorsus fundamento nitatur. Cùm igitur quærit, vtrum vnum, an duo indicantia proponantur à Galeno; respondétque certum, & indubitatum esse illum duo proponere inter se plurimum distincta, Galenus huiusmodi interrogationem, & responsionem irridet: quem certum, & indubitatum est, duo quidem proponere indicantia, sed simul coniuncta: quorum alterum, plenitudo, ad alterum, morbi magnitudinem referendum est. Sed nolo de iis longius laborare. Qui censeo totum istud caput, & quæcumque eo continentur, tamquam absurdissima, & à Galeni mente alienissima vna litura emendanda & delenda esse.

AD CAPVT VIII.

Galenici loci interpretatio lib. de Sang. Miss. cap. IX.

ETSI verò nihil hoc præsenti capite continetur, quod non superius quoque, nec semel ab Aduersario traditum, & à nobis refutatum fuerit, nihilominus nonnulla occurrunt maxima notatione digna, à quorum noua repetione nequeo me continere. Qui studiosos quæso, & rogo, vt mecum huiusmodi molestiam deuorent: quæ tamen confido nec iniucunda, nec inutilia futura.

ra. Siquidem pulchrum'aiunt (inquit Plato) ea, quæ pulchra funtiterum, ac tertiò tum dicere, tum confiderare. Aduerfarius explicaturus locum infignem Galeni hæc habet. { Magnam habere vim illa ad veritatis explicationem oftendam, quæ à Galeno dicuntur ibi, fummúmque complecti artificium, quod ab aliis, qui fefe oculatiffimos profitentur, non fuit animaduerfum. Quare id fit tyrones docere aggredior. Statim Galenus in capitis eius ingreffu fcoporum fummam affert, dum hoc homo loquitur. Rectè ergo admonemur in iis, quæ adiecta funt libro de Rat. Vict. Acut. fanguinem mittere, fi morbus fit magnus, & æger florenti fit ætate, ac robur adfit. } O fortunatos tyrones, quibus magiftrum tam Lynceum contingit habere, qui ea videat, quæ oculatiffimi homines nequeunt videre. Sed nos recondita hæc inuenta perpendamus. Primum quidem Aduerfarius eiufmodi fententiam lib. 4. de Rat. Vict. calumniatur, tamquam fpuriam, & magno Hippocrate indignam, De quo Lynceo inuento, cui duæ integræ Difputationes proximo pofteriore quarto libro dicatæ funt, nos quoque eo opportuniore loco fermonem habebimus: vt nos pariter non cogamur cum illo toties repetitæ difputationis crimen fubire. Deinde pofitis Galeni verbis, Perperámque Menodotus in fola fyndrome pletorica feruari venæ fectionem inquit. Sic fcribit. { Si Menadotus Empiricus dixiffet venæ fectionem interdum indicati ab ipfa plenitudine, rectè dixiffet, nec habuiffet Galenus occafionem aliquampiam reprehendendi, &c. } Hoc fecundum Aduerfarium eft Lynceum inuentum; ad quod nulla itidem acies ingenij potuit hactenus penetrare Ac fanè ego meam cæcitatem non inuitus fateor, qui neque hanc tantam oblatam lucem afpicere poffim; cum altera ex parte cenfeam, ac mihi videar videre Aduerfariũ claræ alioqui luci maximas tenebras offundere. Etenim Galenus, neque hic, neque alio loco Menodotum arguit, quòd ille voluerit femper in fyndrome plethorica fanguinem mittendum effe: quin immò apertè fatetur ipfos quoque Empiricos illius difcipulos quandóque in plenitudine fanguinis miffionem prætermittere. Sed Galenus Menodotum, & hic, & frequenter arguit, quòd in fola fyndrome plethorica voluerit venæ fectionem feruari. Itaque fi Medonotus dixiffet non in fola plenitudine, fed in ea, quæ morbi magnitudinem facit, aut facere poteft, venæ fectionem obferuari, ille vtique vera dixiffet, neque Galenus illius arguendí aliquam occafionem habuiffet. Id quod ipfe quoque Aduerfarius apertiffimè fatetur, inquiens. { Plenitudo, vt plenitudo eft, non indicat vacuationem per miffionem fanguinis, fed euacuationem in genere, vt dicebamus ex Hippocrate, atque ex ipfius rei natura in fuperioribus difcurfibus. At folum indicat quatenus magna; quatenus eius caufa morbus fit, aut imminet magnus. } In qua quidem veriffima, & Galenica doctrina fi ille tandem velit acquiefcere, iam nulla inter nos de hac re controuerfia amplius fuperfit. Verùm Aduerfarius duabus fellis federe libenter confueuit. Quod ftatim palam fiet. { Profequamur(ille inquit) explanationem. } Contra enim prorfus fanguinis mittendi fcopi primum in fe plenitudinem non comprehendunt, fed fientis(vt fic dicam)paffionis fufpicionem: nam fi eam magnam fore apparet, omnino fanguinem mittemus: Si, lector, ipfe velim vim plenitudinis ad indicandam venæ fectionem explicare, etiamfi mihi liceat multa vti oratione, equidem nec magis perfpicuè, nec magis efficienter confiderem me id poffe præftare, quàm iis paucis verbis

In Gorgia.
De Sang. Miss. c. 9

prestiterit Galenus; Scopos, nimirum, mittendi sanguinis plenitudinem in se primò non complecti, sed suspicionem eius mali, quod adhuc fit. Quandoquidem si suspicemur morbum fore magnum, vtique iam licet sanguinem mittere, etiam si nulla plenitudinis nota adest. Quòd si contrà, plenitudo morbum magnum nec facit, nec factura est, iam nullam sectionis venæ indicationem potest afferre. Sed tertium Aduersarij Lynceum inuentum, & quidem purgatis auribus audiamus. Sed fientis, vt sic dicam passionis suspicionem: nam si eam magnam fore apparet, omnino sanguinem mittemus. { En igitur (ille inquit) magnam plenitudinem omnino indicare sanguinis missionem. } Magnum, & memorabille inuentum, quòd certè neque ipse Argus possit introspiceres. Galenus de magnitudine morbi verba facit. Aduersarius hæc verba de magna plenitudine interpretatur? Dij boni, siccine licet authores interpretari, res perspicuè falsas tyrones docere, omnem sanam doctrinam cōtaminare, atque euertere? Ac sanè sensus eiusmodi verborum Galeni est apertior, quàm vt indigeat aliqua explicatione. Cùm enim Galenus in præsentia duo potissimum probanda suscepisset: alterum, tres tantummodo esse scopos principes sectionis venæ: alterum, Menodotum cum sua syndrome pletorica malè sentire; aduersus hunc docet, tres illos scopos plenitudinem in se primò non complecti, sed suspicionē morbi, qui adhuc fit, & imminet. Nam si magnum (inquit) morbum, siue malum fore appareat, sanguinem mittemus, etiamsi nulla plenitudinis nota adest; ætatem, regionem, & vires considerantes, quæ sola etiā in iis, quæ de Victu Acut, disputantur, dictā esse conspiciuntur. Alioqui si verba ad magnam plenitudinem cum Aduersario referantur, nimis apertum est, quàm sententia inepta, & à se ipsa dissentiens euadat; ac legitimus totius disputationis sensus corrumpatur. Quæso enim, vt cætera prætermittantur, quomodo non hæc inepta, absurda, & cōtradictoria censenda sunt: si magnam plenitudinem fore appareat, sanguinem mittemus, etiamsi nulla plenitudinis nota est? Dictio Græca fortè apertius, quàm Latina hanc apertissimā veritatem confirmat, quæ talis est. τοὐναντίον γὰρ ἅπαν οἱ σκοποὶ φλεβοτομίας οὐ περιλαμβάνουσι πρῶτον ἐν αὐτοῖς τὸ πλῆθος, ἀλλὰ τὴν ὑποψίαν τοῦ γενομένου πάθους· εἰ γὰρ ἔσεσθαι φαίνοιτο μέγα, φλεβοτομήσομεν πάντως, κἂν μηδὲν ᾖ τῶν τοῦ πλήθους γνωρισμάτων, ἐπισκοπήσαντες ἡλικίαν τε καὶ χώραν, καὶ δύναμιν· ἃ μόνα φαίνεται κἀν τοῖς προκειμένοις τῆς περὶ διαίτης εἰρημένα. Quæ ad verbum Latinè sunt huiusmodi. Econtrariò namque omnino scopi venæ sectionis non comprehendunt primum in se plenitudinem, sed suspicionem passionis, quæ fiat: etenim si hæc videatur magna esse futura, venam secabimus omnino, quamuis nullæ adsint plenitudinis notæ, inspicientes ætatem, & regionem, & facultatem: quę sola videntur in propositis verbis libri de Victus ratione enarrata. Sed ad postremum mysterium accedamus, quod nihilò minus quàm priora singulari animaduersione dignū est. Galenus. Cæterùm primi, principésque mittendi sanguinis scopi sunt, morbi magnitudo, & laborantis robur: & hanc primam dicendum est syndromen, non plethoricam, in qua seruata sit sanguinis missio: in illa enim, & hæc comprehenditur, vtpote quæ morbi magnitudinem augeat. Aduersarius. { Dilucidissima dubio omni procul doctrina est, cōueniensque totius disputationis conclusio. Duo sunt inquit primi, principésque scopi hoc indicantes remedium, magnitudo morbi, & virium robur. Verùm quia posset dubitare quispiam, qualem intelligat ille magnitudinem morbi, noluit id explicare diligenter, cum ait. In illa enim & hęc comprehenditur. Eam inquit audio magnitudinem

gnitudinem morbi, quæ sub se ipsam complectitur plenitudinem. } Id verò prodigium est admirandum, Aduersarium ex vna parte tam esse Lynceum, vt ea videat, quæ nec oculatissimi possunt videre: ex altera autem tam esse omni lumine orbatum, vt ea nequeat videre, quæ vel cæci possunt perspicere. Itaque etsi ille fatetur, hanc Galeni doctrinam esse dilucidissimam, ea nihilominus tam dilucida, & perspicua esse non potuit, vt ab ipso potuerit intelligi. Sed ad rem. Cum Galenus propositum haberet, sicuti diximus, docendi, ac stabiliendi doctrinam de tribus principibus scopis, ac potissimum de morbi magnitudine, sciretque eam non sine singulari solertia, ac mentis indagatione ab Hipp. primum fuisse inuentam, posteriores autem medicos propè omnes illā negligere, prætermittere, impugnare; quod Aduersarius quoque, & multi cū Aduersario hoc tempore faciunt, non grauatus est, nec rursum paulò post grauabitur eandem sententiam, immò verò eadem verba repetere, illius nimirum præcepti memor, quòd aliàs nobis tradidit, Quæ in arte vtilia sunt, iterum, tertiò, ac sæpius esse repetenda. Itaq; inquit. Primi autē, ac maximè proprij sanguinis mittēdi scopi sunt, morbi magnitudo, & robur laborantis. Inter me, & Aduersarium conuenit, magnitudinem morbi vnum esse principem scopum sectionis venæ. Qualis autem istæc sit morbi magnitudo, inter nos dissēsio est. Quęso autē hic estò lector. Ego (inquit Galenus Aduersario interprete) eam audio magnitudinem morbi, quæ sub se ipsam complectitur plenitudinem. Egregiè. Ego verò (inquit Galenus se ipso interprete, & explicatore) aio, & constanter affirmo, primos, ac maximè proprios mittendi sanguinis scopos esse, magnitudinem morbi, & robur laborantis. Hanc primam esse syndromen, minime plethoricam, in qua sanguinis missio obseruata sit. In priore syndrome magnitudinis morbi, & roboris virium posteriorem quoque plenitudinis cōtineri, vt quæ morbi magnitudinem adaugeat. Quid Aduersarius potuit sententiæ Galenicæ, magis contrarium, magisque dissentaneum adducere? Galenus syndromen plethoricam tam frequenter, tam apertè, tam efficienter oppugnat, & expugnat; verámque syndromen, magnitudinem morbi, robúrque ægroti nos docet, atque inquit in hac plenitudinem contineri, non simpliciter, non generaliter, non absolutè, vt aiunt, sed hac certissima adhibita conditione, & exceptione, vt morbi magnitudinem in præsentia faciat, aut posterius facere possit: quod sequentia verba adhuc manifestissimè confirmant, quæ sunt huiusmodi. Non solùm.n. vbi iam adsit morbus magnus, sanguinis mittēdi occasio est, sed & vbi futurum esse suspicio est. Contra autem Aduersarius simpliciter, generaliter, absolutè vult syndromen plethoricam Empiricorum in Galenica syndrome contineri. Qui cum viderit postrema Gal. verba nimis apertè vniuersum illius commentum euertere, consultò illa dissimulauit, inquiēs. In illa enim & hæc comprehenditur: cætera silentio inuoluens: vt quæ morbi magnitudinem adaugeat: quibus nullam suæ sententiæ congruentem interpretationem potuit comminisci. Adeo vt fortè ex hoc vno loco studiosi satis possint intelligere, quam Aduersario fidem in explicatione Galeni, ac rebus medicis oporteat adhibere.

Cæterum etsi mihi statutum fuerat in iis acquiescere, quæ hactenus dicta sunt, tamen postremo capite nonnulla occurrunt, quæ nullo modo videntur prætermittenda. Ea vero sunt. { Quando autem Galenus in postrema eius capitis parte „
dicit; Tria sunt quæ continent dignotionem mittendi sanguinis, morbi magni- „
tudo, aut præsens, aut imminens, ætas vigens, & virium robur; non intelligit tre- „

exiſtere ſcopos verè primos,ac principes, vt ſupra dixerat: ſed quòd tria ſunt, ex quibus medicus in cognitionem venit mittendum eſſe ſanguinem; in quorum numero,&c.} Ego autem quid dicam neſcio:qui libenter fateor meam inſcitiam, nec me potuiſſe huiuſmodi verborum myſterium, nouúmque Lynceum inuentum penetrare.Quandoquidem ego putabam hæc ſingula:tria ſunt,quæ continẽt dignotionem mittendi ſanguinis. Tres ſunt ſcopi primi, ac principes mittendi ſanguinis. Tria ſunt, ex quibus medicus in cognitionem venit mittendum eſſe ſanguinem,vnam,atque eandem rem ſignificare. Quid enim quæſo aliud quærimus,quàm vt certò ſciamus,& intelligamus,quando liceat aut non liceat ſanguinem mittere:Nimis eſt notum,quàm Plato,Galenus,& præclariſſimi omnes viri ſuperuacaneam nominum inquiſitionem,& diſputationem abhorreant.Mihi igitur,ac meo hebetiori ingenio id eſto ſatis, Quotieſcumque hæc tria ſimul conueniunt,Morbi magnitudo,Aetas vigens,Robur virium, ex doctrina Hippocratis, & Galeni venam perpetuò eſſe incidendam. Aduerſarius autem, cui excellentis cuiuſdam ingenij vis ſingularis à natura tributa eſt,nouas comminiſcatur loquẽdi formas,tempuſque,rem adeo caram,hiſce cogitationibus, propè dixi futilibus magis conterat ſuo arbitratu. Quod ſi nobis quoque liceat Galeni verba interpretari, ille certè non ſine artificio ita locutus videtur: ὥςε τρία τὰ συνέχοντα τὴν διάγνωσιν. Latinè, vt tria ſint dignotionem continentia, vt indicaret has eſſe conditiones continentes,eo modo,quo cauſas continentes medici appellare conſueuerunt,quibus dignotio, ac determinatio mittendi ſanguinis poſſit haberi. Sicuti enim continentes cauſæ id habent,vt iis omnibus poſitis res effecta ponatur,vna ſublata tollatur,quod tum in aliis,tum præcipuè in pulſu Galenus declarauit; ita hæ tres conditiones, ſi præſentes fuerint omnes,neceſſariò inferunt venã ſecandã eſſe ſi vna ex iis deficiat venæ ſecãdæ occaſio tollitur.Hæc igitur Galenus iure vocauit συνέχοντα,quaſi hoc vno verbo voluerit totam Aduerſarij ſententiam demoliri.Nec mirum ſit,has non dici cauſas continentes,αἴτια συνέχοντα;quia reuera in his vera cauſæ ratio non apparet:immò verò,ſi vna concurrit, vt indicans,altera ſuccedit,vt permittens,ac non prohibens,& potius eius,ſine quo non, vt loquuntur,quam veræ cauſæ rationem habet. Quæ res alibi à nobis declarata non eſt hic fuſius enarranda: qui ſatis habuimus demonſtrare has, ſiue conditiones, ſiue indicationes,ſiue ſcopos, ſiue aliter velimus nominare, continentium rationem habere Et hanc fuiſſe mentem Galeni id etiam in primis docet, quòd ſi hãc rem ſecus intelligas,inepta admodum locutio eſt.Quid enim hoc ſibi vult,continere dignotionem?συνέχειν τὴν διάγνωσιν?Quomodo huiuſmodi ſcopi continent dignotionem?Sed ad Aduerſarium redeo. Quid ille in eo laborat, vt probet,Galenum non intelligere, { tres exiſtere ſcopos verè primos, ac principes? } An non Galenus tot locis,quot certè à nemine poſſunt ignorari, ſcriptum reliquit, Tres eſſe primos,ac principes mittendi ſanguinis ſcopos? Magnitudinem morbi, Vigentem ætatem,Robur virium? Quod ego quoque cogor cum illo millies repetere.Certè,vt cæteri omnes prætermittantur, hoc ipſo 9.capite quater, & quinquies id pronunciare non eſt veritus: quod vnuſquiſque ſua ſponte, ſine inutili noſtra repetitione, facile poteſt animaduertere. Vt certè nequeam ſatis mirari quomodo Aduerſarius tam Lynceus, ſaltem huiuſmodi locos ante illius oculos poſitos,non potuerit videre:niſi fortè eorum natura eſt,vt à ſolis cæcis videãtur.

AD

AD CAPVT IX.

An venæ sectio remedium sit præseruatiuum an curatiuum.

EQVIDEM iure potuissem totum hoc caput silentio præterire, partim quòd illud quæstionem tractet ex iis, quas Galenus logicas appellat, quæ nihil ad artem conferunt; partim quòd in nostra Disputatione de ea plura diximus cum Galeno, quæ satis cuique esse possent; nec certè hic inutiliter sunt repetẽda. Verum cum Aduersarius in mentionem Montani Vicetini inciderit, illúmque non solùm sine aliquo honore nominet, sed etiã iniuria afficiat, equidem nequiui me continere, quin hominis omnium magnarum artium, præsertim rei medicæ peritissimi, ac præceptoris amantissimi existimationem defenderem, & calumniam vindicarem. Aduersarij verba hæc sunt. *Pag. seq.*
{Dico ferè nullam venæ sectionem in quocumque morbo solum esse curatiuam, sed quandam verè præseruatiuam, quandam verè mixtam. Id persuadeo hac ratione vsus. Venæ sectio in synocho putrida ex Galeno est duntaxat præseruatiua, vt colligitur ex eius verbis lib. xi de Meth. Med. cap. 14. Etenim exercetur illa solum propter plenitudinem, non propter febrem, quia febris, vt febris, non postulat vacuantia, sed in contrarium statum alterantia. Dicet hic fortasse Montanus Vicentinus adhiberi ipsam pro sanatione morbi: nam febrem putridam dicet existere morbum à materia; & ideo materiam illam putrefactam esse morbum, putridámque febrem. Ego nolo nunc disputare contra hunc hominem; an materia putrida sit febris putrida, vt ille sentit lib. 2. &c. sed in præsentia volo admittere, &c.} Nos pauca quædam, sed quàm breuissimè fieri potest, perpendamus. Namque omnia & hic, & vbique persequi, neque otij nostri, neque patientiæ fuit. Cũ equidem semel, iterum, ac tertiò totum illud caput 14. diligenter legissem, fateor me non potuisse intelligere; vnde colligi ex Galeno possit, sectionem venæ in synocho putrida esse duntaxat præseruatiuam. Quod autem in hac febre sanguis mittatur solum propter plenitudinem, minime propter febrem, id puto tam esse falsum, & à Galeni doctrina alienum, quam quod falsissimum, & alienissimum. Immò verò si plenitudo hoc remedium indicat, id alia nulla ratione potest efficere, quàm propter febrem. Quandoquidem nisi plenitudo febrem, & quidem insignem, adeóque magnum morbum excitasset, nullo modo sectionem venæ potuisset indicare. Quid verò? Indicationes curandi, an non consentientibus omnibus rationibus medicis ex morbo cum primis accipiuntur? An non Galenus tradens rationem curandi febres putridas, varióśque fontes proponens, ex quibus indicationes eliciuntur, ante cæteros omnes, fontem, & indicationẽ febris nobis ante oculos ponit? Nec profectò aduersaria ratio quicquã valet. Etsi enim febris, quatenus febris, apud Gal. propriũ remedium refrigeratio est; si quis audeat negare, sectionem venæ posse quoque febricitantia corpora refrigerare, in contrarium statum deducere, & febrem iuuare, is Galenum audiat asseuerantem in febribus synochis, & ardentissimis, sanguine misso vsque ad animi deliquium totius corporis habitum statim refrigerari, corpora in contrarium statum deduci, & quædam integrè sanitati prorsus restitui. Nisi fortè quis sciolus id velit obiicere, sectionem quidem venæ calorem præter naturam remittere, ac febrem iuuare; sed istud fieri per accidens. Quam obiectam rationem Galenus irridet, *9. Meth. c. 5. 1. Aphor. c. 23. 10. Meth. c. 10.*

irridet,

„ irridet,inquiens.Vulgo medicorum esse ignotum,& quòd febrium omnium,qua- „ tenus febres sunt,proprium remedium, refrigeratio sit, siue ea talis actu sit, siue „ potestate; & quod alia multa ex accidenti refrigerantia febrium sint remedia. Multa enim sunt,quæ physicè considerata,per accidens aliquid facere,aut pati solent;que tamen apud artificem,qualis est medicus, per se considerantur, cum ad eius finem consequendum conferant. Illud verò demum mihi liceat addere; sectionem venæ præter remissionem,& moderationem caloris febrilis,alia quoque singularia afferre beneficia;in primis autem cæteris præsidiis ad tollendas obstructiones,& curandam febrem accommodatis viam parare,quæ Galenus docet ante huiusmodi generalem vacuationem importunè,ac perniciosè adhiberi.Sed ad meum Montanum venio:Qui fatebitur quidem sectionem venæ in synocho putrida adhiberi pro curatione morbi:qui probè nouit, ex morbo non modo indicationem sectionis venæ, sed etiam multas alias suppeditari. Sed ille numquam dixit, nec cogitauit, nec somniauit, febrem putridam esse morbum à materia, licet morbus sit cum causa, adeòque illam materiam putrefactam morbum, putridamque febrem existere. Vt certè nequeam satis mirari, quomodo Aduersarius huic tanto viro, hanc tantam maculam inurere voluerit. Montanus disputabat eo loci, vtrum humores in tumoribus præter naturam contenti, sint de essentia, & pars morbi, an morbi continens causa statuendi sint. Quam disputationem singulari modestia proponit iis verbis. „ Ac res valde „ est ambigua, & controuersia, cum præclaros habeat vtriusque sententiæ de- „ fensores, & validissima argumenta, quæ in vtramque partem animum meum „ impellunt; ita vt certè nihil audeam constituere. Dicam tamen quod sentiam, „ excitaturus potius meliora ingenia ad veritatem patefaciendam, &c. Vtrinque igitur propositis argumentis, magisque cum summo medico Leoniceno ad eorum opinionem inclinans, qui censent humores in tumoribus contentos non morbi causam, sed ipsum morbum statuendos esse, ac tandem postremo capite 37. in febris mentionem incidens, hæc scribit. Si quæras, an „ febris sit intemperies, cum materia, an sine materia, procul dubio dicen- „ dum est, esse intemperiem sine materia: propterea reprehendimus Arabas, „ & alios, qui febrem putridam pro exemplo adducebant intemperaturæ cum „ materia: nam quando intemperies est cum materia, ita inhæret illi materiæ, „ vt sine illa esse non possit. At febris etiam putrida sine materia esse potest. „ Ex quibus paucis verbis facile est intelligere, Aduersarium scripta Montani aut non legisse, aut oscitantem, fortè stertentem legisse, aut, quod nullo modo possum adduci, vt credam, scientem, & volentem illi huiusmodi injuriam imposuisse. Verum Montani gloria apud omnes verè eruditos, verior, grauior, & solidior est, quàm vt ab aliquo possit aliquo modo minui, vel obscurari. Moriar, ni studiosi plus emolumenti, & vtilitatis ex vna, vel altera Montani pagina sint percepturi, quàm ex totis vastissimis commentariis; quorum scriptione, atque editione sophistæ, & nouatores hoc tempore nunquam satiantur.

A D

AD CAPVT X.

De futura, & particulari plenitudine: locus Hipp. 2. Acut. 10. & 11.

CVM Aduersarij trium principum scoporum missionis sanguinis, in primis verò magnitudinis morbi, fortè animaduertissent Galenũ nimis apertè aduersus scopum plenitudinis pugnare, ac nimis efficienter illum expugnare, nescio quod effugium futuræ, & particularis plenitudinis commenti sunt; De quibus cum alias à nobis disputatum sit; Aduersariúsque profiteatur singulas nostras rationes se esse refutaturũ, atque euersurum, cogimur etiam nunc sermoné habere, illásque confirmare, & illustrare. Equidem aduersus futuram plenitudinem id primum obiiciebam, quòd nunquam Galenus illius meminisset: quod à singulari tanti viri diligentia, ac solertia alienissimũ videtur: quem certum est, non solùm vtilia, ac necessaria, sed etiam, in quo multi illum calumniantur, inutilia, & superuacanea sæpenumerò non prætermisisse. Quæ quidem obiecta ratio eò redditur validior quòd ille non solum præsentis magnitudinis morbi, sed etiam futuri; neque solum roboris virium hoc præsenti tempore, sed etiam futuro mentionem fecerit. Qui seriò voluit nos admonere, nec semel repetere, morbum non solum hodie magnum, sed etiam posteriore die futurum magnum venæ sectionem indicare; itidémque roboris virium non solum nunc; sed etiam in posterum rationem sedulò habendam esse. Aduersarius ad hæc, ❮ Primum (inquit) admiror, cum ita interrogant; quis nõ iniuria miretur, cur Galen⁹ nihil omnino de huiusmodi futura plenitudine scriptum reliquerit? Quasi quod id verum esse nequeat, quod non sit expressis verbis à Galeno dictum. Quænam causa tantæ admirationis? Dicent fortassis oportuisse hominem diligentissimum illius meminisse Sed quid si hac in re paulò negligentiorem fuisse diceremus? Eritne id eiuscemodi, vt non contigerit etiam aliquando aliis grauissimis auctoribus? ❯ Vide, lector, quàm Aduersarius faueat nostro Galeno, quem alioqui interdum ita commendat, atque extollit, vt profiteatur se nihil esse asserturum, quod ab illius sententia sit alienum. Qui nunc hominem negligentiæ crimine notare non est veritus, aliàs inconstantiæ, absurditatis, discrepantiæ, falsitatisque, aliáque id genus turpia crimina illi inurere, atque apertũ bellum indicere non verebitur. Verum hoc & Aduersarij, & omniũ Nouatorum institutum, qui tam facilè, tam libenter, tam promptè ab Aristotele, Galeno, cæterisque veteribus optimis maximis ducibus desciscere non erubescunt, nolo in præsentia longius insectari. Qui id satis habeo, cum mea sit sententia, futurã plenitudinem nullum hic locum habere; Galenum eius nullibi mentionem fecisse; non potuisse Aduersarium commodè respondere, nisi id cum Galeni contemptu faceret, nisi eius authoritati derogaret. Aduers. ❮ At verò, si ita illi censent, cur quæso scribunt humores turgentes sanguinis missionem postulare; quod nedum à Galeno non est dictum, sed neque à nemine concessum, immò verò, vt libere dicam, neque somniatum? Cur pariter dixerunt magnitudinem morbi specie; aut genere diuersam præbere indicationem à morbo, ab eius causa, ab eius natura? ❯ Accusatio acris, & acerba. Cum equidem doceo, magnitudinem morbi longe diuersam à morbo, atque illius causa indicationem afferre; vtrum doctrina sit ad veritatem, ac mentem Hippocratis, & Galeni, progressione vniuersæ Disputatio-

„ irridet, inquiens. Vulgo medicorum esse ignotum, & quòd febrium omnium, qua-
„ tenus febres sunt, proprium remedium, refrigeratio sit, siue ea talis actu sit, siue
„ potestate; & quod alia multa ex accidenti refrigerantia febrium sint remedia. Multa enim sunt, quæ physicè considerata, per accidens aliquid facere, aut pati solent; quę tamen apud artificem, qualis est medicus, per se considerantur, cum ad eius finem consequendum conferant. Illud verò demum mihi liceat addere; sectionem venæ præter remissionem, & moderationem caloris febrilis, alia quoque singularia afferre beneficia; in primis autem cæteris præsidiis ad tollendas obstructiones, & curandam febrem accommodatis viam parare, quæ Galenus docet ante huiusmodi generalem vacuationem importunè, ac perniciosè adhiberi. Sed ad meum Montanum venio: Qui fatebitur quidem sectionem venæ in synocho putrida adhiberi pro curatione morbi: qui probè nouit, ex morbo non modo indicationem sectionis venæ, sed etiam multas alias suppeditari. Sed ille numquam dixit, nec cogitauit, nec somniauit, febrem putridam esse morbum à materia, licet morbus sit cum causa, adeóque illam materiam putrefactam morbum, putridamque febrem existere. Vt certè nequeam satis mirari, quomodo Aduersarius huic tanto viro, hanc tantam maculam inurere voluerit. Montanus disputabat eo loci, vtrum humores in tumoribus præter naturam contenti, sint de essentia, & pars morbi, an morbi continens causa statuendi
„ sint. Quam disputationem singulari modestia proponit iis verbis. Ac res valde
„ est ambigua, & controuersia, cum præclaros habeat vtriusque sententiæ de-
„ fensores, & validissima argumenta, quæ in vtramque partem animum meum
„ impellunt; ita vt certè nihil audeam constituere. Dicam tamen quod sentiam,
„ excitaturus potius meliora ingenia ad veritatem patefaciendam, &c. Vtrinque igitur propositis argumentis, magísque cum summo medico Leoniceno ad eorum opinionem inclinans, qui censent humores in tumoribus contentos non morbi causam, sed ipsum morbum statuendos esse, ac tandem postremo capite 37. in febris mentionem incidens, hæc scribit. Si quæras, an
„ febris sit intemperies, cum materia, an sine materia, procul dubio dicen-
„ dum est, esse intemperiem sine materia: propterea reprehendimus Arabas,
„ & alios, qui febrem putridam pro exemplo adducebant intemperaturæ cum
„ materia: nam quando intemperies est cum materia, ita inhæret illi materiæ,
„ vt sine illa esse non possit. At febris etiam putrida sine materia esse potest.
„ Ex quibus paucis verbis facile est intelligere, Aduersarium scripta Montani aut non legisse, aut oscitantem, fortè stertentem legisse, aut, quod nullo modo possum adduci, vt credam, scientem, & volentem illi huiusmodi injuriam impotuisse. Verum Montani gloria apud omnes verè eruditos, verior, grauior, & solidior est, quàm vt ab aliquo possit aliquo modo minui, vel obscurari. Moriar, ni studiosi plus emolumenti, & vtilitatis ex vna, vel altera Montani pagina sint percepturi, quàm ex totis vastissimis commentariis; quorum scriptione, atque editione sophistæ, & nouatores hoc tempore nunquam satiantur.

A D

AD CAPVT X.

De futura, & particulari plenitudine: locus Hipp. 2. Acut. 10. & 11.

CVM Aduersarij trium principum scoporum missionis sanguinis, in primis verò magnitudinis morbi, fortè animaduertissent Galenũ nimis apertè aduersus scopum plenitudinis pugnare, ac nimis efficienter illum expugnare, nescio quod effugium futuræ, & particularis plenitudinis commenti sunt; De quibus cum alias à nobis disputatum sit; Aduersariúsque profiteatur singulas nostras rationes se esse refutaturũ, atque euersurum, cogimur etiam nunc sermonẽ habere, illásque confirmare, & illustrare. Equidem aduersus futuram plenitudinem id primum obiiciebam, quòd nunquam Galenus illius meminisset: quod à singulari tanti viri diligentia, ac solertia alienissimũ videtur: quem certum est, non solùm vtilia, ac necessaria, sed etiam, in quo multi illum calumniantur, inutilia, & superuacanea sæpenumerò non prætermisisse. Quæ quidem obiecta ratio eò redditur validior quòd ille non solum præsentis magnitudinis morbi, sed etiam futuri; neque solum roboris virium hoc præsenti tempore, sed etiam futuro mentionem fecerit. Qui seriò voluit nos admonere, nec semel repetere, morbum non solum hodie magnum, sed etiam posteriore die futurum magnum venæ sectionem indicare; itidémque roboris virium non solum nunc; sed etiam in posterum rationem sedulò habendam esse. Aduersarius ad hæc, { Primum (inquit) admiror, cum ita interrogant; quis nõ iniuria miretur, cur Galen⁹ nihil omnino de huiusmodi futura plenitudine scriptum reliquerit? Quasi quod id verum esse nequeat, quod non sit expressis verbis à Galeno dictum. Quænam causa tantæ admirationis? Dicent fortassis oportuisse hominem diligentissimum illius meminisse Sed quid si hac in re paulò negligentiorem fuisse diceremus? Eritne id eiuscemodi, vt non contigerit etiam aliquando aliis grauissimis auctoribus? } Vide, lector, quàm Aduersarius faueat nostro Galeno, quem alioqui interdum ita commendat, atque extollit, vt profiteatur se nihil esse asserturum, quod ab illius sententia sit alienum. Qui nunc hominem negligentiæ crimine notare non est veritus, aliàs inconstantiæ, absurditatis, discrepantiæ, falsitatisque, aliáque id genus turpia crimina illi inurere, atque apertũ bellum indicere non verebitur. Verum hoc & Aduersarij, & omniũ Nouatorum institutum, qui tam facilè, tam libenter, tam promptè ab Aristotele, Galeno, cæterisque veteribus optimis maximis ducibus desciscere non erubescunt, nolo in præsentia longius insectari. Qui id satis habeo, cum mea sit sententia, futurã plenitudinem nullum hic locum habere; Galenum eius nullibi mentionem fecisse; non potuisse Aduersarium commodè respondere, nisi id cum Galeni contemptu faceret, nisi eius authoritati derogaret. Aduers. { At verò, si ita illi censent, cur quæso scribunt humores turgentes sanguinis missionem postulare; quod nedum à Galeno non est dictum, sed neque à nemine concessum, immò verò, vt libere dicam, neque somniatum? Cur pariter dixerunt magnitudinem morbi specie; aut genere diuersam præbere indicationem à morbo, ab eius causa, ab eius natura? } Accusatio acris, & acerba. Cum equidem doceo, magnitudinem morbi longe diuersam à morbo, atque illius causa indicationem afferre; vtrum doctrina sit ad veritatem, ac mentem Hippocratis, & Galeni, progressione vniuersæ Disputatio-

nis

nis declarabitur. Quod autem Aduersarius de missione sanguinis turgentibus humoribus tam asperè nos criminatur, mihi liceat paulò diligentius examinare. Cum in mea Disputatione, de Purgat. Princ. Morborum in quendam Hippocratis, & Galeni locum incidissem, qui præ cæteris omnibus multum difficultatis, ac laboris in se continere mihi perpetuò visus est; neque aliter scirem à pluribus, ac maximis nodis, angustiisque me explicare, veni in eam opinionem; Turgentibus humoribus venam secari posse aliquando, asseuerans nihilominus cum Galeno, remedium quidem esse minus vtile, sed multò securius purgatione. Quod profectò cum non ignorarem prima fronte plerósque omnes singulare paradoxum esse existimaturos, modeste admodum, atque ingenuè volui disputare: qui demũ sic scribo. Nos pro nostro ingenio ita hosce difficiles Hippocratis, & Galeni locos interpretamur. Si quis verò aliter doceat, summos medicos, neque rationi, neque experientiæ, neque sibi ipsis repugnantia scripsisse, illud nobis tam gratum fuerit quam quod gratissimum: qui id potissimum semper agimus, vt veritas elucescat; in cuius inuestigatione libenter abs quouis beneficiũ accipimus. Quoniam verò in eo loco iam diximus quæcumque pro nostra sententia nobis in mentem venerunt, neque propositum habemus, more aduersario inutiliter actum agere, atque hac ratione chartas implere, studiosi poterunt suo arbitratu nostras de hac re cogitationes intelligere, ac iudicium facere, an Aduersarius iure tam acriter nos criminatus fuerit.

Tom. 1. Epist. lib. 2. princ. Cæterũ cum ille peculiari quadam Epistola id agat cum medico quodam Romano, vt hunc ipsum Hippocratis, & Galeni locum diffusè interpretetur, ac profiteatur contra Galeni, & aliorũ ferè omnium medicorum sententiam, se veram illius intelligentiã, atque explicationẽ inuenisse, quæso à te, lector, vt mihi liceat à principali instituto parumper digredi, atque huiusmodi illius subtiles cogitationes perpendere, vt si fieri potest, nos quoq; tam reconditam disciplinam possimus assequi. Illud verò primum non solùm notatione, sed etiam admiratione dignum videtur; quomodo Aduersarius, qui Galenum tot, & quidẽ magnificentissimis titulis cõpellare: & honestare nunquam desinit: qui profitetur se nihil velle docere, quod ab illius doctrina sit alienum: qui omnium nouatorum, & qui à Galeno deficiũt, se hostem acerrimũ facit; nihilominus in præsentia sui ipsius oblitus non vereatur à Galeno deficere, ad nouatores, & Galeni hostes confugere, eáque docere, quæ non modò à Galeni mente sunt aliena, sed etiam quæ planè illi *Cap. 2.* aduersantur, atque æternas maculas inurere possunt. Sed ad rem. Controuersus locus est text. Hipp. x. & xj. lib. 2. de Rat. Vict. In cuius explanatione Aduersarius primum Galeni interpretationem colligit, & explicat: quam licet cuique apud ipsum legisse. Mox illã aggreditur, conatúrque, & quidẽ multis machinis impu-*Cap. 3.* gnare, atq; euertere. Qui hæc habet. {Verũ ne facile Galeni explanationẽ admit-
„ tam, multa quidem in causa sunt. Primũ illud facit apud me dubitationem ma-
„ ximam, quòd verba Hippocratis eius contrarium significare videntur mihi, quod
„ à Galeno, & passim ab omnibus medicis ponitur: nẽpe in omni plenitudine san-
„ guinem mitti debere, siue supernas, siue infernas costas inuaserit. Rationẽ ex eius
„ verbis in hunc modũ propono. Sanguis quidem tunc mittẽdus est, quando signi-
„ ficationem præbeat dolor ad clauiculam, aut grauitas in brachio, aut circa mam-
„ mam, aut supra septum transuersum. Atqui omnis pleuritis significationẽ eiusce-
„ modi præbet, ergò, &c.} Ille hactenus, qui deinceps more boni logici, & maiorẽ,

& mino-

& minorē præmissas, vt aiunt, ex Hippocrate nititur confirmare. Secundò Aduersarius supponit, nullā pleuritidem esse affectum infra septum transuersum: quādoquidem infra septū nulla adest mēbrana succingens costas: ex qua suppositione huiusmodi conficit argumentū. { Hippocrates iubet purgandū in affectu consistente infra septū transuersum: at hic affectus certè quidē non est pleuritis, ergò &c. } Quæ sanè ratio adeo efficax videtur sibi, & certa, vt non habeat quid respondeat. Qui demū colligit, Hipp. ea parte, qua de purgatione loquitur, non amplius loqui de pleuritide, aut dolore afficiēte septū ipsum, vel partes suprà septū; sed solum de affectu partiū infra septum transuersum. Tertiò Aduersarius argumentatur. { Inflammatione existente in septo transuerso, aut in partibus supra septū, aut in iocinore, aut liene, à principio conuenit sectio venæ, non purgatio de sententia Hippocratis ergò illius verba de purgatione, dolore descendente ad hypochondria nequeunt de inflammatione septi, vel membranæ succingētis octo costas inferiores accōmodari. } Qui maiorem probat ex verbis Hippocratis. Inflammata hypochondria, &c. quæ quidem videntur illi tam apertè significare, in pleuritide inferiores costas occupante venæ sectionem prius conuenire, & hanc aliquando solam administrandā, aliquando verò simul cū purgatione, vt plurimū admiretur, quomodo Galenus aliam explanationem excogitauerit. Quartò arguit hunc in modum. { In principio inflammationum pro vacuatione humoris in phlegmone contenti non conuenit medicamentum purgans, quod per Hippocratem probat; sed pleuritis occupans costas inferiores est inflāmatio, ergò, &c. } Quintò. { Remedium purgationis ab Hippocrate proponitur, vt statim dolorem soluat. Atqui dolorē pleuritidis statim sanare nō potest purgatio. ergò, &c. } Sextò. { Dolor pleuriticus mitigatur statim in principio, vel quando spatio triū dierum expurgari incipit materia phlegmonis per sputum, vel quando impeditur fluxio. At neutrum fieri potest ex purgatione per veratrum, peplium ergò, &c. } Septimò, ac postremò. { Purgantia pharmaca cibis, ac sorbitionibus mixta nunquam sedare possunt dolorem pleuritidis; ergò non exhibentur ab Hippocrate huius rei causa, &c. } Tot validissimis arietibus Aduersarius miserum Galenum oppugnat, vt nullus ei defensionis locus reliquus esse videatur. Etsi ille fortè hac quoque in re nimius est. Quandoquidem (ni fallor) omnia istæc argumenta multò paucioribus verbis, & vnica propemodum ratione concludi potuissent. Illa verò est, Hippocratem dolore descendente ad hypochondria, de alio affectu, quàm de pleuritide sermonem habere: ex qua certum est omnia pendere, quæcunque tanto apparatu proposita, & disposita sunt. Sed ad verū Hippocratis verborum sensum ex propria Aduersarij sententia progrediamur. Qui hæc habet. { Reliquum est modo, vt explicemus verum sensum verborum Hippocratis. } Lux adfulsit: attende, lector. { Dico igitur Hippocratem diuisionem eiuscemodi fecisse. Dolorum, qui morbos acutos insequuntur, quidam sunt supra septum transuersum, quidam infra consistunt: & quæ sequuntur. } Summa verò est, vt ne transcribenda longiore illius oratione longius faciam, Hippocratem proposito loco minime de pleuritide, sed de doloribus in vniuersum, qui sequuntur morbos acutos, sermonem habere: quos inquit esse duplices; alteros supra; alteros infra septum transuersum. Priores quidem, quicumque fomentis non sanantur, venæ sectionem postulare, in quacumque thoracis parte consistant. Posteriores noua indigere consideratione; num aliquam significationem sui præbeant

ad

[Margin notes: 4 Rat. Vict. 2 t. — Text. 2 t. — Cap. 4.]

ad iugulum,an nullam. Namque si dolor vsque ad clauiculam extendatur, maximam ait esse suspicionem inflammationis iecoris,aut lienis, & tunc venæ sectionem conuenire. Sin autem nullam sui præbeant significationem ad clauiculam, suspicionem esse,materiam,à qua fit dolor,in intestinis contineri,esseque aut flatuosam, aut pituitosam, aut mixtam; ac tunc purgationem opportunè adhiberi. Mox verò Aduersarius multa scribit de Elleboro,Peplio,de vtriusque differentia, facultate,mixtione,præparatione,vsu:quæ cum sint præter rem, iure debent prætermitti.Itaque institutam Disputationem persequamur. Aduersarius post hæc ea proponit, quæ pro Galeni defensione possunt afferri; vt quæ manus vulnera inflixerat,eadem,si fieri potuisset,sanitatem afferret. Sed morbus (vt puto)grauior fuerat,quàm vt potuerit à tanto medico sanari:itaque illa demum refutat,& Galenum saucium, atque obiecti criminis condemnatum relinquit. Nos ergò experiamur,an possimus nostro Galeno subsidio venire, inustas maculas eluere,inflicta vulnera sanare,illúmque obiectis criminibus absoluere, & pristinæ dignitati reddere. Et quoniam, sicuti diximus, omnes aduersariæ rationes,eo principali,vel potius vnico fundamento nituntur; Hippocratem loquentem de purgatione text.xi.de alio affectu,quàm de pleuritide verba fecisse; Age, illud, totámque eo nitentem fabricam demoliamur:etsi reuera me tædet,ac pudet in iis versari, quæ non solum ab Hippocratis, & Galeni sententia, sed etiam à communi omnium,& veterum,& recentium rationalium medicorum consensu ita abhorrent, vt equidem credam, neminem vllo tempore concepisse animo, hominem nasciturum, qui de illis potuerit hæsitare, nouasque huiusmodi cogitationes in artem medicam introducere. Sed non minus verum,quam scitum est,quod Cicero aliquando scriptum reliquit,Nihil tam absurde posse dici, quod non dicatur ab aliquo philosophorum. Cum Hippocrates propositum habuisset docendi rationem curandi morbos acutos, præcipuè verò per congruam victus rationem, in qua priores medici multifariam defecerant,præ cæteris,pleuritidem,tanquam exemplum suscepit; in quo suo more plurima generalia præcepta comprehenderet. Cum igitur primo libro de huiusmodi argumento multa scripsisset; secundo statim pleuritidis exemplum aggreditur.Lateris(ille inquit) dolorem, siue is per initia fuerit, &c. ὀδύνη δὲ πλευρῆς, &c. Dolor autem membranæ succingentis costas. Ac primum quidem docet rationem curandi huius doloris per fomenta: de quibus,variisque eorum generibus, & vsu, cum multa scripsisset, si dolor fomentis non soluatur, ad alia deinceps maiora præsidia se conuertit. Hæc autem cum duo præcipua sint,sectio venæ,& purgatio,vtriusque congruentem administrationẽ docet. Nimirum, si dolor ad clauiculam perueniat, aut molesta sit;vel brachio, vel mammæ,vel partibus septo transuerso superioribus grauitas,internã cubiti venam secandam esse, sanguinémque copiosè detrahendum. Si verò eas, quæ sub septo transuerso sunt,partes,dolor infestat,nullúmque ad clauiculam signum fecerit,ventrem,vel nigro veratro,vel peplio esse molliendum. Ex qua simplici,& sola serie orationis facile est intelligere Hippocratem de vno dolore lateris perpetuò loqui,superioráque posterioribus coniungere,nec potuisse vllo modo alios præterea dolores simul cum illo confundere. Id quod Aduersarius quoque apud Aristotelem discere potuisset;qui primam puræ, atque emendatæ locutionis conditionem inquit esse ἐν τοῖς συνδέσμοις; vt nimirum series coniunctionum,ordóque custodiatur;quæque eam naturam habent,vt priores collocari debeant,

beant, ibi collocentur, respondeántque ipsis, quæ ex illis veluti pendent, ac posteriorē sedem requirunt. Qui hanc ipsam Hippocratis sententiam, atque exemplum mihi videtur proposuisse: quasi diuinaret, nasciturum aliquando hominem, qui probam quoque loquendi, & docendi formam studeret euertere. Ὥσπερ (inquit Philosophus) ὁ μὲν: καὶ ὁ, ἐγὼ μὲν, ἀπαιτεῖ τὸν δὲ, καὶ τὸν, ὁ δὲ. Quemadmodum coniunctio μὲν & coniunctio ἐγὼ μὲν, requirit, δὲ, & ὁ δὲ. Sic enim Hippocrates text. x. ἀλλ' εἰ μὲν συμβαίνει ὀδύνη. tex. xi. ἢν δὲ ὑπὸ τὰς φρένας ᾖ τὸ ἄλγημα, &c. Sed qui Galeni doctrinam oppugnat, forte neque Aristotelis præcepta magnicit. Cæterum, quoniam Aduersarius quoque pro Galeni interpretatione aliam Hippocratis sententiam profert, in qua ille clarissimè ostendit, se hoc loco de pleuritide locutum fuisse, illámque deinceps redarguit, etsi ea reuera nullum effugium potest habere, videamus, quid ille, suo more, præclarum, & rarum afferat. Sententia Hippocratis est. In pleuritide, & peripneumonia ita considerare oportet. Si dolor sursum penetrauerit, vel clauiculam, vel mammā, vel brachium, venam brachij internam secare oportet, qua parte dolor afficit, &c. si dolor sub thorace fuerit, valdéque infestauerit, τῷ πλευριτικῷ τὴν κοιλίην ὑποκάθαιρε: Pleuritiquo ventrem subpurgabis. Vt certè nihil apertius dici possit. Aduersarius porrò ad hæc, { Pleuritidis nomen (inquit) ambiguam significationem habet. } Summa verò est; hoc nomine significari aliquando inflammationem membranæ succingentis costas: interdum quemlibet dolorem à quibuscumque humoribus, siue flatibus prouenientem, qui in thorace consistat; quandóque inflammationem musculorū intercostalium, tum internorū, tum externorū: quæ mihi libet in præsentia illi remittere & concedere. Qui demum hæc habet. { Adde iis cōmunissimam quandam significationem pro omni dolore, à quacūque materia contingat: lateris autem nomine intelligendo non solum thoracem, sed etiam partem dextram, aut sinistram, & thoracis, & hypochondrium: qua notione vsus est Hippocrates statim in principio secundæ sectionis libri de Rat. Vict. in Morb. Acutis, dum agit de fomentis. Vocatur autem nomine pleuritidis hypochondriorū affectus, quia dolorē infert per quàm similem pleuritidi: & quia vulgò ita putāt; medicique aliquando decipiuntur, arbitrantes ægrotum pati pleuritidem, cum inflammationem iecoris habeant, vt Galenus in historia Siculi medici declarauit. Hac postrema ratione vsus est Hippocrates in eo loco, cum dicit, Pleuritico ventrem subpurgabis, &c. } Ego verò puto hanc postremam pleuritidis, atque huius nominis significationem non solum esse nouam, & commentitiam, sed etiam ab Hippocratis, & Galeni mente, moréque loquendi longissimè alienam. Quæso enim, vbinam gentiū Hippocrates, Galenus, aut quicunque tandem ex omni memoria affectus iecoris, lienis, hypochondriorum nomine pleuritidis significarūt? Et cum Aduersarius inquit Hippocratem huiusmodi nomen communi hac notione vsurpasse statim principio 2. libri de Rat. Vict. id certè magis ridendum, quàm refellendum est. Quandoquidem, vt suprà diximus, ille eo loco de alio dolore, quàm pleuritico non loquitur, & quem interpretes vertunt dolorem lateris, Hippocrates sua lingua dolorem pleuræ membranæ succingētis costās perpetuò vocare solet. Nec profectò pluris æstimandæ sunt rationes, quibus ille huiusmodi communem significationē conatur confirmare: quòd affectus hypochondriorum dolorem per quàm similem pleuritidi inferant: quod medici decipiātur aliquando existimantes ægrum pati pleuritidē, cum iecoris inflammatione laboret,

3. Rhe. c. 5.

Cap. 5.

4. Rat. vi. Morb. Acut. 72. & seq.

vt ſcribit Galenus medico Siculo euenisse. Etenim ſi diligenter conſiderentur omnes affectus, & muſculorum, & iecoris, & lienis, & omnium partium, quæcumque nomine hypochōdriorum ab Hippocrate, & medicis comprehendūtur, nulla ſanè pars, vno excepto iecore, quod nec tamen perpetuò id facit, dolorem
1. Meth.c.1. pleuritidis repræſentat. Quòd autem pertinet ad opinionem vulgi, atque errores medicorum dignoſcendis morbis, certè Galenus plurimas afferens rationes de varia morborum nominatione, & particula læſa, & ſymptomate, & aliis id genus, reconditas huiuſmodi cauſas ex vulgari opinione, atque erroribus medicorum numquam potuit excogitare. Sed res ipſa loquitur, & ſuperuacaneum eſt plura addidiſſe. Cæterùm vt ſtudioſi intelligant, quod Aduerſarius nequiuit, aut noluit intelligere, quonam modo in pleuritide dolor vel aſcendat ad partes ſuperiores, vel deſcendat ad inferiores, & hypochondrium laboret, Galenum audiant, qui cum aliis locis, tum maximè libr. de Conſt. Art. Med. hanc
Capit. 15. ipſam rem declarat præclariſſimè per hæc verba. Et quidem vt dolor aliis ad hypochondrium pertineat, nonnullis ad clauiculam, facit tum natura læſæ particulæ, tum phlegmones ſymptoma, quod eſt doloris extenſio. Etenim quoniam ſuccingens membrana vſque ad clauiculas peruenit, ac per omne ſeptum tranſuerſum, ſi illius ſupernæ partes inflammatione laborent, trahi deorſum clauicula videtur: ſi verò infernæ malè afficiantur, dolor in hypochondrium erumpit. Inflammationem igitur ad mediam coſtarum partem paruam admodum fieri opus eſt, vt ad neutram partem efferatur: quandoquidem magna ad vtramque peruenit. Duo igitur ſunt in cauſa, quamobrem dolor in pleuritide, vel ad ſuperiora aſcendat, vel ad inferiora deſcendat: alterum, natura membranæ ſuccingentis coſtas, quæ exquiſito admodum ſenſu eſt prædita, & præterea continua; adeò vt & ad clauiculas, & ad ſeptum tranſuerſum perueniat: alterum eſt proprium, & peculiare ſymptoma inflammationis; & doloris nimirum extenſio, & amplificatio. Itaque ſi partes membranæ ſuperiores laborent, dolor aſcendit, ac trahi deorſum clauicula videtur: ſi inferiores, iam dolor deſcendit, erumpítque in hypochondrium. Quòd ſi demum dolor ad neutram partem, neque ſuperiorem, neque inferiorē declinet vt inflammatio mediam membranæ partem occupet, & parua ſit, neceſſarium eſt. Etſi verò puto eſſe neminem, qui ex iis non facilè ſua ſponte poſſit ad omnia reſpondere, quæcumque ab Aduerſario pro ſua opinione, & contra Galenum poſita ſunt, tamen mihi liceat paucis verbis ſaltem nonnulla perpendere, atque eorum vanitatem demonſtrare. Aduerſus. { Verba Hippocratis eius contrarium ſignificare videntur mihi, quod à Galeno, & paſſim ab omnibus medicis ponitur: nempe in omni pleuritide ſanguinem mitti debere, ſiue ſupernas, ſiue infernas coſtas inuaſerit. } Maſſar. verba Hippocratis, & Galeni eius cōtrarium ſignificare videntur mihi, quod Aduerſarius affirmat. Namque Hippocrates ita planè, & apertè, vt planius, & apertius non poſſit, dolore deſcendente præcipit purgationem eſſe adhibendam: quod Galenus quoque probat; etſi putat magis tutò adminiſtrari ſectionem venæ. Aduerſar. { Ex verbis Hippocratis rationem colligo in hunc modum. Sanguis quidem tunc mittendus eſt, quando ſignificationē præbeat dolor ad clauiculam. } Maſſar. Egregiè. Aduerſar. { Atqui pleuritis omnis ſignificationem eiuſcemodi præbet. } Maſſar. iſtud quidem certè non inquit Hippocrates, qui verbis cōceptis ſcribit; dolorem quandóque nullum ad clauiculam ſignū facere.
Auerſ.

Aduerſ.{ omnis pleuritis eſt inflammatio membranæ ſuccingentis coſtas : ſi pars ſuperior affecta fuerit, extenditur dolor ad iugulum &c. Si verò in media parte cóſiſtat morbus, dolor exercet ægrotum in medio thorace: at inferiori membranæ parte inflammationem habéte, tunc quidem grauitas apparet in partibus ſupra ſeptum tranſuerſum : partes autem ſupra ſeptum hoc conſtitutæ, ſunt octo coſtæ inferiores, vt omnibus conſtat. } Maſſaria. Inferiore membranæ parte inflammatione laborante, graui, certo, incorrupto Hippocratis, & Galeni teſtimonio dolor cum partibus, quæ ſub ſepto tranſuerſo ſunt, communicatur, & producitur. Aduerſ. { Secundò ſuppono nullam pleuritidem eſſe affectum infra ſeptum tranſuerſum : nam infra ſeptum non eſt membrana ſuccingens coſtas, ſed ſupra. Hoc ita conſtituto, ſic inſtemus. Hippocrates iubet purgandum in affectu conſiſtente infra ſeptum tráſuerſum: at hic affectus certè quidem non eſt pleuritis, ergò Hippocrates non iubet purgandũ in pleuritide. Adeo efficax videtur mihi hæc ratio, & certa, vt non habeam quid reſpódeam. } Maſſar. Hipp. iubet purgationem eſſe adhibendam in pleuritide, ſi dolor cum partibus ſepto inferioribus, communicetur, nullúmque ad clauiculã ſignum fecerit. ergò Hippocrates in pleuritide iubet quandoque purgandum eſſe. Atque hęc quidem ratio vſque adeo firma, ſtabilis, conſtans, & nihil habere difficultatis videtur mihi, vt compertum habeam neque Aduerſarium, neque mille aduerſarios poſſe ad illam quicquam reſpondere. Quæ poſthac ab Aduerſario argumenta afferuntur, præter quàm quòd vnico nituntur fundamento, ſicuti diximus, ſunt adeo leuia, ac futilia, vt vel puer facilè poſſit illa refutare. Quare non eſt, vt illis referendis, aut refellendis maiorem temporis iacturam faciamus. Itáque ad veram verborum Hippocratis interpretationem ex ſententia Aduerſarij progrediamur: quã mihi videor vna vel altera concluſione, vt aiunt ſummatim poſſe colligere. Prima eſt. { Dolorum, qui morbos acutos inſequuntur, quidam ſunt ſupra ſeptum: quidam infra conſiſtunt. Priores equidem omnes, ſi fomentis non ſanantur, venæ ſectionem poſtulant, in quacumque thoracis parte reſideant. } Quid verò, inquam, ſi dolores ex crudis, craſſis, frigidíſque humoribus, aut flatibus originem habeant, qui aliquando in vacuum thoracis locum, aut in ipſum etiam pulmonem ſe ingerunt, ac veræ inflammationis imaginem præ ſe ferunt; de quibus ſcribit Aetius quoſdam medicos errore ſeductos, vena cubiti inciſa, multóque ſanguine vacuato mortis cauſã ægris præbuiſſe? Secũda cõcluſio eſto. { Si dolor exercuerit ægrotum infra ſeptum, conſiderandum eſt, an aliquam ſignificationem ſui præbeat ad iugulum, vel nullam. Si condolentia extendatur vſque ad clauiculã, maxima ſuſpicio ſeſe offert inflammationis, aut iecoris, aut lienis &c. tunc venæ ſectionem adhibere oportet. } Mihi autem maxima ſuſpicio ſeſe offert, hanc Aduerſarij ſuſpicionem vanam & inanem alicui videri poſſe. Quandoquidem conſenſus inflammationis iecoris cum mẽbrana ſuccingente coſtas & clauicula, minime conſtans, & perpetuus eſt: etſi enim illud quod Galenus docet, quibuſdã mẽbranoſis, & exiguis vinculis, nothis coſtis connexum eſt, tamen iſtud non perpetuò euenit, propterea quia eodẽ Galeno authore, iecur aliis coniunctum apparet, aliis minime : id quod non ſolum in ſimiis, verum etiam in aliis animantibus licet videre. Ex quo factum eſt, vt neque Galenus medico Siculo inflammatione iecoris laboranti, auſus ſit, de clauicula, quòd in inferiora trahi videretur, aliquid dicere qui probè ſciret id non perpetuò eſſe verum. Quod autem ad lienem pertinet,

Lib. 8. c. 68.

4. Vſ. par. c. 14

Lib. 2. & 5. de loc. Aff. vtrobique cap. vlt.

pum missionis sanguinis:in omni missione sanguinis plenitudinem, vel præsentem,vel futurá,vel vniuersalem, vel particularem necessariò requiri, ipse viderit. Aduers. { Empirici solam plenitudinem in actu considerandam duxerunt: nos " verò eam etiam,quæ futura est.} Mass.De futura plenitudine iam diximus quod " est satis;neque eadem sunt rursum inepte repetenda.Aduers.{ Tandem Empirici " solá admittunt vniuersalem plenitudinem.Nos verò vniuersalem, & particularẽ " necessariam esse tradimus.} En (studiose lector)quam aperte Aduersarius fateatur,ac profiteatur,quod modo dicebamus ; In missione sanguinis, plenitudinem cum præsentem,tum futuram, cum vniuersalem, tum particularem esse necessariam:vno verbo, sine plenitudine ad huiusmodi præsidium nunquam esse deueniendum.De particulari plenitudine statim sermonem habebimus. Sed hac quoque in parte Aduersarius deteriorem, quàm Empiricus opinionem tuetur. Etenim si vniuersalis plenitudo,quæ multò magis indicatrix sectionis venę statuenda videtur,nihilominus à Galeno prorsus reiicitur, omnis ratio colligit plenitudinem particularem,quæ multò minus videtur id remedium posse indicare,longè magis esse reiiciendam. Aduersar. { Rursus autem, quemadmodum morbus ma- " gnus,tum apud Galenum,tum apud alios auctores dupliciter dicitur,vel actu,vel " potentia:actu, cum omnes partes corporis sanguinis redundantia turgent:poten- " tia verò,cum vniuersum corpus, aut eius determinata particula recipere multi- " tudinem debet;vt puta cum retento sanguine,qui è mariscis, aut ab vtero fluere consueuit,veremur ne totum corpus plenitudine laboret,&c.} Massar. Verba aut manca,& imperfecta,aut mirabiliter implicata. Quemadmodũ morbus magnus dupliciter dicitur,vel actu,vel potentia, &c. quid sequitur? quid huic respondet; forte supplendum,ita duplex est plenitudo,tum actu,tum potentia:actu,cum omnes corporis partes,&c.sed cum hæc vate magis, quàm lectore egeant,ad ea quæ aperte scripta sunt,veniens,quæso quid audio? An morbus magnus actu ille est, cum omnes partes corporis sanguinis abundãtia turgent? Potentia,cum vniuersum corpus, aut eius determinata particula recipere multitudinem debet? Certè est, vt gratulemur humano generi, quòd magni morbi deinceps ex vna plenitudine,adeóque multo rariores, forte etiam multo leuiores debeant oriri. An hoc *4. Meth. c.6.* est,nihil præter Galeni disciplinam asseuerare? Qui morbum magnum; cui conuenit venæ sectio,tam præsentem, quàm futurum docet fieri tripliciter:aut propter affectæ partis præstantiam,aut propter affectus magnitudinem, aut propter cacoëthiam? Verum de re perspicuè falsa, absurda, & à vetere Hippocratica, & Galenica disciplina aliena, superuacaneum est pluribus agere. Aduersarius post hæc.{ Nunc (inquit) ad disputationem de plenitudine particulari cum nostro antagonista reuertor. Primum doceo Galenum hanc ipsam admisisse admodum euidenter:mox meam non redarguere opinionem,quæ ab illis dicũtur.} Oleum, & operam libenter perdit noster antagonista.An ego vnquam negaui, apud Galenum,apud naturam partem aliquam nostri corporis posse aliqua humorum fluxione tentari?aliquo tumore præter naturam male affici?ampliorem fieri?Verum illud addo in præsentia,nunquam Galenum huiusmodi affectus nomine particu- *Miss.c.4.* laris plenitudinis donare consueuisse. Qui scribit. Interdum in partibus quibus- *De Sang.* dam corporis non in vniuersa eius mole, signa conspici illis in partibus consi- " stentium affectuum,similium iis,quales vtique in toto corpore solent consistere- " Ac sanè vbicumque ille plenitudinem, vniusque illius differentias tractat, nun "

quam memini aliquam huiusmodi particularis plenitudinis mentionem ab eo factam fuisse. Sed huic misero sæculo fatale est, homines non solum cogitationibus, sed etiam nominibus nouis mirabiliter delectari, ac triumphare. De quorum inscitia aliàs diximus. Nos porrò aduersus huiusmodi somnia futuræ, & particularis plenitudinis sic argumentabamur. Si altera plenitudo, in qua vel vnicus sanguis, vel simul cuncti redundant humores, & quæ totum occupat corpus, quam plethoram simpliciter diximus, per se non potest venæ sectioné indicare, an non communi loco dialectico facile vnusquisque potest colligere, multò minus alterã id posse præstare, quæ minus verè, neque simpliciter, sed cum additamento dicitur plenitudo pituitæ, bilis, melancholiæ: vel quæ haud totum corpus, sed vnam dúntaxat partem occupat? Aduersarius autem ad hæc. { In primis, inquit, non admitto antecedens illud tanquam vniuersale, vt illi, sed tanquã indefinitum. Deinde non loquor de illa plenitudine notha, quæ magis est quædam cacochymia, vt ex Galeno explanauimus, quàm exquisita plenitudo. Mox verò tandem concedo quidem sanguinem interdum mitti debere sine plenitudine vniuersali, sine plenitudine particulari, vt cum reuulsioni intendimus, & indicationem sumptam à particula fluxione tentata explemus. } Quod itaque ad primam Aduersarij responsionis partem, qui nostrum antecedens non admittit, nisi tanquam indefinitum, respondeo, id parui omnino interesse; quid, & quomodo, ille admittat, vel non admittat. Mihi estò satis, Galenum, quem pluris facio, quàm sexcenta millia aduersariorum, illud admittere, probare, docere, tanquam vniuersale, primum, per se, de omni, necessarium, necessariò demonstrãs, tanquam vetustissimum, & certissimum Hippocratis decretum; quod nullis nouatorum argutiis, nullis sophistarum fallaciis, nullis hostium machinis euerti, aut labefactari vnquam potuit neque (vt spero) vnquam poterit. De propositione indefinita, quam Aduersarius vocat, posterius loco opportuniore sermonem habebimus. Quod vero spectat ad alteram partem, equidem fateor me non intelligere, quid ille sibi velit. { Non loquor (inquit) de plenitudine notha, quæ magis est quædam cacochymia, quam exquisita plenitudo. } Ad defendendum, & illustrandum vetus Hippocratis, & Galeni decretum aduersus fautores plenitudinis, equidem ipse mihi triplicem plenitudinem obiiciebam: futuram, cum additamento, particularem: quas potissimum audiebam illos comminisci: statimque de futura plenitudine sermonem habiturus, aduersus alias duas, ex vulgari loco dialectico à maiori ad minus argumentationem conficiebam, qualis iam posita est. Ad quam certè ille debuit respondere. Quid enim obsecro te, ad nos pertinet, vtrum ille de notha, an legitima plenitudine loquatur? Id populus curat scilicet. Verũ neque id possum dissimulare; istæc nomina exquisitæ, & nothæ plenitudinis fuisse nouatorum inuentum, Galenóque insolita; qui plenitudinem simpliciter πλῆθος, & πληθώρην vocat; quotiescumque vel vnicus sanguis, vel omnes æqua parte humores crescunt: plenitudinem cum additamento sanguinis, pituitæ, bilis, melancholiæ, cum singuli humores simul cum sanguine augentur. Quod ille cum aliis locis, tum maximè proprio libello de Plenitudine luculenter demonstrat. Sed nobis hoc tempore omnia vetera sordent, nec nisi noua nos delectant. Illud certè non possumus non magnopere mirari, non in præsentia repetere; qui venerit illi in mentem, vt, dum scopum principem, proprium, & verissimum quærimus ipsius venæ sectionis, ipse talem proponat, qualis plenitudo est, sine qua tum vniuersali, tum

tum particulari, ille ipse fatetur interdum venæ sectionem constare. De vltima parte responsionis non est,vt plura dicamus : de qua te semel, atque iterum,satis, supérque diximus.Itaque ad postremum caput progrediamur.

AD CAPVT XI.

De plenitudine ex Aduersario,de optimis authoribus eligendis.

HOc postremo capite Aduersarius se explicaturum profitetur,quidnam de plenitudine ex sua ipsius opinione sentiendum sit. Ego verò,cui nihil curæ est,quid ille,vel alij nouatores sentiant, & qui satis habeo Galeni sententiam intelligere;sicuti ex vna parte vnica litura statui ad illud respondere , ita ex altera non possum studiosos non monere,immò etiam rogare,obsecrare , pérque omnia sacra obtestari , vt ab huiusmodi doctrinis,nouis,præter,& contra Galeni disciplinam,tanquam à peste sibi caueant:toti autem summis viris,Hippocrati in primis, Aristoteli, & Galeno se dedant;qui certe,si rectè intelligantur,nunquam falli,nec fallere possunt;sempérque,& præclarè docent:sicuti alteri homunciones , quotiescumque ab illis defectionem faciunt,perpetuò falluntur,ac fallunt;neque aliud,quàm nugas,ambagésque docent, & quæ omnino tandem oporteat dediscere. Cæterum cum equidem nihil magis studeam, quàm summa breuitate, quantum fieri potest, perpetuò vti;quoniam mihi videor Galeni doctrinam de plenitudine in nostra Disputatione satis breuiter,& perspicuè explicasse, superuacaneum existimaui in præsentia quoque eadem repetere,& actum agere.Quare mihi statutum est hanc partem prætermittere,studiosósque ad eum locum legare;qui quidem si Galeni doctrinam cum doctrina Aduersarij voluerint comparare, facile intelligent , quid distent æra lupinis. Quandoquidem Galenus perspicua quadam breuitate, hanc totam rem ita explicat,vt sine labore eam possis intelligere ; ac memoriæ mandare.Aduersarius autem,cæterique nouatores adeò perplexè,confuse,prolixè in hoc argumento versantur,tótque in primis noua nomina introducunt,plenitudinem exquisitam, plenitudinem non exquisitam ; plenitudinem cacochymicam, cacochymiam plethoricam,& alia id genus, quæ illi quotidie sibi fingere , & comminisci nunquam desinunt,vt dispeream,si quis est tam excellentis ingenij , támque tenacis memoriæ , qui possit huiusmodi chaos intelligere , & recordari. Itaque maximè velim,homines discant(quod me iuuat millies repetere) bonas artes, & disciplinas à bonis authoribus sibi comparare. Quo aureo præcepto mihi liceat huic tertio libro finem imponere.

Finis Tertij Libri.

ALEXANDRI MASSARIA

AD DISPVTATIONEM DE SCOPIS MITTENDI SANGVINEM Additamentum Apologeticum.

LIBER QVARTVS.

Disputatio Quarta.

An pueris ante annum decimumquartum tutò sanguis mitti possit secta vena.

QVARTVS hic liber continet quatuor Disputationes Primam, an pueris ante annum xiiij. liceat sanguinem mittere. Secundam, an cum virtute imbecilla sanguinem mittere oporteat. Tertiam, an auctor quarti libri de Rat. Victus, accuratè, præclarè, & grauissima oratione scopos ad missionem sanguinis requisitos proposuerit. Postremam, an Aduersarius rectè explanauerit contextum xix. libri quarti de Rat. Victus, &c. Duæ posteriores, quæ nihilominus, sicuti in vno, atque eodē argumento versantur, ita vnica Disputatione mihi videntur cōmodè potuisse absolui, quam maximè ad nostrum principale institutum pertinent: cum ea sententia, de qua agitur, sit propemodū totius nostræ Disputationis fundamentum: ex cuius firmitate, & constantia, vel infirmitate & inconstantia certum ferè de vniuersa causa iudicium, ac definitiuam sententiam licet pronunciare. Itaque necesse habebimus omnes de hac duplici disputatione Aduersarij cogitationes, & rationes sigillatim, & accuratè examinare, quæcumq; ab illo, vel pro sua ipsius opinione, vel aduersus Hippocratis, & Gal. sententiā afferuntur. Quod porrò ad duas priores pertinet, etsi mihi videbar iure, ac meritò posse vtrāq; prætermittere, idque ferè statutū haberem, cū ambæ à principali nostra cōtrouersia, de Scopo Vehemētiæ morbi, sint alienæ, tamen cogor neque eas prorsus negligere, cū propter alias, tū maximè propter eā causam, vt studiosi intelligant, Aduersariū non satis habuisse vnum missionis sanguinis principem scopū oppugnare, sed alios quoque duos voluisse labefactare, & corrūpere; illúmque omni ex parte à Gal. deficere, atque eo quidē Galeno, quem tantopere colit, & admiratur, vt professus, & pollicitus fuerit, se nihil allaturū, quod illius sentētiæ, & doctrinæ nō consentiat. Itaq; mihi statutū est, duas quoq; priores Disputationes,

atque

particeps tā est insans,tam stolidus,qui non facilè fateatur,in quouis homine, & propter retentionem alicuius consuetæ vacuationis,& propter pleniorem victus rationem,ocium, & plurimas id genus euidentes causas plenitudinem posteriore tēpore fieri posse?Sed vir clarissime,quid agimus in præsentia? de futura inquam plenitudine in iis corporibus,quæ alioqui sana, & omnis plenitudinis expertia, ex alto cadunt,plaga contusione malè afficiuntur, in quibus,doctore Galeno,nemo est in artis operibus exercitatus,vel ipse Empiricus, qui nō ad sanguinis missionem confugiat Huius, huius inquam commentitiæ futuræ plenitudinis nusquam meminit Galenus minimè verò futuræ plenitudinis generaliter, quam vel pueri intelligunt omnibus hominibus succedere posse. Id quod ipse quoque Aduersarius proxima posteriore responsione videtur animaduertisse, qui hæc scribit.{Cum illi rursus interrogant. An Galenus mente conceperit plenitudinem „ hanc futuram?Respondeo,quòd siue conceperit,siue non conceperit, id quidem „ parum debet æstimari; modo tamen verum sit in primis quod dicitur: deinde „ illius doctrinæ consentaneum. At certè quidem hanc animaduertisse concedamus,& quid hinc sequitur consideremus. Putant Galenum non rectè concludere contra Menodotum &c.} Cæterum, vt studiosi vim nostræ argumentationis „ intelligant, mihi liceat verba ex nostra Disputatione transcribere, quæ sunt huiusmodi. Quæritur,an de plenitudine sit elicienda indicatio mittendi sanguinis? Galenus responder authoritate Hippocratis, & omnium medicorum, minime. Quandoquidem ex illis nemo est, dummodo vnà conueniant magnitudo mor- „ bi,robur virium,flos ætatis qui non velit, omni posthabita plenitudine, sangui- „ nem esse detrahendum.Sed quid ille respondeat, iterum, si qui alteram sententiā defendunt,hanc fututam plenitudinem obiecissent? Cum parui omnino referat,sit ne illa hodie præsens,an futura in crastinum; cum vtrobique sit par ratio, vt de morbis,& viribus diximus modo, quorum conditionem, tam præsentem, quam futuram medicus venam secaturus perpetuò debet animaduertere. Itaque Aduersarius ad hæc,{Egregia certè(inquit) fuit horum virorum imaginatio „ quæ solos nouitios,ac eos,qui in Galeni libris versati non sunt, facile posset de- „ cipere.Etenim Menodoti opinio hæc erat, vt vacuatio omnis indicaretur à con- „ cursu signorum plethoricorū,nempe à plenitudine præsenti:atque ne quis putaret „ aliud fortasse excogitasse illum à plenitudine, addidit solam syndromen. Est au- „ tem hæc syndrome,rubor, tensio, &c. Ego verò aio, hanc Aduersarij responsio- „ nem ita egregiam mihi videri,vt neque nouitios, neque eos, qui in Galeni libris „ versati non sunt, neque alienum possit decipere. Quandoquidem puto esse ne- „ minem,qui non facilè,ac statim illius vanitatem deprehendat Quæso enim quid prohibet,quin aliquis Empiricorum patronus hanc futuram plenitudinem Galeno possit obiicere?Sed quid dico,quid prohibet?cui dubium hac de re esse potest cum ipsemet Aduersarius Empiricorum hostis illam excogitauerit, & aduersus Hippocratis, & Galeni doctrinam conetur introducere? Empirici quidem, in sola syndromes plethoricæ obseruatione, minimè verò indicatione, quam prorsus negligebant,ad vacuationem accedebant. Quos (vt vidimus) Galenus cum aliis rationibus, tum illa potissimum redarguebat, quod omnes medici, in artis operibus excercitati,vel ipsimet Empirici iis, qui cadunt ab alto, ac vehementer laborant,ad sanguinis missionem confugiunt,quamuis illi sani alioqui,& omnis redundantiæ sanguinis immunes. Quod si fieri potuisset, vt hæc ipsa corpora

posterius in plenitudinem inciderent, quis non videt Galeni argumentum nihil momenti fuisse habiturum? Quippe facilè Empiricis fuisset, se ab huiusmodi argumento explicare, confitentes quidem nullam hoc tempore syndromen plethoricam adesse, sed tamen paulò post affuturam. At verò quoniã rei naturæ, ac sensibus repugnat, in corpore sanísque redundantiæ immuni, vllam vel plenitudinem, vel suspicionem plenitudinis esse, hinc fit, vt Galeni argumentum sit necessariè demonstrans, inuictum, & inexpugnabile. Sed ad postremum nostrum
" argumentum contra futuram plenitudinẽ venio: { De quo, Aduersarius inquit)
" nihil est quod respondeamus, vtpote quod ineptum admodum est, atque iam à
" nobis hac Disputatione frequenter explicatum. } Vt autem, lector, tecum ipse commodius possis nostras ineptias reputare, mihi liber illius seriem huc apponere, quæ talis est. Finge hominem (quod est Galeni exemplum) qui exerceatur quotidiè, & omnes quantum satisfuerit, solitas habeat excretiones, qui moderatè comedat, adeóque nullius indigeat vacuationis, ex alto lapsum fuisse: victus ratione, cæterísque opportunè institutis, quæso an quis potest vllam futuram plenitudinem imaginari? Fluente sanguine præter modum alicundè, an est aliquis adeò pertinax, qui contendat plenitudinem aliquo deinceps tempore futuram esse? Sed vide quàm maximo inter sese discrimine distent nostræ cogitationes. Argumentum, quod Aduersario admodum ineptum est, mihi adeo ponderosum, & solidum videtur, vt putem illud, tamquam Herculeum nodum nulla ratione posse dissolui. Ac sanè, mihi credas, si quid illi in mentem venire potuisset, quod responderet, hominem; si quis alius, dicendo profusum, & qui eundem lapidem frustra mouere numquam desinit, nullis catenis potuisse detineri, quin hasce nostras ineptias deregeret, ac refelleret. De plenitudine futura hactenus; iam de altera particulari dicendum est.

Aduersarius de particulari plenitudine sermonem habiturus, paulò altius orditur, repetítque nonnulla ex suis lucubrationibus, quibus conatur suam ipsius opinionem, ac dignitatem tueri Aduersus quosdam insignes medicos, qui illum criminari solent, quòd opinionem Empirici prorsus imitetur. Ac sanè crimen videtur euidentissimè constare. Quandoquidem Aduersarius quoque, quasi alter Empericus, ad missionem sanguinis plenitudinem perpetuò requirit; siue ea præsens fuerit, siue futura, siue generalis; siue particularis, siue quomodocumque aliter cogitatione depingi, aut fingi possit: vno verbo, vt sine plenitudine nũquam liceat sanguinem mittere. Itaque omnium primũ ille declarat, in quibus, & quomodo sua opinio ab Empirici opinione dissentiat. Qui sic scribit. { Meritò Em-
" pirici refelluntur, quia in mittẽdo sanguine fuerunt temerarij: non enim sufficit,
" vt commodè sanguis mittatur, plenitudinẽ adesse: sed amplius venit distinguen-
" dum: an maioribus, an minoribus auxiliis vtendum: quæ innotescit nobis ex va-
" ria plenitudinis differentia. } Itaque Empirici, & Aduersarius in eo conueniunt;
" ad missionem sanguinis plenitudinem requiri necessariò: in eo differunt, quòd illi non distinguunt, vtrum plenitudo maioribus, an minoribus auxiliis curari possit: Aduersarius autem distinguit. Primùm verò mihi videor audire aliquem Empiricum, vel Empiricorum patronum clamãtem, sibi ab Aduersario iniuriam fieri; qui illis falsò obiiciat, quasi velint in plenitudine perpetuò venam secare, neque de minoribus præsidiis distinctionem efficiant. Quandoquidem, si Galeno credimus, quem verisimile est eorum disciplinã probè tenuisse: si quis etiamnum

num sanus, nec adhuc quicquam læsus: in sanguinis redundantis cōcursu sit positus, nō statim huic mitti sanguinem est necesse, immò alij satisfacit inedia, &c. „ 4. Meth. c. 6.
Missio verò sanguinis ne ab ipsis quidem Empiricis iis, qui ita se habent, necessariò adhibetur. Quod quidem Galeni testimonium demonstrat apertissimè ipsos „ quoque Empiricos hac in re distinctionem adhibuisse, plenitudinémque haud „ semper sectione venæ, sed aliquando etiã leuioribus præsidiis curare consueuisse. „ Quòd porrò Aduersarius deinde inquit, hanc distinctionem, vtrum in plenitudine liceat venam incidere, an leuiora præsidia adhibere, ex varia plenitudinis differentia nobis innotescere, id quidem certè à Galeni doctrina alienissimum est: qui nos docet, vt non semel iam diximus, de vna morbi magnitudine vel præsente, vel imminente huiusmodi iudicium faciendum esse. Qui verbis conceptis scriptum reliquit, principes scopos mittendi sanguinis plenitudinem in se primo haud complecti: hanc verò in illis contineri, quatenus ea morbi magnitudinem, vel facit, vel facere deinceps potest. Præterea, dum Aduersarius docet, non sufficere vt commodè sanguis mittatur plenitudinem adesse, sed amplius distinguendum, an maioribus, vel minoribus præsidiis vtendum sit, quæso, quid aliud, etsi inuitus docet, quàm ad morbi magnitudinem confugiendum esse? Siquidem plenitudo eatenus minora; vel maiora, præsidia requirit, quatenus morbum vel leuem, vel magnum efficit, aut potest efficere. Si plenitudo leuiorem morbum efficiat, ieiunium, congruens exercitatio, & alia id genus leuiora præsidia satis fuerint: sin autem morbi magnitudinem faciat, aut facere possit, iam cæteris duobus consentientibus scopis necessarium est venam incidere. Itaque vir excellentissime hæc norma est, hæc regula, hæc doctrina Hippocratis, & Galeni; distinctioné, & iudiciũ de mittendo vel nō mittēdo sanguine in plenitudine, nō ex varia illius differentia, sed ex vna morbi magnitudine esse definiendũ. De Sang. Miss. cap. 9.

Aduersar. { Deinde verò Empirici, quia scopum non attigerunt, reprehendendi sunt? Massar. Quo nam modo homines, qui solam experientiam profitebantur, scopos, indicationes, rationem, methodum Aduersabantur, ac propterea, τηρητικοὶ, alio nomine, quasi obseruatores appellati sunt quomodo, inquam, huiusmodi homines scopum mittendi sanguinis, & indicationem ab illo orientem poterant attigisse? Aduersar. { Nos verò, qui plenitudinem esse verum scopum significamus, longè diuersi sumus ab horum hominum sententia. } Massar. Qui fieri potest, si plenitudo est verus scopus mittendi sanguinis, vt numquam Galenus de re tanti momenti nos docuerit? Sed quid dico, nos docuerit? Qui fieri potest, vt hunc ipsum plenitudinis scopum, tam frequenter, tam aperte, tam efficienter, tam ardenter impugnauerit, & expugnauerit? Hoc sanè mihi videtur omnem superare admirationem. Cæterum cum Empiricus, & Aduersarius in scopo plenitudinis conueniant, videamus tandem, quodnam inter vtrumque discrimen sit. Aduersar. { Empirici in sola plenitudine quoad vasa mittendum esse sanguinem consuluerunt: nos verò non solum in hac, sed etiam in altera, quæ vires respicit. } Massar. Etsi Aduersarius hac in parte ab Empirico dissentit, tamen ille, mea sententia, longè maiore, quàm Empiricus, est dignus reprehensione. Cùm enim multitudo, seu plenitudo, Græcè πλῆθος, apud Galenum sit duplex; altera ac vasa, quæ eorum capacitatem nimium replet: altera ad vires, quæ ab ipsis commodè regi, & in congruentem vsum conuerti non potest, magis rationi cōsentaneũ videtur, alterã ad vasa, quæ potest illa rumpere, aliáq; euiden-

atque earum pondera examinare; veruntamen sic, vt breuiter, quantum fieri potest, liceat mihi ab huiusmodi molestia me explicare.

AD CAPVT I.

Aduersarij, ac nostrum iudicium de vniuersa Disputatione.

ADVERSARIVS ante omnia suam de proposita Disputatione sententiam pronunciat, inquiens { ita quidem sentio. Pueris ante annum decimumquartum aliquando sanguinem tutò mitti posse secundum Galeni principia. } Quæstio, vtrum pueris ante annum 14. liceat sanguinem mittere, nec ne, mea sententia, potest dupliciter agitari: vno modo generaliter: ac simpliciter: altero singulariter, & restrictè, quid sentiendum sit ex Gal. sententia. Aduersarius portò posteriorem modum videtur amplecti: qui statuit eiusmodi pueris, secundum Gal. principia sanguinem tutò mitti posse. { Duplex (ille inquit) est assertionis huius fundamẽtum: primum stabile, & valde firmum, quod ratio ipsa cum experientia coniuncta omnino sic fieri debere suadeat. Deinde verò, quòd inter cæteros authores profiteatur hanc medẽdi rationẽ non esse à Galeni doctrina alienam. } Quod si hæc lis tantummodo ex Galeni principiis, ac disciplina fuit definienda, frustra Aduersarius ratione, & experiẽtia videtur agere: siquidem fieri potest, vt ratio, & experientia omnino sic fieri debere suadeat, nihilominus Galenus aliter sentiat. Itaque ille iure potuit, ac debuit in posteriore fundamento acquiescere, & probare Galenum fuisse in ea opinione, pueris ante annum decimumquartum tutò sanguinem mitti posse: aut si voluit quæstionem rationis, atque experientiæ arbitrio tractare, debuit eandem quoque generaliter afferre; ratione, experientia; & omnibus modis suam assertionem comprobare, ac tueri, demúmque Galeni testimonio, & doctrina confirmare. Sed omnes illius propositiones, vt sunt magnificæ, ita non satis distinctè, & ordinatè videntur esse dispositæ. Nos autem, vt ad ordinem ab illo institutum, nostram quoque Disputationem referamus, necessarium est.

Cæterum antequam incipio, mihi libet breuiter ea repetere, quæ olim de hac ipsa controuersia diximus. Summa verò est, Hippocratem, & Galenum in numero scoporum principum ætatem reposuisse: Galenum huic decreto eam interpretationem adhibuisse, vt illud ad solos pueros pertineat: qui, etsi valent facultate vitali, tamen, quod eorum substantia partim ob insignem humiditatem, partim ob temperamenti caliditatem, omnium facillimè digeratur, & dissipetur, missionem sanguinis non bene ferant: cum altera ex parte senex, non propterea quia sit annosus, sed propter vnam virium imbecillitatem eiusmodi remedium nequeat sustinere: Hanc Galeni interpretationem non omni ex parte certam, atque exploratam videri: quod siue propter excedentẽ humiditatem, siue propter calidius temperamentum; siue quomodocumque pueri non perferant sanguinis missionem, tandem ad rationem virium oporteat deuenire: Galenum fortè propter aliam causam sectione venæ pueris interdixisse; quòd remedium sit in hac ætate superuacaneum, illíque insitam, ac naturalem à temperamento vacuationem habeant, vt alterius non indigeant. Quo demum loco hæc à me scripta sunt. Verumenimuero, vtcumque se res habeat, nolim quenquam de hac quæstione valde esse solicitum; cum ea ferè sit logica, & nullius momenti: & vtrouis modo sentias, *Disp. de scopis. pag. 14. & seq.*

pro-

pro certo habendum est, nullo pacto pueris de Galeni sententia venæ sectionem conuenire. Atque equidem te id scire quam maximè velim, me hæc attulisse inprimis ad excitanda, & exercenda studiosorum ingenia; minimè verò ad infirmandum, & conuellendum Hippocratis, & Galeni decretum; quod interim suscipio libenter: qui candidè fateor, nisi quæ modo diximus ad hanc rem sunt satis accommodata, me fortasse ad hanc diem illorum mentem exactè assequutum non esse. Sed rursum hæc quoque à nobis addita sunt: Plurimos esse hoc tempore, vel nobiles, & eruditos medicos, qui hunc ætatis scopum inter principes non recipiunt, sed potius inter secundarios reponunt, qui magis quantitatem, & modum vacuationis, quàm ipsam vacuationem indicant: Non deesse, qui argutis quibusdam ratiunculis contendunt Galenum quoque in hanc sententiam adducere: illúmque pueris non ex toto, sed pleniore duntaxat, ac veteribus vsitata missione sanguinis interdicere: Nonnullos naturæ exemplum obiicere, quæ in pueris fluxionem sanguinis è naribus, vel alia parte consueuit excitare sine vlla virium iactura: Alios quotidianum afferre experimentum, asseuerantes quamplurimos pueros missione sanguinis frequenter, & fæliciter à grauissimis morbis liberari: Omnes demum exemplum, atque authoritatem Auenxoar medici Arabis afferre, qui, referente Auerroë, proprio filio agenti annum tertium venam secare nō est veritus. Quibus omnibus, pro viribus satisfacere conati sumus. Quo itidem loco hæc scribimus. Vtcumque autem hæc se res habeat, præter rationem, præter Hippocratis, & Galeni mentem, atque adeo temere nos existimamus pueris venam secari ante annum decimumquartum vt supra diximus; neque vlla in re temeritatem esse laudandam. Hæc de ætate, tertio principe scopo mittendi sanguinis in nostra Disputatione à nobis scripta sunt: quæ (ni fallimur) perspicuè, ac breuiter omnia complectuntur, quæcumque Aduersarius tota peculiari longissima Disputatione voluit complecti, & amplificare. Quam tempus est vt prosequamur.

Pag. 55.

AD CAPVT II.

Rationes Aduersarij, ante decimumquartum annum sanguinem mitti posse.

» SIT ergò (ille inquit) hypothesis nostræ Disputationis. Ætatem indicare propter vires, vel quatenus refertur ad corporis habitum, vel ad humidum, calidúmque temperamentum; atque admittere, vel non admittere generosum hoc remedium, quod vires ferre, aut non ferre possunt. } Cum Aduersarius suæ hypothesi consentiens varias hoc capite rationes afferat, quibus nititur probare aduersus Galenum, in deliberatione mittendi, aut non mittendi sanguinis, eatenus considerationem ætatis id remedium vel permittere, vel prohibere, quatenus ex ea licet virium firmitatem, vel infirmitatem colligere, equidem iure potuissem huiusmodi rationes, totámque hanc partem omittere; qui alias ingenuè confessus sum, Galeni interpretationem mihi quoque nonnihil duram, & difficilem videri; nullámque certam rationem me hactenus potuisse inuenire, quæ hunc mihi ex animo scrupulum prorsus euellere possit. Veruntamen nequiui eas planè silentio dissimulare, quòd sperem neque tractationem huius loci studiosis vel iniucundam, vel inutilem futuram. Itaque ad rem aggrediamur.

Pag. 16. disp. de scopis.

» Prima aduersaria ratio est huiusmodi. { Primi, atque principes scopi indicant mitten

mittendum esse,aut non mittendũ sanguinem:sed ipsa ætas non est primus,principalisve scopus : ætas igitur ipsa non indicat mittendum , aut non mittendum sanguinem.} Ratio gratiosa.Primum verò sciant tyrones,qui tanta Aduersarij diligentia instituuntur , huiusmodi argumentum nullius esse momenti , cum sit ex minore negatiua in prima figura:qui est modus inutilis,vt Arist.in libr.Priorum. & ratio docet. Inquit enim. Primi , ac principes scopi indicant mittendum sanguinem , aut non mittendum : ætas non est primus, principalisve scopus ; ætas igitur non indicat,&c.Quod quidem non sequitur. Id quod vel ex eo licet intelligere,quoniam aër non est princeps scopus , tamen aliquando indicat non mittendum,&c.Deinde quæro , quinam sint primi scopi, ac principes , qui indicant sanguinem mittendum esse,aut non mittendum?Ac si respondeat, esse magnitudinem morbi,ac robur virium, quid aliud quæso respondet, affirmat , & fatetur, quàm quod millies negauit, millíesq; negaturus est?Pręterea Aduersarius tãquam manifestum,& certum assumit,quod maximè dubium , & incertum est,quódque est in primis in controuersia positum: neque ætatem non esse primum principalémve scopum.Nec sanè illius comprobatio aliquod momentum habet Etsi enim Galenus vno,vel altero loco scribit, duos tantummodo esse scopos , magnitudinem morbi,& robur virium,nihilominus centies insuper tertium, vigorem ætatis apertissimè illis adiungit.Quod iam superius demonstrauimus;fortè posterius quoque sumus demonstraturi.

Secunda ratio talis est. { Deinde verò aliud etiam constat , idem fieri debere iudicium de ætate,quod de temperamẽto fit,ac de habitu corporis, quæ non indicant primò,ac principaliter,verum mediantibus ipsis viribus,& secundo quodam loco.} Ac deinceps longiore oratione,de habitu corporis, & temperamento suo more multa disputans concludit ætatem, sicuti habitum corporis,ac temperamentum, minime sectionem venæ,sed sectionis venæ modum , & quantitatem indicare. Cæterum facile est huius quoque rationis fallaciã animaduertere: quæ pro certo assumit,omnibus pueris post xiiij.annum venam secari posse,etiam si molles fuerint,&c.Nãque ita argumentum valeret:sed pueri ante xiiij. annum si fuerint habitus densi,&c.non facile difflantur ; ergò aut æquè,aut fortè etiam melius,quam molles post xiiij. sectionem venæ possunt sustinere. Verum secus res se habet:siquidem Galenus etiam post annum decimumquartum,si pueri sint habitus molliotis, coloris albi,&c.iubet aut sanguinem non esse mittendum, aut parcè mittendum.Quare comparatio habitus densi,vel rari, vnius corporis ad alterum fieri non debet,sed vnius in vna ætate ad seipsum in altera:qua collatione verum est,ac certum,corpus puerile,quamnis densum ratione alterius,tamẽ ante annũ decimumquartum seipso esse rarius,ac facilius difflari, innatámque habere vacuationem , quàm illud ipsum post decimumquartum annum sit habiturum. Quamobrem Socrati,cui post decimumquartum annum licet sanguinem mittere,si densi habitus fuerit,sine quo,ne tum quidem id liceret,ante annũ decimumquartum nullo modo licet. Sed hæc transeant : cúmque nolim , nec debeam ad singula respondere,vnica responsione statui me ab huiusmodi ratione explicare. Responsio autem est Galeni:qui seriò volens medicos docere , quinam sint scopi principes missionẽ sanguinis verè indicantes; & quinam sint secundarij,qui non missionem sanguinis , sed quantitatem vacuationis designant , ætatem inter De Sang. priores , minimè inter posteriores recenset , ita inquiens. Tribus itaque scopis Miss.c.9.

mittendi

mittendi sanguinis definitis, magnitudine nimirum morbi, aut præsente, aut im-
" minente, aut incipiente, vigente ætate, & robore virium extra puerorum ætatẽ ad
" aliàs mittendi sanguinis notas, quas non pauci medici adiecerunt, accedamus;
" qui quantitatem quidem detractionis, non ipsam missionem sanguinis simul in-
" dicarunt. Proinde è morbo, ætate, & viribus, quòd mittendus sit sanguis cognos-
" citur. Quantitas autem vacuationis non solum ex illis, sed & aliis deprehenditur.
" Hæc verò sunt plethorica vocata syndrome, ambientis nos aëris temperatura,
" in tempus, & regionem diuisa, & quæ in ante acta vita circa ciborum tum quali-
" tatem, tum quantitatem acciderunt: excretiones item, ac motiones aut factas, aut
non factas. Hæc Galenus. Quæ certo certius confirmant, de illius sententia, sco-
pum ætatis minime modum, & quantitatem vacuationis, vt placet Aduersario,
sed ipsam venæ sectionem indicare. Ex quibus facile est intelligere, quam istæc
ratio inani fundamento nitatur, quamque sit infirma, & sine ratione.

" Itaque ad tertiam progrediamur, de qua Aduersarius scribit ad hunc modum.
" { Id remedium cæteris præponendum est, quod tutius, citius, & iocundius sanare
" potest ægrotum: atqui venæ sectionis, præsente indicatione, hæc ipsa tutius, ac ci-
" tius, & iocundius sanare potest, quàm alia vacuantia præsidia, ergò venæ sectio
cæteris omnibus in pueris, tanquam securior præponi debet. } Ratio recondita.
Argumentatio artificiosa. Quæso enim quis æger est adeo stolidus, nisi simul cor-
pore, & animo ægrotet; qui, si illi duo offerantur præsidia; quorum altero tutò,
citò, iocundè, altero periculosius, tardius, iniucundius possit sanari, non illud fa-
cile, ac libenter præponat; & amplectatur? Præterea quæ prodigiosa hæc est argu-
mentandi ratio? Vtraque maior, & minor propositio, vt dicitur, communis est, &
ad omnes ægrotos pertinet: conclusio singularis est, & vnos pueros complectitur?
Sed non solum notatione, sed etiam admiratione est dignum, Aduersarium fre-
quenter pro certis & confessis accipere, quæ omnium maximè dubia sunt, & cõ-
trouersa; sicuti ille in præsentia facit: qui assumit tutius in iis pueris, citius, iucun-
dius, &c. venæ sectionem conuenire: quod tamen est dubium, in controuersia po-
situm, immo verò falsum. Nec sanè allata ratio quicquam facit, quoniam venæ
sectio propter eam præcipuè causam tutior est, quia medicus solius huiusmodi
vacuationis liberam habet sistendi potestatem, quandocũque illi placuerit, alio-
De Sang. Miss. cap. 11. rum autem nullius, vt Galenus docet. At verò si alia considerentur, fieri potest, vt
sit minus tuta, veluti ratione ætatis, quæ innatam habeat euacuationem. Immò
hæc potissima est ratio, propter quam hoc remedium in pueris ante annum de-
" cimumquartum tutum non sit, quam certè Aduersarius debuit soluere. Sed reli-
" qua persequamur. { Pro dilucidatione rationis huius sciri quidem velim, suppo-
" nere me puerum, octauo ætatis anno, aut paulò grandiorem, aut minorem, eius
" temperamenti, & habitus, cuius in superioribus memini, pati febrem ardentem
" ex putredine sanguinis biliosi, in venis maioribus procreatam: huic certissimum
" est conuenire venæ sectionem, & etiam purgationem: ponamus non posse fieri
" vtrámque, sed oportere alterutram eligere; quis dubitabit eligendum esse ex duo-
" bus, quod citius, tutius, & iocundius sanet? } Massar. Magna, & multa messis no-
bis proponitur. Quot iis paucis verbis notatione, fortè etiam admiratione digna
se nobis offerunt? Ex quibus liceat nobis quædam tantummodo fragmenta col-
ligere, ne pereant. Ac primum quidem ille supponit puerum, octauo ætatis anno,
aut paulò grandiorem, aut minorem, eius temperamenti, & habitus corpo-
ris,

ris, cuius suprà mentionem fecerat. Sed quid, si puer fuerit quadrimus, quinquennis, sexennis, hoc ipso temperamento, & corporis habitu præditus? Quid si puer septem, octo, nouem annos natus, sed alium corporis habitum, aliud temperamentum nactus fuerit? Quid (inquam) de iis statuendum est? Quòd si respondeat se valde pueros à sectione venæ excludere, vt aliquando respondet { eos solum, qui infantes nuncupantur, suntque admodum proximi ortui, quales rectè nuncupabimus anno natos primo, vsque ad quintum, aut fortassis parum vltra } ille sciat suas rationes pro infantibus quoque posse afferri: quibus vix annum secundum, aut tertium natis, plurimi, potissimum (vt audio) in Hispania, ratione itidem, atque experientia nixi, si quis vrgeat morbus periculosus, non verentur sanguinem mittere. Namque si Aduersarij principia, argumenta, & rationes sequamur, pariter ad nuper natos ratio soretica nos ducere videtur. Quia sicuti qui habitus sunt densioris, octauo inquam anno, paulò post, aut paulo ante missionem sanguinis ad decem, vel vndecim vncias, per duas vices bene possunt perferre; ita si quis adhuc densioris sit habitus, ante septimum, sexto, & quinto, & quatto venæ sectionem ad sex, vel septem vncias sanguinis, si non vna, aut duabus, saltem tribus vicibus optime feret: ac postremò qui densissimi habitus fuerit, etiam secundo, & primo anno, fortè & primo die venæ sectionem poterit perferre, ad tres vncias, ad duas, ad vnam; tribus, quatuor, quinque vicibus, vt libet. Hoc soreticum est argumentum, sophistis familiare, à quo Galenus monet esse abstinendum. Id verò potissimum fit, sistendo gradum in aliquo primo, quale est in præsentia, ex Galeni, & præstantissimorum medicorum sententia, vt decimumquartum annum terminum statuamus, ante quem non liceat, post quem liceat sanguinem mittere. Non quidem quòd ætates certis quibusdam annis, aut diebus incipiant, vel finiant, cum magna omnino sit earum latitudo, sicuti rerum ferè omnium, quæ ad corpus humanum spectant; sed quoniam in his, in quibus hic processus per gradus in infinitum fugiendus est, vt qui nos facilè in errores deducere possit, certus quidam terminus statuendus est, qui medicæ coniecturæ, quàm Galenus scribit propè ad veritatem accedere, terminus sit, regula, ac veluti lex, quàm sine periculo præterire non liceat. Puer itaque octauum circiter annum agens, &c. Laboret febre ardente ex putredine sanguinis biliosi, &c. { Huic certissimum est conuenire venæ sectionem, ac etiam purgationem. } Quid audio? certissimum est in febre ardente ex putredine sanguinis biliosi venæ sectionem conuenire? Quæso, lector, quomodo hæc iis conueniunt, quæ aliàs ab Aduersario disputata sunt? Non semper mittendum esse sanguinem in ardenti febre, etiamsi vires valeant, & magnus fuerit morbus? In hac febre saluberrimum esse abstinere à venæ sectione? { Ac etiam purgationem. } Certè quidem si Aduersar. velit suorum principiorum meminisse, atque illius potissimùm; indicationes sumi à natura morbi, in quo tàtopère solet triumphare, iure, ac meritò in præsentia docet febr. ardēti, in qua nulla sanguinis copia, sed vnus redundat humor biliosus, purgationem conuenire Quomodo autem altera ex parte istud quoque doctrinæ Hippocratis, & Galeni consentiat, qui cum aliis in morbis, tum maximè in febribus, sine humorum coctione purgantia detestantur medicamenta, ipse viderit. Ac sanè mirum est, hunc hominem, qui sectioni venæ vsquè adeò infensus esse consueuit, qui generaliter in morbis, illius vsum rarum, speciatim in febribus, vel in genere, vel in specie, vt

Lib. 1. cap. 14. prox. c. 4.

1. Loc. Aff. c. 1. Diff. fe. c. 8. De Marc. c. 4. & alibi.

Lib. 2. diff. cap. 11.

H

ipse loquitur, rarissimum, ac propè nullum esse contendit, quòd peculiari disput. de sanguinis missione in febribus palam fiet; qui purgantia medicamenta ferè semper illi non veretur anteponere, nunc tales, & tantas securitatis, & vtilitatis laudes huic remedio tribuere; contra autem purgantia medicamenta tot, & tantis incommodis, periculisque onerare, vt hæc certè vix, aut ne vix quidem videantur vlla ratione posse inter se componi, & conuenire. Sed ad postremam rationem venio. ,, { Pueritia ita sese habere videtur mihi ad vacuationem artificia- ,, lem, quemadmodum ad inediam, tenuemque victum. Etenim inediam ipsam va- ,, cuare multitudinem corporis constat, & à Galeno, &c. At verò pueri non ferunt ,, inediam. Qui crescunt (dicebat Hippocrat.) plurimum habent calidi innati; quo ,, fit, vt plurimo egeant alimento, &c. Hæc licet verissima sint, nihilominus tamen ,, accidere non ratò conspicimus citra damnum pueros & inediam, & victum te- ,, nuem ferre, &c. } Turpe est Aduersarium, qui speciatim excellentem Dialecti- ,, cum se profitetur, tam frequenter, ac leuiter in Dialectica peccare: quod in præsentia quoque illi euenit. Siquidem vno verbo facilè est intelligere, postremum hoc argumentum esse à minore ad minus affirmatiuè; quod nullam vim habet: namque longè minus est ferre inediam, quàm ferre venæ sectionem. Quare hæc non valet consequentia. Pueri ferunt inediam, ergò & phlebotomiam. Minus autem esse inediam, quàm venæ sectionem ferre, tum res ipsa docet, tum Galeni authoritas confirmat apertissimè; qui scribit, magna hæc duo auxilia, venæ sectionem, & purgationem non semper necessariò adhiberi: cum aliquando satis sit minoribus vti præsidiis, inedia, frictione, &c. Sed rursum quæso hanc rationem parumper expendamus. Si in pueris ætas, & inedia, quod ad corporis vacuationem pertinet, eiusdem sunt rationis: si pueri per Hippocratem, & Galenum inediam ferre non possunt, quòd eorum substantia facillimè digeratur, & dissipetur, equidem nequeo satis intelligere, quomodo hinc Aduersar. colligat pueros posse venæ sectionem sustinere: cum potius hac ipsa ratione liceat colligere, Pueros, neque inediam, neque sectionem venæ, neque vllam insignem vacuatio- , nem posse perferre. { At verò licet hæc verissima sint, nihilominus tamen acci- , dere non rarò conspicimus citra damnum pueros, & inediam, & victum tenuem ,, ferre. } Quomodo ex vna parte, quæ ab Hippocrate, & Galeno tradita sunt; Pueros plurimo indigere alimento, inediam ferre non posse; alioqui eorum corpora consumi; quomodo inquam hæc verissima sint: altera autem ex parte non rarò eueniat, vt pueri citra aliquod damnum inediam ferant; equidem fateor me id non satis adhuc potuisse conspicere. Siquidem hæc nullo modo mihi videntur simul posse constare. Itaque, vt vel Hippocrates, & Galenus, vel Aduersario decipiatur necessarium est. De qua re alij sententiam ferant.

AD CAPVT III.

An pueris venam secandam experientia comprobet.

DE experientia, quàm Aduersarius hoc tertio capite iactat, qui affirmat pueros fluxionem sanguinis, & quidem copiosam, vel à natura excitatam, vel ab arte institutam bene, & feliciter perferre, aliàs diximus. Quàm quidem verborum seriem mihi libet iterum huc afferre, quod ita non solùm ad hunc locum, sed etiam ad omnes Empirico-

rum iactationes, quas tam frequenter nobis obiiciunt, facile possimus respondere. Ea verò sunt eiusmodi. De experientia, quam plerique sæpenumero iactant, paucis agendum est, qui mihi videntur huiusccmodi argumento nimis licenter abuti, & planè quid experientia sit ignorare. Etenim si experientia, teste Philosopho, quædam est particularium cognitio ex memoria resultans, ab artis facultate parum omnino déficiens, non est credendum omnem euenientium rerum memoriam, experientiam esse, atque expertum hominem reddere, nisi ratio, iudiciumque adhibeatur, quo fit rationabilis ad similia transitus, & ars quædam (vt ita dicam) particularis constituitur. Quamobrem iure Græcus Arist. interpres, qui sub Alexandri nomine circunfertur, primum librum Diuinorum exponens dixit; experientiam esse cognitionem rationabilem à memoria proficiscentem. Atque hoc est, quod voluit Galenus, apud quem passim legere est experientiam non esse ab ratione diuellendam; alioqui errorum, & periculi plenam esse eique non esse omnino fidendum. Quod si tandem experientia quoque agendum est, nec certè nobis desunt experimenta, quæ Aduersario opponere possimus. Qui veré testari possumus nos aliquando nonnullos pueros, & puellas vidisse, & visitasse, qui ex multa sanguinis profusione vel natura, vel arte facta fuerunt insigniter refrigerati, & dissoluti, vt ad malum corporis habitum, ad hydropem, & ad interitum deuenerint. Quibus fortè maior est adhibenda fides quod illa cum Hippocratis, & Galeni doctrinæ, tum rationi, ac rei naturæ planè consentiunt.

Lib. 1. de Poste. pag. 14. initio 1. Metap.

Sed iis præterea Trincauellij nostri Antecessoris, viri doctissimi, & in Gal. disciplina mirabiliter versati, mihi libet sententiam quandam adiungere, quæ itidem ad rem, de qua agitur, & ad confirmandam veritatem, quam maximè est accommodata. Ea verò est huiusmodi. Quantum ad puerilem ætatem attinet, Græci quidem nulli, neque eorum princeps Gal. (quod ego meminerim) ausi sunt pueris ante xiiii. annum secare venam, quantumlibet magnus morbus vrgeret. Quod idem Gal. monet, cum post xiiii. ætatis annū, si magni morbi periculum immineat, illis sanguinū mittendum esse permittit, qui multo sanguine pleni sint; huícque nec tempus, nec regio, nec alia repugnent. Arabes verò alioqui in hac re audaciores fuerunt. Auenzoar. n. ausus est filio suo septenni sanguinem mittere: quem deinde multi nostrorum Latinorum, dum iuuenis essem, Veneriis, & Patauii medicinam exercebant, & senes erant, imitati sunt, & valde teneris infantibus venam pertundebant. Quod tamen à me numquam fuit probatum. videbatur: n. id mihi fieri præter omnem rationem. Quod si aliquando bene res succederet: sæpe n. & malus sequebatur illius rei euentus, id potius bonæ eorum fortunæ, quā rationi attribuendū putabam. Hactenus Trincauellius. Atque hæc ad experientiam in qua Aduersarius tantopere triumphat, & hoc tertium caput sint satis, vbi duo verba dixero de exemplo Auenzoar, de quo ille sic scribit.

Ad hæc memorabile ad exemplum Auenzoaris magni medici, Auerrois testimonio, qui filio suo septennali (non autem vt quidam dicunt trimo) pleuritide laboranti sanguinem misit; videturque Auerroes ab illo non dissentire. Dixi septennali puero non trimo (quamuis primo libro de Miss. Sang. trimum appellauerim puerum) quia certe nemo in ea ætate sanguinem mittere fuisset ausus in tantillo puero, ob eas causas, quas explanabo postea.} Id vero notandum est, Aduersariū parum diligenter ac fideliter huiusmodi exemplū referre. Quod vt puto

consultò ab illo factum est, vt hunc scopulum deuitaret, cum sit in ea opinione, Pueris ante sextum, vel septimum annum minime sanguinem esse mittendum. Itaque scribit, Primum Auenzoarem filio suo septennali sanguinem misisse, ac se excusat, quòd aliàs trimum scripserit, quosdamque accusat, forte meipsum, qui hunc puerum dixerim trimum fuisse. Deinde hunc puerum laborasse pleuritide. Demum Auerroem ab illo Arabe medico non dissentire. Quæ omnia, si ipsi Auerroi relatori credimus, falsa sunt. Qui sic scribit. Non debemus minuere vsque ad duas annorum septimanas secundum Galenum, quamuis natura ægritudinis hoc requirat manifestè. Et dixit Abumeron Auenzoar, ego minui vnum meum filium trium annorum, & euasit à morte. Hæc Auerroes, qui apertissimè Galeni sententiam probat; Pueris ante annum xiiii. sanguinem mittendum non esse: qui scribit filium Auenzoar fuisse trimum: qui demum pleuritidis nullam mentionem facit. Quod idcirco mihi libitum est animaduertere, vt studiosi intelligant Aduersario neque referendis aliorum verbis, & sententiis vndique fidem esse adhibendam.

Diss. de scopu pag. 56.

7. Coll. c. 3.

AD CAPVT IIII.

An pueris conueniat sanguinis missio ex Galeno.

ADuersarius probaturus Galenum fuisse in ea sententia, vt pueris ante annum xiiii. liceat sanguinem mittere, præuidit se magnum opus omnino, & arduum conari: qui hunc in modum præfatur. Magis fortassis videbitur operosū persuadere ex verbis Galeni idē remedium conuenire: quod extent quam plures illius loci contrariam sententiam approbantes: quódque cōmunis sit omniū fere medicorū sentētia, qui in illius doctrina versati sūt, noluisse illum ante an. xiiii. mitti sanguinem posse, Ego sanè quicquid alij sentiant de Galeno, parum curo. Quid ex eo authore sentiam, dicam liberè. Aliorum postea sit iudicium, } At verò, vt præclarè dixit Arist. περὶ τὸ χαλεπώτερον ἀεὶ καὶ τέχνη καὶ ἀρετή. Et ars, & virtus circa id versatur, quod est difficilius. Aduersarius parum curat, quid alij sentiant de Galeno. Alij fortè nihil curabunt, quid ille de Galeno sentat, quid ille in vniuersum scribat, & doceat. Sed istos reconditos Galeni locos perpendamus. { Primus sit ex libro de Sectis, præclarus quidem, & verè dilucidus, in quo pueros &c. Verba in cap 8. sic habent. Cum experientia didicerint, nec senectute confectis, nec item admodum pueris, etiamsi laborent plenitudine venam secandam esse. } Hunc præclarum quidem, ac verè dilucidum locum Aduersarius luculenter interpretatur. Neque verò in sua interpretatione aquiescens, longiorem quoque disputationem cōmemorat, quam de hoc ipso loco ille inquit cū duobus clarissimis Romanis medicis se habuisse. Quæ equidem nihil curo, compertúmque habeo studiosos nihil esse curaturos, quòd omnia prorsus inania sint, & nihil habeant momenti. Ego verò primum respondere possem: multos doctissimos viros fuisse in ea opinione; hunc librum de Sectis, in legitimis Galeni libris non esse reponēdum; quòd neque illius doctrina, neque stylus singulare Galeni ingenium, & iudicium sapiant. Quibus ego planè consentio: qui aliquando suspicatus sum illius authorem fuisse Menodotum Empiricum, quem Gal. scribit aduersus Asclepiadē disputasse. Sed aliud agimus in præsentia. Estò. Sit Galeni. Quæso locum parúper perpen-

Lib. 2. Moral. Nico. mach.

2. Nat. fa. c. 14

perpendamus: de quo id primum notandum est; Aduersarium suo more aliter illum proferre, quàm apud authorem legatur. Etenim cum nõ liceat Græcum codicem cõsulere, qui desideratur, in Codice latino, interprete Rasario sic scriptum est. Ego enim plerísque pleuriticis, qui florentem ætatem agerent, validis viribus » essent, missum esse etiam à nobis sanguinem sæpè conspexi: at in extrema senectute constitutum, aut paruulum admodum puerum nec nos, nec quisquam alius » vnquam ausus est sanguinis missione vacuare. Interprete autem Limano ita legitur. Namque plerisque pleuriticis in cõsistenti ætate constitutis, valentibúsque » vidi ego sæpè à nobis etiam ipsis sanguininem mitti. Sed neque nos, aut in vltima senectute cuique, aut puero natu admodum paruo, neque quisquam alter vnquam mittere est ausus. Deinde est diligenter animaduertendum, quidnam hoc loco Galenus ageret, ac sibi vellet. Qui hoc ipso capite 8. introducit Empiricos quasi loquentes, & contra Methodicos disputantes, qui à solis affectibus curandi indicationes sumebant cõtendebãtq; euidẽtia, siue apparentia cõferens indicare, occulta autẽ nullam vtilitatem afferre. Itaque volẽs eorum inscitiam redarguere sic inquit. Cùm iidem ex omni parte affectus non eandẽ tamen omnino curationem postulent, sed quandoque tam variam in diuersis ætatibus, vt non sola medicinæ mensura, atque modo, sed etiam toto genere differant. Ego enim plerísque pleuriticis, &c. Ex quibus manifestum est, Galenum propositum habuisse Methodicos refutare, qui omni prætermissa consideratione partiũ, naturæ ægrorum, temperamenti, ætatis, consuetudinis, causarum morbi, & similium, à solis affectibus, atque euidentibus curandi indicationem accipiebant. Quare præter cæteras obiectas rationes, considerationem quoque ætatis voluit afferre, & demonstrare, quod vni conuenit ætati, alteri non conuenire; cum florentem ætatem gerentibus liceat; valde senibus, & valde pueris non liceat sanguinem mittere. Quo igitur modo istęc Galeni sententia Aduersariæ opinioni potest fauere? Galenus colligit nõ licere admodum pueris sanguinem mittere: ergò admodum pueris licet sanguinem mittere? Monstruosa consequentia. An forte pueri vj. vij. viij. annos nati admodum pueri non sunt? Sed Galenus intelligit infantes, qui ortui sunt proximi. Si quis istud neget, quomodo istud liceat comprobare? Sed estò. Id quóque Aduersario, concedatur. Galenus pueros infantes intelligat. An proptereà quòd non liceat infantibus sanguinem mittere, hinc est colligendum in pueris aliquot annis natu maioribus posse huiusmodi remediũ administrari? Ego quidem certè hãc reconditam ratiocinandi vim non intelligo. Nónne vidit Aduersarius hoc à Galeno fuisse assumptum de puellis admodum teneris; tamquam notissimum, & omnibus confessum; vt ne quis illi in controuersiam id verteret; quod in præsentia facit Aduersarius; non fuisse assumptum de pueris grandiusculis, quod non erat necessarium, quod fortasse poterat ab aliquo negari, qui nostri Aduersarij similis esset. Adeo vt iure doctissimi illi Romani medici dixerint, ex eo loco nihil certi pro Aduersarij opinione colligi posse. Itaque locus tam præclarus, & dilucidus omni ex parte, ac ratione in tenebrosum, ac vile sophisma mihi videtur degenerasse. De quo satis. *De Sangu. Miss. c. 14.*

Aduersarius deinde alterum Galeni locum profert, qui est huiusmodi. Proinde minus detrahimus, quàm plenitudo suadeat, quod ad ætates quidem pertinet, in pueris; quod ad corporis habitum, in candidis, & quibus mollis, teneráque caro est, quales Galli sunt; quod ad tempus, sub Cane; similiter etiam in

» regionibus,&c. Quæ verba, licet videntur mihi dilucidare, quod quærimus, nihil-
» ominus non desunt hac tempestate obstinati quidam longè secus, quàm nos hũc
» locum interpretantes: fatentur enim eum locum fore intelligendum, non de sã-
» guine mittendo, aut non mittendo; sed solum de quantitate: verum dissidenr in
» verbo, Pueris. } Ego verò etsi hoc turpe obstinationis nomen abhorreo, tamen
» nequeo negare, quin ipse quoque ex huiusmodi obstinatis sim vnus; qui puto
» Galenum eo loci non de mittendo aut non mittendo sanguine, sed de maiore,
» vel minore illius copia, nec de pueris infra, sed supra xiiii. annum sermonem ha-
» bere. Vter porrò nostrum, Aduersarius, an ego sit obstinatior, res ipsa declarabit. Galenũ autẽ loqui de vna quãtitate mittendi sãguinis, facile intelliget, quicunq; hoc totum caput legere non grauabitur, in quo ille multos colligit locos, sanguinis fluentis impetum, mutationem in colore, & consistentia, inæqualitatẽ pulsus, naturã & tẽperamentũ ægri, constitutionem aëris ambientis, & alios id genus: ex quibus statuit modo maiorem, modo minorem sanguinis copiam esse detrahendam. Qui demũ testatur, quibusdã sex libras sanguinis cõmodè; nõnullis sesquilibram non sine leui aliquo virium detrimento detractam fuisse. Itaque sententia Galeni ab aduersario posita est huius doctrinæ veluti conclusio & epilogus. Quocirca minus detrahimus, quàm plenitudo suadeat, per ætates quidem in pueris; per corporis habitum; & quæ sequuntur. Ac sanè res est manifestior, quam vt pluribus sit opus. Quod autem pertinet ad verbum (Pueros) quos Aduersarius, interpretatur vii. vel viii. annos natos; ego verò, qui annum decimumquartum excesserunt, cum iniquum sit vni vel alteri sine probatione fidem adhibere, Agè rationes Aduersarij primùm audiamus, qui postquam nostram interpretationem grauiter arguit, tanquam nimis duram, & Galeno indignã, qua
„ nulla absudior possit excogitari, sic scribit. { Volo hic in gratiam tyronum docere
„ quid animo concipiam. Considerandum est quam ob causam Galenus in ca-
„ pite. 13. egerit de mensura sanguinis mittendi in pueris post annum deci-
„ mumquartum dicens, primo die cotylam vsque vnam &c. Rursumque agere voluerit de eadẽ quantitate in eisdem etiam pueris post annum decimũquartũ &c. Sũma est, (vt ne transcribenda vniuersa illius oratione longius faciã) Galenum frustraa, c temere paucis lineis quasi continuata oratione de quantitate mittendi sanguinis in pueris post annum xiiii. agere voluisse. Qui demum suam explanationem, ac Galeni defensionem docet; de qua posterius statim sermonem faciemus. Cæterum liceat mihi quoque meas rationes afferre. Ac primum quidem volo hic in gratiam studiosorum, ac fautorum veritatis docere, quid animo concipiam. Illud verò est. Cum Aduersarius, qui probandum susceperat, pueris vii. vel viii. annos natis ex verbis Galeni missionem sanguinis cõuenire; ex vna parte intelligeret, se non solum durissimam, sed etiam desperatissimam prouinciã suscepisse; faciliusque esse probaturum terram volare, & ætherem conscendere; ex altera autem vellet omnino videri aliquid dixisse, atque integrum caput conficere, ipsum calidos oratores fuisse imitatum, qui, vt philosophus inquit, cum habeant nihil, quod dicant, argumentisque, & aliis rebus, quibus causam adiuuent, destituantur, videri autem omnino velint aliquid dicere, studiosè, ac dedita opera pluribus, & quidẽ ambiguis. inanibusque verbis agũt: qua ratione auditores decipiũt, qui existimãt tot verbis res quoq; ipsis significari, & aliquid, quod
3. Rhet. ad rem pertineat, dici; non temporis terendi causa verba inaniter fundi.

Itaque

Itaque ille tres Galeni locos commentus est, qui vsque adeo sunt præter rem, atque illius propositum, vt neque cœlum (vt aiunt) neque terram attingant. Quos tandem vsque adeo male tractauit, & deformauit, vt nemo deinceps Galenicam eorum formam possit agnoscere. De primo satis diximus. Nunc alterum paulò diligentius perpendamus. Cùm Galenus docuisset, pueris vsque ad xiiij. ætatis suæ annum sanguinem mittendũ non esse: post hunc verò, si sanguis multus coaceruatus appareat, tempúsque anni vernum fuerit, &c. Id fore licitum, si anginæ, pleuritidis, vel alterius magni morbi periculum imminet: nec non sanguinis mensuram definiisset, primum vt plurimum vnius cotylæ: Rursum autem scribat, Minus sanguinis esse detrahendum, per ætates quidem in pueris, per corporis habitus, &c. vt iam diximus: Aduersarius considerat, quamobrem Galenus voluerit hanc eandem rem semel, atque iterum statim repetere. {Frustra enim (ille inquit) videtur mihi tam breui linearũ spacio eiuscemodi repetitio.} Consideratio inepta. Quid enim si dixero Galenum, more, & instituto Hippocratico rem admodum vtilem, & longè maximi momenti semel, atque iterum voluisse repetere? Cuius frequentis repetitionis illustre exemplum apud eundẽ Galenum licet obseruare: qui vno proximo superiore, & quidem breuissimo cap. 9. septies non erubuit pronũciare: tres esse principes scopos mittendi sanguinis, vehementiam morbi, robur virium, constantiam ætatis. Quid si dixero, quod (vt puto, facilè vnusquisque fatebitur esse verissimum, Galenũ iis duobus locis minimè vnam, atque eandem rem, sed duas præceptiones inter se maximè diuersas tradidisse? Siquidem cap. 13. de vnis agit pueris, quibus decernit vsque ad annum xiiij minimè sanguinem mittendum esse. Et quoniam potuisset quis id quærere, an transacto, præteritóque hoc termino liceat pueris sanguinem mittere, ad huiusmodi quasi tacitam obiectam rationem respondet, id quidem esse licitum, Pueris post annum xiiij. sanguinẽ mittere, si sanguis multus coaceruatus appareat, tempúsque anni vernum fuerit, & regio natura temperata, puerique natura sanguinea, si vel peripneumoniæ, vel anginæ, vel pleuritidis, vel alterius acuti, ac vehementis morbi periculum immineat. Quasi verò nisi tot conditiones simul conueniant, pueris, vel post annum xiiij. sanguis cautè admodum mitti, fortè etiam prætermitti omnino debeat. Qui præterea demum, vt ne in re maximi ponderis, ac momenti aliquis error committatur, sanguinis quoque mensuram non grauatus est adiungere, inquiens. Primum autem, vt plurimum cotylam auferes. " Quod si posteà tibi vires expẽdenti validæ permanere videantur, dimidium eius " iterata detractione adiicies. Gal. autem cap. 14. aliam planè rem agit. Qui non de " vnis pueris, nec de opportuna mittẽdi sanguinis ratione, & quãtitate; sed in vniuersum propositũ habet medicos instituere, vt intelligant, quando in detractione sanguinis sit interquiescẽdum. Qui tria potissimũ proponit signa, nempe mutationem pulsuum, ex quibus licet cognoscere sanguinis fluxionẽ esse cohibẽdam. Qui præterea docet duo esse, quæ maximè coniecturalem in hoc præsidio vacuationis quantitatem efficiunt. Nempe quòd qualis sit laborantis natura nobis exquisitè cognoscere non liceat; & ambientis temperamentum, quale sit à missione sanguinis futurum. Siquidem partim ob ægrotantis temperamentum, si calidum, " & humidũ existat, quale est puerorũ: partim propter ambientẽ, si regio calida, & " hora æstiua fuerit, virtus exoluitur. Itaq; (concludit Galenus) minus detrahimus, " quã plenitudo suadeat, per ætates quidẽ in pueris, per corporis habit⁹, in iis, quib. "

Margin: D. Sang. Miss. c. 13. — Capit. 14.

mollis,teneráque est caro,& candidis;per tempus autem sub Cane,&c.Qui demum contraria ratione docet,in frigidis quoque temporibus,& regionibus largam sanguinis vacuationem esse vitandam, nimirum propter sequêrem refrigerationem.Ex quibus,& vniuersa huius loci lectione,qui non intelligit,Galenum iis duobus locis,minimè vnam,atque eandem rem agere,ac repetere, sed duo,& quidem maximè diuersa præcepta tradidisse, in hoc equidem censeo infirmã admodum intelligentiam inesse. Aduers. post hæc, cum Gal.illi videretur omnino eandem rem frustrà repetiisse;petit,ad quod verbum illud(minus)an ad mensuram cotylæ,an ad plenitudinem debeat referri ? Qui nondum in scripto quærit. Quid enim magis apertè, clarè, explicatè dici potuit ? Minus detrahimus, quàm plenitudo imperet,per ætates quidem in pueris,&c.Id quod ipse quoque Aduersarius deinceps non potuit diffiteri. { Sed hoc(ille inquit)non tollit dubiũ,quia cotylę vnius cum dimidia,vacuatio est in pueris minor,quàm postulat plenitudo. Quamobrem non est possibile,tantam inconstantiam in Galeno inueniri posse.} Mirum non est Aduersarium videntem,quæ oculatissimi non vident,huiusmodi in Galeno inconstantiam vidisse,quàm vel cæci(vt puto)possunt videre prorsus nullam esse.Cùm enim ille scribat medicos in pueris minus sanguinis detrahere, quàm plenitudo imperet,quæ inconstantia fingi potest,si ipse pueris primũ sanguinis cotylam detrahit,quæ interprete Aduersario, mensura est minor,quã plenitudo requirat?An non Gal.suum pręceptũ seruat,qui pueris minorẽ aufert sanguinis copiam,quam plenitudo postulat?Inconstantia foret,si ille aliud doceret, aliud ageret,nec suis decretis omni ex parte consentiret. Sed nos tandẽ ad veram huius Galenici loci interpretationem de Aduersarij sententia veniamus : qui sic loquitur.{ Qua igitur ratione debeat hic locus interpretari nũc doceo.} Fauete linguis. { Transacto xiiij.anno,cum iam incipiunt pueri ingredi pubertatẽ,magna vrgẽre necessitate(quæ semper intelligi debet cum sermo fit de hoc generoso pręsidio)viribúsque validis existentibus mitti sanguis debet vsque ad vncias tredecim,aut quatuordecim in duabus vicibus.Verum,quia aliquando contingit in pueris ante annum decimumquartum vehemens morbus cum virium robore, quod cognosces,&c.tunc quidem accedendum est ad executionẽ huius remedij, sed diminuere quantitatem oportet:ideo minus sanguinis extrahendus in pueris, quàm in puberibus,& adultis.} Etsi nisi mea me Grammatica sæpius fallit,extrahendum scribere oportuit. { Hanc puto veram huius loci interpretationẽ,quicquid alij dicant.} Ante verò quàm præclarã hanc interpretationẽ perpendamus, cum nihil Aduersarius curet,quicquid alij dicant,libenter scire velim, an in hoc aliorum numero ipsum quoque reponat Galenum;vt ne suã sententiam,& interpretationem afferẽs,ille rursum respondeat se non curare quid alij,quid Galenus sentiant.Sed quoniam nequeo in eam adduci opinionẽ,vt talis, ac tantus Galeni patronus,& interpres Galeni iudiciũ declinet, age primũ studeamus illius mentem,ac doctrinã inquirere ; & explicare. De qua tamen non est, vt vehementius laboremus : partim quòd Galenus semel, atque iterum, & sæpius, tam planè,& apertè vt planius, & apertius non possit,suam nobis mentem aperuit.Pueris antè annum decimumquartum nullo modo sanguinem esse mittendum:post hunc terminum, si prætereà nonnullæ accedant conditiones, de quibus suprà diximus, sanguinem, sed tamen parcè mitti posse : partim quòd proximo sequenti capite, simul cum Aduersario de hac ipsa Galeni sententia sumus sermonem habituri.

Itaque

Itaque nobis liceat aduersariam interpretationem parumper perpendere, atque examinare. { Transacto 14. anno, magna vrgente necessitate, &c. } Primum certè illud nolim mihi excidisse, Aduersarium hoc loco apertissimè fateri, quod aliàs mordicus negauit, oppugnauit; posterius quoque mordicus est negaturus, & oppugnaturus: quotiescumque de generoso missionis sanguinis præsidio sermo habetur, magnitudinem morbi semper esse intelligendam; puerisque vltra annum decimumquartum magna vrgente necessitate viribúsque validis existentibus sanguinem mittendum esse. Quæso enim si vrgente morbi magnitudine, vel (vt ille loquitur) magna necessitate, viribúsque constantibus vltra annum decimumquartum oportet sanguinem mittere, quid hoc aliud est, quàm tres esse principes scopos, vehementiam morbi, robur virium, vigorem ætatis: ex quibus consilium mittendi, aut non mittendi sanguinis perpetuò capiundum est? Quod quidem constat non solum præcipuum, sed etiam vnicum nostrarum controuersiarum caput existere. { Mitti sanguis debet vsque ad vnc. tredecim, aut quatuordecim in duabus vicibus } Galenus certè magis cautè, & prudenter, non simpliciter, & absolutè (vt aiunt) post annum xiiij. pueris venæ sectionem permittit; sed si eorum natura sanguinea fuerit, si sanguis multus coaceruatus appareat, aliçque id genus conditiones concurrant, de quibus iam diximus. Sic in mensura sanguinis detrahendi, non ita definitè, sed primum cotylam, vt plurimum; deinde verò si vires validæ videantur permanere, illius dimidium statuit posse detrahi. Quid enim Aduersarius censoria notatione generaliter docet sanguinem vsque ad vnc. 13. aut 14. in duabus vicibus esse mittendum? An non fortè licitum esse potest sanguinis tantummodo vnc. xij. aut xv. aliquando misisse? An perpetuò sine vlla exceptione sanguinis detractio iteranda est? An hoc est Galenum amplecti, & imitari, nihilque affirmare, quod ab illius doctrina sit alienum? { Verum quia aliquando contingit in pueris ante annum xiiij. vehemens morbus cum virium robore, quod cognosces ex temperamento sicciore, ex habitu corporis denso, ex carne nigra, tunc quidem accedendum est ad executionem huius remedij, sed diminuere quantitatem oportet. } Quæcumque Aduersarius scribit de sanguine mittendo pueris ante annum xiiij. omnia voluntaria sunt, præter, immò verò contra Galeni doctrinam; qui verbis conceptis docet, & iubet ante eiusmodi terminum pueris nullo modo sanguinem esse mittendum. Qui probè sciuisset, ac potuisset puerorum, non xiiij. sed vij. duntaxat, vel viij. vt placet Aduersario annos natorum temperamentum, corporis habitum, carnem, & cæteras id genus animaduersiones non prætermittere, quibus licitum foret in ea ætate sanguinem mittere: quemadmodum hæc ipsa post annum xiiij. non prætermisit, & ad commodam hoc tempore sanguinis missionem requirit. Ac sanè mirum est, hunc hominem, qui nunc propositum habuit probare ex verbis, & sententiis Galeni, Pueris ante annum xiiij. sanguinis missionum conuenire; non verba, non sententias Galeni, sed propria verba, proprias sententias, propè dixi propria somnia afferre voluisse; quæ illius doctrinæ non solum non consentiunt, sed etiam omni ex parte aduersantur, & contraria sunt. Verum nescio quomodo longius, quam voluntas fuit, de hoc secundo Galeni loco digressus sum.

Itaque ad postremum venio. Quoniam verò hic locus, si quis alius, est singulari notatione dignissimus, vt ille instar omnium Aduersarij ingenium, eruditionem, iudicium, præstantiam possit demonstrare, à studiosis maximopere peto, &

quæso, vt mentes aurésque erigant, ac totam huiusmodi interpretationem diligenter attendant. Itaque Aduersarius sic loquitur. { Postremum affero locum adeò perspicuum, quam qui maximè: habet Galenus hæc verba libro nono de Methodo Medendi capite vltimo, in quo indicationes curandi prosequitur petitas ab ætate,& viribus.Ergò(inquit) puerorum substantia omnium facillimè digeritur,ac dissipatur, propterea quòd est omnium humidissima,nulla verò frigidior.Quò minus vacuantis præsidij eget, cum habeat ex se ipsa vnde naturaliter vacuetur.Fit autem & propter calidam, siccámve regionem, & tempus æstiuum, & statum cœli impensè calidum,& siccum notabilis per cutem vacuatio: itaque etiam huius causa iis,qui sanguinis detractione egent,aut prorsus venam non secabimus, aut parum detrahemus. Egregius hic locus docet in pueris interdum mitti posse exiguum sanguinis;quia dicit,Quo minus;quasi dicere velit:licet pueri insitam habeant à natura vacuationem,ac,vt plurimum, in illis non conueniat sanguinis detractio, aliquando tamen minorem vacuationem admittunt. Pueri igitur indigent minus vacuātis præsidij,quam ætates subsequentes. Ergò prorsus verum non est,illos nunquam indigere vacuatione.} Hæc est huius perspicui,atque egregij Galenici loci perspicua, atque egregia Aduersarij interpretatio; quæ tota eo verbo quo minus nititur:ex quo ille colligit, Pueris interdum sanguinem parcè detrahi posse;idque adeò luculenter,& apertè,vt superuacaneum sit ad pleniorem illius explicationem plura addidisse. Cæterum, etsi puto esse neminem Latinè scientem,qui non statim,& facile intelligat, quantum huiusmodi cogitatio,& interpretatio sit vana,futilis, puerilis,tantóque philosopho,medico,Theologo indigna, tamen nequeo me continere, quin in gratiam tyronum, quorum vtilitati ille inquit se fauere,atque esse fauturum,donec vixerit, ego quoque studeam adhuc magis illius mysterium explicare, & aperire. Et quoniam summa huius interpretationis:sicuti diximus,pendet ex eo verbo, Quo Minus, in primis illius vim,ac significationem oportet animaduertere.Quam quidem Aduersarius facile apud Latinos authores,facilius apud Calepinos, Thesaurósque Latinè linguæ potuisset intelligere;in quibus,postquam ad hæc puerilia cogimur diuertere,sic legitur.Quo minus,id est,quo secius,vt non.Sic Cicero,nullius vt terminis circumscribat ius suum, quo minus liceat vagari quo velit. Illud non perficies, quo minus tua causa velim. Sic Terentius,si poterit fieri, vt ne pater per me stetisse credat,quominus hę fierent nuptiæ, volo.Sic infinita huiusmodi vocis exempla, vel ipsis pueris notissima vbique non desunt:Sed quid vocis significationem moror? Non ne res ipsa, non ne syntaxis Galenicæ orationis id confirmat apertissime. Etenim cum ille hoc loco propositum habuisset tradere indicationem ætatis, præfatúsque esset, substantias frigidas, & siccas firmas, atque immobiles permanere; contra autem calidas, & humidas celerrimè in ambientem dissipari; atque hinc collegisset,puerorum substantiam omnium facillime digeri, ac dissipari, propterea quod est omnium humidissima, nulla vero frigidior; ac tandem concludat,illos vacuantis præsidij non egere,cum habeat ex se ipsa,vnde naturaliter vacuetur,quis non videt huiusmodi consecutionem, & conclusionem prorsus vanam,irritam,ac nullam fore,si,vt Aduersarius commentus est, pueri minus, & pro parte indigerent alicuius vacuationis? Verum de re supra modum perspicua,vel puero nota satis.Græca verba hæc sunt. ὥστ' οὐ χρήζει κενωτικοῦ βοηθήματος,& quæ sequuntur. Quæ ad verbum Latinè reddita ita sonant.Quamobrem non illi

est

est opus remedio vacuante, quæ habet ex se ipsa, vt naturaliter vacuetur. Porro fit etiam, & propter regionem, &c. Quibus sanè verbis Galenus voluit suæ sententiæ conclusionem afferre, sicuti diximus.

AD CAPVT V.

Loci Galenici, qui Aduersarij opinionem destruunt.

PROXIMO superiore capite diximus, Aduersarium probaturum ex Galeni sententia, pueris ante annum xiiij. missionem sanguinis conuenire, præuidisse magnum opus omnino, & arduum se conari. Quod (ni fallimur) esse verissimum satis res ipsa demonstrauit. Cum autem ille in præsentia profiteatur ad Galeni locos, qui aliter docent, se esse responsurum, omnémque de hac re dubitationem sublaturum; equidem censeo hoc opus vsque adeo magnum, vt non verear affirmare, de omnibus illius operibus id longe maximũ futurum. Quandoquidem Galenus vsque adeo perspicuè, exploratè, expresse, explicatè, sine vlla dubitatione, idque tam frequenter, & constanter docet: Pueris ante annum decimumquartum nullo modo sanguinem esse mittendum vt si Aduersarius istud probet, quod pollicetur, equidem censeã nihil deinceps fore, quantumuis difficile, arduum, & quod fieri nulla ratione possit, quod nõ ille probare valeat, & demonstrare. Sed ad rem. Quoniam verò Aduersarius hoc capite non aliud agit, quàm vt Galeni locos afferat, qui illius opinioni aduersantur; duos autem præ cæteris; alterum ex libro Metho. Med. alterũ ex libro de Sang. Miss. nos quoque sumus contenti in illis acquiescere: postquam ille ingenuè nonnullos præterea locos indicat; { 4. Meth. Med. c. 6. 8. Meth. »
cap. 4. 11. Meth. cap. 14. libro de Sang. Miss. cap. 6. 9 atque alibi passim, in quibus »
lector offendet Galenum desiderare ad missionem sanguinis, morbi magnitudi- »
nem, ac virium robur, semper ab oratione excepti pueris. } Ante verò quam hosce Galeni locos examinemus, vt ne id nobis accidat, hic quoque studiosos appello, vt postrema hæc verba bene memoria teneant, in quibus Aduersarius fatetur Galenum positis locis, atque alibi passim desiderare ad sanguinis missionem magnitudinem morbi, robur virium, semper ab oratione exceptis pueris. Quod si Galenus passim ad missionem sanguinis hæc tantummodo tria desiderat, & requirit, quid aliud quæso statui, aut concipi animo potest, quam tres esse principes huius remedij scopos, de quibus nimium sæpe diximus? Sed locos Galeni perpendamus.

Primus locus est huiusmodi 11. Meth. cap. 14. At si in pueros incidat, qui xiiij. »
ætatis annum hactenus non attigerunt, mitti illi sanguinis non debebit, propte- »
rea quòd tantillis, cum præsertim calidi, & humidi sint, plurimum corporis sub- »
stantiæ quotidie digeritur, ac diffluit: ita vt quod ex incidenda vena moliendum »
nobis fuerat, id vltra nobis ex curandi corporis natura præstatur. { Hisce verbis »
(inquit Aduersarius) Galenus conclusionem affert negatiuam, & simul eiusdem »
affert rationem maximè efficacem. Addit parum postea. Quod si corpus deci- »
mumquartum ætatis annum excesserit, æstimandum est, qualis nam sit eius »
natura: num gracilis, & spissa, & dura, & copiosi sanguinis: an contra. Atque »
ita in priore missionem sanguinis adhibebis: in secunda nequaquam, &c. } Tra- »
ctabat hoc loco Galenus rationem curandæ febris synochi per venæ sectionem:

qui accipiens indicationem vehementiæ morbi, sic inquit. Si vires eius, qui ex putredine febricitat, valentes sint mittendus statim sanguis est, si cruditas ventris non sit, statim morbo incipiente. Sin vires infirmæ sint, aut ætas dissuadeat, incidenda vena non est. Vrgente itaque morbo magno, Galenus ad alios principes duos scopos, virium, atque ætatis se conuertit. Quibus consentientibus sine vlla dilatione iubet sanguinē esse mittendum, nisi cruditas ventris affuerit: siquidem si hæc præcedat, vt ille seipsum interpretatur, tanto tempore decet venæ sectionem differre, quantum ad concoctionem, & excrementorum purgationem satis esse videatur. At verò, si aut vires fuerint infirmæ, aut ætas dissuadeat, à sectione venæ abstinendum est. Ex quo, vel vnico Galeni loco facile est intelligere, quam constanter, & religiosè Galenus sua dogmata obseruet, ac sibi ipse perpetuò consentiat. Qui in febre synocho, morbo sine dubitatione magno, cōsentiētibus aliis duobus scopis, statim decernit sanguinē esse mittendū: alterutro autem deficiente, iubet à missione sanguinis abstinendū. Cum igitur duo sint, quæ hoc remedium possunt prohibere: infirmæ vires atque importuna ætas; quod ad vires pertinet, iam supra diximus (inquit Galenus) eiusmodi febrem synochum in virtutem imbecillam non incidere: quippe synechos bene habiti corporis, & vigentis ætatis propria est. Quod autem ad ætatem speciatim attinet, si febris in puerum incidat, qui decimumquartum annum hactenus non attigerit, & quæ sequuntur. Etsi nimis apertè scribit Galenus, quidnam de ætate sentiat, vt certè illi iniuriam faciat, qui studeat hisce verbis nouam interpretationem adiungere; nihilominus cum Aduersarius, & fortè alius quispiam illius doctrina, atque authoritate seductus, hæc nequeant intelligere, nobis liceat experiri; an possimus huic veteri decreto aliquam adhuc lucem afferre. Cum tres sint principes scopi mittendi sanguinis, si primus adsit, vehementia morbi, qui verè quid faciendum sit, indicat: si secundò vires valeant, sicuti euenit in febre synocho, quæ in virtute imbecillam nō incidit: si tertiò morbus in puerum incidat, qui annum decimumquartum non attigerit; si quis quærat, liceat ne huic sanguinem mittere, ad hunc respondet Galenus. Mitti illi sanguis non debet; rationémque addit testimonio Aduersarij maximè efficacem; quod nimirum pueri sint calidi, & humidi, plurimúmque eorum substantiæ digeratur, &c. Cæterum si corpus decimumquartum annum excesserit, quia rursum quis potuisset quærere; num statim liceat illi sanguinem mittere, ad hunc pariter respondet Galenus; id minimè generaliter licere, sed noua animaduersione, & consideratione fore opus: qualis nempe ægri habitudo fuerit, an gracilis, an spissa, & dura, an copiosi sanguinis, an contra: qui concludit in priore sanguinis missionem esse adhibendam; in posteriore nequaquam. Ac sanè huiusmodi Galeni præceptio, & doctrina mihi videtur vsque adeo clara, & euidens, vt si quis velit eam nouis argumentationibus probare, & illustrare, is studeat Soli humanum lumen inferre.

9. Meth. c. 5. De Sag. Miss. c. 12.

De Sang. Miss. c. 13.

Alter est locus. Hac de causa neque pueris sanguinem mittes vsque ad decimumquartum ætatis suæ annum, & quæ sequuntur. De quo equidem, qui ardeo studio breuitatis, statui prorsus silere: partim quòd eandem propemodum sententiam, & doctrinam cum superiore contineat: partim, quod supra iam satis fuerit à nobis explicatus.

AD CAPVT VI.

Galeni ratio examinatur.

ADVERSARIVS examinaturus rationem Galeni, propter quam non licet pueris anne annum decimumquartum sanguinem mittere, hunc in modum orditur. { Examinanda est in primis Galeni ratio, quam si validam, & demonstrantem inuenerimus, illi prorsus acquiescendum erit. Sin minus, equidem à nobis interpretanda, & dilucidanda; atq; ita veritatem docentes, Galenum ab omni repugnantia vindicabimus. } Qui deinceps more boni logici rationem in syllogismi formam deducit, propositiones probat, tandémque ita concludit. { Ego autem dum hanc rationem considero, vt maximè efficacem cognosco, sic etiam profiteor nõ esse omnino demonstratiuam. } Primum verò, sicuti principio quoque diximus, cum Aduersarius summam huiusmodi suæ Disputationis esse voluerit, Pueris ante annum decimumquartum interdum tutò secari posse venam ex Galeni decreto; equidem nescio, quid illi in mentem venerit, vt in præsentia Galeni rationem examinaret, & argueret: siquidem hoc non est ex Galeni decreto, sed præter, immò etiam contra Galeni decretum disputare. Deinde libenter fateor me eorum verborum sensum non satis intelligere; si ratio Galeni valida, & demonstrans inuenta fuerit, in illa prorsus esse acquiescendum: Sin minus, hoc est, (ni fallor) si neque valida, neque demonstrans inuenta fuerit, interpretandam, & dilucidandam, atque ita veritatem docendo, Galenum ab omni repugnantia vindicandum. Quemadmodum enim ex vna parte in valida, & demonstrante ratione prorsus acquiescendum est, ita ex altera videbatur colligendum, in ratione inualida, nec demonstrante non esse prorsus acquiescendum. Quomodo autem rationem inualidam, nec demonstrantem, quam vanam, inanem, irritam, nullam possumus dicere, liceat interpretari, & dilucidare, atqua ita veritatem docere, Galenúmque ab omni dissensione vindicare, id verò vnum est, quod equidem fateor me ignorare, quomodo fieri possit. Sed illius interpretationem, & dilucidationem audiamus. Quæ in summa est. Sententiam Galeni esse quidem maximè efficacem, sed non omnino demonstratiuam, veritatémque continere, vt in pluribus, non autem vt in omnibus. Quandoquidem in corpore nigro, in habitu corporis moderatè gracili, cuius venæ sint latæ, sanguine turgentes, in carne dura, sicciori, densa, nec admodum calido, humidóque temperamento, puerorum substantia pro multitudinis ratione non difluit, & dissipatur. Quam quidem interpretationem postremò hac ratione confirmat. Quòd si pueris ex Galeni præcepto supra libram sanguinis, vbi anuum decimumquartum excesserint, educere liceat, maximè consonum rationi est, licere nobis à x. vsque ad xiiij. educere sex vnc. à vij. vsque ad x. conuenire adhuc minorem vacuationem, vt puta ad vnc. quatuor, aut quinque Atque hæc est Soritica ratio, quam antea diximus; ex qua sequitur etiam nuper natis, & annuis, & bimis tantillum sanguinis proportione extrahi posse. Hæc quidem Aduersarius concepit animo suo: ego autem cum multa concipiam animo meo, illud vnum in presentia satis habeo dixisse; huiusmodi interpretationem esse voluntariam, ac Galeni sententiam funditus euertere. Etenim cum Galenus doceat, ac iubeat, pueris ante annum decimumquartum generaliter, ac sine vlla

exceptio

exceptione, sectione venæ esse interdictum, quis non intelligit, tot Aduersarij exceptiones esse voluntarias, & à Galeni mente alienas? Quæso enim an fortè Galenus fuit adeò obliuiosus, & stupidus, vt vel oblitus sit, vel nescierit eiusmodi animaduersiones ante annum decimumquartum adhibere, quas post hunc terminum tam diligenter adhibuit? An fortè Galenus, qui post annum decimumquartum mittendi sanguinis mensuram tam accuratè voluit definire, vel oblitus est, vel nesciuit minorem, & priori quoque ætati congruentem sanguinis copiam decernere? Ac sanè, si licet iis rationibus authores interpretari, dilucidare, veritatem docere, equidem non inuitus fateor, me veram, sincerámque interpretandi, dilucidandi, ac veritatis docendæ rationem prorsus ignorare.

AD CAPVT VII.

Cur Galenus scribat ante annum xiiij. non esse mittendum sanguinem.

ADVERSARIVS suo more frustra quærit, quod planè euidens, & perspicuum est: quodque tanquam in speculo potuit apud Galenum videre: qui verbis conceptis scribit, Pueris ante annum xiiii. sanguinem non esse mittendum, quòd eorum substantia omnium facillimè discutiatur, & dissipetur, propterea quia omnium est humidissima; vt vacuantis præsidij non egeat, cum habeat ex se ipsa, vnde naturaliter vacuetur; vt supra non semel diximus. Quod autem ad rationem pertinet, quam ille inquit non mediocriter vrgere contra Galeni doctrinam, & cuius solutionem fatetur apud præstantissimos medicos, quorum iudicium de hac re persæpe inquisiuit, se hactenus inuenire nō potuisse: quæ est huiusmodi. { Vt senectus annorum numeris limitari non debet, cum quidam 70. ætatis anno, ac etiam 80. ferant sanguinis detractionem: quidam 60. Immò verò 50. ac etiam 40. non ferant: sed considerandus est corporis habitus, & ex eo limitatio petenda est: sic neque pueritia certis annorum numeris limitanda, sed ex varietate corporis decernendum, &c. } Quod inquam ad hanc rationem pertinet, certè non fuerat, vt ille apud tot præstantissimos medicos tantopere laboret, vt quis eorum hunc nodum de puerili, ac senili ætate, & vtriusque varietate dissolueret: Cum apud medicum, omnium, quotquot fuerunt, quotquot sunt, quotquot erunt, præstantissimum, Galenum, facile illius solutionem potuerit intelligere. Qui scribit, cum vtérque, & puer, & senex sanguinis non ferant detractionem, etiam si morbus, quo ipsi laborauerint, magnus fuerit, id certum inter vtrumque discrimen extare, quòd senum ætas in verbo virium complecti potest; quandoquidem nulli in ea ætate constituto robur inest: contra autem pueri viribus quidem validis sunt præditi, etsi non defuerint medici, qui male rem intelligentes aliter sentiant, nihilominus propter aliam rationem, paulò supra positam, & satis expositam missionem sanguinis nequeunt perferre. Ex qua quidem breui, perspicua, & solida Galenica responsione, & doctrina facile est intelligere quàm frustra, & sine causa Aduersarius laboret, & tempus conterat, vt aliam responsionem, quæ nihil ad rem pertinet, comminiscatur. In qua tamen id, vno verbo, notatione dignum videtur, quod ipse quoque Aduersarius animaduertit, hinc sequi necessariò, vt ante annum decimumquartum nunquam liceat venam incidere (nunquam dico, non raro) illámque dubium propositum non dissoluere. De qua non est pluribus agendum.

9. Meth. c. vltimo. 11. Meth. c. 14. De Sang. Miss. c. 13. 4. Rat. Vict. 19.

Finis Quartæ Disputationis.

LIBER QVINTVS

DISPVTATIO QVINTA.

An cum virtute imbecilla sanguinem mittere oporteat.

ADVERSVS tres principes mittendi sanguinis scopos quidam è medicis, & veteribus, & recentibus vnum, vel alterum aggressi sunt disputare. Aduersarius autem & singulos separatim, & omnes coniunctim oppugnare non est veritus: vt nihil inuiolatum, & incorruptum relinqueret, totáque hæc disciplina iret perditum. Cum igitur ille hactenus duos priores, magnitudinem morbi, & vigentem ætatem conatus fuerit labefactare, nunc tertium aggreditur. Quam quidem Disputationem etsi iure possem silentio præterire; partim quòd illa à nostro principali instituto, de scopo magnitudinis morbi sit quodammodo aliena, partim quòd mihi videor in nostra Disputatione Hippocratis, & Galeni mentem satis explicasse; ex quibus facile cuique est, & Aduersarij, & omnium Nouatorum sophismata refutare; tamen statutum mihi est, neque hanc prorsus intactam relinquere, vt quemadmodum ille omnia conatur impugnare, atque euertere, ita nos studeamus omnia tueri, & confirmare. Atque eò magis, quòd speramus neque hunc nostrum laborem studiosis iniucundum, & inutilem futurum. Pag. 49. & seq.

AD CAPVT I.

Quæ aduersus scopum roboris virium dubitationem afferant.

ADVERSARIVS suo more inordinatè, & perplexè ea proponit, de quibus agendum est. Et hæc quoque adeo profusè tractat, repetit, confundit, vt quæ decem lineis confici possunt, ille malit decem paginis consarcinare. Nos contra, nostro more, perspicuè, ordinatè, & breuiter, quantum in disputando fieri potest, hanc quoque Disputationem conabimur absoluere. Ille igitur hoc primo capite aduersum hunc tertium principē scopum quatuor obiicit rationes, quæ in summa sunt huiusmodi. Prima. Pulsu deficiēte, qua nulla maior imbecillitas videtur posse inueniri, Hipp. & Gal. nō sunt veriti sanguinem mittere. Secunda. Cum multa vacuatione est opus, vires autem sunt imbecilliores, per Gal. licet sanguinē auferre, sed parcè, partitè, & per epicrasim, vt vocant. Tertia: quæ mihi eadem videtur cum proxima superiore. Causa, propter quam medici reperunt sanguinis

missionem,est,vt ea copia sanguinis vacuetur,quam morbus requirit:virtute existente imbecilla,non licet confestim, non semel, sed paulatim, multiplicatisque vicibus sanguinem detrahere.Postrema. Nulla videtur virium esse tanta imbecillitas,quæ parcam sanguinis vacuationem ad duas,vel tres vncias nequeat perferre.Hæc primo capite continentur:ex quibus Aduersarius colligit scopum virium esse superuacaneum , ac sine earum constantia aliquando sanguinem mitti
" posse. Sed quid postrema verba sibi volunt. { Hæc igitur contra scopum contra-
" indicantem facere difficultatem videntur? } Illa enim facere difficultatem videntur mihi,qui nescio,cur scopum à robore virium contraindicantem appellet: cum potius sit coindicans,vel (vt melius dicam) consentiens, & non prohibens. At contraindicare,& consentire sunt opposita. Quod si Aduersarius respondeat, vires debiles contraindicare, meminisse debuit, scopum sectionis venæ non esse vires debiles,sed vires validas : nec allata argumenta contra vires debiles procedunt, sed sunt pro ipsis , quasi etiam viribus debilibus existentibus liceat venam incidere.

AD CAPVT II.

An sit abstinendum à sanguinis detractione in omni imbecillitate virium..

ADVERSARIVS, qui fortè censuit modo positas rationes esse demonstratinas,vt ipse loquitur statim suam sententiã pronunciat , per hæc verba. { Pro dilucidatione propositarum dubitationum primo
" loco statuendum est , non fore prorsus abstinendum à sanguinis de-
" tractione, vbi vires quomodocumque sese offerant imbecillæ:siquidẽ vires duo-
" bus modis possunt dici imbecillæ : vno sanè ; cum nihil adhuc patiuntur in pro-
" pria essentia;alio autem, cum ipsarum substantia compatitur. Ac rursum patitur
" substantia,vel dissoluta,vel oppressa. Vbi ergò duntaxat opprimuntur , vnicum
" illarum est remedium , vacuatio : nisi tamen ad extremum venerit imbecillitas.
" Grauatæ vires ex vacuatione recreantur ; ita vt pulsus ex paruo fiat magnus, aut
" ex non apparente manifestè apparere incipiat. Atque tunc sufficientem factam
" fuisse vacuationem alio in opere explicatum fuit.} Ille hactenus. Quorum verborum seriem consultò hoc loco volui transcribere ; partim quòd quædam (ita Deus mihi faueat,vt loquor ex animo)nequeam intelligere;partim, quòd ea quæ mihi videor intelligere , mihi videantur insignes absurditates , & repugnantias continere. Ac primum quidem fateor me non intelligere ambiguitatem huius positionis,quæ in titulo sic habet. Non esse prorsus abstinendum à sanguinis detractione in omni imbecillitate virium : in serie orationis sic.. Non fore prorsus abstinendum à sanguinis detractione vbi vires quomodocumque sese offerant imbecillæ.Namque, si rectè memini,quæ ab Arist. didicimus in logica ; in libro περὶ ἑρμηνείας , sensus huiusmodi verborum potest esse duplex;vel vniuersalis negatiuus;vel particularis negatiuus.Vniuersalis negatiuus est, quem verba videntur referre, In omni imbecillitate virium non est abstinendum à sectione venæ:quæ æquipollet huic,in nulla virium imbecillitate abstinendum est, &c. Quæ est falsissima.Sensus autem particularis negatiuus,quem puto Aduersarium concepisse animo est,non in omni imbecillitate abstinendum est,&c. Qui tamen sensus per hæc verba non aptè exprimitur.Sed hic est mos Aduersarij,vt propositiones proferat ambiguas , confusas, fortè optimè tenens doctrinam sophisticam,& cauillandi:

landi artem. Deinde verò id quoque fateor me non intelligere, quòd ille inquit: vires duobus modis posse dici imbecillas: vno, cum nihil adhuc patiuntur in propria essentia: altero autem, cum ipsarum substantia compatitur. Immò verò sum in ea opinione, neminem, quantumuis acutissimi ingenij, vno excepto Aduersario, qui suis lynceis oculis ea videt, quæ oculatissimi homines nequeunt videre, huiusmodi verborum sensum posse penetrare. Sed quoniam in re tanta debemus experiri, an nouum aliquid, & admirabile possimus ex lucidissimis eius scriptis addiscere, istæc breuiter consideremus. Duo proponuntur modi imbecillitatis virium: alter, cum ipsarum substantia compatitur. De quibus scire libenter velim, Primum quomodo vires fiant imbecillæ, nec quicquam patiantur in propria essentia: Deinde, quid ille intelligat per substantiam, an diuersam, an eandem rem cum essentia: Præterea quid significet verbum (compatitur) quod apud Grammaticos (ni fallor) non aliud est, quàm miserari. Ac si (vt puto) Aduersarius illo vsus est, pro (simul pati) adhuc dubium est, an verbum, Patitur, & Compatitur eandem, an diuersam rem significent. Sed nec quæ sequuntur videntur minus obscura. { Rursum patitur substātia, vel dissoluta, vel oppressa. } „
De quibus itidem quæri potest, an ad priorem modum, an ad posteriorem, an ad „
vtrumque pertineant. Verum illud certè obscurius, maiorémque afferr difficultatem, quòd ex iis duobus modis dissolutionis, & oppressionis virium, id tantummodo tyrones docet, virium oppressarū vnicum esse remedium, vacuationem: alterum modum, & remedium virium dissolutarum prorsus prætermittit. Præterea quid est illud. { Nisi tamen ad extremum deuenerit imbecillitas? } Quæ enim „
maior imbecillitas, quàm ἀσφυξία, potest excogitari? in qua tamen concedit venæ „
sectionem. Hæc si quis me doceat, hic erit mihi magnus Apollo. Quæ autem mihi videor intelligere, & mihi videntur planè absurda, atque inter se repugnantia, illa sunt. Aduersarius duplicem imbecillitatis virium rationem docet ex Hippocrate, & Galeno, qui eorum quoque orationem producit; alteram, ob dolorem, laborem, morbíque acumen; alteram, ob vasorum quomodocumque factam vacuationem. Qui scribit, in priore vnicum esse remedium vacuationem, sicuti *1. Rat. Vict. 47.* diximus. Galenus autem minime inquit, vnicum esse remedium vacuationem, sed aliquando: siquidem in imbecillitate ex acumine morbi, aut ex dolore, fieri plerumque potest, vt vacuatio non conueniat: exempli causa, si morbus acutus dissoluat spiritus, si fuerit, qualem refert Galenus; si dolor ægrum ad syncopem deducat, in quo iubet Auicenna, vt antequam venam secemus, sedemus dolorem. *Initio lib. de fur. bon. & vitio.* Præterea qua lege sancit, si pulsus ex non apparente apparere incipiat, sufficientem factam esse vacuationem? Quid si cum primum pulsus incipit apparere, debilis adhuc sit, & maiore vacuatione indigeat? Verum, vt ne longius singula persequar, illud equidem nequeo satis mirari, quomodo Aduersarius alioqui tam lynceus, tam breui decem linearū spacio non potuerit animaduertere suam de duplici virium imbecillitate cogitationem; cum vires nihil adhuc patiuntur in propria essentia; & cum ipsarum substantia compatitur, à duplici Hippocratis, & Galeni ratione, propter morbi acumen, nec non propter corporis, qualiscumque ea fuerit, vacuationem, esse quam maximè alienam. Quod quidem mea sententia tam certum, & manifestum est, quàm quod certissimum, & manifestissimum, vt pluribus non sit opus.

AD CAPVT III.

Indicia virtutis imbecillæ per oppreßionem, & per dißolutionem.

ADVERSARIVS, qui verbis Galeni doctrinam videtur vbique suscipere, probare, summísque laudibus efferre; qui se Galeni interpretem, imitatorem, sectatorem tam ambitiosè iactat, reuera non aliud agit, quàm vt Galeni doctrinam negligat, contaminet, peruertat: quod hoc quoque præsenti capite videmus illum fecisse. In cuius explicatione, etsi inuitus, cogor parumper versari. Ille itaque explicaturus, quomodo vtráque ratio imbecillitatis virium tradita ab Hippocrate, & Galeno per pulsum cognosci, & distingui possit, scribit ad hunc modũ. { Putant doctissimi quidem viri, oppressas à languidis, & dissolutis cognosci posse facultates ex solo pulsu, si bene illorum sententiam percipio, cum aliis prætermissis indiciis solius pulsus meminerint. } Doctissimi isti viri, vir doctissime; si bene eorum sententiam percipio, non putant vires oppressas, & dissolutas ex solo pulsu posse cognosci. Quis enim vel indoctissimus id putet? Quis non facilè, ac libenter fateatur, præter pulsum, ex natura morbi causarum, symptomatum, ex victus ratione, habitu corporis, & aliis id genus indiciis huiusmodi cognitionẽ haberi posse? Qui solius pulsus meminerunt, propterea quia Galenus, cuius testimonium, & doctrinam afferebant, vnius tantummodo pulsus mentionem facit. Eorum verba hæc sunt. Quòd si quis nouitius id quoque cupit intelligere, quonam modo vtraque huiusmodi imbecillitas deprehendi, & distingui possit, is Galenum adeat, qui ait pulsum manifestè hoc ipsum indicare. Siquidem in altera oppressa, & grauata natura pulsus mutantur cum in omnem inæqualitatem, tum maximè in eam, quæ est in vehementia, & magnitudine: in altera autem, dissipatis, resolutisque spiritibus, pulsus perpetuò sunt parui, languidi, ac valde frequentes, vt ille diffusè, & præclarè explicat. { Verum (sequitur Aduersarius) licet hæc Galeni verba vera sint, adhuc tamen aliquam explanationem, atque distinctionem postulant. } Certè quidem, quod aliàs quoque diximus, nostri Galeni licet vicem dolere, ac misereri; qui numquam tam perspicuè, accuratè, diffusè potest loqui, quin Aduersarius suas nouas explanationes, distinctiones, commenta illius sermoni velit perpetuò addidisse. { Primum, quod pulsus paruus, & languidus esse potest ex aggrauata virtute: cuius rei argumentum est, quòd si pulsus reddi potest intermittens ob eandem causam, multò magis poterit languidus, & paruus fieri: maiorem enim ipsa intermissio indicat causam: parui & languidi pulsus possunt quidem esse æquales: at verò ipsi intermittentes æqualitate carent. } Hic (lector) si velim hunc tantum, tamque immensum campum ingredi, & omnia examinare quæcumque Aduersarius de pulsibus in præsentia disputat, vt hac vna de re longissimum commentarium conficiam, necesse est. Itaque statui nonnulla duntaxat excerpere, quæ ad hunc locum, & nostrum institutum magis videtur pertinere. Ac primũ quidem, quòd Aduersarius Galeni doctrinam non suscipit, quin pulsus paruus, & languidus ob grauatam quoque virtutem fieri possit. Quid audio? An istud negat Galenus? Si ille fatetur, ac docet, virtute grauata, & oppressa pulsus mutari, cum in omnem inæqualitatem, tum maximè in eam, quæ est in vehementia, & magnitudine, quæso, quid hoc aliud est, quàm pulsus modò magnos, & vehementes, modo paruos, & languidos fieri? Adeò vt inter vtramque huius-

Diff. de sectis pag. 51.

modi

modi virium imbecillitatem, non aliud fit diserimen, quàm quòd in altera pulsus perpetuò sunt parui languidi, frequentes; in altera non perpetuò, neque æqualiter, sed modò parui, modo magni, modo vehementes, modo languidi percipiantur: sicuti homini grauius onus ferenti, quàm suæ vires ferre possint, solet euenire; quem videmus aliquando fatiscere, aliquando subleuari, modo maiorem, modo minorem vim præ se ferre. Cùm igitur grauata, & oppressa natura pulsus, vel Galeni testimonio, ac sine vlla dubitatione parui, debilésque fieri possint, certè non fuerat, vt Aduersarius longius laboraret, totque rationes afferret, quæ hoc ipsum confirmarent. Sed ille & verba, & tempus libenter perdere & consueuit. Etsi verò hæc tota pars reuera est adcò inuoluta, & implicata, vt non facilè intelligas, quid ille sibi velit, tamen statutum mihi est, vnum, vel alterum locum ad Galeni disciplinam perpendere, qui nullo modo possunt, aut debent silentio prætermitti.

Ac primum quidem sunt, quæ doceant Aduersarium pulsus naturam ignorare. Siquidem ea non valet consequentia: virtus aggrauata pulsum intermittentem facit, ergò multò magis languidum, & paruum efficiet. Quoniam virtute etiam valida pulsus intermittens potest euenire vt ille confitetur, & verè quidem, in quibusdam & sanis, & alioquin non debilibus corporibus pulsus intermittentes apparere: quos tamen magnos, & vehementes esse consentaneũ est. Id quod Galeuus ratione confirmat, posito exemplo duorum, qui eodem tempore iter faciunt, sed alter pondere grauatus inæquali quodam, & intermittente motu: alter autem huiusmodi quidem, sed languido, & tardo. Ea verò est, quoniam debilitas pulsus non solum à causa præter naturam grauante, sed etiam à facultate labefactata fieri potest: causa autem virtuti onerosa, & grauis, non statim illam deiicit; quare potest inæqualem, & intermittentem pulsum facere, qui tamen languidus non sit, aut certè non perpetuo talis. Quamobrem quamuis concedamus intermittentem pulsum à maiore causa fieri, non tamen sequitur, ergo est languidus, quia pulsus languidus à minore causa tum demum fit, quando etiam facultatis imbecillitas accedit. Alioquin eadem causa prius inæqualem, & intermittentem, deinde etiam languidum, & paruum efficit. Verum de hoc satis; & ad alterum locum maximè notabilem venio.

Quoniam nos in nostra Disputatione Aduersus scopum virium, & nostram determinationem dubitauimus ex Hippocrate; & Galeno, qui in ἀσφυξίᾳ, quæ omni ex parte est pulsus amissio, venam secandam iubent, dubitationémque soluentes diximus, fortasse nomine τῆς ἀσφυξίας, intelligendum esse eum pulsum, qui dicitur intermittens, quem Galenus aliquando abolitum esse dixit, priuationíque, & morti comparauit? Aduersarius occasionem sumit, vt nostram hanc interpretationem, & sententiam conuellat, & cõfutet, si possit. & inquit. { Amplius non videtur mihi hanc explanationem conuenire posse contextui Galeni, &c. } Quæ locutio, vt mihi videtur Latinitati non conuenire, ita neque aduersus nos quicquam facit, nec dubitationem à nobis allatam planè soluit. Namque (vt hinc incipiam) si ἀσφυξία, est cuiusque modi pulsus defectio, qua nulla maior imbecillitas potest excogitari, cum sit actio prorsus amissa, libenter de dduersario scirem, qui fieri possit, vt in ea sectio venæ conueniat. Quamuis enim illa fiat aliquando ex oppressione propter copiam humorum, tamen vel ipso Aduersario teste, hæc ipsa humorum copia non statim vires deiicit: sed consonum est (inquit)

4. κατ. vict. 26. & 82.

pulſum in principio maximè reddi inæqualem in vehementia, & magnitudine,
ſed poſtea mutari ad paruitatem, & intermiſſionem aliquam; denique verò ad
maiorem intermiſſionem venire, ita vt tandem appareat aboleri. Atqui vbi op-
preſſio eò deuenit,vt pulſum deſtruat,aut languidum paruumque reddat, equi-
dem vix credo aliquem futurum,qui ad venæ ſectionem deuenire audeat.Quare
ſi fieri poteſt,vt pulſum intelligamus non omni ex parte abolitum,ſed ſolū aliqua
ex parte,qualis eſt intermittens,vt docebimus, multò tutiorem ſententiam ele-
gerimus,vel ipſius Aduerſarij teſtimonio, qui per gradus notat pulſus fieri, pri-
mum inæquales in vehementia,& magnitudine,deinde paruos,& intermittentes
poſtremò aboleri. Sed rationem Aduerſarii videamus, quæ talis eſt. { Etenim
longè abeſt abolitio pulſus à pulſu deficiente, ac intermittente, vt Gal.ait 2. de
» Cauſ. Pulſ. capite. 3. illa enim ſignificat priuationem pulſationum: at pulſus
» intermiſſio dimidiatam quandam amiſſionem pulſationum indicar. } Ver-
» ba Galeni hæc ſunt. πολὺ δὲ οἶμαι διαφέρειν ἀσφυξίαν ἐκλείποντος σφυγμοῦ, ἡ μὲν γὰρ οἷον
» στέρησίς ἐστιν ἁπάσης τῆς ἐνεργείας πρὸς γοῦν τὴν αἴσθησιν, ὁ δ' ἐξ ἡμισείας ἀπώλεια, hoc eſt.
» Etenim longe differre arbitror aſphyxian à pulſu deficiente, illa enim tan-
quam priuatio eſt vniuerſæ actionis, vt ad ſenſum,hic verò amiſſio ex dimidio.
» Quo loco manifeſtum eſt Galenum loqui de pulſu deficiente, non intermitten-
» te.Definit autem pulſum deficientem quando iniectis digitis motus apparet;
appoſitos verò detinenti paulatim exolutus ex toto ceſſat.Qui quidē pulſus defi-
ciens in multis conſideratur pulſationibus,quando ſcilicet illæ eo pacto paula-
tim deficiunt: quod equidem credo Galenum obſeruaſſe, quia loquebatur de
pulſu inæquali collectiuè, vt aiunt; quæ inæqualitas minime in vna pulſatio-
ne, ſed in pluribus conſiſtit. Atque in hoc ſanè pulſu reuera eſt amiſſio ex par-
te dimidia,quia ad finem pulſationis paulatim deficit atque perditur, Secus au-
tem ſe res haber in pulſu intermittente, in quo propriè vel vnica, vel duæ pulſa-
tiones deficiunt non dimidia tantum parte; quod de pulſu deficiente Galenus
dixit,de intermittente nec dixit nec dicere potuit, cum verum non ſit. Quamo-
brem ratione numeri pulſationum dici poteſt pulſus deficiens: at ratione mo-
tus & pulſationis eſt potius abolitus, & priuatio motus: quòd manifeſtè à Gal.
2. de præſ. ex pulſ. c. 4. traditum eſt.Ex quo ſatis patet, quāto cum errore Aduerſarius pulſum intermit-
tentem cum deficiente confuderit:quos tamen Galenus clarè diſtinguit,inquiēs.
Quinta his addatur diſpoſitio intermittentium, quæ præcedit eam, quæ defi-
2. de cau. pulſ. cientium eſt:quod enim in vno, vel duobus, vel omnino in numero aliquo pul-
ſum eueniebat,hoc ipſum diſpoſitio deficientium in omnibus efficit. Nam in-
termittens conſideratur in certo numero pulſuum;inter quos vnus eſt,qui abole-
rur;at pulſus deficientes conſiderantur in pluribus ſucceſſiuè; qui omnes hoc
habent,vt dimidia pulſatio aboleatur:id circo nō dicitur intermittēs,ſed deficiēs,
ac ſi mutilum dicas.Porrò intermittentes pulſus bifariā cōſiderantur,vel ſecūdū
collactionem multorum,atq;ita dici poſſūt aliquo modo deficientes,vti diximus,
& intermittentes;vel ratione vnius pulſationis amiſſæ quo modo dicūtur priua-
tio pulſus,& abolitio, & ἀσφυξία quod Gal.ait. Quare ipſa quoque ἀσφυξία vel eſt
præ. ex pulſ. in pluribus,ſiue omnibus,atque ita ſimpliciter,& ex toto aſphyxia dicitur, Græ-
cè παντελῶς vel in vnico pulſu, qualis eſt in intermittente; quo pacto dicitur
illius priuatio quædam,& abolitio, non ſimpliciter. Hoc verò & res ipſa docer,
verba Galeni clarè demonſtrant. Nam quo tempore (ille inquit) pulſus interpre-
preta

mttit, tunc atteria nihil prorsus mouetur, ὅλως at si quod prius mouebatur, de in moueri prorsus cessat, priuari motu, non dicitur, quæ nam erit abolitio motus? quæ priuatio? Immò verò expressè ait Galenus illam pulsus inæqualitatem, quæ intermittendo fit, in priuatione motus consistere; ἐν στερήσει κινήσεως γίνεσθαι: quæ verba Latinus interpres reddidit, at intermittens in motus positus est abolitione. Quæ quidem, cum ego referre vellem, nescio qua scribentis, aut imprimentis culpa factum est, vt loco abolitionis legatur alterationis: quæ dictio nec ad rem pertinet, nec certè mihi in mentem venit. Mirum tamen, quòd Aduersarius propriæ opinionis amore adductus, atque occæcatus errorem non viderit, neque ad Latinum, neque ad Græcum codicem cõfugerit, sed verba Galeni, eodem cum errore, quo in mea Disputatione sunt edita, retulerit: cuius negligentiæ excusare Aduersarium ego quidem nescio: cum tamen nullius putem me excusationis indigere; qui errorem semel admissum, in secunda hac editione consultò nolui corrigere, vt pactum seruarem, quod principio stipulatus sum, me in ea nihil addere, nihil detrahere, nihil immutare voluisse. Id tamen me consolatur, quòd certò, scio, neminem fore, qui cum locum perlegens non facile intelligat, ac fateatur, me abolitionem, & legisse, & dicere voluisse, atque in hac ipsa voce vim, ac neruum totius argumentationis constituisse. Hæc de huius loci expositione, ac difficilis dubitationis solutio ne dicere volui: qui quidem non ita profiteor me omne punctum tulisse, quin alterius cuiuspiam sententiam probare, ac sequi sim paratus, qui fortasse melius, & accuratius hanc ipsam rem sit explicaturus: quemadmodum certè in iis, que ab Aduersario sunt in medium allata, tamquam à veritate: & à Galeni doctrina longè alienis, acquiescere non possum.

Aduersarius volens probare adhuc ἀσφυξίαν non esse pulsum intermittentem, & abolitum, inter cætera, quæ me tædet sigillatim longius persequi, apoplexiam profert, de qua sic scribit. { Alter affectus ex eadem spiritus interceptione contingens, est apoplexia, in qua animal omni respiratione, omni pulsu priuari, adeo notum est omnibus, quàm quod notissimum. } Ego quidem certè cum in hunc locum, atque hæc verba incidissem, vt verum fatear, suspicatus sum scripturam fuisse deprauatam, ac pro omni Respiratione, & omne Pulsu, legẽdũ esse. Sensu, & Motu: quæ ambo tam notum est omnibus, quàm quod notissimum in apoplexia deficere. Qui contrà non possum concipere animo, virum in studio, & vsu artis medicæ tot annos tam diligenter versatum, aut non legisse apud Galenum, & omnes medicos, aut non frequenter in artis operibus vidisse, homines apoplexia laborantes omni respiratione, omnique pulsu minime priuari, nisi cum morti iam proximi sunt. Quod si tandem nulla est scripturæ deprauatio, equidem cogor fateri, me potius illius sensum non potuisse intelligere, quàm vt adduci possim, vt credam tantum heroëm, in re tantilla, tam turpiter fuisse hallucinatum. Quæso enim, quis non apud Galenum centies legit, in apoplexia totum *2. Aphor. 68.* corpus priuari sensu, & motu, solam respirationem superesse? Immò verò illum *21.3. de loc.* mirari, & quærere, qui fiat, vt cæteris omnibus musculis motu carentibus, tantũ- *Aff. c. 10.* modo illi, qui thoracem attollunt, nihilominus moueãtur? Immò verò illum apoplexiæ magnitudinem, vel paruitatem, ex vna in primis maiore, vel minore læsione respirationis definire consueuisse? Immò verò illum asseuerare, apoplexia laborantes, si nequeant respirare, protinus diem obire? quandoquidem certum est

nec vitam sine respiratione, nec respirationem sine vita posse consistere. Nam de pulsu quid attinet dicere? Quo si priuantur apoplectici, quid erat, vt Galenus eorum pulsus recenseret, aut causas tam diligenter inquireret? Qui affectionis leuioris refert pulsus sine vlla mutatione in magnitudine, vehementia, celeritate, frequentia, duritie: grauioris autem, inæquales, tensos, minores, languidiores, rariores: grauissimæ tandem, & quæ vires deiiciat, etiam languidos, frequentes, celeresque, non item abolitos Sed de re Solis luce clariore quid vehementius laborandum est? Cum nemo sit in artis operibus, vel leuiter excercitatus, ne ipsi quidem Lippi, & tonsores, qui non facile intelligant, propriisque oculis viderint sæpenumero, in homine laborante apoplexia respirationem nequaquam deficere; pulsusque non solum non aboleri, sed etiam quandoque ita stabiles, & robustos constare, vt missionem sanguinis, & quidem copiosè possint perferre.

Aduersarius demum de pulsu intermittente rationem, ac testimonium Galeni sibi ipse obiicit; qui huiusmodi pulsum abolitum interpretatur, ac morti comparat, vt nos in nostra Disputatione, & paulò ante diximus. Quam sententiam, & doctrinam ille deinceps conuellere non veretur. Sed mihi statutum est istæc omnia silentio præterire: partim quòd mihi videar de hoc ipso loco dixisse quod est satis; partim quòd proximo hoc tẽpore in peculiari opusculo, breuiter, & perspicuè, quantũ fieri potuit, omnia nostris auditoribus conatus sũ explicare, quæcumque Galenus de essentia, differentiis causis. & prognosticis pulsuum pluribus libris complexus est; quod in manibus multorum versatur. Itaque ad alia progrediamur.

AD CAPVT IIII.

Vires varia ratione validæ, & imbecillæ

QVÆ Aduersarius hoc præsenti capite disputat de viribus robustis, & infirmis, etsi fortè non sunt omnino falsa, tamen certé quidẽ sunt noua, insolita, & à communi veterum medicorum præcipuè Galeni loquendi more aliena. Quod si res ipsa consideretur, equidẽ nõ inuitus fateor, quod aliàs quoque confessus sum, varios omnino, ac multiplices roboris, ac debilitatis viriũ gradus, ordines, ac terminos reperiri, qui variã quoque, & multiplicẽ mittẽdi sãguinis mẽsuram, & modũ definiũt. Ex quo fit, vt nonnullis semel, & copiosè, nõnullis partitè, & parcè oporteat sãguinẽ mittere. Quamobrem (inquit Galenus) nõ licet in õnibus vnum vacuationis mo dum definire. Noui enim quibusdam sex libras sanguinis detractas abundè fuisse, vt febris confertim extingueretur, neque vlla virium sequeretur afflictio: non nullis verò sesquilibram, haud citra leue saltem aliquod virium detrimentum. Quibus si quis duas vacuasset, summè vtrique læsisset. Proinde noui etiam quibus vnam vtiliter detraxi libram, & hac nonnũquam etiam minus. Et iterum generale tradit præceptum; Sectionem venæ semper valentes vires postulare, quæ modo ac mẽsuræ vacuationis respõdeant. Atque hæc quidem Galenus vocibus vsitatis, verè, & perspicuè docet, in quibus maximè cuperẽ omnes acquiescere. At verò Aduers. suis nouis cogitationibus, nominibus, doctrinis quibus tãtopere delectatur, ita suos tyrones instituit vt illi fortasse nullo vnquam tempore possint hæc intelligere, vel quod longè maioris momenti est, hoc tantum præsidium congruenter

De Sang. Miss. c. 14.

9. Meth. c. 11

congruenter administrare. Sed loquentem Aduersarium audiamus. { Vires validæ admittunt remedium, quatenus non prohibent, vt Gal. ait libr. de Sang. Miss. capit. 13. vocant enim hoc ipsum nonnulli recentiorum contraindicare.) Quæ vox significat duo, vt id obiter dicam, scilicet non prohibere, & indicare idem remedium, quod ab alio primò indicante postulabatur, modo tamen contrario, vt Gal. verba testantur, lib. 1. Acut. com. 45. Quem locum cum aliis multis, quos studio breuitatis prætermitto, miror nõ animaduertisse illos, qui Altimarũ, Fuchsium, & alios temeritatis nomine in eius voculæ significatione accusant. } Aduersarius, qui incredibili ardet libidine nostros oppugnãdi labores, hanc quoque illius voculę, quæ nihil ad illum pertinet, nos carpendi occasionem arripuit: quàm bene, & feliciter videamus. Nos de huiusmodi vocula in nostra Disputatione sic scripsimus. Fuchsius, Altimarus, ac fortè alij de hac voce temerè litigant, varias afferentes illius significationes à Galeni mente prorsus alienas. Nam verbum Græcũ, ἀντιενδείκνυσθαι, verè nihil aliud significat, quàm prohibere, & impedire id, quod ab alio iudicatur: id quod, & rei natura, & Galenus perspicue demonstrat, tum alibi, tum hoc in loco affirmans, ex duobus scopis propositis, alterum, vehementiã morbi indicare, quæ facere oporteat; alterum autem, vires, prohibere eiusmodi indicationem. Atque id verba statim sequentia maximè confirmãt, quæ ita habent. Interdũ enim affectus ipse persuadet sanguinẽ esse mittendum; cæterum virium imbecillitas prohibet. Atque hæc quidem (ni fallor) apertissimè nostram sententiam confirmant; ad quæ æquum fuerat Aduersarium respondere. Sed (ille inquit) hæc vox duo significat scilicet non prohibere, & indicare idem remedium, &c. vt Galeni verba testantur, &c. Equidem cum hunc Galeni locum semel, atque iterum diligenter legissem, fateor me nihil potuisse exspiscari, quod istud doceat; immò verò, quod istud tractet, atque ad indicandi, vel contraindicandi rationem vtcumque pertineat. Verùm fortè Aduersarius notare voluit librum primum Acut. com. 45. vbi Galeni verba Latina hæc sunt. Rursum, & hoc in loco remediorum iudicationem ab affectu corporis accepit, simúlque virtutem considerauit; neque tamquam remediorũ vsum aliquando indicantem, sed tamquam contrario indicãtem modo, interdum autem & prohibentem, &c. quæ licet Græcè clariora sint, tamen ita quoque rectum sensum possunt habere, nisi quis prauis dogmatibus assuetus illa in sinistrã partem detorqueat. Ego quidem illa ita puto audienda, indicationem remedij sumi à morbo: Hippocratem verò vires addidisse, non vt quæ remedium indicent, cum potius Aduersentur, & contraindicent: siquidem illæ ad remedij indicationem concurrunt solùm vt non prohibent, non vt verè indicant. Proprium namque virium munus est contraindicare: quæ indicatio interdum tanti momenti est, vt prohibendi prorsus vim habeat. Quare quod ait interpres, contrario indicantem modo, minimè est audiendum cum Aduersario, id est, idem indicantem, sed contrario modo: qui sensus est, non dico falsus, sed planè absurdus, & quem vix percipere quispiam possit; sed omnino contrario modo indicantem, id est contraindicantem. Etsi enim negandum non est, hoc aduerbium ἀντὶ, non solum seorsum positum, sed etiam cum aliis verbis copulatum, planè esse multiplex, neque vnico modo à scriptoribus vsurpari: quod Budæus, Victorius, & plurimi Græcæ linguæ interpretes, præclare animaduertunt, tamen equidẽ non verebor affirmare, illud numquã simul vt Fuchsius cõtendit, sed frequentissimè idem significare quod cõtrà,

ex aduerso, ex aduersa parte, vel quid simile. Quod quidem, si quàm facilè est, tam foret necessarium, multis exemplis posset confirmari. Verùm quid in re clara vehementius laboro? quicquid verterit interpres, quicquid somniauerit Aduersarius; quid Galenus ait? συνεπεσκέψατο τὴν δύναμιν οὐχ ὡς ἐνδεικνυμένην ποτὲ τὴν χρῆσιν τοῦ βοηθήματος ἀλλ᾽ ὡς ἀντενδεικνυμένην, ἔστι δὲ καὶ κωλύουσαν. Id est, simul vires considerauit, non vt quæ vsum remedij vmquam indicent, sed vt quæ contraindicent, interdum verò & prohibeant. Quid igitur erat, vt me Aduersarius corriperet, quòd hunc locum, aliósque multos à se breuitatis gratia prætermissos non animaduerterim? Qui dum illum accuratius, & æquiore animo leget, non poterit (arbitror) non erubescere, ac pœnitētia duci, quòd hæc scripserit: sicuti confido fore, vt si alios habet locos, quos in medium proferat, illos nihilo meliore cum intelligentia lectos à se fuisse cognoscat. Ac sanè mirum est, quomodo hic vir, qui breuitatem tantopere abhorret, in præsentia breuitatis se adeò studiosum profiteatur, vt ex multis Galeni locis, quos iactat, ne vnum quidem voluerit proferre, an indicare, vnde huiusmodi errorē deponere potuerim. Sed propero ad finē. { Vires voco simpliciter validas, cum spirituosam, carnosam & verè solidam
» substantiam quantitate, qualitate, temperamento sese habere secundum natu-
» ram contigerit: secundum quid autem, cum non omnes simul, sed duæ ex iis
» ipsis bene habeant. } Periisset Aduersarius, nisi hic quoque aliquid de suo, præ-
» ter, aut veriùs contra Galeni doctrinam addidisset. Siquidem Galenus singulari
» breuitate, & perspicuitate, sine tot ambagibus scribit essentiam virium, quibus regitur corpus, tum in spiritu, tum in solidorum corporum temperamento consistere. Sed ille semel, & iterum confessus est, semel, & iterum confitebitur, se non curare quid Galenus scribat, quid Galenus doceat. Itaque nemo debet mirari, si ille nominum, rerúmque propè omnium nouitate tam libenter, & frequenter delectatur. Qui cum potuerit ex Galeni disciplina, duobus verbis, essentiam virium, variósque eorum gradus, atque hinc varios quoque mittendi sanguinis modos, variásque mensuras colligere, suisque tyronibus exponere, vt nos suprà diximus, maluit longiore oratione, insolentibúsque verbis, tot distinctiones, tot cautiones afferre, quot fortè à nemine, ne dum à tyronibus intelligi possint. Ad quæ propterea; non aliter, quàm vnica litore mihi libet respondere.

11. Meth. cap. 5.

AD CAPVT V.

De repetita sanguinis missione.

PLVRES causæ repetitæ sanguinis missionis de sententia veterum medicorum ab Aduersario in præsenti capite proponuntur: quæ certè ad principalem illius Disputationē nihil videntur pertinere. Vtcumque autem sit, hanc quoque partem breui percurramus. Prima igitur est causa, quando multa vacuatione est opus, vires autem sunt imbecilliores quàm vt eam possint perferre. Secūda est propter reuulsionem, quæ sæpius facta, quanto maiorem in numerum singulæ sanguinis detractiones auctæ fuerint, tantò efficacior redditur. Quæ vtráque verbis conceptis à Galeno tradita est. Tertia est huiusmodi. { Fit etiam ad vacuandam sanguinem in phlegmone contentum, cum liceat, aut ob magnitudinem in-
» flammationis, aut eiusdem prauitatem, prima vice totum vacuare sanguinem. }
» Aduersarius fortè censuit, se hanc quoque causam à Galeno accepisse; sed istud male

De Sang. Miss. c. 11.

male censuit. Galeni verba hæc sunt, In quibus propè sectam venam, ingens quædam phlegmone est, optimum fuerit sanguinis, & in colore, & in consistentia mutationem expectare; quemadmodum etiam Hippocrates de pleuritide verba faciens significauit. Non tamen omni ex parte hanc expectare oportet: verum accidit interdum, vt antequam hæc fiat, cessandum sit, duabus de causis: quod videlicet imbecilla sit virtus, & phlegmone maligna: nonnunquam enim nihil concedit, sed vehementer impactus est sanguis. Hæc Galenus. Ex quibus certum est illum minime loqui de repetita sanguinis missione, sed de illius mutatione in magna inflammatione: qui scribit expectandam esse mutationem in colore, & consistentia, quòd huiusmodi mutatio sanguinis ex particula phlegmone obsessa translationem satis commodè significet: nó tamen hanc perpetuò esse expectandam; sed interdum antequam hæc appareat, à sanguinis detractione desistendum. Idque duplici de causa: altera, quòd virtus sit imbecilla, nec tam copiosam vacuationem ferre queat: altera, quòd phlegmone maligna sit, nec quicquam de se sanguinis concedat, vtpotè qui vehementer sit impactus. Quare per Galenum in magna inflammatione, ex præcepto, & imitatione Hippocratis, sanguinis mutationem oportet expectare, nisi vires fuerint imbecilliores, quam vt tantam vacuationem ferre possint, phlegmonéque sit maligna: in quibus duobus casibus, sicuti Galenus ex vna parte docet, ante sanguinis mutationem à vacuatione esse desistendum, ita ex altera, de repetenda sanguinis missione nullum verbum facit. Postrema est causa. { Vt qui sanguis ad venas attractus est, semimalus existens, euenis ipsis quoad eius fieri potest, citissime vacuetur. Hancque vacuationem Galenus vsque ad animi deliquium maximè laudat lib. 6. de San. Tuen. } Equidem cum hunc Galeni locum diligenter à me quæsitum non potuerim inuenire, puto Aduersarium notare voluisse librum de Tuend. Valet 4. cap. 10. Ex quo præcipuè loco huiusmodi sententia videtur posse colligi. Etsi neque hic locus ad rem, quam tractat Aduersarius, mea sententia quicquam pertinet: siquidem Galenus de vna lassitudine phlegmonode, atque illius curatione verba facit: in qua sanguine calidiore congesto in vniuerso corpore iure colligit illum esse mittendum, cum sit ex dimidio correptus nec sine magno incommodo possit diutius in venis morari. Cum altera ex parte Aduersarius de repetita sanguinis missione generaliter verba faciat: ex quo licet quærere adhuc; quisnam, aut qualis iste sit sanguinis attractus; ad quas venas, quomodo, à quo trahatur, & alia id genus, quæ certè magis accuratam explanationem videntur desiderare. Neque ver minus obscurum, dubium, ne fallum dicam, est, quod ille scribit de missione sanguinis vsque ad animi deliquium ex Galeni sententia. Qui illud vnum docet; in hac eadem lassitudine phlegmonode, in qua calidissimus redundat sanguis, ac frequenter vehementissima febris accenditur, missionem sanguinis esse quammaxime necessariam; vel (si id licet) vsque ad animi deliquium: adeo vt si quis hoc prætermisso præsidio nullum subeat periculum, is fortunæ beneficio id possit acceptum ferre. Qui demum illam adhibet cautionem, vt sanguis bis eodem die, si fieri potest, detrahatur; vt interim sanguis vitiosus in corporis mole contentus in venas demigrare possit: ita tamen, vt primum homo animi deliquium non incurrat: secundò autem neque illud formidemus. Siquidem accedente animi deliquio in prima detractione, homo secundam ferre non posset: sicuti altera ex parte si secundò animi deliquium accedat, homo facile potest subleuari. Ex hac (ni fallor)

De Sang. Miss. c. 14.

vera,& perspicua sententia Galeni,addo ex rei natura,ac ratione facile est intelligere,Galenum minime id voluisse,& docuisse,quod Aduersarius contendit:qui aliàs scribit apertè:sanguinem mittendum esse,interim quidem eodem die,quãdo sic facere expedit,interim postridie,nisi vbi vsque ad animi deliquium vacuare conemur. In quo certe casu,non partita, & repetita sanguinis missione, sed confertim,ac semel vniuersum sanguinem mittere necesse est. Cæterum præter causas,ab Aduersario allatas, Galenus aliam quoque videtur posuisse, quæ fortè inter ceteras omnes principem locum meretur:de qua ille scribit hũc in modum, Conari verò in omnibus malis præstat, vt post mediocrem sanguinis missionem factam,iterato sanguis auferatur, interim quidem eodem die si ita expedire videatur,interim postridie, &c.Quam quidem causam puto,neq; ad infirmitatem virium,neque ad reuulsionem esse referendam.Cum enim ea sit omnibus morbis communis, non est verisimile homines semper habere vires imbecilliores, quàm vt congruam sanguinis missionem ferre possint; aut perpetuò reuulsionis indigere. Itaque censeo Galenum huiusmodi iteratam sanguinis missionem generaliter probare: quod ita homines magis commodè, atque exquisitè vacuentur,quàm si semel remedium adhibeatur.

AD CAPVT VI.

Sanguinis detractionem vtilem numquam fieri viribus existentibus imbecillis.

HIc (lector)cogor repetere,quod paulò supra dixi:me non satis intelligere, quomodo hic titulus,qui in vniuersum sanguinis missionem, tanquam inutilem improbat cum virium imbecillitate, iis conueniat,quæ Aduersarius tota hac Disputatione conatus est probare: non omnem virium imbecillitatem eiusmodi remedium prohibere.Vtcumque autem sit,hoc postremo capite ille refutat eorum opinionem, qui in qualibet virium infirmitate, non verentur parcissimam sanguinis detractionem moliri,quam euentatiuam vocant. De qua re, etsi equidem puto illum bene sentire,vt nos quoque aliàs diffusè diximus;nihilominus,si Aduersarius suis principiis,& rationibus stare velit,nescio quanti hæc refutatio facienda sit. Etenim, quemadmodum ex eo quod pueri xiiij. annos nati per Galenum cotylam sanguinis ferunt; ille colligebat puero septenni quatuor vncias sanguinis posse detrahi: pariter isti Bottalici ex eo, quòd vires minus imbecillæ largiorem sanguinis copiam ferre possunt,videntur posse colligere;vires magis imbecillas,minorem,demũmque imbecillimas,minimam sanguinis detractionem ferre,& quidem vtiliter ferre posse.De qua Soretica ratione supra diximus. Sed finem facio, & ad Sextam Disputationem aggredior.

Disput. de scopis pag. 54.

LIBER SEXTVS

DISPVTATIO SEXTA.

An Auctor Quarti Libri de Rat. Vict. in morbis acutis rectè scopos ad sanguinis missionem requisitos proposuerit.

PRINCIPIO diximus hasce duas aduersarias Disputationes esse longè maximi momenti, multísque nominibus maxima notatione dignas: ac propterea me statuisse summa cum cura, & diligentia in illis versari: qui à studiosis peto, & quæso, vt se mihi vicissim attentos præbeant, totáq; huiusmodi controuersiam diligenter attendant: quam equidem spero cæteris neque iniucundiorē, neque inutiliorem futuram. Cæterum antequam incipio, mihi liceat id repetere, quod antea quoque memini me dixisse; libros Aduersarij de Rat. Cur. per Săg. Miss. ter fuisse editos. Primò Venetiis an. 1570. Secundò Taurini an. 1584. Tertiò Venetiis hoc præsenti anno 1597. In quibus ille constanter, & perpetuò, in prima quidem editione, aduersus Dominicum Butium; in cæteris autem aduersus recentiores quosdam medicos, vna, atque eadem verborum serie acriter disputat, qui ausi sunt affirmare, hanc sententiam auctoris libri Quarti de Rat. Vict. Hippocrate non esse dignam. Qui scribit ad hunc modum. { Recentiores „ quidam medici contendunt eam sententiam Hippocrate dignam non esse; quia „ non vtitur propria dicendi grauitate; & quia impropriè admodum loquitur: si „ enim omnis acutus morbus est magnus, vt passim Gal. testatur, cur auctor eius li- „ bri inquit, in acutis morbis sanguinem mittes, si vehemens morbus videa- „ tur? Sed leuissima est horum hominum opinio. Primum, quia Gal. in eius loci „ commentario sententiam admittit tamquam Hippocrate dignam, admiratúrque „ cur eā inter Aphoristicas sententias non reposuerit: deinde falsum est, quòd om- „ nis acutus morbus sit magnus, aut vehemens, quoniam variæ sunt apud omnes „ antiquos acuti morbi significationes: nam aliquando idem quod breuis affectus „ denotat; aliquando verò idem cum magno morbo est. Quamobrem optimè qui- „ dem ab ipso Polibo, aut ab altero cum maximi hominis discipulo factum est, „ cum admonet mittendum esse sanguinem in acutis morbis, si vehemētes fuerint; „ quasi quod dicat, in solis magnis id genus auxilij necessariò adhibendum esse. „ Nos igitur, qui admittimus hanc tāquam dignā maximo Hippocrate sententiam, „ quid dicemus, aut quomodo interpretabimur, vt nostris principiis minime videa- „ tur opposita. } Aduersarius hactenus. In præsenti autē Disputatione nō solum eorum sentētiam probat, qui hanc ipsam sententiā censent Hippocrate indignam, sed etiam eisdēmet rationibus, & argumentis, aduersus nos, immò verò aduersus

eandem

eandem ſententiam acerrime agit, quibus & Bucius, & reliqui nouatores illam calumniari, & repudiare non ſunt veriti. Quod ſanè mihi videtur omnem ſuperare admirationem. Cum enim hæc ſimul ſtare, & cohærere nullo modo poſſint, ac neceſſariò fatendum ſit, Aduerſarium, vel ſuperiore, vel præſenti tempore male ſentire; quod ille ante annos prope modum 30. & rurſum abhinc annos xiiij. vnam tenuerit opinionem, in qua deinceps hoc poſtremo tempore noluerit permanere, id verò humanum eſt. Nam ſicuti humana vita ſuas habet ætates, quæ multis modis inter ſe differunt, variáſque actiones in vna, quam altera perfectiores edunt; ita ſtudia literarum ſuas videntur habere progreſſiones; vt non rarò à nobis ipſis diſſentire, adeóq; illa, quæ prioribus annis effudimus, vix agnoſcere, ſæpe etiam παλινῳδεῖν, & prorſus abiicere cogamur. Notum illud Euripidis, αἱ δεύτεραι φροντίδες σοφώτεραι. Quod Cicero quoque aliquando vſurpauit, inquiens, poſteriores cogitationes eſſe ſapientiores. Quod autem quis hodie, vnóque, & eodem temporis momento, modo palliatus, modo togatus, aiat, ac neget, & planè contraria proferat, id verò eſt hominis, qui ſuarum chimærarum, magis, quàm veritatis ſit ſtudioſus: cuius doctrina, quam ſuſpecta ſit, inconſtans, & cui vix vlla fides poſſit adhiberi, nemo eſt, qui non videat. Quod quidem cum in omnibus graue, & reprehenſione dignum videatur, in iis certè, qui ſua, quamuis falſiſſima dogmata mordicus tenere, alios corrigere profitentur, grauiſſimum, reprehenſione digniſſimum, ac vix tolerandum eſt. Sed poſtquam ita illi placitum eſt, ſinamus quemque ſibi ſcribere, ſuam cuique ſponſam, ſuum cuique amorem placere, & ad inſtitutam Diſputationem redeamus.

AD CAPVT I.

Propoſitum Diſputationis.

CVm Aduerſarius hoc primo capite ea tantummodo proponat, de quibus ille propoſitum habet verba facere; etſi id ſuo more parum appoſitè facit; qui (ni fallor) vnica ratione, vtrum ſententia ſit Hippocratis, necne, hanc totam Diſputationem potuiſſet agitare, & abſoluere, non eſt, vt nos in eo diutius moremur.

AD CAPVT II.

An ſententia libri Quarti Acut. xix ſit Hippocrate digna.

QVANQVAM non id ago, neque in eo nunc laboro, vtrum lib. 4. de ratio. Vict. in Morb. Acut. ſit Hippocratis, necne, quod ad noſtrũ inſtitutum non pertinet, tamen neque egregiam quandam rationem, & orationem diſſimulare, qua Aduerſarius nititur probare, Quartum hunc librum, tanquam ſpurium tribus prioribus additum fuiſſe. Ea verò eſt huiuſmodi. { Etenim iudicare nemo poteſt in hoc quarto „ eam non adeſſe theorematum integritatem, verborum ſententiarúmque grauitatem, perſpicuitatémque orationis, & c. quæ ſenex ille venerandus in legitimis operibus adhibere ſolet. } Etenim neminem poſſe iudicare eam nõ adeſſe theorematũ integritatẽ, & c. non alium habet apud me ſenſum, quam negari non poſſe, quin adſit in eo libro ea theorematũ integritas, & c. Ex quo colligitur Hippocratẽ libri

libri authorem esse existimandum:cuius oppositum Aduersarius voluit demonstrare:qui,cum hac in re, vt in plerisque omnibus sibi manifestè : & muliebriter contradicat,non est mirum,si neque in verborum strue, atque syntaxi quid sibi velit, sæpenumero non intelligat. Verum ad rem. Cum testimonio Aduersarij in eo libro quædam contineantur , qui Hippocraticam doctrinam referunt , statim ad principalem quæstionem me confero; vtrum sententia controuersa sit Hippocrate digna, nec ne , de qua Aduersarius sic scribit. { Cum eorum,quæ hoc libro scripta sunt,quatuor , vt quispiā dixerit,species reperiantur:quarū vna, & dictione,& sententia sese præbet dignam Hippocrate:altera , quæ sola dictione tertia,quæ sola sententia;postrema,eorum , quæ neque dictione , neque sententia illo digna sunt , inuestigandum mihi est, in quo numero debeat reponi sermo propositus:quem sanè vt Galenus dignum statuit Hippocrate, sic non docet,quo ex illis modis censeatur dignus: quod si fecisset ille, nobis id explicandi non incumbuisset negocium.} Elegans, egregia, recondita scribendi, ac docendi methodus. Ac sanè male actum est cum Galeno , cui non contigerit suo tempore Aduersarium nasci,qui ab ipso hac præclara institutione eruditus potuerit Hippocratem felicius interpretari , ac nos docere ; quonam modo plurimæ sententiæ illo dignæ censendæ sint. Qua ratione ipsi Aduersario huiusmodi loci interpretandi negocium non incubuisset , nisi forte ille & eo me arguat , quòd cum eo non scripserim,incumbuisset.Quoniam verò Galenus,neque sua sponte, neque alterius institutione potuit hac præclara imbui disciplina , satis habuit, pingui Minerua (vt aiunt) affirmare, sermonem esse Hippocrate dignum , séque mirari,quòd inter Aphorismos eum non scripserit , cum in paucis verbis vis magna comperiatur, quod aphorismis solet vsu venire. Quod si Galenus orationem tot vitiis fœdatam,quot Aduersarius illi obiicit, potuisset deprehendere, tantum abest mea sententia,vt illam tā illustri præconio fuisset ornaturus, vt forte etiam non foret veritus,illa detegere,amplificare,corúmque authorem arguere ; quemadmodum passim facere solitus est; cum ipsum quoque Hippocratem aliquando sermonis minus proprij,exquisiti,ordinati,perspicui,veri,& aliorum id genus crimine insimulare non dubitauerit. Qui semel ita scriptum reliquit. Ego non eo consilio,vt nemo Hippocratis libros legat, ad hoc opus scribendum accessi : Verum quoniam is mihi primus idoneus vsus esse via videtur,nec tamen eam totam compleuisse,cum quædam minime limitata, quædam imperfecta, obscuráque ab eo prodita liceat inuenire ; idcircò ipse tum omnia ea dilucide explicare , tum quæ parum discreta sunt,distinguere,tum quæ deficiunt,supplere studui.Quòd si Gal.ipsi Hippocrati,quem veluti Deum quendam veneratur, aliquando non parcit,quid illum putandum est fuisse facturum,aduersus alienum authorem,in quo explicando illud in primis conatur, & studet, vt quæ bene , vel male scripta sunt, vera dogmata à falsis,frumentum à lolio distinguat, & secernat? Cæterum,quoniam Aduersarius in iuniorum medicorum , studiosorúmque gratiam omnino vult hoc sibi negocium incubuisse,age nos quoque illum audiamus.

6. Metho. Med.

AD

AD CAPVT III.

An sententia dictione sit indigna Hippocrate, ac de morbi vehementia, & magnitudine.

ADVERSARIVS probaturus, litigiosam sententiam dictione Hippocrate esse indignam, non sine artificio, ac methodo, sic orditur. { Circa dictionem Hippocraticam solent à Galeno, atque aliis con-
" siderari tria: Vocum proprietas: deinde perspicuitas: tertiò breuitas,
" grauitásque. Omnis sermo hisce conditionibus insignitus erit Hippocrate verè
" dignus, &c. } Ego verò, etsi fateor Galenũ non solum ex iis tribus locis, sed etiam ex phrasi, seu locutione, ordine, diligentia, aliisque id genus notationibus, de operibus, sententiisque Hippocratis iudicium facere consueuisse, tamen puto hæc omnia esse leuiora, ac minoris momenti; aliúmque præterea quendam locum ab Aduersario prætermissum adhuc superesse, qui hoc ferendo iudicio longe est maximi momenti, atque inter omnes principatum facile sibi vendicat. Ille verò ad præstantiam, veritatem, consensionémque sententiarum, dogmatum, rerúmque inprimis videtur pertinere. Namque si sententiæ, si dogmata, si res ipsæ, quæ traduntur, præstantes fuerint, si veritatem contineant, si principiis, si toti Hippocraticæ disciplinæ consentiant, vtique pro comperto habendum est, nullo certiore, solidiore, illustriore argumento de sententiis, atque operibus Hippocratis iudicium fieri posse. Quod quidem institutum Galenum perpetuò tenere facile fatebitur, quicumque illius lectione delectatur; speciatim verò ad illius interpretationes in libros, qui falsò Hippocrati ascripti sunt, voluerit animum adhibere; in quibus illud vnum præcipuè studet, & conatur; vt bona à malis, vera à falsis, Hippocratica à non Hippocraticis internoscat, &
" secernat. Sed terribilem Aduersarij argumentationem persequamur. { Author
" statim impropriis incipit vti vocibus, cum dicat, in acutis morbis sanguinem de-
" trahes, si vehemens morbus videatur. Nam quæsierim, an propriè acuti morbi no-
" mine vtatur, an impropriè. Si dixerit propriè vsum fuisse, frustra additur in ora-
" tione, si vehemens morbus videatur. Si verò impropriè locutus est, oratio impro-
" priis vocibus constituta Hippocrate digna nequit censeri. } Egregia, planè Aristotelica demonstratio. Sed postquam nos quoq; cogimur ineptire, vt ne Aduersarius se nimis argutum putet, respondeo, authorem propriè morbi acuti nomine vsum fuisse. Ergò frustra additur in oratione, si vehemens morbus videatur. Negatur consequentia, quam æquum fuerat illum probare. Ego verò illius absurditatem demonstro: quia non omnis morbus acutus est vehemens. Quamobrem cũ author Hippocratica disciplina institutus probè sciret de vna morbi vehemẽtia mittendi sanguinis indicationem oriri, vt huiusmodi præceptum tanti momenti, distinctè, & certè explicaret, summa cum ratione neque ea verba prætermisit, si vehemens morbus videatur. Quod porrò non omnis morbus acutus sit vehemens, etsi multis modis probari potest, aliis forte vnicum Galeni testimonium foret satis, qui, vt aliàs quoque diximus, scribit se aliquando ægrotum visitasse pleuritide laborantem, morbo sine vlla dubitatione acuto: in quo deficiente illius vehementia noluit sanguinem mittere. Verum, quoniam sæpe Aduersarium audimus nihil curare quid Galenus sentiat, & doceat, mihi liceat ipsiusmet

Aduersarij testimonium addidisse, cui (ni fallor) non poterit fidem non adhibere; qui sic scribit. { Deinde falsum est, quòd omnis acutus morbus sit magnus, aut vehemens, &c. } Sed alios Aduersarios arietes ad euertendam hanc dictionem aggrediamur. { Deinde, inquit, indicatio de mittendo sanguine non modo locum habet in morbis vehementibus, sed etiam aliquando in diuturnis, vt in quartana, elephantiasi, aliisque diuturnis accidit, in quibus aliquando mitti sanguinem conspicuum est. } Quasi verò vehementes morbi, ac diuturni inter se opponantur; & si diuturnus est morbus, vehemens esse non possit; cum tamen nemo sit, qui non libenter fateatur, plurimos diuturnos morbos vehementes, ac vehementissimos esse. Ex quo factum est, & iure quidem, vt Galenus voluerit hanc sententiam amplificare, vt illa non solùm morbos acutos, sed etiam diuturnos complectatur; sicuti in nostra Disputatione diximus. Sed Aduersarius vbiq; sui similis est, vbiq; certas, & illustres affert demonstrationes. Quod porrò ille inquit de quartana, elephantiasi, aliisque morbis diuturnis, in quibus aliquãdo sanguinem mitti conspicuum est, mea quidé sententia conspicuum est illius disciplinæ, ac principiis non consentire. Qui id perpetuò docet, repetit, inculcat, percrepat, indicationes ex rei natura esse accipiendas; humorum plenitudini sanguinis missionem; humorum vitio purgationem competere. Quamobrem posterius licebit illum audire contendentem in quartana, elephantiasi, & aliis id genus morbis, qui ex vno humore melancholico originem habent, missionem sanguinis haud conuenire, nisi simul redundet copia sanguinis. De qua re peculiari Disputatione sumus sermonem habituri. Subdit. { Adde quòd Galenus interpretatur in comm. xix. per acutum, & vehementem morbum magnum. } Istud quoque falsum, & à Galeni mente alienum est. Primum enim morbus acutus, & vehemens, quem Aduersarius vnum, atque eundem esse putat, longè sunt diuersi: cum multi sint morbi acuti, qui non sunt vehementes; & multi sint vehementes, qui non sunt acuti, vt paulò supra diximus. Deinde nec Galenus morbum vel acutum; vel vehementem interpretatur magnum; sed contrà morbum magnum interpretatur vehementem. φλεβοτομήσεις γὰρ πρῶτον, εἰ σοι φαίνοιτο μέγα τὸ νόσημα. φανερῶς ἀπὸ τοῦ γενομένου πλήθους τῷ ἐνθυμήματι χρῆται διὰ τὰ ἰσχυρὰ πάθη. οὐ διαφέρει γε μὴν ἰσχυρὸν ἢ μέγα νόσημα φάναι. Quæ ad verbum Latinè sonant. Sanguinem enim in primis detrahes, si morbus tibi magnus esse videatur. Manifestè à mente concepta quantitate hoc remedio vtitur propter vehementes affectus; neque tamen refert, vehementem, an magnum dicas. Ex quo quidem loco id quoque constat apertissimè, apud Hippocratem, & Galenum, duplicem esse morbi magnitudinem; alteram in quantitate; alteram in qualitate, quam propriè ἰσχὺν, vehementiam appellant. De qua re aliàs diffusè diximus. Itaque Galenus hanc ipsam duplicem morbi magnitudinem memoria repetens, vt omnem tolleret amphibologiam, neq; istud voluit prætermittere: vehementiam morbi in qualitate, minime verò magnitudinem in quantitate scopum mittendi sanguinis ab Hippocrate institutum fuisse.

Lib. 4. de Miss. Sang. cap. 16.

Disp. de scopis pag. 18.

{ Amplius (inquit Aduers.) si propriè loquendum est, vehemens morbus omnis reipsa magnus est: at non reciprocatur, vt omnis magnus existat, validúsque sit. Cum. n. tribus modis morbus dicatur magnus, certissimum est quodcumque genus non comprehendere vehementiam: quam rem inductione in singulis probarem, si dubitationem habere iudicarem. } Quantum equidem

conie

coniectura consequi possum, Aduersarius nondum potuit intelligere, quid sit vehementia, ἰσχύς, quid sit magnitudo, μέγεθος, morbi; & quid inter vnam, & alteram intersit; siquidem, postquam id cogimur rursum repetere, quod iam antea non semel diximus, neque omnis morbus vehemens, ex. Gr. pusillum vulnus nerui magnus est: neque omnis morbus magnus, ex. Gr. insignis cuticulæ discissio, est vehemens. Quàm profectò vtriusque differentiam qui non intelligit, equidem hunc puto summam, ac veritatem totius cõtrouersiæ, in qua versamur, de Scopis Mittendi Sanguinem nullo vnquam modo intelligere posse. Sic quæ sequuntur verba planè falsa absurdáque sunt, & Galeni doctrinæ ex diametro Aduersantur. Qui exponens triplicem morbi magnitudinem, ex qua indicatio mittendi sanguinis originem habet, non magnitudinem in quantitate, μέγεθος, sed magnitudinem in qualitate, vehementiam, ἰσχύν, intelligit: vt certo certius sit apud Galenum singulos tres eiusmodi modos ad vehementiam pertinere: adeo vt certè nequeam satis mirari, quomodo Aduersarius profiteatur se potuisse probare, quodcunque genus non comprehendere vehementiam: nisi fortè ille magnitudinem in quantitate intelligit; quam libenter fatemur in vnica specie morbi magni secundum propriam essentiam, minime in cæteris contineri. Immò verò ex hoc ipso loco aliàs confecimus scopum missionis sanguinis nullo modo magnitudinem singularem cuiusque morbi statuendum esse. Etenim si per Galenum morbus triplici ratione magnus, sanguinis missionem indicat; vnus autem ex iis tantummodo, secundum propriam essentiam, singularem magnitudinem potest obtinere; an quid apertius potest demonstrari, quam Hippocratem, & Galenum aliam magnitudinem, tribus eiusmodi morbis communem, vehementiam, mittendi sanguinis indicationem statuisse? Præter quàm quòd Galenus enumerans tres passim decantatos magnitudinis morbi modos, non distinguit morbum magnum, μέγαν, sed vehementem, ἰσχυρόν. Qui inquit τεχῶς δὲ ὐ μόνον τύτων ἀλλὰ ϗ τῶν ἄλλων παθῶν ἁπάντων ἰσχυρῶν γιγνομένων.

" { Præterea, quia Galenus ait, morbum magnum, tum præsentem, tum futurum
" in ea oratione audiendum, falsum est, ac ab omni alienum ratione solum conue-
" nire morbis magnis vehementibus futuris venæ sectionem. Quia imminentis
" morbi, & futuri sunt quam plures venæ sectionem postulantes, qui non habent vehementiam, si propriè loqui velimus, vt quartana, elephas, interdum reiectatio sanguinis, hydrops, & alij eiusdem generis. }

Immutabili continuatione Aduersarius agit contra Hippocratem, contra Galenum, omnémque eorum doctrinam studet euertere. Cum enim hactenus dictionem Hippocratis impugnauerit, postrema hac parte quandam Galeni sententiam aggreditur, in qua ille docet, decretum Hippocratis de tribus principibus scopis mittendi sanguinis ad omnes vehementes morbos non solum præsentes, sed etiam futuros referendum, & accommodandum esse. Qui imminentes aliquot, & futuros profert morbos, qui etsi non habent vehementiam, nihilominus venæ sectionem postulant. Ego verò vnico verbo respondeo, ac repeto, Aduersarium prorsus ignorare, quid Hippocrates, & Galenus morbi vehementiam intelligant: quam certum est non alia ratione, quàm ex periculo, vi, ac violentia homini, eiúsque actionibus illata ab illis æstimari, & definiri. Quod quidem nisi ille ignoraret, nunquam puto dixisset, quartanam, elephantiasim, sputum sanguinis, hydropem vehementiam non habere. Mihi autem postremò id liceat addidisse, si

quando

quando eueniat, vt huiusmodi morbi non sint vehementes, & periculosi, illos tunc missionem sanguinis minimè esse indicaturos.

AD CAPVT IIII.

Rationes pro sententia Hippocratis.

HOc quarto capite ex nostra Disputatione ad Aduersario nonnullæ colliguntur rationes: etsi id suo more, nec bona fide, nec plenè facit; quibus singularem quādam excellentem præstantiam litigiosæ sententiæ, satis (ni fallimur) demonstrauimus, & confirmauimus: ad quas ille deinceps conatur respōdere. Qui descripta serie nostræ orationis hæc habet. *Disput. de scopis pag. 5. 14. & seq.*

{ Hæc illi acutè, & ingeniosè respondent, in quibus adsunt multa, quæ mihi minimè satisfaciunt. } Ego autem gaudeo, vehementérque lætor nostra Aduersario minimè satisfacere: quandoquidem si ab illo probarētur, timerem ne planè falsa, absurda, inepta forent. Qui memini me aliquando legisse, sapientissimum quemdam virum, apud populum orantem, videntémque illum magno applausu, ac fauore quamdam illius rationem excepisse, mirabiliter fuisse commotum, ac proximos auditores anxiè interrogasse, quidnam sibi turpiter, insulsè, stultè dictum sibi excidisset. Verum singulas illius responsiones perpendamus.

{ Atque certè in primis illud est, quòd si concedimus quæcumque dicunt, adhuc non ostendunt illi, vsum non fuisse auctorem nominibus impropriis: etenim si venæ sectio conuenit acuto morbo, quatenus est vehemens, frustra in oratione additur. In morbis acutis, &c. }

Nobis propositum fuerat demonstrare sententiam fuisse insignem, notabilem, præclaram, vno verbo Hippocrate dignam. Quid verò nos oportuit ostendere, authorē vocibus minus propriis vsum non fuisse? Verum quid aio? Non ne istud quoque satis confecimus? Verba in nostra Disputatione hæc sunt. Contendunt nonnulli sententiam superius positam, & expositam esse reiiciendam, tamquam suppositītiam, magnóque Hippocrate indignam, propterea quod oratio sit inepta, & grauitati diuini hominis multum dispar, & dissimilis. Nam cum Galeni testimonio, apud eum ne syllabam quidem otiosam quis facilè possit inuenire, quandoquidem morbi acuti sunt itidem vehementes, quorsum addita sunt ea verba; Si vehemens morbus fuerit? Quàm quidem obiectam rationem, quæ ipsamet est obiecta ratio Aduersarij, statim solidè refutauimus, ostendimusque esse leuissimam.

{ Deinde (inquit) nescio videre, quomodo asseuerent Galenum hanc recepisse tamquam germanissimam, quia neque admittere potest, vt germanam, spurio existente eo libro: si auctor eius libri extitisset Hippocrates, vtique germana illius dici posset sententia. }

Aduersarius tandem nos in manifesto, & magno facinore deprehendit: qui ausi simus sententiam Hippocratis germanissimam appellare, quæ nec germana dici potest. Quod equidem fateri non erubesco. Sed mihi libet omnem culpam in Galenum transferre: qui illam pronuntians Hippocrate dignam, tamque illustri præconio ornans, causam mihi dedit, vt illam parum cautè germanissimam appellarem. At verò hæc fortè alicui leuiora, & inaniora videbuntur, quàm vt à tanto viro de re tanti momenti debuerint expectari. { Admiratur Galenus,

K

„ cur eam inter Aphorismos non reposuerit, cum in paucis verbis magna vis re-
„ periatur: quia significatio, & sententia sermonis huius digna est Hippocrate;
„ sed ipsa dictio,&c. }

Prodigium hoc mihi videtur; cum lis nostra sit, an hæc sententia veritatem obtineat;an in artis operibus exercendis sit admittenda; an consentientibus tribus in ea positis scopis liceat perpetuò sanguinem mittere, Aduersarium, qui nititur probare eam à veritate esse abhorrentem, ita de dictione id monstrare, vt fateatur sententiam esse veram, Hippocrate dignam, & inter Aphorismos reponendam. Quare nos, qui non de verborum proprietate, atque elocutionis vi contendimus, sed de ipsa dogmatum veritate, facilè possumus omni prætermissa de verbis, & dictionibus controuersia, rem ipsam ex Aduersarij confessione recipere, eiusque repugnantiam illi peculiarem, & frequentissimam hac quoque in re manifestam annotare.

„ { Hanc rem facilè confirmo & Galeni commentario; nam dum explanat
„ hunc locum, ne verbum quidem facit horum verborum { In morbis acutis }
„ sed solum dicit, per vehementes magnos morbos intellexisse. Audienda sunt eius
„ verba. Sanguinem etenim primum detrahes, si magnus tibi videatur morbus: tali
„ enim remedio vtitur propter vehementes affectus, quod à qualitate desumitur.
„ Neque refert, si aut vehementem, aut magnum morbum dixeris. Hæc ille. Si lice-
„ ret percunctari Gal. cur verba priora sine aliqua explanatione prætermiserit
„ quid (quæso) respondebit aliud, quàm quòd ea vox impropria est, atque ibi su-
„ perflua.

„ Illud mihi quidem videtur omnem superare admirationem, Aduersarium non
„ vereri ea negare, quæ omni luce clariora sunt. Ac sanè quid hac de re dicam nescio. Siquidem alterutrum necesse est, aut illum non vidisse, quod & puero potuit esse perspicuum; quod de homine planè lynceo, qui ea profitetur se videre, quæ cæteri, vel oculatissimi homines nequeunt videre nullo modo licet affirmare: aut eum volentem, & scientem lectori imponere voluisse; quod de homine integerrimo, Theologo singulari ne concipi quidem animo potest. Itaque meo more fatebor, me illius sensum non satis intelligere. Quod autem Galenus
„ neque ea verba { In morbis acutis } sine interpretatione reliquerit, id equidem
„ nulla ratione melius mihi videor posse demonstrare, quàm si illius propria verba
„ proferam, quæ sunt huiusmodi, Quod porrò in fronte dictionis scriptum est. In
„ acutis morbis sanguinem detrahes, vt consideretur dignum est. Sed quomodo
„ longorum morborum non meminit? Quoniam sanè de acutis nunc docet: at-
„ que ob id solos eos memorauit; nempe, & ex longis multi sunt, qui sanguinis egent detractione, cum & hi dictis tribus subiaceant scopis. Quamobrem si liceret Galeno ad Aduersariam interrogationem respondere, ille vtique tale, mea sententia, responsum dedisset, se ab huiusmodi negligentiæ crimine esse alienissimũ, qui eam quoque partẽ fuerit diligenter interpretatus, nec quicquam prætermiserit, quod vtcumque ad rem præsentem videatur pertinere. Fortè autem Aduersarius dictionem in fronte sententiæ Hippocraticæ positam putauit etiam à Galeno in fronte commentarij fuisse exponendam: quare cum expositionem initio non inuenisset, nec totum commentarium legere sustinuisset, ne extare quidem illam existimauit, & inconsultò dixit.

AD

AD CAPVT V.

Nomen florentis ætatis an proprium.

CVM Aduerſarius hoc præſenti, ac proximo ſequenti capite non aliud agat, quam de ſcopo ætatis, ambientis aëris, habitus corporis, necnon de vario ſcoporum numero; qui eadem repetit, quæ ſuperioribus Diſputationibus ex principali inſtituto ſemel, iterum, ac ſæpius ſine fine, tradita, & inculcata ſunt, mihi libet ea ſummatim percurrere ac nonnulla duntaxat annotare. Poſtquam igitur Aduerſarius aduerſus ſcopum ætatis pluribus egit, hæc deinceps habet. { Hæc ſi vera ſunt, quomodo noſtræ ætatis medici tantum agnoſcunt in ea ſententia ſplendoris? } Si mihi liceat pro medicis noſtræ ætatis reſpondere, equidem non aliud reſponſum redderem, quàm omnes Galeni in primis teſtimonio, atque interpretatione in eam ſententiam fuiſſe adductos, tantumque ſplendoris in ea ſententia agnoſcere, quantum Galenus ipſe agnoſcere non eſt veritus; cum quo fortè malunt errare, quam cum Aduerſario, & cæteris Galeni hoſtibus bene ſentire. Aduerſ. { Me quidem non fugit, quid alij, vt oſtenderent hunc auctorem non fuiſſe in errore, hac de re ſcribant, quæ admitto ſigillatim omnia: neque enim ego in hoc potiſſimum laboro, contendoque habere nō poſſe bonum ſenſum illorum verba, &c. } Si Aduerſarius omnia ſigillatim admittit, quæcunque alij pro hac ſententia ſolent afferre, quid pluribus eſt opus? Nos illi viciſſim donemus ſententiam fuiſſe inſufficientem, diminutam, impropriam, ſuperuacaneam, quicquid ille vult (ſi modo ſententia, quam Galenus, qui, vt Aduerſ. inquit, in iudicandis Hippocraticis tractationibus iudicioſiſſimus fuit, affirmat eſſe Hippocrate dignam, & miratur, cur inter Aphoriſmos non fuerit repoſita tot vitiis referta eſſe poteſt) dummodo ille ex altera parte fateatur, & admittat, atque in ſententia permaneat: ſententiam eſſe veram, recipiendam, Hippocrate dignam: vno verbo, In morbis acutis ſanguinem eſſe mittendum, ſi vehemens morbus videatur, flocueritque ægrotanti ætas, & virium robur affuerit. Aduerſ. { Cæterum nondum finem attigimus: alia.n. adhuc ſuperſunt explicanda non minoris momenti. Galeni teſtimonio eiuſcemodi ſententia deficiens eſt, vtpote quæ non complectitur omnia ad hanc indicationem neceſſaria. } Qui deinceps ponit verba Galeni, quæ tribus Hippocraticis ſcopis alios duos, ambientem aërem, & habitum corporis adiungunt. De qua quidem obiecta ratione, varioque ſcoporum numero, quandoquidem ſupra non ſemel diximus, ruſumque proximo capite nonnihil dicturi ſumus, in præſentia dicere ſuperſedeo.

AD CAPVT VI.

Scopos varios eſſe, & vario modo à Galeno tractari.

DE ſcopo ambientis aëris, habitus corporis, & aliis id genus, quos Galenus aliquando tribus principibus ſcopis videtur addidiſſe; de qua varietate, & inconſtantia Aduerſarius numquam deſinit illum arguere; nos in noſtra Diſputat. diffuſe diximus. Summa autem eſt, ſcopos mittendi ſanguinis eſſe duplices: quoſdam κυριωτάτους, præcipuos, princi- *pag. 20. & ſeq.*

pales,primos,ac maximè proprios,qui verè,primum,se remedium indicant:quosdam minus principales,ac secundarios,qui non ipsā missionē sanguinis, sed modum,& quantitatem indicant detractionis:Galenum sæpius vtrosque permiscere & confundere cōsueuisse:vbicūq;autē serio,atq;ex principali instituto istud agit, & apertè,& distinctè alteros ab alteris secernere,ac singulorū propriā vim,& indicationem definire. Qui tandem sic scribo. Neque verò aliquē velim hoc arroganter, tamquam insigne vitium Galeno exprobrare: quippe non omnia possunt, aut debent omnibus in locis, accuratè, distinctè, absolutè doceri. Atque hoc peculiare est illius institutum, vt iis in locis, in quibus ex proposito de aliqua re tractat,illam cumulate,& perfectè doceat.In aliis verò nō item.Quocirca sæpe lectorem admonet,vt illos perpetuò fontes consulat,in quibus diligentius res explicatur. Quasi diuinaret non defuturos aliquo tēpore obtrectatores, Fernelios,Argenterios,horúmque discipulos,& imitatores,qui tum alia,tum hoc in primis inconstantiæ; ac varietatis crimen sibi obiicerent. Ac sanè equidem censeo ineptum,& iniquum esse,quod vno,& alieno loco,quod obiter,quod exēpli tantum causa,quod præter principale institutum nonnumquā dicitur à Galeno, velle id, tamquam magnam aliquod argumentum valere contra ea, quæ idem Galenus aliis permultis locis, ex professo,propriè, distinctè,affirmatè,asseueranter,& copiosè docuit, & determinauit. Alioqui nisi legendis bonis authoribus, hæc non modo prudens, sed etiam necessaria cautio, & moderatio adhibeatur, iam nihil tam certum,exploratum firmum,ratum,constitutum licebit inuenire, quod non pluribus dubitationibus, difficultatibus, controuersiis subiici possit. Galenum porrò tam planè, apertè, & certè, vt planius apertius, & certius non possit,docuisse, & statuisse tres tantummodo esse principes scopos mittendi sanguinis: ambientem verò aërem,habitum corporis, & cæteros omnes, quotquot excogitari, & concipi animo possunt, secundarios esse, iam satis, supérque demonstratum est:neque eadem perpetuò sunt ineptè repetenda. Quod Aduersarius inquit,ætatem nunquam in Galeni doctrina fuisse scopum principalem, sed loco secundo indicantem,quatenus refertur ad vires,manifeste aduersatur Galeno,sicuti aliàs quoque diximus. Nam Galenus,præter quam quod tot locis, quot certè nequeunt ignorari, ætatem in principibus scopis reponit, ex professo hanc ipsam dubitationem afferens,respondet,ac decernit, ætatem minime ad vires esse referendā;cum pueris etiam robustis non liceat sanguinem mittere, quod in iis, non vires, sed innatam corporis euacuationem oporteat animaduertere. Et quoniam quæ toto hoc deinceps capite afferuntur, de scoporum varietate, ac differentia,sunt illa eadem,quæ iam millies repetita sunt, nolo iis referendis, aut refellendis maiorem temporis iacturam facere.

4 Rat.vict. com. 19.

AD CAPVT VII.

An sententia Aut. libr. 4. de Rat. Vict. significatione duntaxat sit digna Hippocrate.

ADVERSARIVS statim principio capitis declarat, quod equidem fateor me hactenus non satis intellexisse:quidnam sibi velint ea verba; sententiam Hippocrate esse dignam duntaxat significatione, qui ita seipsum interpretatur. « Si perpendere voluerimus rem ipsam, » equidem statuemus,quod pertinet ad sententiam,intelligentiámque Hippocrate verè

verè dignam. Sententia enim huiusmodi est. In morbis magnis sanguinem mittito, si virium adfuerit robur, ætásque non prohibuerit. } Vtinam Aduersatius discat aliquando in eadem sententia permanere, neque à se ipso tam frequenter dissentire. Namque si ille semel hæc velit perpetuò fateri, sentire, docere, quæ iis paucis verbis apertè fatetur, sentit, docet, iam nostra lis ad exitũ perducta est. Iam inter nos conuenit. Si quidem ego quoque cum Hippocrate, & Galeno non aliud fateor, sentio, doceo, quàm in morbis magnis sanguinem esse mittẽdum, si virium robur affuerit, neque ætas remedium prohibeat. Sed ille vnus, atque idem durabit tẽpore curto. Nam sicuti iam sæpe vidimus, ita deinceps illum videbimus Protei in morem semet in omnem speciem vertere, atque eodem in tempore subitò sententiam mutare. Quæso enim quomodo hæc iis conueniunt, quæ ab illo hactenus tam frequenter, & constanter tradita sunt? In morbis tantummodo materialibus, in morbis duntaxat magnis ex plenitudine, aut fluxione sanguinis sanguinem esse mittendum? Non esse prorsus abstinendum à sanguinis detractione in omni imbecillitate virium? Aetatem minimè inter scopos principes, sed inter secundarios, qui ad scopum principem virium referuntur, esse recensendam? Quomodo hæc iis conuenient, quæ posterius sumus audituri: hanc sententiam veritatem habere non posse nisi vniuersalibus quibusdam theorematis præsuppositis: hæc verò vniuersalia theoremata esse: sanguinis missionem nunquam exercendam esse, si morbus originem non habuerit à sanguinis multitudine, vel motu? Hanc sententiam pro indefinita propositione, minime pro vniuersali esse accipiendam? Verum quid dico, quomodo hæc iis conueniunt, quæ superiore, & posteriore tempore tradita sunt? Quomodo hæc iis possunt conuenire, quæ hoc eodem temporis momento, hac eadem orationis continuatione scribuntur? { Admonemur (inquit Aduersarius) hac sententia non esse ad hoc generosum remedium temere accedendum, quemadmodum faciebant Empirici, Methodici, & plerique Rationales. Etenim in primis nunquam venæ sectionem exercebimus, nisi morbus extiterit magnus, siue quod actu, siue quod facultate talis reuera sit. Et hoc quidem decretum est Hippocraticum, } Aduersarius paulò supra dicebat sententiam, & intelligentiam litigiosæ huius sententiæ esse talem. In morbis magnis sanguinem mittito, si virium adfuerit robur, ætásque non prohibuerit. Nunc verò illam interpretatur, Nunquam ad missionem sanguinis esse accedendum, nisi morbus vel actu, vel potentia magnus fuerit. Videamus quæso, an altera ad alteram quadret, & ambæ inter se conueniant. Sententia legem imponit, & præscribit, secundum quam medici probè intelligant, ac debeant sanguinem mittere. Ea verò est. Si morbus fuerit vehemens: Si ægroti vires valeant: Si ætas floreat, sanguinem esse mittendum. Interpretatio autem hanc sententiam, & legem ita contrahit, & in angustum adducit, vt medicos illud vnum moneat, vt ne vnquam sine morbi magnitudine ad generosum hoc remedium accedant. At verò, an quis est, & dialecticæ, & rerum omnium tam rudis, & ignarus, qui non statim intelligat, quãtum duæ huiusmodi propositiones inter se distẽt? vt certè superuacaneus, & ineptus videri possit, quicunque longius hæc velit exaggerare, & amplificare. Quòd si hæc sententia, vt Aduersarius contendit, non aliud agit, quàm vt demonstret, morbi magnitudinem ad missionem sanguinis fore necessariam, an non istud duobus verbis commodè potuit explicari? Quid, obsecro te, opus fuerat præterea considerationem virium, atque ætatis adhibere, quæ nihil prorsus ad huiusmodi præceptum perti-

nent? Quicquid autẽ hac de re sit,(vt finiam)illud certè ex Aduersarij sententia colligi potest, Hosce scopos esse præcipuos, principes, conuertibiles, atque (vt aiunt) adæquatos. Quoniam si vera est hypothesis affirmatiua huius authoris, quàm Aduersarius recipit, Si morbus magnus, vires constant,& ætas, secanda est vena: & rursus vera est hypothesis à destructione antecedentis ad destructionem consequentis, si non est morbus magnus, si vires, aut ætas non constant, non est secanda vena; hinc certo certius licèt colligere, terminos esse conuertibiles; & consequentiam, tam affirmatiuè, quàm negatiuè, valere: quod non nisi in talibus terminis potest vsu venire. Sed (ni fallor) res ipsa loquitur, ac manifestior est, quá vt pluribus sit opus. Quæ deinceps ex Hippocrate,& Galeno ab Aduersario afferuntur, ad probandum magnitudinem morbi ad missionem sanguinis requiri necessariò, equidem non inuitus omnia recipio. Sed illud cogor repetere, Hippocratem, & Galenum non istud solum, sed aliud longè maioris momenti nos docuisse: Nimirum in morbis magnis sanguinem semper esse mittendum, quotiescumque per vires,& ætatem licèt. Id quod suprà(ni fallimur) semel, atque iterum cumulatissime demonstrauimus, vt plura addere planè superuacaneum videatur.

» { Præterea(inquit)est maximè digna Hippocrate sententia, quod non modo
» sit doctrinæ Aphoristicæ similis, sed in ipsa virtute contineatur. Scribit enim in
» prima sectione, Extremis morbis extrema remedia optima sunt. Sententia huius
» quarti libri Acut. ab illo duntaxat differt, quod particularis existat, illa vniuer-
» sali existente. Ac fortassis si de me quæsieris, cur inter Aphorismos Hippocrates
» hanc non scripsit dictionem, responderem, satis conuenienter id factum fuisse,
» quod virtute contineretur sub eo Aphorismo. Omnis enim generalis regula spe-
» cialem complectitur. }

» Ego verò mihi videor satis conuenienter posse respondere, hæc voluntaria esse,
» atque à doctrina Hippocratis,& Galeni longissimè aliena, Quomodo enim hæc sententia, quæ per Aduersarium tot flagitiis est contaminata, speciatim verò,& diminuta est,& superuacanea, potest esse Hippocrate digna, Aphoristicæ doctrinæ similis, ac virtute in ipsa contineri, cuius præcipua est proprietas, vt paucis verbis res magnas, magnaque præcepta complectatur? Qui fieri potest, vt hæc sententia in altera Aphoristica contineatur, cum ambæ planè inter se dissentiant, nec quicquam commune habeant? Quandoquidem Hippocrates in Aphorismo de vnis duntaxat morbis peracutis, qui vltrà diem quartam non producuntur, ac potissimum de tenuissima victus ratione sermonem habet; quod Galeni interpretatione fit manifestissimum: qui propterea proximè sequentem Aphorismum cum hoc priore connectit. Vbi morbus peracutus est, statim summos labores obtinet, & summè tenuissimo victu vti necesse est. In sententia autem longè alia res agitur: quæ veros, & proprios scopos docet, ex quibus medici indicationem mittendi sanguinis probè elicere possint: sicuti diffusè, & acuratè satis: superque iam diximus. Verum, quoniam Aduersarius, qui affirmat sententiam litigiosam ab Hippocrate in Aphorismis fuisse repositam, recor-
» datus est Galenum mirari quamobrem id factum non fuerit, ad hanc tacitam
» obiectam rationem respondet, ita inquiens. { Neque conturbet nos, quòd Gale-
» nus dicat, inter Aphoristicas sententias hanc non fuisse constitutã: quia sic debet
» intelligi, in Aphorismis inquam distinctè non contineri, aut eisdem verbis, qui-
bus

bus est vsus auctor Quarti Acurorum. } Egregiè. Sed quid rursum Galenus respondeat, si quis iterum illi obiiciat,temere ipsum admiratione fuisse affectum, " cum certum sit eiusmodi sententiam,etsi non distinctè,neque eisdem verbis, tamen vtcumque in sententiis Aphoristicis omnino contineri: nihil autem referre,vtrum distinctè, atque eisdem verbis an quomodocumque aliter contineatur, modo re vera contineatur,equidem nescio quid verè Galenus possit respondere. Itaque ab Aduersario,qui tam facilè,& promptè ad omnia respondet, omnésque nodos dissoluit,huiusmodi responsionem, & Galeni tutelam expectabimus. Verum estò.Sententia in Aphorismis non contineatur distinctè, atque eisdem verbis. Contineatur in virtute: omnia concedantur Aduersario, quæcumque tandem ille velit.Quid hæc ad rem?Id verò in controuersia positum est. Vtrum sententia,quæ tam apertè de tribus principibus scopis mittendi sanguinis statuit,sit digna Hippocrate,atque à medicis recipienda, vt toties diximus: an fortè huiusmodi iudicium, & determinatio ex eo pendet,quòd illa in Aphorismis reposita, vel non reposita fuerit? Galenus illam suscipit, probat, miris laudibus extollit, etiamsi in Aphorismis scripta non fuerit. Quod si, vt Aduersario placet, illa in Aphorismis quoque est constituta, hinc equidem putarem multo magis esse colligendum illam esse Hippocrate dignam, veritatem continere: tribúsque eiusmodi consentientibus scopis perpetuò sanguinem esse mittendum: vno,vel pluribus deficientibus, à tali remedio abstinendum.

Quòd porrò Aduersarius postremo capite inquit, sententiam esse Hippocrate dignam, quòd meminerit indicationis sumptæ à magnitudine morbi, quæ medico non in vno,alteróve,sed prorsus in omni morbo spectanda est,& quàm omnes medici prætermiserunt, non Methodici modo, atque Empirici, sed etiam Rationalium plurimi: cum hęc omnia superioribus disputationibus abundè fuerint explicata, non est, vt in præsentia quoque inutiliter, & fastidiosè denuò repetantur.

AD CAPVT VIII.

An Hippocrates in legitimis suis operibus præcepti de tribus principibus scopis meminerit.

EQVIDEM non satis intelligo,quid in mentem venerit Aduersario, vt probaret Hippocratem in suis legitimis operibus præcepti de tribus principibus scopis mittendi sanguinis meminisse. Cùm enim modis omnibus, quoscumque potuit excogitare, conatus sit hoc ipsum præceptum infirmare,ac demoliri, vtique si Hippocrates in legitimis suis operibus illius meminit,quis non hinc facilè,& verè colligat, Aduersarium oleum, & operam perdidisse: immò verò aduersus seipsum, suamque opinionem hactenus Disputasse: atque eiusmodi præceptum optimè constitutum, præclarum,certum, verum,stabile, vno verbo Hippocraticum, & ab omnibus medicis suscipiendum esse? Cæterum etsi Aduersarius mala (vt solet)ratione hanc quoque postremam partem agit,qui ineptè rediens ad sua principia: affectus,qui ex humoribus fiunt, & vacuatione indigent, duos existere, plenitudinem, & cacochymiam: illi missionem sanguinis, huic purgationem conuenire; & alia id genus, quæ sine vllo modo, ac fine ab ipso hactenus

propoſita,& repetita ſunt: partim quod tota huiuſmodi probatio eſt à me, qui non aliud affirmo, doceo, prædico, quàm hoc ipſum præceptum eſſe grauiſſimum, præſtantiſſimum, magno Hippocrate digniſſimum: partim quòd neque otij mei, neque patientiæ fuit omnia perſequi, mihi ſtatutum eſt iſtæc omnia ſilentio præterire, & huic ſextæ Diſputationi finem imponere.

Finis Sextæ Diſputationis.

LIBER SEPTIMVS
DISPVTATIO SEPTIMA.

An Anuerſarius rectè explanauerit contextum xix. Quarti Libri Acutorum.

ETSI hæc Diſputatio planè eſt ſuperuacanea, ac iure potuit prætermitti, cum eamdem cum proxima ſuperiore Diſputatione rem, & cauſam tractet, vt principio libri diximus, tamen quæſo, vt mihi liceat hanc quoque paucis verbis examinare, & perpendere, quòd neque in ea ſui deſint ſales, & lepores, & quæ omnino nec poſſunt, nec debent prætermitti.

AD CAPVT I.

Explanatio Aduerſarij, &c.

HOc primo capite Aduerſarius ſuam duntaxat refert explanationem, quæ in ſumma eſt huiuſmodi. Sententiam xix. lib. 4. de Rat. Vict. eſſe per quàm dignam Hippocrate: Veritatē habere nō poſſe, niſi vniuerſalibus quibuſdam theorematis præſuppoſitis; hoc eſt, Sanguinis miſſionem numquam exercendam eſſe, ſi morbus originem nō habuerit à ſanguinis multitudine, vel motu, vehementiámque habuerit, ac vires fuerint validæ: Demúmque eſſe indefinitū. Ex quibus ille eorum, colligit errorē qui ex propoſitione indefinita vniuerſalē faciunt, ac ſine vlla diſtinctione docent; in morbis acutis ſanguinem eſſe mittendum, ſi vehementes fuerint, &c. Verumtamen notatione eſt dignum; hunc hominem, qui cæteris omnibus indiligentię, & infidelitatis crimen tam facilè ſolet exprobrare, hunc quoque locū, quem profitetur ex ſua vetere Diſputatione ſe eſſe relaturum, indiligenter, & infideliter referre voluiſſe: qui hæc prætermittit. { Vehementia morbi neceſſaria ęſt, quoniam plenitudo non ſemper poſtulat miſſionem ſanguinis, neque etiam qualiſcumque ſanguinis motus idem exigit: ſed tunc ſanè id fieri præſtat, cum illa, & hic fuerint affatu digna. Leuis enim plenitudo iis, quæ leuiter euacuant, corrigitur: leuis autem motus, iis, quæ leuiter auertunt, ac deriuant. }

Lib. 4. de Miſſ. Sang. cap. 16.

Ego

Ego autem cum nolim hominem philoſophum,& Theologum præſtantiſſimum huiuſmodi turpium criminum reum facere, equidem puto illum ad ſe tandem conuerſum pœnituiſſe, quod hæc incautè ipſi olim exciderint, quæ totam ſuam Diſputationem, & diſciplinā funditus poſſunt euertere: ac propterea cōſultò illa in præſentia voluiſſe prætermittere. Namque ſi ad miſſionem ſanguinis vehemētia morbi eſt neceſſaria, ſi plenitudo, ſi motio ſanguinis non ſemper venæ ſectionem indicant, ſed tunc duntaxat, atque hac adhibita conditione, cum vtraque morbi vehementiam affert, obſecro te, quid hoc aliud eſt, quàm fateri, vehementiam morbi verum eſſe, proprium, & principem mittendi ſanguinis ſcopum; quod Hippocrates,& Galenus docent; quod nos in primis contendimus, ac tuemur? Ac ſanè ſi Aduerſarius in iis paucis verbis non minus verè, quam perſpicuè prolatis feriò velit acquieſcere, atque in hac ſententia, in qua ſæpius notauimus illum fuiſſe, perpetuò manere, iam tota cauſa definita eſt; iam inter nos conuenit, paxque conciliata,& confirmata eſt. Verum quod ille ſæpius ait, idem ſemel, iterum, ac ſæpius negat. Neque (vt puto) ipſi tam proprium eſt ridere, quam à ſe ipſo diſſentire. Cuius quidem inconſtantiæ, & mutabilitatis plurima hactenus exempla non defuerunt. Plurima in poſterum non ſunt defutura.

AD CAPVT II. & III.

Aduerſarij defenſio pro ſua explanatione.

POSTHABITO ſecundo capite, in quo Aduerſarius non aliud agit, quàm vt aduerſus ſuam explanationem noſtras obiectas rationes afferat, quas non eſt, vt hic fruſtra repetamus, cum eas vnuſquiſque poſſit ſuo arbitratu in noſtra Diſputatione videre, & intelligere, & in poſtremo hoc capite cogamur aliqua ex parte repetere, in hac Diſputatione duo tantummodo capita ſuperſunt; hoc tertium, in quo Aduerſarius profitetur veritatem ſuæ explationis contra recentiores medicos, hoc eſt contra Maſſar. ſe eſſe defenſurum, atque ex Galeni verbis euidentiſſimè confirmaturum. Et alterum poſtremo loco poſitum, in quo ille pollicetur ſe ad noſtra argumenta ſigillatim eſſe reſponſurum. Quæ quidem nec volo, nec poſſum, nec debeo ſilentio prætermittere. In quibus cum plurima cogar repetere, venia neceſſitati erit concedenda. Aduerſarius quatuor rationibus, ſi bene computo, conatur ſuam explanationem tueri. Prima eſt huiuſmodi. { Cognitio de ſcopis in ſanguinis miſſione obſeruandis ſupponit notitiam affectus, qui per ipſam venæ ſectionem ſanari ſolet. Atqui omnium cōnſenſu, ſententia illa eſt de ſcopis, ergo ſupponit notitiam affectuum, qui curatur (aut Latinè qui curantur) per ſanguinis miſſionem. } Maiorem ille probat ex Galeno, qui ſpeculatores miſſionis ſanguinis monet, vt omnium primum conſiderent, quanam corporis affectiones vacuatione indigeant. Qui præterea ſcriptū reliquit, venæ ſectione curari eos affectus, qui ex plenitudine fiunt, ratione vacuationis,& à ſanguinis motu, ratione reuulſionis. { Ex quibus (ille inquit) ſatis profectò euidenter demonſtratum videri poteſt, ſententiam illam de ſcopis audiendam vniuerſalibus theorematis antea ſuppoſitis. } Ratio vana, futilis. Comprobatio nulla, falſa. Etenim ratio, etiamſi concedatur, ſicuti reuera cum Galeno concedi poteſt, ac debet, nihil habet momenti. Quandoquidem ſententia controuerſa illud maximè, atque in primis nos docet, quales nam ſint affectus, qui

Pag. 16. 17.

per missionem sanguinis debent curari. Sunt autem morbi acuti, quicumque vehementes fuerint, vt pluribus ad huius rei intelligentiam theorematis non indigeamus. Sic prior confirmatio planè est superuacanea, cum nemo sit, qui non libenter fateatur, ante deliberationem mittendi sanguinis diligenter considerandum, & intelligendum, primum quidem, quænam corporis affectiones vacuatione indigeant: deinde verò, quæ venæ sectionem requirant. In primis autem obseruandum, vt Aduersarius aliud assumit, aliud probat Galeni authoritate. Nam-
» que assumpserat { Cognitio de scopis in sanguinis missione obseruandis sup-
» ponit notitiam affectus, qui per ipsam venæ sectionem sanari solet. } Probatio autem non est de affectu qui venæ sectione indiget, sed simpliciter euacuatione.
» Inquit enim ex Gal. { Qui de sanguinis missione speculatur, vnũ sibi, primúmque
» proponunt; nẽpe, vt quæ corporis affectiones vacuatione indigeant, considerent &c. } Porrò maior illa ambigua est, quales solent esse sophistarum propositiones. Nam vnus eius est sensus; In deliberatione de missione sanguinis prius noscendam esse naturam affectus, ex qua scopi educendi sanguinis oriuntur: qui verissimus est, sed aduersus nos nihil facit, qui id libentissimè fatemur: sed profitemur hanc naturam esse morbi magnitudinem, ex qua vnà cum virium robore, & ætate indicatio mittendi sanguinis originem habet. Alter sensus est falsus, & nugatorius, cognitionem de scopis mittendi sanguinem supponere notitiam affectus, qui debeat per venæ sectionem curari: vt scilicet prius cognoscamus illum affectum venæ sectione indigere. Falsus est, quia huiusmodi cognitio, an affectus indigeat venæ sectione, non nisi per cognitionem scoporum potest haberi. Immò eadem est cognitio de scopis mittendi sanguinem, & cognitio affectus, qui venæ sectionem postulat. Sed hoc præterea nihil ad rem facit: quandoquidem hæc ipsa Hippocratica sententia istud quoque suggerit, quæ omnia continet, quæ omnia docet quæcumque ad congruentem missionem sanguinis, opportuna, & necessaria sunt. Quotiescumque enim nobis sese offerunt morbi vehementes, dummodo cæteri consentiant principes scopi, iam satis intelligimus, prouidentia totius corporis, vacuatione, sectione venæ opus fore. Quod quidem iam satis demonstratum, & confirmatum nolumus in præsentia longius repetere. Posterior autem comprobatio de plenitudine ad missionem sanguinis necessaria, perspicuè falsa est: de qua pariter diffusè, & accuratè diximus.

Secunda est ratio. { Vrgeo præterea maximè hosce homines. Indefinitæ propositiones æquipollent particularibus. Propositio auctoris est indefinita; ergo particularibus æquipollet. } Ego verò non id ago in præsentia, vt demonstrem propositionem indefinitam aliquando idem valere, atque vniuersalem, cum ex materia constat necessaria, vel impossibili, quæ logica est disputatio. Sed semel respondeo, Aduersarium affirmantem propositionem Hippocraticam esse indefinitam, fortè non satis intelligere quid, & qualis sit propositio indefinita. Cum.n. in huiusmodi propositione subiiciatur terminus communis, nullo signo vniuersali, vel particulari determinatus (Homo currit) in nostra autem propositione subiiciantur termini proprij, & peculiares, certis quibusdam signis, & præscriptionibus determinati, ac definiti, equidem non verebor affirmare, hanc propositionem non solùm non esse indefinitam, sed vniuersalem, immò verò necessariam, primum, per se, demonstrantem, si modo in rebus medicis licet huiusmodi propositiones inuenire. Quod quidem nos alibi docuimus, & res ipsa monstrat apertissime.

apertissime. Quotiescumque enim morbus est vehemens, vires valent, ætas floret; statim licet venam secare. Et quotiescumque licet venam secare, statim colligendum est, morbum esse vehementem, &c. Verum enimuero, postquam logicis esse placet, debuit certè Aduersarius considerare, hanc reuera non esse propositionem categoricam, quam vocant; in morbis vehementibus detrahendus est sanguis; sed potius hypotheticam, si morbus vehemens videatur, sanguis detrahendus est. Nemo autem est, qui nesciat, hypotheticam coniunctam habere vim vniuersalis, cum à positione antecedentis, valeat consequentia ad positionem consequentis. Igitur valebit. Sed est morbus vehemens, ergo secanda est vena (positis scilicet viribus, & ætate:) itaque hæc hypothetica æquipollet categoricæ vniuersali affirmatiuæ. In omni morbo vehementi sanguinem detrahes, si vires, &c. Nec verò demum illud possum silentio præterire; Aphorismos ab Aduersario citatos, immò plerósque omnes, sententias, & dogmata Galeni, sapientissimorúmque hominum, plerúmque sine vniuersali nota esse prolata: vt qui Aduersarij doctrinam recipiat, iam de omnibus ambigat, omnia pro indefinitis; & particularibus sumat, necesse sit. Sed hæc nimia logicæ affectatio gladius est in manu furiosi. Quàm bene igitur Aduersarius hinc colligat, propositionem Hippocratis, in acutis morbis sanguinem mittes, si vehemens, &c. tantundem valere, ac si ille scripsisset, In quibusdam acutis morbis sanguinem mittas, &c. ipse viderit. *Disp. de scopis pap. 93.*

Tertia ratio, vel potius prioris rationis confirmatio est ex Galeno. { Qui licet » locis sexcentis agat de huiusmodi scopis, nunquam vniuersale signum apposuisse » obseruari; quæ res indicium præbet manifestissimum, eam orationem accepisse » illum semper vt indefinitam. } Galenus non apposuit signum vniuersale. Estò. Sed an fortè signum particulare ab illo vel semel positum est? Neque istud, puto, vir obseruantissimus potuit obseruare. Ego quidem cum vulgare sit, propositiones vniuersales apud logicos variè accipi, censeo hanc Hippocratis propositionem esse vniuersalem, atque excellenti ratione; quod nimirum ea sit de omni, per se, & quatenus ipsum: sicuti modo dicebamus nos diffusè, & accuratè demonstrasse in nostra Disput.

Vltima ratio. { Postremò Galenus eo commento xix. nostram apertissimè con- » firmat sententiam, dum dicit, sese in libro de Rat. Cur. per Sang. Miss. omnia ex- » plicasse, quæ necessaria iudicari posset, atque lectorem relegat ad eum librum. » Cum igitur à cap. 4. vsque ad 9. de hisce vniuersalibus agat theorematis, meritò » diximus, &c. } Ratio efficax, vt propterea in postrema acie iure posita fuerit. Gal. in libro de Sang. Miss. omnia docuit, quæcumque ad tractationem huiusmodi argumenti, necessaria fuerant, ergò sententia xix. lib. 4. Acut. vniuersalibus theorematis præsuppositis intelligenda est. Consecutio mirabilis. Sed tamen valde mirum videtur mihi, Galenum, virum alioqui tam diligentem, perspicacem, tam scribendo profusum, neque in peculiari illo libro, neque in expositione huius sententiæ, neque vllo in loco, tam opportunæ, & necessariæ explicationis, & animaduersionis, vel semel tantum meminisse. Nisi fortè hæc maxima gloria nostro Aduersario reseruata est, vt solus post mille annos potuerit hoc tanti momenti decretum illustrare, ac toti humano generi hoc singulare beneficium afferre.

AD CAPVT III.

An Aduersarius rectè soluat nostra argumenta.

NOSTRA

Disp. de scopis pag. 26.

NOSTRA prima obiecta ratio aduersus Aduersarij explicationem fuerat: Authorem libri 4. Acutorum eam proponere sententiã apertè, liberè, atque ea verborum circumscriptione, quam res ipsa postulat. Galenum omni ex parte illam suscipere, & admirari. Ex quo facile est colligere, nullis aliis theorematis, & commentis fore opus.

» Aduersarius respondet. { Fateor Hippocratem apertè, & libere sententiam suam » proposuisse libro primo Aphorismorum, tertio, ac libro de Vlceribus. At falsissi- » mum 4. Acutorum id effecisse. }

Nolo in præsentia id agere; vtrum Hippocrates sententiæ controuersæ author fuerit, necne. Vtrum ille scripserit de scopis mittendi sanguinem in libris Aphorismorum, & de vlceribus: quod vtrumque iam supra diffusè actum est. Sed ad ea » statim venio, quæ sunt maioris momenti. { At estò (inquit Aduersarius) quid po- » stea? Proponit apertè, & liberè; non erit propterea audienda vniuersalibus cogni- » tis theorematis? Quid facit aperta, & libera pronunciatio ad argumentum pro- » positum? Sed quid sibi volunt hæc, concluditque ea verborum circumscriptione, » quam res ipsa postulat? An fortassis ea verborum circumscriptio falsam reddit explanationem? Quæ verba? impropria, obscura, falsa, superuacanea, deficientia? } Huic quam rapida, veluti torrẽs oratio? Sed quæ fortasse absque labore, & periculo possit coërceri. Aduersarij interpretatio est; sententiam veritatem non habere sine præsuppositis vniuersalibus theorematis. Ego contra huiusmodi interpretationem id obiicio. Sententiam fuisse propositam apertè, liberè, atque ea verborum circumscriptione, quæ ad tradendum huiusmodi præceptum necessaria fuerunt. Qui id volui significare aliis præterea theorematis, & additamẽtis non esse opus: quæ alioqui in decreto tanti momenti ab authore non fuissent prætermissa. Qua quidem ratione satis (ni fallor) explanatio Aduersarij conuincitur esse falsa, atque ab Hippocrate & Gal. disciplina prorsus aliena. De verbis impropriis, obscuris, falsis &c. satis diximus. Itaque cætera persequamur.

» { Neque id verum, quod de Galeno dicunt, omni ex parte illam suscipere; quia » non suscipit illam dictione, & sententia simul aut sola dictione dignam Hippo- » crate, cum sit solum digna significatione, & sensu: propterea nouatores isti me- » dici eam conuellunt, atque perturbant. } De hac pariter scopulosa, & scrupulosa distinctione, & disciplina iam satis, supérque diximus. Id verò certo certius est, Galenum eiusmodi sententiam tanquam Hippocrate dignam probare, suscipere, summis laudibus efferre, ac mirari quamobrem in Aphorismis non fuerit reposita, quicquid tandem Aduersarius comminiscatur, & sibi fingat: qui suo more frequenter, vel quæ certissima, & apertissima sunt, in dubium reuocare, & negare non veretur. Sed quid ea postrema verba sibi volunt? Quos ille medicos nouatores intelligit? Me certè (vt puto) non potest intelligere, qui omnibus modis studeo veterem sententiam tueri, custodire, & illustrare. Quare, vt vel se ipsum, vel alium sui similem intelligat, necesse est, quicumque omni conatu eam conuellere, & perturbare nunquam desinunt.

» { Addunt, si mea explanatio vera sit, illa non erit Hippocrate digna sententia, » perinde vt Aphorismus, qui paucis verbis rem magnam contineat. Desidero hic » illorum iudicium. Si diceremus secundum explanationem Galeni. In morbis » acutis sanguinem mittito, si vires valeant, ætásque non dissuadeat, cur non erit » Hippocrate digna sẽtẽtia? cur nõ posset facile reponi inter Aphorismos? Cur non

magnum

magnum complecteretur artificium; quo & Methodici, & Empirici, & Rationalium plerique apertissimè redarguuntur? }

Equidem cum hæc primum legerem, suspicatus sum Aduersarium somniantem hæc scripsisse, quæ mihi videntur vniuersam illius opinionem, & Disputationem euertere. Lis inter nos est, vtrum sententia libri 4. Acutorum simpliciter, ac sine vllo additamento debeat intelligi, sicuti iacet; quod ego doceo. An contra sine vniuersalibus quibusdam theorematis nequeat veritatem obtinere; quod Aduersarius contendit. Nos pro nostra sententia id primum afferimus: si ad illius veritatem noua theoremata necessariò requiruntur, sententiam non esse Hippocrate dignam. Aduersarius autem prætermissis hoc tēpore omnibus theorematis, & additamentis, hæc scribit. Si diceremus secundum explanationē Galeni. In morbis acutis, &c. quæ ipsamet est sententia, quam nos affirmamus esse Hippocraticam; & dignam, vt in Aphorismis reponatur. Itaque si hæc sententia solis, & simplicissimis Hipp. & Gal. verbis prolata, per Aduersarium est digna Hipp. & dignitate Aphoristica; si ita Empiricos, Methodicos, plurimos Rationales apertissimè redarguit, quæso quid nouis theorematis, nouis additamentis, nouis figmentis opus est?

{ Somnium mihi narrant, cum dicunt meam explanationem reddere illam ineptam, confusam, imminutam, ac deficientem, &c. } Cum Aduersarius cupiat illud à nobis probari, age illi obtemperemus. Sententia controuersa, interprete Aduersario, ita intelligenda, & accipienda est. In acutis morbis sanguinem mittas, si morbus vehemens fuerit, ducatque originem à plenitudine, vel motu sanguinis; constent vires, &c. Sed quis non statim intelligit, huiusmodi sententiam esse non modo ineptam, confusam, imminutam, deficientem, sed etiam perspicuè falsam; vno verbo Hippocratica, & Galenica grauitate prorsus indignam? Id quod facile (vt puto) intelliget, & fatebitur, quicumque voluerit in memoriam reuocare, quæ de huiusmodi scopis, in primis autem de scopo plenitudinis, tam diffusè, & accuratè diximus. Namque, vt cætera prætermittamus, quomodo plenitudo, & motio sanguinis ad sectionem venæ sunt necessariæ, si Galenus tam frequenter, tam efficienter decernit; si ipsemet Aduersarius non semel confessus est, rursumque est confessurus, sine vlla sanguinis plenitudine, & motione sanguinem esse mittendum? Verum si velim omnia cum Aduersario repetere, nunquam scribendi finem faciam.

{ Cum interrogant, an omnes acuti morbi fiant à plenitudine, aut motu sanguinis, interrogant extra rem: quia quosdam fieri, & quosdam non fieri asserimus, &c. } Accipiamus Socratem laborantem morbo acuto, vehementi, sine plenitudine, & motione sanguinis, quod Aduersarius concedit posse fieri: quæro, ac (ni fallor) quam maximè ad rem, si vires constent, ætásque floreat, an liceat Socrati sanguinem mittere? Istud, puto Aduersarius negabit: sed quàm bene, & ad Hippocratis, & Galeni mentem, ipse viderit.

{ Sed quid respondebo ad eam partem, qua dicunt, meam hanc explanationem magis ridendam, quam refellendam? Nihil quidem respondebo aliud, quàm quod Galenus de hoc argumento dicit hisce verbis. Neque enim idem est falsum aliquid, & ridiculum affirmare: ac addit. Non enim omne quod falsum est, continuò etiam deridendum. Ac parum postea. Cum enim, ait, incerta sint dogmata, & rationū, argumentis probabilia aliis, aliis absurda videantur, sicuti succensendum

non est

„ non est, veras esse opiniones suas defendant, ita concedere, vt alij nobis ipsis contradicant, debemus. At carpere mordaciter, atque irridere, quasi stultum aliquid, quod dogmaticè in controuersiam venerit, illud quidem est procacis hominis, ac petulantis. Hæc Galenus. } Quam quidem totam seriem consultò hoc loco volui transcribere, quòd intelligam Aduersarium hisce nostris quatuor verbis magna animi perturbatione fuisse commotum, atque hoc in primis aculeo excitatum voluisse nostram Disputationem lacessere, ac nobiscum tam odiosum bellum suscipere: vt ipse ab eo crimine cauere non potuerit, quo me arguere in primis studet. Etsi verò de hac re diximus in præfatione, quod fortè est satis, tamen in præsentia quoque cogimur de huiusmodi criminatione apud studiosos nos purgare. Quantum equidem modestè, & ingenuè cum iis agere soleam, qui de communibus studiis à nobis dissentiunt; quantumque à morbo procacitatis, & styli amarore, quo multi hodie delectantur, abhorream, nostri auditores, nostræ editæ Disputationes, responsionésque per Epistolas satis possunt testari. Verum si aliorum errata sunt aperienda, refutanda, corrigenda, vix, aut ne vix quidem videtur fieri posse, quin amarius aliquod verbum aliquando excidat; errorem esse turpem, temerarium, detestabilem. Si quis audeat ea conuellere, & negare, quæ tot sęculorum, & gentium authoritate recepta; & comprobata sunt; quis potest se continere, quin hunc nouatorem, audacem, impudentem nominet? si quis apertissimè, & sæpissimè demonstret, se nec Græcè, nec Latinè scire, quo veriore, & congruentiore titulo, quàm pueri, & infantis potest honestari? Si quis ne prima quidem elementa teneat, Dialecticæ, Philosophiæ, Artis medicæ, omnium bonarum artium, cur non liceat hunc ignorantiæ, atque inscitiæ nomine adornare? Si quis scribendo nullum ordinem seruet, omnia permisceat, eadem millies repetat, a se ipso dissentiat, equidem puto neminem aliter, quàm inordinatum, confusum, superuacaneum, inconstantem posse hunc appellare. Si quis denium ea comminiscatur, & doceat, quæ à sensu, & ratione sunt abhorrentia; an facinus adeo nefarium committat, qui respondeat hæc magis ridenda, quam refellenda? Homines sumus, neque nostræ imbecillitatis est verborum contentionem, ac vim ita moderari, ac temperare, vt ne quid acrius excidat: quod hactenus equidem puto esse ferendum, dum ipsos solum disputandi fines ne excedat: atque vt opiniones quædam longius, aut propius ad veritatem accedunt, ita vel grauioribus, vel mollioribus verbis incessantur. Sed quid? Nonne Aristoteles, Anaxagoram, Parmenidem, Melissum, Thaletem, Democritum, & alios veteres philosophos, cum quibus disputat, aliquando stupidos, somniantes, ebrios vocat? Nonne idem sui præceptoris Platonis ideas monstra nominat? Nonne Galenus aduersus Thessalum, modis, verbísque planè scurrilibus agit? Erasistratum, Herophilum, Praxagoram, Athenæum, Archigenem, aliósque egregios scriptores acerbius insectatur? Sic multa passim, vel præstantissimorum, & sanctissimorum hominum exempla non desunt. Sed rediens ad Aduersarium, equidem libenter fateor cum Galeno non omnia falsa esse ridicula: sed forte neque idem negaret, quædam falsa risu esse dignissima. Vtrum autem explanatio Aduersarij sit tantummodo falsa; minime deridenda, alij iudicium faciant.

Finis vij. Disput. & Septimi Libri.

ALEXANDRI MASSARIA

AD DISPVTATIONEM DE SCOPIS MITTENDI SANGVINEM Additamentum Apologeticum.

LIBER OCTAVVS.

Disputatio Octaua.

AD CAPVT I.

TITVLVS QVAESTIONIS
An in febribus putridis mittendus sanguis.

QVANQVAM ex iis,quæ sunt à nobis hactenus disputata sine magno labore possit vnusquisq; intelligere, quidnam sentiendũ sit de missione sanguinis,tũ in febribus,tũ in cacochymia:quę triũ sequẽtiũ librorũ sunt summa,ac principalia capita;cũ omnia ad generales regulas,& præcepta antea tradita debeãt referri:cũ præterea in nostra priore disputatione nihil prætermisisse nos arbitremur,quod ad huiusmodi argumentũ faciat: Tamen quia febrium consideratio maximi est in medicina momenti, quia Aduersarius non cessat hac quoque in parte & Galeni doctrinam, & ipsam rei veritatem inuertere,ac perturbare,nostri muneris,atque instituti est,hæc quoque quam maxima fieri poterit breuitate examinare. Cæterum cũ duplex de febribus putridis oriatur quæstio,altera,quæ ad cõmunem earum naturam, altera, quæ ad singulas earundẽ species pertinet,nos de priore cũ Aduersario in hoc libro differemus.Atque in primis à perplexo quæstionis titulo,quẽ vocant, nobis cauẽdum est,qualis ab illo proponitur.{ An in omnibus putridis salubertimum sit mittere sanguinẽ in genere.} In quo multiplex est error. Primũ quia notare videtur sanguinem esse mittendũ in genere,quod nescio quid sibi velit.Deinde quia non est ” præceptũ,mittendũ esse sanguinẽ febribus putridis in genere,cũ ideò mittendus sit,quia singulis est mittẽdus. Accedit,si hęc omnia permittamus,neq; cõuenieter, & aptè dici,in omnibus putridis febribus in genere; quia dictio, omnis, vt logici aiũt,distributiua est, quæ nomen generis per omnes species distribuit:quare qui dicit,in omnib⁹ febribus,perinde est,ac si dixisset in singulis eius specieb⁹. Verũ leuib⁹ his pretermissis,nos posthabita quęstione eius,qui cęteros corrigere,ac docere instituit,ita rẽ proponamus.Vtrũ simpliciter in febrib⁹ putridis saluberrimũ sit mittere sanguinẽ.Quæ quidẽ quæstio rutsũ duo capita cõtinet ex Aduersario:

alterum

alterum,quod ad ipsam febrem,alterum, quod ad obstructionem pertinet. Quoniam verò obstructio fit ab humoribus vel quantitate,vel qualitate peccantibus, de qualitate quidem manifestè quæritur. { Secundum an in omnibus obstructionum causis, nempe in crassitie, & in visciditate humorum conueniat remedium.} At de quantitate, quid ille sibi velit, non planè intelligo: addit enim. { Ipsam enim plenitudinem obstruere nulla dubitatio est. } Aliud credo voluit: aliud scripsit.Equidem expectabã,cum quæstio proposita esset de qualitate, mox de quantitate dicendum, & de eadem vel itidem quærendum, vel cur non quæreretur,rationem reddendam; ipsam enim plenitudinem, quæ altera est obstructionis causa,venæ sectione tolli nulla dubitatio est:quasi diceret,in hoc mihi cũ Aduersario conuenit,quando adest obstructio à plenitudine, & copia humorum facta saluberrimum esse venam secare. Verum si quod scripsit, scripsisse se vult, libenter scirem,an vlla dubitatio sit, humores lentos, & crassos obstruere: quod si æquè certum,& perspicuum est, cur de his quæstionem proposuit, de plenitudine prætermisit, quia nulla dubitatio est illam obstruere? Adeste iuniores, in quorum gratiam Aduersarius profitetur se pleráque scripsisse, & mirabilem dicendi claritatem animaduertite.Quod quidem primo capite annotasse sit satis.

AD CAPVT II. & III.

Solutio trium Aduersarij rationum.

QVOD illis vsu venit, qui in speculis cauis propriam imaginem intuentur, vt illam inuersam, & vsque adeo deformem inueniant, vt vix illam agnoscant;id mihi accidit in præsentia; qui argumenta ad meam opinionem confirmandam accommodata hoc secundo capite reperi tam peruersè,confusè,perplexè,sine vllo ordine, siue recta (vt aiunt) forma relata, vt facile intelligas ab illo authore esse profecta, qui eadem,aut explicare nescierit,aut illorum vim dedita opera dissimulare,ac lectorem,si posset,fallere voluerit. Sed quoniam illa erunt sigillatim expendenda,non est,vt hic ea longius commemorem,ac vim omnem,rationúmque momenta considerem,vt à nobis afferuntur,vt ab Aduersario referuntur:id in singulis ex ordine postmodum facturus.

Itaque ad tertium caput propero, quod maximam continet huius disputationis partem,nimirum impugnationem nostræ opinionis.Papæ (lector) hic nobis sudandum est,vt arcem nostram ab Aduersarij telis, tormentis, cuniculis tueamur:verius gloriosum militem exibilemus.Hic enim est,qui nostram opinionem paulò diligentius sese excussurum, & veritatem aliis incognitam inuenturum pollicetur.Vtri igitur aptius Nouatoris nomen quadrabit? an mihi, qui veterem doctrinam postliminio studeo reuocare,qui Curtij, Iachini, Vallesij dicor vestigia sectari:an Aduersario,qui res inauditas,aureos montes promittit, qui veritatem ab orbe condito aliis incognitam est patefacturus?Sed mirum est,vt ista veritas falsissimis nititur principiis, infirmissimis hæret fundamentis. Ea sunt, primum, sanguinis missionem institutam esse, vt sanguis euacuetur, propterea esse materiam remedij sanguinem euacuantis. Consideremus hoc primum. Si illa
" particula { vt sanguis euacuetur } scopum,finémque medici sanguinem mittentis significat,falsissima est propositio:cũ aliquando è contrariò scopus sit sanguinẽ
suppri

ſupprimere,vt in hæmorrhagia. Si verò ſenſus ſit,ſanguinis miſſione ex neceſſitate fieri, vt ſanguis euacuetur, quamuis nugatorius ille ſit, tamen admitti debet: quis enim neſciat, ſi ſanguinem mittimus,ſi venam ſecamus,ſanguinem vacuari? Atqui meminerit Aduerſarius, ſi hæc ſit huius fundamenti ſententia, illam nihil prorſus Aduerſus nos facere. Alterum fundamentum ab Aduerſario ſuppoſitum,æquè ruinoſum,atque omnino falſum eſt.{ Porrò omne remedium, & omnis materia ex aliqua natura indicante ex neceſſitate deducitur.} Hoc nos antea oſtendimus eſſe quam maximè falſum: idque vnicuique ſatis patere poteſt. Quis enim neſciat iuxta naturam, ac differentias morborum,etiam remediorum naturam, ſpeciéſque oriri, atque indicari? At remediorum materiam à morbis indicari, nemo vmquam dixit, aut animo concepit, ne ipſe quidem Aduerſarius fortaſſe, cui ſtudio contradicendi ex ore & calamo excidit. Namque aliquando vnum indicans per plurima, ac penè infinita materierum genera abſoluitur: interdum vnica remedij materia pluribus indicationibus ſatisfacit: Sed rem facilem,& omnibus notam ſatis eſt indicaſſe,illudque ſimul obſeruaſſe, à tam acri oppugnatore non eſſe nobis perinde metuendum, atque ille ſibi perſuadet. Sed argumenta perpendamus.

{ Stante igitur hoc ſuppoſito, &c. Primum argumentum eſt,non eſſe in febribus omnibus putridis naturam communem indicantem ſanguinem eſſe mittendum;ergò falſum,in omnibus putridis ſaluberrimũ eſſe mittere ſanguinem. Et quia facilis erat reſponſio; hanc naturam adeſſe, ſcilicet morbi magnitudinem,qua præſente vnà cum virium robore, ſtatim ſecanda eſt vena,iam hoc negat,ac nititur demoliri: quod tamen manifeſtè conceſſit. Id quod facilè vnuſquiſque intelliget,ac fatebitur, quicumque huiuſmodi loca inter ſe conferre non grauabitur. Hic inquit.{ Qui ſolam magnitudinem morbi ad huiuſmodi indicationem deſiderant,reſpondebunt eſſe magnitudinem ipſam,qua pręſente ſemper, abſente verò numquam ſanguis mittendus,conſentientibus viribus. Verum ego id non facilè admiſerim.} At ſuperiore loco dixerat.{ Huic igitur ſcopo addidit Galenus alium, quo poſito ponitur, & quo remoto remouetur venæ ſectio; ita vt ex amborum præſentia,ſtatim ad mittendum ſanguinem,& ex abſentia aut amborum, aut alterutrius numquam ſanguis mitti poſſit.} Admittit, & non admittit.Ait,negat.Verum nihil hoc ſit.Argumentum eſt: ſi hac ratione in febribus putridis mittitur ſanguis,quia eſt morbus magnus, ergò in omni febre, etiam ephemera, & hectica erit mittendus, cum omnes ſint morbi magni. Primum noto argumentum à febribus ad omnem magnum morbum traduci: quod magis quadrabat ad vniuerſalem diſputationem aduerſus morbi magnitudinem. Deinde ad ſolutionem accedo, quæ facilis eſt, atque ipſi quoque Aduerſario ſub nube perſpecta. Non mittitur ſanguis in aliis febribus, quia deeſt altera conditio, alter ſcopus, vel magnitudinis morbi, vel virium. In ephemera ſcopus magnitudinis: in hectica ſcopus virium.Porrò Aduerſus ſcopum ex viribus Aduerſarius argumentatur; propterea quia quærimus ſcopum indicantem, non qui prohibeat,aut admittat.Optimè.Sed ſi hoc tãtummodo collegiſſet, ergò in omnibus febribus adeſt indicans, quod ad hoc ſpectat, id fortaſſe illi conceſſum eſſet:ſed intulit;ergò in omnibus febribus mittendus eſſet ſanguis. At verò,quò mittendus ſit ſanguis,non ſolum ſcopus indicãs,ſed etiam admittens,aut prohibens conſulendus eſt. Re autem vera nos ſtatuimus, in ephemera deeſſe ſcopum

à magnitudine morbi: de qua re paucis dicendum. Quandoquidem hæc febris magnus esse morbus videtur Aduersario, cum sit calor cordis mutatus in igneum. Quare siue morbi essentiam, siue partem affectam spectes, morbus certè magnus esse videtur. Verum ego id non facilè admiserim: qui censeo ephemeram neutro modo morbum esse magnum: non ratione caloris, qui dicitur quidem mutatus in igneum, quia spirituum alteratio fit in caliditate, & siccitate, quæ sunt ignis propriæ qualitates: atqui hoc modo quælibet, vel leuissima in his qualitatibus alteratio in igneam mutatio dici potest. Satis autem patet huiusmodi calorem admodum esse leuem, cum solos spiritus apprehendat, cum testimonio Galeni nullum malum symptoma secum afferat; cum spatio 24. horarum spontè ferè ad naturalem statum reuertatur: quod verò cor patiatur, neque id morbum magnum facit necessariò: primum quia læsio in spiritibus consistit, non in substantia cordis: deinde quia ne ipsius quidem cordis quæuis læsio morbum magnum facere apta est. Nam veluti interuallum sanitatis est satis amplum, vt etiam eos comprehendat qui non omni prorsus culpa, & noxa carent; ita latitudo morbi est longè amplissima, etiam quæ partes principes attingit: nam si cor leuiter incalescat, vt non sensus nondum lædantur operationes, dices illud esse intemperatum, morbo affectum nondum dices, nisi rem deducere velis ad dogma τῆς ἀειπαθείας. Cùm autem calor eò peruenit, vt iam lædantur, actiones, id quoque certum est per gradus fieri, vt vel leuius lædantur, quo tempore leuis est morbus; vel grauius, & tunc fatendum morbum esse magnum. Propterea sententia Galeni, Morbum magnum dici ratione partis præstantis, mea quidem sententia, non ita est audienda, vt quilibet morbus in parte nobili sit magnus; sed quòd idem morbus, qui in alia parte foret leuis, in parte nobili grauis est interdum, vehemens, & cum periculo. Idque ex communi loquendi modo, quem sectari solet Galenus, maximè consentaneum. Etenim qui diaria febre laborauit, dicit se leui quodam morbo, exigua quadam febre fuisse affectum. Nisi fortè accedat obstructio ab humoribus crassis, & lentis, quæ morbum suapte natura leuem maiorem faciat, atque in aliud morbi, febrísque genus conuertat: quo casu & morbus est magnus, & venæ sectio indicatur, & conuenienter adhibetur: de qua re posterius diffusè sermonem habebimus. De febre hectica solutio est in promptu. Vires non constare, ac si in primo hecticæ gradu videntur constare non præsentes tantum esse spectandas, sed quæ toto etiam morbi progressu debeant, ac possint constare. Quod si in putridis, in quibus manifesta erat indicatio, & vsus secandi venam, Galenus docuit aliquando non tantum sanguinis esse educendum, quantum affectus postulat, sed reponi eius aliquid debere ad reliquum curationis spatium, quantò magis in hecticis, licet vires in præsentia constent, à missione sanguinis cauendum est, vt illæ ad morbi diuturnitatem ferendam seruentur.

2 De Crif. cap. 13.

» Sed Aduersarius hoc ipso loco dubitationem soluit. { In hectica febre primi » gradus virtus est valida ad proprium opus indicatum ab eius natura, nempe » ad refrigerationem, ad humectationem corporis: at non est valida virtus ad pur- » gationem, ad missionem sanguinis, &c. } In qua equidem Aduersarij salutione prorsus acquiesco.

Non maioris indiget laboris secunda ratio, quæ erat, sanguinē mitti, vel ratione euacuationis, vel ratione reuulsionis: neutrā verò indicationē in putridis febrib⁹

semper

ſemper vigere:non priorem,quæ ſolũ viget in plenitudine:at febres putridæ eueniunt etiã in corporibus nulla plenitudine affectis: non alteram,quia reuulſio nõ debetur niſi febribus ex inflammatione vnius particulæ. Vno verbo Aduerſarius id petit,quod in principio; nam probaturus ſanguinem non euacuari, niſi adſit plenitudo,ſupponit non eſſe vacuandum ſanguinem, neque oriri indicationem eiuſmodi euacuationis,niſi adſit plenitudo. Ego vero dico, & omni aſſeueratione confirmo,etiamſi nullum ſit plenitudinis veſtigium, oriri tamen indicationem euacuandi,educendi,extrahendi ſanguinem, quia febres putridæ ſunt cum cauſa coniunctæ: cauſæ verò ſunt humores praui,& putreſcentes,quia febris putrida non ſine his fieri poteſt:ſectione autem venæ magna eorum pars(vt dicebat Galenus) educitur:reliquum à natura facilius ſuperatur. Præterea corporis habitus eſt refrigerandus:hoc autem præſtat ſanguinis vacuatio:itaque oritur indicatio ſanguinis mittendi.Adde etiam obſtructiones eſſe tollendas:ad hoc vtendum aperientibus,& diureticis:quorum quidem vſus corpore non prius euacuato ſuſpectus eſt.Primum igitur expedit totum corpus euacuare.Verùm de his aliàs cum Aduerſario,vbi pollicetur ſe demonſtraturum has duas tantummodo eſſe mittendi ſanguinis indicationes: quod nihil ad nos pertinet in præſentia;quibus ſat eſt, ab aliis etiam ſcopis euacuandi indicationem originem ducere.

Tertia ratio priorum ſimilis,ac leuiſſima eſt.Vt ſe res habet in continuis febribus,itidem ſeſe debet habere in intermittentibus: at in continuis non mittimus ſanguinem niſi ob plenitudinem,vel magnitudinẽ morbi,ex Gal. primo ad Glauconem,ergo in omnibus. { Pone igitur putridas febres interdum conſiſtere ſine plenitudine,vel ſine periculo futuræ magnitudinis,vtique ſanguinis miſſio non conueniet. } Primum noto citatum Galeni locum eſſe mendis refertum: quod indicant variæ lectiones, quaſi diuinando excogitatæ, & ſolœciſmi plures: qui tamen ab Attica Galeni eloquentia ſunt maximè alieni. Inquit primum, τὰς δὲ συνεχεῖς πυρετὰς, & quæ ſequuntur. Latinè. Sanguinis eductio,vel eductiones, & propter magnitudinem, &c. horum educere, vel ab his educere. Quis locutionem abſurdam non videat? Sed hoc nihil ad me: qui verborum ſententiam, vt illa iacent, non inuitus recipio, Mitti ſanguinem & propter magnitudinem morbi,& propter plenitudinem: ſed illam vti præcipuam, & idcirco à Galeno primo loco poſitam: hanc verò vt ſecundariam, & quæ potius doceat liberalius euacuandum,quàm ſimpliciter ſanguinem mittendum. At reuera non ait Galenus miſſionem ſanguinis indicari à plenitudine, quod aliquando dixit de morbi magnitudine;ſed inquit,etiam propter plenitudinem ſanguinem mittẽdum eſſe. ſed tamen ita vt plenitudo tanquam ſcopus particularis,& ſecundarius cõcurrat, vt alibi diffusè docuimus, & hac fortaſſe de cauſa hic ſecundo loco relatus ſit, Confirmatur hæc ſententia,quoniam Gal. non ſimpliciter plenitudinem dixit, ſed maximæ plenitudinis notas appoſuit; cum tamen in minore etiam liceat venam ſecare:qui inquit,& quibus rubor eſt multò maior,quam ſecundum naturã, & tumor quidam inſolitus totius corporis, & venæ eminentes, atque extenſæ: quæ magnæ plenitudinis,pletoræque indicia ſunt. At verò, quid ſi rubor ſit minor,tumor non totius corporis,nec vſque adeo inſolitus,venæ nõ ita turgidæ;An à venæ ſectione deſiſtemus? Non arbitror. At Galenus ſummam voluit indicare plenitudinem, tanquam regulam,ac normam, qua copioſſimam ſanguinis extractionem facere debeamus, illud (arbitror) innuere volens, quantum

plenitudo à summo illo gradu recedit, tantundem nobis de quantitate sanguinis esse detrahendum. Non hic omittam (quicquid exclamaturus sit Aduersarius) quod mihi in mentem venit, fortasse locum leui correctione posse, & conuenientiorem phrasin assumere, & sententiam nostram clarius explicare; vt legamus: αἵματος δὲ ἀφαίρεσιν (supple ποιούμενον,) quod dudũ dixerat (διὰ τὸ μέγεθος τοῦ νοσήματος, &c. Hoc est; sanguinis autem extractionem (supple facies) propter morbi magnitudinem; & quibus multò plus roboris est, quàm secundum naturam, & tumor aliquis insuetus totius corporis, eminentesque ac tensæ venæ, copiosius educere oportet. Videtur autem Galenus Aphorismi sententiam innuere voluisse; & quibus vsque ad animi defectum ducere expedit, faciendum, si æger possit tolerare: quod declauit, inquiens, nisi vires; aut ætas, aut aliquid eorum, quæ supra commemorauimus, prohibuerit. Ex quo forte eiusdem libri Aphorismorum recordatus subdit, quod verò humidus victus, &c. Verum de hac nostra, quæcunque ea sit coniectura satis.

Restat postremò quarta in hoc capite allata ratio, quam quoniam Aduersarius proximo capite est examinaturus, & quidem prolixa oratione, nos ad illud iam pedem conferamus.

AD CAPVT IV.

Solutio quartæ rationis, de indicatione quæ à febre, & quæ à putredine.

RATIO quarta hæc fuerat. Sanguinis missio in putridis febribus indicatur vel à febre; vt febris est, vel vt est putrida. Neutro modo. Ergò. Probationem videbimus accuratè. Sed quoniam in hoc argumento Aduersarius tantam putat esse vim, quantam vix in alio, cum tamen leuissimum sit, atque omni ex parte peccet, ille sciat in primis, si disputandi solum gratia hoc negotium fuisset institutum, me facile potuisse vno ictu ipsum cum suo admirabili argumento confodere: negando & antecedens, vt aiunt, & antecedente concesso consequentiam. Quid enim si dicam missionem sanguinis indicari & à febre, & à putredine? tum verò hoc admisso, quòd neque à febre indicetur, neque à putredine, non sequi, ergò nullo modo indicari? Sed quoniam mens est in studiosorum gratiam hæc in medium afferre, quorum vtilitati potissimum studemus, sigillatim ad argumẽtum respondeamus, atque ita rem declaremus, vt facile omnes intelligant, in quo eius fallacia consistat. Missio sanguinis in febribus putridis appellatis indicatur potissimum, primùm, ac per se à morbi magnitudine: propterea si vires ferant, ætasque consentiat, in omnibus est adhibenda. Cum hoc tamen illud quoque verissimum est, illam multis aliis indicationibus satisfacere; quæ quidem suapte natura non tantam vim habebant, vt venam secandam esse docerent: veruntamen ab hoc præsidio nihilò minus explentur. Propterea huiusmodi consequentia, non indicatur à febre, non à putredine, ergò à nullo indicatur, prorsus vana est, ac nullius momenti. Atque, vt ne frustra tempus conteram, testis esto ipsemet Aduersarius; qui postquam per multas ambages deduxit, non indicari à febre, non à putredine, non ab
„ obstructione, non ab huius causa, tandem colligit. { Ergò solum indicatio de
„ mittendo sanguine in putridis febribus indicabitur à multitudine. } Nugatorius
„ loquendi modus concedatur Aduersario. Transeat. Verum cum ipse proprium argumen

argumentum refutauerit;& quamuis venæ sectio non indicetur nec à febre,nec à putredine,tamen deduxerit,indicari à multitudine;quæso cur ego sim deterioris conditionis,vt deducere nō possim,ergo à magnitudine? Quod quidem non dico sequi, sed æquè sequi, atque id, quod ex aduersario,à multitudine,& æquè facere ad argumenti refutationem. Cæterùm, quoniam assumptum falsissimum est,& positio nostra verissima(vt à nobis profertur)missionē sanguinis & febri, & putredini conuenire;videamus iam quomodo illud ab Aduersario comprobetur. Quo loco attentionem, & ingenium tuum appello, lector optime,vt in homine tam graui, tam grandia pollicenti obserues,ac mirari nūquam desinas doctrinam nouam,inauditam,sententias falsas,absurdas, non sibi cohærentes,nihil denique conficientes.Eia.{ Ego verò illud constare non posse arbitror,quod dicunt,sanguinis missionem conferre febri,quatenus febris est, licet non primum, & per se.Si quidem quod morbo conuenit ex accidenti(hic attentione est opus) duorum est generum:aliud,quod primum,ac per se obest causæ,& affectui:aliud quod causæ neque prodest, neque obest per se, etiamsi illi prodesse per se appareat.} Sententia vsque adeò perturbata,& obscura,vt equidem putem præter Sybillam,legere illā,& interpretari posse neminem. Pulcherrima distinctio. Quod morbo cōuenit ex accidenti,vel primum,ac per se obest causæ,& effectui. Quid si effectus non habeat causam?Quid si noceat causæ,idque aut per se,aut ex accidenti?Sed quo pacto id constat,vt quod morbo conuenit ex accidenti,per se noceat effectui? aut quis vtatur remedio, quod per se noceat, ex accidenti prosit? Secundum membrum.Vel causæ neque prodest,neque obest per se,etiamsi, prodesse illi per se appareat.Illi,cui?causæ,an effectui? si causæ, quid si non appareat prodesse per se? quid si nec prosit,nec obsit ex accidenti, etiamsi prodesse appareat? quid si obesse appareat? Et hoc vel per se, vel ex accidenti? Si effectui, non ne pariter apparere potest, quod noceat? Cur in altero quoque membro non est addita hæc particula, quod appareat, vel non appareat? Sed qui fit, vt diuidatur id quod conuenit ex accidenti in duo membra, quorum nullum sub diuiso continetur? Neutrum enim video ex accidenti remedium complecti, quod conueniat ex accidenti. O doctrinam admirabilem; sed quam alia sequitur admirabilior. } Numquam in artis operibus exerceri debet remedium,quod causæ effectus contrarium est.}Mihi videor odorari,vnde Aduersarius hoc sumpserit axioma,sed perperam intellectum.Docebat Galenus, in pugnantibus indicationibus,quæ à febre, & quæ à causa sumuntur, deliberationem in hosce tres scopos esse referendam:febris ne sola curanda sit non solicito de causa; an causa oppugnanda,minime curanti de febre; an plurimum quidem remediorum ad alteram earū sit adhibendum non tamen altera neglecta. Vbi quod ad primum attinet,nullo modo permittit,vt remediis febri conuenientibus vtamur, quæ causam augeant. Verum quoniam falsissimum est, nunquam licere contrariis causæ remediis vti,Galeni mentem, methodúmque rationi consentaneam breuiter declaremus, & quantum ab ea distet Aduersarius, indicemus. Tria sunt membra posita à Galeno, quæ omnia ad pugnantes, & contrarias indicationes pertinent: namque si indicationes consentiant,& in idem conspirent, facile præceptum est, vt hilariores in propositam indicationem incumbamus. Primum membrum est. Febri soli attendendum esse,causam omnino contemnendam:vt si febris indicet

10.Meth.c.1.

refrigerandum, causa frigida, puta humor frigidus, qualis pituita, calefaciendum, solis refrigerantibus agamus. Quod quidem membrum iure optimo refutatur, ac reiicitur à Galeno: quia cum vniuersè in contrariis indicationibus, ita præstantiori danda sit opera, vt alias non prorsus negligamus, id potissimum in causis locum habet: quæ si remediis contrariis foueantur, ipsum quoque effectum augent, vt considerabat Galenus. Secundum membrum est; solam causam esse oppugnandam, contempta indicatione à febre: quod à Galeno distinguitur: Nam si febris sit intollerabilis, maximè decet illius rationem habere: si verò ea tanta non sit, quæ dum causam tantum oppugnamus, vires deiiciat, iam remediis ad solam causam accommodatis licet vti. Sed tertium membrum erat ab Aduersario perpendendum. Non contemnendus autem (inquit Galenus) nec tertius est, qui contra id, cuius maius momentum est, instare iubet, nec tamen alterius omnino negligentem esse. Ergo si maius fuerit momentum indicationis, quæ à febre quàm quæ à causa sumitur, tunc febri magis instandum erit; ergo remediis vtendum causæ contrariis; quia ponimus indicationes esse contrarias: sed vt ne in primum membrum incidamus, causa non est contemnenda. Quare si febris, exempli gratia, indicat refrigerandum vt tria, & causa calefaciendum vt vnum, vtemur quidem refrigerantibus, sed tantò remissioribus quantum obstat indicatio à causa, iis scilicet, quæ refrigerent, vt duo. Eadem sententia fuit Galeni 7. Meth, cap. 12. & 3. Meth. cap. 9. vbi complicatas inter se indicationes comparans, illas ad tria capita redegit: ad id, quod magis vrget; ad id quod habet rationem causæ; ad id, sine quo non: qui docuit in id prius esse incumbendum, quod magis vrget: deinde prius habendam rationem causæ, quàm effectus, qui ab
„ ea dependet. Qui fortasse locus Aduersario scrupulum iniecit. Quippe Galenus
„ ait; vbi aliud efficiens est, aliud quod ab eo efficitur, ipsa causa spectanda. Et rur-
„ sum. Nimirum ad causam accedes, illud pro comperto habens non posse ad per-
„ fectionem vllum effectum sanari, manente adhuc ipsa, vnde natus est causa. Sed
„ Aduersarius debuit considerare, quod Galenus ait intelligendum esse ratione causæ: nam causa, vt causa, sine dubio indicat se prius tollendam, quàm effectum. At verò altera ex parte fieri potest, vt prius, aut magis effectui attendamus, quàm causæ; nimirum ratione vrgentis, Id quod ex Galeni methodo manifestum est, qui ex tribus illis scopis, eum, qui ab vrgente sumitur, cæteris anteponit, ac præmittit: immò verò clarè ait. Vbi prius mediocriter se habuerit effectus succorum, qui in tunicis ventriculi continentur, tanquam vrgens, tum nimirum ad causam esse accedendum. Illud habendo pro comperto; non posse effectum tolli, nisi prius causa sublata. Et paulò ante Galenus præceptum tradiderat; vbi alterum efficiens est, alterum effectum, prius causæ obsistendum: sed postquam dixerat, ad id, quod magis vrget dirigi primum curantis consilium
10. *Meth.* debere. Qui itidem docuit, fieri posse aliquando, vt ea sit febris magnitudo, quæ præsentem perniciem, nisi occurras, afferat: quo casu fore opus, vt hæc prius summota, deinde ad causam submouendam accedamus. Submouetur autem febris remediis causę contrariis; quia de his loquitur Galenus, & in contrarietate indicationū tota eius loci consideratio consistit. Hæc ex plurimis, quæ hac de re dici possent, in præsentia sint satis; quæ nos necessaria esse duximus ad diruendum Aduersarij fundamenrū; qui altercationis studio, & impetu τῆς φιλονικίας, adductus non veretur ea proferre, quæ Galeno aduersantur, quæ à communi, & vera
omnium

omnium opinione sunt aliena, quæ, si in vsum reuocarentur, exitialia forent, & humano generi perniciosissima: qua ratione à nobis sine animaduersione relinqui nullo pacto debuerunt. Venio ad exempla, quibus Aduersarius hanc rem illustrare, penè dixi obscurare, se profitetur. Declarandum est quomodo vtendum si remediis, quæ causæ prosint, aut obsint, aut neutrum faciant; & morborum exempla accipiuntur, qui causa carent, ephemeræ, atque hecticæ febris. Optimè: ingeniosissimè. Non omittenda est calumnia, qua nos acerrimè conuellit; quòd adeò peruersam, adeò absurdam sequamur medendi rationem, vt absurdiorem inueniri non posse puter. Id verò docet consequutione quadam, tanta cum efficacitate, tanta cum amplificatione deducta, vt nullum nobis locum inter medicos relinquere videatur. { Alioquin (inquit) si quod refrigerat, quomodocumque id faciat, debet pro sanandis febribus administrari? omnibus quidem, nulla amplius adhibita distinctione conuenient refrigerantia, cuiuscumq; generis, per se, aut per accidens. Sic profectò in omnibus oportebit febribus vacuare bilé, &c. Omnibus frigidam dabimus, omnes lauabimus, &c. Natationem in frigida nulli ægroto negabimus, &c. Indiscriminatim sanguinem mittemus ex venis, ex cute, &c. } Quis ad hæc non toto corpore contremiscat. Ego verò celeberrimũ virum, cui hæc exciderunt, libenter interrogauerim; an putet vnam in quolibet ægrotante esse indicationem; an febrium putridarum vna sit indicatio; an plures, & hæ quidé valde inter se dissentiétes, & quandóque prorsus cõtrariæ? An putat vniusque adeò dandam esse operam, vt cæteræ omnino negligantur. At si plures esse confiteatur longè inter se dissidentes, quid prohibet, vt quod ab vno indicante præscribitur, ab aliis indicationibus varietur, corrigatur, prohibeatur? Quòd si Aduersarius hanc apertissimam veritatem negare audeat, sciat me pariter esse negaturum, quin possimus omnia proposita remedia in vno, atque eodem ægroto vsurpare: qui ab eo, qui contendit id esse vsque adeò absurdum, & peruersum, quæram qua ratione id fiat: cur non licet omnibus dare frigidam, cum illa calorem febrilem nata sit extinguere? Respondebit, arbitror, aut propter obstructiones, aut propter crudorum humorum copiam, aut ob anni tempus frigidum; aut ob ventriculi imbecillitatem, aut tale aliquid non licere. Verum quid hoc aliud est, quàm Aduersas obiicere indicationes? quid est aliud, quàm propriam destruere consequentiam; in qua licet facilè fallaciã animaduertere. Cùm enim assumptum simpliciter proposuisset, { si quod refrigerat, quomodocumque id faciat, debet pro sanandis febribus administrari } consequens cum additione affert. { Omnibus quidem nulla amplius adhibita distinctione, &c. } Immò verò hoc est, in quo dissentio; qui fateor in omnibus febribus refrigerantia conuenire; sed illud addo, adhibendam esse distinctionem ab aliis scopis, & indicationibus assumptam, à putredine, ab obstructione, à prohibita transpiratione, à corporis temperamento, ac viribus, à regione, à consuetudine, & aliis, quæ hic non sunt longius recensenda. An igitur putat Aduersarius, si quid ab aliquo indicatur, iam necessariò, ac præcisè illud ad vsum esse reuocandum? aut si quid est, quod impediat, ac prohibeat, primam destrui, ac prorsus tolli indicationem? Ego non arbitror. Quoniam indicatio sumitur à natura morbi: hæc autem vnum idemque, ac semper indicat. Munus nostrum est, dissidentes, & contrarias inter se indicationes conferre, & vni magis, quàm aliis, ac soli interdum inseruire. Dicet fortasse nos non de solo indicante scopo verba facere; sed simpliciter pro-

nuntiare; saluberrimum esse in febribus omnibus putridis sanguinem mittere. Pronuntiamus quidem, at non simpliciter; sed si nihil prohibeat. Quæ verò prohibere possunt, cum plurima sint, ad duo suprema capita, ad duos principes scopos referuntur, ætatem, ac vires. Quocirca iure Galenus scriptum reliquit, saluberrimum esse mittere sanguinem in febribus, si vires, ætasque consentiant. Nos hæc docemus; ita medemur: nec putamus tam peruersam, tam absurdam esse medendi rationem, quàm ille prædicat. Non deerunt fortasse, qui eius, & medendi, & docendi rationem adeò peruersam, adeò absurdam esse censeant, vt nulla peruersior, nulla absurdior inueniri possit.

Aliam deinceps Aduersarius rationem subiicit; in qua sua more, sue quædam sibi principia, & axiomatr effingit, quæ si attentius expendantur, in ampullas
» abeunt. { Amplius quando duo remedia sunt, quorum alterum contrarium est
» per se morbo, aliud contrarium ex accidenti, methodus medendi postulat, vt
» numquam prætermittatur, quod primum, ac per se, &c.}

» Si velim singulos errores annotare, integra Iliada scribam: Quæso vnde ille hoc principium accipit, hoc tamquam axioma proposuit? Quod si putet perpetuam veritatem habere, est in primis falsum; præferendum esse inter remedia, ic quod per se, ei, quod per accidens aliquid facit. Namque sæpenumero, ne plerumque dicam, oppositum euenit, vt quod ex accidenti facit, præferendum sit. Pituitam in ventriculo contentam euacuat per se medicamentum; inedia per accidens. Quis inediam medicamento non præferat, si per eam speret fine suo se potiturum? Inflammatio potest sanari, & per insensibilem transpirationem, ac digestionem humoris fluxi, & per concoctionem, qua pus generatur, aperta cute euacuandum. Cùm autẽ ratio prior, authore Galeno, & nemine dissitente sit magis optanda, quis non tepidis fomentis potius vtatur, quæ diaphoresin iuuent, & per accidens euacuant, quàm ad coctionem ducat, vt ferro, aut igne puri exitum paret, quibus per se eiusdem vacuatio perficitur? In scientiis fortasse quod per se est, præfertur ei, quod per accidens; cuius ne haberi quidem scientia potest: at in artibus res secus se habet, præsertim in medicina: in qua non id nobis curæ est, an per se, an per accidens remedium aliquid operetur, sed illud in primis spectamus, vt quod ab illo expectamus, & requiremus, aut nulla, aut certè minima corporis cum læsione fiat. Qui secus sentit, non est mirum, si
» in absurdas, falsasque positiones deuoluitur. Qualis certè illa est. { Numquam
» prætermittatur, quod per se, ac primum id facit, &c. } Quæritur ex duobus remediis, per se, & per accidens, vtrum sit eligendum. De remedio per se, absolute sancit, numquam prætermittendum. Remedium per accidens distinguit, si lædit, omittendum, si non lædit, aut parum lædit, non omittendum. Atqui remedium per se, non ne & ipsum, si vehementer lædit, omittendum? Et cum neutrum lædit, qui sciam an alterum, an vtrumque eligendum sit? Quid hæc ratio facit Aduersus venæ sectionem, quæ ex accidenti refrigerat? Verum quoniam huiusmodi ratio Aduersarium æquè, ac nos vrget; Si enim sectio venæ in febribus putridis non conuenit, cur passim vsurpatur à Galeno, & cæteris omnibus præ-
» scribitur: Respondet. { Hanc euacuationem indicari à causa vna putridam fe-
» brem efficiente, & fouente, &c.} Nec vider eamdem nobis ad respondendum ansam patere; Hanc euacuationem per se, indicari à morbi magnitudine. Quod quidem tanto verisimilius, veriusque est, quod causa indicans apud illum non est quælibet,

De inæq. intemp. c. 3.

quælibet,sed determinata, quemadmodum ait se dicturum parum postea; nimirum quæ morbum magnum facit,aut factura est. Verum quod apud me indicat, princeps est scopus, ac perpetuò sine vlla contradictione indicat. Quòd si dicat, id saltem se demonstrasse,à febre,vt febris est, non indicari venæ sectionem, eo concesso, quod alioqui perspicuè falsum esse ostendimus, dico illum simul proprium argumentum soluisse, cum docuerit indicationem sectionis venæ ab alio sumi,quam aut à febre,aut à puttedine:ille dicat à causa:nos dicamus à magnitudine morbi.Hæc magni momenti sunt, in quibus Aduersarij leuitas animaduertenda est,nõ solum quia nos frustrà oppugnare dicitur,sed etiam sanam medendi methodum penè radicitus conuellit,certè vniuersam deprauat, & inuertit.

Nec verò ille sui dissimilis est in iis, quæ ad putredinem spectant: in quibus nostram primum rationem adducens, { In hunc quidem modum (inquit) argumentari videntur mihi:iuuatur putredo refrigerantibus, & exsiccantibus:missio " sanguinis exsiccat,sanguinis igitur missio iuuat putredinem.} Deinde confirmationem afferens, inquit, { Maiorem propositionem supponunt illi ex communi " omnium consensione verissimam.} Quæ verba ex me referuntur, qui scripsi, " communem esse omnium consensionem, cum primis putredinem iuuari præsidiis refrigerantibus, & siccantibus. Quod quidem vsque adeo certum, notúmque esse existimaui, vt non libuerit id longiore oratione confirmare: qui animo non concipiebam aliquem futurum, qui hoc in dubium vertere esset ausurus: propterea contentus fui vnum Galeni locum margini adscribere, in quo verbis conceptis hanc ipsam sententiam profert 3.Med. Gen. cap.2. quamuis, aut scribentis,aut imprimentis errore notatum sit cap.1. Quod si venit in mentem viro clarissimo,vt id mihi negaret, oppositúmque demonstrare contenderet,quid mihi sperandum est,tam certum,atque exploratum,tam firmum,& ratum à me posse in medium proferri,quin statim occurrant, qui idem negent, perstringant,cauillentur? Sed bene mecum agitur,quòd Galenus eam sententiam non solùm ad verbum profert,sed etiam clarè demonstrat. Qui inquit. Quoniam verò putrescentia omnia ab humiditate, & caliditate id pati prænoscebam, curationem per " exsiccantia, & refrigerantia moliendam esse deprehendi. Qua sola authoritate " possem esse contentus;qua vniuersa Aduersarij machina, conatus omnis pessundatur,ac ruit.Veruntamen quia in re tanta,vel ex ipso Aduersario conniuere non licet,rationes eius audiamus,qui Galenum affert, vt Galenum oppugnet: à cuius methodo inquit nos non mediocriter discedere. { Putredo(inquit Galenus)aut " causam habet, aut causa caret. Prior putredinis differentia indicat ablationem " suæ causæ. Posterior indicat euacuationem } sciat in primis nos de putredine " loqui,vt putredo est,non de causa; nec reuera propriè loquendo, differentia putredinis illa est,quæ sumitur à causa,prohibita inquam transpiratione, si vera est 3. Metho. Galeni regula,qua dignoscimus, quænam veræ, ac propriæ sint morbi differentiæ,& quæ non item.Si tamen Aduersarius causam præterea velit addere, nos c.10. libenti animo concedimus ab ea quoque propriam sumi indicationem;immò verò plures ab illo optimè enarratas ex Galeno. In eo tamen peccat mirificè, dum illam consecutionem facit. { Quod si ita est, nulla adest necessitas venæ sectionis:immò nec etiam alterius vacuationis huius indicationis causa.} Ego contrà. Quod si ita est,ergo si morbus sit magnus, necessarium est venam secare, vt vniuerso corpore exinanito, tutò & facilè possimus ad eiusmodi indicationes ex-

plendas accedere,transpirationem moliendam,detergendam, attenuandam, &c. Sed cautè,ne dicam callidè fortasse addidit.{ huius indicationis causa.} Verum dicat apertius,quid hoc sibi velit. Si intelligat causa indicationis huius, quæ sumitur à causa, hoc falsum est, quia ratione causæ oritur indicatio etiam secandi venam; cum magna causa magnum concitans morbum venæ sectionem postulet: si verò significet hanc indicationem ,id est sumptam à transpiratione prohibita,ab humoribus crassis, lentis, &c. libenter do,quod libet: at ratione alterius oriri potest,ac reuera oritur indicatio secandi venam. Atque hæc sanè particula totam argumenti vim labefactat,& destruit. Sed Aduersarius nihilò præstantius se gerit in altero membro de indicatione à putredine, quæ causam non habet. Vbi primum animaduertat,putredinis,vt putredo est,eandem esse indicationem siue causam habeat, siue non habeat: nam quod putredo habeat causam, hoc solum facit, vt ad proprias illius indicationes illæ quoque accedant, quæ à causis suggeruntur.Deinde cum ipse etiam duplicem putredinem agnoscat, alteram factā,atque perfectam,qua res in naturalem statum redire amplius non potest;alteram,quæ nondum completa est, sed adhuc fit, vt res statum naturalem possit recuperare,tamen in priore tantum argumentum deducit; cum nihilominus indicatio refrigerandi.& exsiccandi potissimum polleat in posteriore;propterea quia putredo,quæ fit,refrigerantibus, & siccantibus inhibetur. Sed in isthac doctrina nihil est sani.Putredini factæ inquir nullo modo venæ sectionem conuenire,quā reprobat,& damnat prorsus, tanquam inutilem, & humano generi perniciosissimam:qui vtitur argumento ex authoritate Galeni,ex iis locis petita,vbi venæ sectionem probat.Nam postquam ille proposuit indicationes ab Aduersario relatas mox ait. Sanè totum corpus, priusquam id vacuaris, rarefacere non expedit,vbi vacuatum fuerit,vtique licebit,&c.Fateor equidem,quis enim id negare audeat? à particularibus effectibus, & causis,particulares oriri indicationes,à transpiratione prohibita,vt illa prouocetur;ab obstructione,vt exobstruatur; ab humoribus crassis,vt attenuentur;à lentis,vt incidantur;à multis,vt vacuētur; & hi quidem per vrinas,sudores, &c.Immò verò hæc meam sententiam confirmant: solum de particularibus indicationibus,& vacuationibus sermonē à Galeno fuisse institutum. Cæterum his omnibus in methodo illa succedit indicatio, quæ in executione prima est,& principalissima,Vacuatio per sectionē venæ;quam Galenus communi appellatione indicauit in præsenti cap.9.clarè autem, & particulatim in 14.& 15.Namque vbi cap.15.repetens illa septem enumerauit,quæ in propositis febribus, nobis indicationes præstant,tandem colligit huiusmodi omnes indicationes à medico spectandas esse, quò scilicet intelligat, quo nam primum, ac magis,quo nam minus,& secundò, quo nam adhuc & tertiò, ac deinceps quo post quod præsidio vtendum sit. Deinde cap.14.subdit, Quippe si vires eius,qui ex putredine humorum (vt positum est) febricitat, valentes fuerint, mittendus statim est sanguis, &c. Quòd si Galenus cum methodo, ac per indicationes profitetur se febrium curationem tradere, dicat quæso,dicat Aduersarius, vnde ille mittendi sanguinis indicationem acceperit? Vnde hic ordo eluceat,vt primum à sectione venæ sit auspicandum? Certè ex iis, quæ antea tradita sunt, particulares hasce indicationes non posse expleri, nisi prius totum corpus euacuatum fuerit. Quam quidem rem tam apertè repetit, & quasi epilogo colligit cap. 15. vt nihil apertius dici possit. Saluberrimum igitur (vt prædiximus) est in febribus venam

11.Meth. cap.8.

inci

incidere, non synochis modo, sed etiam in aliis omnibus, quæ fiunt ex humorum „
putredine, &c. Et paulò post. Eorum enim quæ in medio sunt corpore (vt isti vo- „
cant) prouidentia, maximum planè est in iis, quibus facta non est vena; non ma- „
ximum in quibus secta.

Sed quod Coronidis loco addit Aduersarius, est diligenter animaduertendum. „
{ Memineris (inquit) putredinem in iis, quæ nõ viuunt, remoueri, totum, quod „
putrefactum est amputando; reliquum verò aëri frigido, & sicco, qualis potissi- „
mum est flante Aquilone, exponendo. At verò quæ in viuis putredo est iam inci- „
piens, non ita sanari potest; quod obstructio, aut meatuum densitas, & adstrictio „
illam procreantes incisionem, ac detersionem, in vniuersúmque reclusionem po- „
stulent. } Vbi propè infiniti sunt errores. Credo illum æmulatum esse duos Gale- „
ni locos libri 11. Meth. scilicet cap. 8. & cap. 9. Qui in priore hæc habet. Tanquam igitur in iis corporibus, quæ non viuunt, ac putrescunt, primum quantum eorum iam computruit, separant; deinde ei, quod reliquum est, in frigidum aërem sublato, perspirationem refrigerantem moliuntur, &c. Posteriore inquit. Siquidem quod putrescit, si vestis esset, aliúdve inanime corpus, vtique ex iis duntaxat, quæ prædicta sunt, indicationem caperemus. Nunc cum in viuente corpore putredo concipitur, quod tum alterare potest, rũ concoquere, &c. Vidit, puto, Aduersarius hos locos sibi esse maximè aduersos: namque in priore subdit Galenus. Ita vtique & putredinem, quæ in animalibus est, sanabimus, id quod iam corruptum est, omni ratione vacuantes: quod reliquum est moderatis motibus, &c. Ideo tacuit quod ad vacuationem pertinebat: atque eò magis, quòd vidit Galenum, pollicentem, quemadmodum horum vnumquódque rectè administrandum sit, paulò post se esse æstimaturum. Paulò autem post, indicationes traditas ex ordine absoluens cap. 9. inquit. Sanè totum corpus, prius quam vacuaueris, rarefacere non expedit, &c. Posteriore demum loco indicationibus, quæ à putredine, eas addit, quæ à viuente corpore, atque eius facultatibus oriuntur. Itaque Aduersarius vtrunque peruertere, & corrumpere statuit: qui inquit, putredinem, quæ in viuis est iam incipiens, non ita sanari posse: & quod Galenus tanquam simile attulit, ipse tãquam oppositum refert. Similitudo est, eandem esse & in rebus inanimatis, & in animalibus putredinis sũmouendæ rationẽ: sed in animalib⁹ adduntur indicationes à vi alterandi, coquẽdi, &c. Aduers. oppositũ docet. Putredinẽ in inanimatis tolli moderatis motibus, perspiratione: in viuẽtibus hac ratione sanari nõ posse. Quid ais vir doctissime? At Gal. dicebat. Ita vtique, & putredinẽ, quæ in viuis est, (siue animalibus. Græcè τοῖς ζώοις) orta sanabimus, &c. Tu inquis non ita in viuis putredinem sanari posse: Galenus ait, non his duntaxat sanari posse: sed præter hæc ab ipso quoque viuente corpore indicationes esse accipiendas. Verum forte sophisma latet in iis verbis. { Non ita sanari potest } quoniam illud sanari dicitur, cui nihil ad sanitatem deest: sed præter indicationes à putredine, quales in rebus inanimatis, requiruntur etiam indicationes, quæ à corpore animato accipiuntur. Ergo sine his putredo sanari non potest. Optimè. Atqui non erat ita simpliciter negandum, ita contrariè pronuntiandum, ita asperè aduersus nos obiiciendum: qui vtrunque genus indicationum æquo, & libenti animo concedimus, fatemur, ac profitemur. Quod si vera hæc sunt, certo certius est, per Galenum, per Aduersarium putredinem tolli refrigerantibus, & exsiccantibus, cum id quod putridum est, sit euacuandum quidem, sed reliquum aëri frigido, & sicco

expi

exponendum, qualis est flante Aquilone. Quam aliam ob causam, quæso, quam vt refrigeretur, & exsiccetur? Hoc auté fuerat, quod ille tã pertinaciter negabat.
Hæc de maiore nostra propositione. Minorem fortasse validius oppugnabit? Absit. { Præterea quando aiunt venæ sectionem exsiccare, affirmare videntur mihi adhibere illam pro exsiccatione, &c. } Aduersarius statuit confutare non solum quæ dicimus, sed etiam quæ dicturos suspicatur. Quid igitur si dicam me hoc dicere noluisse? Sed träsear. Per me sectio venæ pro exsiccatione adhibeatur. { At Galenus 9. Meth. ca. 11. asserit sanguinem mitti pro vacuatione sanguinis. } Quid tum? De huius loci expositione antea diximus, quod est satis. Nunc satis est, si fateamur adhiberi pro vacuatione sanguinis, non tamen hinc fieri, quin & pro exsiccatione adhiberi possit. Ipsemet Aduersarius suam istam cõsecutionem destruat: qui duplicem ponit scopum venæ sectionis; plenitudinem, quæ docet euacuandum: & motum, qui reuellendum. Itaque non solum pro vacuatione, sed etiam pro reuulsiooe sanguinis, venam secamus. Demum veritate coactus inquit. { Me non fugit omnes vacuationes exsiccare, &c. } Siccine igitur tot verbis, tot argumentis debuit hæc veritas impugnari, quam ille mox clarissimè, & apertissime fateatur? Verum (inquit) hæc non est illa siccitas, &c. } Hæc nihil ad me: qui non dixi hoc esse contrarium adæquatum, & primum putredini oppositum: sed hoc tantum, putredinem venæ sectione iuuari, quia exiccandi vim habet: contrarium putredini oppositum est refrigeratio, & exsiccatio. Inter exsiccantia venæ sectio numeratur: quare illa (quæ mea fuit sententia strenuè potest putredinem iuuare. Sed Aduersarius non cessat. { Deinde venæ sectio refrigerat, calefacit, siccat, humectat, &c. } Quæso quid hinc sequitur? Ergo venæ sectio plurimos in medicina vsus præstat, & si aptè, rectaque cum ratione adhibeatur, potest plurimas indicationes explere, pluribus morbis opem ferre: inter cætera exsiccando potest putredini obsistere. Quid igitur ex his tandem aduersus meam sententiam colligi potest? { Ex hoc autem non debebant illi colligere, venæ sectionem indicari à putredine, aut facta, aut incipiente, cum nullius verum, ac proprium indicatum sit. } Hoc est indignum illud facinus, quod perpetrauimus: hæc erat nostra importunitas, cui satisfacere ita debuit Aduersarius, vt tandem in confessionem omnium, quæcumque à nobis hac de re dicta sunt, deduceretur: nihil contra nos haberet, nisi falsum aliquod crimen confingeret. Nam quis inter nostra scripta legit vnquam, de nobis audiuit vnquã, venæ sectioné indicari ab vlla putredine aut facta, aut incipiente, vel illã esse eius verũ, & propriũ indicatũ? Cum semper scriptũ; dictũmq; voluerimus, illã à morbi magnitudine seu vehementia indicari: reliquos omnes scopos ad hunc vnũ, tanquam verũ, propriũ, & adæquatũ esse referendos. Videant igitur omnes, quã egregiè, & efficaciter minor illa nostri argumenti confutata fuerit; venæ sectionem exsiccandi vim obtinere. Nam quod attinet ad locũ Auic. in quo statuit in materia sanguinea secandé esse venã; in copia aliorũ humorũ esse purgandũ, nihil est, cum hæc ad particulares indicationes pertineant, quibus distinguitur, vtro remedio vtendũ sit: quæ omnes tandem ad tres præcipuos scopos rediguntur, quos toties diximus, morbi magnitudiné, vires, ætaté. Quare inanis est consequentia. Sectio venæ in aliqua febre non conuenit, ergo illa non indicatur: quia sæpe fit, vt remedium, ipsa præsertim venæ sectio indicetur, sed ratione aliorum, scilicet virium, & ætatis non conueniat.
Postremo loco Aduersarius cõtradicẽdi spiritu adductus duas nostras sentẽtias conuel

conuellit:alteram,humores putridos verè, & facile educi venæ sectione:alteram, venæ sectionem iuuare strenuè putredinem,quòd reddat efficacissima,& tutissima reliqua remedia,sine quibus vix illa sanari potest. Veruntamen vtraque est Galeni.Sed Aduers.modo nos oppugnet, non vetetur neque Galen. neque Hipp. Aduersari;ac planè similis illius mihi esse videtur, qui aduersus æmuli sui cuiusdam sententiam surrexit,quam nondum audierat. Porrò quanquam ille scribit, vtrumne rectè dictum non videri sibi, tamen quid contra secundam sententiam afferat,equidem non percipio. Illa verò est Galeni,sicuti diximus,qui locis citatis, 11. Meth. vbi indicationes recensuit à putredine humorum acceptas, addit. Sanè totum cap. 1. corpus,prius quam id vacuaris,rarefacere non expedit;vbi vacuatum est, vtique » licebit,&c.Deinde rursum omnes indicationes enumerans à febre, & à putredi- » ne,earúmque causis, tanquam superius ostensum repetit; obstructionem, quam putredinis causam statuit,tolli non posse,nisi prius totius corporis vacuatio facta Capit. 9. fuerit:cum alioqui periculum sit,ne obstructio, ac deinceps putredo maior fiat. Sed qui de hac re dubitat,de lumine solis potest dubitare.

Cæterum Aduersarius dum alteram nostram sententiam impugnat, mirificè mirificè exultat,& gloriatur.} Si humor(inquit) putrefactus verè,& facile venæ » sectione curatur,cur Galenus eius sanationem ex proposito tractans, non solum » illius mentionem non fecit aliquam, sed etiam docuit apertissimè, quali vacua- » tione sit opus,per aluum scilicet,&c.} Iam diximus singulatibus his indicationibus Galenum vniuersalem totius corporis vacuationem adiungere:quare falsum est, illum huius non fecisse mentionem; quam certè fecit, atque eo modo fecit, quo debuit. Sed estò. Istud quoque Aduersario concedatur, vt videamus, quàm probè regulas, legésque argumentandi teneat: demus Galenum venæ sectionis mentionem non fecisse.{ Qui ergo sic ait,humores putridos verè,ac facile educi » venæ sectione,apertè contradicit Galeno,qui nō vult hoc modo vacuari.} Quid » ais vir doctissime?Contradictio est inter eos,quorum vnus affirmat,alter negat:at si vnus affirmet,alter taceat,& mentionem eius rei non faciat, inauditum est,hūc alteri contradicere: tu tamen ais, apertissimè contradicere. Sed prudentissimus Aduersarius hoc vidit, qui secum ipse constituens nos omnino aduersus Galeni in contradictionem adducere,Galenicam, nostrámque affert sententiem his verbis.{ Cur in vestris lucubrationibus non explanastis hæc Galeni verba: putredo » sanari non potest venæ sectione: vos nostis contradictorias enuntiationes esse » istas,&c.} Ego quidem arbitror eam certissimam esse contradictionis legem, vt » idem de eodem affirmetur, ac negetur:at si aliud negat Galenus, aliud nos affirmamus,iniuria certè contradictionis crimen nobis obiicitur. Verba Galeni sunt. Quoniam nec obstructio, nec putredo curari per sanguinis missionem potest, vt » quæ alia remedia (ceu prius est monstratum) desiderent, reponi sanguinis ad » curationis spatium debebit, quo minus intempestiuè nutrire necessitate aliqua » cogamur.Aduersarius hæc verba simpliciter videtur interpretari, vt putredo ne- » queat venæ sectione curari:alioqui non posset nos in contradictionem adducere. At verò nos hanc Galeni sententiam interpretamur; curationem putredinis sola sanguinis missione perfici,& absolui non posse: cum illa aliis remediis iam propositis opus habeat,præsertim refrigerantibus,& siccantibus, quicquid dicat Aduersarius. Id Galeni verba clarè docent: vt quæ alia remedia desiderent. Atqui » hæc probant,non quidem sectionem venæ esse inutilem, & nihil ad curationem » conferre,

conferre,sed ad perficiendam curationem non solam satis esse,cum aliis remediis opus sit.Probant etiam sequentia verba, quibus infert, reponi sanguinis aliquid ad curationis spatium debere,&c. Nam si antecedentis hic sensus foret,venæ sectionem non curare putredinem, aut obstructionem, qualem putat Aduersarius, vtique hinc sequeretur,illam omnino esse prętermittendam. Verum Gal.colligit, ergò sanguis quidem mittendus est, sed cum hac limitatione, vt aliquid eius reponatur, quò vires conseruentur, dum reliqua adhibentur remedia, quæ præter venæ sectionem, ad integram putredinis, & obstructionis curationem necessaria sunt.Et Aduersarius antequam id aliis vitio verteret, debuit in primis dare operam,vt authoritates integrè, ac legitimè afferret:Putredo (inquit Galenus) non curatur venæ sectione, vt quæ alia remedia postulat: cum alia postulet remedia, non igitur sola curatur venæ sectione. Atque hæc quidem vera est, ac germana eius loci expositio; quam nos in lucubrationibus nostris impressis non attulimus quod ad rem præsentem non necessariò facere videretur:sed in lectionibus nostris attulimus, nostrísque auditoribus studiosè explicauimus, vbi illam è re esse iudicauimus.Sententia nostra fuerat,humores putridos verè,& facile sectione venæ euacuari,putredinem venæ sectione iuuari.Quod etiamnum constanter asseueramus. Aduersarius porrò, vt nobis imponeret, nostra verba fideliter non refert,sed hunc in modum.{ Putredo verè,& facile sanatur venæ sectione } Fallacia in eo consistit,quòd nos diximus humores putridos,ille putredinem:nos diximus euacuari,ille sanari:nos diximus putredinem iuuari, ille sanari: quæ non parum inter se differũt.Ille igitur discat nostra planè,ac fideliter recitare; ac tum demum doceat nos Galeno Aduersari:quod si fecerit, libenter fatebimur nos tota causa cecidisse, atque illum victorem coronabimus. Sed hoc non faciet, arbitror,nec facere vnquam poterit,quia sententia nostra verissima est,rationi,& Galeni authoritatibus innixa,quas ille nondum soluit,

Cæterum Aduersarius his non contentus,aduersus eam positionem,quam mihi imponit,fusè argumentatur: quam quidem Disputationẽ iure potuissem prætermittere, vt quæ ad me nihil faciat; sed quoniam ille vniuersaliter agit, vt nostram quoque sententiam complectatur,atque hæc res ad ipsam methodum medendi pertinet,quæ si diligenter examinetur,potest lectoribus non paruam vtilitatem afferre, mihi liber, & quæso vt liceat hac de re nonnulla dicere.Quæ.n.ad litigia nostra pertinent, debuerunt fortasse breuissima oratione comprehendi; sed quæ artis dogmata, & præcepta continent, non sine crimine videntur posse prætermitti.{ Quod remedium est (inquit) periculosum, id neque facile,neque verũ dici debet:atqui venæ sectio aliquando periculosum est in putridis febribus remediũ,venæ igitur,&c.} Minor est animaduertenda:idque primum obseruandum est,etiamsi ea concedatur,id solum sequi, venæ sectionem interdum verum non esse,ac facile remedium:simul autem posse consistere, vt plerúmque verissimum sit, & facillimum remedium. Deinde cum diximus venæ sectionem verè, & facilè humores putridos euacuare, aut putredinem iuuare, hæc facilitas intelligenda est per comparationem ad Aduersarium facta; qui negat vllo modo putredinem iuuari.Qui ergo statuit iuuari, iure dicet eam facile iuuare:quia facilitas,& difficultas dicuntur ad aliquid;& quod fieri potest,dicitur facile ad id collatum,quod nequit vllo modo fieri.Præterea venæ sectio facile eos humores euacuat,scilicet sine iis incommodis,quæ purgatio solet afferre, sine illa præparatione,

ne, quam illa postulat. Illud postremò est maximè obseruandum, aliquod remedium suapte natura, indicatione à morbo, & à dispositione aliqua sumpta, esse facile, optimum, præsentaneum; quod ratione alterius annexi sit difficile, periculosum, lethale.

Nunc examino probationes Aduersarij, quæ in certis quibusdam exemplis consistunt. Debilissima argumentandi ratio, quæ tamen plurimos, & quidem maximos viros decipere frequenter solet. { Ponito febrem putridam fuisse excitatam ex putredine humorum, qui in habitu corporis continentur, si hanc vacuare per venæ sectionem in animo habueris, oportebit attrahere humorem putridum ex ipso habitu ad venas, &c. } Huiusmodi humoribus ita in habitu corporis putrescentibus (forrasse dicere voluit in ambitu, & extra venas) quæro an putridæ fuligines ad cor ferantur, necne? Nisi ferantur, aut nulla fiet febris, aut ephemera tantum, aut rigor sine febre, aut alius quispiam leuior affectus. Quare ne opus quidem illi fuerit venæ sectione. Sin autem putridæ fuligines ad cor ferantur, nónne in venis, & arteriis miscentur sanguini, & sanguine misso euacuantur? Et quod magis refert, nonne humores putridi in ambitu corporis putrefacti, aut per sudorem, aut per insensibilem transpirationem educendi sunt? Hoc autem præstant diaphoretica, aperientia, rarefacientia: quæ quanto cum periculo administrentur, toto corpore non prius diligenter euacuato, præsertim per venæ sectionem, Galenus locis citatis docuit apertissimè. Verum hoc tandem Aduersarius fatetur. { Adhibita prius de toto prouidentia ex medicamento purgante. } Cur non sectione venæ? Nonne ratio, quam ille contra venæ sectionem adducit, eadem viget etiam aduersus purgationem? Ratio fuerat. { Oportebit attrahere humorem putridum ex ipso habitu ad venas. } At nos doceat, quomodo humor putridus in habitu contentus purgari possit, nisi primum ad venas, & à venis ad ventriculũ ducatur. Vbi facile videre licet, quãtò difficilior, quãtò lõgior quantò periculosior sit euacuatio per purgationem, quam Aduers. præcipit, quàm per venæ sectionem, quam nos statuimus, & probamus. Dicet fortè se non purgare humorem putridum in habitu existentem, sed plenitudinem (Hoc eius dogmatibus consentaneum est) quæ est in venis. Sed cur mihi itidem non liceat de venæ sectione respondere. { Hoc autem maxime difficile est, &c. } Ex pluri-mis, quæ obiicere possem, vnũ sufficiat, vno verbo. Si difficile est per venæ sectionem, certè erit longè difficillimum per purgationem. { Verùm ne hoc erit remedium, quod à partibus ignobilibus ad partes nobiliores perniciosum humorem ducit? } At purgatio, quid, vnde, & quò ducet; { Cur in transitu non coinquinabit, &c. } Ille sibi, & suæ purgationi cuncta hæc obiiciat; Et quam solutionem pro se afferet, eandem pro nobis se putet attulisse. Nos tamen quid sentiendum sit, paulò ante declarauimus. Alterum exemplum. { Rursum ponito alienum hunc humorem contineri in ventriculo, &c. } Ego rursum quæro, an fuligines ad cor transmittantur: eadémque hic erit ratio. Quæro adhuc an grauis sit affectus, vt vomitum faciat, cardiogmon, subuersionem, diarrhœam: tunc enim ob virium rationem, non erit de venæ sectione cogitandum: an leuis sit, qui nullum ægrotanti periculum afferat; & tunc leuioribus præsidiis erit agendum. Tertium exemplum est putredinis humorum in venis, quæ inter alas, & inguina continentur: in qua si recusat sanguinem mittere, putandum certè est illum inter ἀδιαφόροις principem locum obtinere. Rationes adductæ, & Galeni authoritates,

8. Meth. 4. 11. Meth 9. 10. 6. Epid. s. 1. c 30.

quia

quia hic ab aduersario leuiter attinguntur, quia non semel fuerunt superius examinatæ, non est, vt hic longius retractentur, aut refellantur. Illud vnum tanquam epilogo dictum sufficiat; putredinem, quæcumque tandem ea fuerit, cuiusuis humoris, quocumque in loco, non posse venæ sectionem impedire, aut prohibere, nisi ad vnum ex principibus scopis referatur: aut quia si leuis sit, venæ sectionem non mereatur, deficiente scopo magnitudinis morbi: aut si grauis sit, vel ratione affectus, vel ratione partis, eam ne ita quidem venæ sectioni aduersari, nisi aut vitium, aut ætatis ratione.

Vltima pars capitis quatuor verbis absolui potest. Cum enim Aduersarius doceat singulares indicationes à febre, ab obstructione, à putredine, nos fateamur, & ad satietatem repetamus, ab iis non indicari venæ sectionem; vt quæ potissimum, per se, ac propriè à morbi magnitudine indicatur. Sed & febris, & obstructio, & putredo venæ sectione iuuatur: & (quod magni refert) nulla ex iis tolli potest, nisi prius adhibita venæ sectione. Qua solidissima, & nullis machinis concussa doctrina, omnia Aduersarij argumenta, dogmata noua, & absurda ruunt, & concidunt.

AD CAPVT V. & VI.

De loco Galeni libro aduersus Erasistrateos.

ARGVMENTVM ex opinione Erasistrateorum à Galeno confutata, vsque adeo leue est, vt primum mihi venerit in mentem nullam illius mentionem facere. Sed vt ne Aduersarius in re tam leui clamet, & magnas turbas excitet, dicam breuibus: mentem Galeni eam fuisse duntaxat, vt doceret, Erasistrateorum præceptum fallax esse, ac periculosum, nisi distinctionem adhibeamus. Quod quidem eo, tanquam signo demonstrat; quoniam si aliquis adolescens nupertime ad medicinam faciendam aggressus, alioqui in artis operibus non satis expertus, velit Erasistrateis auscultare, & vbicumque Erasistratus inediam præcipit initio morborum, semper ægrotantibus venam secare, neque distinctionem adhibere, quantum sanguinis, & ex qua vena sit detrahendum, ille poterit plurimos interficere. Quam rem fusè à Galeno enarratam, non est, vt longius repetamus. Hinc licet à contrario sensu argumentum elicere. Si quis peritus, & in artis operibus exercitatus, ita ex horum Erasistrateorum præscripto medeatur, aliis scilicet adhibitis distinctionibus, quas optimi medici in sectione venæ solent adhibere, hunc ritè, ac sine ægrotantium periculo facere, & venam morborum initio secare, in quibus Erasistratus inediam imperat. Immò

Cap. 5. verò Galenus hoc ipsum affirmat satis apertè, qui inquit, *εἰ γὰρ διὰ τοῦτο φλεβοτομήσουσιν οἱ μανθάνοντες τὴν τέχνην, διότι καθάπερ ἐν ταῖς ἀσιτίαις αἱ φλέβες κενούμεναι λύουσι τὰς φλεγμονὰς, οὕτω καὶ αἱ φλεβοτομίαι, πάντας ἑξῆς φλεβοτομήσουσιν, ὅσους Ἐρασίστρατος ἀσιτεῖν κελεύει. καὶ τοῦτο μὲν ἔτι μικρόν.* Hoc est. Si enim qui artem norunt, propterea venam secabũt, quia veluti per inedias venæ euacuatæ soluunt inflammationes, ita & venæ sectio, omnibus deinceps venam secabunt, quibuscumque Erasistratus inediam imperat; & hoc quidem leue adhuc est. His opponãtur, quæ deinceps sequuntur. Quod verò iuuenes, qui neque de mensura venæ sectionis, nec de venis secandis quicquam audiuerunt, ad remedium accedant, &c. Quippe indicat Galenus, si hoc præceptum de secanda vena initio eorum omnium morborum, quibus ex Erasistrato

Erasistrato inedia conuenit, illis tradatur, qui sunt in arte periti, atque exercitati, leue illud esse, Græce, ϵμικρὸν, & per consequentiam nullum periculum afferre, ac tolerari posse, alioqui non esset exiguum, & leue; sed eo tantum casu esse graue, ac magni momenti, quando ad iuuenes perueniat artis imperitos, qui nulla adhibita distinctione illi obtemperantes possunt in maxima pericula ægros adducere. Non est igitur tam graue facinus Galeno, quàm Aduersarius putat, incidere venam initio omnium morborum, quibus inedia conuenit, modo congruentes, & debitæ distinctiones adhibeantur, præsertim verò quæ ad vires, ætatemque spectant, de quibus satis dictum est. Nec fuerat, vt Aduersarius consideraret, an medici eius temporis vires perpenderent, an secus: siquidem Galenus medicos eorum temporum non arguit, sed solum periculum ostendit præcepti Erasistrateorũ si in medicos iuniores, ac tyrones incidat. Et locus ab eo adductus manifestè illius opinionem demolitur, ac destruit. Nam Galenus damnabat eos medicos, qui de instituenda victus ratione malè sentientes, eam breuissimis præceptis comprehendebant, quæ vnius horulæ spatio addisci possunt. Qui scilicet febricitant, si valentes viribus sint, &c. Quem locum integrum lector quæso relegat, & animaduertat, tota enim illa serie orationes Gal. sententiam de missione sanguinis collaudat; cuius vsu pauperes, quamuis plenitudinis affectui minus expositi, tutius tamen, & facilius sanantur, diuites ea prætermissa, periculo, & morti exponuntur. Ex quo demum colligit, saluberrimum esse in omnibus sanguinem mittere, si ætas, & vires consentiant. Quod maximum est illud absurdum, quò Aduersarius conatur nos ducere; quam nos Galeni sanctionem esse existimamus. Ac sanè multò magis illi cauendum est, ne ipsi eadem opinio iure adscribatur, quæ Chrysippi, Erasistrati, atque eorum id genus hominum fuit, qui pro curandis morbis putabant numquam venam esse incidendam. Cùm enim, per Aduersarium, sectio venæ non conueniat febri, vt febris est, non putredini, non eius causæ, qua ratione putauit nos omnino refutasse, quasi verò si hac ratione non conuenit, alia nulla ratione possit conuenire; si non conuenit morbo magno, vt talis est; quod potissimum aduersus nos disputat: si non conuenit plenitudini, quatenus est plenitudo, cum illam sæpe aliis remediis oppugnari doceat cum Galeno: si demum nullus est scopus, quem non ille à venæ secandæ indicatione reiiciat (quamuis hac in re millies sibi ipse aduersetur, & contradicat) egomet mihi videor illum inter sectatores Erasistrati, Chrysippi, Stratonis, Aristogenis, Medij, inter ἀιμοφόϐων, posse iure optimo numerare: inter Hippocraticos, & Galenicos nullo prorsus modo. Sed hæc de re satis.

11. Met. c. 15.

AD CAPVT VII. & VIII.

De vena sectione in humoribus à sanguine alienis: De præceptis tuendæ sanitatis.

MAIORIS momenti est, quod hisce proximis duobus capitibus agitur: an missio sanguinis conueniat humoribus à natura sanguinis degenerantibus, & separatis. Quæ res libro vltimo potissimum discutienda videtur, vbi de missione sanguinis in cacochymia sumus cum Aduersario disputaturi. Quocirca eam hic breuiter transigamus. Aduersarius aduersus nos hunc in modum argumentatur. { Venæ sectio numquam debet exer-

„ ceri pro vacuandis humoribus; qui à sanguinis natura omnino separati sunt,
„ Atqui huiusmodi humores aliquãdo concitant putridas febres. Igitur in putridis
„ febribus aliquando à sanguinis missione abstinendum.} Primum respondere facilè possumus, nos libenter conclusionem concedere: in putridis aliquando sanguinis missione esse abstinendum, si desit aliqua conditio, aliquis scopus, ex iis qui necessariò requiruntur, præsertim ætas, & vires. Deinde argumentũ peccat, & in forma, & in materia. In forma quidẽ, quia præmissis, cõcessis cõclusio nõ sequitur: & paralogismus potius, quàm syllogismus. Concedo maiorem, venæ sectionem non exerceri pro vacuandis humoribus diuersis à natura sanguinis: quibus propriè purgatio, interdum & alia euacuatio debetur: Et concessa minore, febres putridas ab huiusmodi humoribus nonnumquam fieri, nil aliud sequitur, quàm in hoc casu pro vacuandis hisce humoribus non secari venam: at simpliciter venam secandam non esse, non sequitur. Quòd si Aduersarius voluit hanc communem conclusionem deducere, opus fuerat maiorem eamdem communem sententiam obtinere: vbicumque absunt humores alieni à natura sanguinis (credo enim, cum separatos dixit, alienos dicere voluisse) nullo modo secanda est vena. Verùm si ita eam pronunciasset, facilè videre poterat, eam nos fuisse negaturos: quia venæ sectio ratione alterius, ratione morbi magni, ratione prouidentiæ de toto corpore; ratione tandem (quod ille ait) reuulsionis potest conuenire. Atque hæc nostra fuit sententia in secunda responsione.

Cæterùm quoniam Aduersarius primam nostram responsionem vrgere, atque irridere videtur, paucis de hac quoque dicamus. Ea verò fuerat: Eum locum pertinere ad conseruationem sanitatis, multósque temerè præcepta salubria, & curandorum corporum scopos sæpius permiscere, & confundere: siquidem hæ duæ primæ, ac maximæ artis medicæ partes, authore Galeno, sibi officia vindicant
„ non solùm inter se diuersa, verum etiam cõtraria. Ille instat. {Quæ corpora præ-
„ seruant à futura magnitudine morbi, cuius imminentis euidentia signa apparent
„ ea certè non dicuntur conseruare sanitatem, sed præseruare, & præcauere. Atqui
„ venæ sectio, & purgatio adhibita à Galeno in curatione lassitudinis vlcerosæ
„ præseruant à futuro morbo. Non igitur conseruant sanitatem. } Et antea dixe-
„ rat. { Quæ pertinent præcepta ad exactam conseruationem sanitatis, ea quidem
„ non docent vacuanda esse corpora, &c.} Aduersarius dum contradicendi pruri-
„ tu, ac libidine vexatur, in plurimos errores, & contradictiones adducitur. Nam-
4. de Tu. Val. initio. que videtur ipsum Galenum carpere voluisse, qui inter præcepta salubria, quæ ad tuendam sanitatem pertinent, illa quoque tradiderit, quæ ad præseruationem spectant: quasi verò vnus ex iis sit, quos Galenus refert, qui fuerunt in ea opinione, partem, quæ morbosa tractat symptomata, non esse propriam tuendæ sanitatis; sed vel therapeuticæ, vel mediæ cuiusdam: quos quidem Galenus iure optimo contemnendos esse censuit; cum propositum in iis libris sit eam omnem tradere prouidentiam, quæ corporibus debetur, quęcumque intra sanitatis terminos cõsistunt. Tota autẽ hæc facultas in tuẽda sanitate versatur: quoniã sanitatẽ capimus,
1. de sang. tuen. c. 2. non illa arctata, & angusta significatione, quæ omnis vitij expers sit; sed in qua
De const. Art. c. 10. satis est, vt nec doloribus cruciemur, nec in vitæ actionibus impediamur. Nam si quis non concesserit, sanitatem habere latitudinem pro maioris, minorísque
1. de san. tuen. c. 5. ratione, vt is alterum duorum fateatur, (vt Galenus ait) necessariũ est: vel omnes perpetuò ægrotare, quod est dogma τῆς ἀειπαθείας, perpetuæ passionis; vel vnã esse

omnium

omnium temperaturam, virorum, mulierum, &c. Idcirco eiusdem est facultatis, sanitatem conseruare, & morbosos affectus præcauere. Quoniam (vt dicebat Galenus) in sanis corporibus duplex est scopus; vel corpus sanum in pristina sua temperie tueri; vel etiam hanc meliorem reddere. Errauit igitur Aduersarius, cum putauit præcepta de missione sanguinis, aut purgatione in lassitudine tradita, non pertinere ad sanitatem: aut si id licere sibi voluit, vt hæc duo tuendæ sanitatis munera disiungeret, errauit saltem, qui nos ea cum Galeno iungentes reprehendere nõ est veritus. Nam sicuti præseruatio, quæ præsente morbo fit, à therapeuticam artis partem pertinet Galeno authore, ita eadem prophylactiea, dum in corpore etiamnum sano versatur, ad partem artis de Tuenda Valetudine referẽda est, Id manifestè docuit Galenus, tum alibi, tum in Thrasybulo: vbi quatuor artis, quæ sanitatẽ cõseruat, partes cõstituit; inter quas & eam, quæ à morbis præseruat, enumerauit. Quã quidẽ rem Paeius in Cõmentariis ad libros Methodi, accuratè, & eruditè declarauit. Sed Aduersarius mihi videtur non dissimilis eorum iuniorũ, quorũ meminit Galenus, qui de hisce nominibus litigabãt. Qui monendus amicè est, vt animaduertat se de nominum vsu contendere: tum si ipse velit nomina ad proprium vsum trahere, saltem nobis permittat iisdem ex Galeni, & communi ferè omnium consuetudine vti: quo modo totam illam præseruationis, προφυλακῆς partem, quæ corporibus debetur nondum morbo oppressis, dicimus ad tuendam valetudinem pertinere. Ex quo illius ruit argumentum, quod ea propositione apud nos, & Galenum perspicuè falsa nitebatur: Quæ præseruant à morbis futuris, non conseruare sanitatem. Falsum quin etiam est, quod ait; præcepta, quæ ad exactam sanitatis conseruationem pertinent, non docere, vacuanda esse corpora. Nanque primi ac præcipui sanitatis tuendæ, & quidem exactè tuendæ scopi duo à Galeno numerantur, immò verò ex natura humani corporis demonstrantur; quorum alter est, eius, quod exhaustum, exinanitúmque est, reficiendi: alter autem excrementa expellendi.

8. Metho. *11. Meth. cap. 2. cap. 9. Cap. 30.* *Libr. 1. cap. 9. lib. 4. cap. 3.* *2. Aphor. com. 22.*

Si omnes eius errores persequi velim, id certè non nisi prolixè admodum, ac fastidiosè facere liceret. Quocirca cæteris prætermissis, non est illa sententia silentio prætereunda; pro curatione, & præseruatione eadem remedia conuenire: ex quo videtur velle deducere; sicuti in præseruatione scopi mittendi sanguinem accipiuntur à plenitudine, pariter in curandi ratione de eisdem statuendum esse. Quod in primis aduersus nos facit, qui diximus harum duarum artis medicæ partium præcepta diuersa esse, ac plerumque contraria, neque vllo modo inter se cõfundenda. Quamuis doctrina Hippocratis (vt Galenus ait) anteuertat, qua nos docet, quæcunque morbis iam præsentibus perageremus, melius esse, vt ipsa morbis incipientibus, aut imminentibus anteuertendo faciamus, id tamen proportione quadã, mea sententia, intelligendũ est. Nanq; si id simpliciter intellitur plerumque falsum est, cum multa pro præseruatione remedia conueniant, quæ in curatione locum non habent: & è contrariè, dum curamus, multis interdum remediis vtamur, quæ in præseruatione minime vsurpanda sunt. Præceptum erat Hippo. cum morbi inchoant, mouendum esse, si mouendum videatur: mouendũ autem, Galeno interprete, aut venæ sectione, aut purgatione: præterea in morbis acutis eadem die medicãdum quia tardare sit malum. Quis tamen pro præseruatione cõfestim ad valentissima remedia properet? Quis in muliere grauida pro præseruatione purgãtibus medicamẽtis vtatur, nec leuiorib⁹ potius agere

1. de san. Tuen. c. 3. *De Sang. Miss. c. 9.*

sit contentus? cum tamen in morbis acutis eam purgare interdum, & possimus, & debeamus. Econtrariò etiam multa remedia sunt, quæ pro tuenda valetudine vsurpamus, frictiones, balnea exercitationes, quæ morbo iam præsente importuna forent, & omnino fugienda. Atque hæc de hisce duobus capitibus dicta sint satis. Nam si quid forte videamur prætermisisse, non nisi aliquid ex iis est, quæ oppo... aniore loco deinceps non semel tractaturi sumus.

AD CAPVT IX.

Summa sententiæ Aduersarij.

CApur aureum est, in quo summa Hippocraticæ, atque Galenicæ doctrinæ de missione sanguinis in febribus breuiter; vtinam æquè verè, ac perspicuè, continetur. Hoc igitur sedulò animaduertendum, discutiendum, memoriæ mandandum est, quandoquidem in eo, tanquam epilogo facile vnusquisque poterit intueri, ac planè intelligere, quid de vniuersa septédecim librorum doctrina ab Aduersario tradita sentiendum sit. In primis autem proponit tres febrium putridarum differentias: vt aliæ sint continentes, aliæ ex putredine vitio partis; & hoc bifariam, vel cum inflammatione, vel sine inflammatione. Mirum cur etiam continentes non distinxerit in factas cum putredine, & sine putredine; vbi hoc etiam in vniuersum inquirendum videbatur, an non solum in putridis, sed etiam in synochis sine putredine venæ sectio conueniat. Mirum etiam cur periodicas à postremis seiunxerint, quas accidentales vocat, ex inflammatione partis oriūdas, cum hæ quoque periodicæ sint, ac per circuitus inuadant. Vtitur præterea ea febrium distinctione, quæ Galeno non admodum probatur: vt aliæ sint morbi per se, aliæ verò symptomaticæ; quam ille antiquioribus medicis adscribit: & quamuis ipse quoque aliquando eadem vsus fuisse videatur, tamen neque ex propria opinione id asseuerasse putandum est, neque febres symptomaticas, aut symptomata nuncupauit; sed quasi symptomata quædam alios morbos sequi dixit. Alibi autem, vbi propriam opinionem ex professo docuit, manifestè hanc ipsam distinctionem improbauit, tum in conuulsionis, tum in hoc ipso febrium exemplo; quæ si alium sensibilem affectū sequantur, symptomata, sin minus, morbi, ac pathemata dicantur: cum econtrariò statuendum censeat, illas perpetuò morbos esse dicendas, cum proximè actiones lædant, nunquam symptomata; quæ in tria illa notissima genera distinguuntur, quorum nullum febribus conuenire potest. Quam rem hoc proximo superiore tempore in publicis lectionibus diligenter, & diffusè nostris auditoribus explicauimus, Verum qui à Galeno deficere nequaquam vitio sibi vertendum putauit, illi, vel in laudis quoque partem, si placet, hoc ipsum cedat.

4. Aphor. com. 73. 1. ad Gla. c. 3. De differ. morb. c. 3.

Cætera persequamur. Aduersarius in synochis febribus ait venæ sectionem administrari ob multitudinem, Galeni testimonio; qui hoc remedium non ob aliam causam fieri adeo luculenter declarauerit, vt omnino nihil arbitretur hic esse controuersum. Cum tamen Galenus manifestè aliam causam afferat; vt nimirum vsus eorum, quæ aperiunt, & obstructiones tollunt, tutior sit: de qua re antea diximus quod est satis, vt non sit opus hic eadem repetere. Quod ad periodicas febres attinet, multa sunt notatione, & obseruatione digna, quæ doctrinam huiusce hominis ambiguam, inconstanté, confusam, magna ex parte falsam coarguunt,

11. Meth. cap. 14.

gunt, ac refellunt. Inquit, in his febribus { quatenus fiunt ab humoribus excrementitiis, à sanguinis natura maximè distantibus, suapte natura sanguinis detractione non indigent. } Ex quo videtur concedere, in corporibus cacochymis huiusmodi febres euenire, in quibus redundant humores à natura sanguinis alieni. At in his docuit Galenus sanguinem esse mittendum, vt satis superque docuimus. Nec verò fuga Aduers. locũ habere potest, cũ addit. { At verò propter aliud quidpiam, quod cum huiusmodi febribus coniungi potest, mittere sanguinem oportet, nempe si plethora quispiam affectus incidat in eiusmodi febres: id autem admodum frequenter contingere concedunt omnes, &c. } Ego autem arbitror tantum abesse, vt id frequenter contingat, vt ne fieri quidem omnino possit; & Aduersarius, qui hoc dixit, in manifestam contradictionem inciderit. Etenim si febres periodicæ fiunt ab humoribus distantibus à natura sanguinis; hoc non nisi in corporibus cacochymis fieri potest: at hæc dicere esse plethorica, repugnantia est. Quia cacochymia, & redundantia humorum distantium à sanguine minorem sanguinis quantitatem proportione quadam esse significat: plethora autem est, quando vel solus sanguis, vel vnà cum aliis congruente seruata proportione redundat. Verum hæc, redundare, & non redundare, esse maioris, & minoris quantitatis contradictoria sunt, quæ simul eodem tempore in eodem accidere nequeunt. Quare in his febribus, si sanguis mittitur, quod Aduersarius concedit, id non fit ratione plenitudinis, neque hic præcipuus est scopus sectionis venæ. Sed addit, exonerandum esse corpus à multitudine, ne illius præsentia morbum augeat. Mirum est, & maximè mirum, cum velit secari venam, ne morbus augeatur, cur si morbus in præsentia adauctus sit, & magnus, & maximus, nolit magnitudinis iam existentis gratia secandam esse. Quod in sequenti parte attentè obseruandum est. Inquit enim. { Accidit quoque sine plenitudinis affectu, venam in eisdem esse incidendam; cum sæuum aliquodpiam adest symptoma, &c. } At quid, si sæuum aliquodpiam nunc adsit symptoma, non futuram inflammationem indicans, sed præsentem maximum morbum declarans? propter futurum morbum venam secabimus? propter præsentem vrgentẽ à venæ sectione abstinebimus? Et sanguifugos istos morabimur? qui plenitudinis signa inuestigent, Menodoticam doctrinã suscitent, & ægrotum potius mori permittant, quàm semel admissam sententiam deponãt? aut fortè de vena secanda consentiant, ne cõmuni omnium opinioni aduersentur, ne ægri salutem prodere videantur, manifestè conuincantur, aliud literis mandare, aliud re ipsa facere deprehensi? { Eadẽ est ratio (subdit) in febribus, quæ inflammationis soboles sunt; in quibus omnibus, si vehementes extiterint (quædam enim paruæ sunt, & mitissimæ) protinus ob futurum, aut præsens, aut incipiens periculum sanguinem mittere conuenit. } In febribus sine inflammatione mittitur sanguis ob multitudinẽ, quę plerúmque adest: in febribus ex inflammatione mittitur sanguis ob periculum præsens, imminens, incipiens. Verum si in febribus citra inflammationem periculũ adsit, vel affuturum sit, erit ne secanda vena? non arbitror, nisi adsit plenitudo. Quid igitur? Hic scopus periculi nũc vrgẽtis in inflammatione venæ sectionem indicandi vim habet; in iis alteris febribus non habet? Quid ita? quæ varietas? quæ ratio? Dicet fortasse in febribus sine inflammatione, si periculum adsit, quando scilicet adest symptoma indicans futurã inflammationem, secandam esse venam; ergo secatur vena ratione periculi. Cur igitur in primo etiam mẽbro, quando adest plenitudo,

non est dicendum propter periculum venam secari? Non ne æquale, aut certè maius periculum est in febribus cum plenitudine, quàm in febribus sine plenitudine? Sed in his secat venam ob periculum, in illis ob plenitudinem. Quilibet (ni fallor) videre potest, quàm absurda hæc sint, & tantum à veritate, & omni probabilitate aliena, quantum à Galeni decretis abhorrent. Illud quoque addo, in inflammatione ob periculum futurum, præsens, incipiens sanguinem mitti: atqui inflammatio, si quis alius affectus, potissimum fit ex plenitudine: certéque probabilius est in febribus cum inflammatione, quàm in periodicis citra inflammationem plenitudinem adesse. Sed in his Aduersarius non à febre, non à periculo, sed à plenitudine indicationem assumit; cur igitur non multò magis in inflammationibus debuit eundem scopum statuere? Profectò si omnia persequi velim absurda, quæ opinionem istam sequuntur, vix finem dicendi faciam.

Illud tantummodo licet postremò obseruare, Aduersarium, licet detrectantem, nolentem, inuitum, tamen haud obscurè venire in confessionem scopi præcipui, magnitudinis, ac vehementiæ morbi, cum & hic, & sæpe liceat illum audire proponentem periculum præsens, aut imminens, plenitudinem effatu dignam, quæ leuioribus remediis sanari non possit, vehementem sanguinis impetum, magnitudinem morbi à vehementi motu sanguinis procreatam. Quos omnes scopos tergiuersandi studio confictos, si quis velit ad vnum summum communissimum scopum redigere, quæso quid aliud comminisci, excogitare, animo concipere potest, quàm morbi vehementiam, quam vnam cum Hippocrate, & Galeno nos ponimus, atque tuemur?

AD CAPVT X.

Authoritas Galeni xi, Meth: cap. xv.

CVm hæc Galeni sententia singularis sit, ac præcipua, quæ maximum aduersariis negotium facessit, immò verò omnes eorum cogitationes, & commenta funditus demolitur, non est mirum, si ij vehementer laborant, ac sudant, vt si fieri posset, ab ea sese tueantur, atque illius vim subterfugiant; si nos quoque firmam, & stabilem illius veritatem seruare nitimur: quod tum alibi à nobis factum est, tum ne hoc quidem capite est prætermittendum, in quo Aduersarius ex professo hanc rem agit. Cum verò nos alibi diffusè Galeni mentem, ac methodum in ea parte declarauerimus, non est, vt hic eadem repetamus. Itaque simplex huiusmodi loci sententia explicanda est, & considerandum, quàm bene Aduersarius illũ exponat, atq; argumẽtum effugiat, quod hinc à nobis sumitur aduersus illius opinionem. Illud certè in primis non est prætermittendum? hanc sententiam non hic primum proferri, sed per modũ repetitæ consecutionis ex superioribus afferri. Saluberrimum igitur, vt prædiximus, &c. Quæ quidem res magni interest. Etenim si Galenus hanc sentẽtiam ex hoc deduxit, quòd in corpore febre affecto aliqua sit plenitudo, iã Aduersarij opinio nescio quã probabilitatẽ haberet. At si quæ ille hactenus dixit de vena secanda in his febribus, hypothesi plenitudinis minime nitebantur, sed quoniã ex multis indicationibus, quæ in huiusmodi febribus occurrunt, nulli satisfacere possumus, nisi prius per sectionẽ venę totius corporis vacuationẽ moliamur, hinc fit, vt sententia nullo pacto sit ad solã plenitudinẽ cõtrahenda. Ratio enim communis

communissima fuerat, nec solum synochos à quauis causa, & in quolibet corpore ortas, sed etiam alias omnes febres putridas amplectebatur, vt patet ex Galeno, in fine antecedentis cap. 13. & initio 14. Qui idcirco iure in vniuersum colligit; saluberrimum esse in omnibus putridis sanguinem mittere. Quam quidem sententiam vsque adeo expressè, efficienter, & manifestè exprimit, vt certè nullus sit subterfugio locus. Saluberrimum est non solum in febribus synochis, sed etiam in aliis putridis omnibus, nulla excepta, sanguinem mittere, si per vires, atque ætatem liceat. Quòd si quis ex Galeno rationem quærat, ille ad hunc respondet, quoniam eorum, quæ in medio sunt corpore, prouidentia, vbi detractus sanguis non est, maximum est malum: vbi detractus est, non maximum: quam eandem rationem innuit in fine cap. 13. cum ait, ex pluribus indicationibus medicum debere in primis intelligere, cui primum, ac magis, cui secundò, & minus, cui tertiò, & deinceps sit incumbendum. Ex quo colligit, ac statuit, statim secandā esse venam: vt antea quoque dixerat, vsum eorum, quæ tollunt obstructiones, tutum non esse, nisi prius totum corpus vacuatum fuerit. Id quod ita firmum, ratum, perpetuum est, vt in qualibet febre, in quolibet corpore locum habeat, vt simpliciter quoque, & in vniuersum fuit à Galeno pronuntiatum. Verum ratio rationis (vt quis diceret) affertur à Galeno in præsenti loco. Si quis enim de eo quærat, cur prouidentia eorum, quæ sunt in medio corpore, tuta non est, respondet, leuata namque ea, quæ corpus nostrum regit natura &c. Quasi dixerit. Si obstructionibus liberandis incumbas, antequam venam seces, febrem augebis, obstructiones magis infarcies, naturæ (quæ alioqui est morborum medicatrix) impedimento eris, quo minus coquendo, & expellendo sanitatem comparare possit. At si prius venam secueris, eadem natura onere leuata, vota tua secūdabit, & coquet, & expellet, adiuta scilicet medicamentis, quæ hoc tempore opportuna, & salutaria euadunt. Hæc quoque generalia sunt. Quò fit, vt Aduersarius hanc doctrinam contrahens ad vna corpora plethorica, ad vnas obstructiones ex copia humorum factas, eandem reddat mancam, diminutam, & Galenica methodo planè indignā. Quamobrem facile est videre, quàm vana sint Aduersarij profugia; de quibus hoc speciatim dicendum, & annotandum videtur, cum ille hanc totius corporis vacuationem contendat posse fieri, non solum sectione venæ, sed etiam purgatione, Galenum tamen nusquam purgationis, semper venæ sectionis meminisse. *Capit. 14.*

De qua re cum scribat quædam se dixisse secundo suo Tomo, Epist. Medic. Epistola ad Lobettum, quæ prima est, non potui non ad eam legendam me conferre, vt omnes illius rationes exploratas haberem. Verum in ea non rationem aliquam nouam inueni, sed errores plurimos, & crassissimos deprehendi: inter quos duo non sunt prætermittendi, qui ad rem præsentem summopere faciant; si absque animaduersione dimitterentur, non leuem fortè scrupulum animis iuuenum iniicere possent.

Inquit Galenum communiter locutum esse de vacuatione corporis totius, tum ratione scopi indicantis, quem dixit esse πλεονεξίαν, redundantiam Latinè, quæ communis est, & plethoræ, & cacochymiæ; tum ratione remedij, quod dixit esse vacuationem. Atqui quod ad euacuationem attinet, Galenus, suam mentem satis aperuit, qui semel, atque iterum docuit, & replicauit, venam secandam esse, cùm de purgatione nihil dixerit. De redundantia porrò quod ait, risum planè mouet, cum tale sit, vt clarè ostendat, illum Galeni librum, verius libri corticem *11. Met. c. 11.*

vidiſſe quidem, verba, & ſententias nequaquam legiſſe. Ille enim fortè animo concipiens πλεονεξίαν, commune vocabulum eſſe, & tamquam genus, quod omnem, & qualemcumque abundantiam, atque exceſſum complectatur, audiensque interpretem dicentem; oſtenſum enim in prioribus libris eſt, ſi iis auxiliis, quæ obſtructiones eximant, vti, non vacuata prius abundantia velimus, fore, &c. Credidit abundantiam eſſe Græcè πλεονεξίαν, (nec rides lector?) cum tamen legatur, πλῆθος, vt quilibet ſuo arbitratu videre poteſt; ἄνευ τοῦ προεκκενῶσαι τὸ πλῆθος; niſi prius euacuauerimus plenitudinem. Verum Aduerſarius illud in præſentia ſecum ipſe animo repetere debebat, nō eſſe litem noſtram, vtro remedio, ſectione venæ, an purgatione vtendum ſit: quam quidem rem ſi nunc agerem, facilè oſtenderem aut nullum, aut rariſſimum eſſe purgationi locum: ſed ſimpliciter, an ſine omni plenitudinis conſideratione poſſimus, ac debeamus initio quatumcumque febrium putridarum venam incidere: quod ille negauit, non quia potius purgationem eligendam voluerit, ſed quia venæ ſectio, nec febri conuenit, nec putredini: quia nulla eſt indicatio, quæ venam ſecandam eſſe doceat, niſi plenitudo; cui reuulſionem quoque addidit aliquando. Quare non eſt; vt hic nos à propoſito ſtudeat auertere, & quæſtionem fruſtra reuocare ad collationem, quæ inter hæc duo magna præſidia ſolet vſu venire. Namque id mihi eſto ſatis in præſentia; illum manifeſtè fateri; principio omnium febriū putridarum vno ex his duobus magnis remediis vtendum eſſe. Quo ſtatuto, cum Galenus manifeſtè venæ ſectionem nominauerit, nullam purgationis mentionem fecerit, cum illa, ſi ætas, ac vires conſentiant, cumprimis cōueniens ſit, & opportuna, hæc verò longè maximas difficultates contineat, ſatis poteſt vnuſquiſque intelligere, ac decernere, quid propoſito nobis problemate ſentiendum ſit, & quomodo ipſe quoque Aduerſarius nec opinatò in caſſes incidit, quos ſibi ipſe parauit.

Conſultò hic prætermitto illam quæſtionem: in principio febrium liceat vti purgatione; de qua vniuersè peculiarem diſputationem confecimus, atque edidimus: ac fortaſſe iterum diſputandum erit, ſi modo in nos, & in noſtrum caput parantur, quæ Aduerſarius de purgandi ratione à ſe dicenda eſſe pollicetur. Atque hic præſenti capiti finem imponam, vbi me prius à calumnia quadam vindicauero, quam ille mihi adhibere conatur, cum ait.

§ Sed ô viri doctiſſimi Galenus neque potuit, neque debuit ita ſcribere: non potuit, quia ſupponitis falſum, hecticam febrem in corpore pletorico aduenire, vtpote quæ in ſicco, in gracili, ſanguineve deſtituto contingat. Ephemerarum, &c. Redarguere hominem poſſem, quia licet aliquando falſum ſupponere, quod tamen non ſit impoſſibile. Vt ſi quis ſupponeret iecur in ſiniſtra abdominis parte eſſe locatum, ex quo deduceret, etiam renum ſitum proportione fore talem, vt ſiniſter altior eſſet, quàm dexter: hoc enim optimè, & cum ratione ſequeretur. Verùm quoniam dum Aduerſarius falſum dixit, credo illum impoſſibile dicere voluiſſe, oſtendamus ne ita quidem illum quicquam conficere: tum quia illud neque falſum eſt, aut impoſſibile; tum etiam quia falſum, aut impoſſibile quamuis ſit, nihilominus ad refutandam illius opinionem valet. Febrem porrò hecticam in corpore pletorico poſſe aduenire, oſtendo, ea tamen lege, vt corpus plethoricum non intelligamus, in quo ſanguis, aut ſolus, aut cum cæteris humoribus proportione redundat, vt placet Galeno, ſed communiter, in quo quilibet humor abundat, etiam à ſanguine diuerſus, vt nomen commune

ſit om

sit omni plenitudini; quæ est peculiaris errronea Aduersarij positio; & quo sensu ille non negabit se hoc in loco plethoricum dixisse: sed hectica febris cum plurimis febrium putridarum differentiis complicari potest; quas ex redundantia bilis, aut pituitæ, aut humoris melancholici fieri notum est. Ergo hectica febris cum plenitudine iungi potest. Quòd si Aduersarius respondeat, id saltem verum esse, hecticam per se, & suapte natura hoc habere, vt corpus sit omnis plenitudinis immune, quanquam id si negem, haud planè scio, quomodo ille sit probaturus, certè ad me nihil pertinet, qui non posui in hectica plenitudinem per se iunctam, sed vtcumque tandem, & quomodocumque iungi potest. Verum demus quicquid libet. Estò, sit impossibile hecticam aduenire in corpore plenitudine affecto: tamen nihilo minus valet ratio ad detegendam absurdam Aduersarij expositionem: in febribus putridis sanguinem esse mittendum, si adsit plenitudo: quoniam si ita licet Galenum interpretari, pariter in quolibet morbo statuendum erit, in ephemera, in hectica, si plenitudo adsit, secandam esse venam: quod Galenus non fecit, non quia hectica, vel ephemera sine plenitudine esse nequeăt, sed quia proprias cuiusque affectus indicationes, & remedia monstrauit, etsi affectum affectui iunxit, illósque expressit, & proprias vniuscuiusque indicationes explicauit. Perinde igitur fuit, ac si dixissem, absurdam esse expositionem: æquè enim dici posset, si eclipsis, aut centaurus, aut scindapsus fieret cum plenitudine secandam esse venam. Quid verò, quod ille, cum probandum sumpsisset me supponere falsum, meam suppositionem in quibusdam ephemeris concessit esse venam? Quare in iis argumentum valebit. Sed nescio quomodo præter voluntatem, atque institutum nostrum ad hæc leuia sumus deuoluti; quare prætermittantur.

AD CAPVT XI.

Quem locum Galenus citet de missione sanguinis in febribus.

SI doctrina instabilis, confusa, falsa, potest Galeni locos, & authoritates dilucidare, vtique fatendum est Aduersarium summam lucem huic xj. cap. Meth. Med. attulisse. Cum Galenus dixisset, saluberrimum esse, ὡς εἴρηται, vt dictum est, venam incidere non in continentibus tantum febribus, sed etiam in aliis omnibus, quæ ex humorum putredine fiunt; & quæstione dignum esset, quo loco antea Galenus id pronuntiasset, Aduersarius confutata, & Vegæ, & nostra opinione, duas ipse responsiones affert, suo more hæsitans, & vtrimque claudicans. Vbi animaduertenda est illius excusatio, cur hanc dubitationem in sua tractatione de missione sanguinis prætermiserit, quia non putabat futuros, qui de hac re hæsitarent, cum tamen hæsitasset prius vir doctissimus Christophorus à Vega, & ipsemet hæsitabundus, & anceps eam soluere conatus sit. De Vegæ expositione non est, vt dicam, cum eam satis Aduersarius, nostro (quamuis suppresso) nomine confutauerit. Hunc ego dignari hoc honore statui, vt prius illius opinionem, quam nostram examinemus; cum præsertim in ea glorietur, se veram medendi methodum suos auditores esse docturum. Vtinam. Prior expositio est, Galenum hic loqui de solis synochis febribus, non de aliis putridis: quo constituto ille putat locum citari, quo in synochis venæ sectionem imperauit; qui non alius esse videtur, quàm caput potissimum quintum libri 9. Et

ſententia erit huiuſmodi. { Saluberrimum eſt, vt prædiximus (eo ſcilicet loco) non in ſynochis modo ſine putredine mittere ſanguinem, ſed etiam in omnibus aliis ſynochis, quæ ex humorum putredine concitantur. } An futilior, violentior, abſurdior expoſitio poſſit excogitari, certè neſcio. Galenus oppoſitionem facit inter ſynochos, & non ſynochos: Aduerſarius inter ſynochos non putridas, & putridas. Galenus duo membra facit, vnum ſynochorum, alterum cæterarum omnium, quæ ex putredine fiunt: Aduerſarius vtrumque memorum ſynochis attribuit. Quo pacto ſi licet authorum verba interpretari, licebit quoque ex Homero Achillem ab Hectore interfectum, Spartam à Troianis dirutam pronuntiare. Probat Aduerſarius ſermonem eſſe de ſolis ſynochis, quoniam { à principio cap. 15. vſque ad eum locum, ſaluberrimum igitur, &c. ſemper mentionem facit febrium cum ſanguinis abundantia, quæ neceſſariò ſolas comitatur ſynochos. } Dij boni, quid hoc eſt confidentiæ, ea proferre, quæ falſitatem ante oculos omnium manifeſtam habent, nec timere, quin hæc cæteris deprehenſa, grauitati hominis, atque exiſtimationi plurimum derogent? Primum quidem licet obſeruare Galenum de vſu cataplaſmatum generaliter aduerſus Methodicos diſputare, rémq; ad communia præcepta redigere: qui inquit illos perfundere omnes oleo, ac poſt tertium diem nutrire: atque iis authoribus artem ordinandi victus vna hora diſci poſſe; & artem quidem vniuerſalem, qui febricitant, ſi valentes viribus ſint, omnibus ſanguinem ab initio mittes, perfuſóſque oleo, &c. Et omnino qui totam eam partem legere non grauabitur, facilè intelliget, Galenum ſermonem de febribus ſynochis ad communem omnium febrium tractationem traduxiſſe. Deinde facile id quoque videre eſt, illum non de ſola ſanguinis abundantia, ſed etiam de aliis humoribus, atque excrementis verba facere. Qui hæc habet. Calefacere præcordia cataplaſmatis, aut perfuſionibus non eſt perpetuò tutum, ſed in iis tantum ægris, in quibus in toto corpore nullum errat, vel relinquitur ſuperfluum; Græcè περιττὸν, quod excrementum quoduis, & vitioſum humorem ſignificat. Clarius. Nam ſiue redundantia vtrauis ſit, vel quæ ad vires, vel quæ ad vaſorum continentiam comparatur; ſiue etiam in vna parte, pluribúſve vitioſa excrementa ſunt, &c. An hic dices ſolam ſanguinis redundantiam contineri? Non arbitror, ſed cuiuſuis humoris. Et redundantia hic Græce eſt πλῆθος, nomen omni plenitudini commune, etiam ad vires, quæ Galeno plethora non dicitur, Addit prætereà excrementa vitioſa; quæ in vna, vel pluribus partibus

De plen. c. 6.

contineantur: vt plane liceat colligere Galeni mentem prorſus contrariam eſſe ei, quam Aduerſarius illi tribuit; qui ſemper cum abundantia ſanguinis, aliorum quoque humorum, atque excrementorum copiam copulat. Sic paulò poſt. Ipſe quantopere aberrent, qui plethorica, & quæ parum pura ſunt corpora, &c. (τὰ πληθωρικὰ, καὶ τὰ μὴ καθαρὰ σώματα) vbi apertè plethorica ab impuris contrà diſtinguit. Impura autem cui veniet in mentem interpretari, quæ ſanguine abundant? Galenus ſemel tantum ſolam plethoram nominauit in diuitibus, quos dixit eſſe plethoricis affectibus obnoxios, magis quàm pauperes, vt abſurdum amplificaret. Namque abſurdum eſt, venam ſecandam prætermittere, in omnibus: abſurdius in iis, qui plenitudine aliqua laborant; in iis, qui plethorici ſunt, abſurdiſſimum. Præceptum autem Galeni generale eſſe, docent quæ ſequuntur. At diuites, qui & ſanguinis copiam, & excrementorum plus, quàm pauperes, & ſerui habent, cum ſanguinis mittendi prætermiſere remedium, &c. vbi non amplius plethoram vocat,

vocat, sed communi τοῦ πλήθους vocabulo vtitur: vt male Linacer sanguinis copiam dixerit, cum simpliciter plenitudinem vertere debuerit, τὸ πλῆθος. Deinde rursum Galenus περιττὰ vocat, superflua, & excrementa, non abundantiam sanguinis: vt certè mirum sit, quid Aduersario in mentem venerit, vt tam aperto mendacio se obstrigeret. Qui alterum deinceps argumentum affert, vt ostendat Galenum de synochis verba facere.

{ Quòd postea etiam synochorum meminerit, docens in synochis ipsis, etiam si prouidentia sit adhibita, eorum, quæ in medio sit corpore) fortasse (sunt) vt illi dicebant, adhuc periculosum esse cataplasmatis, &c. } Heus strenue. Nonne hæc exceptio est præcepti vniuersalis? Dixerat Galenus, prouidentiam eorum, quæ in medio sunt corpore, si non detractus sit sanguis, maximum esse malum: si detractus sit sanguis, non esse maximum: excipit synochos, in quibus detracto etiam sanguine, eiusmodi prouidentia potest ingens esse malum, propter rationem à Gal. allatam. Hinc manifestè sequitur, illud præceptū generale fuisse, & alias quoque febres præter synochos comprehendisse.

Verum enimuero Aduersarius fortasse videns se hac pugna succumbere coactum, alteram responsionem in subsidium vocat. { Postremo loco admittentes in illorum gratiam eum sermonem maximè vniuersalem, vt dicunt, complecti omnes putridas febres, dicimus intelligendum de febribus, quæ in plethoricis, &c. } Quo supposito (neque enim libet id rursum in dubium reuocare) quærens, { Vbi ergo (inquies) id prædixit. } Respondet. { Prædixit (inquam) in omnibus propemodū locis, in quibus indicatione sumpta à causa faciente, &c. } loci sunt cap. 4. 9. 10. 12. & 14. vt supra docuimus. Tandem igitur fatetur Aduersarius nostram opinionem esse veram, quæ tamen illi non admodum probatur: proximum caput 14. indicari. De cæteris id tātum dicam, illum oblitum esse argumenti contra Vegam adducti; quòd in iis Galenus venæ sectionis non meminerit: fortasse quòd illud ex me antea recitatum, nunc illi in mentem non venerit: quod pariter eiusdem sententiam destruit. De qua satis hactenus.

Sententia nostra fuerat 14. proximum caput indicari. In quam licet ipsemet tandem incidat, tamen non est veritus pluribus argumentari. Equidem vim totius disputationis in duo capita redigo: alterum. Galenum loqui de solis synochis, non de aliis putridis: quare considerationem in iis locum non habere: alterum, nos rectè non asseuerasse { Galenum in xj. libro de Meth. Med. nullibi fecisse mentionem sectionis venæ in putridis febribus, quam in eo cap. 14. fuisseque id remedium repetitum cap. 15. } Prioris capitis consideratio opportuna, & vtilis est; cum spectet ad artificium, ac methodum Galeni hac in parte, quam equidem nescio an Aduersarius ritè perceperit. Siquidem videtur sentire, Galenum de solis febribus synochis sermonem habere: quod tamen perspicuè esse falsum satis demonstratum est: id verò euidentius patebit, si vniuersam Galeni methodum in præsenti libro xi. percurramus: in quo cum proposuisset dicendum de febribus ex humorum putredine oriundis, primum de communi earū natura, & curatione differit primis tribus capitibus: in quibus sumuntur indicationes, tum à communi febris natura, quæ per contraria absoluuntur; tum ex viribus, ex quibus similium ratio desumitur. Deinde in cap. 4. ad differentias transit harum febriū, à putredine sumptas, vt illa vel in maximis est vasis, & cordi proximis, vel in

minori

minoribus,& in reliquis partibus,in quibus est locus putredinis,vel cum inflammatione,vel sine inflammatione.Quam quidem totam curãdi rationem Galenus tribus capitibus 4.5.6.præclare absoluit. In quibus communis curatiua methodus omnium febrium putridarum, tum quæ synochi dicuntur, tum cæterarum continetur:adeo vt,quod ad morbum, atque eius differentias spectat, nihil præterea videatur desiderari.Cæterum quia hæc pulcherrima est doctrina, & Galeno familiaris:vt prius de morbo solo,ac simplici, dein verò de eodem cum aliis complicato verba faciat,pariter in febribus putridis ca.7. ad febres putridas cum alio affectu complicatas se confert. Triplex autem hæc differentia est quæ assumitur,vel à causa, vel à parte, vel à morbo adiuncto, præsertim inflammatione. Hactenus nouimus quæ sit methodus curandarũ febrium generaliter sine causa, sine cõsideratione effectus;totius,vel partis,sine inflammatione.Nunc febri ratio causæ loci affecti,& morbi connexi iungenda est:de quibus eo 7.c.dicendũ proponit,addita nimirum indicatione à viribus,quæ cæteras moderatur. Methodus porrò vniuersa curandarum febrium putridarum, atque earundem causarum tribus capitibus 8. 9. ac 10. à Galeno absoluitur: repetita initio capitis 13. Quæ deinceps ad propositas differentias febrium scilicet synocharum, & non synocharum applicanda est.Id quod Galenus facit cap.13.ad finem:ante quem locum à cap.7.per totum 12.& initium 13.Galenus nihil solius synochæ febris peculiare dixerat,De qua,vt cum causa iuncta est,eo cap.13. (sicuti dicebam) agere cæpit iis verbis. Itaque quoniam in continentibus ex proposita stipatione, &c. Ex quibus patet tantopere Aduersarius deceptus sit, cum inquit Galenum cap.7. proponere se synochum putridam tractaturum, cum id solum faciat in fine 13. Quod etiam falsò ait repeti in sequentibus capitibus:falsò etiam putat Galenum in tota ea parte de synochis egisse, de quibus ne verbum quidem speciatim fecit. Immò verò in præsenti parte, qua synochum nominat, ita putandum est de illa sermonem haberi,vt dum Galenus indicationes tradit omnium febrium cũ causa coniunctarum,simul etiam notet,quid proprium, & peculiare synochi ipsæ febres obtineant. Quod quidem Galeni verba facile cuique possunt confirmare: qui initio cap. 14. primum de omnibus putridis vniuersè loquens ait. Quippe si vires eius, qui ex putredine humorum, &c. id est, siue synochi sint, siue non synochi: & quod ait (vt positum est) minimè ad febrem synochum,sed ad virium constantiam referendum est. Quod verba Græca clarius significant. ὡς ὑπόκειται, vt supponitur,vires scilicet esse validas,non ὡς ὑπέκειτο, vt suppositum est. Idémque sequentia verba testantur. Sin vires infirmæ sint. Quoniam si sermo sit de febribus putridis in vniuersum, vires, & firmæ, & infirmæ esse possunt. At verò in synochis id frustra additum fuisset,si vires sint infirmæ,cum tales in huiusmodi febre eæ nunquam sint, vt mox notat Galenus. Quæ toto hoc capite à Galeno traduntur, omnia sunt omnibus putridis febribus communia, de ætate, de corporis habitu, de aëris constitutione, de putredinis, & obstructionis curatione, de venæ sectione parciore, quàm morbus postulet, & cæteris. Porrò dum Galenus ad caput 15. aggreditur, manifestè ad communissimam omnium putridarum methodum accedit, quæ ad cataplasmata, & perfusionem hypochondriorum pertinet; quam medici illi non in solis synochis vsurpabant. De qua præcepta generalia, & vniuersalissima tradit, veterésque medicos carpit, non quòd solius febris continentis curationem mãcam tradiderint,

sed

ſed quòd totam artem tam breuibus, facilibúſque præceptis concluſerint, vt minore, quam horæ ſpatio addiſci poſſit. Quibus refutatis, ipſe demum ex propria ſententia inquit. Calefacere præcordia cataplaſmatis, aut perfuſionibus non eſt perpetuò tutum, ſed in iis tantum ægris, &c. Quam totam ſeriem, ſi quis attente legat, ac putet de ſolis ſynochis prolatam, libenter fatebor me vniuerſa cauſa cecidiſſe. Quid igitur mirum, ſi Galenus, poſtquam de omnibus febribus putridis ſermonem habuit; de quolibet genere plenitudinis, de quauis excrementorum redundantia, de quolibet corpore, ſiue plethorico, quale diuites, ſiue ſecus; quale pauperes, & ſerui habent; quid inquam mirum, ſi tandem colligit, ſaluberrimum eſſe non ſolùm in ſynochis, in quibus res erat clarior, ſed in aliis quoque omnibus putridis, ad quas non tam apertè præceptum extendi videbatur, venam incidere, &c. Qui demum cauſam, rationémque omnibus putridis febribus communem addidit. Leuata enim, quæ corpus noſtrum regit natura, &c. In ſynochis verò illud vnum annotauit, tanquam exceptionem quandam ſententiæ vniuerſalis; etiam poſt venæ ſectionem vſum cataplaſmatum, ac perfuſionum ſuſpectum eſſe. Quòd autem tota reliqua pars huius libri vndecimi, communis ſit, adeo vt febres amplectatur, quæ ex putredine, vel inflammatione ortum ducant, quæ in aliqua parte contineantur, credo neminem inficias eſſe iturum. Quod & recta methodus in primis poſtulabat. Etenim ſi hunc locum excipias, nullus alius occurrit, in quo Galenus de iis febrium differentiis egerit, in quibus putredo partem aliquam corporis occupauerit, aut quæ cum inflammatione quadam cōiunctæ ſint: de quibus dicendum propoſuit cap. 7. ſed hæc forte plus quam ſatis.

Illud porrò ad me preſſius pertinet, quod Aduerſarius inquit. { Admiratione dignum videri, quod à recentioribus medicis ſcriptum fuit Galenum in ij. libr. de Meth. Med. nullibi mentionem feciſſe ſectionis venæ, quàm in cap. 14. fuiſſéque id remedium repetitum in 15. } Aduerſario tanto laborat prutitu, quò mea carpat, & arrodat, vt ſententias quaſdam effingere, & mihi adſcribere non vereatur, in quas ille deinceps pro ſua libidine debacchetur. Verba mea hæc ſunt. Quare ea Galeni verba (vt prædiximus) minime ad nonum caput, in quo fit mentio plenitudinis, ſed ad proximum 14. ſunt referenda, in quo de febribus ſynochis ſermonem habens, venæ ſectionis meminit, de qua ne verbum quidem antea fecerat. *Diſp. de ſcopis pag. 205.* Quis hæc verba legens non ſtatim intelligat, ac fateatur, antea. i. à Vega citato? cap. inquam 9. in quo nulla ſectionis venæ fit mentio: quod ipſe quoque Aduerſarius Vegæ obiicere non eſt veritus, ſumpto à nobis argumento; licet ſuimet oblitus nunc mihi hunc ipſum locum obiiciat, quaſi Galenus in eo de venæ ſectione verba fecerit. Quilibet igitur videre poteſt, quam iuſtè Aduerſarius recentioribus medicis tribuat, quod ſcripſerint { Galenum in ij. libr. de Meth. Med. nullibi, &c. } Nouimus enim Galenum eo cap. 4. venæ ſectionem in febribus omnibus putridis imperaſſe: ſed longè probabilius exiſtimauimus, illum hunc poſtremum, & proximum locum deſignare voluiſſe. Quòd ſi quis tandem pertinaciter contendat etiam ad 4. illud caput alluſiſſe, non valde repugnabo, cum leuis hæc ſit conſideratio, quam eo loco penè obiter attigimus, ea ſolum mente, vt Vegæ argumentum refutaremus, qui locum præſentem de plenitudine interpretatus, ad eius confirmationem nonum illud caput adduxit; quod nos ad hunc locum non pertinere exiſtimauimus.

AD

AD CAPVT XII.

An humores putridi educantur venæ sectione ex cap. 89. Art. Medicæ.

HAc in parte, vt Aduersarius strenuus est, Hercule maior, non veretur aduersus duos pugnare. Nam capta occasione ex loco Galeni, & aduersus me disputat de euacuatione humoris putridi per venæ sectionem; & aduersus alios nescio quos, qui ex eodem eradicatiuam euacuationem per sanguinis missionem colligebant. Quod porrò ad illos attinet, nihil à me dicendum est, vt ne videar spinas colligere voluisse: quod fortasse fecit Aduersarius: qui cum septem hosce libros in me vnum, & in meā Disputationem intorsisset, quod principio eorum palam professus est, nunc nescio qua ductus litigandi cupiditate, sermonem in alios detorquet. Quorum ego patrocinium multis de causis statui, ac debui vitare; tum ne illos contemnere viderer; quasi se, & sua ipsi dogmata tueri non valerent: tum ne ego eorum opinioni subscriberem, cum deníque vt proprio vtens curru aliena curare desisterem. Hæc tamen volui præfari, vt ne quis disputationem illam, de eradicatiua euacuandi ratione putet ad me pertinere: quod ex eo persuadere sibi aliquis posset, quoniam continuata quadam orationis serie contra nonnullos agit eo modo, quo aduersus me ipsum, in his ipsis libris perpetuò facit. Quam rem si dedita opera admisit, vt hoc quoque nomine me in maiorem inuidiam vocaret, qui de eius doctrina, & dogmatum veritate pro mea ipsius, ac rerum meatum defensione dicere decreui, quid de ingenuitate dicendum foret, malo cæteris iudicandum relinquere, quam liberè pronuntiare. Sed ad rem.

Pro sectione venæ in omnibus febribus putridis, illud non leue apud me fuit argumentum, quoniam illā humores putridos potest euacuare. Quod si quis negare auderet, probandum suscepi ex Galeno libro Art. Med. cap. 89. Cuius verba necessarium est hic repetere. Estò (inquit) in humoribus putrescentibus accendi febrem: indicatio in huiusmodi est euacuatio, atque alteratio: hæc quidem, quæ putredinem finiat, manente adhuc substantia Euacuatio verò, quæ totam ex corpore substantiam educat, &c. Euacuationes verò fiunt, & per sanguinis missionem, &c. In quibus cum Galenus duo proposuisset indicantia, humores putrescentes, & febrem; duásque ex iis duxisset indicationes, euacuandi, & alterandi omnis ratio postulat, vt eandem alteratione declararet, quam in posito exemplo proposuit, eandem quoque euacuationem, nimirum humorum putrescentium, quam ait fieri venæ sectione, clysteribus, &c. Vt in re clara mihi visum non fuerit vehementius laborare. Verum Aduersarius, cuius perpetuum est institutum, clarissimum quemque, ac limpidissimum doctrinæ fontem perturbare, in quo sepiæ ritu sese abscondat, & delitescat, huic quoque loco nixus est tenebras offundere. Ac primum, vt effugiat venæ sectionem adhiberi, vt humores putridi euacuentur, ait. { Vacuationem quidem indicant multa: primum humor omnino putridus, qui per aluum, per vomitum, per vrinas, per sudorem vacuandus est. } Habent hæc vim euacuandi humorem omnino putridum, & venæ sectio non habebit? Quamobrem? Nónne ille aut semper, aut plerúmque in venis continetur? Quid si etiam raro? nónne educi poterit venæ sectione? { Secundò vacuationem postulat quicquid in transpiratione impedita, & in obstructione continetur, &c. }

&c.} Sed meminerit obstructionem; & prohibitam transpirationem non efficere febrem, nisi per putredinem: humores.n. obstructione prohibiti, vt ne transpiret, facile putrescunt; ac si debent putridam febrem facere, vt putrescant, necessarium est. Ergo hæc quoque vacuatio eorum, quæ in transpiratione impedita, & obstructione continentur, nihil aliud erit, quàm vacuatio humorum putrescentium. { Tertiò quicquid impeditam transpirationem, &c. } Huiusmodi causa, transpirationis impedimentum, & obstructionem augens in his febribus non semper adest; neque illius in præsenti parte Galenus meminit, sed solum duorum, putrescentium humorum, & febris. Quare Aduersarius iure optimo aduersus semet ipsum instantiam facit. { Dicent Galenum docuisse modum vacuandi putredinem; ex quo inferunt sanguinem putrefactum venæ sectione euacuari. } Id res ipsa docet; id Galeni authoritas confirmat. { Sed hoc nou cogit. Siquidem Galenus docet in iis verbis modum vacuationum omnium, &c. } Aduersarij mos hic est, vt aduersus claram authoris mentem ipse aliquod figmentum comminiscatur; sibi credendum iubeat, nulla ratione, nulla vel leui παραμυθία adhibita. Proposuerat Gal. breuibus, & per capita tradendam methodum curandorum morborum: curationem verò statuit esse amotionem eius dispositionis, quæ naturalem operationem lædit. Ex hac primum communissimam duxit indicationem, quæ contrarietatis est. Deinde à propriis, & singulis morbis, proprias, & singulas docuit sumendas esse indicationes; per propriam scilicet, & peculiarem contrarietatem. In qua vbi quædam annotauit de contrarietate, quæ est secundum imaginationẽ vel secundùm potentiam, mox hoc exemplum affert febris putridæ, tanquam morbi insignis, frequentissimi, & in quo hanc ipsã contrarietatis vim voluit explicare: qui inquit. Esto ex humoribus putrescẽtibus accendi febrẽ &c Doctrinã compẽdiosa, facilis, iam cepta, & monstrata quid requirebat? nimirum vt doceret huic affectui ex febre, & humoribus putridis complicato esse occurrendum per suam, propriam, peculiarem contrarietatem; vt humores putridi euacuarentur, vt febris alteraretur. Quænam hæc sit alteratio, paucis declarat. Deinde declaraturus, quænam hæc sit euacuatio, subdit. Euacuationes autem fiunt, & per venæ sectionem, &c. Aduersarius autem inquit Galenum docere { modum vacuationum omnium, &c. } Quod certè fieri non potest, quoniam loquitur de illa vacuatione, quæ ab affectu proposito, febre ex humoribus putrescentibus indicabatur. Nec profectò leue est argumentum, quod primo loco venæ sectionem numerat, quasi illa sit, quæ hac in re insignem prærogatiuam obtineat, primæque, ac præcipuæ vacuationis indicationi in primis satisfacere possit. Quòd si Aduersarij sententia vera esset, euacuandum esse humorem putridum per vrinam, sudorem, &c. plenitudinem verò, quæ obstructiones fouet, per venæ sectionem, vtique oportuisset ab homine ordinis amantissimo, contrarium ordinem seruari. & sectionem venæ in vltimum locum referri. Qua eadem ratione factum est, vt Galenus postremo reuulsionis, & deriuationis meminerit: quia, nimirum, hæ pertinent ad febrem complicatam cum singulari affectu alicuius partis, aut putredine, aut inflammatione, iuxta ordinem, quem diximus à Galeno libro 11. Meth. seruatum fuisse. Namq; ita in febre putrida indicatio vel reuellendi, vel deriuandi originẽ habet. Nec Aduers. excusatio, cur Gal. purgationem non expresserit, alicuius momenti est. Quãuis enim ille non necessariò debuerit, omnia euacuationis genera recensere, tamen qui leuiora tetigit, non debuit certè maiora prætermittere. Neque creden

credendum est, eam sub reuulsionis, aut deriuationis nomine comprehendi; quia eadem ratio fuerat de venæ sectione,frictione, & cæteris: cum præterea, si Aduersario credimus, præcipua purgandi ratio, atque indicatio non sumatur ab humorũ fluxione,sed à qualitate, & vitio:vno verbo ab ipsa cacochymia. Quod vel eo liceret nobis confirmare,quòd Aduersarius exempla quædam affert reuulsionis per purgationem factæ satis inepta, & ad rem præsentem non admodum accommodata,nisi prolixitatis tædium,ad quod ille sæpe nos inuitos trahit, vitare conaremur. Qua quidem ratione hic pariter prætermittimus declarandum, quo pacto venæ sectio putredinem dicatur non iuuare ex ij. Meth. cap. 4. quem locum antea (ni fallor) ab omni dubitatione liberauimus.

AD CAPVT XIII.

De venæ sectione eradicatiua.

DECREVERAM equidem hoc totum caput, tanquam ad me non spectans prorsus silentio præterire. Sed quoniã in eius lectione multa mihi oblata sunt,non solùm falsa,sed etiam perniciosa,ac detestanda, nolui committere vt illa intacta relinquerem, ne iis videar assentiri, quæ in hominum perniciem conuerti possunt ab iis, quibus fortè vel viri authoritas,vel captiosæ rationes possent imponere: quamuis illos omnino paucos futuros esse confidam. Aduersus illos,qui ponunt euacuationem eradicatiuam sanguinis missione factam, supposito illam esse,quæ totam materiam euacuandam ducit, qualis est quæ ad lipothymian, vel in inflammatione ad sanguinis mutationẽ perficitur,Aduers.argumentatur,primùm quia frustra hãc venæ sectionem introducunt:qui frustra Aristotelis authoritatem adducit; frustra fieri per plura, quod potest fieri per pauciora. Nam facilis est responsio. Vacuationem per sanguinis missionem,tanquam genus,distingui in eradicatiuam,& minoratiuam(sic. n.loquuntur) & distinctionẽ esse maximè vtilem;& Aduersarium quam maximè errare,qui putat venæ sectionem semper esse eradicatiuam. Secundò errat, dum argumentatur,supposito omnem venæ sectionem, vt vacuatiuum auxilium,eradicatiuam prorsus esse. Hoc enim affirmabunt esse falsissimum: & ad probationem,quia natura indicans vacuationem, tantum indicat vacuandum, quantum fuerit excessus,respondebunt aliud esse, loqui de indicatione, aliud de remedio ad indicationem accommodato.Morbus indicat tantum euacuandum, quantus est excessus,venæ sectio interdum id semel,& ἀθρόως,facit,interdũ per vices,interdum & solum ex parte. Præterea Aduersarius suis aduersariis absurda imponit, quæ nemo sanæ mentis vnquam dixerit,vt (qui eius mos est) occasionem reprehendendi:& litigandi arripiat. Quis.n.tam est fatuus, qui eradicatiuam venæ sectionem neget esse vacuationem? Cum facile sit videre hanc esse tanquam genus,cuius duæ sint veluti species,eradicatiua, & minoratiua. Quare ratio ex Galeno petita de euacuatione,& reuulsione nulla est.Non disputo de sanguine putrescente,aut corrupto,nec de eiusdem alteratione,aut secundùm qualitates tantum,aut etiam secundùm formam,& speciem. Iam enim est nota (arbitror) mea sententia; In qualibet sanguinis alteratione, corruptione, si morbus vehemens excitetur,missionem sanguinis conuenire,modo vires constent,ætásque consentiat. Verum nouimus,ac fatemur cum sanguine admodum vitiato, & à propria

natura

natura alieno, vix fieri posse, vt vires subsistant. Ex quo sententia nostra ne hilum quidem labefactatur. Id solum noto, cum Aduersarius eradicatiuæ euacuationis notionem statuerit, qualem audiuimus, frustra illum laborare; vt ostendat eam à Galeno esse alienam: cum vel ipso authore Aduersario Galenus cum Hippocrate eam sæpenumero doceat, & vsurpet. Quamquam id quod aliàs dixi, nunc quoque me iuuat repetere, nouas huiusmodi voces, & à bonorum authorum consuetudine alienas, pro virili vitandas esse, ac fugiendas, vt quæ prauè intellectæ plurimis possunt errandi occasionem afferre. Etenim, qui optimè Galeni sententiam teneat, optimè potest, sine eradicantis, aut minorantis, remedij mentione, ritè decernere, an in quolibet affectu sit euacuandum, & quo remedio, & quousque vacuationem, & illius quantitatem ducere expediat.

AD CAPVT XIIII.

De venæ sectione in gratiam reuulsionis in febribus putridis.

IN præsenti capite ea solum breuiter attingere mihi in animo est, quæ ad me pertinent: cuiusmodi illud in primis est, quod nos statuimus, pro vacuatione, & reuulsione humorum, qui facturi sunt, ac fouere possunt obstructionem, venæ sectionem conuenire. Id verò manifestè elicitur ex Galeno, qui post multas febrium putridarum indicationes, ad ipsam tandem obstructionem deuenit. In qua curabitur (inquit) quod obstructionis iam factum est per ea, quæ exobstruunt: prohibebitur quod est futurum iis, quæ affluxum humorum affluentium inhibent, seu prohibent, Græcè ἀπείργει. Ex quo colligit. Ergo quod vltimum in ipsa resolutiua methodo est inuentum, id omnium primum in curatione est peragendum. Ostensum enim in prioribus libris est, si exobstruentibus vti velimus, antequam plenitudinem euacuauerimus, fore, vt nō modo, &c. Vltimum inuentum fuerat, affluxum humorum obstruentium inhibere: hoc autem inquit præstari, per plenitudinis, totius scilicet corporis euacuationem, quam alibi docet venæ sectione fieri: ergo venæ sectio humoribus fluentibus ad obstructiones faciendas, ac fouendas remedium erit accommodatum. An verò illa verè dicenda reuulsio sit non sum in præsentia solicitus, Cùm enim reuulsio non ea tantum sit, qua maximè ad longinqua retrahimus, quæ propriè, & exquisitè nomen reuulsionis meretur, sed etiam quæ, licet à propinquioribus aliquantò partibus fiat, tamen inter superiora, & inferiora, inter dextram, & sinistram, inter anteriorem, & posteriorem partem oppositionem seruat, quæ minus propriè & exactè reuulsio dicitur, certum est quamlibet humorum affluentium euacuationem, atque ex corpore eductionem, reuulsionis quodammodo nomen mereri. Quo pacto nos diximus, opportunum esse, vel magis necessarium, ante omnia reuellere, & euacuare: quod potissimum venæ sectione perficitur. Quàm quidem rationem ordine primam, dum Aduersarius soluere nititur, manifestè fallitur (reliquas ad me nō pertinentes prætermitto.) Inquit enim { Ob hanc rem numquā Galenus dixit hunc affluxum venæ sectione remoueri: sed solum vacuationem fore necessariam, antequam ad detergendas obstructiones veniamus. } Id scilicet Aduersarius contendebat, non solum venæ sectione id præstari, sed aliquando etiam purgatione; nimirum pro humoris redundantis ratione. At equidem illi optimè, ac iure possum

11. Meth. cap. 10.

11. Meth. cap. 11.

obiicere, nuſquam, & numquam Gal. purgationis meminiſſe; venæ autem ſectionis non ſemel, quod antea ſatis monſtrauimus. Nunc ſatis ſit vnum, vel alterum locum innuere. In huiuſmodi autem cauſarum complexu, ſi rectè quę prius comprehenſa ſunt, meminimus, cœpiſſe à ſanguinis miſſione conueniet; ac plenitudine euacuatum ad extenuandos humores venire; deinde ad laxanda, quæ ſunt Capit. 14 conſtricta, & rarefacienda, quæ denſata. Prætereà, poſtquam omnes febrium indicationes ordine iam propoſito, & ab Aduerſario conceſſo, vt antequam ad obſtructiones auferendas accedamus, corpus ipſum inaniamus, vt eas ipſas indicationes exequatur, ait. Quippe ſi vires, &c. mittendus ſtatim ſanguis eſt, &c. Quid igitur dicet Aduerſarius, quando, inuenimus Galenum docentem, & affirmantem, quod ille negabat, venæ ſectionem illud remedium eſſe, quo totum corpus euacuatur, vt tutò ad tollendas obſtructiones accedere poſſimus. Sed ille quæſo nobis hanc gratiam referat, vt locum doceat, in quo Galenus, quantacumque ſit cacochymia, quantumcumque humores à natura ſanguinis alieni redundent, doceat hanc euacuationem pro compeſcendo motu humorum fluentium ad obſtructiones, pro facile reddenda via exobſtruentibus, purgatione eſſe faciendam. Ac veluti certus ſum, numquam Galenum huiuſcemodi præceptum tradidiſſe, ita poſſem multis agere ad confutandam purgationem initio febrium, quam Aduerſarius tueri, & probare videtur: niſi hæc pertinerent ad alteram Diſputationem à nobis editam de purgatione principio morborum: in qua nobis acquieſcendum, putamus, donec Aduerſarius fœtum pariat, quem parturire ſe aliquando ſignificauit.

AD CAPVT XV.

Venæ ſectio an refrigerandi cauſa fiat.

HOc vltimum quinti libri caput partim ad nos propriè pertinet, partim nobis neſcio quos Argenterij ſectatores adiungit, quos equidem in præſentia nihil moror; qui id ſolum in animo habeo, veritatem à me aliàs explicatam, nunc tueri, ac ſi opus fuerit, clariorem, & illuſtriorem reddere. Primum autem animaduerto titulum capitis generaliter ſine vlla exceptione pronuntiatum; miſſionem ſanguinis euentatiuam, & refrigeratoriam non eſſe admittendam. Quàm ſi hoc ipſo capite Aduerſarius admittet manifeſtè, quid nobis de illo dicendum ſupereſt, niſi quod ſæpè diximus: largiorem illum eſſe promittendo, quàm ſoluendo; ac dummodo aliis ſit infeſtus, non dubitare in apertiſſimas incidere contradictiones. Quæſtionem porrò, vt ſolet, ſatis abſurdam proponit, { an in putridis febribus vena incidenda ſit, ſolum vt obſtructiones tollamus, vel etiam totum corporis habitũ refrigeremus. } At quis dixit incidendam eſſe venam ſolũ vt obſtructiones tollamus? Quid de illis, qui ſolum ob vehementiam morbi venam putant eſſe incidendam? Verum meminerit etiam, quæſtionem proponi, an vena incidenda non ſolum propter alium ſcopum, ſed etiam propter hunc additum, vt corpus refrigeretur. Cùm enim ille profiteatur, refrigeratoriam venæ ſectionem non eſſe admittendam, tamen incautus committet, vt fateatur non ſolum propter alia, ſed etiam propter refrigerationem corporis venæ ſectionem eſſe adminiſtrandam. Ita Auerſarius ſolet, quicquid ſuppetit, effundere, inſtituto, ac ritu eorum, qui nihil certi, nihil explorati habent, quod

teneant,

teneant, ac tueantur. Aliorum sententiam refert. { Omnes febres putridæ alicuius momenti indigent venæ sectione, quod omnes liberiorem postulent perflationem, quam sola præstat sanguinis missio. } Equidem vix credo aliquem reperiri, qui censeat solam sanguinis missionem ad perflationem liberam reddendam facere. Sed quicquid alij sentiant, nostra sententia est, cum venæ sectio in febribus putridis, adeóque omnibus morbis vehementiam morbi potissimum instituatur, tamen habere etiam vim, qua pluribus singularibus indicationibus satisfacit; inter quas illas quoque non est contemnenda, quod corporis habitum mirabiliter refrigerat, liberamque natiui caloris perspirationem reddit. Quam quidem opinionem dum Aduersarius nititur confutare, longissimè à scopo iaculatur: qui inquit { humorem semimalum, & semiputridum moderatam indicare motionem, refrigerationem, concoctionem. Hæc autem quæ partim à natura fiunt, partim ab arte, non habere locum, nisi prius impeditam transpirationem liberam, expeditamque reddiderimus &c. } Ego verò ita senseo, impeditam perspirationem putredinis quidem causam esse; verùm secundum se vnum symptoma esse ex excretis mutatis. Quare si propriam habet indicationem, scilicet transpirabilium excretionem, illam sequi naturam aliorum symptomatum, vt ad causæ amotionem tollantur. Causa autem in primis obstructio est; quæ partim est facta, partim fit. Et quæ facta quidem est, tollitur sanè exobstruentibus, sed non nisi prius corpore per venæ sectionem inanito: quæ verò fit, corporis totius euacuatione prohibetur per eandem venæ sectionem: quo pacto dicimus hanc maximè facere ad reddendam liberam perflationem totius corporis. Hic aduersarij errorem licet animaduertere, qui ait, indicationem euacuationis à sola plenitudine oriri: cum tamen Galeno teste, ipsómet Aduersario recitante, euacuationis indicatio à putredine quoque, ab obstructione, & prohibita transpiratione sumatur. Sed sophisma Aduersarij audiamus. { Quod communem habet naturam, id solum communem indicationem præbet } optimè, Galenicè { transpiratio impedita communem habet naturam } concedi, & hoc potest: vnde optimè sequitur. { Indicatum igitur, ac vtile pro sui natura commune duntaxat habebit. } Quòd si Aduersarius putat hinc sequi, ergo venæ sectio non iuuat prohibitam transpirationem, longè fallitur: quia multa remedia particularia communibus indicationibus, & quidem aliquando pluribus satisfaciunt. Sed quæso retorqueat argumentum. Plenitudo habet naturam communem, cui teste Hippocrate, vna communis contraria natura respondet, tanquam indicatum, ipsa scilicet euacuatio. Quid igitur? sequetur ne, plenitudinem haud tolli venæ sectione? Nec sanè Auersarius negare potest, plenitudinem habere naturam communiorem venæ sectione, cum ipsemet fateatur, illam tolli sæpenumero aliis remediis, frictione, balneo, inedia &c. Quid igitur dicendum est? Aliud esse loqui de propria &, adæquate vniuscuiusque affectus indicatione, quæ pro vnitate affectus, vna semper est; aliud de cuiusque remedij viribus & facultatibus, quæ sæpenumero sunt multiplices, ac tot aliquando, vt vnum remedium pluribus indicationibus satisfaciat. Id quod in ipsa cumprimis venæ sectione licet obseruare. Non sum in præsentia solicitus de illorum positione, qui in febribus intermittentibus vaporum generationem adstruunt, qui venæ sectione educantur, & euaporent. Illud solum Aduersarij exemplum

perpendendum est, quo vtitur, vt probet venæ sectionem sanguinem vtilem euacuare, perflationem caloris facere non posse; cum ait. { Ego quidem dum horum „ opinionem considero, fere similes iudico iis, qui in dolio vinum generosum continente, magnum efficientes foramen, sinant illud totum profundi, vt aërem simul inclusum vacuent: sic qui aliud non habent in febribus intermittentibus consilium, quàm prohibitam transpirationem, temere perfundentes sanguinem, hominem vel è medio tollunt, fundentes cum sanguine vitam, vel ex intermittentibus continuas efficiunt. } In quo exemplo multis modis peccat: quia nullum supponit in vino vitium esse: quia magnum inquit fieri foramen, quo totum vinum effundatur: quia scopum proponit euacuandi aërem inclusum: quia supponit istos non habere aliud consilium, sibi propositum, quàm prohibitam transpirationem. Cùm tamen in casu versemur valde dissimili: scilicet vt vinum quantitate, aut qualitate peccet: vt foramen fiat tantillum, quo minima pars sanguinis euacuetur: quia scopus est sanguinem ipsum, vnà cum putridis vaporibus euacuare: quia venam secantes alios quoque scopos ante oculos habemus, vt materia minuatur, vt aliis remediis facilior, tutiórque vsus reddatur, vno verbo, vt morbi vehementiæ consulatur. Quantò igitur aptius exemplum formasset hunc in modum. Qui inter initia febrium putridarum putant venæ sectione se earum feruore esse sedaturos, ac liberam transpirationem reddituros, similes mihi videntur esse iis, qui dolium vini plenum, videntes vel ob musti feruorem, vel ob putredinis discrimen periclitari, ne vel importuna ebullitione vas ipsum infringatur, vel putredine vinum ipsum corrumpatur, paruo facto foramine liberam vino perspirationem reddunt; vt tum eius feruor inhibeatur, cum à putredine præseruetur. Quod quidem exemplum & facilè, & sæpe vsu veniens, & rerum naturæ consentaneum facilè poterat Aduersarium à concepto errore reuocare. Sed ille quidem videtur mihi similis dolij situm redolentis, quod optimum quoque vinum iniectum vitiat, & prauo inficit odore. Verum finiamus. Tandem Aduersus nos, qui putamus venæ sectionem refrigerandi vim habere, atque hac etiam ratione in febribus conuenire, Aduersarius inquit. { Ego verò non ita puto statuendum. } Quid verò statuit obsecro? Id inquam. Venæ sectio { multitudinem vacuat suapte natura, obstructiones etiam tollit, & affluxum prohibet sanguinis. Quia verò totum corpus ex eius feruore incalescebat, eius euacuatione refrigeratio sequitur. } Gratias habeo ingentes. Qui tanto conatu Aduersus me contendit venæ sectionem non curare obstructionem; nunc clarè, expresè, ad verbum ait, obstructiones etiam tollit: qui nolebat refrigerationis gratia venam secari; nunc fatetur, quia ex feruore sanguinis corpus incalescebat, eius euacuatione refrigerationem sequi. At quid ego volui? Venæ sectionem in febribus putridis, tum alia commoda præstare, tum ad alios vsus adhiberi, tum verò & propter hanc ipsam refrigerationem. Quod à Galenus traditum est, qui inquit, quædam remedia complicatam quodammodo, duplicémque facultatem habere, ita vt & prima ratione proficiant, & ex accidenti. Nec profectò vmquam dixi, quod Aduersarius mihi tribuere videtur; sanguinem mitti solum ob refrigerationem, quamquam non dubito aduersus ipsius sententiam tueri potissimum, ac præcipuè in gratiam refrigerationis venam secari. Id quod ex vno Galeni loco ab Aduersario perperam considerato mihi videor posse demonstrare. Dicebat Galenus, in ardentissimis febribus, καυσώδεστάτοις, se nullum maius

[Margin: 1. Meth. c. 10.; 1. Aphor. com. 23.]

maius inueniſſe remedium, quàm venæ ſectionem ad animi deliquium. Experiamur cum argutulo Aduerſario, an hinc argumentum inexpugnabile colligere poſſimus. Illud maximum eſt remedium, quo maius non reperitur, quod indicationi maximæ, ac maximè vrgenti ſatisfacit. Sed venæ ſectio tale febris ardentis remedium eſt, ergo illam præcipuæ, & vrgentiſſimæ febris ardentis indicationi ſatisfacere, vt fateamur, neceſſarium eſt. At verò hæc in primis refrigeratio eſt; quoniam affectus, qui maximè vrget, & qui maximum periculum minatur aut mortis, aut tranſitus putridæ febris ad hecticam, calor ipſe inſignis exiſtir. Quare ſectionem venæ refrigerationis gratia potiſſimum adhiberi putandum, & pro comperto habendum eſt. Sed quid in re clara vehementius laboro? Cum Galenus manifeſtè affirmet, ex venæ ſectione ad animi deliquium totius corporis habitum refrigerari, ac febrem extingui? planè indicans propter hanc ipſam cauſam talem venæ ſectionem adhibitam fuiſſe. Verum quicquid hac de re ſit, illa certè Aduerſarij argumentatio ridenda eſt. { Quid ſi hoc verum foret, intemperies omnis non indicaret alterationem ex contraria intemperie, ſed vacuationem. } Quam quidem conſecutionem quo pacto deduxerit, quo magis conſidero, eò minus intelligo, neque alius fortaſſe intelliget, qui non ęquè ac Aduerſarius ſingulari ingenio, atque intelligentia polleat.

Diſputationis Octaua, & libri Octaui Finis.

ALEXANDRI MASSARIA

AD DISPVTATIONEM DE SCOPIS MITTENDI SANGVINEM

Additamentum Apologeticum.

LIBER NONVS.

Diſputatio Nona.

De venæ ſectione in febribus putridis particularibus.

AD CAPVT I.

Propoſitum authoris.

QVæ hactenus diximus de miſſione ſanguinis in febribus putridis, multis nominibus ſatis eſſe videtur, quę Galenicā veritatē vnicuiq; perſuadeāt, vt non ſit opus idē in ſingulis demonſtrare. Etenim cōmunem doctrinam coacti fuimus multis ſingularibus exemplis illuſtrare. Pręterea quod communiter probatū eſt, idcirco veritatem habet, quia itidē ad omnia particularia aptari poteſt: & quod vniuersè de homine

3.Met.c.7. dixit Galenus, id nos de febribus statuere possumus, non curari febres putridas in communi, sed speciatim, intermittentem, continuam, tertianam, quotidianam &c. Huc accedit copiosa (nec quid grauius dicam) Aduersarij ratio, qui omnia vbique inculcat, ac repetit: vt, quanquam duos postremos libros addere voluit, vix tamen quicquam noui in his tractandum seruauerit, quod nõ antea millies ad satietatem dictitauerit. Sed quando institutum habemus nihil prætermittere, quod ad tutelam veritatis, nostrarúmque Disputationum, & ad studiosorum eruditionem facere possit, hic quoque labor exhauriendus est: in quo quam breuissimè poterimus, dabimus operam, vt doctrinam antea traditam, vel noua aliqua accessione illustremus, vel exercitatione in particularibus facta, quæ Galeni methodos esse solet clariorem reddamus.

AD CAPVT II.

Cur venæ sectio prætermissa in tertiana exquisita ex Aduersario.

Lib. 1. ad Glauc. QVoniam Galenus febris tertianæ exquisitæ curationem instituens, nihil de venæ sectione meminit, Aduersarius in præsenti capite huiusce rei causam affert, atque eam quidem vnam desumptam à natura humoris peccantis: alterã à loco, in quo ille putrescit, ac mouetur. Humor peccans est flaua bilis, omnium humorum calidissima, & siccissima ac maximè distans à natura sanguinis, quocirca nullo modo venæ sectionem, sed {purgationem (inquit Aduersarius) postulat pro natura cuiusque cacochomiæ} in qua ratione illud primum obseruari cupio, cum Galenus in morbis ex cacochimia venæ sectionem præscribit, Aduersarium statim, de suo, plenitudinem addere. Quæso autem cur nos quoque hic dicere non possimus ex Aduersario, simul cum bile copiosa plenitudinem coniunctam esse, atque ea ratione venæ sectionem conuenire? Quod si dicat esse à Galeni mente alienum, id quidem non inuiti nos fatebimur, modo ille eandem perpetuo legem seruet, nec velit aliis plenitudinem esse addendam, in quibus eam Galenus ne quidem somniauit. Deinde si humoris natura facit, vt à venæ sectione abstineamus, qui à natura sanguinis sit alienus, quid de tertiana notha dicendum erit? In qua humores à natura sanguinis magis videntur abhorrere: cum in ea redundet non solum flaua bilis, quæ per siccitatem, sed etiam pituita, quæ per frigiditatem à natura sanguinis recedit: adeo vt si ipsos humores spectes, liceat affirmare, maiorem in tertiana notha, quàm exquisita cacochymiã esse. Veruntamen in hac, Aduersario consentiente, vena secunda est. Ex quo argumentum duci potest validissimũ, consilium secandæ aut non secandæ venæ ex natura humoris minimè esse capiendũ. Eadem ratio à febre ardẽte sumi potest, in qua bilis & copiosior, & feruẽtior est, quàm in tertiana, in qua tamen sanguinẽ mitti oportere, satis docuimus cum Galeno. Quare non est, vt Aduersarius in hoc argumento vehementer glorietur. Alterum consideremus à loco, quod ipsemet prodit inquiens. {Namque per sensitiuas corporis partes excurrit (biliosus. s. humor) per quas etiã expurgari deberi illum rationi consonũ est.} Qui nihilominus triplicem curationẽ instituit. Vnam {per corporis habitum bile insensibiliter vacuata ex balneo aquæ dulcis} in qua deficit, cum euacuatio conueniat, non solum insensibilis, vt ille loquitur, sed etiam sensibilis per sudorem. Alterã {vel per vrinarios meatus ex decoctione apij, & anethi}

Tertiam,

Tertiam, { vel per inferiorem aluum ex absinthij comate,&c. } Comam fortasse „ dicere voluit, nisi comatosus fuit. At verò euacuatio per vrinam, nónne iis de- „ betur, quæ in venis continentur? Quæso enim qui fieri potest, vt materia extra venas contenta per vrinas educatur, nisi à venis exilibus ad maiores, vsque ad venam cauam traducatur, atque ab hac ad emulgentes, ad renes, ad vesicam feratur? Quod itidem proportione quadam & de arteriis dixisse licet. Rursus purgatio per aluum quo pacto bilem educet extra vasa putrescentem, ac in totum corporis habitum cum impetu delatam, vt rigorem efficiat, nisi illa ab habitu ad venas, à venis ad ventriculum, & intestina recurrat? Nec verò est, vt Aduersarius ad portionem aliquam bilis cofugiat, quæ in ventriculo, primísque venis contineatur, quæ antecedens sit materia(vt loquuntur) & tamquam causa proximam ipsius febris materiam foueat. Mamque hoc quantumuis concedatur, illius ratio aliò spectabat, qui putabat bilem purgatione esse vacuandam, propterea quod febris ex ea fieret per sensitiuas corporis partes delata. Quare per Aduersatium hæc ipsa bilis extra venas putrescens ex coma absinthij per aluum educitur. Ille igitur difficiliorem euacuandi rationem amplectitur, quæ duplici eget itinere, ab habitu corporis ad venas,& à venis ad meatus vrinæ, vel ad ventrem: & faciliorem ab habitu in venas, à quibus facilè venæ sectione euacuatio fit, improbat, atque vituperat. Vtrùm autem reuera conueniat missio sanguinis, in proximo capite disputabimus: quando hic solum rationes Aduersarij considerare voluimus.

AD CAPVT III.

Cur Galenus venæ sectionem prætermiserit in tertiana ex propria sententia.

CVR Galenus in curatione febris tertianæ venæ sectionis mentionem prætermiserit: nos triplicem causam afferebamus. Primam, quòd illa communia quædam præcepta aliàs tradiderit, qua hoc ipsum,& alia multa singularia complectuntur; secundam: quòd censeat febrem intermittentem morbum magnum non esse. Tertiam, quod liber ad Glauconem, quemadmodum initio profitetur, quasi per figuram, & quoddam compendium scriptus fuerit, vt accuratè omnia tractari non potuerint. Aduersarius porrò, vt nos oppugnet, mihi videtur sapientissimi illius Ducis exemplum secutus, qui bacillos plurimos simul iunctos docuit non facile, vel à robustissimo quoque frangi posse; qui singuli à quouis facillimè disrumpantur. Cùm enim tres illæ rationes simul iunctę, mea quidẽ sententia, satisfacere cuique possint, ac debeant, cur Galenus venæ sectionis haud meminerit in febre tertiana, ille singulas aggreditur; ac fortasse non leui negotio illas ita distractas arguit, & supplat: quas tamẽ nos dicimus ita simul cõspirare, vt simul sumptę, omnẽ Aduersarij impetum effugiant, omne illius argumentũ contẽnant, atque eludant. Quod vt demõstremus, illud in primis doceamus, quo pacto è sentẽtia nostra illæ coire debeant, sic fere. Galeni institutũ aliquãdo fuit artẽ vniuersã suis integrè problematibus, ac præceptis cõstantẽ à principio ad finẽ exactè pertractare; quemadmodum in libris Methodi therapeuticæ fecit. Aliàs verò summa quædam eius capita per cõpẽdium tradere voluit; sicuti in Arte Medica, in libris ad Glauconem.

Galenus autem hanc diuersam scribendi rationem pro varia illius mente seruare voluit: vt pote qui modò totam artem perfectam tradere, omnésque docere instituit; modò ad aures alicuius, ingeniúmque voluit se accómodare. Quod libro in primis ad Glauconem fecit: in quo scribens ad philosophum, ac medicum fortasse non vulgarem, id satis habuit, vt præcepta quædam breuia, & summis quibusdam capitibus contracta traderet. Quòd quidem duplex scribendi genus
1. Ethic. ad fin. ipsi quoque Aristoteli fuisse familiare inter cæteros testatur Eustratius; qui illius opera ita distribuit, vt alia ad discipulos scripta sint, qui ad eum audiendum simul conueniebant; quæ ipse in publicis scholis coram disserebat, & exponebat: alia verò priuatim ad aliquos extrinsecos illi argumento accommodata, quod vnusquisque requisierat. Illa (inquit) ἀκροαματικὰ, hoc est auditoria, vel auscultatoria appellantur; quippe quæ ad eos, qui eum publicè audiebant, fuerint conscripta. Hæc autem ἐξωτερικὰ, vocantur, quasi dixeris extranea, quia vnumquódque ex ipsis ad priuatum aliquem extra publicum auditorium conscriptū fuerit. Itaque pro vario Galeni consilio, scribendi prima nostra ratio fuerat instituta: quæ sola non est talis, in qua animus acquiescat. Quoniam rursum quærendum relinquitur, quod Aduersarius facit, cur hoc prætermiserit, in aliis non item. Idcircò alia est adiungéda ratio, Galenum scilicet in eo libro cómunia quædam præcepta, alibi fusè, & accuratè, tradita supponere, & tanquā Glauconi optimè nota, silentio inuoluere voluisse. Inter hæc autem illud præcipuum fuerat, in qualibet febre, si vehemens illa fuerit, initio sanguinem esse mittendum; dummodo vires, ætasque permittant. Quare id quamuis in omni febre non apertè proferat, nihilominus est à nobis intelligendum, atque supplendum. Verum hæc quoque ratio deficere videtur; quoniam adhuc dubium est, cur Galenus in tertiana exquisita huiusmodi remedij mentionem prætermiserit, in aliis illud expresserit. Igitur tertia tandem ratio addenda est, quoniam ille hanc febrem existimauit
4. Aph. 43. non necessariò inter morbos magnos, ac vehementes esse reponendam. Quod rationi consonum est. Cùm enim febres, quouis modo intermiserint, iudice Hippocrate, periculo vacent hoc in primis tertianæ febri videtur conuenire, quæ ex 48. horarum spatio, duodecim tantum ad summum horas hominem occupat, triginta sex & amplius horas febris immunem relinquit. Diximus autem magnitudinem, ac vehementiam morbi ex vno periculo esse definiendam. Ex quo satis est dubitationi factum, cur Galenus in hac febre venæ sectionem prætermiserit; quod in aliis non fecit, quæ longiores sunt, plerúmque continuæ, maioribúsque & grauioribus cum symptomatibus coniunctę. Id vnum curiosior quispiam quærere posset, cur hoc ipsum Galenus non animaduertit: cui satisfaciat quod antea diximus; Galenū artem in pauca contrahentem non debuisse ita accurate, & sigillatim omnia persequi, ac docere nó solū quid sit, sed etiam quid nó sit faciendum. Id quod in aliis quoque febribus eundem fecisse constat. Nam in tertiana notha, cum dixerit venam secandam esse, si oporteat, tamen nulla nobis præcepta tradit, quibus dignoscamus, quādo mittere, aut non mittere sanguinem oporteat.
Initio c. 10. Quod in aliis quoque licet obseruare. Nisi & illud addamus tandem, Galenum fortè ne hoc quidem commune præceptum omnino præteriisse, cum doceat conferendas esse vires cum morbi magnitudine, vt ad ea, quæ maius remedium exposcunt, respiciamus: quod quidem præceptum vt à Galeno ad victus rationem cumprimis accommodatur, ita ad reliqua omnia valentiora præsidia, præsertim ad

ad venæ sectionem potest accommodari. Atque hæc profectò mihi videntur omnem difficultatem tollere, omnésque dubitationes ab Aduersario adductas soluere. Verum vt ille molestus esse desinat, ad singula quædam respondeo. Venæ sectio non nisi in magnis morbis adhibetur: per nos autem in omnibus febribus putridis adhibetur, ergò omnes febres putridæ magni morbi sũt. Ergò & tertiana xequisita. Quî igitur diximus eam non esse magnam? Primum dictũ hoc nostrum ita intelligendum volumus; febrem tertianam magnum morbum non esse necessariò: nam quod in tertiana notha Galenus docuit, & in aliis quoque morbis obseruandum esse præcepit, id pariter in ipsa tertiana exquisita est animaduertendum; vt scilicet prouideamus, ne morbus augeatur, & consideremus ad quantam magnitudinem debeat peruenire: nempe, vtrum sponte, ac natura duce possit amoueri, an verendum sit, nisi ad maius aliquod præsidium confugiamus, ne in continuam, & perniciosam febrem euadat. Præterea cum tertiana exquisita ex propria natura non habeat, vt magna sit, ac vehemens, satis fuit eam communibus regulis subiecisse: quod in aliis facere non debuit, sicuti diximus. Quòd si Galenus aliquando ait, saluberrimum esse in omnibus putridis mittere sanguinem, quo nomine ipsæ quoque tertianæ comprehenduntur, sic habendum est, vbi adcrit ratio, qua liceat sanguinem mittere, in his quoque saluberrimum fore. Id quod (mirum) ipsemet Aduersarius confitetur, qui contendit febrem tertianam exquisitam in eo sensu acutam esse. { Quod si actu acutus morbus non est, facile potest in valde acutum transmutari, nempe in congenerem, continuam, ardentémque. } Verum quo pacto morbus possit non esse magnus, licet cor occupet, licet mutatio sit natiui caloris in igneum, quod ille nobis nunc obiicit, satis docuimus, dũ de ephemera loquerenur: quo exemplo facile vnusquisque potest intelligere non omnes cordis læsiones, non omne caloris incrementum, & ad igneam qualitatem mutationem magnum morbum constituere. Sed huic capiti finem imponamus, vbi euidentem Aduersarij contradictionem hic quoque inuenerimus. Capite proximo summa vi nixus est docere, quòd tertiana exquisita { venæ sectionem ex Galeni opinione admittere non potest. } Hic tamen concedit in eadem conuenire sectionem venæ, non quidem semper { aut certè rarissimè. } Quod vitium est illi familiarissimum. Sed Aduersarius postremo videat, vt quod nobis crimen obiicit, eodem ipse damnandus sit. Etenim quia diximus Galenum hoc præceptum prætermisisse, quia non accurate omnia persecutus est, instat, Galenum diligentissimum fuisse, { vt hac in re aliquid amplius non videatur posse desiderari. } At verò si venæ sectio plerúmque non conuenit in tertiana exquisita, conuenit autem rarissimè, cur hoc ipsum Galenus prætermisit, quem profiteris adeo accuratum, & diligentem fuisse, vt nihil desiderari hac in re possit? Credo equidem Galenum huic homini huiusmodi animaduersionem faciendam reliquisse, vt qui omnem diligentiam superaret, eáque doceret, quæ ne desiderari quidem possint.

AD CAPVT IIII.

De mißione sanguinis in tertiana notha, & quartana.

QVAE Aduers. affert de missione sanguinis in tertiana notha, & quartana in quibus tantam vim facit, sunt adeo leuia, vt vix commemorari mereantur, cum quisquis medicinam vel primoribus quidẽ labiis attigerit,

possit eius argumenta facillimè, & planissimè soluere. In tertiana notha inquit Galenus mittendum esse initio sanguinem, si sanguinem mittere oporteat. Quod hoc sibi vult? si præcipui mittendi sanguinis scopi consentiant, si vires nimirum ferant, ætasque permittat. Quamuis enim morbus sua vehementia venam secandam indicet tamen aliis scopis non consentientibus secare non oportet. Verum Aduersarius hanc responsionem nititur impugnare, quia Galenus consilium, an mittendus sit sanguis, non capit in his verbis, si oporteat, vel si indigeant, sed in sequentibus, adhibita eorum, quæ scis distinctione. Sed Aduersarius longè fallitur; quia hæc distinctio non pertinet ad consilium de mittendo, aut non mittendo sanguine, sed de quantitate sanguinis educendi. Quod quidem Galenus vsque adeo manifestè affirmat, vt mirum sit Aduersarium id non animaduertisse. Inquit enim; sed ab initio statim, adhibita earum rerum, quas scis, distinctione, tantum mittendum, quantum præsens exigit status. Quæ verò sint indicationes, quibus de sanguinis mittendi quantitate decernitur, non est, vt hic nitamur declarare. Id certè patet, cum hæc verba ad sanguinis mensuram necessariò referantur, altera priora, si venæ sectionis indigeant, ad scopos principes esse referenda, à quibus deliberatio pendet, vtrum vena secanda sit, necne. Quæ autem afferuntur è Stephano Atheniensi, ipsa quoque ad quantitatem mittendi sanguinis pertinet; cuius indicium est, quia inter cætera Vernum tempus enumerat, quod certè ad persuadendam missionem sanguinis non facit, sed ad quantitatem eius liberalius educendam.

Ad quartanam quod attinet, quæ de tertiana diximus, commodè huc transferri possunt. Cum enim illa simplex, & exquisita soleat omni periculo vacare, & homines à consuetis operationibus non admodum reuocare, mirum non est, si non solùm sine venæ sectione, sed etiam sine aliis remediis, immò verò sine vlla medici ope soleat plerúmque dimitti. In ea tamen Galenicum præceptum obseruandum est, quod inquit omnibus morbis esse commune: vt inspiciamus, an maiore aliquo remedio sit opus; quod ex eo indicatur, quatenus periculum est, vt ne morbus augeatur, & è simplici duplex, aut triplex quartana fiat; vel ex quartana in aliud febris genus conuertatur. Quod quidem fateor, cum ex aliis, tum maximè ex copia sanguinis crassioris posse dignosci; sed tamen ita, vt non ipse sanguis, sed periculum crescentis, aut imminentis morbi doceat sanguinem mittendum esse. Sed cur sanguis, si crassus fuerit, venæ sectione ducitur, si tenuis à venæ sectione est desistendum? Hoc prima fronte aduersus nos facere videtur, cum deliberatio de mittendo sanguine ab eius qualitate sumi videatur. Verum
„ aduersus Aduersarium magis facit, qui iure dubitat, { cur hic euacuari non de-
„ bet, si multitudine facit negotium? } Quod argumentum illi est inexplicabile, qui consilium mittendi sanguinis perpetuò capit à plenitudine. Itaque si illud soluere debuit, coactus est in nostram opinionem venire, cur scilicet mittendus, aut non mittendus sit sanguis, consilium non à multitudine, sed à viribus capiendum esse quia { sanguinis tenuis, & biliosi abundantia, si euacuaretur, virtus redderetur imbecillior, quemadmodum etiam idem Stephanus Atheniensis dicit, dum
„ ea interpretatur verba. } In qua solutione, tanquam à nobis sæpenumero allata
„ libenter acquiescimus. Quomodo tamen illa iis cohæreat, quæ de plenitudine ab
„ Aduersario dicta sunt, certè quidem non videmus. Illud etiam postremò consi-
„ deratione dignum videtur, quod contra Aduersarium facit, cum quartana fiat ab humore

humore melancholico; cæteri autem humores à ſanguine, vna in primis purgatione, vel ipſius Aduerſarij teſtimonio debeant expurgari, cur Galenus nõ ſolum initio huiuſmodi humorem non docet eſſe purgandum, ſed etiam grauiter, & clarè iubet, vt nullum forte medicamentum, aut euacuationem adhibeamus.

AD CAPVT V.

De venæ ſectione in febribus continuis.

QVIA nihil in præſenti capite continetur, quod non antea diligenter à nobis examinatum fuerit, placet illud prætenire his tantummodo paucis annotatis. Primum iniuria ab Aduerſario nobis imponi, quòd ob ſolam euentationem ſanguis mittatur, cum alios prætetea illius vſus, & quidem præcipuos ne tyrunculi quidem ignorẽt. Deinde hic repeti argumentum illud leuiſſimum, quod libro antecedente confutauimus { ſi propter ſolam refrigerationem, &c. } De qua re non eſt, vt rurſum dicamus. Tum vero cum duas affert mittendi ſanguinis indicationes, vacuationem, & reuulſionem, errare illum, vel ſuis ipſius fundamentis oppugnatum: vnius remedij vnicam eſſe indicationem. Quare duæ huiuſmodi indicationes ad vnum communem ſcopum velit, nolit, redigendæ ſunt: quem comminiſci, ac fingere alium non poteſt, quàm morbi magnitudinem. Quod quidem ex hoc loco patet, cum inquit. { Quarum vna eſt multitudinis euacuatio, alia verò vt morbi magnitudinem tollamus. } Verum ipſa quoque euacuatio multitudinis nunquã docet ſanguinem mittendum, niſi talis fuerit, quæ morbum magnum efficiat. Morbus igitur magnus communis ille eſt vnicus ſcopus, qui venæ ſectionem indicat. Sed de his aliàs. Tandem ex hoc loco apertiſſimè colligitur ex Aduerſario duplicem eſſe morbi magnitudinem. { De morbi magnitudine (inquit) diximus de Galeni ſententia; nempe alio modo ſumi, quando ipſam contra diſtinguit à plenitudine; alio, quando ſolam affert magnitudinem } in quibus non ſolum deſidero doctrinæ claritatem, locutioniſque ἐνάργειαν, ſed etiam opinionum conſtantiam; cum illemet ex profeſſo aduerſus nos diſputauerit, vt probaret vnicam eſſe morbi magnitudinem ſola maioris, aut minoris varietate differentem.

Finis Nonæ Diſputationis.

LIBER DECIMVS

DISPVTATIO DECIMA.

AD CAPVT I.

De venæ ſectione in diaria ex obſtructione.

HOc primum caput eſt vniuerſæ futuræ Diſputationis fundamẽtum. Quare ſi illud ſua ſponte ruit, vt oſtendemus, facilè patebit quàm erronea, & inanis tota etiam Diſputatio futura ſit. Aduerſarius primum ipſam Galeni opinionem proponit, immò verò ipſa Galeni verba recitat: quorum ſententia ad ſummam eſt huiuſmodi. Ab humorum multitudine

tudine vacuationem indicari à lentore detersionem, à crassitie attenuationem: quæ vsque adeo certa sunt ac manifesta, vt vel tacente Galeno sint omnibus nota, & tanquam axiomata quædam planè confessa habenda sint. Ex his tamen quàm Aduersarius dubitationem quærat paucis videamus. {Igitur hæc si vera sunt, cum à plenitudine non fit obstructio, à venæ sectione abstinendum.} Consequentia mirabilis: in qua libenter illum monitum, ac rogatum velim, quo medio, qua vi, quo rationis genere ita sibi licitum esse putet argumentari: cum ego quoque itidem deducere possim. Igitur hæc si vera sunt, quanquam à plenitudine non fit obstructio, non est à venæ sectione abstinendum. Ac fortasse nostra consequentia longè magis ad Galeni mentem, ad rationem, ad veritatem foret. Etenim si obstruentes humores non possunt aperientibus euacuari, calidioribus aliquanto medicamentis incidi, & attenuari, nisi prius totũ corpus fuerit inanitum, quod aut rarò admodum, aut nunquam purgatione præstari potest, omnis ratio colligit, vt primũ venæ sectione totũ corpus euacuetur. Quid igitur admiratione magis dignum offerri potest, quàm quòd istæc nulla, & inanis consequentia ab Aduersario vocetur methodus stabilissima? Proptera quæ idem affert ex Galeno de vena secanda nihil cum præcedentibus pugnant, quin potius mirabiliter consentiunt, vt docuimus: quò fit, vt nullus sit dubitationi, ac tam longæ Disputationi locus. Sed videtur rationem dubitationis afferre voluisse, cum ait. {Videtur sanè maximè controuersum. quomodo hæc cum suprà dictis cohærere possint.} Quę nos putamus optime cõuenire, in quibus ille nihil repugnãs potuit inuenire {Absurdum enim est, ac citra omnem rationem sanguinis missionem in eiuscemodi febre exercendam, si nullum adsit indicans.} Noua quædam hæc est consequentia, & optima: in qua tamen antecedens probandum est. Sed quid probandum dixi? Cum Galenus manifestè oppositum supponat. Nam casus, in quo ille venam secandam iubet, non alius est, quàm si momentanea sit obstructio, id est, insignis, & effatu digna, Græcè, ἀξιόλογος quod ne ipse quidem Aduersarius alibi potuit dissimulare: si febris intra fines diariarum consistere non possit: si protracta inclinatione febris suspecta reddatur: in qua cum vitiosus succus non transpiret necessariò putrescat. Quæ erant ipsa Galeni verba; quibus supponit indicans adesse: quibus docet magnum morbum imminere: quæ sunt ab Aduersario prætermissa, qua ratione, quo spiritu, equidem certè nescio. Verum addit fortius. {Adde quod adesse videtur quod contraindicat, obstructio scilicet ab humoribus viscidis, crassisque procreata, quæ detergentia, & attenuantia postulans, ex ipsa sanguinis missione multum refrigerato corpore, & vacuatis spiritibus adaugeri non mediocriter posset. Quis enim nescit humores crudos à calore naturali concoqui? Quis nescit calorem naturalem à sanguine conseruari ac foueri?} Hic quoque possem peculiarem, ac perpetuam Aduersarij inconstantiam, & mutabilitatem obseruare, qui nunc scribit, ex missione sanguinis corpus multum refrigerari: quem aliàs audiuimus aduersus missionem sanguinis refrigeratoriã acerrime disputare. Sed ad rem. Quæ audio? Hæccine ex ore Theologi, Philosophi, ac medici præstantissimi exciderunt? Quæ monstra si in medicina recipiantur, iam vale venæ sectioni, & optimis quibúsque remediis dicendum erit. Ego verò tam longe absum ab opinione hominis, vt prorsus opposito modo affirmare ausim. Adde, quod adesse videtur, quod coindicat, obstructio scilicet ab humoribus viscidis, crassisque procreata; quæ detergentia, & attenuantia postulans, ex

ex ipsa missione sanguinis refrigerato, & ad mediocritatem redacto corpore, & spirituum ventilatione libera reddita, iuuari non mediocriter posset. Quis enim nescit, humores crudos à calore quidem naturali concoqui, sed à calore præter naturam putrefieri,& corrumpi? Quis nescit calorem naturalem à sanguine optimè in qualitate,& quantitate se habente conseruari,ac foueri? atque eundem sæpenumero per venæ sectionem ad debitam mediocritatem reuocari? Hæc verissima sunt,& optimorum quorúmque medicorum dogmatis consentientia: quæ si quis ignorat, non est mirum, si in rebus manifestissimis dubium se præbet, si in clarissima luce cæcutit,atque caligat.

AD CAPVT II. & III.

Locus Galeni 8. Meth. cap. 4. Aduersarij argumenta confutata.

ADVERSARIVS in his duobus capitibus recenset, & confutat aliorum opiniones: ex quibus primam ex nobis affert: quam ego solam, cæteris prætermissis, vti veram, defendere decreui: quod eò mihi facilius erit, quoniam quæ aduersus nos afferuntur, vsque adeo futilia sunt, ac puerilia, vt, nisi instituta disputandi ratio mihi aliter persuaderet, potuerim illa silentio inuoluere. Breuibus tamen hanc totam rem percurramus. Nostra sententia, non satis fideliter ab Aduersario recitata, vt videre est in nostra Disputatione, fuerat huiusmodi. Cum Galeno institutum sit loqui de febre ephemera ex obstructione, in corporibus picrocholis, obstructio autem vel parua sit, vel magna, vel mediocris, in magna quidem febrem intra diariarum terminos consistere non posse: in aliis verò si propter causas à Galeno positas transpiratio prohibeatur, periculum esse, ne febris diaria in putridam degeneret. Quo casu propter imminentem morbi magnitudinem non esse cunctandum, sed magnum remedium protinus aggrediendum, venæ inquam sectionem: idque licet versemur in natura cachochyma, ac plenitudinis experte. Contra quam sententiam Aduersarius multifariam argumentatur, si argumenti nomine dignanda sunt, quæ nullam aut vim, aut formam argumenti habent. Primum illud sit. { Nullus extat huius authoris locus, in quo significauerit humores viscidos, & crassos indicare venæ sectioné. } Hoc equidem libenter do, fateor, ac profiteor. Quid tum? At Gal. decretú est, humores, quáuis crassos, quáuis viscidos, venæ sectionem nequaquá prohibere, si principes adsint eiusdé remedij scopi, quod millies docuimus. Non ea lis inter nos agitur, an tales humores venæ sectionem indicent, quod nunquam nos diximus, aut animo concepimus; sed quicquid de ipsis humoribus, & eorundem quantitate, vel qualitate tandem statuatur, an communes illi, ac principes scopi, morbus vehemens, vires, ætas, satis sint, quibus de vena secanda iudicium fiat. Ad secundum argumentum idem responsum esto. { Nec aliquis etiam extat, in omni obstructione, quatenus obstructio est, venæ sectionem fore necessariam demonstrans, &c. } An verò nos ij sumus, qui putemus, aut obstructionem, aut plenitudinem, aut aliquid tale scopum esse, qui venæ sectionem indicet? qui illud constanter affirmamus, si obstructio talis fuerit, quæ morbum vehementem minetur, statim secandæ venæ indicationem oriri, eamque omnino incidendam esse, si alij duo scopi consentiant. Argumentum, quod ex hoc loco nos sumimus, tanquam planè illustri, ille refellit, quoniam locus est & obscu,

De scop. miet. sang. in febribus pag. 119.

& obſcuriſſimus,& maximè controuerſus. Cum autem id probandum incumberet, iam ſubterfugit; immò verò docet illum, & maximè illuſtrem, & minime controuerſum eſſe. { Hoc enim commune axioma eſt in Galeni doctrina ſanguinem mittendum interdum eſſe, etiamſi plenitudinis ſigna non adſint, niſi vires repugnent, aut ætas. } At verò quid illuſtrius, quid minus controuerſum dici, aut excogitari poteſt, quàm quod axiomatis vim, ac ſenſum habet? Sed equidem puto eiuſmodi locum Aduerſario videri obſcuriſſimum,& maxime controuerſum in ſua ipſius doctrina, in ſuis ipſius principiis, & axiomatis: quibus tantum reuera abeſt, vt ille poſſit conuenire, vt omnem illius doctrinam, omnia illius principia, & axiomata deſtruat, ac funditus euertat. Quod porrò obiicit. { Neque conuenit commune decretum tanquam proprium accipere } nihil eſt, quia conuenit ſaltem communia decreta ad ſingularia applicare,& communem methodum, in ſingularibus, & propriis exercere. Verum quid illud ſibi vult? { Nemo eſt profectò qui neſciat quantum inuicem diſtent dúo hæc pronunciata, ſanguis mittendus eſt interdum ſine plenitudine,& hoc, obſtructio à craſſis & viſcidis humoribus genita venæ ſectionem indicat, } ſi prius dictum, & axioma fatetur, iam concordes ſumus; de altero nihil ſoliciti, qui non putamus, obſtructionem non ſolùm à craſſis, & viſcidis, ſed ne à multis quidem venæ ſectionem indicare, niſi fortè morbum vehementem pariat, aut paritura timeatur.

Tertium argumentum id petit, quod probandum eſt. { Amplius omnis magnitudo morbi venæ ſectionem indicans fit vel à ſanguinis copia, vel ab eiuſdem fluore, &c. } Eam ſcilicet morbi magnitudinem, quæ venæ ſectionem indicat, non aliam eſſe, quàm quæ ex plenitudine, aut motu fit: quod tamen falſiſſimum eſt: vt alibi à nobis diffusè & diſputatum,& demonſtratum fuit.

Quod Aduerſarius quarto loco argumẽtatur. { Præterea ex iis principiis &c. } certe neſcio quid ſibi velit. Namque vbi propriam ſententiam prodidit, ac planè confeſſus eſt, { fieri non poſſe, venæ ſectionem aliquando adminiſtrandam, niſi morbus aliquis adſit, vel immineat magnus } deinde nos carpit. { At illi in hoc non bene ſentiunt, quod debebant cognoſcere de qua magnitudine obſtructionis Galenus loquatur. } At quid certius cognoſcere, quid clarius dicere potuimus, quàm Galenum de ea obſtructione loqui, ex qua magnus morbus immineat? Quod enim Aduerſarius addit, de triplici obſtructione, magna, parua, mediocri ex Galeno in ſequentibus capitibus erit diſcutiendum. Quòd ſi hoc illi videtur maximum contra noſtram opinionem argumentum, quod ne argumentum quidem eſt, quid erit de aliis ſentiendum, quæ illæ minora exiſtimauit.

Tandem quia nos ad eruendum Galeni artificium oſtendimus illum per longam orationis ſeriem loqui de corporibus, quæ cacochyma ſunt,& naturæ biliosæ, ac πικρόχολα, vt hinc deduceremus, illum iure addidiſſe venam eſſe incidendam, quamuis non extent ſigna plenitudinis, quæ in propoſito corpore certum eſt non extare, Aduerſarius nititur effugere, quia Galenus, quamuis de tali corpore loquatur, tamen obiter, & ἐν παρέργῳ nonnulla interſerit de corporibus plenitudine laborantibus. { Nam adeo hoc proprium (inquit) videtur mihi eius authoris, vt nullum inueniri librum profitear, in quo quædam parergon, & obiter dicta non ſint } ſed quanquam hoc veriſſimum eſt, haud tamen eſt ſatis affirmare, aliquam ſententiam πάρεργον, ad arbitrium eſſe, niſi id ex verbis, ac mente ipſius authoris comprobemus. Alioquin periculum eſt, ne omnia obiter eſſe dicta contendere

poſſint,

possint quicumque pertinaciter de qualibet re disputationem instituunt. Namque argumentum, signúmve, quod Aduersarius adducit, Galenum hoc eodem in loco aliquid obiter interseruisse, maxime illius opinionem destruit. Quod enim obiter, & ἐν παρέργῳ solet afferri, tanquam præcipuum, & ex professo tradi non debet, sed cum præfatione, & cautione quadam: cuiusmodi illud est, quod Aduersarius affert. { Declarat degenerationem in synochum, cum inquit. Nam aliis saltem temperamentis, quæ in sequentibus exponam, ex tali causa potest citra humorum putredinem excitari aliqua continentis febris species. } At quis non videat, tanquam ad locum accommodatiorem hoc referri, cum dicat de tali temperamento, in quo hæc febris in continentem degenerare potest, se posterius esse dicturum? Verum in controuerso loco nihil tale est; sed Galenus continuata orationis serie, de iis naturis ex professo loquens, de quibus sermonem instituerat, sic colligit. Ergo vt transpiret, maiore auxilio, &c. Qui rationem quoque affert; præstat enim vitiosi succi maiori parte, &c. Quæ quidem, si quis obiter dicta esse contendat, is æquè potest contendere, omnia obiter fuisse dicta, quæcumque in totis xiiij. his libris scripta sunt. Sed verba iam relata silentium Aduersario imponunt, aut certè imponere debuissent, cum Galenus ait. Præstat enim vitiosi succi maiori parte emissa, βέλτιον γὰρ ἐκκενώσαντα τὸ πλεῖον τῆς κακοχυμίας: præstat enim euacuata maiore parte cacochymiæ, ad detergendas obstructiones accedere: ergo sectione venæ Galenus putat, se ipsius cacochymiæ maiorem partem euacuasse. Quid clarius? Sed propero ad præclaram huiusce capitis Aduersarij explanationem, qui ita in suam sententiam Galenum inuitum trahere conatur, vt totam eius sententiam peruertere, verba corrumpere, propria ipse addere non dubitauerit. Quod quidem si publicis professoribus facere licuerit, iam nihil inuiolatum, incorruptum, ad posterorum oculos, auréisque feretur; sed vt sua quemque trahet voluptas, ac voluntas omnia contaminata, diruta, corrupta, in aliorum manus venient. Quo nihil perniciosius, nihil pestilentius rei literariæ potest accidere.

AD CAPVT IIII. & V.

Expositio cap. 4. libri 8. Methodi Med.

ADVERSARIVS in præsenti cap. 4. & 5. proximo hunc Galeni locum nititur explanare, in eo saltem non improbandus, quòd vidit, quantum illud eius positioni ac doctrinæ aduersaretur. Sed in huiusmodi explanatione vsque adeo perplexus est, varius, à Galeni verbis, à mente, à veritate alienus, vt qui diligenter hanc solam partem perlegerit, facile possit intelligere, quid de vniuersa illius doctrina sentiendum sit. Ego verò, vt planè, ac lucidè tum Galeni sententiam declarem, tum aduersariæ expositionis absurditatem refutem, decreui prius paraphrastico more ita Galeni verba interpretari, vt eorum sensum planum, verbis, & dogmatis Galeni apprimè consentientem referam, deinde eum cum iis conferam, quæ ab Aduersario afferuntur: vt ex comparatione facilius possimus de vtrisque iudicium ferre.

Propositum nobis fuerat (vt Galeni personam induamus) curandæ febris diariæ methodum tradere: & quoniam indicatio sumitur tum ab ipso effectu, tum à corpore, quod affectui subiicitur, statuimus hoc febrium genus in corpore têperamenti calidioris, & siccioris consistere: atque in hoc ostendimus methodũ

curan

curandarum huiusmodi febrium, quæ fiant à causis externis antea narratis, refrigeratione, adustione, ira, & cæteris. Consequens modò est, vt in hoc eodem corpore consideremus eiusmodi febrem ortam ex obstructione: ex qua quidem interdum fit, vt fumosi illius, & fuliginosi excrementi libera transpiratio prohibeatur, quod in huiusmodi naturis generari diximus. Nec mirum alicui videatur, quod diximus febrem diariam ex obstructione fieri, cum illa aliud genus febris, aut continentis sine putredine, aut putridæ potius videatur excitare. Namque prout obstructio varia est, maiórque, aut minor, ita potest aliud, & aliud febris genus efficere. Quod enim spectat ad rem præsentem, triplex obstructio potest considerari: vna quidem leuis, & parui momenti: alia verò mediocris, & alicuius momenti: reliqua autem maxima, quæ fit ex humoribus copiosis, crassis, & glutinosis. Inter quas equidem fateor hanc postremam, febrem diariam non efficere, sed in propositis naturis genus aliquod febris putridæ: dixi autẽ in propositis naturis, quoniã in aliis, puta calidis, & humidis febrem continentẽ, synochum dictã potest excitare. Idcircò de hac tertia obstructionis specie, febribúsq; ab ea genitis, nõ est in præsentia dicẽdum: cũ hęc tractatio ad præsentem locum non pertineat, sed ad sequentes libros in quibus de synochis, & putridis dicturi sumus. Redeamus igitur ad relatos duos modos obstructionis, ex quibus in corporibus propositis supponimus febrem diariam fieri, ij vero sunt, prior quidem, in quo obstructio parua est, & leuis, & febris ex ea genita, nisi error inciderit, sed commodè tractetur, spatio 24. horarum euanescit. Posterior autem, in quo obstructio est aliquanto maior, etiam febris medio modo se habet: nam primis diebus cum putridarum signa non appareant, spes est illam intra diariarum terminos consistere: quòd si paroxismus diutius prorogetur, metus est ne obstructio illa valentior, & iam magis confirmata, putredinem, & putridam febrem efficiat. In his igitur duobus febris diariæ generibus, quid agendum est? nimirum si febris ex leui obstructione, vel quia ab ægroto; vel medico non bene tractata fuerit, vel ob quamlibet aliam causam diutius prorogetur, & metus sit, ne putrida fiat: item in altera, quæ ex maiore pendet obstructione, cum ex ipsa obstructionis natura, & posthabitis remediis euenire possit, vt idem multò facilius periculum incidat; in vtrisque (inquam) danda est opera, vt fuliginosa excrementa transpiratione euacuentur. Vt autem commoda hæc transpiratio fiat, non satis est leuibus remediis agere, cum grauioris morbi periculum immineat: sed maiore aliquo remedio vtendum est; qualis ipsa est in primis sectio venæ. A qua illud minime debet nos deterrere, quòd proposita corpora cacochyma sint, neque admodum sanguine redundantia. Quoniam per venæ sectionem, magnam ipsius cacochymiæ partem euacuamus: qua facta euacuatione vsus eorum, quæ obstructiones detergere possunt; reliquiásque prauorum, & obstruentium humorum euacuare, longè tutior euadit; propterea quia, si venæ sectionem prætermittas, periculum est, ne quæ detergendi vim habent, initio adhibita ipsas potius obstructiones augeant, ac difficiliores reddant. Secanda igitur est vena, cum propter hæc, tum etiã quia humores imminuti minorem excrementorum fumosorum, & fuliginum copiam excitabunt. Ex quo certum est, perspirationem caloris magis liberam reddi, ipsúmque præter naturam calorem minui. Porrò in cognitione ipsius obstructionis duplex occurrit consideratio: altera, vt simpliciter, an febris ex ipsa obstructione fiat, cognoscamus: altera, vt eo perspecto, obstructionem adesse, quoniam dupli

duplicem illam ſtatuimus,leuiorem ſcilicet, & paulò maiorem,id quoque intelligamus,vtra ex hiſce duabus,& quanta illa ſit:vt pro modo ipſius obſtructionis etiam remediorum vim, ac poteſtatem moderari poſſimus. Nam de maiore illa obſtructione non eſt, vt aliquis à nobis in præſentia dicendum eſſe arbitretur: quoniam ſi magna obructio facta ſit,ea febris(ſicuti diximus)ex diariarum genere non fieri: quare huiuſmodi conſideratio in proximum librum differatur,cum in hoc de diariis tantum agere ſtatuerimus.

Hæc eſt(ni fallor) continuata, & germana Galeni ſententia; quam nos nihil immutantes, nihil à verbis, dogmatibúſque Galeni recedentes recitauimus; iis tantum prætermiſſis,quæ ad remediorum, victúſque rationem particulatim ſpectant; quæ ad rem præſentem non pertinent, & apud Galenum ab vnoquoque ſuo arbitratu legi poſſunt. Aduerſarius porrò in multis à nobis, immò à Galeno differt,atque diſſentit. Nos autem primum de iis dicemus, quæ ad caput 4.& 5. pertinent:quandoquidem vel inuiti ſæpe cogimur illius ordinē ſeruare. Primum igitur Aduerſarius putat de prima illa leui obſtructione ſermonem non eſſe,neque in ea miſſionem ſanguinis conuenire:quamuis ne hac quoque in re ſibi ſatis conſentire videatur.Deinde arbitratur ſermonem eſſe de tertia obſtructione,quę maxima eſt, vt quæ omnes obſtructionis cauſas coniunctas habeat,humorū plenitudinem,craſſitiem,lentorem, in qua Galenus docuerit ſanguinem mittendum eſſe.In quo & tertiò errat,quòd hanc cenſeat ex plenitudine euenire. Quartò errorem in codice fingit,vt loco leuis obſtructionis, & paruæ, magnam legamus, Græc, μακράν. In quibus omnibus quantopere decipiatur, conabimur in ſequentibus capitibus monſtrare.Qui nunc in eo tantum laborabimus, vt fundamenta, quibus in prauam iſtam expoſitionem eſt adductus, diruamus. Quod prima obſtructio leuiſſima non poſtulet venæ ſectionem,ideóque Galenus,hanc in iis verbis,quibus venam ſecādam docet,non comprehenderit, falſiſſimum eſt: quamuis enim eiuſmodi febris rectè tractata ſponte euaneſcat, tamen debuit etiam ratio tradi,qua curanda ſit,cum propter aliquem errorem poſſit augeri, & aliud febris genus euadere. Id autem patet fieri poſſe; quia ſi rectè tractatā inquit diariæ terminos non excedere, ſignum eſt,niſi ritè tractetur, eam facilè eos terminos eſſe exceſſuram. Et Galeni verba ſubſcribunt, qui de parua obſtructione loquitur,vt dicemus.Obſtructionem maximam hac in parte tractari,ac methodo curari, falſum quoque eſt.Cùm enim Galenus ſtatuerit,& Aduerſarius fateatur,febrem ab ea genitam non eſſe diariam,non erat hic locus,quo eius curationem inſtitueret: id quod manifeſtè idem annotat Galenus, tum initio capitis, tum apertiſſimè,& planiſſimè in fine,quando inquit.At ſi magna obſtructio facta ſit,ea febris ex diariarum genere non erit:quare in proximum differatur librum,cum in hoc de diariis tantum agere ſtatuerimus. Quod verò hæc obſtructio fiat ex plenitudine, id quoque non ſine errore dictum eſt;cum Galenus(vt dicebam)loquatur de corporibus picrocholis,in quibus bilis abundat:quamuis in naturis calidis,& humidis ex plenitudine fieri poſſit;de quibus tamē Galenus ait ſe in præſentia non loqui. argumentum autem Aduerſarij,quo id probet,friuolum eſt,quoniam hęc obſtructio fit ex humoribus non ſolum craſſis,& lentis,ſed etiam multis:ſiquidem ipſa quoque cacochymia eſt redundantia humorum ,qui à natura ſanguine ſunt alieni: quare ſi craſſi,& lenti cum ſint etiam multi,tantum abeſt,vt cacochymia non ſit, vt potius maior, & exactior cacochymia cenſenda fuerit. Quod quidem, ſi

opus esset, plurimis Galeni locis sine labore demonstrarem. Id verò res ipsa docet. Nam si minor bilis, aut pituitæ copia, quæ alios humores superat, cacochymia dicitur, non plenitudo, quantò magis cacochymia erit dicenda, in qua maxima sit huiuscemodi humoris copia, & redundantia? Quamobrem cum Galenus ait obstructionem fieri ab humoribus multis, lentis, & crassis, cacochymia potius, quàm plenitudo intelligenda est, cum versemur in corpore cacochymo, vt non semel annotauimus. De eleganti illa codicis correctione, qua loco, μακρᾶς, putat legendum esse, μακρὰν, quid aliud dicendum est, quàm eam tantum abesse à mente Galeni, à sermonis proprietate, vt potius è contrariò statuendum sit, si fortè, μακρὰν, scriptum inuenissemus, μικρὰν, corrigendum, ac legendum fuisse. Nam Galenum de parua obstructione loci, de magna loqui non potuisse, satis monstrauimus. Quòd porrò, μακρὰν, propriè longum significet, ne ipse quidem Aduersarius negat, negaríque non potest, cum passim in hac significatione occurrat, & à nomine, μῆκος, seu, μᾶκος, deductum sit, quod longitudinem notat. Quod verò aliquando significet, μέγα, id est magnum, non planè ausim negare: sed tamen illud annotandum est, falsissimum esse, quod Aduersarius inquit, significare, μέγα, { apud omnes scriptores Græcos } cum paucissima, & apud paucissimos scriptores omnino liceat huiusmodi significationis exempla inuenire, & quidem poëtas potius, quàm prosæ authores; qui præterea eam quoque magnitudinem significare videntur, quæ dimensionem quandam, & longitudinem habet: veluti cum dicunt, γόους μακρούς, luctus diuturnos, & μακρὰ βιβᾶν, magnis, ac prælongis passibus incedere. Verum quicquid sit, Galenus certè proprietatis dictionum obseruantissimus, μακρὰν ἔμφραξιν, non appellasset longam obstructionem, quàm certè alibi numquam ita nuncupauit. Sed soluamus argumenta, quæ hominem in hunc errorem adduxerunt. Primum, quia { falsum est febrem parua obstructione similem esse diariæ, } cum diaria verè sit, non similis. { Secundo non video (inquit) vt possit constare hoc verbum, vt dictum est: nullibi enim prædixit hanc febrem non esse diariam. Tertiò cum dicat similem esse diariæ saltem inter initia videtur parum sibi ipsi constare, &c. } Postremum argumentum sumitur ex ea voce, Maiore auxilio. { Paruus enim morbus non postulat maius aliquod auxilium. Deinde petierim ad quid fiat comparatio, &c. } Quos inquit nodos esse inextricabiles, ac miratur etiam, atque etiam. { Neminem hactenus, qui Methodum Galeni illustrare conati sunt, animaduertisse. } Quomodo igitur eos aduertit, qui rudes istos solœcismos non potuit animaduertere? Nobis autem longè magis licet mirari, cum Aduersarius non viderit facilem horum nodorum explicationem sine vlla contextus mutatione.

Nam quod primum obiicit, febrem, quæ verè diaria est, non dici diariæ similem, facilè soluitur, non solum vt ipse soluit, quia est similis diariæ, de qua prius locutus est, quæ fit ex causis procatarcticis, nullámque in corpore causam continet, sed etiam quoniam de illa diaria loquitur, quæ in putridam transitura est, immò verò propter aliquem errorem iam transiuit. Cùm hæc tamquam vnica febris supputetur, meritò quærendi occasionem præbet, an diaria perpetuò sit, an potius putrida. Galenus vt ab hoc nodo se liberet, inquit illã in principio similem esse diariæ: quare à se iure optimo inter diariarum tractationem recenseri. Præter quàm quod illud quoq; postremo licet addidisse, figurã esse loquendi, qua similia multa dicimus, quæ planè eadem, & ipsamet sunt. Ad quem modum Virgilius dixit,

dixit, equũ laborãtẽ laborãti similem: & Mercuriũ omnia Mercurio similẽ, & metallum simille.i.idem; & Plin. dixit similem mœrenti.i.mœrentem; vt aliis locis parcam, Etsi neque; apud Græcos sua desunt exempla. Plutarchus enim appellat, ὅμοιον πάσχοντι, qui patitur: & Synesius, ὅμοιον ἔχοντι, qui habet.

Quod secundò ad, parenthesim attinet vt dictum sensus, quem Aduersarius fingit, omnino falsus, & absurdus est; dictum esse, hanc non esse diariam, quem ne somniauit quidem Galenus; cum sensus apertissimus hic sit. Si morata sit transpiratio, vt dictum est. Tertiò dicebat Aduersarius Galenum sibi non constare, cum secunda non fiat accessio, si quis rectè deterserit: ergò semper est diaria non solum inter initia. At quid si non rectè quis deterserit? si alius error occurrerit? non ne alius paroxismus fieri potest? non ne de hac quoque dicendum est?

Postremò paruus morbus maiore indiget auxilio, non propria ratione, sed si maior immineat. Et maius dicitur auxilium, non solum quia comparatiua sæpissime pro positiuis sumi solent, sed etiam quia reuera fit comparatio venæ sectionis cum remediis, quæ in aliis febribus diariis antea posita fuerant. Verum hæc vsque adeo leuia sunt, vt me pudeat in iis immorari: pudeat etiam, si quis putet illa apud me aliquod momentum habuisse.

AD CAPVT VI. VII. & VIII.

Venam secandam etiamsi plenitudinis signa non adsint ex Gal. 8. Meth. 4.

Mihi libuit hæc tria capita vnica tractatione complecti, cum in iis de illorum verborum expositione agatur, quæ habentur apud Galenum 8. Meth. eodem cap. 4. scilicet, secanda vena est, etiamsi plenitudinis signa non adsint. Nam aduersarius in c. 6. suam affert expositionem In 7. nostram confutationem: In 8. suam respõsionem. Hoc igitur posito, & constituto, in præsentia Galenum loqui de febre diaria, quæ à magna fit obstructione, nimirum ab humoribus multis, crassis, & lentis, quia Galenus inquit secandam esse venã, quamuis plenitudinis indicia nõ adsint, maximus hic plenitudinis patronus, vt vidit, vt periit, vt eũ malus abstulit error, facile agnoscens quis enim non agnoscat? totam eius de plenitudine positionem labefactari, atque euerti: neque ausus Galeno in loco ab omnibus recepto aduersari, nihil omisit, quò effugere hinc posset, & ab irreparabili telo sese tueri. Hic duas affert responsiones, duo verius diuerticula: deinde ad codicis correctionem confugiet: alias quoque duas expositiones confinget, nil inausum, nil intentatum relinquet. Primum effugium hoc est, { vt statuamus hæc non esse referenda ad febrem, sed ad vniuersale decretum huius authoris &c. } Quid audio? Galenus de febre diaria loquitur continuata oratione, & rationem reddit quia præstat vitiosi succi maiore parte emissa &c. Et dicemus hæc ad vniuersale decretum esse referẽda? Sed esto: hæc ad vniuersale decretum referantur. Quod nam, obsecro te, illud erit? venam secandam esse, quamuis nulla sit plenitudo: ergo in hac etiam febre nihil ominus erit quamuis nulla adsit plenitudo. Altera expositio { neque minus vera explanatio est, vt scilicet dicamus, hæc verba de febre ephemera intelligenda, quæ licet ab humoribus crassis, & viscidis obstruentibus solum fuerit concitata, ta-

men accidat in corpore plethorico &c.} Et ad Galenum, qui ait, etiamsi plenitudinis signa non adsint, respondet. { Intelligi debet de plenitudine obstructionem faciente, non de factura. } Per bellè, egregiè, magnificè. Quis non videat expositionis absurditatem? Galenus per se loquitur de corpore plethorico, in quo adest plenitudo morbum factura, non tamen plenitudo adest faciens obstructionem, & ait, si nō adsint signa plenitudinis, scilicet, quæ facit obstructionem? Quæ somnia? immò verò quæ delirantium somnia? Nónne tu ipse studuisti hanc febrem fieri à concursu omnium causarum obstruentium, ab humoribus multis, crassis, lentis: ac multos ipsam plenitudinem es interpretatus? Nunc ais obstructionem non fieri à plenitudine? Sed doleo meas vices, qui à mentione rerum tam leuium, quæ omnem superant absurditatem, nequeam me continere.

Certè nostras rationes ab Aduersario cap. 7. commemoratas, & cap. 8. refutatas, vt consideremus, necessarium est: de quibus nos vnico capite, & labore dicendum esse putauimus. Prima igitur nostra ratio hæc est. Si quis Galenum attente legat, facile intelligere eum loqui de corporibus picrocholis: quo iacto fundamento tractationem totam, ac seriem orationis maximè perspicuam reddi: quia scilicet facile est videre, à Galeno iure addi, quāuis nō adsint signa plenitudinis, quæ certè in corpore cacochymo non adsunt. In qua soluenda ratione Aduersarius, vt aliàs diximus, me similem facit bonis fœminis, dicat aperte, meretricibus, quæ aliis vitio vertunt, quod earum peculiare est: ita nāque ait me quoque aliis vitio vertere (credo quòd non attente Galenum legant) quod mei proprium esse norunt omnes. Equidem spero hasce nostras Disputationes facile declaraturas, vter nostrum attentius in Galeni lectione versetur. Sed præsens hic locus vnus est præcipuus, in quo mihi videor, sola attentione, & accurata Galenicæ mentis animaduersione tantum profecisse, vt facilè Aduersarij, cæterorumque omnium eius sectæ hominum positionem refellere possim. Ex quo equidem longè aptius possum eundem iis scortillis comparare, quæ si illud vitium sibi obiectum esse intelligant, quo manifestè detinentur, illud vice versa accusantibus petulantissimè exprobrare non erubescunt. Ego ne minus attēte Galenum legi, qui longa orationis serie, multorū verborū facta collatione, continuato sermonis filo animaduerso, mente Galeni perpetuò considerata obseruaui semper ab illo tota hac parte verba fieri de corpore calido, & sicco, picrocholo, cacochymo; de plenitudine nil nisi obiter dici atque ad alium locum de ea dicendum referri Aduersarius verò diligentissimè, & attentissimè Galenum perlegit, qui modò febrem ex multis, crudis, lentis humoribus obstruentibus factā in corpore vitiosi succi affirmat, illamq; necessariò in putridam degenerare: modò inquit eā sine plenitudine fieri non posse, Galenum ibi de plenitudine agere, vbi dicit plenitudinis signa non adesse: contra Menodotum loqui, vbi febrem diariam ex professo curat; vbi Menodoticæ opinionis consideratio nullum congruentem locum habet? O tempora, ô mores. Sed aliarum rationum examen eiusdem attentionem clarius nos docebit.

Nostra secunda ratio fuerat, qua, eo concesso Galenum loqui de quouis temperamento, interrogauimus, vnde coniecturam faciunt, aut quis illis reuelauit, eum sibi præsupponere hominem plethoricum, cum huiusmodi rei nullum sit argumentum, & Galenus contrarium decernat apertissimè aduersarius hanc irridet, tanquam eius, qui grauioribus fortasse rebus occupatus, veritatem non viderim:

derim:& aduersus nos duplici axiomate huic duplici demonstratione insurgit. "
Primum { axioma totius artis, obstructionem fieri à tribus causis, ab humorum "
viscidirate, & à crassitie eorundem, atque à plenitudine. Secundum axioma. "
{Plethoricum esse corpus, quod à plenitudine obstructionem paritur. } Prima "
demonstratio { obstructio facta est ex omnium causarum obstruentium con- "
cursu, igitur necessariò corpus plethoricum est.} Secunda{ periculum est, ne ge- "
neretur synochus febris, ergo necessario corpus plenitudine afficitur. Atque hi lector sunt nodi, quos Aduersarius iubet nos explicare, si possimus. Ego verò spero me nodos ita esse soluturum, vt simul ipsum nodis indissolubilibus sim implicaturus, Consideremus antecedens prioris demonstrationis: obstructionem esse factam ex concursu omnium causarum. Quod prorsus falsum est. Video probationem, quia fit à tribus causis, lentore, crassitie, plenitudine humorum. Primù Aduersarius contra codicis fidem, contra Galeni artificium iam satis demonstratum, contra expositionem aliis receptam, supponit Galenum loqui de magna obstructione, quæ à tribus illis causis fit: quam tamen Galenus ad tractationem febrium putridarum reiicit, & quam paulò post manifestè testatur modò maiorem modò minorem esse, quando ait. Haudquaquam igitur differendum sanguinem "
ita laboranrium mittere scilicet tum ad virtutis, tum adobstructionis modi por- "
tionem. Discernetur autem obstructionis magnitudo ex ipsa magnitudine febris vt quæ ex maiore obstructione maior, ex minore minor inciderit. Maiorem Galenus appellauit obstructionem, quæ mediocris est, siue ἀξιόλογος, effatu digna, nimirum si conferatur, ad paruam, de qua iam dixerat. Sed esto, concedatur hoc quoque. Quæro obstructio illa, quæ à tribus fit causis, multitudine, crassitie, & lentore humorum, quomodo ab omnibus causis fieri dicatur: id enim planius explicari velim: Est ne obstructio ab vnico humore, an ab omnibus. Ab omnibus esse non potest: primum quia vel raro, vel nunquam fit, vt omnia simul humorum genera, sanguis, vtraque bilis, pituita, serum obstructionem efficiant: deinde Galenus hoc non docet, qui ait illam fieri ab humoribus lentis, & crassis: at bilis flaua syncera, serum humores lenti, & crassi non sunt: ergo obstructio ab vno tantum fit humorum genere, vel certè à paucioribus: ergo hoc modo non fit ab omnibus causis: verum quomodo Galenus ait fieri à multitudine, lentore, crassitie: Vna est causa tribus prædita conditionibus: quæ idcirco triplici ratione lædit tũ multitudine, tũ lentore, tũ crassitie. Quæ quidem sunt õnes causæ, quia aliquis humor non potest, nisi his tribus conditionibus obstructionem facere. Sed videat Aduersarius, vt suus nodus facillime sit explicaturus: quoniam non valet, obstructio ab his tribus fit causis, ergo ab omnibus. Quia alij quoque humores, qui nõ sint lẽti, aut crassi, obstruere possũt. Quare altera quoque cõsecutiõ nulla est, ergo adest plenitudo, vel, vt ille ait plethora, quia Galenus ponit adesse plenitudinem, id est redũdantiam humoris lenti, & crassi: itaque minime adest plethora, quæ si Galeno credimus, est plenitudo sanguinis, vel solius, vel simul cum aliis humoribus æqualiter auctis. Secundam demonstrationem iam satis refutauimus; quia febris synochi periculum non est in his corporibus cacochymis, de quibus Galenus agit in præsentia, sed in aliis, nempe calidis, & humidis, & sanguineis: quæ Galenus in alium locum reiecit, vt annotauimus. Iure igitur à me quæsitum est, quis reuelauit, Galenum loqui de corpore plethorico, cum ma-

nifestè loquatur de eacochymo, ac ne verbum quidem sit, quod indicet eum de plethorico sermonem habere.

Tertiam meam rationem inde coniecturam facio alicuius momenti esse, quoniam Aduersarius non potuit illam soluere quin in manifestam incideret contradictionem. Etenim de eius senteñtia deduxi duplicem esse plenitudinem { vnam scilicet totius corporis, non facientem obstructionem, alteram verò facientem } quam verbis conceptis ipse antea confessus est, inquiens { quamobrem cum Ga-
" lenus dicit, etiamsi non adsint signa plenitudinis, intelligi debet de plenitudi-
" ne obstructionem faciente, non de factura. } Quid clarius? Est ne igitur apud
" Aduersarium plenitudo duplex, altera, quæ obstructionem facit, altera, quæ factu-
" ra est? Ac sanè, nisi me somnium prorsus fallit, quod ille mihi obiicit, dici ali-
" ter non potest. Cùm enim velit secandam esse venam, si corpus sit pletoricum, supponit igitur in toto plenitudinem esse: soluens autem obiectam rationem ex Galeno, qui ait non adesse indicia plenitudinis, respondet eum loqui de plenitudine obstructionem faciente. Duplex igitur statuenda est plenitudo, quam hic manifestè negat. Sed geminatur contradictio; quia hic negat obstructionem fieri à plenitudine, quàm inquit fieri ab humoribus lentis, & crassis; cum tamen Galenus dicat fieri à multis, & ipse multos, non semel plenitudinem sit interpretatus, & eam quidem, tum quoad vires, tum quoad vasa. Satis sit vni-
" cum apertissimum locum indicasse. Antea dixit cap. 4. { Iam verò inquit (sup.
" Gal.) Quòd si & multi, & crassi, & glutinosi impacti sunt succi, trium eausarum
" obstructionem efficientium concursum indicat, multitudinem, seu plenitudinem
" ipsam vtrámque, quoad vasa, & quoad vires, eum ait, & multi, humores deinde
" crassos, &c. } Ex multis, quæ de hac tertia ratione obiicere possem, volo iis esse contentus. Nam quod Aduersarius addit de quartana, nihil ad nos facit. Quod verò ait magnam obstructionem ab omnibus iis eausis factam posse epheme-
" ram concitare, Aduersus Galenum est, qui initio capitis apertè inquit. Quòd si
" multi crassi, & glutinosi impacti sucei sint, quæ hos excipit febris fieri non po-
" test, vt intra fines diariarum consistat. Et in fine capit. repetit apertissimè. At si
" obstructio magna facta sit ea febris ex diariarum genere non erit, &c.

Postrema ratio fuerat, ducta ex iis verbis, Præstat enim vitiosi sucei maiore
" parte emissa, &c. quę tam manifestè & planè, quã quod apertissimè, & planissimè
" indicant Galenum vnius vitiosi sucei, minimè plenitudinis vacuationem moliri. Fortè aliquis existimabit, me dedita opera fecisse, quod nec opinanti accidit, vt prætermitterem considerationem Græcæ vocis, τῆς κακοχυμίας, vt Aduersarium incautum in retia ducerem. Respondet enim (& putat facilem esse explanationem. { Nam vitiosus humor dicitur qualitate, & quantitate, tum etiam qualitate,
" & quantitate simul. } At cacochymia est ne vitium humoris quantitate tantum?
" non credo illum hoc esse dicturum, quamuis fugæ gratia, atque vt sua commenta
" tueatur, non vereatur ad absurdissima quæque confugere. Sed Galenus, ô vir, ἑλληνικώτατε, inquit, ἐκκενώσαντα τὸ πλεῖον τῆς κακοχυμίας, vacuata maiore parte ipsius eacochymiæ. Vbi igitur plenitudo? Vbi plethora? Sed finio, ne videat lætari, quòd tantum philosophum, medicum, theologum in tam crasso errore deprehenderim: quod certè non nisi inuitus facio.

AD

AD CAPVT IX. & X.

Altera Aduersarÿ explanatio examinatur.

HÆc duo capita versantur in altera expositione huius loci Galenici, qui quidem cum nullis machinis oppugnari possit, nihil mirum si Aduersario tantas affert difficultates, vt non contentus has duas expositiones attulisse, alias quoque duas commentus sit, de quibus suo loco dicemus. Sed varia huc illuc fuga satis cuique potest indicare, quàm eius sententia infirmo loco hæreat. Primum verò licet animaduertere Aduersarium aut suam positionem non intelligere, aut sibi non constare. Cùm enim duas huiusmodi expositiones olim attulerit lib. 4. de Rat. Cur. per Sang. Miss. c. 11. nunc repetens, priorem inquit esse per concessionem, posteriorem per instantiam: quod ego planè non video. Nam prior expositio fuit eo cap. 11. { Ex iis colligo explanationem loci huius, & difficultatis dilucidationem. ,, Nam Galeni propositum non est curare febrem diariam ex quacumque obstru- ,, ctione ortam, sed ex magna obstructione, atque ex omnium causarum obstruen- ,, tium complexu: idcircò venæ sectionem proposuit, tamquã remedium magnum, ,, proporsione respondens omnibus causis, illarúmque magnitudini. } Deinde oc- ,, currens dubitationi ex verbis Galeni propositis, etiamsi non adsint signa pleni- ,, tudinis, hæc adiungit. Dico, & assentio maximè erroneum esse in hac materia pu- ,, tare Galenum in febre diaria ex obstructione sanguinis missionem consuluisse ,, citra affectũ multitudinis, &c. } Postea verò. { Quid igitur sibi vult in iis verbis ,, Galenus? vult inquam proponere, quod etiam passim alibi docuit, multitudi- ,, nem non esse scopum indicantem sanguinis missionem, &c. } Quæ sententia ,, est ista per concessionem? & cuius concessionem? Cùm profiteatur Galenum ,, loqui de obstructione ex plenitudine, & corpore plenitudine laborante. Vbi ,, illud quoque dissimulandum non est, nihil hic de plenitudine faciente, aut fa- ,, ctura obstructionem eum dixisse: quam considerationem deinceps his libris di- ,, sputationum, superiore scilicet proximo capit. 6. addere voluit. Equidem credo ,, hunc hominem graui morbo laborare, quòd perpetuò agitatus, & fluctuãs in eo- ,, dem situ nequit consistere. Nam & in eo non sibi constat, quòd in libr. de Rat. Cur. per San. Miss. in prima expositione scribit obstructionem fieri ab omnibus causis, multitudine, crassitie, lentore, hic autem ait. { Iuxta primam explanationem audiebantur de obstruente multitudine, hoc sensu, licèt plethoricum sit corpus, obstructione tamen à solis crassis, & viscidis humoribus in habitu corporis, & carnibus. } Quam quidem inconstantiam notare volui, vt indicarem, quò tenderet impugnatio à me tradita aduersus huius hominis interpretationem, quam olim attulerat, nihilò minus eam facilè cõfutaturus, quam nunc effingit. Secundã expositionem inquit esse per instantiã: cum autem instantia sit propositio propositioni contraria libenter scire velim, quæ sit ista propositio, & cui contraria? Nam quod ait concessionem esse, quia conceditur Aduersario Galenum loqui de crassis, & lentis humoribus, non video, quid sibi velit: quandoquidem in hoc omnes consentimus neque ille diffiteri potest, aut vmquam negauit, Galenum de huiusmodi humoribus loqui. Quæ igitur instantia est, quæ neget, quod prior concesserat { siquidem obstructionem à multis, & crassis, & lentis humoribus ,, genitam intelligebamus. } Hoc ne igitur negas? an fateris? Certè, vt finiam, hæc ,,

Disputandi ratio subtilior est, quàm vt à me percipi possit.

AD CAPVT XI.

De variis lectionibus loci Galenici 8. Methodi capit. 4.

MENS Aduersarij est, mihi quidem vt videtur, Galeni contextum corrigere, & nouam ei lectionem substituere: quod quidem munus ad illum minimè omnium pertinere videtur, qui Galeni dogmata inuertere, & ab eo deficere sæpissimè non vereatur, quique literas Græcas tam bene calleat, quàm nos aliquãdo obseruauimus, & ex eius monumentis colligere licet. Sed quoniam hoc indignum est facinus, quod si impune factũ permittatur, nimis amplam viam aperiret, qua vnusquisque in optimos quosque authores irruens, eosque licenter corrigens, inuertens, deprauans, rem totam literariam, disciplinásque omnes labefactet, atque corrumpat, committere non debemus, quin doceamus, quàm incommodè, immò verò infeliciter Aduersarius in hoc argumento versetur: vt hinc omnes intelligant receptas authorum dictiones religiosè seruandas, atque incorruptè custodiendas: & si quam fortè inuenerint, obscuritatis, ac dubitationis plenam, frustráque illius sanum, & integrum sensum quæsierint, omnem potius rationem, culpámque in sui ipsorum imbecillitatem, atque ingenij hebetudinem referant, quod aliquando nos monuit Galenus, quàm vt de codicum mutatione tam facilè, & promptè cogitent. Exemplo erit Aduersarius, qui putat se maximè probabilibus coniecturis adductum, vt huius contextus lectionem immutet, & corrigat: cum tamen nihil dignum afferat, cui vel minimam fidem adhibeamus.

Aduersarius ex variis lectionibus primum sumit argumentum; quarum vna est, quæ passim Græcè, & Latinè legitur, quam nos optimam esse censemus: altera, quæ margini verba quædam adscripta habet. Secunda hæc lectio est. εἰ καὶ τὰ τοῦ πλήθους ἀπείη σημεῖα καὶ εἰ τὰ τοῦ πλήθους εἴη σημεῖα: quorum quidem verborum prius membrum in omnibus habetur; posterius verò (non autem omnia verba, vt perperam censet Aduersarius) margini adscriptum reperitur. Atque hanc lectionem Aduersarius probat, quia { Dictio hæc, siue coniunctim legatur, siue disiunctim
„ pro alterutra parte, &c. } Quomodo autem hæc verba & coniunctim, & separa-
„ tim legi, & accipi possint, aliquis me oculatior videat: namque equidem non nisi vnicam sententiam capio, & quidem separatim, siue adsint signa plenitudinis, siue non adsint, secandam esse venam. Adesse autem, & abesse eadem signa simul, & coniunctim non possunt. Dilucidam porrò, & facilem esse locutionem concedere possum, licet verba ita repetita eam nimis facilem, & abiectam, Galenóque insuetam faciant: propria verò est, quia nullam impropriam vocem habet: sed ipsa locutio, & phrasis nec propria est, nec vsitata, cum ne quinis quidem è vulgo, ne dum Galenus ita loquatur; si adsunt signa plenitudinis, & si absunt signa plenitudinis; cum oratione continuata dici soleat, siue adsint signa plenitudinis, siue absint. τὰ μὲν τοῦ πλήθους σημεῖα εἴτε εἴη, εἴτε ἀπείη. Hinc mihi data est occasio, vt suspicarer verba illa fuisse ab aliquo margini addita, vel quòd tamquam Empiricus, indignatus fuerit, quòd citra plenitudinem tantum Galenus venam secandam dixerit: vel quòd ex legentis animo dubium euellere voluerit; quid si absint signa plenitudinis? erit ne venæ sectio prætermittenda? minimè, inquit: sed sic habendum est, etiam quando adsunt signa plenitudinis venam secandam esse.

Quod

Quòd autem ſententia Galenicis principiis,atque decretis reſpondeat, nihil eſt: non enim vbique eſt inſerendum,quod verum, quod noſtris principiis conſentaneum eſt,ſed quod ad rem facit, de qua agitur, & ſententiæ propoſitæ aptum, & opportunum eſt. Cum igitur Galenus de febre diaria ſermonem haberet in corpore cacochymo,quid erat,vt adderet,ſi adſint ſigna plenitudinis ? cum tale corpus ſigna habeat non plenitudinis, ſed cacochymiæ , ſuperius tradita,corpus nigricans,gracile, hirtum, &c. Propterea vel Empiricus, vel certè imprudens fuit quicumque addidit,& ſi plenitudinis adſint ſigna;quia ſententia dogmatica non eſt,à plenitudine ſumi indicationem mittendi ſanguinem. Nec ſanè Empirici à ſola plenitudine obſeruationem faciebāt,vt mitteretur ſanguis, quemadmodum antea docuimus,contra Aduerſarium. Iure igitur Galeni ſententiam obiicere viſus ſum,ſi affirmatè dictis liceat negationem addere omnia veterum ſcripta facilè deprauari,nullámque eorum ſententiam ſtabilem conſeruari. Verum Aduerſarius reſpondet,ſe non mutare ſenſum; quod licet non ſit omni ex parte verum, tamen ſi concedatur,equidem neſcio qua ratione illius faueat opinioni:cum noſtra potius ſententia ſit,ſiue adſit plenitudo, ſiue non adſit , nihilò minus venam ſecandam eſſe,dummodo alij ſcopi non deſint.Illud poſtremò obiter licet annotare,quàm Aduerſarius ſe præſtantem dialecticum exhibeat,in vltimis verbis capitis.{ Relinquens vtrámque partem ſine aliqua alteratione:priorem negatiuam, poſteriorem autem affirmatiuam:quæ vtraque(corrigat Grammaticus) veræ ſūt, cum præcisè non ſupponant pro eiſdem, vt boni norunt dialectici} ſi hæc bonū dialecticum redolent noua hæc eſt dialectica. Duæ partes,vna affirmatiua,altera negatiua (ni fallor) ſunt duæ illæ hypotheſes, ſi non adſint ſigna plenitudinis: ſi adſint ſigna plenitudinis:quarum dicit vtramque eſſe veram:cum tamen illæ per ſe nec verum, nec falſum dicant:hoc enim orationis enumeratiuæ proprium eſt. Et rationem reddit, quia non ſupponunt pro eiſdem: quod falſiſſimum eſt; quia omnes termini (poſtquam placet ad logicas argutias confugere) ſupponunt pro eiſdem:nam ly ſigna,& ly plenitudinis ſupponunt pro eodem,tam in affirmatiua hypotheſi,quam in negatiua. Niſi dicat non ſupponere pro eiſdem, quia vna eſt affirmatiua,altera negatiua.Atqui ſic nulla erit oppoſitio, quæ non ſupponat pro diuerſis:ac reuera ſuppoſitio apud logicos ſcholaſticos ſumitur in terminis propoſitionum,non in copula, & in affirmatione, & negatione. Aduerſarius (credo) voluit aliquid proferre ex logica Pauli Veneti, quam vel non benè didicit , vel dedidicit,& tamen ſe bonum dialecticum profitetur.

AD CAPVT XII.

Ad authoritates ab Aduerſario poſitas.

ADVERSARIVS in præſenti capite, argumento ſumpto ab authoritate veritatem , & conuenientiam propoſitæ lectionis nititur comprobare.Ac mirum eſt,cum eam lectionem attulerit , qua vtraque legitur hypotheſis,ſi adſint ſigna plenitudinis , ſi non adſint ſigna plenitudinis , quam probare inſtituit eſſe antiquam , & à probatiſſimis, illuſtribúſque authoribus conceſſam , cum tamen de vna tantum parte id probare, quæ vnicum membrum continet, affirmatiuum , ſi adſint ſigna plenitudinis. Ita plerumque neſcire videtur , quid ſibi probandum, aut improbandum

ſuſceperit. Nos certè, qui in Galeni lectione, atque authoritate potiſſimum verſamur, non admodum ſumus ſoliciti; quid alij ſentiant, aut de illo iudicium faciant, aut ex illo mutuati ſint: cum videamus nunquam defuiſſe, nec deeſſe in præſentia homines, qui verbis Galenum profitentes, toto cælo à Galenica diſciplina ſunt alieni. Quòd igitur vetus interpres affirmatiuè legat, etſi multitudinis aderunt ſigna, Aduerſarij opinionem non comprobat, qui putauit vtrumque membrum eſſe legendum; nec ſanè perſuadere quicquam debet, cum longè veriſſimilius ſit, errorem, ſi quis eſt præſumendus, in verſione, quàm in Græcis codicibus irrepſiſſe; cum præſertim vnicæ literæ facili mutatione is potuerit euenire. Verum quis ne ſcit quot, & quantis mendis antiqua tranſlatio ſcateat, vt, ſi quis illi fidem velit adhibere, neceſſariò in plurimos, ac maximos errores incidere cogatur: id quod ipſe quoque Aduerſarius fatebitur proximo cap. 13. dum ex Iacobo de Partibus hæc Galeni verba recitat ex veteri translatione. Quod porrò ad Auicennam pertinet, quanquam ego illi non ſum admodum addictus, neque eius authoritas tanti apud me eſt, vt ab iis, quæ Galenus docet, ipſaque ratio dictat, abducere nos debeat, neque ille Aduerſario videtur magnopere fauere: quia ſi adſit multitudo humorum, ſecat venam; ſi illa non adſit, ſed ſolum craſſities, & lentor, cautè agit, qui inquit, fortaſſe abſtinendum à venæ ſectione, & quidem ſuperflua. Dicit fortè abſtinendum, niſi ſcilicet maior morbus immineat; dicit à phlebotomia ſuperflua, id eſt, vt plerique exponunt, vſque ad animi deliquium. Ergo ſi metus ſit maioris morbi, venæ ſectionem probat, atque eam, quæ non ſit vſque ad animi defectum. Sed cumprimis id eſt animaduertendum, tum apud Auicennam, tum apud alios Practicos, vt vocant, eos longè abeſſe ab artificio Galeni, qui vt ſumat indicationes non ſolum ab affectu, ſed etiá à corpore affecto, febrem ephemeram cum corpore calido, & ſicco, atque cachochymo voluit complicare, cum cæteri communiter de ephemera loquantur, nulla habita corporis ratione. Quod verò præter rem Aduerſarius addit, ſolere nos etiam ex Argenterio noſtram ſententiam confirmare, nihil eſt, morbúmque animi egregiè prodit; quoniam talia argumenta, tanquam topica, aliquando addere conſueui, ad doctrinæ, vt aiunt, abundantiam, vt vim veritatis doceam, quam ij quoque nonnunquam confitentur, qui alioquin à veritate, & à veritatis propugnatoribus ſunt alieni. Quemadmodum & in his meis Diſputationibus plurima teſtimonio, & authoritate Aduerſarij confirmare non deſtiti; quem tamen exiſtimo Argenteriis omnibus, atque Ferneliis multò magis à veritate, & Galeni dogmatibus abhorrere.

Eadem mihi & de Tralliano dicantur; cuius ſententia poteſt admitti: vbi propter plenitudinem periculum eſt, ne febris putrida fiat, ſecandam eſſe venam; citra plenitudinem, ſi febris ex lentore tantum, & craſſitie humorum fiat, quod ad hos ſpectat, ſecandam non eſſe. Namque ab his quoque ſi tanta obſtructio fiat, quæ poſſit maiorem morbum efficere, equidem non credo Trallianum eſſe iturum inficias, quin liceat venã incidere. Quod ſi negauerit, ille Aduerſariúſque ſciant, me Galeni ſententiam multò libentius eſſe amplexurum.

Non eſt, vt eadem ad Aetij authoritatem reſpondeam: id tantummodo mihi liceat addidiſſe. Cum ille (ſicuti antea diximus) non ſtatuat diſcrimen aliquod corporum ephemera laborantium, quod Galenus facit, non potuit, nec debuit illa verba addere, etiamſi plenitudinis ſigna non adſint; quia ſiue adſint, ſiue non
ad

adsint, communem tradit curationem: Galenus verò, qui de corpore cacochymo loquebatur, iure tacitam sustulit dubitationem, secandam esse venam, quamuis in proposito corpore signa plenitudinis non adsint. Dixi autem Aetius, siquidem plenitudinis in corpore adsint signa, εἴ γε καὶ τὰ τοῦ πλήθους ἐν τῷ σώματι παρείη σημεῖα quasi dicat, & longe audacius confugiendum est ad venæ sectionem, si plenitudo quoque adsit: hæc enim est scopus singularis, quæ non simpliciter docet, an vena sit secanda, sed certè sanguinem liberalius esse detrahendum. Sed qui ex verbis Aetij argumentum assumit, non videtur eum Græcè legisse: qui tot erratis refertus est, vt diuinare potius frequenter oporteat, aut ex aliis authoribus, Galeno præsertim coniecturam facere, quid sibi voluerit, tantum abest, vt ex eius codice de aliis iudicium ferre debeamus. Verumenimuero, qui tam enixè ab aliis flagitare solet, vt integros authorum locos perlegere, ac referre velint, cur nó ipse totam præsentis Galenici loci seriem perlegit, ac retulit? Nam Galenus paulò post, vniuersam hanc doctrinam in summa quædam capita cótractam, paucis exequitur; & quasi vellet omnia Aduersarij figmenta confutare, solius venæ sectionis meminit, cum ait. Ergo cum suspicio erit, &c. Haudquaquam igitur differendum est, sanguinem ita laborantiũ mittere, scilicet tum ad virtutis, tũ ad obstructionis modi portioné. An Galenus hic purgationis meminit? an obstructionem, quæ à crassis, & lentis humoribus fit, putauit purgationis indigere? An non potius venæ sectionem pro ipsius obstructionis modo, seu magnitudine, Græcè μεγέθει moderandam esse dixit? manifestè indicans se non pro corporis plenitudine, seu plethora, sed pro ratione ipsius obstructionis ad missionem sanguinis accessisse. Qui demum, vbi signa docuit, quibus maiorem obstructionem à minore discernamus, ad victus rationem sese conferens; vbi verò (inquit) modicè vacuaueris Græcè σύμμετρον per venæ scilicet sectionem, quam dixit pro magnitudine obstructionis esse faciendam. An fortè hic purgationem addidit? Quam certe necessarium fuit addere, si Aduersarij expositionem sequamur; cum ratione obstructionis, quæ ab humorum lentore, & crassitie fit, & proinde à cacochymia, purgandum, minimè vena secanda fuerit.

AD CAPVT XIII.

An codex Galeni ex Aduersario corrigendus.

ADVERSARIVS in præsenti capite nostram opinionem refutaturus præclarè demonstrat se esse gnarum Græcarum literarum. Nam Græcos authores legere, atq; explicare non nisi eius, est qui Græcam calleat literaturam: at verò Græcos codices corrigere, receptas ab omnibus opiniones refellere, nouas substituere, quod Aduersarius in præsentia facit, eximiam quandam, atque præcellétem eius linguæ cognitionem postulare, ac referre videtur. Quod si ille apte præstiterit, vtique fatendum erit, nos perperam, & inuidiosè, ac planè immeritò illi hanc notã, quod Græcè nesciat, inussisse. Iam experiamur. Aduersarius ostendit codicem de Galeni sententia hoc eodem loco esse deprauatum, & bifariam quidem: partim ex ipsa mente, ac sensu Galeni: partim ex ipsa dictione, ac vi verborum. Quod autem ad priorẽ attinet rationem ex Galeni mente petitam, ille facile ex iis refellitur, quæ antea diximus, cum Galeni sentétiam explicauimus, Aduersarij refutauimus. Quo loco eiusdẽ constãtia elucet. Qui enim antea, quò nostrum argumẽtũ vitaret, vitiosũ succũ interpreta-

tus

propriam, atque vsitatam vocis significationem expresserit, & Galeni contextum temere corrigere, & corrumpere noluerit, sed eam sententiam seruare, quam optimi quique & doctissimi medici recipiunt, & amplectuntur: quos longè præstat imitari, quam nouatores istos audire, qui, vt errores semel admissos tueantur, nihil sibi non licere putant. Cuiusmodi illud quoque est, quod in fine capitis inquit. { coniecturæ huius meæ confirmationem affero multiplicem; primam ex »
Auicennæ, Alex. Tral. & Aetij verbis, quæ in superioribus citauimus. } Mirum, »
Aduersarius anteà his authoribus vsus est, (quàm bene iam diximus) vt probaret legendum esse, si plenitudinis adsint signa: nunc eadem ratione vtitur, vt probet, è contrariò esse legendum, si plenitudinis absint signa, purgandum. Et quia nonnulli verba Galeni referentes, quibus rationem reddens, cur sanguinem mittat, ait, præstat enim vitiosi succi maiore parte emissa, mentionem faciunt purgationi, colligit antea quoque addendam fuisse purgationem, cum tamen illi ipsi controuersum locum legerint, vt iacet, vt Aduersarium enecat. Si tamen (inquit Galenus apud Iacobum de Partibus) mediæ ætatis, & virtus fortis, incidimus venas, licet nulla significatio plenitudinis in venis significetur. Quis igitur non videat, hic ab antiquo interprete purgationem dici, quæ Græcè est ἐκκένωσις? qui transfert ea Galeni verba, βέλτιον γὰρ ἐκκενώσαντα τὸ πλέον τῆς κακοχυμίας: melius est enim corpus purgari ex illa mala materia. Nouimus enim antiquos illos barbaros homines, & non solum Græcæ, sed etiam Latinè linguæ ignaros, non ita religiosos nominum obseruatores fuisse, quin & quamlibet euacuationem purgationis nomine nuncupauerint. Ex quorum monumentis huiusmodi argumenta conquirere, nihil aliud est, nisi medicinam è Barbarorum iniuriis vindicatam, & ad pristinum nitorem iam penè restitutam, & quasi in portum adductam, nunc demum ad eosdem scopulos, barbarásque syrtes impellere, atque ad eandem falsorum dogmatum pericula reuocare: sed similes habent labra lactucas.

AD CAPVT XIIII.

Refutatio rationum Aduersarij.

CVM veritatis hæc sit vis, vt illi omnia consentiant, ex his, quæ hactenus diximus, facile est omnia dissoluere, quæcumque Aduersarius ad confirmandam suam inanem coniecturam in præsenti capite attulit, aut afferre, vel somniare potest. Nam quod primum ait Galenum loqui de magna obstructione, in qua { constituenda duo affectus concurrunt, ple- »
nitudo, & cacochymia } quantum è veritate abhorreat, iam docuimus; immò ip- »
semet Aduersarius confessus est. Primum. n. falsum est, Galenum loqui de magna obstructione, cum hæc febrem diariam non efficiat, sicuti aliàs diximus: deinde & eo concesso, de magna obstructione sermonem esse, ea tamen non fit ex plenitudine, cum crassi, & lenti humores, si multi sint, cacochymiam faciant, non plenitudinem. In quo licet Aduersarij cauillum animaduertere: qui, quod Galenus ait, si & multi, & crassi, & lenti succi impacti sint, exponit { nam crassities, & vis- »
ciditas cacochymiam constituunt, sanguinis multitudo plethoram. } At Galenus »
eosdem humores multos appellauit, quos & lentos, & crassos dixit; qui quidem lenti, & crassi humores, vel ipso teste Aduersario cacochymiam cõstituunt: quare etiam multi dicuntur, qui ad cacochymiam spectant. Hoc igitur fundamento diruto,

diruto,tota ruit fabrica,qua fingit,in plenitudine sanguinē mittēdū,in cacochymia purgandū esse:si quidē purgatio in principio huiusmodi febriū nunquā conuenit,propter alias rationes,quæ nō sunt in præsentia considerandæ,cū versemur tantūmodo in explicanda mente,ac sententia Galeni in præsenti loco. Quod verò Aduersarius affert ex Gal.2.in 6.Epid.30.nihil aduersus nos facit:neq; enim nos ij sumus,qui negemus, cum ante localium medicamentorum, præsertim calidiorum adhibitionem, totum corpus sit euacuandum, quin id non solùm venæ sectione,sed etiam purgatione interdum fieri possit. Verum quod in præsentia agimus,& contendimus, illud est, Galenum in febre ephemera ex obstructione, ex humoribus crassis, & lentis, venæ sectionem, minimè purgationem imperare, quamuis plenitudo non sit in corpore. Quod porrò Aduersarius quærit,quo loco Galenus inter libros Methodi Medendi hoc præceptum tradat,de duplici corporis inanitione,quasi præsentem locum innuerit, & per consequentiam indicet,se hic vtriusque remedij mentionem fecisse:primum respondeo, Galenum hosce libros recitare, nō ratione singularium euacuationū,sed solùm ratione communis præcepti,discutientia medicamenta non esse ad totum corpus applicanda, prius, quàm illud vacuatum fuerit: quod ipse Galenus non rarò docuit, præsertim 11. illo Meth.c.10.vel ipso teste Aduersario; in præsenti etiam cap.quod negandum non est. In quo quidem cum locus non esset purgationi, solius venæ sectionis meminit:sicuti eo loco 6. Epid. voluit etiam purgationis meminisse, quia ratio curandorum exanthematum ita postulabat. Deinde possum alios locos indicare, quibus præceptum purgationi etiam commune à Galeno traditum est;præsertim verò 4.Meth.cap.4.& 6 vbi idem & demonstrat, & longiore oratione confirmat, quòd hic breuiter attingit:vt qui hosce locos inter se contulerit, facile intelligat illos magis præcipuos esse, quos probabile sit Galenum indicare voluisse. Quod Aduersarius obiicit. { Postremò adeo inordinata, adeo parum continuata,&c.} ex iis, quæ dicta sunt, facile refellitur: namque ex triplici modo obstructionis, primum, vt ad ephemeras non pertinentem prætermittit, magnam scilicet obstructionem:secundum,ac tertium,in quibus obstructio parua est,aut mediocris, in præsentia tractat. Etenim in parua etiam obstructione, nisi ea rectè tractetur, febris in putridam transire potest. Cum autem Aduersarius ait. { Aliud quod
" cum Galenus explicauerit venæ sectionem fieri ob magnitudinem obstructionis,
" supponit autem cognouisse, quæ pro ratione cognoscendi necessaria iudicari
" possent } si diuinare possum,quid ille tandem sibi velit,facile eidem licet satisfacere ex Galeno:qui aperte dixit, mitti sanguinem oportere, quia præstat vitiosi succi maiore parte emissa ad obstructiones detergendas accedere,&c.& quò humoribus obstruentibus iter liberum pateat, & iis, quæ extrinsecus admouentur, attractio tuta sit, vtilissimum fore corpus inanisse. Quæ quidem Galenus pluribus explicat,atque declarat:ex quibus si Aduers. cognoscere non potuit,quæ pro præsenti ratione cognitu necessaria iudicari possunt, ne ex me quidem cognoscet. Quæ de repetitione affert,non repeto. Nam in mediocri obstructione dixit,si febris post diem non soluatur, suspectam esse, repetit in parua obstructione; in qua id difficilius,& rarius euenit, cum scilicet illa non rectè tractatur. Tandem
" cum Aduersarius ait { Scio certè ad hunc locum maximè difficilem me non de-
" disse explanationem aliam,quàm quæ proximè dicta est, sed profiteor non esse di-
" lucidam,& certè mihi ipsi videtur durior } credo illum summo cum artificio esse:

locutum

locutum:qui eum explanationem obſcuram, & duram ſignificare vellet,vſus eſt oratione vſque adeo obſcura,ac dura,vt equidem illam pro mea ruditate percipere non poſſim.Id tamen facile intelligo, quicumque à recto veritatis tramite recedunt,& ſcrupuloſas authorum interpretationes conquirunt,ſæpe ad huiuſmodi anfractus imprudentes adduci; vt multa falſa, repugnantia, incongruentia proferant;quæ neque ab ipſis ſatis explicari,neque ab aliis intelligi poſſunt. Atq; hic præſentis capitis,& diſputationis,& libri finis eſto.

Finis Libri Decimi.

ALEXANDRI MASSARIA

AD DISPVTATIONEM DE SCOPIS MITTENDI SANGVINEM

Additamentum Apologeticum.

LIBER VNDECIMVS.

Diſputatio Vndecima.

AD CAPVT I.

An in cacochymia conueniat ſectio venæ.

SI promiſſis ſtandum eſſet, vt quæ ſemel, iterumque ſunt abundè tradita,& diſputata, non amplius fruſtra repetantur, aut totus hic liber, aut certè magna eius pars eſſet à nobis ſilentio prætereunda. Verum ſi Aduerſario placuit eadem ſexcenties agere,ac repetere, quæ potuit ſuo arbitratu ſemel proprio loco examinare, fortaſſe vt librorum mole,ac multitudine,nos obruiſſe, ac peſſundediſſe videretur,multò magis nobis licitum erit, qui apologiam ſcribimus,& iure noſtro ab eius telis, & argumentis nos defendere, ac tueri debemus,eius ordinem,quamuis ordine carentem,ſeruare,atque ad eum,qualiſcumq; ſit,hanc noſtram Diſputationem referre. Dabimus tamen operam, vt quæ antea dicta ſunt,breuiter tanquam epilogo repetantur, vt memoriam traditæ veritatis firmare poſſint:ſi quid verò dubium ſupereſt,nec ſatis diſcuſſum,id ex iactis fundamentis quam pauciſſimis abſoluatur.

Aduerſarius duo potiſſimũ tractat in præſenti capite. Alterum, an in qualibet cacochymia ſanguis mittẽdus ſit,dummodo principes huiuſmodi remedij adſint ſcopi,

scopi,morbi vehementia, vires, ætas: quod nos verissimum, ille falsissimum esse arbitratur. Alterum, an in cacochymia tum demum liceat sanguinem mittere, si humorum plenitudo illi iuncta fuerit, quod Paulus sensisse videtur, & Aduersarius verissimum putat, ego falsissimum. Quæ quidem duo capita, si diligẽter examinentur, totum huiusce libri argumentum complectuntur. Non ego huc omnia congeram, quæ prius longa oratione tractata sunt: Illud certè sine obseruatione relinquere non possum, Aduersarium vi veritatis adactum, non ita se ab his nodis explicare potuisse, quin in nostram denique sententiam veniret. Hanc ille proponit his verbis. { sic illi sentiũt de tota re; in omni cacochymia, vt maximè redundet humor frigidus, vel calidus, summa cum ratione, atque ex Galeni sententia nonnumquam sanguinem mittendum esse. } Id quod intelligendum est, si morbus sit vehemens, &c. Huius porrò sententiæ duplicem affert interpretationem: alteram, vt { intelligatur de indicatione, quam propriè suggerit cacochymia } Quam dicit dubio omni procul falsissimam esse: alteram, quam ab illo perplexè, ambiguè, ac per plura capita confusè traditam, nos in pauca contrahimus, si præcipui mittendi sanguinis scopi concurrant. Hanc verò quo pacto ille intelligat, vix planè percipio: cum plurima misceat, inculcet, cacochymiam notham, indicationem sumptam ab affectu complicato, cum cacochymia, aut complicando: sanguinem mittere licere cum affectu plenitudinis, & sine plenitudine, vt vacuemus, vt reuellamus: corpus esse sine plenitudine, tum quod cacochymia laborat, tum quod sine cacochymia, vbi inflammatio futura suspicatur: venæ sectionem vt indicatur non à cacochymia, neque à sano corpore, sic solum pendere à magnitudine morbi futuri ratione fluxionis, &c. Quorum quidem verborum alij conuenientem sensum fortè assequentur. Ego Dauus sum, non Oedipus. Illud certè intelligo, in cacochymia ob futuri morbi magnitudinẽ sanguinem mitti: quid verò si morbus magnus sit præsens? Futurus ne morbus magnus venæ sectionem indicabit, præsens indicare non poterit? { At (inquit) quoniam isti hunc non audiunt sensum (noua, ac polita locutio) nos priorem falsum esse ostendamus. } Quem priorem? } si intelligatur de indicatione, quam propriè suggerit cacochymia. } Quasi verò ego vnquam tale aliquid somniauerim, effutiuerim, cacochymiam suggerere indicationem mittendi sanguinis: qui non obiter, non semel, sed ex principali proposito, semper id pugnaui, neque cacochymiam, neque plenitudinem, neque plethoram, neque alium quemuis affectum, indicandæ sectionis venæ vim habere, sed solam, potissimam, præcipuam morbi vehementiam, tanquam scilicet indicantem, cui virium, ætatisque scopi accedunt, tanquam non prohibentes: quæ manifestissima fuit Galeni sententia. Pariter, dum nostram sententiam nititur confutare, quæ est, in cacochymia, si fortè oriatur indicatio mittendi sanguinis, non alia ratione fieri, vt huiusmodi remedio supersedeamus, nisi ratione virium imbecillium, videtur in nostram opinionem descendere. Cum.n. difficillimum illum locum tractaremus, qua ratione distinguendum sit, vtrum remedium, sectionem venæ, an purgationem eligere oporteat, cum vtrumque à morbi magnitudine indicetur, diximus consilium à viribus cumprimis capiendum esse, quæ cum hoc, vel cum illo remedio constare debeãt. Ille autem cõsiderans in purgatione quoq; vires validas postulari, inquit. { Atqui vires valent pro hoc munere exercendo. } Et posterius ait { velim studiosos memoriæ cõmendare quæ docuimus lib. primo de Rat. Cur. per San. Miss. vires ipsas validas, ac imbecillas dici

etiam

etiam in relatione ad opus, quod postulat morbus.} Dum igitur fatetur vires esse validas pro ferenda purgatione, mens est, eas non esse validas pro ferenda venæ sectione. Alioqui si velis esse validas, iam & venam secandam esse contendam. Facilis igitur est solutio, cum in cacochymia prætermittitur venæ sectio ratione virium, id fieri, quia licet validæ sint pro purgatione, non tamen validæ sunt pro sectione venæ; sicuti olim declarauimus, posteriúsque rursum sumus declaraturi. »

Disp. de sectio. prox. c. 4.

Rationes autem, quæ afferuntur ab Aduersario, omnes nostram opinionem fouent, ac stabiliunt. Dixit enim Hippocrates, si talia purgentur, qualia purgari oportet, confert, & leuiter ferunt: quare è contrariò si non talia purgentur, qualia oportet, neque cōfert, neque facilè ferunt. Itaque in hydrope vt deliberemus, an vena secanda, an purgandum, consilium inde capiendum est, an cum venæ sectione, an cum purgatione vires sint constitutæ: quod & de cæteris omnibus statuendum est. Quæ cum Aduersarius fateatur, tum hic, dum ait { in morbo » magno à cacochymia genito non cōuenire sanguinis missionem, non quod vires » sint (vt illi dicunt) imbecillæ, sed quod morbus non indicet } tum libro 1. cap. » 8. iis verbis. { causa igitur, propter quam suspecta est euacuatio per sanguinis » missionem, vbi sunt humores corrupti, est, quod virtus ipsa non fert plerúmque » huiuscemodi euacuationem potius contraria ratione colligere debuit; ergo in » morbo magno à cacochymia genito, sectionem venæ interdum non conuenire, » quia quamuis vires videantur constare, tamen cum eo remedio in posterum non constabunt. Satis enim ostensum est, vires, non solum quæ præsenti tempore habentur, sed etiam quæ in futuro, esse perpendendas. Ex quibus facilè est videre, quàm vana sit distinctio Aduersarij, de cacochymia notha, vel legitima: quandoquidem in præsentia quæstio est, non de plenitudine, aut sola, aut cum cacochymia coniuncta, sed de ipsa simpliciter, & verè cacochymia. In qua si fortè esuuenirer, vt quispiam medicus venæ sectionē imperaret, quæso Aduersarius respondeat, ac me doceat, qua alia ratione tandem eius opinionem refellere studeret, quàm si monstraret, fore, vt ægrotus ex venæ sectione insignem virium iacturam esset facturus. Hæc enim esset quasi demonstratio per veram causam, in qua animus acquiescit, cum cæteræ omnes ad hanc vnam tandem, tanquam præcipuam, vt referantur, necesse sit, quæcumque de humorum qualitate, de loco, aut aliis id genus ab Aduersario, cæterísque nouatoribus afferri possunt.

Quod ad Paulum attinet, quamuis eius verba ad conuenientem sensum redigi possint, vt scilicet pro curatione doloris, si plenitudo adsit, secemus venam, si cacochymia, purgemus, non quia indicatio ex humorum qualitate, aut quantitate sumatur, sed vt ex eisdem coniecturam capiamus, vtrum cum hoc, an cum illo remedio vires sint conseruandæ; tamen, quia huiusmodi sententia, vt verba sonant, absurda est, nec recipienda, non est vt Aduersarius ad Galeni authoritatem confugiat 4. de Sanit. Tuen c. 4. Quem locum antea satis examinauimus; in quo certum est, Galenum loqui de præseruatione, ac sanitatis tutela, tum Paulus de præsenti morbo loquatur.

AD CAPVT II. & III.

Rationes nostræ vnà cum Aduersarij solutionibus considerandæ.

ADVERSARIVS in capite 2. & 3. nihil aliud facit, quàm nostras recitat rationes, quibus probare nixi sumus, interdum in cacochymia sangui-

nem esse mittendum. Sed quoniam ille capite quarto interposito, mox capite 5. & cæteris eas sibi examinandas, atque soluendas proponit, equidem decreui eas referendas, & quambreuissime confirmandas ad suum quemque locum differre: pleræque omnes ex iis locis sumuntur, quos magna ex parte perpendimus, & ad saturitatem examinauimus.

AD CAPVT IIII.

Rationes Aduersarij.

SI nihil aliud nostram confirmaret opinionem, illud certè maximè potest eius veritatem studiosis persuadere, quod rationes aduersariæ afferuntur vsque adeò friuolæ, & inanes, longéque petitæ, vt facilè dignoscere liceat, illas potius contradicendi studio fuisse cōficτas, quàm veritatis eruendæ gratia ex ipsa rerum natura deductas. Prima ratio est, quæ ex ea sumitur dubitatione, quam nos aliàs diximus in Galeni doctrina esse maximam: cum morbus magnus non solum venæ sectionem, sed etiam purgationem indicet ex 4. Meth. cap. 6. non videri vnum ex iis remediis illud propriè esse, quod à morbi magnitudine indicatur. Quam quidem insignem difficultatem, cum olim promiserim, fidémque meam obligauerim me esse tractaturū, id mihi libet in præsentia præstare, ac meam fidem liberare. Id quod eo libentius facio, cum locus reuera sit difficillimus, quòd Aduersarij illum, tamquā nodum Herculeum numquam desinant nobis obiicere. Sic Trincauellius, in quem locum, dum hæc scribo, fortè incidi, his aduersus nos agit. Qui absolutè innixi sententiæ Galeni 4. de Rat. Vict. in Morb. Acut. & 4. Meth. & in libr. de Cur. Rat. per venæ sect. proferunt semper venam secandam, si fuerit magnus morbus, sine alia diffinitione, obaudiunt quæ ab eodem Gal. plerúmque in hac re tradita sunt: vtpote qui 4. Meth. dixerit, nempe quod robur morbi, siue magnitudinem dicas, pro scopo nobis constituere oportet, tum in mittendo sanguine, tum in purgando. Si ergo indicatio à magnitudine morbi accepta vel secandam venam nobis præscribit, vel purgandum, liquidò omnibus patere potest (quod tamen latet multos, qui medicinam hoc tempore profitentur) rationem hanc non valere. Morbus est magnus, vires, & ætas consentiunt, ergo mittendus sanguis, sed oportet inferre. Ergo vel missione sanguinis, vel purgatione eget. Quodnam autem istorum potius eligendum sit aliunde petendum est: nimirum vel à natura vacuandi humoris, vel ab eius motu, vel à natura laborantis corporis. Hactenus Trincal. Cæterùm cum nos in nostra Disputatione, aduersus Vallesium, qui itidem hoc potissimum argumento cum tribus principibus venæ sectionis scopis pugnabat, longa & accurata oratione in hoc eodem argumenro versati simus, nobis liceat in præsentia hanc ipsam rem breuius agere, ac nonnulla tantum afferre, quæ possint priorem Disputationem adhuc magis illustrare, & confirmare. Consultò igitur prætermitto quæcumque hac de re ex aliorum sententia aliàs diximus, & ad meas rationes statim venio.

De febr. lect. 81.

Perdifficilis, & perobscura quęstio est, cum scopus magnitudinis morbi tam sanguinis mittendi, quam purgationis adhibendæ communem afferat indicationem; vnde nam oporteat huiusmodi indicium, ac distinctionem facere, vtrùm remedium debeat administrari. In primis verò illud equidem non verebor affirma

affirmare, nisi ex solis tribus principibus scopis licet de venæ sectione decernere, sed præterea necesse est, vel naturam, aut modum vacuandi humoris, vel naturam laborantis corporis, vel alios id genus scopos addidisse, disciplinam Hippocratis, & Galeni, tam præclarè, tam apertè, tam efficienter traditam, quam nos demonstrauimus, corruere vniuersam. In acutis morbis (inquit Hippocrates) sanguinem detrahes, si vehemens morbus videatur, floruerítque ægrotanti ætas, & virium robur adfuerit. Si valens (inquit Galenus) sit morbus cum virium robore, nemo est in artis operibus exercitatus, qui non sanguinem detrahat. Sed obsecro te, quomodo hæc possunt consistere, si præter magnitudinem morbi, si præter robur virium medici adhuc sunt obligati & copiam, & qualitatem, & motum humoris, & naturam ægrotantis, & alia id genus propemodum infinita considerare, & animaduertere? Hæc quidem (lector optimè) sunt diligenter consideranda, atque animaduertenda. (Quis enim istud audeat negare?) Sed tamen ita sunt consideranda, atque animaduertenda (mihi quidem vt videtur) vt omnia ad principes scopos perpetuo referantur. Quod enim pertinet ad humores, quorum consideratio in sectione venæ aduersariis cum primis videtur necessaria, equidem puto omnium rationalium medicorum esse neminem, qui venam secaturus non antea libenter, ac diligenter eorum naturam, & singulas conditiones inquirat, atque examinet: Sed quamobrē? An fortè vt illi quartum scopum efficiant, ex quo deliberationē, atque indicationē mittendi, aut non mittendi sanguinis capere oporteat? Non arbitror. Illud enim, expressè Hippocratis, & Galeni doctrinæ aduersaretur, quos certum est, non quatuor, sed tres tantummodo scopos constituisse, atque in iis omnem humorum considerationem prætermisisse. Quorsum igitur hæc spectat consideratio? Ad illud vnum, vt opinio mea fert, quod ex copia, qualitate, motione, & qualibet humorum conditione medici possunt de principibus scopis verius, & certius iudicium facere. Ex. gr. si humores non extra modū superfluunt, si nulla improba qualitate sunt male affecti, si ad aliquam externam, minusque nobilem partem fluunt, hinc licet colligere nullam neque adesse, neque fortè ad futuram morbi magnitudinem. Contrà autem, ex insigni humorum exuperantia, ac vitio, ex violenta aliqua in partem principem irruptione, facile est intelligere magnitudinem morbi, vel adesse, vel certe impendere. Similiter si humores à sua naturali mensura, & conditione non multum recedant; si homo probum corporis habitum, & temperamentum nactus est, si ægrotat in tempore anni, cœli constitutione, regione temperata, si morbus suapte natura non est diuturnus, omnis ratio colligit vires planè fore constantes, posséque venæ sectionem bene perferre. Contra verò si humores vel copia, vel qualitate, vel quomodocumque præter naturam sint affecti, longéque distent à natura sanguinis, si homo vitiosum corporis habitum, ac temperamentum sortitus est, si laborat in tempore anni, cœli constitutione, regione insigniter calida, vel frigida, si morbus natura longior est, hinc licet suspicari in hoc homine vires fore imbecilliores, quam vt venæ sectionem tutò, & commodè ferre possint. Atque hæc tanquam exempla sint satis, cum studiosi simili ratione facile possint in aliis se ipsos exercere. Porrò hanc ipsam humorum considerationem, quatenus ad illos pertinet, ego itidem censeo id quoque inprimis præstare, vt medici intelligant, sciantque hoc difficile judicium adhibere, ac distinguere, vrgente morbi magnitudine, vtrum sectionem venæ, an

purgationem eligere oporteat. Adeo vt huiusmodi inquisitio alioqui necessaria ad principem virium scopum perpetuò debeat referri. Quo quidem loco non est, quod Aduersarij tantopere laborent, vt probent, tam in sectione venæ, quàm in purgatione robur virium necessariò requiri: quod nos illis non inuiti concedimus. Sed illud nobis liceat repetere: minime vnas, atque easdem vires ad vtrumque remedium æquè esse accommodatas: immò verò, & sectionem venæ, & purgatione proprium quendam, & peculiarem virium modum, ac firmitatem desiderare. Adeo vt quæ robustæ vires valent phlebotomiam bene perferre, purgationi minime possint satis esse: & quæ robustæ vires possunt bene purgationem tollerare, nullo modo possint venæ sectionem sustinere. Quod firmissimis rationibus, atque exemplis in nostra Disputatione demonstrauimus, quæ in præsentia non decet rursum recordari: quo quidem labore eò magis mihi libet supersedere, quod ipse quoque Aduersarius, vt paulo supra vidimus, hanc ipsam veritatem non potuit diffiteri. Quòd si quis quærat adhuc, quonam modo liceat hanc distinctionem adhibere, atque intelligere, quando vires hoc, vel illud remedium possint, aut non possint perferre: ad hunc primum responderem, cum hæc deliberatio potius artificiosa quadam, ac probabili coniectura, quam perspicua, & certa ratione pendeat, huiusmodi iudicium esse per quam difficile, summaque prudentia, eruditione, atque in artis operibus exercitatione fore opus, quod quidem ex eo fit euidentissimum, quòd inter medicos de hac re frequenter non conueniat; aliis venæ sectionem, aliis purgationem magis probantibus, & decernentibus. Deinde verò eam quoque responsionem afferre, morbum, causasque morbi, symptomata, temperiem, corporis habitum, & alios id genus scopos ad hanc rem multum conferre: sed considerationem humorum principem locum, ac veluti prærogatiuam quandam obtinere. Quæ tamen omnia equidem ita censeo ad hoc ferendum iudicium esse accommodata, vt minimè primum, & per se, & tanquam scopi principes, sed tanquam scopi secundarij, atque hac vna tantum ratione, quatenus ad principem scopū referuntur, viresque vel firmas, vel infirmas demōstrant, possint huiusmodi significationem, & distinctionem afferre. Sed illud quoque demū mihi liceat addidisse; neque alia deesse argumenta, & quidē longe maximi momenti, quæ me-
1. Aphor. 23. dicos circa hāc deliberationem optimè possūt informare. Cū enim Hippocrates,
24. & Galenus doceant; concocta medicanda, ac mouenda non cruda: In morbis acu
1. Aph. 29. 4. Rat. Vict. 21 tis purgantia medicamenta raro adhibenda: Cum morbi inchoant, mouendum,
22 vt plurimum venæ sectione, nonnunquam purgatione: Omnes propemodum morbos acutos, primum dato purgante medicamento solui non posse sectionemque venæ perferendam: Medicos, quicumque inflammationes principio purgāte medicamento soluere conantur, non solum ab inflāmatione quicquā nō adimere sed etiam ægros ad maxima pericula, atq; ad interitū adducere; & alia id genus, quæ à nemine possunt ignorari. Hæc quidem si proximè superioribus notationibus coniungantur, mihi videntur ad hanc rem plurimum lucis afferre: vt medici tandem fortasse non ita difficiliter possint internoscere, vtro remedio, sectione venæ, an purgatione vtendum sit. Atque hæc mihi in mentem venerunt, quæ de huiusmodi loco rursum in medium proferrem: quem quidem sicuti aliàs confessus, & professus sum ita nunc libenter fateor, ac profiteor singularem difficultatem continere. De qua doctiores maximopere quæso, vt ipsi pariter suas cogitationes

tiones velint nobiscum communicare: in quotum iudicio, & censura, æquo, & libenti animo omni tempore acquiescemus. Sed redeo ad Aduersarium, & ad suam rationem respondeo.

Morbi magnitudinem, seu vehementiam (vt ne cauilletur in verbo) sanguinis missionem indicare, sed solam non esse aptam, quæ venam secandam esse demonstret, nisi præterea altera vitium accedat indicatio; quæ si remedio à morbi vehementia indicato sufficiant, addita ætatis consideratione, iam non est, vt dubitemus, quin vena secanda sit; quemadmodum si vires huic remedio non consentiant, sed purgationi potius auscultent, purgatio adhibenda est. Sed mirum profectò est de hoc homine, qui tamopere vrger, vnam vnius esse indicationem; veruntamen si interrogetur, quid tandem hoc vnum sit, quod vnum remedium, venæ inquam sectionem indicat, equidem nescio quid sit responsurus. Legantur toti septemdecim libri de Curat. per Sang. Miss. Si quis hoc vnum indicans, in quo ille sibi constet, inuenerit, hunc spero quicquid maximè sit difficile, & reconditum esse inuenturum. Legi indicationem sumi à plenitudine, quæ leuibus remediis non cedat, quæ morbum magnum factura sit; à motu sanguinis, à quo itidē magni morbi periculū immineat, & similia. Sed vnicum scopū nondū legi.

Secunda ratio sumpta à communibus animi notionibus multis modis peccat. Primùm enim falsum esse ostendimus, omnem indicationem à communibus sumi animi notionibus; qui non recepimus sententiam Authoris libri de Opt. Sect. ad Thrasyb. De qua re hic non est repetenda Disputatio. Illud satis Aduersarij sententiam potest confutare, quoniam Galenus proponens scopum à morbi vehementia, tamquam ab Hippocrate inuētum, inquit illum cæteros omnes medicos latuisse. Sed quid cæteros illos priscos medicos dico? cum post Hippocratem, post Galenum, post tot sæcula, post doctrinam tam clarè, tam diffuse traditam, nihilominus pleráque medicorum pars huiusmodi scopum etiamnum intelligere, & admittere non possit: qui solum in communibus notionibus consistentes, quicquid altius latet, quicquid maioris indiget speculationis, illud aspernantur, reiiciunt, & confutare conantur. Nouimus Domine initium methodi ab iis communibus sumi notionibus, quod redundat vacuandum, si bilis, bilem, si pituita, pituitam, intemperiem contrariis esse tollendam, &c. Verùm hæc indicatio, quæ à morbis sumitur, (ita inquam communiter sumpta, vt ab Aduersario sumitur) principium tantum est, & (vt sic dicam) carcer, vnde medendi ratio promouet, nulla prorsus ipsius medicæ artis adhuc portio, aut certè nec magna, nec propria, &c. Quò verò ipsa quoque morbi vehementia propriam habeat indicationem, & hanc ad totius corporis procurationem pertinere: qua prætermissa, rectè non possis neque intemperies curare, neque obstructiones tollere, neque singularibus scopis, & remediis insistere, hoc sanè est vsq; adeò à communibus notionibus remotum, vt id paucissimi hactenus potuerint intelligere. Quare non est, vt Aduersarius obiiciat authorem libri de Purg. Med. Facult. si bilis purganda sit, non esse mittendum sanguinem; si pituita, hanc ipsam ducendam esse, non alium humorem. Quis enim hoc neget? Verùm præter indicationem à bile, à pituita, à singularibus morbis, & causis, adest etiam quæ à morbi vehementia sumitur, quæ cæteras omnes tempore, dignitate, atque, τῷ κύρει, antecellit. 3. Meth. c. 11

Ex quibus tertia quoque ratio refellitur, cum ait. { Ex hac opinione vsus tollitur medicamentum purgantium, &c. } Cuius rationis vis in eo tandem cōsistit,

» {Ergo si humores mali cũ sanguine misti pharmaco attrahente educi debent,
» vt sanguis purus in venis remaneat, nonne totus hic vsus omnino subuertitur,
» vbi quispiam sanguinem mittat?} Aduersarius idem per idem demonstrat. An fortè negare quisquam potest, si humores mali pharmaco attrahente educi debẽt non esse mittendum sanguinem? Non id negamus inquam. Bone Deus, sed hoc diximus, interdum etiam in humoribus prauis sanguinem mittendum esse; vt in febribus, & quidem in principio, vbi totum corpus vacuare oportet; quod, cum morbus, & humores morborum excitantes crudi sint, purgatione fieri non potest: venæ autem sectio si non prorsus sanguinem à prauis humoribus expurgat, magnam saltem eorum partem, si Galeno credimus, educit; & præter quàm quòd alia multa commoda potest afferre, illud certè habet singulariter, vt non sit tot nominibus suspecta, quot purgatio in principiis huiusmodi morborum apud Hippocratem, & Galenum male audit. Purgationi igitur suus locus seruetur, dummodo ne ipsam venam sectionem de sua sede ac dignitate deiiciamus.

His tollitur facillimè & quarta ratio. Si sãguis redũdat, ille educendus ex Galeni sententia: si cacochymia est, humor exuberans expurgandus. Quid ni? At verò si morbus sit magnus, vires constent, ætasque consentiat, vena in primis secanda, mox de aliis remediis cogitandum. Nonne hæc est ipsius Galeni propria sententia? qui traditis præceptis ab Aduersario productis de euacuando humore peccante, mox indicationem considerans, quæ à vehementia morbi sumitur inquit, tres propositos scopos esse vsque adeo principes, præcipuos, ac cæteris præferendos, vt positi ponant, sublati auferant venæ sectionem. Qua doctrina nihil præclarius, nihil efficacius potest excogitari; quãuis Aduersarius eam prorsus dissimulauerit, quod minime facere debuit, vbi argumentum ex eo Galeni libello de Curat. per Sang. Miss. desumebat

AD CAPVT V.

Primæ, & secundæ nostræ rationis examen: de virium Constantia in cacochymia, de sanguine vitioso.

ADVERSARIVS mihi videtur equos generosos imitari, qui quumprimum stabulis, & claustris educuntur, tanta rapiditate, tantoque impetu feruntur, vt incertis gradibus, saltibusque citati & sessores excutiant, atque agitent, & ipsi motu, ac labore fatigati, sudore, & lassitudine domentur, tandemque longiore itineris confecto spatio victi commodius incidant, ac planè gradarij ad viæ finẽ perueniãt. Ille enim pariter initio disputandi, ac vincendi stimulis agitatus, vix sibi tẽperare, statumque ordinem seruare potuit. Nunc vbi ad finẽ tot Disputationũ peruenit, incipit ordinatè nostras rationes examinare, & sigillatim confutare. Vtinam id principio sibi faciendum proposuisset: nam & pauciora nobis legenda dedisset, & nos ab inani eorundem repetitione liberasset: à qua etsi cauere perpetuò studuerimus, non tamen omnino potuimus.

Quod ad primum attinet argumentum, in quo præcipuus huius disputationis cardo vertitur, non est, vt huc omnia conferam, quæcumque antea multis sunt disputata: quibus ostendimus, in quocumque tandem corpore, in quocumque, affectu

affectu, in quocumque humorum vitio, ſemper ſecandam eſſe venam, dummodo tres præcipui ſcopi iam ſæpe numerati præſentes ſint. Quòd verò etiam purgatio vires valentes poſtulet, id quidem negandum non eſt: verum iſtud non facit, quin interdum, & venæ ſectio poſſit, ac debeat adhiberi, non ratione humoris peccantis, ſed ratione morbi vehementis: ac ſi quandóque hoc remedium prætermittimus, non alia ratione id fiat, quàm virium ipſarum, quæ cum alio potiùs, quàm cum hoc remedio conſtare debeant. De qua re iam ſatis.

De ſanguine itidem vitioſo, qui affertur in ſecundo argumento, iam plura diximus: ac notauimus, vt Aduerſarius hac in re ſibi nõ conſtet; cum modo ipſam cacochymiam, malámque humorum qualitatem intelligat: modò etiam quantitatem præter naturam audiendam putet: ſicuti in præſentia facit; quod tamen eſſe à Galeni mente, ab vſitata forma dicẽdi alienũ ſatis oſtendimus. Quæ autem Aduerſarius adducit, vt probet ſanguinem quantitate peccantem dici vitioſum, longè abſunt, vt eius intentioni, ac voto ſatisfaciant. Inutilem fortaſſe, & præter naturam redundantem quoque ſanguinem illum dicemus, at prauum, vitioſum, malum, κακόχυμον, κακὸν, μοχθηρὸν, nunquam dicemus. Quis enim non videat hæc qualitatis eſſe nomina, non quantitatis? Errauit fortaſſe Aduerſarius, quòd corpora quædam vitioſa, ac malè affecta dicantur, quæ ſanguinis redundantia laborant; vt qui ſynocho febre, vel ſine vlla prorſus putredine laborat, nemo non fatebitur malè affectum eſſe, κακῶς ἔχειν: ſed illum prauo, aut vitioſo ſucco laborare, τῇ κακοχυμίᾳ, & κακῷ μοχθηρῷ, vel κακόχυμον, eſſe, neminem arbitror ſanæ mentis eſſe dicturum; ac depoſito pignore cõtendam numquam à Galeno, aut priſcis illis optimis medicis dictum fuiſſe. Non eſt vt in præſentia rurſum examini ſubiiciam Gal. verba lib. 9. Meth. cap. 11. de quibus diximus lib. 1. cap. 8. Quantum enim aduerſaria expoſitio ſit à verbis, ac mente Galeni aliena, quilibet facilè poteſt intelligere; cum Galenus dicat venæ ſectionem, Græcè, φλεβοτομίαν, eſſe ſanguinis euacuationem: ille autem vacuandi ſanguinis gratia adhiberi, & hanc eſſe cauſam mittendi ſanguinis: cum Galenus dicat, mitti ſanguinem debere, cum eſt naturæ inutilis, inutilem autem eſſe tum qualitate, tum quantitate: Aduerſarius verò ſola quantitate peccantem putet eſſe ducendum. Namque demonſtratio Galeni eſt, ſanguinem naturæ inutilem venæ ſectione (in propoſito ſcilicet affectu) eſſe euacuandum: duobus autem modis illum naturæ eſſe inutilem, tum qualitate, tum quantitate: ex quo ſequitur, illum, vtrouis modo naturæ inutilis ſit, venæ ſectione ducendum eſſe. Ac de authoritate Auicennæ antea quoque ſatis diximus.

AD CAPVT VI.

Tertia, & quarta ratio de morbo maligno.

TERTIAM noſtram rationem Aduerſarius his verbis expoſuit. { Omnis magnus morbus ex Galeni ſententia, &c. exigit. } Nos aliis „ verbis. Præterea an non Hippocrates, & Gal. &c. ſolent? Rationem „ qui velit ad formam ſyllogiſticam redigere, ita conſtruere poterit in tertia figura. In morbis malignis venæ ſectio conuenit: morbi maligni fiunt ex cacochymia: ergo in quadam cacochymia venæ ſectio conuenit. Placuit autem ſic argumẽtum formare, vt quiuis intelligat, quàm vana ſit Aduerſarij conſideratio de vlcere maligno: cum ratio non magis ad vlcera, quàm ad

alios morbos pertineat, qui malignitate præditi sunt, atque in eo consistat, quod
maligni morbi non sine caecochymia sunt, in iis tamen vena secanda est, vt pote
magnis, ac vehementibus authore Galeno, ergo in cacochymia quandóque venam
secamus contra Aduersariū. Ille quid ad hæc? Fatetur in morbis malignis venam
secari: eosdem à cacochymia fieri tantum abest, vt neget, vt potius probet. Hinc
» sequitur quod volumus. Sed (inquit) { non rectè concludunt viri doctissimi mor-
» bo existente magno ex succis vitiosis sanguinis missionem necessariò adhiberi,
» cum vires validę fuerint: quia debet illa tutò interdum pręteremitti, solam purga-
» tionem adhibentes. } Aduersarius errat non solum in Grammatica, sed etiam in
» Logica: quia nostrum argumentū minimè hanc necessitatem, & vniuersalem pro-
positionem, sed solum particularem probat in tertia figura. Namque in præsen-
tia, quò illius positio destrueretur, numquam in cacochymia sanguinem esse mit-
tendum, satis fuit probasse, interdum esse mittendum. Et hac de causa argumen-
tum nostris verbis retulimus ex Disputatione de Scopis, vt conferri posset cum
iis, quæ ab Aduersario obiiciūtur. Itaque superuacaneus est Aduersarij labor, quo
de vlceribus malignis, eorúmque causis disputat: in quo si velim eiusdem errores
recensere, ac naturam maligni morbi, qui Græcè dicitur, κακοήθες, longius perse-
qui, nimis à proposito digrediar necesse est. Id solum velim studiosos animaduer-
tere, ne errent, si vera sit maligni vlceris descriptio ab Aduersario tradita, hinc se-
qui, vt pleráque, immò verò omnia vlcera, quæ causam coniunctam habent, ne-
cessariò malignorum nomine donanda sint. Quod est à mente Galeni, & optimo-
» rum medicinæ authorum longè alienum. Quid quod ait { intemperiem partis à
» materia, quæ in loco vlcerato, vel fluxerit, vel paulatim cōgesta sit, aut etiamnum
» fluat, difficilem curationem reddere } Materia paulatim congesta gignitur ne in
parte, an aliunde fluit? Si aliunde fluit, quo hoc membrum à reliquis duobus dif-
fert? Si gignitur in parte, nónne ab intemperie? Intemperies igitur erit causa,
non effectus. Prætereà quænam erit huius curatio? quæ hic certè non habetur,
quamuis dicat aliam non inueniri methodum apud Galenum. Detestandum
» quoque est quod ait { si verò fluxerint humores, ipsi tantū, quæ recipit, particulæ
» succurrendum est, &c. } Destruit enim maximum, & constantissimum Galeni de-
cretum, non esse partem aliquam propriis remediis, quæ localia vocant, subii-
ciendam, nisi prius totum corpus inanitum fuerit. Sed iam promiseram hæc me
prætermissurum. Quare de hoc tertio argumento satis dictum sit.

Quartum vt Aduersarius prætermittit, tamquam libro quarto pertractatum,
nos quoque silentio prætereamus. Illud sumebatur ex curatione febrium putri-
darum, quæ maiori ex parte fiunt ex cacochymia: quibus conuenire venæ sectio-
nem proprio loco satis docuimus.

AD CAPVT VII.

De vena secunda per epicrasin, & in vlcere pulmonum ex cacochymia.

QVONIAM morbi quidam sunt ex cacochymia ortum ducentes, qui
subita, & semel facta euacuatione curari non possunt, sed per epicra-
sin, qua prauorum humorum paulatim, & per vices fit euacuatio, rur-
sumque paulatim, & per vices interponitur nutritio, ac virium instau-
ratio: hanc autem epicrasin, & curationem per epicrasin Galenus dicebat absolui
per venæ sectionem, iure mihi videor collegisse in cacochymia nónunquam san-
guinem

guinem mitti oportere. Quod quidem argumentum vt Aduersarius effugiat primum repetit causas reperitæ vacuationis per sectionem venæ, de quibus aliter egit suo quinto libro, de Sang. Miss. aliter libro quarto harum disputationum Disp. 5. cap. 5. Quo loco nos coacti fuimus nostram & illi sententiam afferre, quæ non est hic repetenda, cum ad rem non faciat. Deinde explicata vacuatione per epicrasin ex Galeno lib. 9. Meth. c. 10. vt propius ad argumenti solutionem accedat, id supponere non est veritus, quod Galenus supponere non est ausus; corpus plethoricum incidere in febrem synochum putridam, cum viribus non admodũ validis. Imbecillas dicere noluit, vt aditum sibi ad fugam seruaret. At verò Galenus corpus supposuit non plethoricum, sed corruptela humorum laborans. Quò fit, cum Aduersarius à Gal. discrepet in supposito, & natura morbi, causarúmque, vt mirum non sit, si Galenum sequi volens in hauriendis indicationibus, in absurda, & repugnantia incidit. Nam si corpus plethoricum est, locum non habent indicationes ab Aduersario, immò à Gal. propositæ, vt paulatim quod vitiosum est vacuetur, &c. Galenus Græcè dixit ἐκκενοῦν τὸ μοχθηρόν. Verum Aduers. id fecit cum artificio. Etenim cum Galenus dixerit in prauitate humorum venæ sectionem conuenire, ipse ad corpus plethoricum id voluit referre: quod manifestè aduersatur Galeno, qui corpore plethorico, & febre synocho prætermissa, statuit sibi dicendum de humorum corruptela, & viribus imbecillis. Quare facile erat Aduersarium refellere, cum Galenus apertè dicat, humores corruptos euacuari non solùm purgatione, sed etiam venæ sectione. Quam quidem rationem Aduersarius soluere nititur, quoniam corruptela est duplex ex 2. Aph. 17. altera, qua humores possunt ad pristinum statum redire; altera qua non possunt; quasi Galenus de priore loquatur, quam inquit plenitudinem adhuc dici, non cacochymiã. Sed considerare debuit sententiam Galeni eo Aphorismo, leuem illam corruptelam, in qua parte humoris euacuata, reliquum potest in pristinam redire naturam, nomine corruptelæ non donari, sed plenitudinis tantum: illam verò tantummodo corruptelam dici, in qua tantus est accessus ad statum præter naturam, vt facultas concoctrix iam non possit humorem corruptum naturali statui restituere. Si igitur Galenus, in præsenti cap. 10. lib. 9, Meth. humores corruptos supponit, non ne ex sua ipsius lege illos audire oportet, qui ad naturalem statũ redire nequeũt? Nonne à Galeni mente longe recedit, qui corruptelam humorum tam interpretatur, quæ plenitudo est, & appellatur? Verum liceat Aduersario contra expressam Galeni animaduersionem, leuem illam corruptelam intelligere, & comprehendere, quæ minus propriè talis dicitur: cur nobis non licebit sub communi, ac generico nomine corruptelæ, τῆς διαφθορᾶς alteram quoque audire, & interpretari, quæ magis, ac verius corruptela est, atque hoc potissimum nomine vocitari consueuit? Quod si nobis licitum est, iam satis nostrum viget argumentũ, in corruptela humorum, quæ aut cacochymia est, aut non sine cacochymia, venæ sectionem de Gal. sententia conuenire. Equidem afferebam exemplum vere illustrè eorum, qui ex vitiosi succi erosione sanguinem reiiciunt, aut certè reiicere periclitantur: de quibus Gal. Quamuis. n. isti cacochymia manifestè laborent tamen à Gal. curantur per venæ sectionem sæpius factam, illis interim ad euchymiã reductis. Aduers. verò vt hinc ductum argumentum soluat, multa supponit, quæ magna ex parte sunt à veritate aliena. Summa eius opinionis huiusmodi esse mihi videtur: affectum esse sanguinis reiectionem ex pulmonum erosione: summam 5. Meth. c. 14.

P 5

remediorum in tribus consistere, purgatione, medicamento diaspermaton, capitis prouisione: venæ sectionem non conuenire in principio, nisi in corporibus plethoricis; in aliis non conuenire, cum plerumque debiles habeant vires, & parum sanguinis. Transacto autem principio, & sedata reiectione sanguinis, conuenire posse venæ sectionem per Epicrasin, non ratione cacochymiæ, sed ratione præseruationis. Egregia disciplina. Ego verò id primum noto, quod optime doctissimus animaduertit Pacius in suis Commentariis ad eum locum, Galenum non loqui de iis qui ex cacochymia, & erosione iam sanguinem reiiciunt, quos initio capitis dixerat esse insanabiles; sed de iis, qui ex cacochymia, & catarrho salso iam tussim excitante, in discrimen adducti sunt, ne vena in pulmonibus, & pectore erosa sanguinem reiiciant. Deinde cum Galenus loquitur de principio, aut progressu remediorum, non indicare principium morbi, qui adhuc non est, sed principium institutæ curationis. Id quod ex eo patet, quoniam inquit. Atque hæc quidem in principio peragenda sunt. Post verò reficiendus æger, &c. Hæc tamen, quæ peragenda sunt, numerauit primum purgationem, secundò diaspermaton, tertiò medicamentum capiti, &c. quæ non indicant ordinem in tempore vsus remediorum, sed potius in inuentione, ac dignitate. Præterea inter hæc, quæ sunt in principio peragenda, purgatio quoque atræ bilis numeratur, de qua tamen dixerat, postea verò si res postulabit, etiam iis, quæ nigram bilem expurgāt, &c. Quomodo igitur his in principio vtitur? Huc accedit quòd Galenus ordinem statuit inter hæc, quæ principio peragenda sunt, & victus rationem, cum inquit. Post verò reficiendus æger salubriter est, &c. Atqui hęc victus ratio nonne ipsis primis diebus instituenda est? Itaque iure mihi videor dixisse, has dictiones, in principio, & deinceps, vel postea, non indicare ordinem in remediorum vsu, ac tempore, sed potius in eorundem inuentione, ac dignitate. Nec verò dubium faciat aduersus id quod diximus, hos nondum sanguinem reiecisse, quoniam inquit, reficiendus est æger, quasi supponat morbum adesse. Nam respondeo dupliciter: primum istos aliquo modo ægros dici posse, quia laborant cacochymia, & catarrho salso, & tussi, vt Galenus dixerat initio capitis. Deinde verbum illud, æger, non esse Galeni, sed interpretis. Galenus enim simpliciter dixit ἐφεξῆς δὲ ἀνατρέφειν: deinceps autem reficere, seu renutrire. supple, istos oportet, non dixit ægros. Quod ergo dixit Galenus hæc principio esse facienda, tanquam principio per methodum inuenta, non tollit, quin venæ sectio, quam vltimo loco proposuit, nihilominus ipsa quoque sit initio facienda. Præterea fateor, ac profiteor venam secari gratia præseruationis, cum tota illa remediorum dispositio eundem habeat scopum: æquè tamen fateor, ac profiteor in cacochymia venam secari, quod Aduersarius negabat. Quamuis enim curatio per Epicrasin fiat, vt paulatim corpus ad euchymiam reducatur, reductum venæ sectione vacuetur, tamen adhuc dico in cacochymia venam secari. Etenim cum alternatim, ac per vices vena incidatur, quæro in prima sanguinis missione, an aliqua reliqua sit cacochymia? si dicas non esse, frustra renutritio illa, & epicrasis repetebatur, si concedas cacochymiam adesse, iam concedis illa præsente venam secari. Neque in præsentia quæstio est, an in cacochymia semel, an per vices sanguis sit mittendus, sed an simpliciter mittendus. Quod verò tandem adducitur ex lib. de Sect. Ven. c. 7. de venæ sectione in gratiam præseruationis à sputo sanguinis, vniuersale est præceptum omnia corpora complectens, & omnes causas sanguinis reiiciendi: & cum manifestè nostræ faueat positioni, non est, vt hac de re orationem longius protrahamus.

AD CAPVT VIII.

In muliere cacochyma Galenum sanguinem misisse.

QVOD in inuestiganda Galeni mente, de plurimis rebus, quæ non ipse accuratè, cogitatéque proposuit, & explicauit, sed ex eius verbis elicere, & consecutione quadam deducere oportet, discordes sæpenumero sint, qui eius lectione, ac doctrina delectantur, mirum certè non fuerit. Verum vbi Galenus expresè rem ipsam docet, suámque mentem perspicuè aperit, inter me, atque Aduersarium tantam esse discordiam, quanta est totius diametri distantia, scio multis maximæ fore admirationi. Galenus historiam refert cuiusdam mulieris extenuatissimæ, inappetentia laborantis, venis sanguine tumentibus, liuidis, cui menstrua purgatio iam octo mensibus defecerat; & sanguis à Galeno missus fuit ad libras tres, paulò minus, tribus vicibus, & ille quidem colore, & crassitudine liquidæ pici similis. Hanc mulierem Aduersarius contendit plenitudine, & copia sanguinis, non cacochymia laborasse: ego contra non plenitudine, sed cacochymia. Vter ad veritatem propius accedat, videamus. 6. Epi. se. 3. cõ. 29.

Mulierem plenitudine laborasse, Aduersarius his potissimum, vt mihi quidem videtur, rationibus probat. Prima ex curatione: quoniam missione sanguinis ad pristinum statum est restituta: Secunda, quia venas habebat extentas, ac sanguine tumentes: liuidas autem { ob naturam sanguinis in illis contenti, qui erat liuidus, & niger } Tertia, quia vena secta sanguis exiit crassus, & melancholicus: in talibus autem consueuit Galenus venam secare, vt in sanguine præditis tenuiore crura scarificare: in iis scilicet, quibus ex suppressis mensibus sanguis redundat. Postrema { quod octo iam exactis mensibus destiterit purgatio ex vtero: ex qua suppressione non modo probabile, sed necessarium omnino fuit plenitudinis affectum generari. } Ex quo Aduersarius tandem colligit. { Quoniam eorum, quæ à Galeno in commentario dicuntur, nihil prorsus cacochymiam adfuisse indicat, sed omnia in vnum plenitudinis affectum conspirant, rectè videor mirari, cur illi in eam opinionem venerint. }

Ego verò contra censeo, in eadem historia nihil esse à Galeno relatum, quod non magnam, atque vnam cacochymiam referat. Primum quidem corporis extenuatio, ac macies id satis docet: quamuis enim mulieres suapte natura, & à primordiis generationis graciles, & minime pingues abundare sanguine & possint, & soleant: tamen quæ prius, aut obesæ, aut mediocris habitus fuerant, si non solum pinguedine, sed etiam carnis mole priuentur, id necessariò ex prauis humoribus obtinent, id quod neminem arbitror esse negaturum, ne ipsum quidem Aduersarium, qui conceptis verbis id fatetur. Postquam enim dixit, non videri sibi rationi consonum, ex eo, quod exiguam carnem habuisset, colligere, eam notabili cacochymia laborasse hæc habet. { eum enim affectum non facit inopia carnis, sed excrementorum, & humorum à sanguinis natura distantium tum copia, tum mala qualitas } At verò huiusmodi copia, & mala qualitas excrementorum, & humorum à sanguinis natura distantium, quid, obsecro te, aliud est, quam ipsissima cacochymia? Vtrum autem Galenus horum mentionem fecerit in commentario, mox videbimus. Secundò consideranda est mulieris inappetentia, cuius causam referre equidem aliam non possum, quam exiguam, aut nullam alimenti

suctio

suctionem, propterea quòd venæ humorum copia laborant; nec non humores prauos ad os ventriculi delatos, qui sensum leuis alicuius suctionis obtunderent: quod quidem non nisi ex cacochymia ortum ducit; cum alioqui videamus corpora plethorica, qualia ipsorum quoque athletarum sunt, commodam, naturalémque appetentiam obtinere. Tertiò venarum tumor, cum ex qualibet materia contenta possit euenire, certè liuido colore, satis docebat sanguiné in venis contentum non fuisse qualitate mediocrem, sed vitiosum;& non solum melancholicum, vt censet Aduersarius, sed etiam crudum, & debito calore destitutum: in qua massa, sanguis probus minimus esset,& paucissimus, alij humores plurimi: id quod ex aliis quoque palam fiet. Quarto enim loco de causa dicendum est, nimirū octimestri menstruorum suppressione: quæ planè demonstrat insignem cacochymiam adfuisse. Nouimus enim menstruam purgationem in fœminis fuisse à natura institutam, vt corpus earundem à superuacaneo,& vitiato sanguine expurgaretur; qualem propter frigidam, & humidam intemperiem, vitámque desidem in iis generari necessarium fuit: quocirca,& iure optimo illam veteres purgationem appellarunt authore Galeno: immo ipsemet dixit aliquando illam non solū euacuationem esse, verum etiam purgationem; vtpote in qua multitudo vitiosorum humorum, quæ mensis spatio coaceruatur, expurgari solet, licet non tanta, neque adeo vitiosa, qualis, & quanta coaceruatur, dum menses in prægnantibus supprimuntur; quod alibi in eam causam relatum est, quoniam fœtus meliore sanguinis portione nutriri consueuit. Quicquid sit, certum est retētionem mensium complurium morborum causam esse, qui nonnisi à prauis humoribus fiunt: quos enumerat Hippocr. & Galenus, neque est, vt nos referre in præsentia velimus. Quid igitur mirū si hæc mulier ex cohibitis mensibus octo mensium spatio, in cacochymiam, atrophiam, & maciem incidit? cum praui humores nec aptè ad nutrienda membra distribuantur, nec distributi, saltem aliqua ex parte possint perfectè coqui,& assimilari: quòd si illa sanguinis fuisset redundantia, cum humor ad nutriendum sit maximè aptus, oportuisset,& nutritionem optimè cedere, & membra,& carnes ipsas probè nutriri, augeri, & adolescere, potius quàm deficere, & macie contabescere. Verum quid de sanguinis qualitate disputamus, si Galenus eam nobis ante oculos proponit, quod (inquam) esset colore,& crassitudine pici liquidæ similis? Atqui huiusmodi sanguinem intra probi sanguinis fines consistere quis audeat affirmare? aut eius redundantiam plethoræ nomine dignabitur? vnico excepto Aduersario, qui vt sua tueatur paradoxa, non veretur absurdissima quæque pronuntiare? Sanguis probus, & naturaliter constitutus est rubri coloris ex Galeno lib. de Atra Bil. c. 2. hic autem erat picei coloris, & nigri, vel ipso ab Aduersario teste. Sanguis optimus est qualitate, & substantia mediocris, biliosorúmque humorum,& pituitosorum medius 4. Tuend. Val. cap. 4. Hic autē erat crassus,& ex ipso Aduersario melancholicus. Sanguis suapte natura, dū extra vasa consistit, concrescit, atque in grumos vertitur: hic autem pici liquidæ similis fuerat. Quid igitur desiderari amplius potest, quo probemus eam mulierem laborasse sanguine vitioso, verissima, ac maxima cacochymia?

3. Epi. se. 3. t. 37.

Iam verò aduersariæ rationes sua sponte concidunt, ac ruunt. Etenim si Galenus venæ sectione mulierem curauit, non hinc sequitur eam plethoricam fuisse, cum venæ sectio in cacochymia quoque adhiberi possit: & qui contrarium supponit, id petit, quod in principio. Tumor porrò venarum arguit quidem copiam sangui-

ſanguinis, non tamen neceſſariò probi, & qui plethoram efficit, ſed fortè etiam vitioſi, atque ipſius cacochymiæ, qualis certè erat in hoc corpore. Subſtantia (inquit Galenus) copioſior priore neceſſariò eſt ea, quæ tumorem venis comparauit: nondum tamen qualis plenitudo ſit, iam patet; quippe ſubſtantiæ omnis multæ communis præter naturam eſt tumor, ſeu purus ſanguis, ſeu bilioſus, ſeu ſeroſus, ſeu pituitoſus, ſeu flatulentus exiſtat. Quòd ſanguis eſſet craſſus, & melancholicus, id verò potius cacochymiam ſignificat: ſi enim humor melancholicus ita in ſanguine redundat, vt proportione cæteros humores ſuperet, ipſum præſertim ſanguinem, quid hoc aliud eſt, quam cacochymia? De menſtrua purgatione diximus, quæ cum impurum, vitioſum, lutulentum ſanguinem ſoleat educere, ſi ſupprimatur, vt impurum quoque vitioſum, lutulentum ſanguinem reddat, neceſſe eſt: in quo ſi quis non intelligit ſummam cacochymiæ rationem conſiſtere, is nihil intelligit. Verùm de hac re atque hoc exemplo in præſentia ſatis. De plen. c. 10. » » »

Quod ad morbos attinet, qui pleríque occurrunt ex cacochymia ſine dubitatione ortum ducentes, in quibus nemo eſt ex probatis medicis, qui non libenter ſanguinem mittat, reſponſio Aduerſarij (in illis ſanguinis miſſionem interdum cõuenire, ſi adfuerit plenitudinis affectus, aut ſanguinis fluor: ac citra alterutram cauſam omnino abſtinendum) hæc inquam reſponſio ſatis indicat illum, aut ex libro tantum medicum eſſe, taléſque morbos nunquam in praxi, vt aiunt, tractaſſe, & curaſſe, aut alia ſcripſiſſe, & alia vſu ipſo confirmaſſe. Cum enim nullus in medicina facienda, quantum equidem Vicetiæ, Venetiis, Patauij ſpatio 50. propemodum annorum, quibus medicinam exerceo, potui obſeruare, in propoſitis morbis, ictero, elephante, ſplenetico, Gallico, venæ ſectionem prætermittat, quamuis corpora ſint omnis plenitudinis expertia, dummodo vires non prohibeant, ætáſque conſentiat, vix adduci poſſum, vt credam, ſolum Aduerſarium eandem prætermiſiſſe. Immò verò mihi videor certus eſſe, quotquot illi hactenus oblati ſunt Gallico morbo laborantes, (vt alios interea omittam) in nemine penitus, atque iterum, ac ſæpius penitus venæ ſectionem ab eo prætermiſſam fuiſſe, ni vires, aut aliquod ſymptoma vires proſternens obſiſteret. Aetatem prætereo, quòd ille ne in pueris quidem venam incidere vereatur. » »

AD CAPVT IX.

De natura ſanguinis.

EQVIDEM non ignoro, quæ in ſequenti parte continentur, ab Aduerſario ſcripta, & à me rurſum conſideranda, talia eſſe, quæ vel initio totius Diſputationis fuerint examinanda, vel opportuniore loco tractanda, vel tanquam antea non ſemel tradita, prætermittenda. Tamen apologiæ ratio me cogit, vt hic de iis dicam, quæ olim tractari debuerant: nam quæ nunc habentur repetita, & inculcata, animus eſt, vel prorſus præterire, vel paucis attingere. Porrò in præſenti capite nobis conſiderandum proponitur, quomodo ſanguis ſit in venis conſtitutus, aut potius quæ ſit natura ſanguinis, qui in venis continetur. Qua in re Aduerſarius, id quod omnibus manifeſtiſſimum eſt, & ad ſolutionem quæſtionis non facit, pluribus declarare contendit: quod ambiguum eſt, atque in eius doctrina inconſtans, inuolutumque, ſilentio prætermittit. Quis neſciat ſanguinem in venis contentum, ex

quo

quo nostrum corpus nutritur, ex quatuor humoribus constare, quæ corporis nostri secunda quædam elementa censentur? illos esse pituitam, bilem flauam, humorem melancholicum, & quartam substantiam, quæ sanguis propriè dicitur? ex iis omnibus nutriri corpus iuxta Hippocratis, atque Galeni doctrinam? Alios præterea humores esse iis tribus proportione respondentes, qui nutriendo apti non sint? Hos, si valde in corpore abundent, cacochymiam constituere? Sed quod erat diligentius examinandum, atque explicandum ad ipsum sanguinem pertinet, ex quo corpus alimentū sumit. Cum enim ille ex quatuor humoribus constet certa quadam proportione, quæ latitudinem quidem habet, sed talem, ac tantam, vt si eius fines, ac terminos transiliat, vt etiam sanitatis limites egrediatur, necesse sit, si talis humorum proportio non seruetur, sed vnus aliquis humor inter cæteros excellat; siquidem exiguus sit excessus, affectus plenitudinis nomen meretur, sed cum additione, ac denominatione ab exuperante humore facta, puta plenitudinis pituitosæ, biliosæ, &c. Sin autem longo interuallo excedat, vnúsque humor alios valde superet, si sanguis ille fuerit, iam non solùm plenitudo, sed & peculiari nomine plethora dicitur: sin verò alius quispiam à sanguine humor exuperet, nec plethora, nec plenitudo, sed cacochymia dicitur. Quæ doctrina Galeni est multis in locis, præsertim libro de plenitud. capite vltimo, & 13. Meth. cap. 6. Ex quibus illud nostræ Disputationis solidissimum fundamentum constitui potest, cacochæmiam dici, & esse, non solum cum humores excrementitij, & ad nutriendum inepti in corpore abundant, vt Aduersarius censet, sed etiam quando humores ipsi alimentales (vt vocant) & cum sanguine ad membrorum nutritionem permisti, à debita proportione, ac symmetria recedunt eo modo, quo diximus; de quo quid Aduersarius sentiat, non satis mihi perspicuum est. Veruntamen si considero quæ ille scripsit non solum lib. 4. de Ven. Sect. cap. 4. sed etiam hoc libro Disputatio. 3. capite vltimo, mihi ita sentire videtur. Quolibet humore, & quantumlibet in sanguinea massa redundante plenitudinem dici, non cacochymiam. Post enim quam dixit sanguinem ex quatuor humoribus constantem illum esse, ex quo humanum corpus fit & à principio genitum, & postea nutritum, humores esse sanguinem propriè dictum, & reliquos tres, qui non sunt appellandi propriè pituita, vel bilis, sed sanguis pituitosus, vel biliosus, plenitudinem non constare ex incremento bilis, melancholiæ, aut pituitæ excrementitiæ, plethoram esse affectum eorum succorum, qui sanguinis nomen habent; demúmque postquam multa effinxit de plenitudine cacochymia, & cachymia plethorica, tandem ait { Quod attinet ad sanguinis
" partes ita statuendum est, si vna cum temperatissimæ partis augumento contin-
" gat biliosum sanguinem duntaxat, aut pituitosum, aut melancholicum incresce-
" re, plenitudo etiam dicitur, sic etiam si duo augentur: at verò si citra sanguinem
" moderatum, solus vnus augeatur humor, etiam plenitudinem vocabo, sed non
" ita exacto sermone, verum cum additamento sanguinis biliosi, aut pituitosi, aut
" melancholici: atque si aliquando ex veteri consuetudine dicere voluerimus, ple-
" nitudinem bilis, pituitæ, melancholiæ, non reclamabimus, modo rerum natura, vt
" iam mihi exposita fuit, teneatur, neque enim de nominibus litigandum est.} sic
" in præsenti cap. ait { ex horum } scilicet excrementitiorum humorum) mistione, & confusione fit in venis cacochymia, cum satis magnum incrementum est, aut magna illorum malitia (neque enim leuis miscella hanc affectum facit) vtrúmque enim

enim ad illius constitutionem interdum concurrit, atque interdum alterutrum.} Quare cum Aduersarius simpliciter quodlibet alicuius talis humoris incrementum plenitudinem vocet, nec distinguat, vtrum exiguum intelligat, an maximum & effatu dignum, videtur illam quoque plenitudinem appellare, quam Galenus cacochymiam vocauit: eam verò duntaxat cacochymiam nuncupare, qua humores excrementitij exuperant, quod est à Galeni mente alienum. Nam lib. de Plenit. cap. vltimo, vbi biliosam, pituitosam, melancholicam plenitudinem descripsit, addit in iis, simul cum vno ex hisce humoribus sanguinem etiam augeri: alioqui si sola bilis pallida exuperauerit, iam huiusmodi affectus non amplius plethora, aut plenitudo, sed cacochymia dici meretur. Qui de iisdem loquitur humoribus, qui si augeantur simul cum sanguine, plenitudinem, si soli sine sanguine, cacochymiam efficiunt. Ac paulò post. Et sanè in plethoricis constitutionibus potest sanguis alios omnes longo excedere interuallo, verum non ita aliorum humorum quispiam: id namque in cacochymiam transit, neque amplius plenitudo, neque plethora erit vocitanda. Iidem igitur humores, qui plenitudinem faciunt, si magis augeantur, cacochymiam gignunt. Quæ sententia aperte etiam colligitur 13. Meth. cap. 6. & aliis locis, vt in re clara non sit opus longius orationem producere. Galenus autem hanc sententiam videtur ex Hippocrate didicisse, qui primo lib. de Nat. Hum. text. 18. dixit corpus humanum in se continere sanguinem, pituitam, & vtrámque bilem: & hanc esse eiusdem naturam: vt certum sit eum loqui de massa sanguinea, quæ corpori alimentum præbet. Quæ quidem si mediocriter se habeat, inquit hominem sanum degere, si à mediocritate recedat, dolere, ac nimirum ægrotare. Quo loco licet obiter inter Hippocratem, & Aduersarium repugnantiam obseruare. Namque ille de humoribus loquens, ex quibus humanum corpus conflatum est, ac nutritur, inquit. Affirmo igitur ex sanguine, pituita, & bile cum flaua, tum atra hominem constare: & primum quidem horum nomina communi hominum iudicio disterminata esse: neque cuiquam eorum idem esse nomen dico. Deinde formas singulorum quoque natura esse distinctas: & neque pituitam vlla ex parte similem esse sanguini: neque sanguinem bili; neque bilem pituitæ. Quo enim pacto ea inter se essent similia, quorum neque colores similes apparent, cum aspiciuntur: neque manu attrectanti similia esse videntur? Neque enim calida pariter, neque frigida, neque humida, neque sicca sunt. Aduersarius verò è contrariò inquit. { hæ partes (quas deinde exponit humores in massa sanguinea contentos, ex quibus nutritur animal) proprie naturam sanguinis, ac etiam fibras, colorem, odorem, saporem, aliásque proprietates exacta ratione continent, &c.} Et in præsenti capite { ideóque (ait) non distant colore, &c.} Et paulò post { licet omnes partes rubræ sint, omnésque & forma, & temperie participent sanguinis. } Equidem credo Aduersarium Nouatoris nomen affectare, & enixè aucupari; cum antiquissimi authoris, & optimi illius senis vetera, & iampridem recepta omnibus decreta respuat, atque contemnat, noua, inaudita, incredibilia suggerat, ac docere nunquam desistat. Ac sanè spero equidem fore, vt hic homo qui humores specie, qualitatibus, consistentia, virtute, modis omnibus inter se dissidentes, ausus est affirmare, propriè naturam eandem sanguinis, fibras, colorem, odorem, saporem, aliásque proprietates exacta ratione continere, totum naturæ ordinem aliquando inuertat, & contendat album, & nigrum, lucem, & tenebras, aquam, & ignem, & quæcumque sunt

1. de Nat. hum. text. 15.

Lib. 3. c. 11.

sunt contraria, non esse diuersa, sed vnum, & idem, & quod philosophi quidam dixerunt, ens vnum esse.

AD CAPVT X. & XI.

Rationes Aduersarij refutatæ: Nostræ confirmatæ.

DVORVM capitum x. & xj. quæ nos in vnicum redegimus, illa est apud Aduersariũ ordinis ratio, vt priore, scilicet x. reliquas nostras afferat rationes: in altero xj. prius multis argumentis suam positionem nitatur confirmare, deinde easdem nostras rationes dissoluere. Ego verò mihi videor conuenientiorem ordinem seruaturus, si semel in primis vniuersam Aduersarij argumentationem examinauero, & quantum vnaquæque illius ratio momenti habeat, expendero: deinde & argumenta nostra in remedium allata ab eiusdem Aduersarij conatibus, & oppugnationibus vindicauero. Primum autem in cap. xj. velim studiosi animaduertant, (quod equidem non sine maxima admiratione obseruaui) Aduersarium in ipso capitis limine sine vlla difficultate fateri, { interdum, etiamsi nulla plenitudo adsit, immò
" vero si corpus cacochymia insigni laborauerit, magno imminente morbo à san-
" guinis fluxione concitando mittendum esse sanguinem } ac parum abest, quin fateatur, in quouis morbo magno, licet adsit cacochymia, mittendum esse. Tamen longissima Disputatione, ac multis argumentis ita probat venæ sectionem in cacochymia non conuenire, ac si illa perpetuò exitialis esset, ac perniciosa, nullúmque vllo vel loco: vel tempore locum habere posset. Iam argumenta ipsa perpendamus: quorum duo capita sunt: alterum de cacochymia extra venas: alterum de cacochymia in venis.

De priore quatuor affert argumenta. Primum, quia malus humor non debet trahi in venas, ne sanguis mistus illum labefactet. Secundum quia axioma est, non esse ducendum humorem per partes nobiles. Tertium, quia non est tentanda via longa, & difficilis, cum breuiorem habeas, & faciliorem. Quartum, quia non sumus certi prauos humores secta vena educi: ac retenti plurimum nocere possunt. Ego verò his omnibus illud primum obiicio, quod dicebam, argumenta eò tendere, vt doceant, nunquam in tali cachochymia sanguinem mittendum esse; quod tamen Aduersarius concesserat { magno imminente morbo a fluxione sanguinis
" concitando } Quod si ille contendat, hæc simul posse consistere, vt cacochymia
" venæ sectione non euacuetur, sed illa reuulsionis tantum gratia adhibeatur, cur non vidit nos eodem clypeo tegi posse, ac pariter respondere, si cacochymia extra venas contineatur, puta in erysipelate, non propterea nos venam secare, vt prauum illum succum euacuemus, sed vt morbi vehementiæ prospiciamus, vt totius corporis rationem habeamus, vt materiam, quæ morbum fouere potest, educamus, vt tutum singularium remediorum vsum faciamus. Qua vnica respõsione argumenta omnia iam relata planè concidunt. Frustra igitur Aduersarius obiicit praui succi reuersionem in venas: eius permistionem cum sanguine: euacuationem per partes nobiles: viam difficilem: incertum exitum: cum præter propriam huiusmodi humoris euacuationem, totius primum corporis sit habenda ratio, materiáque in primis magno remedio pro morbi magnitudine sit minuenda. Speciatim verò quæ pars corporis, per quem locum, & quomodo euacuari commodè

commodè possit, iampridem ex Galeno didicimus, cum passim in libris Meth. tum præsertim 2. ad Gla.capit.2. Sicuti enim studemus conuenientem venæ secandæ vsum confirmare, eiusdem dignitatem tueri, ita ij non sumus, qui credamus per eam omnes morbos prorsus aboleri, omnibus indicationibus satisfieri posse.

Deinde Aduersarius ad cacochymiam se confert, quæ in venis continetur, in qua multis argumentis contendit omnino esse à venæ sectione abstinendum. Quam quidem totam Disputationem iure possem prætermittere, quoniam in vnaquaque scientia, & facultate disputare aduersus eos, qui principia negant, & manifestissima quæque, & certissima eiusdem axiomata in dubium vertunt, tamquam lege quadam vetitum est: & qui hoc facere instituat, omnia vbique tractet, atque confundat, infinitam disputandi rationem persequatur, necesse est. Aduersarium verò certissima quæque artis dogmata impugnare, ipsa medicinæ principia in dubium reuocare, facilè intelliget, quicumque attentius eius argumenta examinare, eorúmque vim considerare voluerit. Igitur id nos paucis obseruemus, non quidem, vt dubitationes extra artem positas audiamus, sed vt aliis viā monstremus, qua se ab huiusmodi tricis, & captiunculis facilè expediant.

Primùm est argumentum. { Venarum cacochymia sanguinem coinquinans emendatur pharmaco purgante, non igitur venæ sectione indiget. } Argumentum regium, quod non nisi duobus deficit; antecedente, & consequentia. Namque antecedens si speciatim intelligatur, cacochymiam nonnumquam purgatione emendari, id concedi vt verissimum potest: at verò generatim prolatum id cumprimis falsum est: cum alia non desint remedia, venæ sectio, victus ratio, malleolorum scarificatio, diureticorum, sudorificorum vsus, alexipharmaca, & alia fortasse, quibus venarum cacochymia corrigi potest. Quare & consequentia nullius est momenti; cum fieri possit, vt cacochymia modo purgatione, modo sectione venæ, interdum & vtraque corrigatur: fieri etiam possit, quod iam docuimus, vt non pro ipsa cacochymia, sed pro morbi magnitudine sanguis mittatur, si cætera consentiant.

Deinde Aduersarius ex iis, quæ communia sunt, argumentatur. { Amplius propositum medici est, tutò, citò, & iucundè sanare: at verò qui mittit sanguinem in eiusce modi affectu, neque tutò, neque citò, neque iucundè sanat. } Quòd quidem argumentum tam diffusè explicat, amplificat, exaggerat, vt nullum nedum sectioni venæ, sed ne alij quidem vlli propè remedio locum concedat. Si enim commune illud præceptum vsque adeò seuerè, & restrictè audiendū est, vt ab Aduersario accipitur, quis erit quæso in medicina locus vstioni, incisioni, mēbri amputationi, ligaturis, cucurbitulis, purgationi, clysteribus ipsis? At verò quis nō videat sensum esse, vt tutò, citò, & iucundè agamus, quàm maximè fieri potest, quantum occasio, resque ipsa patitur, & finis consequendi vsus permittit? De securitate dicamus. { Tuta (inquit) non est medicatio, quæ vacuat eum humorem, qui non debet euacuari, &c. } Primum dico illum assumere, quod probandum est, non debere sanguinem euacuari. Deinde contrà aio tutam non esse medicationem, qua vel principio, non turgente materia, purgamus, vel sine insigni remedio principium morbi transigimus, in quo mouere oportet, si quid mouendum videtur; vel singularis praui humoris eductionem molimur, non prius corpore per venæ sectionē inanito. Hæc enim perspicua fuit sententia Galeni, de qua multa diximus.

„ Aduersarius addit. { & qui magnam toto corpori (toti inquã) facit vtilitatem, &
„ qui vtilis est ad superandum morbum, & in quo naturalis calor conseruatur. }
„ Cur non laruam exuit, & apertè profitetur numquam sanguinem esse mittẽdum? Cúm ipse reuulsionis gratia sanguinem mittebat, si ego illi obiiciam, Tu ne sanguinem detrahis? qui magnam toti corpori affert vtilitatem, qui vtilis est ad superandum morbum, & in quo naturalis calor conseruatur quid respondeat? Non aliud credo, quàm & alia remedia, & ipsam in primis venæ sectionem hoc habere, vt non sine aliquo ægrotantis incommodo fiant: sed medici partes esse, vt illa eligat, quæ quam minimo cum detrimento plurimum afferant vtilitatis: talem esse venæ sectionem pro reuulsione. vbi metus est vehementioris morbi: talem &
„ nos eandem esse dicemus, vbi iam præsens est morbus vehemens. { Denique (in-
„ quit) ex cuius euacuatione vires non mediocrem consequi debilitatem possunt }.
„ Galenus certè oppositum docebat, Vires venæ sectione leuata facilius superare quod reliquum est. Quid hoc aliud est, quàm firmiores euadere, ac robustiores? Sed estò, concedatur hoc quoque, eas consequi istam debilitatẽ non mediocrem: nónne semper hæc ratio viget? Cur igitur ille venam secandam, aut docuit, aut iussit vnquam? Aut hic volens, ac sciens falsa scribit: aut aliàs impius fuit, qui vena secta tantum homini detrimentum, tantam perniciem afferri assensit, suasit, iussit. { Iam (inquit) si nullam sanguis paritur putredinem, si quantitate non facit
„ negotium cur vacuandus? Quid igitur si sanguis putrescat, si quantitate lædat,
„ concedes ne vt illum mittamus? At dicebas sectionem venæ ratione putredinis non conuenire. Sed nónne sæpe ex Galeno diximus, cur sanguis, licet non patiatur putredinem, licet quantitate non faciat negotium, nihilominus interdum sit educendus, quia scilicet morbus vehemens sine huiusmodi remedio ritè curari nequit? Idcircò vana est obiecta ratio, non conuenire, vt pro vncia bilis ducatur libra probi sanguinis. Quanta enim commoda afferat venæ sectio, præter edu-
„ ctionem praui humoris, millies dictum est. Addit Aduers. { Sed cur si alia via id
„ fieri potest, qua solum noxius purgetur humor, conseruato sanguine, id fieri non debet? } Ludit, an seriò loquitur? Quis nescit aliis multis modis prauos humores educi, ac minui? Balneo, frictionibus, cibi parcitate, inedia, purgatione ipsa? Sed quærendum est, an æquè bene id fieri possit. Credis ne victum tenuem, aut inediam fore satis pro magni morbi curatione, pro mali humoris euacuatione? Ne ipsi quidem diatritarij hoc censent. Nunc principio magni, & acuti morbi vteris balneo, & frictionibus, ac sperabis te iis cacochymiam esse euacuaturũ? Demum initio morbi, cruda, & non turgente materia purgationẽ adhibebis? Quid credam nescio. At verò sectio venæ tuta est, materiam minuit, viam cæteris præsidiis tutam parat, præparationis non indiget, vno verbo morbi magnitudinem retundit. Speciatim verò quid attinet de purgatione dicere? Quæ quantò & securitate, & facilitate, & medici moderatione, & quantitatis coniectura, & omnibus modis sit inferior, quã sectio venæ, id Galenus & manifestè, & ex professo nõ semel docuit.

„ Eadem sit responsio ad ea, quæ satis confusè accumulat. { Cur si semiputrido,
„ ac simul multo existente sanguine Gal. non vult tantum illius vacuari, quantum
„ postulat morbus, sed aliquid vult reponi ad corporis nutritionem, cur (inquam)
„ bonum existentem, quo nutriuntur omnes corporis partes, educemus? } At Gal tamen educebat. Nec lis, an ducendus sit sanguis, ad quantitatem trahenda est, de qua nos itidem Gal. consentimus. Sed mirum, fortè ridiculum est, eum loqui de

cacochy

cacochymia in venis, & tamen conqueri, quòd bonum sanguinem educamus. { sanguis deinde tamquam amicus, & familiaris naturæ, tum quatenus conseruat vires,& spiritus,tum quatenus calidum innatū auget,&c.} Quæso lector, nónne meritò, ac iure tibi videor dixisse, Aduers. in eorum opinionem incidere, Erasistrati, Medij,& cæterorum, qui à venæ sectione prorsus abhorrebant? Quò enim hæc spectant,sanguinem esse naturæ amicum,& familiarissimum,cōseruare vires,& spiritus,calidum innatum augere,morbi propulsationē iuuare non mediocriter,quàm vt nullo modo,ac nullo tempore debeat educi? Cur igitur si humorū plenitudo, fluxusque adsit,illum euacuari,& permisit, & voluit?& ex consecutione,si hanc eius rationem audias,succum naturæ familiarissimū subtraxit, vires labefactauit,spiritus exhausit,calidum innatū extinxit,morbum fouit?Hęc, hæc inquam sunt,quæ dicebam cum principiis,& axiomatis medicis pugnare; & quæ paradoxa sunt,vt ne ab ipso quidem Paracelso sint expectanda. { Quorsum præterea ipsas vires reddere imbecillas ex sanguinis euacuatione tentabimus? } At non ne purgatio, quam scribit Hipp. non cōuenire principio inflammationis, quòd quę morbo resistētia,& sana sunt,absumit,colliquátque,& corpus ab imbecillitatē ducit;quam dixit Gal.ideo coctionibus aduersari,quia corpus vehementer mouēdo frangit; non ne victus tenuis,nónne longè magis inedia vires imbecillas reddit?Obliti ne sumus Galenici præcepti, studiū medici esse,vt in morbis longis magna ex parte vires conseruet,in acutis verò moderatè debilitatas custodiat?Pudet me profectò,ac piget,hæc tam absurda,tam à recta, vsitata,& ab omnibus recepta rerum medicarum intelligentia aliena persequi: Vereor enim,ne quis hæc nostra legens suspicetur, me istas ratiunculas maioris æstimasse,quam mereantur. Verumtamen is sciat hæc me non eò scribere,quò studiosos ad veram medendi semitam,methodúmque traducam,qui arbitror vix aliquem in Aristotelis,Galeníque doctrina institutum reperiri,tam prauo iudicio, & tam imperito, tam perditæ spei,qui huiusmodi lusibus,verius,quàm argumentis,patiatur se capi,atque irretiri: sed vt Aduersarium ipsum excitem, reuocem, ingenuè, & amicè horter,obsecrem,vt ne studio litigandi vsque adeò transuersum agi se permittat,vt hæc tandem scribat, quæ equidem puto non illi ex animo fluxisse,sed pro ingenij acumine,ac Disputationis impetu potius excidisse.

4. De Rat. Vict. 22.

Chm. 44.

1. Aph. 4.

Aduersarius probauit hactenus,tutam non esse curationem per venæ sectionem: mox intendit probare non esse citam, ac breuem; qui ita ludit. { Sic(fortè sit)cacochymia in venis pulmorum,&c. Quomodo eam sectione venæ vacuare poterunt? } Ego verò ita deduco. Quomodo eam sine sectione venæ vacuare poterunt? Hæc ferè sunt,quibus ille credit se probasse, nec citam,nec iucundam esse curationem per sanguinis missionem: cum tamen de iucunditate nihil planè dixerit,ipse fortasse sibi conscius,quàm iniucunda sit,ægrotantibúsque inuisa, & odiosa curatio per medicamenta purgantia.

Tertia Aduersarij ratio, & à communibus est,& videtur omnem venæ sectionis vsum prosus oppugnare. { Natura venarum cacochymiam segregatam à sanguine vacuat: ergo eandem segregatam à sanguine vacuare debet artifex: consecutio necessaria est, quia medici munus est,naturam bene operantem imitari, &c.} Disputare ad vtrámque partem,atque eamdem positionem modo probare, modo refellere,& improbare,dialectico fortasse, Oratori,& ei,qui exercitationis gratia Disputationem instituit,licitū fuerit: at in homine serio,& eo,qui cæteros

facultatem maximè humanam vtilitatem spectantem docere profitetur; in medicina ipsa id facere; argumentum aliquod, vt vanum, & irritum improbare, mox eodem ad confutandam veritatem abuti, id verò mihi indignum, & nullo pacto ferendum videtur. Vtebatur Auerroes eodem argumẽto, eodem inquam medio, aduersus Galenum, vt probaret euacuationẽ à medico ad lypothymiam, aut syncopem non esse ducendam, quia natura nunquam id facit, medicus autem est imitaror naturæ. Contra Auerroem disputat Aduersarius, atque eius argumentum soluit lib. de Venæ Sect. capite 15. Quod quidem studiosos rogo, vt semel relegere non grauentur, vt intelligant Aduersarium nostrum Vespertilionis Aesopici partim similem esse, partim dissimilem. Ille enim modo auem, modo quadrupedẽ se positebatur, sed hoc fine sibi proposito, vt paccatè degeret, & cũ auibus, tãquã auis victitaret, inter quadrupes etiã vti quadrupes exciperetur. Hic autẽ è contrariò nonnisi pugnam, & litigiũ meditatur: inter aues auet esse quadrupes, inter quadrupedes auis. Aduersarius Auer. censet, medicũ nõ sẽper, nõ in omnib. non æquè naturam imitari: Aduersus Massar. statuit, medicum semper naturam
» imitari debere, vt nihil moliatur, nihil cogitet, quod non naturæ imitatione fiat:
» nam si aliquid à medico fieri concedar, quo naturam non imitetur, iam ruit
» argumentum, nulla est consequentia. { Bilem in venis existentem natura expurgat per diarrhœam, per dysenteriam, per vrinas, per sudorem non vacuato sanguine &c. } ergo artifex non debet venam secare. Sed quæso ex multis, quæ Aduersatius eo loco adducit contra Auerroem, liceat hæc pauca referre. { Ars equidem (inquit) aliquando naturam operantem imitatur: aliquando naturam imbecillam adiuuat, aliquando ipsa per se operatur, tanquam architectonica, in qua re euadit longe superior natura } Et paulò post. { Porrò in illis etiam, quæ nunquam facit natura, eam imitatur medicos in hunc sensum, quia eo modo res facit, procuratque, quo modo natura faceret si opus illud efficeret. } In has angustias, in has contradictiones incidere plerúmque ij solent, qui solida artis fundamenta, & vera methodi principia ignorantes topicis quibusdam rationibus vtentes, incerti hæsitant, & modo hoc, modo illud aiunt, aut negãt, & in manifestis mendaciis, absurdissimisque positionibus deprehensi subterfugere, & cauillari nunquam desistunt, & quiduis aliud sibi committendum putant, quam vt se victos fateantur, cognitam veritatem suscipiant, loco ne tantillum quidem cedant. Et cum hoc præcipuè senum sit propriũ, frustra fortasse illud vsurpauero γέρον γέροντα παιδαγωγήσω σ' ἐγώ. Veruntamen dum studiosi rem ipsam cognoscant,
» ac veritatis vim, ideamque ex ipsa in primis positionum, & rationum constantia,
» tanquã certissimo indicio intelligant, non videbor mihi frustra õnino laborasse.

Eiusdem farinæ est, quod Aduersarius addit. { Propterea cum natura à causis morbum facientibus aggrauatur, & humorum adest cruditas, aliquid bene euacuari est impossibile &c. } Quid ais vir præstantissime? Non ne vides vt nos impugnes, quantam vniuersæ medicinæ cladem inferas? quantam tuis dogmatis repugnantiam afferas? Insignis hæc est, & peculiaris prærogatiua sectionis venæ, vt possit, ac debeat, tum demum, cum morbi inchoatur, adhiberi; apud nos, si morbus sit magnus, vires, ętasque cõsentiãt: apud te, si plenitudo adsit, vel fluxio humorum: nunc doces illam nonnisi concocta materia vsurpandam esse? Et alios Nouatores appellabis? aliis succensebis, quòd noua, peruersa, & perniciosa in medica facultate dogmata introducant, sectentur, doceant? ô lepidum caput.

Restat

Reſtat altera pars capitis, in qua Aduerſarius nititur noſtras rationes ſoluere, aut verius noſtras dubitationum ſolutiones refutare. Quoniam concedentibus nobis in cacochymia venæ ſectionem, obiicere aliquis id poterat, quod ille paſſim ſolet obiicere, non eſſe conueniens, vt vno humore exupetante, euacuemus alterum, bile abundante ſanguinem, reſponſionem, afferebamus, per venæ ſectionem ſanguinem minime ſyncerum, ſed confuſum, & cum aliis humoribus permiſtum educi; vt doceremus per eam ipſum quoque humorem vitioſum euacuari: contra inquit Aduerſarius {Hanc hypoteſim cōcedo illis libenter, quia » ex hac ipſa non video quomodo inſequatur, in cacochymia venarum (nam de » alia nulla eſt controuerſia) ſanguinem fore emittendum. Notandum eſt ingeniũ » hominis, qui vt affirmet, vel neget, non ab ipſa veritate adducitur, ſed ex eo, ſi ſe- » quatur aliquid contra ſe, vel non ſequatur. Verum hoc conceſſo, quid ille reſpondet, quid habet cōtra nos? Planè nihil{non debet ſpectari quod vacuetur humor morbum efficiens, ſed an rectè vacuetur &c.}Ego enim aio, rectè, immò optimè » euacuari, tutò, & modo conuenienti, & conferre euacuationem, & facilè ferri. » Argumentatur ille contra, & repetit, quæ nos iam abundè examinauimus: vt » certè ſupetuacaneum ſit eadem toties repetere. Vno verbo, ſanguis in cacochymia vtiliter, tutò, & cōueniēter educitur, ſi principes eius mittēdi ſcopi cōueniāt quia ſimul prauus humor euacuatur, quia natura onere leuatur, quia quod reliquum, eſt, facilius ſuperat, quia medicus tutius poteſt reliquis remediis vti, quia vnicum eſt remedium magnum, quod initio morborum vehementiũ poſſit adhiberi: cum illi ipſo initio, curationem, & remedium aliquod magnum requirant. Quo tempore venæ ſectio præfertur purgationi, licet alioqui purgatio proprium ſit remedium cacochymiæ, magnum inquam morbũ excitantis. Falſum porrò eſt quod Aduerſarius ait in cacochymia per venæ ſectionem, vacuari magnam ſanguinis portionem, parum bilis, aut alterius homoris vitioſi namque humor, qui copioſus eſt in venis, copioſior etiam educitur, vt quotidie experimur, vt docet hiſtoria mulieris, de qua c.8. diximus, in qua ſecta vena ſanguis pici liquidæ ſimilis eductus eſt. Quare humorum proportio vel non mutatur, vel ſi mutatur, ad naturalem ſtatum magis accedit, cum redundantis humoris portio maior educatur. Fruſtra igitur laborat Aduerſarius, ac mirificè ſibi repugnat, dum corpus cacochymũ ſupponit, ſimulque cōtendit fieri poſſe, vt ſanguis nec quātitate, nec qualitate præter naturam ſit affectus. Quid enim aliud eſt cacochymia, quàm ſanguinis vitium, & mutatio in qualitate? Etenim cum ille certa quadam naturali quatuor humorum proportione, atque eorum propria temperatura præditorum conſtet, ſi multò calidior, & ſiccior fiat, quàm naturæ conueniat, hac ipſa qualitatis mutatione bilioſus fit; qui quidē exceſſus ſi magnus fuerit, teſte Galeno ipſā cacochymiam conſtituit. Quid igitur eſt, quod ait, ſanguinem pati tantum inquinamentum ex miſcela mali humoris? cum dicatur cacochymia, non ſolum quando prauus humor ſanguini admiſcetur, ſed etiam cum in ſanguinea maſſa vnus aliquis humor à ſanguine diuerſus, cæteros, atque ipſum in primis ſanguinem magna, ac præter naturam ſuperat proportione. Sed hac data mali humoris miſcela, quid tādem Aduerſarius putat accidere ex venæ ſectione. An fortè ſolus ſanguis exibit purus, ac ſyncerus, humor autem ille permiſtus cohibebitur, ac veluti fræno, vel obice quodam detentus exire non poterit. Quæ fictiones hæ ſunt? Quæ ſomnia.

Quoniam verò statuta nostræ positionis, veritate, ex eadem colligebam solutionem dubitationis maximi momēti; cur fiat, vt venæ sectio morbis non solum calidis, sed etiam frigidis conferat, quoniam praui humores, quicumque tandem sint missione sanguinis euacuantur, qui scilicet in venis sunt, & cacochymiam constituunt, Aduersarius hanc nostram sententiam, quam, consequentiam vocat, mirificè deridet, immò verò tanquam perniciosissimam detestatur, qui multis vtitur argumentis: quibus antequam respondeo, libenter ab eo quæsierim, an reuera putet multos frigidos morbos venæ sectione iuuari: nā si id neget, tot possum in medium proferre, quot ille fortasse calidos adducet, apoplexiam, epilepsiam, lethargum, hydropem anasarcam, tremorem humorum crudorū copiā. Si verò concedat, ille prius debuit meliorem rationem afferre, quā nostræ illuderet. Sed cum ipse quid sentiat, non explicet, consequentiam nostram, vel potius à se confictam redarguit. {Ex eo (inquit) quod aperta vena sanguis vacuetur biliosus, melancholicus, pituitosus: & verè temperaturus, atque mediocris, non potest deduci venæ sectionem vtilitatem afferre frigidis morbis, & probat oppositum sequi.} Siquidem cum sanguis secūdum se totus calidissimus sit excepto corde, ac spiritibus, omnium, quæ in humano corpore insunt, huius ipsius vacuatio simul cum spiritibus qui cum eo sēper insunt, vberrimi, magis refrigerādo & corpus, & humores frigidis affectibus summum inferret detrimentum, ac illius præsentia vtilitatem maximam.} In quo quidem argumento, & falsa assumit, & sibi contradicit. Sanguinem, qui vena secta euacuatur sumptum pro tota massa ex quatuor humoribus constante, calidissimum esse omnium, quæ sunt in corpore, falsissimum est, siue rationem spectes, siue Galeni authoritatem. Ratio in promptu est. Cū enim sanguis ex quatuor constet humoribus, cōtrario præditis temperamento, atque elementis ipsis proportione respondentibus quorū humorū duo calidi sunt, duo frigidi, quod ex horum mistione resultat, temperatum sit oportet, tantum à mediocritate recedens, quantum vnus aliquis humor redundat, atque in temperie totius dominatur, quod quidem Galenus docet sine cacochymia fieri non posse. At verò idem Galenus hoc ipsū manifestè testatur, qui sanguinem inquit non calidum, & humidum, sed temperatum dici debere, quemadmodum & ver: quod quidem intelligendum est, non de sanguine, vt quartus est humor, sed vt ex quatuor conflatus est. Idem enim dicebat Galenus, sanguinem temperatissimum aliorum humorum non fore expertem, cum caliditate frigore, humiditate, siccitate participet. Aduersarium sibi ipsi contradicere, cuilibet animaduertendi patere potest: quia supponit {quod aperta vena sanguis vacuetur biliosus, melancholicus, pituitosus, & verè temperatus, atq; mediocris,} Neq; in eo vim facio, quod sanguinem pro quarto humore temperatum, & mediocrem apellet; sed quia cum hunc talem statuerit, mox additis tribus humoribus, quorum duo sunt frigidi, & vnus tantum calidus, putat quod redūdat calidissimum censendum esse. Deinde nos conatur ad maximū inconueniens, deducere. {Sanat venæ sectio frigidos morbos, ergò calefaciendo prodest; cur igitur vbi de febribus disputabatis; contendistis omnem venæ sectionem refrigerare?} Aduersarius primū iniuria nobis imponit, quod refrigerate venæ sectionē dixerimus omnē, quod supra, vbi hac de re disputabat ex professo, dicere non est ausus, Preterea id videtur ignorare, quod vel ipsis Gymnasij parietibus notum est, idē ratione diuersorū posse, & calefacere, & refrigerare. Rhabarbarū dicet (tyro) per se

per se calefacit, per accidens, euacuando humorem calidum refrigerat. Pariter venæ sectio ventilando calorem, & euacuando humores calidos potest refrigerare, frigidorum euacuatione potest calefacere. Verùm estò, istud quoque concedatur, venæ sectionem non calefacere, nónne morbis frigidis ea quoque possunt prodesse, quæ non calefaciunt, vtpote quæ sine calore causam tollunt? O efficacissima argumēta, quæ vel soluere non possumus, vel si soluere nitamur, statim ab Aduersario opprimimur. Addit enim { Dicent, constat sanguis ex pituita, cōstat ex melancholia, qui humores frigidi sunt, & à quibus frigidi morbi fiunt, quamobrem vacuatio eorum sanare poterit morbos frigidos. } Et equidē credidissem me hac ratione omnem illius argumentationem soluisse, nisi me perterruisset, inquiens. { Indignum est hoc argumentum iis, qui veram profitentur medicinam. } Me miserum? Quid respondeam? Primùm hic nullum agnosco argumentum? sed solutionem argumenti. Deinde si licet ita argumentari, & aliorum argumenta soluere, deponantur libri Arist. Priorum, Posteriorum, Topicorū; satis enim deinceps fuerit dixisse, argumenta esse indigna, &c. Sed vereor ne studiosi solidiores responsiones requirant. Quid igitur obiicis subtilissime Aduersarie? In sanguinea massa sunt humores non solum calidi, sed etiam frigidi, qui venæ sectione euacuantur. { Dixi cùm de constitutione naturali sanguinis loquebar, pituitam, & melancholiam in sanguinea massa existentes sanè excremētitios non esse humores, sed sanguinis habere formam, & vsum: impositum verò fuisse id nomen ab antiquis à similitudine. } Quid tum? Ego verò non id considerabam, an essent excrementitij, an naturales, sed hoc tantum, esse partim calidos, partim frigidos. Ais, an negas? Si negas, totam doctrinam de elementis, de temperamentis, vno verbo de natura humana in dubium vertis: si affirmas, vt fatearis, & concedas venæ sectione duci humores etiam frigidos, & eos quidem copiosiores, si ij forte in sanguinea massa exuperent, necessarium est. Non possum omnia persequi, atque inter cætera monstrare, id falsum esse, quod aliàs dixit, & nunc repetit; nomē humorum naturalium impositum fuisse per similitudinem sumptam ab excrementitiis; cum è contrariò potius se res habeat, vt excremētiorum nomina sint à naturalibus desumpta. Transeat. Consideremus quod sequitur. { Præterea si omnes morbi frigidi in venis consisterent fortassis haberet opinio probabilitatem. } Ergo in iis morbis, qui fiunt ex cacochymia in venis existente opinio probabilis est. Cur igitur dixit; opinionem esse indignam iis, qui veram profitentur medicinam, & qua nulla magis humano generi perniciosa possit inueniri? { At maior eorum pars ex humore fit extra venas, &c. } Quid si hoc negem, nec sine ratione negem? Cùm cacochymia contenta in venis plurimorum morborum causa existat: quod de febribus putridis satis conspicuum est, & nos alibi docuimus, Sed illud mihi libet addidisse in ipsa quoque cacochymia extra venas posse venæ sectionem conuenire, non vt prauus humor educatur, sed vt totum corpus euacuetur, vt remedia singularia tutò possint adhiberi, vno verbo, vt morbi vehementia remittatur. Neque absurdum est, vt aliquādo crudi humores extra venas existentes, per venæ sectonem primum trahantur in venas, mox per eamdem repetitam educantur. Quàm Galeni doctrinam esse diximus, 4. de Tuen. Val. c. 10.

Quod Aduersarius postremò addit { quod omnium medicorum illustrium sententia de morborum frigidorum curatione omnis subuertitur, vt ex eorum lucubrationibus constat, &c. } Nobis multò ante animaduersum, & refutatum

Q 4

est, qui oppositum scripsimus; quatenus autem pertinet speciatim ad humores frigidos,& illos morbos,qui ferè ab illis consueuerunt ortum habere(tales intelligo apoplexiam,epilepsiam,vertiginem,carum,lethargum,cordis palpitationem; & alios id genus) an non Hippocrates, Auicenna, & probati omnes medici pro illorum præseruatione,& curatione sanguinem detrahunt? Quare lis inter me,& Aduersarium est facti potius,quam iuris.Memoria repetant studiosi:ac si comperiant authores omnes tam veteres,quàm recẽtiores in huiuscemodi morbis frigidis, & à causa frigida oriundis venam secare, dicant nos non omnino absurdam, atque indignam iis,qui veram medicinam profitentur,opinionem sectari:sin autem verum sit, quod Aduersarius ait,nos rerum omnium curationem, & doctrinam subuertere,ille vicerit.

Hic dissimulare non possum, quæ pro confutatione cuiusdam nostræ responsionis ab Aduersario referuntur,dignissima viro,qui veram destruere medicinam profiteatur.Respõsio nostra fuerat,sine solœcismo,vt arbitror,(vereor enim ne& hanc erroris notam mihi inurere voluerit.)Detractis omnibus succis,seruata inter eos proportione, quam habent in venis, vt natura deinceps vires acquirat,& quod superest melius gubernet,necesse est. Hæc ex Galeno accepimus cum alibi, tum præsertim 11.Meth.scribente,leuata namque quæ corpus nostrum regit natura,exoneratáque eo,quo veluti sarcina premitur, haud ægrè quod reliquum est, vincet.Itaque proprij muneris non oblita,& coquet quod concoqui est habile,& excernet,quod potest excerni. Aduersarius non iam contra me,sed contra Galenum,{ Sed à via longissimè aberrant.Quia cum naturæ proportio consistat,& in qualitate,& in quantitate: naturali quantitate remora,qua cum illas suas exercebat operationes,non potest nisi maximè reddi imbecilla:præsertim cum vacuetur ea substantia,quæ non debebat vacuari:ideóque quod superest,putrefiet à natura non gubernante vt conueniebat.} Qui clarius potuit cõtradictoria Galeno scribere?Æquum verò est,vt illum,quem sequuti sumus,etiam tueamur. Primùm libenter ab eo scire velim,quomodo intelligat naturæ proportionem consistere in qualitate,& quantitate:proportio inter plura consistit: in qualitate,aut quantitate sanguinis nulla est proportio; sed inter qualitatem sanguinis cum aliis humoribus collati: itidémque inter quantitatem sanguinis, & aliorum. Deinde cum natura in certa quadam mediocritate consistat, non solum in qualitate, ac temperamento, sed etiam in mole,& quantitate, considerandum est, sicuti recessus à naturali statu in qualitatibus fit non solum per defectum,sed etiam per excessum, pariter in quantitate naturam vitiari,ac labefactari,non solum si debita quantitas sanguinis,aliorúmque humorum minuatur,sed etiam si augeatur. At in præsentia de cacochymia loquimur, in qua vnus aliquis humor redundat, ac reliquos proportione superat. Quare vitium est in quãtitate aucta;imò verò,& in qualitate, quæ cum humore illo redundare dicitur,cuius est propria.Si igitur venæ sectione humor, aliqua saltem ex parte vacuetur, tantum abest, vt naturalis quantitas remoueatur,vt potius restituatur,& recuperetur:& cum natura suas operationes probè exerceat, non sub maiore humorum copia,non sub cacochymia, sed cum mediocri quantitate,& qualitate, hinc fit,vt diminutione humorum facta,vegetior potius,ac validior euadat,pristina,& propria recuperata mediocritate,& proportione:ex quo & propria munera melius,& facilius perficiet, coctionẽ præsertim atque expulsionẽ:quę Galeni potius,quàm nostra sentẽtia fuit,sicuti diximus.

Disp. de scop. pag.80.

Tandem

Tandem cum Aduersarius leuissima quæque persequatur, vt ferè nihil è nostris intactum, illæsúmque prætermittat, ipsi nobis deesse non debemus, sed illud quoque examinare, an rectè à nobis dictum sit, an perperam ab illo reprehensum, minorem sanguinis, quàm aliorum humorum portionem venæ sectione vacuari. Porrò mens nostra illa fuit, vt illos refutaremus, qui contendunt venæ sectione maiorem sanguinis portionem educi: aduersus quos hæc scripsi. Quamuis neque id fortè sit temere concedendum, maiorem semper meri, boníque sanguinis copiam vacuari, cum ille vel Galeni testimonio sit naturæ familiarissimus, & ab ea quam pertinacissimè contineatur. Scilicet hoc volui, si qua differentia est inter quatuor humores, vt facilius, an difficilius, copiosius, an parcius exeant, rationem docere, sanguinem potius hanc prærogatiuam obtinere, qui parcius exeat, à natura quam tenacissimè retineatur: non quia prorsus retineatur, ac supprimatur, vt mihi Aduersarius imponit, sed vt natura quam maximè possit, det operam, vt ne sanguine priuetur: cum hoc tamen non negamus humores commistos, & confusos euacuari, immò vero æqualiter, & ὁμοτίμως, vt dicebat Galenus, nó quia æqualiter exeant æqualitate Arithmetica, sed Geometrica secundùm proportionem, qua in venis repetiuntur, aut certè parum discrepante, eo scilicet, quod sanguis fortasse aliquanto parcius exeat. Peccat Aduersarius adhuc, cum vrget, quasi dixerim { cacochymia existente in venis solam illam vacuari retento sanguine } quod nunquam somniaui: & nos irridet, ridiculo, argumento. { Quis enim vidit hoc miraculum, rupto dolio, non effundi vinum, incisis, venis non effluere sanguinem? } Hic si velim callidè, & argutè cauillari, respondere possem, pertuso dolio vinum sæpenumero non exire, nisi alia ex parte dolium perspiret, & vas angusti oris inuersum aquam non effundere. Sed hæc singulari Aduersarij subtilitati permittantur. Aptius respondeo, cum negari non possit, vena secta omnes humores exire, tamen hac in re discrimen aliquod statui posse: quandoquidem dolium non habet vim attractricem, retentricem, expultricem, qualem habet animal: ideò in dolio rupto, & secta vena potest alio modo sese res habere. Cum verò ait { Sed quis quæso est sanguis hic malus, cum supponamus totum sanguinem, & quantitate, & qualitate bonum, permixtione duntaxat flauę bilis, aut alterius excrementi malum: sola hæc permistio remouenda, vt diximus. } videtur statuere cacochymiam ab humoribus solum excrementitiis fieri; quod falsissimum est, sicuti docuimus. Hic illud tantummodo quæram, vbi ex quatuor humoribus in sanguinea massa contentis, vnus alios magnopere superet, quisnam sit affectus: namque si argumentum valet à definitione ad definitum, equidem non alium esse dixerim, quàm cacochymiam.

Verum planè nos atterit, atque expugnat, cum ait { non sunt quæ sensibus, experientiæque apparent euidentia sine valida ratione pronuncianda } Axioma nouum, mirabile, inauditum; quod me attonitum reddit, vt nesciam, vtrum me an Aduersarium magis impugnet. Sed iam resipiscere mihi videor, & oppositum posse cum Aristotele statuisse: in iis quæ sensibus nota sunt, hebetis esse ingenij, sensu prætermisso, rationem quærere. Ac certè, si quid est, quod liberè sine ratione adhibita pronuntiari possit, non aliud erit, quàm quod per sensum, & experientiam notum est.

Tandem argumentum nostrum de super purgationibus dicit male cum istis conuenire. Rationem, aut non ipse addidit, aut additam ego non percipio. { si de-

deris mihi purgationẽ fieri secta vena, dabis etiam velis, nolis, omnem sanguinẽ in venis existentem ex eo orificio educi.} Bona verba quæso. Equidem hæc iure possem statuere cum propositis non conuenire. Siquidem nec purgationem dixi fieri secta vena, neque negaui omnem sanguinem in venis existentem ex eo orificio educi. Nam mea sententia fuit, prauos quoque humores, & cacochymiam ipsam venæ sectione vacuari: tum verò sanguinem ipsum, tanquam magis naturæ familiarem non æquè facile exire, ac cæteros humores. Quodquidem ad hominem potius, atque ex abundanti (vt aiunt) dictum volui, quàm vt magnam in hoc vim facerem. Quocirca de hac re nimis multa fortasse dicta sunt.

AD CAPVT XII.

Morbis ex cacochymia pituitosa conuenire venæ sectionem.

DVM hoc caput apud Aduersarium legerem, ac mecum ipse animo repeterem, quot, & quanta contineat absurda, falsa, & manifestè, tũ veritati, ac veræ medendi methodo; tum planè omnium, ac certè insignium medicorum authoritati repugnantia, paradoxa, atque in ipso artis vsu perniciosa, ac detestanda, cœpi quasi pœnitentia quadam adduci, quòd hunc laborem aduersum hunc hominem frustra insumpserim; cuius doctrinæ falsitatem, ac peruersitatem nemo est, qui vel me tacente non facile intelligere possit. Veruntamen cum tantum itineris iam confecerim, cum etiam in re tanta, si vel vni ex tyrunculis persuadeat, periculum sit maximum: cum tales in medicina errores monstrare maximè sit operæpretium; illudque ad eos præsertim pertinere videatur, qui tum publico docendi munere contendunt, tum verò immeritò lacessiti veritatem à se defensam oppugnari cum videant, nó absque inertiæ, atque impietatis crimine silere possunt, iam institutam Disputationem persequi, atque extremam manum tandem illi imponere decreui.

Aduersarius, vt ostendat in simplici cacochymia pituitosa non esse mittendum sanguinem, sigillatim eos morbos percurrit, qui ab huiusmodi humore, & cacochymia fiunt: in quibus duo primum vniuersè digna sunt annotatione, alterum quidem, quod pertinet ad Aduersarium, qui hos ipsos morbos proponit, tanquam eos, qui à simplici cacochymia pituitosa fiunt. deinde vt subterfugiat, distinctiones quasdam adhibet, vt interdum à pituita, interdum ab aliis humoribus efficiantur: de qua re non est, vt in præsentia disputemus, ne videamur nostra oratione velle vniuersam medicinam complecti. Illud profectò ille debuit monstrare, morbos, qui à pituita fiunt, venæ sectionis non indigere: quod falsum esse partim monstrauimus, partim etiam monstraturi sumus. Alterum spectat ad authores, qui de hisce morbis, atque eorũ curatione sermonem habuerunt: quos ille, nescio qua fronte, pro se adducit; cum tamẽ plerique omnes, & præstantissimi quidem in apoplexia, epilepsia, vertigine, lethargo, caro, & aliis id genus, à quocumque tandem humore fiant, vno ore, venæ sectionem manifestè, ac sine vlla exceptione, qualem Aduersarius fingit, nominent, imperent, vsurpent. De Apoplexia loquens
„ Aetius inquit. His peractis præfato discrimine sanguis à dextra manu auferendus
„ est. Et mox. Nam si nihil peius successerit, repetitio facienda. Paulus. Qui igitur
„ quoquo modo curationem recipiunt, iis statim sanguis ex vena detrahendus; &
„ si remissionem quandam habuerit, detrahere conuenit eadem die, aut sequenti.

De

De Epilepsia Aetius. Oportet igitur ægros intra longam aquæ potionem coërceri, atque initio medicationis, nisi quid prohibeat, venam secare. Paulus. Post accessiones, si nihil prohibet, sanguis mittendus est. De vertigine Aetius. Virium igitur robore attestante, si nihil aliud obstiterit, vena secanda est, siue principium morbi fuerit, siue etiam processerit, &c. Paulus. Vbi morbus conquieuerit, eius discutiendi gratia sanguis primum mittendus est. In lethargo cautior videtur fuisse Aetius, atque timidior: qui inquit. Quòd si multitudo affuerit, & sanguis sit, qui redundet, secunda die vena secanda est, & pro virium ratione sanguis detrahendus. Paulus audacior. Vires si permittunt, etiam hic vena secari debet. Caron vterq; ait eodem modo tractandum esse, quo, & lethargum. Si vero consulamus & præcipuos ex recentioribus, qui singularium morborum curationes descripserunt, idem planè asseuerant, vt non sit opus omnes recensere. Altimarus de Apoplexia, Statim quoque prædictis taliter ægrotantibus, sanguis ex vena detrahendus erit, prædicto tamen eorum periculo, vt ait Aetius, quoniam sanguinis detractio vel occidit, vel liberat Celso authore: adeo vt post missionem sanguinis (vt ipse refert) si non redit & motus, & mens, nihil spei superest. Detractio autem sanguinis à dextra manu fiat, humerali, aut media incisa vena, vbi vires, ætas, & alia non dehortantur: affectus namque magnitudo id præcipit, tanquam princeps scopus venæ sectionis Hippocratis, & Galeni decretis. Idem de epilepsia. Quibus etiam, si nihil impedierit, venam secare confert, &c. Et de vertigine. Vbi verò conquieuerint, & vires robustæ fuerint, nihilque aduersetur, vena secanda erit, siue principium affectionis fuerit, siue tempus iam progressum fecerit (Aetij præcepto, & Pauli) humeralis videlicet, seu externæ, aut mediæ, &c. De lethargo. Statim autẽ ab initio, si nihil prohibeat, in tali affectione incidẽda vena est: quod licet præceptum sit Galeni 13. Meth. cum eo itidem conueniunt Paulus, Aetius, Trallianus. De Caro. Et vt breues simus, curandi sunt taliter affecti, similiter vt lethargici, &c. Inter præcipuos ex recentioribus & Hollerium Gallum soleo referre, qui cap. de Apoplexia sic habet. In phlebotomia, quæ vel hominem liberat, vel occidit ita te gerito. Si nihil repugnat, præparato prius corpore, & in tempore venam cephalicam incidito, parum detrahito: post aliquot horas, si perseueret malum, alteram cephalicam vulnerato, &c. De epilepsia Nec omittenda phlebotomia, si omnia consentiant. De vertigine scholiastes. Curatio perficitur sublatis causis per contraria, sanguinis missione, si conueniat, è cephalica, vel mediana, vel basilica. In lethargo timidior est; qui statim (inquit) initio, si corpus sanguineum est, & tolerant vires, è cephalica sanguis detrahendus est in lethargo. Nam aut satis fuit dicere, si vires tolerant, aut si addere velimus, corpus sanguineum, in eum finem dictum intelligatur, vt cognoscamus, an vires remedium laturæ sint. Hæc referre volui fortasse longius, quam opus fuerit, vt omnes intelligant præstantissimos istos authores, non eas distinctiones adhibere, quas Aduersarius putat, sed solùm dixisse, venam in iis affectibus secandam esse, non simpliciter quidẽ fateor, sed si cætera, in primis vires consentiant. Atqui, si Aduersarij positio vera esset, vt, cum ij morbi fiunt à pituita, & humore frigido, & crasso, quod plerũq; fit, ne semper dicã, non oriatur indicatio mittendi sanguinis, iã nullo modo vena secanda esset; & frustra consiliũ caperemus, an reliqua consentiant: etenim quod nullo modo est faciendum, frustra in deliberationem ducitur an cætera consentiant, vt fiat. Nunc singula breuiter examino. { Apoplexia) inquit Aduersarius } dupli-

» duplicem ortum habet, tum à pituita admodum viscida, tum à sanguinis multi-
» tudine } Stulti propè omnes, qui in deliberatione facienda de venæ sectione, huiusmodi tanti momenti distinctionem prætermiserunt. { Non conuenit san-
» guinis missio in priore, sed duntaxat in posteriore, Hippocratis, & Galeni testi-
» monio lib. 4. de Rat. Vict. in Morb. Acut. com. 25. & lib. de Curat. per Sang. Miss.
» cap. 6. } Credidit fortasse nos esse vel cæcos, vel mente captos, qui hæc loca aut non viderimus, aut non repetenda censuerimus, aut repetita non intellexerimus. Quod ad Hippocratem, & Galenum attinet 4. Acut. mihi videor non posse melius Aduersarium confutare, quàm ipsa verborum lectione, quam vnicuique suo arbitratu prosequi licet, & quæso vt libeat. Quandoquidem hic est locus apud Galenũ, qui maximè nostram sententiam confirmat, cum totum mittendi sanguinis negotium, atque consilium ad tres principes scopos referat. Hippocrates enim in textu 24. nulla adhibita Aduersarij nostri distinctione, venam igitur brachij dextri internam secare oportet : deinde in textu 25. quantitatem docet mittendi sanguinis: vbi Galenus dubitat, cur hic virium non meminerit, cur superius solas vires recensuit, habitu corporis prætermisso : de qua controuersia aliàs diximus, nec laboramus in præsentia: qui tandem docet omnes scopos ad tres præcipuos esse redigendos, inquiens. Satis esse tres detrahendi sanguinis scopos quispiam dicere potest : indicationem accipientibus nobis, & à morbi, qui curatur, magnitudine, & habitu, & virtute. Atque hinc Aduersarius colligit, in apoplexia, quæ fit ex humore frigido non esse mittendum sanguinem. O doctrinam admirabilem.

Quid de cap 6. libri de Sang. Missione? Galenus eo loco loquens de euacuatione eorum, qui lassitudine laborant, iis consentiens, quæ docuerat in libris de Tuen. Valet. inquit, in plenitudine, præsertim si magna fuerit, venam secandam esse aliis scilicet scopis non prætermissis. At in copia crudorum humorum non prohibet venæ sectionem, sed considerandum in primis, ait, quantum valeat, robustaque sit virtus, & quantum ipse humor sit refrigeratus : namque si vel affectus sit talis, vel corpus sit ita dispositum, vt periculum sit, ne vires collabantur, his nullo modo vena secanda est : quæ ad summam tota est Galeni sententia. Ex qua à contrario sensu facile colligere possumus, quod aliàs ex eodem Galeno docuimus, nisi huiusmodi adsit periculum, posse, immò debere sanguinem mitti. Frustra enim Galenus eas conditiones adhibuisset, si illis etiam absentibus à sectione abstinendum esset. Illud quod licet colligere, quod itidem aliàs diximus, vtrum secanda sit vena, vel non secanda, non sumi ex qualitate vel quantitate humoris, sed ex vna virium constantia.

Quoniam verò de epilepsia (vt fatetur Aduersarius) eadem est ratio, eadémque doctrina, illa prætermissa, ad vertiginem venio: in qua ille nouam quandam, & mirabilem doctrinam, maximéque abstrusam, & reconditam Galenici loci interpretationem excogitauit : vt si quando nos in admirationem, & stuporem adduxit, nunc ferè attonitos, ac planè scotomaticos sit redditurus. Vertiginis naturã & causas inuestigabat Galenus eo 3. de Loc. Aff. c. 8. Qui cum docuisset, eam fieri ex inæquali, turbulento, & inordinato motu humorũ, & spirituum, qui in cerebro continentur, huiusce rei signum tradidit ex curatione ; quoniam nonnulli adiuti sunt ex sectione arteriarum, quæ sunt post aures: quod quidem indicio est, illum spiritum, seu sanguinem spirituosũ per eam partẽ deferri iis consueuisse, à quo in

cerebro agitatio, & motus ille præter naturam fieri solebat. Sed quoniam arteriæ à corde ad cerebrum ascendentes, duplices vtrinque sunt, aliæ quidem externæ, quæ secari possunt; aliæ verò internæ, ad quas sectio per artem facta peruenire nó potest, Galenus docet ex rei natura, si causa proueniat à soporariis internis appellatis, consequens esse, vt isti, qui vertiginem patiuntur, ex sectione exteriorum arteriarum non sint vtilitatem percepturi. Neque Gal ait, neque verisimile est, eũ supponere aliquãdo sectionem illã inutiliter factam fuisse: quoniã medici munus est internosse, vtrũ ab externis an ab internis arteriis fiat: siquidẽ externarũ arteriarũ affectio, cum oculis, tũ tactui manifesta est, vtpote quæ manifeste turgent, pulsumq; magnum, ac vehementem habent: quod tũ alias sæpenumero vidimus, tum in mulieribus quibusdam hystericis ex mensium suppressione laborantibus. Quæ quidem indicia nisi appareant, non est, vt ad huiusmodi arteriarum incisionem deueniamus. Equidem in hac re multa obseruo, quæ nos docere possunt, quantopere Aduersarius à Galeni mente abhorreat. Primum, Galenum non loqui de curatione vertiginis, cum hoc non sit illius cõsilium in ea parte, sed solum de iudiciis, quæ causas vertiginis docent, propterea non ipsam curationem tradere, sed referre euentum, qui ex aliorum curatione apparuit. Præterea Galenus in hac Historia non integram curationis progressionem enarrauit, sed hoc tantũ, quod ad sectionem arteriarum pertinet. Credendum tamen est eam non fuisse factam, aut certè fieri non debuisse, nisi prius vniuersum corpus, aut venæ sectione, aut alia ratione, si placet, inanitum fuisset. Addo etiam, quod magni momenti est, eam arteriarum incisionem non fuisse factam, vt vel totum corpus, vel caput vacuaretur, vt ab ipso capite fieret reuulsio, vt perperam censet Aduersarius, vel deriuatio, vt quis rationabilius posset existimare, sed vt interciperetur, præcluderetúrq; via spiritibus, & sanguini spirituoso ab inferioribus partibus ad caput impetu quodam ascendenti, atque humores, ac spiritus ipsius cerebri perturbanti, & agitanti. Namque vt dicebat Galenus Aliquando vasorum ipsorum vitium est, cum venæ, vel arteriæ imbecilliores sunt sic, vt aliorum vasorum supervacua recipiãt. *13. Meth. c. vlt.*
" Quo casu aliqua earum parte excisa, aut etiam totis benè alte præcisis, dura ci-
" catrice, quod interest, intercipimus, qua disiunctæ incisi vasis partes continuæ
" præterea non sint, nec ex altera in alteram confluere aliquid possit. Ac paulò post.
" Est & quando calidus sanguis, ac vaporum plenus ad caput ascendit, & maximè
" in arteriis redundat. Cui vitio excogitatum saluberrimum remedium à medicis
" est, vt ipsa incidatur arteria, quæ Græcè est ἀρτηριοτομία. Ex quibus patet non illud fuisse Galeni consilium, vt euacuationem efficeret, sed vt motum spirituosi sanguinis inhiberet. Nouimus enim excisione vasorum sanguinis euacuationem potius supprimi, quàm excitari: quod hæmorrhagiæ remedium à Galeno traditum est. Errat igitur Aduersarius, cum putat arteriomatiam (vt ipse loquitur) arteriotomiam (vt loqui debuit) fieri causa reuulsionis, nisi nouo vocabulo reuulsionem velit eam interceptionem appellare, qua sanguis ab inferioribus ad superiorem eiusdem arteriæ partem fluere prohibetur per cicatricem, quæ inter vasis incisi partes interponitur: namque ita sanguis effluere ad superiora consuetus, ex arteriæ incisæ orificio occluso prohibitus retrocedit, & quasi repellitur potius, quàm reuellitur. *Lib. 5. Meth. c. 3.*

Errat etiam summopere, & perniciosè, cum ait { Præterea si quispiam hoc in "
casu relictis arteriis venas incideret, aut nihil prorsus, aut parum iuuabit: quippe "
quia

adhibenda est, siue secandæ sint arteriæ externæ, in earum affectu, siue non sint secandæ, affectis scilicet internis arteriis, vel spirituosa materia ex inæquali cerebri intemperie genita. Quamobrem iure optimo ab optimis quibúsque authoribus in ipsa vertigine proponitur sectio venæ simpliciter, & in vniuersum, sine distinctione, quam Aduersarius tradidit. Hæc de vertigine. Quoniam verò de caro antea diximus: de lethargo, & crudis humoribus proprio loco verba fecimus, mihi videor posse optimè præsenti capiti finem imponere.

AD CAPVT XIII.

An in cacochymia ex bile liceat sanguinem mittere.

SI quando licuit, Aduersarium obseruare fallacem disputandi rationem secutum, falsis propositionibus nixum, rectas argumentandi regulas aspernatum, nihil aduersus nos confecisse, & longissimè à vera, Galenicáq; doctrina recessisse, nunc certè maximè videre licet, in hoc fine Disputationum, ad quas tanto cum feruore, atque animi impetu est aggressus, veluti pugnando fatigatum, vsque adeo hæsitare, nutare, ac de contentionis vi, vehementiáque amisisse, vt non pro se contra nos, sed pro nobis contra se stare videatur: atque illi optimè quadrare, quod ait Poeta: non lingua valet: non corpore notæ sufficiunt vires: nec vox, aut verba sequuntur. Id quæso nobis liceat paucis declarare. Ostendimus multis argumentis, in cacochymia biliosa venæ sectionem conuenire. Hoc primum statuatur, quoniam Auicenna in curatione prunæ, & ignis persici venæ sectionẽ laudat, quanquã illomet authore oriuntur ex cholera citrina adurente permixta melancholiæ: vbi & verba Auicennæ ascripsi. Aduersarius tergiuersatur, Auicẽnam prunã, & ignem Persicum intelligere carbunculum { quod illos (nos scilicet) ignorasse videtur } ita enim sua Grammatica loquitur: qui deinceps scribit carbunculũ fieri ex fluxione sanguinis maximè efferuescentis, atque simul crassitudinem habentis ex Galeno: hinc primum oriri indicationem reuellendi sanguinem, vt in omni inflammatione; & quia fluxio multum vrget, tandẽ per multa colligit, hac ratione venæ sectionem conuenire. Bone Deus. Num argumentũ hac responsione solutum est? Inquit Auicenna de pruna, & igne Persico loquens; & vnumquódque amborum est de cholera citrina adurente, permixta melancholiæ. Hanc cacochymiam esse Aduersarius nõ negat, nec negare aliquis potest. In hac tamen necessaria est phlebotomia. Negabis ne sequi, ergo in aliqua cacochymia vena secanda est? Obiicis Galenum; obiicis me ignorare, hos affectus ipsummet Galeni carbunculũ esse: quid tum? soluistíne argumentũ? Quid verò Galenus ait? 14. Meth. carbunculũ fieri ex humore crasso, ac feruente: 2. ad Glauc. nec nõ de Tum. prætet naturã, fieri ex sanguine crasso, nigro, fæculento, feruente. At sanguis crassus, niger, fœculentus plethoran constituere non potest, cũ maximè secundùm has qualitates à natura optimi sanguinis recedat; sed cacochymiam, in qua sanguis propriæ naturæ, & qualitatum plurimum amittit: ille enim (vt Galenus docet) inter biliosos, & pituitosos humores medius est, vtpote qui à mediocri fit calore, sicuti alij humores ab immoderato: in quo si parua fiat mutatio, sanguis etiamnum dicitur, & plenitudinem constituit, sed

Lib 4 fe. 3.4. 9. & 10.

4. de Tu. Val. c. 4.
2. de Fac. Natr. 8.

2. de Dif. feb. c. 9. sed cum additamento, aut pituitosam, aut biliosam, aut melancholicam: at verò si magna fiat sanguinis mutatio, non amplius simpliciter sanguis dicitur, sed vel crudus, vel biliosus, vel fœculentus, & melancholicus, neque plenitudinem, sed cacochymiam constituit. De qua re antea quoque fortè non semel diximus. Sed magnum esse in sanguine excessum, satis feruor ipse docet; quia sanguis præter modum assatus, authore Galeno, partim in flauam, partim in atram bilem conuertitur. Quamobrem sanguis præter modum exustus, aut ad alterius humoris naturam conuersus citra cacochymiam esse non potest.

Venio ad argumentum sumptum à febre ardente, in qua Galenus sanguinem mittere non vetetur; hanc verò certum est fieri à putredine flauæ bilis, cum ingenti feruore, ac siti inexplebili, vt necessarium sit fateri in eadem insignem esse cacochymiam. Dixi aliàs nonnullos respondere solitos esse, Galenum loqui de febribus synochis, quæ ardentis nomine donari solent. Quæ responsio est Aduersarij in præsenti loco: quam tamen ita deprauat, vt facile nostræ positionis veritatem indicet. { Duplex porrò (inquit) synochus est, quarum vna fit à sanguine, " alia, verò à bile, vt Galenus ait 2. de Febr. Diff. cap. 2. & lib. 1. de Cris. sententia " Galeni de synocho biliosa intelligi debent } seu debet. Solutio mihi videtur in " eo consistere, cum Galenus in febre ardente venam secat, eum non intelligere ardentem exquisitam ex bile ortam, sed ardentem synochon, quæ fit ex sanguine bilioso; neque cacochymiam, sed plenitudinem eiusmodi sanguinis coniunctam habet. Ego verò contra demonstrare contendo, Galenum de febre ardēte exquisita, quæ fit à sola bile, sermonem habere: quod duplici constat argumento. Alterum est, quoniam eo concesso, duo esse febrium synochorum genera, vnius à sanguine, alterius à bile ortum ducentis, ostendo hanc ex sola bile ortum ducere: alioqui sequeretur eam ab altero membro, & à priore non differre, quæ fit ex sanguine. Etenim sententia Galeni fuit sanguinem putrescentem, partim in flauā bilem, partim in atram conuerti: cum autem atra bilis fortasse ob sui paucitatem febrem synochum non soleat concitare, hinc sequitur, vt synochus putrida ex sanguine eadem sit, quæ & ex sanguine bilioso. Quæ manifesta fuit Galeni sententia his verbis. Liquet autem, quod cum hic (sup. sanguis) putrescere cæperit, 2. de Cris. c. 12. non amplius bonus remanet, sed iam ad amaræ bilis naturam transit: atq; in hoc illud seruatur, triplex esse genus vniuersum simplicium febrium: quæ enim ex sanguine putrescente fit, iam quodammodo biliosa est. Ex quo fit, vt febris synochus, quæ fit à sanguine, eadem sit, quæ & à sanguine bilioso. Illa igitur quæ ex 2. de diff. feb. c. 9. bile fieri dicitur, non erit à sanguine bilioso, sed à bile ipsa sola, & exquisita. Alterum argumentum est, quoniam Galenus inquit, febres, quæ à sanguine putrescente fiunt, simpliciores esse, tum in reliquis, tum in caloris qualitate mitiori: ergo cum sanguinem mittit in febribus, siue καυσωδεστάτοις, ardentissimis, siue θερμοτάτοις, calidissimis, necessariò eas intelligit, quæ molestæ sunt, rodētes, atque mordaces, quales dixit ex vtraque bile fieri: & quia synochi ab atra bile nō fiunt, cer-1. Apho. com. 3. te quidem vt à flaua fiant, fateamur necesse est. Et quod Galenus ait, adhibendam esse distinctionem, an purgare, an venam secare oporteat, partim intelligendum est, vt generaliter dictum eo in loco, in quo non fuerat illi propositum de singularium morborum curatione dicere; partim obseruandum est, id non dici de febribus in quibus solius meminit venæ sectionis, sed de solis doloribus: quod studiosi velim animaduertant. Nam quod Aduersarius obiicit Leoniceno, & Plātio, quòd

quòd malè interpretari sint, τῶν πυρετῶν δυσκαιστατῶν (scribere debuit, διακαιστάτων) quasi vertere debuerint, in febribus maximè inflammantibus, non sine errore est: nam, διακαίω, est vro, flagro: διακαής, vrens ardens, & διακαίστατος, ardentissimus. quare Galenus ipsam febrem verè, & exquisitè ardentem his duobus symptomatis definiuit, siti inexplebili, & τῷ διακαεῖ τῆς θερμασίας, eamque appellauit διακαίστατον πυρετὸν; vt nemini dubium esse debeat, quod in Aphorismis Gal. ait, διακαίστατον, epitheton esse febribus verè ardentibus maximè proprium: quæ & καῦσοι, Græcè dicuntur, & καυσώδεις πυρετοὶ, καυσωδέστατοι: vt hac de re plura in medium afferre non sit opus. *3. Epid. sect. 334.* *4. De rat. vict. c. 13.*

Addebamus argumentum, quo confirmabamus Galenum loqui de febre verè ardente, quoniam si memoria repetas ortum febris vtriusque, tam synochi, quam ardentis, facilè intelliges verba Galeni non minus, immò fortè magis ardenti, » quàm synocho conuenire. Verba Galeni erant. His statim totius corporis habitus » refrigeratur, & febris extinguitur: plurimis etiam citatur aluus, ac sudores pro- » rumpunt. Quam rem vix putaui ab aliquo in dubium vertendam esse: cum enim febris ardens fiat ex bile, quæ inter omnes humores nostri corporis calidissima est, immò & siccissima, & ea quidem putrescente, adeò vt ex putredine maiorem adhuc calorem acquirat, & putrescente in vasis magnis, & cordi proximis; vnde promptius, ac facilius calor, & cordi, & toti corpori communicatur, quis negare audeat in ea maximum esse incendium, ac propterea indicationem in primis oriri, vt corporis habitus refrigeretur, & febris incendium extinguatur? & multò quidem magis in hac, quam in synocho à sanguine genita, siue ea cum putredine sit (de qua nō est, vt hic legimus) siue sine putredine: sanguis enim temperatus est, atq; ex calore fit mediocri, & moderato: quocirca & febres ex eo genitę simpliciores sunt, quā quę ex aliis fiunt humoribus: simpliciores autē, τῷ πράῳ τῆς θερμασίας, lenitate caloris, & (vt vertit interpres) qualitate caloris mitiori. Quare minorem refrigerandi indicationem habent. Præterea cum bilis euacuatio potissimum sit à natura instituta à vesica fellis per intestina, tum verò eadem bilis, si natura superante. & à venis magnis ad minores, & extra venas propulsante per ambitum corporis impetu feratur, rigores primum excitet, deinde per sudorem euacuari criticè soleat, hinc fit, vt euacuatio vel per aluum, vel per sudores maximè huic febri familiaris sit, & accommodata, non minus, vel & fortè magis quàm synocho à sanguine ortum ducenti. *De ineq. intemp. c. 4.* *1. Ad Glau. cap. 9.* *1. De Nat. hum. 36. 2. de nat. fac. c. 8. 2. diff. feb. c. 9.* *4. Aph. 58.*

Quæ omnia docent, verba Galeni præcipuè de febre ardente esse intelligenda. Et Aduersarius id contendens impugnare longè aberrat à via. Qui inquit. { Nam si non loquantur de febre ardente pro synocho biliosa, falsum iudico non differ- » re inuicem generatione hasce febres. } Quoniam neque nos de differentia ge- » nerationis harum febrium diximus, neque ea posita differentia, quam iste statuit, » facit quin argumentum nostrum valeat. Etenim si differunt, quia vna fit à sanguine humore temperato, ac certè minus calido, altera à bile, quæ calidior est, hinc potius sequitur indicationem refrigerandi longè magis in ardente, quam in synocho locum habere. Ac sanè mirum est, vt Aduersarius de ardente febre loquens eam tantummodo adducat; quæ fit, quòd venulæ arefactæ trahunt ad se acres humiditates ex authore lib. 4. Acut. tex. primo, cum ex Galeno ibidem, & alibi sæpenumero, atque omnium cōsensu ardentes exquisitæ febres fieri soleant ex putredine bilis in magnis vasis, quæ & synochi aliquando appellantur, quod de tertio,

in tertium leuem,& obſcuram faciam annotationẽ. Quid igitur tandem reſpon-
„ det Aduerſarius? { Ex quibus pariter conſtat etiam non mediocriter diſtare in-
„ ter ſe,quod eadem curandi ratio non conueniat,cum illam neceſſariò variari pro
„ humoris,& loci affecti diuerſitate oporteat. Videant igitur quomodo magis con-
„ uenire poſſit venæ ſectio ad animi deliquium vſque instituta magis in ardẽte fe-
„ bre,quam in ſynocho. } Cæterum hæc ita vniuerſim prolata tantum abeſt, vt ar-
„ gumentum noſtrum oppugnent, vt potius confirment. Namque ex eo quòd di-
ſtant humoris natura,& loco affecto mihi videor,& verè quidem,poſſe colligere
venæ ſectionẽ à Galeno propoſitã longè magis ardenti,quàm ſynocho cõuenire.

Verum certè admirabile eſt,quod addit { Verba Galeni, quibus inhærere illi
„ videntur non indicant cauſam,ob quam mittitur ſanguis: Docui enim,&c.nun-
„ quam mitti ſanguinem ratione refrigerationis, &c. ſed illa verba ſolum ſignifi-
„ cant effectum communem, qui eſt refrigeratio facta ex vacuatione ſanguinis ca-
„ lidiſſimi,& efferueſcentis. } Diſpeream, ſi nouit,quid effectus,aut cauſæ nomine
„ ſibi velit, & in quo ſolutio conſiſtat. Fatetur refrigerationem factam ex vacua-
„ tione ſanguinis calidiſſimi,& feruentiſſimi eſſe effectum venæ ſectionis ad ani-
mi deliquium; ſed negat hanc eſſe cauſam, cur ſanguis mittatur. At quando re-
medium aliquem parit effectum à medico intentum, atque exoptatum, nónne
idẽ,quod ratione remedij eſt effectus,ratione artificis eſt cauſa finalis,qua ille ad
remedij vſum mouetur? Immò verò penè in omnibus ita ſe res habet,vt quod ab
eo fit,dicatur effectus in genere cauſæ efficientis, dicatur cauſa in genere cauſæ
finalis. Proptereà ſi refrigeratio eſt effectus venæ ſectionis, ſequitur,vt eadem ſit
9.Meth.c.10. cauſa,cur venam ſecemus. Quod ſi mihi non credit, quæſo Galenum audiat,qui
ſcribit venæ ſectionem in febribus ſynochis faciendam eſſe,quò flamma ex mea-
tuum clauſura in continentibus febribus extingueretur. Græcè clarius, χάριν τοῦ
σβέσαι τὴν φλόγα τῶν ἐπὶ στεγνώσει συνόχων. Huius gratia vt extinguatur flamma ea-
rum continentium, quæ ab adſtrictione fiunt. Aduerſarius eadem cum felicitate
ſubterfugit argumentum ex verbis Philoſophei,qui ait,ſanguinis miſſionem hæc
omnia præſtare; imminuit enim materiam putrefactam,& extinguit qualitatem
acutam,& inflammantem,& animi defectu corpus refrigerat. Inquit enim,vno
verbo,euacuare per ſe,refrigerare per accidens. Atqui iam diximus,quãtumlibet
per accidens refrigeret,tamen præcipuo medici ſcopo facere ſatis, qui eſt, vt re-
frigeret:de qua re ſatis. Eadem facilitate in eo quoque refellitur,quod ait,febrem
ardentem iudicari quidem à natura quandóque per hæmorrhagiam è naribus,
quãdóque euacuatione bilis per aluum,vrinas,ſudorem: ſed in artis operibus di-
ſtinguendum,vtrum purgandum,an vena ſecanda. Nam Hippocrates,& Galenus
aiunt hæmorrhagia iudicari febrem verè ardentem, non quæ propriè ſynochus
dicitur:quod ſi Aduerſarius concedit,vt certè negare non videtur,iam ſatis à no-
bis probatum, & confirmatum eſt,ſectionem venæ interdum in cacochymia lo-
cum habere:atque eo magis,quòd cum nos multos locos docere poſſimus,quibus
Hippocrates,& Galenus in huiuſmodi febre venam incidunt, ille nullum mon-
ſtrare nobis poterit, quo illi purgationem adhibeant. Huc accedit nec naturam,
iuxta præceptum Hipp.& Gal. vtiliter aliquid per vrinas, aut ſudores euacuare,
antequã ſigna coctionis appareant:neque itidem poſſe medicum prius diureticis,
ac ſudorificis vti,quam totum corpus inanitũ fuerit. Quare,vt natura coctionem
perficere poſſit,& criſin ſuo tẽpore celebrare,& medicus poſſit cõmodè illi opem
ferre,

ferre, atque eius conatum adiuuare, in primis totum corpus venæ sectione euacuare necesse est: id quod principio purgatione fieri nõ potest ex præscripto Hippocratis, nisi materia turgeat, quod rarum est. Quod quidem verum est, tum in febre ardente, tum in quouis alio morbo, siue à bile, & exquisita cacochymia, siue ab alia quauis causa fiat, modo cæteri principes scopi consentiant.

Eadem est ratio & de phrenitide, quam Aduersarius inquit esse inflammationem membranarum cerebri: ego autem dico non solum esse inflammationem propriè dictam à sanguine factam, sed plerumque erysipelas referre, ac fieri à flaua bile cerebri membranis impacta; quæ fuit sententia Galeni pluribus in locis. Quò fit, vt plerumque tertianas habeat accessiones ex 1. Aphor. com. 12. Idẽ autem Galenus, vbi phrenitidis curationem ex professo instituit, non eam distinctionem adhibet ab Aduersatio confictam, sed generaliter, ac simpliciter, in quouis corpore, & à quacumque causa fiat, venæ sectionem statim ab initio imperat, dummodo cæteri scopi non resistant, & repugnent. Sed videbor alicui fortasse pluribus hæc frustra persequi: cum ex medicis nullus sit, vt equidem puto, ne ipse quidem fortè Aduersarius, qui, si illi ægrotus occurrat, aut febre ardente, aut phrenitide laborans, quamuis à syncera bile morbus fiat, non statim ad venæ sectionem confugiat: quam si in talibus prætermittat, non sine insigni suo dedecore, sine summo ægrotantis periculo id faciat; nisi forte tenerior ætas, aut virium imbecillitas dissuadeat. De qua re cap. proximo.

AD CAPVT XIIII.

Cacochymiam non prohibere venæ sectionem nisi virium ratione.

HÆc si vera sunt, facile id quoque videre est, nõ aliam esse causam, cur in cacochymia abstineamus interdũ à venæ sectione, quam virium imbecillitatem: quæ nostra est opinio. Aduersus quam Aduersarius insurgit, eoque in primis nititur fundamento cacochymiam non habere vim indicandi venæ sectionem: quod quidem nos libenter confitemur. Verum dum ille hinc deducit in cacochymia non adesse indicãs venæ sectionem, fallitur, qui contra ea disputat, quæ posita, & constituta sũt: quandoquidem nos supponimus hominem cacochymia laborantem morbo aliquo magno, ac vehementi, vel in præsentia teneri, vel in posterum corripiendum esse. Ex quo facile est intelligere præsentem esse scopum, morbi scilicet vehementiam, qui venam indicet secandã esse. De hoc igitur quæstio est, an venæ sectio conueniat: quam Aduersarius negat conuenire: ego affirmo, ita quidem, vt quantauis sit cacochymia, indicatione sumpta à morbi magnitudine, vena secãda sit: aut si quis contendat secandam non esse: id non alia ratione fiat, quã propter viriũ imbecillitatem. Quando igitur Aduersarius ait {cacochymiam per se nunquam indicare sanguinis missionem, ideoque non exerceri, etiamsi virtus valida sit, quod nõ adsit natura indicans remedium sanguinis euacuandi} Respondeo, si cacochymia facit, aut factura est morbum vehemẽtem, ratione huius? venæ sectionis indicationem oriri, venámque omnino secandam esse dummodo vires præsidium ferant. Atque hoc modo intelligimus, in cacochymia venæ sectionem esse vtilem: qui alioqui probè nouimus, fatemur, ac profitemur, ipsam per se caco-

chymiam, nisi ad morbi magnitudinem referatur, tantam vim non habere, vt venam secandam possit indicare.

Ex his constat quàm malè, ac licenter Aduersarius solutionem quorundam problematum Galeno tribuat, quam ille ne per somnium quidem cogitauit vmquam. { Tu verò ita fingito, Socratem laborantem cacochymia extra venas, citra plenitudinis affectum, validas habentem vires, cur hic non sustinebit venæ sectionem? } Suppositum falsissimum, absurdissimum: nam qui vires habét validas, quoduis remedij genus ferre possunt, ipsam quoque phlebotomiam. Quod si morbus adsit vehemens, non solum perferunt, sed etiam postulant, atque efflagitant. Quamobrem illa responsio non est Galeni, sed ab Aduersario conficta, & constructa est. { Respondebit Galenus, quia maximè periculosum est humorem malum attrahere ad venas, &c. } Qui respondere ita potest Galenus? Qui docuit aliquando venæ sectionem partiendam esse, vt humor crudus prius ab ambitu corporis trahatur in venas, deinde à venis euacuetur. Pariter ille { respondebit etiam non expedire, quod non adsit indicans vacuationem sanguinis. } Non est Galeni responsio, qui sæpe dixit millies inculcauit, quotiescumque tres principes scopi adsunt, sanguinem mittendum esse; morbi quidem vehementia, vt indicans, reliqui duo, vt consentientes: alterum problema. { Fingito præterea Socratem laborantem cacochymia venarum permistione coinquinante sanguinem, qui sit robustis viribus, &c. } In quo Aduersarius pariter falsò supponit sanguinem non esse mittendum. Deinde causam quærit, vt mirum non sit, si falsæ positionis causam falsam adducit. { Respódet Galenus hoc pacto, quòd humores vitiati sunt segregandi à sanguine, &c. } Nouus iste Galenus fortasse ita respondebit; non priscus ille medicus, & philosophus præstantissimus, qui quidem ita respondedit. Humores sanè vitiatos esse à sanguine segregandos, immò à corpore expellendos; sed hoc non solum purgatione fieri, sed etiam aliis euacuationibus, per sudores, vrinas, insensibilem transpirationem: at sæpenumero euenire, vt præstari hæc non possint, nisi in primis materia per venæ sectionem sit imminuta, & totum corpus inanitum. { Finge postremò eundem tali, ac tanta cacochymia laborare, vt vires imbecillæ sint, huic neque purgans, &c. } Aduersatius huic soli problemati veram attulit responsionem: cum certum sit in virium imbecillitate, neque purgandum, neque venam secandam esse: sed eam contaminauit, dum purgationem per epicrasin induxit: tum quia hæc etiam euacuatio per epicrasin vires remedio proportione respondentes, & constantes postulat: tum etiam quia afferens Galeni locum de Epicrasi, solius meminit purgationis; cum tamen Galenus præceptum ipsi quoque phlebotomiæ commune tradiderit, eiusque pariter mentionem fecerit.

4. De Tu. Val. c. 10.

Aduersarius ex his colligit tum errorem nostrum, tum erroris causam: causa verò duplex est, duo scilicet errores: alter, { Quod non distinxerint indicationes ipsas, sed in solis communitatibus Methodicorũ more inhæserint } alter, { Quod non videntur nouisse simul cum cacochymia, & plenitudine consistere posse virtutem validam, & imbecillam. } Si quid vmquam immeritò, ac sine ratione in nos effudit Aduersarius, hæc certè sunt, quæ inique, & preter omnem rationem, & probabilitatem mihi obiicit in præsentia. Quoniam indicationes ab illo positas, ex Galeno sumptas libenter fateor, atque concedo; quæ scilicet à plenitudine; à cacochymia sumuntur: illis addo, etiam quæ ex morbi vehementia desumuntur, quod

9. Meth. c. 10.

quod Hippocratis fuit inuentum, dicor Methodicus: Aduersarius, qui solis vtitur indicationibus vulgo notis, plenitudinem euacuandam, cacochymiam purgandam, quid erit? quo nomine vocitabitur? Non rationalis, quia indicationes ab optimis rationalibus medicis propositas prætermittit: non Empiricus, cum per indicationes remedia inuestiget; ergò vel Methodicus, vel idiota. Sed quæso cur mihi imponit, quod non cognouerim, cum cacochymia virtutem posse consistere validam, & imbecillam: cum id manifestissimè confessus fuerim, & explicauerim? Verba mea hæc fuerunt. Neque enim puto esse aliquem, qui audeat asseuerare in quouis humorum vitio vires esse vsque adeo debiles, vt id remedium ferre nequeant. Cum verò disputaui, cur in cacochymia venæ sectio prætermittatur, ex suppositione, (vt aiunt) loquutus sum, quasi aliquando id fieri possit; & tunc eueniat ratione virium; quæ in posito casu (non dico semper) sint imbecilliores, quàm vt remedium ferre queant. Vnde licet genium, atque ingenium hominis obseruare, qui contra omnem, & amicitiæ legem, & ingenuitatis officium, & disputantis fidem me criminibus onerare non est veritus, & falsis, & tum me reo, tum ipso accusatore indignissimis.

Porrò exemplum sumptum ex Galeno lib. de Bon. & Mal. Suc. & argumentum à me inde positum, constantissimum esse, atque inexpugnabile, illud satis docet quod à viro acutissimo solui non potuit, nisi & sibi, & Galeno contradiceret. {Magna quidem (inquit) admiratione afficior viros alioqui doctos eiusmodi proferre dubitationem,} Quam tamen non soluit: Qui inquit. {Quis enim est, qui non videat carbunculos, phagedenas, febres pestilentes, exanthemata, ac alia eiusdem generis postulare missionem sanguinis?} Ego quidem video. Sed quomodo hæc cum positione Aduersarij consistant, non video. Etenim carbunculi, phagedenæ, febres pestilentes, ac plurima exanthematum genera, procul omni dubio, fiũt, à cacochymia, & (vt inquit Aduersarius) à fluxione sãguinis, sed praui, & in quo aliquis humor proportione cæteros superat; quæ nihil aliud est, quam verissima cacochymia: quanquam de febre pestilente quid attinet dicere? quam somnium est fingere à fluxione sanguinis fieri, quod neque Aduersarius ausus est affirmare: propterea in hac argumentum reliquit insolutum. Ille igitur interrogat. {Quid ex hoc quæso habent, quod nostris principiis repugnet;} An leue hoc videtur (respondebo) quod mittitur sanguis in cacochymia, aut si non mittitur, id ratione viriũ fit? Ego verò interrogabo, quod ij morbi à fluxione sanguinis fiant, quid facit, quin prætermittatur venæ sectio propter virium imbecillitatem? Quid de febre pestilente, de qua Galenus eo loco potissimum loquebatur? Sed quod longe maximum est, & solui non potest, rursum quæro, cur Galenus illos medicos laudat, qui venæ sectionem prætermiserunt? fortè quòd adesset cacochymia? At illa ex Aduersario non aderat, quia morbi illi fiebant ex fluxione sanguinis non ex cacochymia. Quod si verum esse, increpare illos potius debuerat, qui in fluxione sanguinis venæ sectione nõ vterẽtur, quæ motũ sanguinis reuelleret cum Aduersario. Galenus nõ aliam ob causam medicos laudat, nisi quòd non iniuria remedij vsum reformidabant, ob virium iam tùm antea imbecillitatem. Quid respondet Aduersarius? Neque verò ita imbecillæ erant in omnibus, vt aliquando ad missionem sanguinis non accederent medici, vt Galenus ait.} Quid hæc obsecro te ad rem? fuerint imbecillæ in decem, in vno: satis habeo, prætermissam in illis, in illo fuisse venæ sectionem, ob hanc vnam causam,

virium imbecillitatem. In quibus autem non fuerant imbecillæ fuit secta vena, manifestissimo argumento, quamuis adesset insignis cacochymia, tamen sectionem venæ à magnitudine morbi indicatam fuisse: Vt autem illa fieret, vel non fieret, deliberationem à medicis initam fuisse, ratione sumpta à scopo consentiente, vel prohibente, à viribus ipsis. Quòd porrò Aduersarius videtur velle, (nam hoc manifestè affirmare non audet) morbos illos non fuisse ab insigni cacochymia oriundos, sed à fluxione sanguinis, tam crassus est error, vt quicumque Galenum Græcè, aut saltem Latinè loquentem intelligat, sola eius loci lectione deprehendere illum possit. Galeni mens fuerat in ea parte docere, quantam vim habeant vitiosi succi, Græcè, ἡ κακοχυμία, ad morbos generandos: & exemplo famis, quæ regiones Romano imperio subditas corripuit, demonstrat, qui cibis praui succi, κακοχύμοις, inquam, vsi sunt, in morbos incidisse, qui ex cacochymia oriri solent. Tales antea morbos enumerat quamplurimos, ac primum cutaneos, quos inquit vitiosum succum, τὴν κακοχυμίαν, è visceribus, & pro fundo corpore euacuasse: deinde febres malignas, dysenterias, vrinas acres, fœtidas, & alia id genus, quæ insignem indicant cacochymiam; atque in hunc finem sunt à Galeno in medium allata: vt qui de hac re dubitat, possit de ipsa Solis clarissima luce dubitare. In huiusmodi morbis Galenus ait nonnullos medicos ausos fuisse venam secare, vt ostenderet sanguinem sectione eductum cacochymum fuisse, & longè à natura optimi sanguinis alienum. Quam quidem veritatem, vt Aduersar. occultaret, inquit. { inquibus sanguis non admodum probatæ bonitatis spectabatur } vt quoquo modo tueretur, credo, in iis corporis cacachymiam non fuisse, cuius oppositum Gal. nitebatur demõstrare: qui nemini dixit sanguinem probum effluxisse, sed nigriorem, flauiorem, &c. Atque omnino talem, vt venam inter exeundum mordicaret, vulnusque ægrè ad cicatricem duceretur: vt certè si quis suo arbitratu velit maximam, & exquisitam cacochymiam imaginari, atque ante oculos ponere, hunc non credam maiora, & euidentiora illius indicia afferre posse. Sed nolo in re apertissima esse longior.

Sect. 3. com. 41. Erat locus Galeni 6. Epid. in quo dicebat sanguinem esse mittendum, vbi copiosus est, & nondum mutationem insignem fecit in alium humorem: non esse verò mittendum, vbi iam mutatus est: quod quidem videretur Aduersarij positionem comprobare, nisi Galenus, quasi hoc seriò animaduertens addidisset; „ præcedente eo scopo, qui à viribus sumitur; etsi nonnumquam in sermonibus omittatur, in quibus solas ab affectibus indicationes recensemus; ac si dixisset, cum venæ secandæ rationem sumpsimus ex mutatione sanguinis, non est existimandum sanguinem ipsum suapte natura, vt synceurs est, vel in aliam humoris naturam mutatus, huiusmodi remedij indicandi, aut prohibendi vim habere; cum id præcipuè ipsis viribus acceptum sit referendum, quarum scopus præcedit, ac princeps est; cum alij, qui aut ab humoris natura, aut aliqua alia re id genus sumuntur, secundarij sint, omnémque eorum vim à primario illo scopo accipiant, ac mutuentur. Hæc nostra est expositio: & hoc (inquit Aduersarius) non est explanare, sed peruertere contextum. Volo illi fidem adhibeamus, dummodo ipse non peruertat, sed explanet contextum. Ait igitur. { Sed quod vult dicere; talem sensum habet. In omni vacuatione, præsertim verò sanguinis, duos scopos considerandos esse: quorum vnus ab affectu sumitur, alter verò à virtute: qui scopus in executione remedij vacuantis debet præcedere aliũ, qui à morbo sumebatur: cuius contrarium

trarium accidit in ipsa remedij inuentione, in qua morbi indicatio præcedit. „
Ideò dicit. Præeunte eo, qui à viribus est scopo. Quando igitur mittendus est sanguis, debemus contemplari virtutem, an sit ferendo huiuscemodi euacuationem. } „
O Nouatorem eximium, Nouatorem omnium præstantissimum: cuius verba „ voluimus consultò omnia describere: ex quorum sola lectione vnusquisque doctrinæ nouitatem, & absurditatem percipere potest. Sententia verborum (ni fallor) hæc est. In euacuatione per sanguinis missionem duos esse scopos; vnum à morbo: alterum à viribus: si quæratur, vter scopus præcedat alterum, distinguendum esse: nam si loquamur de inuentione remedij, præcedit scopus à morbo: si loquamur de executione remedij, præcedit scopus à viribus: Galeni verba, præeunte eo, &c. Intelligenda esse in executione, non in inuentione. Primùm quis est tam cæcus, qui non videat illum inuitis dentibus in nostrã opinionem venire? Nos enim non aliud agimus, non aliud pugnamus, quàm vt monstremus in executione huius remedij, vno verbo in vena secanda, vnum hunc esse principem scopum, qui cæteris præest, qui à viribus sumitur. Si hoc ipse concedit, quid est, vt litigemus amplius? Dum igitur ad venæ sectionẽ accedimus, posthabitis aliis omnibus scopis, siue sanguis in alium humorem mutatus, siue non mutatus fuerit, in primis { debemus contemplari virtutem, an sit ferendo eiuscemodi euacuationem. } Addidi, in primis, licet verbum non sit ab Aduersario expressum, „ quia eum exponat verba illa, præeunte scopo, &c. affirmétque scopum virium in „ executione præcedere, vt nos id in primis contemplari debeamus, fateatur necessarium est. Prætereà Aduersarius meam irridet expositionẽ, ac si illa talis esset. { Nõ est mittendus sanguis, vbi iam ipse mutatus est in alium humorẽ, præeunte eo, qui à viribus sumitur scopo, id est, quia vires non possunt ferre. } Qua in re, & falsò huiusmodi expositionem mihi adscribit, & eandem perperam, atque immeritò impugnat. Namque mea sententia est, illa verba, præeunte, &c. ad vtrúmque membrum esse communia, tum si sanguis non sit mutatus, & secanda sit vena, tum si mutatus sit, & non secanda: siquidem in priore vires consentiunt, in posteriore prohibẽt: quare in vtroque virium scopum præire certum est. Nihilominus sententia, quam nobis tribuit Aduersarius, verissima est: vbi sanguis in alium humorem mutatus est, non est mittendus, præeunte, &c. Id est, quia vires nõ possunt ferre. Neque in alio est error, quàm quòd sensus communis est, sicuti diximus: quia si sanguis non sit mutatus, mittendus est, præeunte eo, qui à viribus est, scopo, id est, quia vires consentiunt, ac ferre possunt.

Sed illa etiam pulcherrima distinctio consideranda est: scopum virium præcedere, vel in inuentione, vel in executione. Atque equidem facilè intelligo, quando plures sunt indicationes, inuicem subordinatæ, vel quia morbi sunt multiplices, vel quia implicati cum causis, aut cum symptomatis, sæpenumero euenire, vt alius sit ordo inuentionis, alius executionis: cum scopis iam inuentis, atque elicitis indicationibus, illæ inter se comparandæ sint, ac præferendæ quæ magis vrgent, quæ habent rationem eius, sine quo non, aut causæ, vt Galenus docuit. Verum quomodo comparatio hæc fiat inter morbum, & vires, siue inter scopum à morbo, & scopum à viribus, hoc est, quod capere renuitas ingenij mei non potest. Hoc autem, vt planius intelligam, ab Aduersario libenter quæsierim, quis nam hic sit ordo prioris, & posterioris, vt scopus aliquis alterum præcedat, aut sequatur: an tempore, an dignitate. Si tempore, optimè nouimus

3. Meth. c. 9.
7. Meth. c. 12.

morbum in ea medicinæ parte, quæ curatiua dicitur, semper præcedere, primámque præbere indicationem: nam (vt Galenus ait) stultum est dicere aliud esse quod indicet, & aliud, quod curetur: sed hoc modo indicatio à viribus semper secunda est, & posterior, siue in inuétione, siue in executione: in inuentione quidem, vt patet, in executione verò, quia remedia ad morbum applicantur, ac pro virium robore temperantur. Sin autem intelligat dignitate, vix comparatio fieri potest, quia scopus virium semper præcedit: morbus verò non præcedit, nec in inuentione, nec in executione. Verum addo, quod antea monui; quando vires dicimus principem esse scopum, non de inuentione nos loqui, sed de dignitate, ac de vi, quam hic scopus habet ad vsum remedij præscribendum, inhibendum, moderandum. Ex quibus patet Aduersarium nostrum argumentum insolutum relinquere, in nostram opinionem tandem venire, atque vbi eandem vel impugnat, vel derelinquit, ea proferre, quæ tanquam falsa non debent admitti, tamquam opposita inter se non constant, tamquam absurda vix percipi, aut ne vix quidem percipi possunt.

3. Meth. c. 1.

AD CAPVT XV.

An argumenta opposita sint ritè soluta.

SI velim diligenter hoc vltimum caput examinare, vniuersam hanc telam retexam, & quæ ad saturitatem dicta, ac repetita sunt adhuc repetàm, necesse est. A quo tædio, vt caueam, quantum possum, decreui paucis vim nostrarum solutionum attingere, ac monstrare illas stabiles, & ab omni Aduersarij impugnatione liberas manere. Indicationes omnes, & vniuersales, & singulares vsque ad minimas, & indiuiduas, à morbis, à causis, à symptomatis, à loco affecto, à viribus, ab humorum redundantia, ab aliis, qui plurimi scopi sunt, concedimus, confitemur, & methodo à Galeno tradita prosequendas, ac diligenter animaduertendas esse censemus. Sed inter cæteros non esse spernendam, immò verò inter primas, ac principes esse reponendam dicimus eam, quæ à morbi vehementia, ac periculo, quod saluti subiecti corporis ille affert, sumi solet, atque in primis debet: huiusmodi indicationem à cæteris omnibus ratione, ac natura esse distinctam: ab ea tum secandæ venæ, tum purgationis consilium capiendum esse. Quo autem pacto distinguendum sit, vtrum remedium sit eligendum, diffusè antea docuimus, vt ea repetere hic non sit opus. Cæterum quoniam Aduersarius hic tres affert regulas, quibus credit se nobis perpetuum silentium imposuisse, age illarum leuitatem breuibus perpendamus.

" Prima est. { Cacochymiam, quæ leuioribus sanari non possit præsidiis, sola
" purgatione emendari. } Cúm facilè concedam cacochymiam purgatione euacuari, hoc præceptum mihi ridiculum videtur; cacochymiam illam sola purgatione emendari, quæ leuioribus sanari non possit præsidiis. Namque ita nemo est tam stolidus, tam infans, qui de vnoquoque remedio sibi præceptum confingere non possit. Quid si dicam, morbi magnitudiné, quæ leuioribus remediis tolli non possit, purgatione indigere? Sed vnde habet Aduersarius solam purgationé cacochymiam emendare? Equidem credo me demonstrasse, cacochymiam, aut saltem magnam eius partem) quod Galenus ad verbum dixit) interdum venæ sectione euacuari.

Elegen

Elegantior est secunda regula { Plenitudinem, quæ aliter sanari facilius nequeat, sola sanguinis missione emendari. } Iam didicit tandem tales sententias proferre, quæ à nemine possint negari. Stultus sim, si negem, si plenitudo nequeat aliter facilius sanari, nimirum sola sanguinis missione emendari. Sed neque (credo) ipse negabit morbi vehementiam, quæ aliis remediis sanari facilius nequeat, sola sanguinis missione emendari. Ridicula fortè hæc sunt, & primario medico planè indigna.

Tertia regula præstantior an sit nescio. { vacuandum esse eum duntaxat humorem, à quo fit morbus, ac perpetuò abstinendum ab alterius vacuatione } Optimè, si fieri posset, idcirco iure additum est { Quantum tamen consequi artis beneficio possumus } Sed hæc verba summam rei continent, & soluendi totam Aduersarij argumentationem vim habent. Vno exemplo res fiet apertissima. Obstructio fit ab humoribus multis, lentis, & crassis: vnde prohibita transpiratio, putredo, febris. Inter indicationes præcipua est, quæ à causa; ab iis humoribus, qui euacuandi sunt per vrinam, sudorem; & soli (si placet) euacuandi. Verum si diureticis, aut sudorificis, & omnino aperientibus vtamur, periculum est, ne eiusmodi humores magis impingamus, obstructiones augeamus; propterea prius totum corpus euacuandum, & vena secanda est: atque in hoc consistit illa exceptio ab Aduersario proposita, sed, vt mihi quidem videtur, non bene intellecta: quantum consequi artis beneficio possumus. Hinc varietas indicationum, hinc difficultas, hinc illa methodus ab Hippocrate tradita, cæteris incognita, à Galeno in lucem reuocata, à nostris plerisque medicis contempta, obscurata, ignorata.

Prætermittendum hic certè non est, quod afferunt contra dignitatem, ac potestatem eius indicationis, quæ à morbi magnitudine, & vehementia sumitur. Nam video cum hoc homine mihi necessarium esse de iis quoque rebus altercari, quæ sunt alioqui manifestissimæ, & omnibus conspicuæ. Cum eius medicinæ partis, quæ therapeutica dicitur, præcipuus finis sit, morbum depellere, vt qui sanitati contrarius est, & operationes humani corporis, quæ illi secundum naturam debentur, lædit, & labefactat, ac propterea prima indicatio à morbo accipiatur, hinc satis conspicuum esse videtur, quantò maior est morbus, quantò maius affert operationibus, ac vitæ, quæ in operationibus consistit, nocumentum, tantò efficaciorem, maiorem, præstantiorem, digniorem præbere indicationem. Nam sicuti videmus leuiores quosdam morbos à nonnullis contemni, ac sine vllo remedio relinqui, ita qui maximè vrgent, maximum afferunt vitæ discrimen, solét magni fieri, omnémque tum ægrotantis, tum medici cogitationem ad se conuertere. Morbum enim vehementem illum esse, qui magnum nocumentum, ac periculum afferat, nemo est, qui nesciat. Immò verò quicquid in corpore est, atque indicationem præbet, vt auferatur, humorum qualitas, quantitas, fluxio, & si quid aliud tale est, idcirco nobis proponitur tanquam scopus, quia morbum vel facit, vel fouet, vel sine quo morbum tollere non possumus. Quare hæc quoque si præstantiam, ac dignitatem aliquam in indicando habent, eam omnem à morbi vehementia possident, ad quam referuntur. Quare pessimè ab Aduersario dictum est. { In vacuatiuis indicationibus nulla dignior, nulla præstantior, quam quæ exhauritur ab humore euacuando. } Namque humor tantam indicando vim, ac dignitatem habet, quantum ad morbi magnitudinem refertur. Nota verò est regula, propter quod vnumquodque tale est, id esse magis tale. Sed

Aduersarius dum laborat,vt id probet, nostræ potius sententiæ fauet: cum enim probare debuisset præstantiam indicationis ab Humore Vacuando,de Vehementi Sanguinis Fluore id declarat:vbi non solus humor vacuandus est, sed tria, humor,sanguis:conditio eius,fluor,intentio,magnitudo. Indicatio à sanguine hanc dignitatem non habet: indicatio à fluore non habet: at indicatio à vehementia fortasse habet, nimirum si intelligatur vehementia morbi præsentis, aut futuri Idem censendum,cum ait. { Summum eiusdem (id est sanguinis) incremẽtum } vbi humori incrementum addidit,& quidem summum, alludens, velit, nolit,ad veritatem, dignitatem indicationis ex morbi vehementia, & periculo æstimari. Cum inquit. { Quod postremò dicunt, admittantur, &c.} si rectè quod scribit intelligo,iam solutum est,nec pluribus eget.

6. Apho. 47. Simile secundum est argumentum, quod ex Hippocrate, & Galeno sumitur: qui in morbis ex plenitudine docent venam secãdam, ex humorum corruptione purgandum. Iam diximus hasce indicationes singulares esse, quæ ad præcipuas „ illas, ac principes referendæ sunt. Verum Aduersarius instat. { Cum indicatio „ sumpta à morbi magnitudine superet omnes dignitate, quam ob causam Gale- „ nus eam prætermiserit, non hic modo,sed alibi. } Primum noto hunc hominem contra hunc scopum argumentari,ac si ille nullus omnino foret, nulliúsque vsus in medicina facienda:cum tamen illum sæpenumero admiserit ex Galeno. Nam quicumque tandem ille sit,si aliquando vllam præbet indicationem, statim quærendum venit cum Aduersario,cur fuerit hic, vel alibi ab Hippocrate, & Galeno prætermissus. Verum dicet, saltem non debuisse prætermitti, si princeps fuisset.Sed vbi didicit scopos principes vbique proponendos, repetendos,inculcandos?Si Galenus huiusmodi scopum prætermisisset, vbi communem medendi methodum persequitur, fortè Aduersarij argumentum spernendum non esset. At cum in libris Methodi minime illum prætermiserit, quid mirum, si singulares prosequens indicationes cum Hippocrate nullam eius mentionem fecit? Nisi fortiora suppetant argumenta, nihil est,quod me à concepta sententia deterreat. Quæ Aduersarius hac in re deinceps addit, omnia ad illam dubitationem pertinent; cur in morbo vehementi aliquando purgandum, aliquando vena secanda: de qua satis antea diximus.

Pariter quod pertinet ad locum ex Galeno 4. Meth. c. 6. illud vsque adeo frequenter,& luculenter est examinatum,vt hic eadem repetere non sit opus.Solum respondeo ad argumentationem,qua contra me instat.Quoniam Galenus videtur eo loco indicationi à morbi vehementia illam quoque addere,quæ sumitur à plenitudine:atque nos diximus,si illæ considerentur separatæ,verissimum esse,ab vtráque sanguinem mittendum indicari. Instat. { Primum sequetur scopos præcipuos non esse tres,vt conati sunt demonstrare in tota Disputatione : siquidem quatuor sunt,&c.} Quasi verò ipse quoque Galenus conceptis verbis non sæpis- „ simè dixerit scopos principes esse tres. Sed ait. { Aliquod habere nequeunt sub- „ terfugium concedendo hosce duos scopos separatos esse inter se, & vtrumque indicari (forte indicare.) } immò verò hæc ipsa meæ solutionis ratio est:nam plenitudo non est quartus scopus, cum ipsa per se tantummodo euacuandum, aut quantitatem euacuandi sanguinis indicet. Itaque non vt quartus princeps scopus,& qui per se iudicandi vim habeat,proponitur à Galeno:sed venæ sectionem indicat non nisi secundariò, scilicet vel ratione generis, nimirum euacuationis, vel

vel ratione quantitatis, nẽpe aut parcius, aut liberalius euacuandum. { Secundò „
(inquit Aduers.)plenitudo aut indicat missionem sanguinis,quatenus plenitudo, „
aut quatenus talis plenitudo,&c.} Respondeo,plenitudinẽ missionẽ sanguinis in- „
dicare,quatenus magnum morbũ,facit,vel factura est:nec per se indicare,sed vna ratione morbi magni,qui per se indicat, & secundum quod ipsum. Et Aduersarius veritate coactus iam penè in meam incidit opinionem;qui deinceps hæc addit.{ Tertiò magnitudo morbi, quam opponunt plenitudini, aut indicat vt ma- „
gnitudo est,aut vt determinata magnitudo. Si primũ dederint,omnis morbi ma- „
gnitudo indicabit:quod absurdissimum esse demonstratũ in superioribus abun- „
dè fuit:ergo huiusmodi indicatio tribuitur magnitudini determinatæ: hæc verò „
alia non est,quàm magnitudo morbi,aut incipientis,aut imminentis,aut præsen- „
tis à sanguinis plenitudine,vel motu } Repeto magnitudinem sumi duobus mo- „
dis, vno pro quantitate, quæ speciatim ad vnumquemque morbum secundum propriã essentiã spectat,quæ nõ indicat venę sectionẽ,nisi conueniat cũ altera:altero autẽ pro qualitate, quæ propriè vehemẽtia dicitur.Quando dicimus magnitudinẽ morbi venæ sectionem indicare,secundum intelligimus,vt sæpe diximus. Quare dico hãc indicare, vt magnitudo est,atq; ita omnẽ magnitudinẽ indicare, omnem nempe vehementiam. Cum ergo Aduersarius tanquam absurdum deducit,ergo omnis magnitudo indicabit venæ sectionem, si magnitudinem in communi etiam ad alterã intelligit,laborat æquiuocatione (vt aiunt)manifesta,neq; alterius indiget refutationis. Si verò de altera tantum magnitudine loquitur, tam verum est, quam quod verissimum Nam, vt dicebat Gal.ex tribus mittendi sanguinis scopis vnus est,qui indicat,morbi vehementia:reliqui autẽ aut consentiunt, aut prohibent vires (inquam) & ætas.

Quarto loco in exemplo à me proposito, tanquam maximum absurdum deducit,vt cum redundat bilis, sanguis sit vacuandus. Iam docui non ratione bilis,sed ratione communis euacuationis optimè conuenire, vt in morbo, & corpore bilioso vena incidatur,ratione generalis indicationis. Et vanum est, quod obiicit, indicationem esse, vt bilis segregetur à sanguine. Namque sæpenumero segregari non potest,nisi totius corporis euacuatio præcedat per venæ sectionem. Dixi autem sæpenumero, quia non equidem is sum, qui negem bilis redundantiam purgatione vacuari, ac sanè sola interdum. Illud certè contendo plerúmque euenire, vt ipsa bilis (quod item de cæteris humoribus intelligendum est) nec purgatione excerni,nec à sanguine segregari,nec alia ratione euacuari possit, nisi venæ sectio præcedat,quæ reliquas, & alterationes, & vacuationes faciliores, tutioréſque reddat. Quæ Aduersarius deinde opponit de attractione ad venas,aut ad partes principes,iam satis confutata sunt: nam vel nulla talis fit attractio, vel si fit, commodè eius noxæ consulitur, facta eiusdem humoris euacuatione per iteratam sanguinis missionem, quemadmodum Galenus docuit. Verum quid eadem toties repeto?De argumento sumpto ex Galeno 4. de Tuen.Val. cap.4. vbi ille videtur secandæ venæ indicationem accipere ab humoris natura, quæ à sanguine recedit, vel non recedit, præter ea quæ abundè à me dicta sunt in priore Disputat. de Scopis Mittendi Sanguinem, & in præsente Apologia lib.8. Disput. 8. ad cap.7. & 8. hic illud tantummodo mihi libet addidisse; Galenum docentem pro varietate humorum venam secandam, vel non secandam esse, non aliud quàm vires ipsas animaduertisse. Quod quidem satis ex eo

confir

confirmatur:quoniam si humores paululum recedunt à natura sanguinis,in vtrã uis partem vergant, audacter inquit venæ sectione vtendum esse: si magis recedant, πλέον ἀπέχωσι, vtendum quidem adhuc,sed cautius:si verò plurimum,ne omnino quidem esse vtendum. Etenim si ex sola natura humoris indicatio sumitur, quid est,cum humores maiorem, atque effatu dignam habent à natura sanguinis mutationem, vt sanguinem mittere non vereamur, atque in iis tantum à venæ sectione abstineamus,qui maximum à natura sanguinis recessum habent?cum in iis mittendi sanguinis indicatio nulla fit, si Aduersario credimus. Porrò facile est videre,humorum naturam, à sanguine quantumuis alienam, prohibendæ venæ sectionis vim non habere, nisi talis,ac tanta sit, qua cum vires consistere non possint. Nam quod ait, etiam in purgatione vires requiri validas, nihil ad rem præsentem facit,satisque à nobis antea declaratum est.

Postremo tandem hoc nostrarum Disputationum loco non contemnendus videtur morbus,qui nobis impendet, Erysipelas: in cuius curatione Galenus, vt Aduersarius inquit { damnat venæ sectionem, medicamenta purgantia solum commendat } Quo loco ille magnopere laborat, vt probet, si quando venæ sectionis vsus foret, non potuisse, nec debuisse Galenum illam prætermittere. Sed vellem in eo quoque laborasset,vt ostenderet Paulum se male gessisse,qui in Erysipelate capitis venam secandam iussit,cum potius purgationem indicere debuisset: male etiam pleròsque omnes medicinam exercentes in magnis, & præstantiorem aliquam partem occupantibus Erysipelatis, statim ad venæ sectionem confugere:quam si quis prætermiserit,vix ignauiæ, atque imperitiæ crimen vitare possit.Sed responsio ex his,quæ cumulatè à nobis dicta sunt,facilis est. Galenum respicere præsertim humorem peccantem;supponere autem generalia præcepta aliàs tradita, vt si morbus sit magnus, vel quia secundum propriam essentiam Erysipelas magnum sit,vel quia nobilem partem inuadat,vel malignitatem præ se ferat, nec venæ sectio prætermittatur.Quod fortasse ex ipsis Galeni verbis colligi potest:qui non illud vniuersè dixit venam non esse secandam, sed hoc tantum non esse necessarium, vt venam secemus. Nouimus autem ex logica has duas propositiones simul cõsistere,ac veritatem obtinere posse. Non necessarium est esse, & possibile est esse. Quare quamuis non sit necessarium venam secare, tamen fieri etiam potest, vt aliquando venam secare debeamus: neque hæc sibi mutuo aduersantur:veluti neque id nobis aduersatur, quod purgandum esse docuerit:quia, etsi venæ sectio præmittatur, pro totius corporis euacuatione, pro reuulsione,non tamen altera perit indicatio,vt biliosus humor expurgetur.

Atque hic & præsentis Disputationis, & vniuersæ Apologiæ ad Disputationem nostram,de Scopis Mittendi sanguinem,finis esto. In qua non me latet futuros esse complures, qui non pauca desiderent, plurima etiam obiiciant: quos etiam,atque etiam rogatos volo,vt occasionis,vt personæ,vt temporis,vt occupationum nostrarum rationem habeant:& qui fortasse putant, debuisse nos ab hoc disputãdi, altercandique studio cauere,considerent,& secum ipsi reputent,quàm ineptum, quàm iniquũ, ac penè impiũ facinus fuisset, si veritatis in re maxima, & dignitatis,& existimationis meæ patrocinium deseruissem. Si quis verò multa obiiciat, aut fusius disputata, aut sæpius repetita, quod quanquam enixè vitare studui, non tamen omnino cauere potui, is quæso relegat, ac secum ipse recolat, quæ ab Aduersario sunt toties implicata, repetita, inculcata, vt sæpius animum,

animum, calamúmque respondentis trahere ad se potuerint. Erunt fortasse qui nonnulla pressius tractata existimabunt, quàm rerum difficultas, & magnitudo postulet: quos quidem æquum est animaduertere, non solùm quid in hoc publico docendi munere, aliisque plurimis occupationibus tam breui temporis spatio scribere potuerim, sed etiam quid Apologetica hæc scribendi ratio requirat: in qua si quis velit omnia ad examinis diligentiam reuocare, vix finem aliquem orationi sit impositurus. Nec demum fortè aliquis deerit, qui me eo quoque nomine incuset, quòd non dubitauerim huiusce Apologiæ scriptionem, editionémque tanta cum festinatione præcipitare, vt pauciores in ea menses consumpserim, quàm annos Aduersarius in suis Disputationibus: vtpote quibus scribendis annorum quinque spatium habuerit, edendis verò quatuor: vt hoc toto nouennij curriculo probabile sit illum maximopere sudasse, & in nonum annum pressas, summa tandem manu auctas, atque expolitas esse voluisse: cum tamen responsio nostra ab earum Disputationum editione non plus sex mensibus sit prorogata. Verum ea est vis veritatis, vt semel rectè percepta maximam quoque dicendi facilitatem, simul & claritatem secum afferat; ea dignitas, vt diutius supprimi, & sophistarum iniuriis exponi non mereatur. Equidem credo Aduersarium & magnum aliquod opus mouere de purgandi ratione, quod studiosis traditurum se pollicetur. Illud nos auidè, atque ea quidem mente expectamus, vt si quid tanto dignum ferat hic promissor hiatu, atque ad Hippocraticam, Galenicámque doctrinam aliquod momentum afferat, illi & subscribere, & gratias agere debeamus, ac polliceamur: vt si contrà eueniat, pro vetere doctrina, pro vero dogmate pugnare nec veremur, nec recusamus.

Hunc totius præsentis nostræ Disputationis, & contentionis finem imposueram, quum venit in mentem, vt iis satisfacerem, qui nostra hæc audientes, & cum Galenica, & Hippocratica doctrina conferentes, mirati sunt, & ex me quæsierunt aliquando, cum decretum de tribus principibus scopis mittendi sanguinis à magno Hippocrate gloriosissimè inuentum, à Galeno præclarissimè corroboratum, & confirmatum, à doctissimis viris luculenter expositum, & illustratum, nullam propemodum difficultatem amplius videatur continere; qui fiat, vt plerique omnes hoc tempore, illud non solum non recipiant, sed etiam inimicè insectentur, impugnent, abhorreant. Cui dubitationi responsio ex ipso Gal. petenda est: *De succ. bon. & vit. c. 1.*
cuius in re simili hæc verba sunt, apud me nonnulli clam confessi sunt manifestò
" se quidem cernere contendendi aduersus Hippocratem cupiditatem, eorum qui
" existimant, nihil esse in succis ad sanitatem aut morborum vsus aut detrimenti:
" pudore tamen affici, si post quinquaginta ætatis annos ad Hippocratem deficiāt
" Sic enim videbimur (dicebant) non solum discipulis, sed etiam iis, qui præterito
" toto tempore nobis vsi sunt, obfuisse. Quinetiam se in honore quoque apud vul-
" gus hominum esse aiebant, tanquam vera sequi dogmata crederentur. Quòd si &
" hæc falsa esse faterentur, ipsos habitum iri cæteris indoctiores, neque quenquam,
" qui ipsis anteà vsus esset, in posterum esse vsurum. Pariter enim nonnullos ego quoque noui, qui medicis illis longè simillimi liberè confessi sunt sese intelligere quantò præstantius, tutius, & ad veritatem magis accommodatum sit, Hippocratem, & Galenum sequi, prisca ab optimis omnibus recepta dogmata amplexari, quàm nouis istis, & paradoxis positionibus inhærere; non posse tamen se in prouecta iam & senili ætate constitutos palinodian canere, & veluti defectio-

nem admittere: id enim ſi facerent, & nunc tandem reſipiſcere ſe velle viderentur, periculum fore, ne dignitatem omnem, & exiſtimationem omni ſtudio conquiſitam, & partam amitterent, in precio eſſe, & conſueta in dies præmia obtinere deſinerent. Quo videntur exiſtimare nihil ſibi calamitoſius poſſe accidere. In horum fortè numero noſter quoque Aduerſarius reponendus eſt: Quos tamen par eſt cogitare, atque alta mente reuoluere, vt in aliis omnibus, ita maximè in ea facultate, quæ ad vitam ſalutémque hominis ſpectat, vnam in primis veritatem ſectandam, amplectendam, tutandam eſſe, eámque propriis noſtris & commodis & honoribus anteferendam: præ cæteris autem omnibus Dei O.M. maieſtatem, ac iudicium ob oculos habendum; qui tanquam ſcrutator cordium, & cogitationum noſtrarum vindex incuitabilis neque malum aliquod impunitum, neque bonum relinquit irremuneratum: qui ita rerum noſtrarum in vtráque vita fautor ſit, & adiutor, vt ex animo loquimur, & medicinam priſtinæ integritati qua maximè humano generi proficere poſſit, reſtitutam ſeriò deſideramus.

Finis Vndecimi Libri.

EPISTOLÆ DVORVM CLARISSIMORVM VIRORVM DE SCOPIS MITTENDI SANGVINEM.

AD ALEXANDRVM MASSARIAM.

Cum eiuſdem Maſſariæ reſponſionibus.

ALEXANDRO MASSARIÆ V. C. S. D.

VIR excellentiſſime, Perarduas ſanè, vetuſtiſſimas, ſed vtiliſſimas quæſtiones ſummo ingenio, doctrina, & arte à te tractatas, multa attentione & mei iucunditate bis térque legi, qui nempè ſint ſcopi mittendi ſanguinem in morbis generaliter: ſpecialiter autem in febribus putridis, tum quando liceat purgare in principio morborum; vtrúmque autem ſecundum antiquorum, Hippocratis ſcilicet, & Gal. ſententiam, quam & veritati conſonam eſſe credendum eſt. Quia autem quid in his rebus ego ſentiam vt liberè proferam, petis, non poſſum facere, quin tuæ voluntati, quæ apud me locum mandati tenet, ſatisfaciam.

Et primum, quantum ad primam quæſtionem attinet, loca à te doctiſſime citata Hippocratis & Galeni videntur clarè demonſtrare, tria illa aut ſi malimus duo principaliora, magnitudinem nempè morbi, robur virium, & ætatem, ſcopos eſſe proprios, & conuertibiles miſſionis ſanguinis: quod ſanè & rationi videtur aſſentire; namque ſi magno morbo magnum auxilium adhibendum ratio dictat, quodnam maius auxilium, ſecurius, aut aptius excogitari poteſt ſectione venæ?

Verùm ſi itidem, & Hippocratis & Galeni ſententias variis in locis ſcriptas perpendamus, tum rationem ipſam intimius examinemus, fieri non poteſt, quin adhuc res in controuerſiam reuocetur, neceſſariúmq; ſit ad tres illos principes ſcopos limitationẽ primum, dein & diſtinctionem addere: limitationẽ quidem, conſiderando, an morbi ex repletione fiant: diſtinctionem vero, an ſectione venæ, vel purgatione potius vtendum ſit, cũ vtrũq; horum æquè conuerti videatur cum ſupradictis ſcopis. Limitationem autem comprobare videntur morbi ſimilares ab intemperie ſola ſine materiæ concurſu nati, ſiue ſint totius corporis, ſiue alicuius partis, in quibus nulla indicatio euacuãdi ſumi poteſt, ſed tãtũmodo alterãdi, quod optimè præſtat Gal. in curãdis hecticis, tum in intẽperiebus vẽtriculi remouẽdis in libris Meth. Med. Nec dici poteſt, in his non conſtare virtutem

cum

cum in earum principio valida possit esse virtus, etsi non illud robur haberet, quod expetit plena venæ sectio, eam tamen habebit, quam moderata aut parca requirit, & quam Galenus in curatione per Epicrasin in corruptela humorum cum viriū debilitate concedit. Accedunt ad hoc morbi multi in figura, & in formatione facti, in quibus magnitudinem licet excogitare cum robore virium, qui tamen sectionem venæ non requirunt. Non immeritò ergo dicendum videtur, addendam esse limitationem, incidendam quippè venam, si morbus sit magnus, & vires constent, sitque morbus ex repletione factus, aut fiendus. Neque hic incidimus in antiquorum opinionem de syndrome vocata plethorica, quam Galenus meritò oppugnat, tum quia hæc sola apud nos non indicat, tum quia sola sufficit alicuius partis repletio facta, aut fienda.

Sed neque distinctionem præfatam alienam à ratione, & Gal. mente dicendum videtur: si namque morbi ex repletione curantur euacuatione, ergo & morbi magni magna euacuatione curari debent; sic namque scriptum reliquit Hippocrates, extremis morbis extrema remedia optima. Cum autem multa genera euacuationum sint apud medicos vsitata, sectio venæ, & purgatio maiora semper aliis habita fuere. Dicendum est ergo non magis sectionem venæ, quàm purgationem magnitudini morbi conuenire, sed alteram alteri magis, prout humor, quem hi euacuandi morbi respiciunt abundat, sic scriptum reliquisse videtur Galenus 1. Apho. 23. In maximis inquiens inflammationibus, & vehementissimis doloribus nullum maius noui remedium quam vsque ad animi defectionem euacuare adhibita distinctione, an mittere sanguinem an purgare oporteat. Istud idem repetit 4. Meth. 6. his verbis, sed sicut missio sanguinis, vel propter ipsius abundātiam, vel propter morbi magnitudinem adhibetur, ita & purgatio & propter abundantiam alterius cuiusdam succi, & propter vim morbi adhibetur, & paulò infrà. Atque ob eam rem Hippocrates, tum in reliquis omnibus operibus, tum in eo quod de vlceribus tradidit, etiam morbi magnitudinem ad purgationis indicationem considerat, & infra, nunc illud docere volo tum ipsam morbi siue vim, siue magnitudinem appellare velis, pro indicatrice quadam sanguinis detrahendi, vel purgationis adhibendæ statuendum esse. Tum verò Hippocratem hanc omnium quos nouimus primum adinuenisse.

Neque hic dici posse videtur, alteram indicationem, robur nempè virium in purgatione deficere posse, cum & rationi consentaneum sit, purgationem nonnisi viribus valentibus propinandam ob agitationem & vim in corpore factam. Propterea prægnantibus interdicitur, nisi materia turgeat, concessa tamen in initio, sectione venæ: tum idem met confirmatur ab Hipp. & Gal. multis in locis, speciatim vero Prorrheth. 2. Aph. 58. his verbis, præter hæc quoque satius erat in vniuersum quod Medicis omnibus est concessum, & non minimè idiotis notum dixisse, imbecillas habenti vires medicare non oportere. His satis constare videtur Hipp. & Gal. mentem fuisse duos illos principales scopos, magnitudinē nempè morbi, & robur virium indicationes esse conuertibiles non solius sectionis venæ, sed & purgationis: necessariam propterea fore distinctionem, quando hac vel illa vtendum sit.

Verum quærere quispiam possit, à quonam hæc distinctio suscipiēda sit. Quæsitum sanè magni momenti, & maioris quouis alio considerationis, quod in medicina dici aut excogitari possit, cuique Gal. non videtur omni ex parte satisfecisse.

eisse. In primis autem, quod sciam, huius rei sermonem habuit 4. de Tue. Val. c. 4. & sequentibus, quæ doctrina ad hæc capita reduci posse videtur; namque aut sanguis ex æquo cum cæteris humoribus continetur, isque aut moderatè, aut abundanter. In vtroque horum nulli dubium, venam secandam esse, in illo quidem, cum humorum impetus timetur ex plaga aut dolore, aut alio quopiam, à quo fluxus moueri possit, in hoc tum huiusce rei causa, tum vt multitudo euacuetur: atque in illo quidem moderatè in hoc copiosè, & vsque ad animi deliquium, si res exigat sanguis hauriendus. Insuper aut vitiosus succus, quo nomine, & crudum vocatum intelligo, abundat in corpore, à quo ortum trahit cacochymia, isque aut mistus ex sanguine in venis, aut ab eo separatus, si mistus, aut superat sanguinem, aut ab eo superatur, illúdque aut multum, aut parum, aut medio modo. Si ergo à sanguine superatur, sanguis educendus incisa vena: si superet, & multum, purgatio, si tamen virtus constat, propinanda, cum vt plurimum ab hoc vitio collabatur: si superat, & parum, vena incidenda, si medio modo, vena potius incidenda, potissimum si morbi calidi, febrilésque potissimum infestent, ac moderatè est repetita sectione, vt per epicrasim morbus ad sanitatem reducatur.

Hæc pauca volui notasse, vt locum Gal. citatum innuerem potius, quam vt aliquid omni ex parte absolutum perscriberem. Quibus satis constare videtur, duos illos principes scopos, magnitudinem nempe morbi, & robur virium non magis sectionem venæ, quam purgationem indicare, sed ex æquo vtrúmque: propterea necessariam fore distinctionem, quando hac magis, vel illa vtendum sit, quam sanè si non absoluisse, saltem innuisse Gal. 4. de San. Tuen. Hinc fieri puto, cum hæc distinctio sit valdè difficilis, artificiosáque egeat coniectura, ac Medicum prudentissimum, & in arte exercitatissimum requirat, habeátque in singulo membro latitudinem quamdam, vt magna ex parte Medici in curādis ægris dissentiant. Sed quid mirum? cum & Hipp. & Gal. videamus in istud vitium incidisse in curanda pleuritide: quinimo & multi nostris temporibus surrexerint Medici adeò huic nobilissimo remedio infensi, qui ferè istud è medio tollere conentur, paucíque apud eos dentur ægri, quibus toti secari possit vena. Sed agendæ sunt Deo O. M. gratiæ, qui tuam excellentiam illuminauerit ad hoc vere aureum, & diuinum opusculum excudendum, quo nitor & dignitas huic tanto auxilio restituitur. Et hæc paucula sufficiant: nonnulla etiam dicemus, si otium dabitur de alio auxilio. Suscipe igitur animum meum tibi obtemperantissimum, tuóque nomini deditissimum. Vale & me, vt opto ama.

Datæ Idibus Nouembris M. D. LXXXVIII.

ALEXANDER MASSARIA V. C. S. D

NVNC primum vir Excellentissime sum adductus, vt crederem meas Disputationes publicè editas aliqua forsan esse dignas existimatione, quando ex doctissimis tuis literis percepi abs te illas non omnino contemni, cuius eruditionem tum iampridem, tum ex hac ipsa epistola noui singularem. Neque id tantum me mouet, quòd eas honestissimis laudibus ornare volueris, cum pro tua humanitate nonnisi honestè de amico & sentire, & dicere noris, verum etiam quòd easdem & accuratè perlegeris, & in quæstionem doctissimis argumentis reuocaueris, quibus debeo multis de causis respondere, potissimum, vt viro amicissimo, & doctissimo satisfaciam, tum verò & illud planè doceam, me ad has Disputationes edendas non ita præcipitem fuisse, quin pleràsque huiusmodi rationes accuratè pensitauerim, & pro viribus scilicet euitauerim.

Video aduersus vtrámq; Disputationem extare apud te non leues dubitationes: quas aduersus priorem in præsentia proponis, aduersus alteram polliceris, gratissimum mihi facturus, quum illas quoque exponere placebit. Et qnoniam in priore de Scopis Mittendi Sanguinem ea breuiter mea sententia fuit, tres scopos ab Hippocrate propositos, à Galeno sæpenumero expositos vsque adeò veros esse, ac legitimos proprios, & conuertibiles, vt iis positis ponenda sit venæ sectio, & ablatis auferenda, bifariam id euertere conaris, statuens eamdem sententiam simpliciter non esse veram, sed indigere tum limitatione, tum distinctione. Atque cum proposita à me conclusio duas habeat partes, alteram hypotheticam, si morbus sit magnus, vires validæ, florens ætas: alteram categoricam, secanda est vena, limitationem adhibes priori dictio, distinctionem posteriori. Tractemus vtrámque seorsum.

Non satis est (inquis) morbum esse magnum, sed addendum est, si ortum ducat à repletione. Limitationem cõprobas duobus potissimũ argumentis, altero sumpto à morbis ex intemperie sine materia, altero à morbis in figura & formatione. Primum illud Aduersus hoc argumẽtandi genus vniuersè notare libet, quamuis omnia concedam, non tamen assertionem tuam satis esse probatam: Do enim ostensum esse, dari morbos magnos cum virium robore, & ætate, in quibus non secanda sit vena, an verò ob id sequitur, addendum esse scopum à repletione? Alius enim dicet addendum esse scopum à motu humorum, alius alium. Sed hoc transeat, consideremus argumenta. Dantur morbi similares (inquis) ab intemperie sola sine materiæ concursu (credo te innuere magnos) in quibus nulla est indicatio euacuandi, sed alterandi, ergo, &c. Quæso primum quid intelligis per intemperiem sine materia, an eam, quæ non est coniuncta vllo modo materia, neque vt parte morbi vt in tumoribus, neque vt causa fouente; an eam solum, quæ non habet materiam, quæ sit pars morbi? Si primum, difficile admodum est, ne dicã impossibile, dari huiusmodi intemperiem, saltẽ diutius permanentem,

quæ

quæ non adſciſcat ſibi materiam, quod vel ea ratione patet, quoniam omnis intemperies labefactat cognitionem: vnde neceſſariũ eſt gigni copiam excrementorum. Si ſecundum falſum eſt non extare indicationem euacuandi. ſ. materiam, quæ fouet intemperiem. Deinde quæro, intemperies hæc ſit ne magna an parua: magnam te dicturum puto, quia non loquimur de morbis paruis. Magna verò eſt vel totius, vel partis. Intemperies magna totius, vel fouetur à materia, vel non fouetur: ſi fouetur, adeſt indicatio euacuandi, & ſecandi venam, ſi non fouetur, id non fit, niſi in hecticis, & tabidis, quorum intemperies non fouentur à cauſa,
ſed ſunt ἐν ἕξει ad differentiã aliarũ, quæ fouentur à cauſa, & dicuntur eſſe ἐν σχέσει 8. Meth. 1.
At in iis vires conſiſtere non poſſunt, quoniam Galeni teſtimonio, magnæ intẽ- 3. de ſymp.
peries omnes virtutem deiiciunt. Quare ſuppoſitio abs te propoſita videtur eſſe ca. 1. 4. Meth.
impoſſibilis: quod intelligentes Hipp. & Gal. vniuersè affirmarunt in omnibus 2. 4. præſag. pul. 2
morbis magnis modò adſint alij duo ſcopi, venam ſecandã eſſe, certi. ſ. in caſibus abs te propoſitis aliquẽ ex tribus ſcopis eſſe defuturũ. Quæ ratio itidẽ deducẽda eſt de intemperie partis: nam vel eſt pars nobilis, vel ignobilis, ſi ignobilis, non poteſt dici morbus magnus; ſi nobilis, vires neceſſario labefactat. Sed his omnibus prætermiſſis, adhuc argumentum eſt inualidum,
„ dantur morbi magni, in quibus non eſt indicatio euacuandi, ergo non ſecanda vena:
„ nam optimè noſtri venæ ſectionem adhiberi, non ſolum vt euacuet, ſed etiam vt deriuet, vel
„ vt reuellat. Quo circa etiamſi magna ſit intemperies partis alicuius ſine indicatione euacuandi, dicam, & iure dicam, adeſſe indicationem aut deriuandi, aut reuellendi, & omnino mittendi ſanguinem, quoniam non ſolum pars malè temperata præ imbecillitate gignit excrementa, ſed etiam fluxionibus fit obnoxia, & quia aliunde tranſmiſſa propellere non poteſt, & quia vel calore, vel dolore ipſa quoque attrahere ſolet. Vidiſti vir acutiſſime noſtram reſponſionem, in iis morbis ex intemperie ſine materia conſtare vires non poſſe, & rurſum inſtas fieri non poſſe, quin in principio ſaltem intemperiei propoſitæ vires conſtent, puta in hectica, aut intẽperie ventriculi. At illud meminiſſe oportebat, nõ præſentẽ ſolũ virtutem eſſe attendendam: ſed etiam quæ poſterius ſit duratura, quæ fortaſſe ratio eſt, cur in iis, qui abundant humoribus crudis, non ſemel, ſed per vices & per epicraſim fiat euacuatio. At quis dixerit in hectica febre vires conſtare in poſterũ poſſe? cum veriſſimile ſit ne primis quidẽ diebus eas ſatis cõſtare, cũ cor laboret intemperie iam facta, & quidem ſecundum ſolidas eius partes, in quibus maximè conſiſtere virium ſubſtantia videtur.

Secundo ſumis argumentum à morbis in figura & formatione, qui poſſunt eſſe magni cum robore virium, nec tamen requirere venæ ſectionem. Vide vt in tanta, tam controuerſa ſuppoſitiones tuo tibi arbitrio effingas. Quid ſi negem id fieri poſſe? Quid ſi dicam morbos à te magnos dictos, non eſſe ſimpliciter magnos, neque eos, qui ab Hippocrate inter ſcopos mittendi ſanguinis numerentur? Sit magna quædam luxatio, qua membrum maximè ſic diſtortum: hæc quia in parte ignobili verſatur, quia parua inuehit accidentia, quia facilè reparatur, quamuis vulgi oculis maxima appareat, reuera tamen, & ſimpliciter morbus magnus non eſt: ſicuti ècontrariò morbi quidam primo intuitu leuiſſimi, à medicis rerum naturam altius indagantibus grauiſſimi indicãtur. Magnitudinis nomen inter ea numeratur, quæ ad aliquid dicuntur, quo fit, vt mons paruus dici poſſit, formica magna; propterea certa quadam ratione ſtatuendum eſt, quinam

sint ij morbi magni, qui venæ sectionem indicent, & quænam ea dicatur magnitudo. Magnus Hippocrates certos nobis terminos præscribens vlcera magna vocauit, nõ quæ magnam cutis partem occupent, non quæ oculis magna videantur, sed quæ futuris, aut deligatione indigeant, quæ ossis corruptionem minentur, quæ excedantur. In morbis talem habentibus magnitudinem, quicumque tandem & qualescumque ij sint, contendo authore Hipp. atque Gal. præsentibus aliis duobus scopis venam secandam esse: & nullo modo addendum esse scopum à repletione. Quod quidem arbitror me satis ex Galeno demonstrasse, quoniam sæpenumero præsente plenitudine nõ secamus venam, & sine vlla plenitudine secamus. Cuius quidẽ rationis vim facile putas euadere te posse, inquiẽs eã valere aduersus syndromẽ plethoricã Empiricorũ, non aduersus nos, tũ quia sola plenitudo apud nos nõ indicat, tum quia sola sufficit alicuius partis repletio facta, aut fienda. Hæc tua sunt verba, quibus id mihi videris velle, vt bimẽbre fuit Gal. argumentum, ita bimembrem esse responsionem: quum .n. dicimus, præsente plenitudine non secari venam, respondes, id fieri quia non sola plenitudo indicare potest, sed tum demum si iungatur cum aliis tribus scopis, quum dicimus absente plenitudine secari, respondes, id falsum esse, quia necessarium est, vt adsit repletio si non totius corporis saltem alicuius partis, si non præsens, saltẽ futura. Posteriorem hanc partem satis nos confutauimus, quia sunt affectus quidam in quibus nullã somniare possumus plenitudinẽ, puta hæmorrhagia, in qua solius reuulsionis gratia, nisi & refrigerationis dicas mittere sang. solemus: imò confutauit Gal. qui repletionis scopum prætermittendum putauit non eo quod sola plenitudo indicare non possit, sed quia simpliciter sine vlla plenitudine, imò in affectibus plenitudini contrariis venam secamus. Sed non repeto quæ copiosè in disputatione dicta sunt. Priorem partem responsionis satis leuem esse vel ex eo coniicere licet, quoniam si hac ratione licet addere nouum scopum tribus Hippocraticis, iam sexcentos possumus comminisci, puta humorum impetum, inflammationem, scabiem, chymæram. Dicam enim vnumquodque horum indicare venæ sectionem, non solum, sed si iungatur cum morbi magnitudine, viribus, ætate. Vidit hæc subterfugia Galenus, & ea præcludere nixus est demonstratiua vt solet ratione: quoniam si præsente plenitudine secamus venam, non id facimus ratione plenitudinis, sed ratione morbi magni aut præsentis, aut imminentis; quasi ratio ita sit erigenda. Illi sunt pricipui scopi mittendi sanguinẽ, qui indicant per se & propria ratione, non ratione alterius: at plenitudo non indicat per se, & quatenus plenitudo est, sed ratione qua morbũ magnũ aut facit aut factura est: ergo illa inter præcipuos mittẽdi sãguinis scopos nõ est recẽsẽda. De his nos latius diximus in prima parte prioris nostræ Disputationis, nonnulla etiam in secanda parte de Febribus attigimus: quæ non sunt hic describenda, ne aures tuas longius fatigem, qui hæc dictis locis clare potuisti obseruare.

Venio ad alteram Epistolæ partem, qua distinguendum putas, secanda ne sit vena, an purgatione vtendum. Quod quidem tum ratione comprobas, tum authoritate. Ratio est, quoniam morbis magnis conueniunt remedia magna: hæc autem duo sunt, vena sectio, & purgatio: quo fit, vt morbi magnitudo non tantum venæ sectionem requirat, sed etiam purgationem. Authoritas sumitur Gal. 1. Aph. 23. & 4. Meth. 6. locis vulgatis. In quibus non immoror, quia clariora sunt, quàm vt ambigi de iis possit. Porrò difficultatẽ hanc alii alio modo conati sunt

effugere,

effugere, quorum opiniones nos in nostra Disputatione attulimus in medium, & quia non satis arridebant, confutauimus: nos quoque id quod maximè probabile visum est, aperuimus, illud præfati, me nihil hactenus reuera inuenisse, quod mihi omni ex parte satisfaciat, optare certe, vt aliquis emergat, qui nodum omnem dissoluat. Vtinam id ipse præstiteris. Sed ne allici me hoc desiderio sinam, paucis expendenda sunt quæ affers; & quia nostræ responsionis nihil meministi, ea breuibus in memoriam reuocanda. Videris igitur mihi statuere, ex humorum quantitate & qualitate sumendam esse distinctionem: quod primum ita vniuersè prolatum maximam mihi facit difficultatem, cum omnem Hippocr. & Gal. doctrinam labefactare videarur, qui clarè sanxerunt, in morbis acutis si morbus magnus videatur, vires constent, & ætas floreat, secandam esse venam, neminémque esse in artis operibus exercitatum, qui præsentibus iis tribus scopis non venam secet, & hos esse proprios, ac principes scopos, quibus præsentibus tutò, ac perpepetuò secus venā. Si quis igitur grauissimis iis viris occurrisset inquiens, non satis esse tres illos scopos, sed adiiciendam esse humorum considerationem, quid putas illos fuisse dicturos? an silentio propriam ignorantiam fassuros? an potius responsuros, verum esse præceptum, sed errare nos, qui præcepti vim, & suam ipsorum sententiam non probè teneamus. Distinguis autem humores ex 4. de Sang. Miss. 4. hunc ferè in modum.

4. Acu. 9. — *4. Met. 6.* — *De vena sect. c. 9. vt 13. & 30.*

vel

- Sanguis continetur in corpore ex æquo cum aliis humoribus, & hoc vel
  - moderatè
  - abundanter & secanda vena
    - moderatè
    - copiosè
- viscosus & crudus succus abundat in corpore, & is vel
  - mistus ex sanguine in venis & vel
    - superat sanguinem vel
      - multum — purgandum si vires ferunt.
      - parum — vena incidenda
      - medio modo — vena potius incidenda præsertim si morbus calidus. { moderatè, & per vices, & per Epicrasin
    - superatur à sanguine — vena incidenda
  - separatus

Primum quæro quænam hæc sit diuidendi ratio, quam Galenus non videtur agnouisse, qui loco citato comprehēdit etiam abundantiam aliorum humorum, puta bilis & humoris melancholici: quæ hic non habetur; quo fit vt in ea nihil à te habeamus de venæ sectione. Præterea si prius huius præcepti dictum limitasti, vt si dicamus, si morbus sit magnus, vires cōstent, ætas floreat, & adsit plenitudo, quid rursum opus est nouas comminisci de humorum plenitudine distinctiones? Præterea si humor crudus separatus est à sanguine quid sentiendum? Videor-

mihi videre nihil horum eſſe tribus ſcopis ex Gal. addendum, ſed eos ſatis eſſe, ad venæ ſectionem iniungendam.

Quòd ſi repetendum hic eſt id quod porui hac in re, & in hoc difficillimo nodo excogitare, breuiter mea ſententia hæc eſt, diſtinctionem hanc, vtrum ſecanda vena, an purgandum, non eſſe aliunde perendam, neque noui quidpiam prædictis ſcopis eſſe addendum, ſed illam ex ipſiſmet ſcopis eſſe hauriendam, nimirum ex virium robore non tam præſenti, quàm futuro, non quidem ea ratione, quòd venæ ſectio maiores requirat vires, quam purgatio, vt nonnulli expoſuerunt, quorum ſententiam non ſumus amplexi, vel fortè è contrariò, maiores purgatio, quàm venæ ſectio, vt aliquis ſuſpicari non iniuria poſſet, ſed quia in hoc vel illo remedio adhibendo cogitandum eſt, vtrum vires illud commodè laturæ ſint; nam ſi qualia oportet, educantur, confert, & leuiter ferunt; ſin minus, contrà. Quid igitur eſt, quod in hydrope aſcite venam non ſecamus? quia licet vires in præſentia validæ ſint (hoc in præſentia ſupponamus) tamen vena ſecta per totum morbi curriculum non perſtabunt: quod itidem de aliis huiuſmodi dictum velim. Latius hanc ſolutionem in calce Diſputationis de ſcopis mittendi ſanguinem generaliter tractaui, monuíque quod in præſentia quoque monere libet, meliorem hac me neque hactenus ab aliquo audiuiſſe, neque ipſum excogitare potuiſſe. Tu perge tum hac ipſa in re, tum in aliis medicinæ partibus pro tuo ingenio & eruditione lucem arti, & opem eius ſtudioſis afferre: ita namque non ſolum mihi rem gratam feceris, ſed & aliis vtilitatem, & honorem tibi comparaueris: quod præſtare vt poſſis, viue diu felix.

Patauij Pridie Cal. Decembris 1588.

ALEX

ALEXANDRO MASSARIA H. C. S. D.

MAXIMA mea cum voluptate,& animi fructu eruditissimum opus tuum perlegi; tibique gratias ago, quòd mihi faueris, & dignum me iudicaueris, quem solidæ,ac germanæ doctrinæ tuæ participem feceris; quam ego sentio prorsus Hippocrati,Galeno, ipsique rationi respondere. Vtinam autem cæteri omnes ad horum duorum,qui antiquitatem illustrarunt, studia incumberent, vt nouitatibus student: sic enim tot absurdæ opiniones non audirentur, quot nunc personant omnia.

Postcà verò quàm pro tua benignitate me cohortaris, vt, si quam habeam dubitationem,ad te perscribam,de eo primum dubitabo,quòd non semper magnitudo morbi indicat sanguinem secta vena hauriendum,nec purgandum:quandoquidem febris hectica primi gradus,qua cum vires sunt,non indicat mittendum sanguinem,licet magna sit:quoniã partem magis præcipuã corporis nostri occupat. Si verò dicatur, id intelligi de morbis materialibus inde colligam non esse præcipuum, & communem scopum mittendi sanguinem morbi magnitudinem.

Prætereà scribit Gal.lib.3.de Crisib.c.4.Debiles quidem,& paruæ febres quandoque valde malignæ sunt,& aliæ calidæ,& incendentes,vt aliquando stomacho angustiam,& colorem,& sitim intolerabilem afferant:nihil tamen habent nonnumquam periculosum.Itaque sunt duo genera febrium,vnum paruũ per essentiam, sed magnũ propter malignitatem:alterũ magnũ per essentiam,sed paruum propter malignitatem. Et in magno per essentiam non est adhibenda phlebotomia: quia Galenus ait,quandóque nihil habent periculosum: in magno propter malignitatem similiter non est adhibenda ex communi Medicorum opinione, qui in febribus malignis vetant phlebotomiam:propterea quòd cum eæ noceant facultati corpus gubernanti, vires debilitant, sine quibus vsus phlebotomiæ locũ non habet. Alioquin dicendũ sit recentiores Medicos in errore versari. Quamobrem non semper à morbi magnitudine sumetur phlebotomiæ indicatio.

Prætereà verò in ea contradictione, aut potius verborum diuersitate Galeni lib.4.Methodi,capit.6.& libr.7.capit.12.dicerem, sententiam non esse diuersam: quandoquidem læsio præstantis facultatis effectus existit læsæ præstantis partis, idemque est, si dicatur morbum esse grauem propter ipsam partem affectam præstantem,ac si dicatur, propter læsam virtutem præstantem, quæ in ea parte spectatur. Iam vero magnitudinem affectus, & propriam essentiam affectus esse idem, non eget probatione. Reliquum igitur est, vt demonstretur, malignitatem morbi idem esse cum facultate corporis nostri gubernatrice. Quod difficile non erit,si ponamus morbos iudicari malignos iuxta Galeni doctrinam lib.3,de Crisibus cap.4. ex accidentibus malis superuenientibus,quæ mala accidentia lædunt facultatem,& virtutem corporis nostri gubernatricẽ, & sunt tria. Verbi gratia, delitia in continuis sunt maligna:quia lædunt facultatẽ animalem. Pulsus valde inæquales, interfecti,debiles, sunt maligni, quia lædunt facultatem vitalem. Sudores frigidi sunt maligni,quia læsam indicant virtutem naturalem.

Itaque hac verborum diuersitate sententia elicitur plena.

Quod ad eos attinet, qui credunt, indicationem non desumi à magnitudine, dicerem, morbum indicare sui ablationem; & morbum magnum indicare remedium magnum, quod est missio sanguinis, purgatio, & diæta tenuissima. Vnde illud, extremis morbis extrema remedia. Quare indicatio apertissime perspicitur: & præseruatio indicatur ab eo quod est, videlicet à causa. Nec mihi persuadere possum, Galenum in veris febribus ardentibus mittere sanguinem vsque ad animi deliquium, sed solum in synochis: quoniam libr. xj. Meth. capit. 14. vbi est putredo, ei placet, tantum sanguinis relinqui, vt natura eum possit concoquere. Imò in Galeno lib. 9. Meth. cap. 4. reperitur cõtradictio non parui momẽti. Quòd in libero laborante synocho sine putredine misit sanguinem; quoad animum linqueretur. Idémque fecit in seruo, quãuis febris esset synocha cum putredine, & non est sine ratione: quia sectio venæ non curat putredinem. Hinc est, quod Hippocrates in 2. Aphorismorum 36. dixit, qui caruo vtuntur cibo, per medicamenta euacuati cito exsoluuntur. Quare Galenus eos Medicos laudauit, qui in febribus malignis ortis ex penuria, & necessitate comedendi cibos mali succi abstinent à sanguinis missione.

Præterea dicerem, magnitudinem morbi indicare phlebotomiam, & purganem, & vt modo dicebam, diætam tenuem, sed magis hanc, quàm illam, & adiungendas esse alias indicationes. Idcircóque Galenum lib. 4. Methodi cap. 6. ad missionem sanguinis præter magnitudinem morbi adiunxisse multitudinem sanguinis propterea quòd hæc indicat phlebotomiam, & dominium sanguinis supra alios humores: & è conuerso purgationem. Et verò phlebotomia non conuenit in puris intermittentibus febribus: quandoquidem in his superabundans sanguis esse non potest. Tertiana pura omnes conditiones postulat à Galeno positas; quæ generant puram bilem, id est, naturam, & ætatem calidam, & siccam, victum, & exercitationem eamdem, cum regione, & anni tempore calido, & sicco. Iam vt ad singularia veniamus, in nostra frigida regione tertianæ puræ non existent: nec aliæ propter genus viuendi, quod sequimur, & propter tempora diuersa, ætatem, temperamentum, multásque aliàs conditiones modo dictas. Et in nothis Galenus lib. 1. ad Glauc. cap. 10. nõ vult semper phlebotomiam adhiberi: quoniam non semper morbus sit grauis. Et sermonem habens de diæta ait; sed & id quoque noscere opus est, ad quantam magnitudinem perueniat morbus: & post; quòd si sanguinem mittere oporteat, neque hoc quoque omittendum, id est, si febris minatur periculum, ne fiat continua, & periculosa, aut propter ipsam ne morbus sit longus, aut propter ægrotum, qui humorum sit plenus, aut propter aliàs causas. Ac perspicere licet, quòd quando phlebotomia vtitur in quartana, intelligit de notha, in qua superat sanguis alios humores: nam in pura homo est siccus, & frigidus, plenúsque melancholiæ.

Hæc pauca notare volui non studio contradicendi, sed vt tibi obedirem; & in signum meæ erga singularem doctrinam tuam obseruantiæ; præterea verò etiam, vt cognosceres me opus tuum perlegisse. Te rogo, vt me ames, meáque opera, si qua occasio tibi oblata fuerit, vtaris; tibíque à Deo O. M. annos precor Nestoreos, vt generi humano, quemadmodum facere instituisti, prodesse possis. Vale.

Data iij. Cal. Decembris. M. D. LXXXVIII.

ALE

ALEXANDER MASSARIA H. C. S. D.

AMABAM te iamdiu,& magnifaciebam,vir clariss. antequam aliquod humanitatis, & beneuolentiæ officium inter nos intercederet,tuarum singularium virtutum,& laudum fama impulsus. Post verò quàm non solum ex aliis, sed etiam ex tuis humanissimis literis intellexi,quàm honoratum, & illustre de me, meisque lucubrationibus iudicium, ac testimonium facias, quantóque amore me prosequaris, ita tui studio sum incessus, vt nullam amoris accessionem fieri posse putarem. Hoc autem demum tempore,accepta tua epistola, in qua non solum me,résque meas non cessas summis laudibus ornare, sed etiam,quod ex animo à te petieram,& rogaueram, non minore humanitate, quàm eruditione aduersus nostras Disputationes disputare non grauaris:quo equidem nullum maius beneficium.aut certius amoris in me tui argumentum accipere potui, fatear, necesse est, ad summum priorem meum in te amorem tantam accessionem factam fuisse, quantam fieri iam non posse arbitrabar; vt nunc tandem mihi videar te amare,antea dilexisse.Itaque pro tanto in me amore,& collato beneficio immortales tibi gratias ago,agámque dum viuam; quandoquidem me relaturum sperare non possum;& ad res nostras venio.

Equidem iampridem in eam sententiam ad ductus sum, vt credam, tres esse principes scopos mittendi sanguinis, nec plures,nec pauciores, Magnitudinem morbi,Robur virium, Florem ætatis:atque hoc decretum fuisse Hippocratis, & Galeni: partim quòd illi id apertissima, & certissima ratione doceant; partim quòd noua quotidie mihi suppetant argumenta, quæ hoc ipsum possint confirmare;partim demum(ni valde fallor) quòd aduersaria argumenta nihil habeant momenti, ac facilè dissolui possint. Quales obiectæ quoque à te rationes mihi videntur: quas equidem censeo exercendi magis ingenij causa, ac liberali quadam mihi gratificandi voluntate, quàm quòd reuera ita sentias te in medium afferre voluisse. Vtcumque autem sit, ad tuas rationes, quam breuissimè potero, conabor respondere,ad eum ordinem me referens, quem te video tenuisse.

Primum igitur argumentum est, magnitudinem morbi non semper venæ sectionem indicare;propterea quia febris hectica primi gradus,cum qua vires constant,huiusmodi remedium non indicat,etsi illa est magnus morbus,cum partem nostri corporis maximè principem occupet. Ego autem primum possem respondere,nullam febrem hecticam esse magnam, quod Galenus conceptis verbis docet.Ex quo fit,vt ægri eam non persentiant,affirméntque se omnis febris esse immunes; multi itidem medici eam non percipiant, & cognoscant. Sed quoniam mihi videor te protinus respondentem audire, febrem quidem minime ex propria essentia,& quantitate,sed ex magno momento, ac periculo esse magnam,de qua responsione proximo sequenti argumento sermonem habebimus, verè aliter respondeo. In nulla febre hectica vires constare, cum membrum inter cætera omnia principale insigni intemperie calida,& sicca, & quidem æquali laboret;in 3. præs. ex puls.c.4.

qua vt virtus reddatur imbecillior, necessarium est. Id quod Galenus apertè nos docet; qui commemorans plurimos affectus, ex quibus vitalis facultas labefactari, & prosterni solet, hæc habet. Qui prosternunt facultatem, & stomachicis, quos vocant, affectibus, vnde syncope corripiuntur: ex iocinoris etiam, &c. ad hæc ex omnibus hecticis febribus: breuiter ex corporis & cordis ingenti intemperie, quoquo modo, &c. deiicit vitalem facultatem. Vt propterea iure idem scriptum reliquerit, hecticos pulsus debiles, & duros, statim verò etiam paruos, & frequentes fieri. Quòd si contendas in hectica saltem primi gradus vires posse consistere, etiamsi id concessero, memoria velim repetas, quod itidem à Galeno traditum est, medicum obligatum esse non solùm virium præsentium, sed etiam futurarum firmitatem, aut infirmitatem animaduertere. Itaque in febre hectica nulla oritur indicatio mittendi sanguinis, quòd vnus princeps scopus, robur virium, aut præsentium, aut futurarum deficiat.

4. præs. ex puls. c. 11.

1. diff. febr. c. 9.

3. crisi. c. 4.

Secundum est argumentum ex Galeno, qui scribit, debiles, atque exiguas febres interdum esse valde malignas: alias calidas, ac deurentes, vt inquietudinem simul, & æstum, & sitim intolerabilem afferant, tamen nihil habere periculi. Ex quo colligis duas esse species febris: alteram sua essentia paruam, sed malignitate magnam: alteram sua essentia magnam, sed malignitate paruam: in neutra autem venæ sectionem conuenire: non in priore, ex communi omnium medicorum consensu, qui in febribus malignis censent à missione sanguinis esse abstinendum: non in posteriore, quoniam nihil habet periculi. Porrò huiusmodi argumentum sine multo labore potest refutari, si intelligamus apud Hippocratem, & Galenum duplicem esse morbi magnitudinem: alteram in quantitate continua, ac recessu à constitutione naturali, quæ est singularis cuiusque morbi: alteram in qualitate, quæ ex vi homini, suisque actionibus illata, vno verbo, ex periculo, vel præsenti, vel imminenti solet æstimari; quæ communis est, & ad omnes morbos pertinet. Quæ quidem duæ morbi magnitudines, sicuti inter se reuera distinctæ sunt, ita apud Galenum diuersis nominibus appellantur, qui priorem, singularem, μέγεθος, posteriorem, generalem, ἰσχὺν, vel σφοδρότητα, nominare solet: illam magnitudinem, hanc vehementiam Latinè licet interpretari: etsi negandum non est, quin vehementia quoque magnitudinis nomine interdum possit appellari. De qua re, si fuerit occasio, aliàs forte longiorem sermonem habebimus. Hoc igitur iacto fundamento, de quo (nisi omnia me fallunt) nulla potest superesse difficultas, respondeo, indicationem phlebotomiæ, & purgationis in doctrina Hippocratis, & Galeni, minime ex magnitudine, quæ cuiusque morbi propria est, atque in quantitate, sed ex vehementia, quæ omnibus morbis est communis, atque ex periculo significatur, origine habere. Ex quo facile est intelligere febres insignes, deurentes, in quantitate magnas, nullam missionis sanguinis indicationem afferre: contrà verò alteras, quantitate paruas, sed magnitudine, & periculo vehementes, venæ sectionem indicare: medicósque recentiores turpiter falli, quicumque in morbis malignis modo vires, & ætas consentiant, à tam saluri, ac tuto remedio abhorrent. Id quod vel ex eo satis licet confirmare, quod ex tribus rationibus morbi magni, qui apud Galenum venæ sectionem indicat, vna est quæ morbi malignitatem complectitur.

De apparente repugnantia, aut saltem varietate inter duos Galeni locos 4. Meth. c. 6. & lib. 7. cap. 12. nolo hic longius agere, qui in mea Disputatione id feci

cumula

cumulatissime, vt ne cogar eadem repetere. Quare illud vnum dicam, nulla ratione, mea quidem sententia fieri potuisse, vt Galenus vtrobique idem voluerit, & docuerit. Quandoquidem priore loco illud vnum agens, vt illos scopos, in primis verò morbi magnitudinem inquireret, qui ad sectionem venæ, & purgationem faciunt, illas tantum magnitudinis, aut vehementiæ species voluit enumerare, quæ ad rem præsentem fuerant accommodatæ: in posteriore autem generaliter sermonem faciens de ratione, atque ordine disponendarum, & prosequendarum indicationem, minimè autem de vsu alicuius singularis præsidij, aliud, etsi non omni ex parte diuersum consilium sequutus est: qui cum primum attulisset scopum ab eo, quod magis vrget, cui perpetuò incumbendum est, eas quoque morbi magnitudines voluit recensere, quæ ad huiusmodi scopum indicandum magis facerent. Id quod, vt cætera prætermittantur, (ni fallor) illa vnica ratione satis potest demonstrari, quòd morbi magnitudo propter læsionem facultatis, quæ totum corpus gubernat, quæ omnium maximè vrget, tantum abest, vt venæ sectionis, vel purgationis indicationem afferat, vt remedium vtrumque planè contraindicet, & prohibeat. Vtcumque autem hæc se res habeat, illud nos velim fateri, ac memoriæ tenere, de quo puto cõstare inter omnes, morbi magnitudinem, quam Hipp. & Gal. statuunt principem scopum, & sectionis venæ, & purgationis, esse triplicem, vel propter afflictæ partis præstantiam, vel propter affectus magnitudinem, vel propterea quòd ille sit eacoëthes, de quibus in hac Disputatione de scopis perpetuò agendum est.

Tua responsio ad illos, qui contendunt indicationem missionis sanguinis, vel purgationis à morbi magnitudine non assumi: nempe morbum sui ablationem, magnum morbum magnum remedium indicare: magnum autem remedium non esse nisi triplex, venæ sectionem, purgationem, diætam tenuissimam, fortasse alicui videbitur multa peccare. Namque primum puto esse neminem, qui audeat negare, morbum sui ablationem, magnum morbum, magnum, paruum morbum paruum remedium indicare. Siquidem vt quodam in loco inquit clariss. Trincauel. nemo est adeo rudis, & Hippocratica arte initiatus, qui non facile intelligat, ac fateatur, à morbo indicari præsidium, quod illi magnitudini proportione respondeat: cum hoc sit veluti quoddam principium, quod semper debuit in communibus omnium medicorum notionibus fuisse impressum. Immò verò pleriq; omnes nostrorum temporum medici, qui morbi magnitudinem, sectionis venæ, & purgationis scopum principem, morbisque omnibus communé non recipiunt, nullo efficaciore argumento, quam hac tua responsione se tuentur, ac triumphãt nobis identidem obiicientes, morbum magnum minime singulare aliquod præsidium, quale est sectio venæ, vel purgatio, neque aliud, quam generaliter magnum remedium indicare. Quod quidem tecum affirmant ab Hippocrate illo Aphor. traditum fuisse: extremis morbis extrema remedia, &c. Itaque eam potius rationé decet ad illos respondere, quæ in primis à Galeno posita à nobis exposita est. Præter indicationes singulares, quæ ad vnumquemque morbum sunt accõmodatæ, vnum scopum omnibus morbis communem insignem, principé, ab Hippocrate longa, atque accurata mentis indagatione excogitatum, atq; inuentũ fuisse: morbi magnitudiné, aut verius vehementiam, ex qua & sectionis venæ, & purgationis, vt semel dicam, communis totius corporis prouidentiæ indicatio suppeditatur. De tua re, tanquã summa vniuersæ nostræ Disputationis, quia satis diximus,

diximus, nolumus in præsentia longius agere.

Nec verò minus dubium, ne falsum dicam, est, quod deinceps scribis, remedia magna esse tria, phlebotomiam, purgationem, diætam tenuissimam. Etenim si intelligas de remediis singularibus, atque ad singulos morbos accommodatis, & congruentibus, ea sine dubio multò plura sunt. Quis enim, gratia exempli, negare audeat membri amputationem, vstionem, magna esse remedia? docente Hippocrate, quod non sanatur medicamentis sanari ferro, quod nõ sanatur ferro, igne curati, tanquam summo, & extremo remedio, quod summis, & extremis morbis conueniens est. Sin autem intelligas de remediis magnis, quæ à principe, & omnibus morbis communi scopo, morbi magnitudine suggeruntur, &
2. Aph. c. 19. quæ vniuerso corpori possint prospicere, hæc authore Galeno non nisi duo sunt, sectio venæ frequenter, purgatio nonnunquam. Quandoquidem aliud nullũ cõcipi animo potest remedium, quod tutò celeriter, vt opportunitas fert, istud præstare possit. Quamobrem summa cum ratione Hippocrates, & Galenus docent, vehementem morbum, aut venæ sectionem, aut purgationem indicare.

Venio ad febrem ardentem, in qua tibi non potes persuadere, Galenum sanguinem mittere vsque ad animi deliquium: quem putas id solum fecisse in synochis: siquidem vbicumque est humorum putredo, ille velit portionem sanguinis esse relinquendam, quanta ad coctionem putridorum humorum, qui supersunt adhuc satis esse possit. De qua quidem tua opinione pariter cogor à te dissentire: Atque, vt ipsum Galenum prætermittamus qui apertissimè, & planissimè in febribus ardentissimis, Græcè, ἐπὶ πυρετῶν διακαεστάτων tantam vacuationem probat, quæso illius rationem, ac rei naturam parumper consideremus. In febribus ardentissimis ille inquit si vsque ad animi defectionem sanguis mittatur, statim totius corporis habitus refrigeratur, & febris extinguitur, & plurimis etiam aluus citatur, & sudores emanant, & quidam eorum sanitati sunt prorsus restituti alij adiuti plurimũ vehementiã ægritudinis remiserunt. Quæ quidem febri ardenti mihi videntur vsque adeo quadrare: vt non Archimedes melius potuerit hæc describere. Cum enim huiusmodi febris ex flaua bile intra vasa putrescente originem habeat, & per consequentiam cæterarum omniũ calidissima sit; id quod tũ nomen καῦσος à summo incendio illi impositum, tum maximè duo illius symptomata pathognomonica, inexplebilis sitis & exuperantia caliditatis satis demonstrant, vtique facile est intelligere, & refrigerationem, & bilis purgationem, partim per vomitum, partim per aluum, nec non per sudores illi præ cæteris om-
3. de cris. c. 3. nibus conuenire. Quod itidem Galenus planè expressit inquiens. Si ardens fuerit febris, vel sanguinem è naribus fundat, vel post vehementem rigorem, multum, & calidum è toto corpore sudorem excernat, aut vomat, aut deiiciat biliosa necesse est. Altera autẽ ex parte, cum synochus ex putredine sanguinis ortum ducat quem succum, calidum, & humidum, ac planæ benignum esse constat, iure à Galeno sancitum est, huiusmodi febrem, cum in cæteris, tum maxime in caloris
3. de diff. febr. c. 9. qualitate reliquis febribus simpliciorem, & mitiorem esse. Ex quo õnis ratio colligit illi tantam refrigerationem minime conuenire, quanta febri ardenti conuenit: adeo vt proximè superiora Gal. verba de missione sanguinis vsque ad animi deliquiũ, haud quaquã de synocho, neq; de alia, quã febre ardẽte intelligi possint. In quibus si quis non acquiescit, is quæso parumper secum reputet, quomodo febris synochus per purgationem bilis, quæ nulla propemodum est, aut per vomitũ aut per

aut per aluum indicari possit.

Tandem verò Hippocratem,& Galenum ita loquentes audiat. Hipp. Febribus ardentibus hæc accidebant. Quibus ritè,& largiter sanguis per nares erupit,ea de causa maximè seruabantur:neq; vllum noui,si rectè ei profluxisset sanguis, mortuum fuisse. Nam Philiscus quidem,Epamenon,& Silenus,quibus parum quarto die, aut quinto, è naribus stillauit, mortem obierunt. G A L. cum alioqui ex ardentibus febribus peculiare, per narium profluuia ferè iudicari, &c. Quòd si febres ardentes à natura per fluxionem sanguinis è naribus tam frequenter, familiariter,feliciter indicari solent,si huiusmodi iudicium illi peculiare est,qui negari potest,hoc idem remedium à medico naturæ imitatore,ac ministro etiam posse adhiberi,Hippocratémque,& Galenum in febribus, ardentibus sanguinẽ misisse.

Consultò prætereo generale Galeni decretum, salubettimum esse in febribus putridis,sine vlla exceptione sanguinem mittere,dummodo per vires,atque ætatem id liceat. Sic alia multa prætereo,quæ ad hanc rem possunt afferri,de quibus satis in mea Disputatione mihi videor dixisse. Illud tamen nequeo præterire,quin te rogem, si forte eueniat, vt Socrates annum agens 30. nec sine robore virium, febre ardente,& quidem exquisita laborans,à te opem,auxiliúmque petat,vt liberè,atque ingenuè fatearis, ac me doceas, quodnam consilium de Socratis salute sis capturus. Qui pro comperto habeo,ac meo periculo iurarem, te, quem plerique omnes facienda medicina omnium medicorum ducem, & principem hoc tempore prædicant,nullo modo esse commissurum,quin Socrati sanguinem mitteres,& quidem copiosissimè,fortè vsque ad animi defectionem.

Nec verò tua allata ratio videtur aliquod momentum habere. Etsi enim sanguis mittitur vsque ad lipothymiam,minimè autem vsque ad syncopen, vt multi imperiti opinantur,nemo iure potest dubitare, quin sanguis adhuc relinquatur in corpore,quantus ad coquendam, & superandam residuam materiam noxiam satis esse possit. Alioqui si totus exhauriatur sanguis, ægri huiusmodi vacuationem non possent perferre:quod inter cæteros Auerroës pugnare visus est.

Ex quo id quoque licet colligere, contradictionem, quæ tibi non parui momenti esse videtur,de duobus adolescentibus libero, & seruo febre synocho laborantibus,quibus vtrisque Galenus ad animi defectum sanguinem mittere non est veritus, etsi alter febre sine putredine, alter febre non sine putredine laboraret,nullam protsus esse. Cum enim Galenus doceat, putredinem haud curari sectionẽ venæ,id,mea sententia,intelligendũ est,putredinem non sola sectione venæ,sed aliis præterea congruentibus præsidiis esse corrigendam. Siquidem altera ex parte certum cuique esse debet,putredinem sine sectione venæ vix posse curari, cum apud Galenum sine huiusmodi præsidio non liceat ad ea remedia deuenire,quæ ad tollendas obstructiones,prohibitam transpirationem, & per consequentiam putredinem sunt accommodata. De qua re itidem in nostra Disputatione diffusè diximus. Immo verò ex hac illustri historia pro principe scopo magnitudinis morbi, mihi videor illustrè argumentum posse colligere. Siquidem videmus, Galenum non à copia vel qualitate humorum, non à probo, & non putrescente,aut improbo,ac putrescente sanguine, sed ab vna morbi magnitudine mittendi sanguinis indicationem accipere. Quod si quis vtriusque ægri plenitudinem obiiciat, facile est respondere, ex plenitudine remedium indicari non per se,non simpliciter, non absolutè, vt loquuntur, sed si morbi magnitudinem

afferat:

afferat:qualem in vtroque adolescente illam attulisse, ex Galeni verbis certum, & compertum est, quæ sunt huiusmodi. Erat autum æstus ipse laboranti intolerabilis, vrgebatque tum tensio totius corporis, vtpote repleti,tum capitis pulsatio,atque ob hæc grauis vigilia, iuuene in aliam aliàs se figuram iactante. Quæ quidē symptomata,& præsentem,& imminentem morbi magnitudinē significat.

Quod porrò ad Galenum pertinet,qui eorum medicorum sententiam probat, quicumque in illa insigni fame, atque alimentorum penuria à sectione venæ abstinebant,vno verbo respondeo; illum perspicuè sic loqui,Siquidem non iniuria
" remedij huiusce vsum reformidabant, ob virium iam tum antea imbecillitatem:
" Nos autem libenter fateri, ac profiteri scopum virium ex principibus vnum esse,
" sine quo nunquam liceat ad venæ sectionem aggredi.

Verum ad aliam tuam responsionem accedo, quæ est huiusmodi. Magnitudinem morbi, & sectionem venæ, & purgationem, & diætam tenuem indicare. Quod nam verò ex hisce tribus remediis eligendum sit,aliis indicationibus fore
4. Meth. 6.2. opus. Ex quo factum est, vt Galenus ad missionem sanguinis non solam morbi magnitudinem,sed etiam plenitudinem voluerit adiungere: quandoquidē quod venæsectionem indicat,est dominatus sanguinis supra alios humores,sicuti contra dominatus cæterorum humorum supra sanguinem indicat purgationem. De qua quidem cum plurima dici possint, equidem statui nonnulla tantum, & quidem summatim attingere;quòd(ni fallor)in nostra Disputatione omnia videantur satis fuisse exposita.Iam diximus magnitudinem euiusque morbi singularem, & propriam non solùm sectionem venæ, & purgationem, sed etiam tenuem victus rationem,potionem aquæ frigidæ, amputationem, vstionémque membri,& alia id genus magna remedia indicare. Magnitudinem autem, aut verius vehementiam omnibus morbis communem, non nisi sectionis venæ, & purgationis indicationem afferre,quòd hæc duo sola præsidia procurationem vniuersi corporis opportunè præstare possint. Vtrum autem præsidium,hoc,an illud eligendum sit,id verò libenter fateor esse iudicium longe difficillimum. De quo, cum nihil hoc tempore,præter ea,quæ iam diximus, mihi se ostendat, & occurrat, nolo eadem repetere,& actum agere. Illud tamen nequeo dissimulare, quod postremo ais, exuperantiam sanguinis sectionem venæ, exuperantiam aliorum humorum purgationem indicare. Quod quidem decretum, si generaliter accipiatur, equidem puto à Galeni doctrina esse longissimè alienum. Id quod vel eo vnico Galenico, & quidem inexpugnabili argumento cuíque satis confirmari, forte etiam persuaderi potest, quòd etsi sanguis alios humores excedat; etsi reliqui humores sanguinem superent, nihilominus neque ad sectionem venæ, neque ad purgationem liceat deuenire, nisi istæc vel sanguinis, vel humorum exuperantia morbi magnitudinem afferat,vel allatura sit:sicuti altera ex parte, si morbi magnitudo, vel præsens, vel imminens vrgeat, sine vlla sanguinis copia, sine vlla humorum redundantia,& ad venæ sectionem, & ad purgationem nonnunquam deueniendum est. Quod autem Galenus scribat, & propter redundantiam sanguinis, & propter vehementiam morbi sectionem venæ esse adhibendam (sententia enim ita coniunctim, vt Græcè legitur, non separatim, vt Latinus interpres vertit, legenda est.) Ego quidem puto verum,& legitimum huiusmodi verborum sensum esse: & in plenitudine, & in morbi magnitudine sanguinem esse mittendum, quotiescumque plenitudo cum morbi magnitudine coniuncta est. Alioqui nisi huiusmo

huiusmodi interpretationem adhibeas, velisque hinc colligere, Galenum duos remedij scopos, alterum plenitudinem, alterum morbi magnitudinem statuisse, ego certè nequeo videre, quomodo hæc alteri Galeni decreto consentiant, quod ille aduersus Empiricos tam apertè, & efficienter demonstrauit: præsente nimirum plenitudine venam non secari: absente plenitudine venam secari. Hæc enim tantum abest, vt simul possint conuenire, vt toto diametro inter se dissentiant. De qua fortè re aliàs pluribus.

Postrema tuæ Epistolæ pars tota est de missione sanguinis in febribus. Ex qua mihi liceat nonnullas conclusiones (quomodo aiunt) seligere, de quibus mihi tecum non omni ex parte conuenit. Prima est. Phlebotomiam in puris intermittentibus febribus non conuenire: quandoquidem in his superabundans sanguis esse non potest. Ego verò neque conclusionem, neque illius rationem probo. Quæso enim quomodo phlebotomia in febribus intermittentibus non conuenit, si contrà vniuersè à Galeno sancitum est, illam in omnibus putridis conuenire? An febres intermittentes putridæ non sunt? Verum estò. Concedatur istud quoque: si phlebotomia in febribus intermittentibus non conuenit, respondeo id necessariò fieri, quòd vnus, vel plures principes scopi deficiant. Plerúmque autem, ne semper dicam, deest vehementia morbi, attestantibus Hippocr. & Gal. febres quoquo modo intermiserint, omnis periculi esse immunes. Quod enim ad superabundantem sanguinem pertinet, certo certiùs est, (nisi omnia me fallunt) ex vna parte huiusmodi scopum nusquam, & nunquam in principibus scopis ab Hippo. & Gal. fuisse repositum, nisi quatenus morbi magnitudinem affert: ex altera autem sine vlla sanguinis exuperantia, vbicumque principes conueniunt scopi, sanguinem perpetuo esse mittendum.

Secunda est conclusio. In febribus nothis Galenum non velle semper phlebotomiam adhiberi: quoniam non semper morbus sit grauis: quod si sanguinem mittere oporteat, neque hoc quoque omittendum, i. si febris minatur periculum, ne fiat continua, & periculosa, aut propter ipsam, ne morbus sit longus, aut propter ægrotum, qui humorum sit plenus, aut propter alias causas. Ego verò in tuam sententiam manibus, pedibúsque ac toto corpore discedo. Quam quidem censeo, fateor, ac profiteor Hippocratis, ac Galeni doctrinæ quam maximè consentientem, & verissimam esse. Immò etiam ex hac posteriore conclusione mihi videor prioris falsitatem posse demonstrare. Namque si in febre notha, quæ sine vlla dubitatione longior, & difficilior est febris, Galenus nõ vult semper phlebotomiam adhiberi, nisi periculum immineat, vt ne illa continua, & periculosa fiat, an non multò magis de febre intermittente id statuendum est, quam constat inter omnes, & breuiorem, & tutiorem esse?

Tertia, & vltima conclusio est. Galenum probantem missionem sanguinis in febre quartana, notham intelligere, in qua sanguis reliquos humores superat: quandoquidem in exquisita homo siccus, frigidúsque est, ac plenus melancholiæ. Equidem nolo id agere in præsentia; vtrum febris quartana, in qua sanguis inter cæteros humores excellit, notha sit, an exquisita: qui puto Galenum hoc loco vnius quartanæ exquisitæ curationẽ tradidisse: sed illud vnum mihi libet respondere, Gal. sibi, ac suæ doctrinæ consentientem, nõ generaliter in quartana, redundante sanguine, phlebotomiam amplecti, sed si periculũ sit, ne propter huiusmodi causam, illa duplex, triplex, continua, omnino longior, & periculosior euadat

sicuti;

ficuti dixerat de tertiana notha. Id quod ex eo satis videtur posse confirmari, quòd si sanguis niger, & crassus fuerit, qualis in lienosis esse consueuit, illius emissionem permittit: quasi verò hic sanguis possit longiorem, difficiliorem, periculosiorem morbum efficere: sin autem ille sit flauus, aut tenuis, iubet illum supprimendum esse: quasi verò ab huiusmodi sanguine nullum possit periculum impendere: fortè etiam, quòd emisso sanguine innoxio, nec qualem decet emisisse, vires incommodè hanc vacuationem perferrent, neque in morbo diuturno vsque ad statum consistere possent.

Hæc habui (vir clariss.) quæ ad tuam Epistolam responderem, quæ quidem à te magnopere quæso & peto, vt in bonam partem accipias, idque tibi persuadeas, me non meæ sententiæ defendendæ, sed vnius tantum inquirendæ veritatis gratia, ista scripsisse. Quæ si tu digna censeas, vt à te viro optimo, ac præstantissimo legantur, & approbentur, erit quòd immortaliter gaudeam: sin autem secus eueniat, ac meliora me doceas, erit, quòd hoc summum beneficium tibi debeam. Quod sanctè promitto, ac spondeo, me in perpetuum ex animo esse facturum. Vale.

FINIS.

NOS F. Hieronymus è Capugnano Ord. Præd. Doctor Theologus, & Inquisitor in Ciuitate ac Diœcesi Vicentiæ asserimus legisse Apologiam Excellentissimi D. Alexandri Massariæ Lectoris Primarij Praxis medicinæ in Gymnasio Patauino, & nihil in ea reperisse contra fidem Catholicam, neque contra Principes, neque contra bonos mores, & vt imprimeretur assensisse. In quorum fidem, &c.

Vicentiæ die 20. Aprilis 1598.

F. Hier. qui supra.